Digitized by Google

N.º 5.

Avvocato
BUBANI
FRANCESCO

47628 · 13 L p 2184

#

Aulu-Gelle

47628

349390

AVLI GELLII

LVCVLENTIS-
SIMI SCRI-
PTORIS

NOCTES AT-
TICAE.

BIBLIOTHÈQUE DE LA VILLE
LYON
Gde • 1897 •

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1550.

Digitized by Google

BIBLIOTHÈQUE DE LA VILLE DE LYON

Digitized by Google

INDEX EORVM QVAE NOTATV DIGNA IN HISCE NOCTIbus uiſa ſunt.

Abdera Democriti oppidum 132
Abluuium 389
Abſtemiæ mulieres 251
Academici 262
Acca Larentia 162
Acerbitas 301
Acerbitudo ibidem
Acetum an congelaſcat 416
Accipiter et Chamæleō 337
Accipitret 463
Accius 301.344
Achæi ad pugnam taciti 19
Achilles Romanus 53
Achillis clypeus 353
Acinum neutri generis 201
Acritas & acritudo 301
Actiones uxoriæ 112
Actito uerbum freq. 212
Actiua pro paſsiuis 480
Actuariæ 254
Ad 186
Adeſſe & ſupereſſe 34
Adfabrè 186
Adiunctum quid 391
Admirationem ſilentium parere 130
Admodum 186
Adoleſcentes ad Philoſophiam hortatur Taurus 164
Adoleſcens nimis uetuſtè loquens reprehenditur 17
Adoptatio per Prætorē 150
Adoptator, Adoptiuus ibid.
Adulterij lex iniqua 251
Adprimè, Adprimum, Adprobus, Adprobè, Adpotus 186
Aduerbia in im 299
Adulterio, ionis 389
Adulteritas ibid.
Aeacus 374
Aedes ſacræ, nō omnes ſunt templa 355
Aedepol muliebre iuramentum 263
Aeditimus, Aedituus, Aedituentes 292
Aediles & Tribuni 432

Aegles Samius mutus 138
Aemilius ad Pyrrhum 91
Αἱμονία 353
Aenigma 289
Aere fulua 320
Aeruſcator 337
Aeſchylus 432
Aeſopi apolog. de caßita 78
Aetates tres 256
Aetnæ montis conflagratio 419
Aeuitas 480
Affatim 185
Affectum 363
Affecta res 103
Affectus & confectus ibid.
Africanus et Tiberius Gracchus amicißimi facti 290
Agentia uerba pro patientibus 451
Ager Pontinus 217
Ager Vaticanus 400
Ager cum populo 314
Agrippæ unde 400
Ahenum 44
Aius Deus unde 400
Ἀκαλύφη 121
Ἀκυστικαί 16
Albania 209
Alæ in exercitu 235.386
Alce meretrix 121
Alcibiades abiecit tibiã 371
Alexandri continentia 163
Alexander Aetolus 373
Alexandri mors 434
Alexander Moloſſus 434
Alexãdri epiſtola 302.487
Alexis comicus 66
Aluminis uis ignem depellit 358
Amaror 33
Amata prima uirgo ueſtalis 22
Ἀμπελῶνες 62
Ambitioſus 218
Ambiguum uerbum 267
Amici cauſa an delinquendum quandoq; 4.5
Amici comitas minoris erga maiorem 254
Amicis dißidentibus quid faciendum 53.54
Amorabundus 270
Amor ciuilis & opinabilis 280
Analogia 72
Anates Ponticæ 426
Androdus ſeruus Dacus, & leo 144
Androgini 211
Anguis cum Scipione 172
Animal nullum ſenſu tactus

aut guſtus caret 185
Animum remittere 438
Anio 324
Annales & hiſtoria 149
Anneus Cornutus 45
Annibal decem captiuos Ro mam miſit 197
Annibalis crudelitas 47
Annibalis exemplum 133
Annibalis iocus ad Antiochum ibidem
Annoſus 97
Annus ex quot menſibus ætate Homeri 103
Annus LXIII. in ſenib. 364
Anneus Seneca leui futiliq; iudicio 280
Annuli geſtatio 235
Anomalia 72
Antia lex ibidem
Antigenidas tibicen 371
Ἀντιςρέφοντα argumēta 138. 226
Antiochus 133
Antiſtita 321
Antonius Iulianus rhetor 8. 224. 357
Anthropophagi 209
Anuis in genitiuo 124
Aonia nunc Bœotia 353
Ἀπαρκτίας 65
Apathia 472
Apathiæ ſectatores 473
Apeliotes uentus 64
Apiarium 62
Apionis hiſtoria 144
Apluda 264
Ἄπορον 225
Appij Cæci filia 233
Aqua niualis frugibus & arboribus fœcunda, ſed hominibus potu nimio inſalubris 460
Aquæ intercutis morbo arena calens liberat 462
Aquæ fontium & fluuiorum an congelentur 416
Aquilo uentus 64
Aquor, aris 406
Arbitrij libertas defenditur 341
Arbitratus 321
Arboretum 408
Arbuſtum ibidem
Arcera 480
Archeſilai uerbum 88
Archelaus Mithrid. Regis præfectus 358
Archilochus Tullo Hoſtilio imperante claruit 432
Areopagitarū iudicium 290
Arena numero ſinglari 464

Ariſcon ex fœmina mas, cui nomẽ Areſcuſæ fuerat 211
Argentum purũ putum 159
Argentifodinæ 66
Argeos 241
Ἀργέστης uentus, Latinè Caurus 64
Ἀργυράγχη 266
Ariſtotelicarum artiũ duæ ſpecies 485
Arietinum oraculum 86
Arimaſpi 209
Arionis hiſtoria 401
Ariſtarchus grãmaticus 72
Ariſtagoras 418
Ariſteas Proconneſius 208
Ariſtodemus 266
Ariſtoxenus muſicus 120
Ariſtotelis epiſtola ad Alexandrum 487
Ariſtotelis uerecundia 303
Ariſtoteles qũ natus 433
Ariſtoteles 101
Ἄρκτος 62
Arma contra patriam non ſumenda 6
Arma 464
Arrabo, Arra 407
Arrogatio 150
Arrogationis uerba 151
Artemiſia cũ Mauſolo 244
Arterias ad numerum moueri 95
Arteria duplex 477
Arteria neutri generis 255
Aruales 162
Aruales fratres ibidem
Arulator 390
Aruſpicum perfidia 113
Aſculani 361
Aſelli Peßinuntij 194
Aſſentio 73
Aſſentior ibidem
Aßiduus ab aßibus 395
Aſpectu in caſu dandi 124
Aſtraba 264
Atabulus uentus 66
Aterina lex 258
Atypus 110
Atq;, aduerbium 257
Atq; pro quàm ibidem
Atq; atq; ſi gemina ſit auget ibidem
Atq; præſertim ibidem
Atq; et deq; coniũctiones ib.
Atreus tragœdia Pacuuij 301
Atrium 386
Attilius Regulus 158
Attica, Ἀττική 353
Auaritiã uitia omnia habere putabant ueteres 259

Auarus

Auarus 233
Auaritia corpus hoīs quomodo effœminat 82
Auaritia à ſapientibus ſpreta ibidem
Auentinus mons cur extra pomœrium 312
Auens 463
Auerruncus 142
Au particula 360
Auſtro ibid.
Auguſtus quo die nat. 364
Auguſti epiſtola ad Cæſarem ibidem
Auguſti laus 252
Aulus Albinus 265
Aulus Poſthumius Torquatus dictator 432
Aulus Gell. quo tēpore 477
Aurum coronarium 134
Aurum Toloſanum 93
Auſpicia maiora 314
Auſter uentus 64
Autumo 360
Ἀξίωμα 391
BAcchylides 489
Bagrada 158
Baiulus 131
Balbus 110
Balneæ Siciæ 81
Barba raſa à ſenibus 88
Barbariſmus 152. 304
Barbarorum conſuetudo ad tractandas pugnas 19
Beata uita uirtute fit 437
Ballaria 309
Bellum & pugna 39
Bellū Peloponneſiacū 432
Bellum Samnitum 434
Bellum Punicum 435
Bellum affectum 363
Beneficus ac liberalis 412
Bias de re uxoria 140
Bibax 97
Biboſus ibidem
Bibliotheca Alexādriæ 172
Bibliothecam publicam quis primus inſtituit ibidem
Bibliotheca templi Troiani 273
Bina corda habentia 399
Bina iecora ibidem
Blaterones 28
Bœotia comœdia 87
Bœotia Aonia dicitur 333
Boreas uentus 64
Boryſtenes fl. 209
Boſphoricum mare, Cimmerium dicitur 416
Botulus 390
Bouinator 264
Βοώτης 62

Breuiloquentia 281
Brunduſium portus 208
Brutiani cum Ro. 232
Bucephalus Alexãdri equus 131
Bucephalum oppidum ibid.
Buceta 258
Bundus terminata noĩa 270
CAduceum, pacis ſignũ 256
Cæcias uentus 65
Cæcilius 67.101.129.436
Cæcilius Sextus Iureconſultus 476
Cæteroqui 480
Cæruleus color 75
Calabariunculus 390
Calceamentum 166
Caldonia 390
Caldor 460
Callens linguæ 411
Callimachus 435
Calliſtratus Orator 97
Calorificus 416
C.Baſſus 105
C.Cæſar 18
C.Gracchus 228
C.Gracchi et Ciceronis collatio 230
C.Mancinus 188
C.Trebatius 166
C.Fabritius Imperator 24
C.Tarratia 162
C.Tarratiæ honores ibid.
Camellia 390
Candens 421
Caneſcere pueros in Albania 209
Cannabus 409
Cannenſis pugna 148
Caninum prandium 336
Cantilena de Cæneide & Cæneo 210
Caper coleatus, quẽ Theocritus ἐνόρχαν appellat 214
Capitecenſus 395
Capitium 390
Capillo paſſo 370
Capio, onis 189
Captiones Dialecticæ 453
Captioſis interrogationibus non reſpondendum 382
Captiuos ſub corona uenundari 184
Capiti inſcriptæ literæ 418
Capulica 254
Carbilius Ruga primus fecit diuortium 435
Carendum tui 463
Carmentæ duæ 400
Carneades 436
Canreades uiolẽtã dixit 193

Carptores 463
Caßita auis 78
Caßij miſer interitus 93
Caſtoris iuramentum 263
Caſtrenſia uerba 406
Caſtrenſis corona 135
Caſus interrogandi 331
Catamitus 191
Cataſcopium 254
Cateiæ 253
Cattæ 254
Cato Cenſorius 315
Cato 436
Catonis de furibus ſnīa 276
Cato Salonianus 317
Catonum familia ibidem
Cato Vticenſis ibid.
Catonium 390
Catulli laus 201
Catulli locus 171
Caudicæ 254
Caurus uentus 64
Cedítij uirtus 89
Ceditius Tribunus ibidem
Celatim 299
Celoces 254
Cenſoriæ animaduerſio 128
Cenſores 202
Cæpe Peluſiotæ cur nō edāt 490
Cephiſia uilla 2
Cephiſia locus in agro Attico 449
Cerites tabulæ 398
Ceritum gratiæ apud Romanos ibidem
Ceremoniæ unde 118
Ceremoniæ Dialis 240
Cercyon Neptuni fil. 374
Cercuri 254
Certandū nō eſſe cum inquinatißimis hominibus 165
Cerua Sertorij, & aſtutia 375
Ceſellius Vindex reprehenditur 174
Chamæleontis natura 237
Chaldæi de ſtellarum motibus 337
Chilo Lacedæmonius 4
Chiridata ueſtis 192
Cibus Pythagoreorum quis 120
Cibi diuerſi in cœnis Regijs 194
Cibus puerorum 128
Ciceronis locus 26
Ciceronis error 363
Cicero quando natus 378
Ciceromaſtix 404
Cidarum 254
Cimmerium mare congelatur

tur 416
Circuli ſeptem in cœlo 93
Circius 65
Cis 295
Ciſpius mons 357
Citra Calendas 295
Citra ibidem
Ciuitas 447
Claßici 192
Claßicus ſcriptor 466
Clauſtritimus 292
Clientes 143
Climactericus annus 369
Climaculæ 253
Climaſteres 94
Cluniculi 365
Cn. Seius 92
Cn. Martius Coriolan. 432
Cn. Flauius Annij filius ædilis 164
Cocio 390
Cœli partes quatuor 63
Cœlum ſingulariter 465
Cœna lauta 365
Cœna ſecundum legem Liciniam 71
Cœnarum ſumptus 365
Cœſius color 75
Cognobilis 487
Coibatur paßiuè 17
Coitus uenereus, morbi comitialis pars 459
Collicior 390
Coloniæ 399
Colores in oculis 73
Color igneus, et flãmeus ibi.
Color ſanguineus 74
Color croceus, aureus ibid.
Color oſtrinus ibidem
Columba lignea ab Archyta facta uolabat 238
Colloquia auium interpretanda quomodo 238
Comœdiæ Plauti quot 86
Comici Latini 376
Comitia calata 377
Comitia centuriata ibidem
Comitia curiata 150
Commutationes 408
Communia uerba 368
Comperendinationes 345
Comprecationes deorũ 328
Compitalia Laberij 390
Compluria 152
Compluries 153
Con præpoſitio 57
Concionem habere 314
Concio 447
Concubitu in datiuo 124
Condalium Plauti comœdia 87
Conijcere 125

Connex

Connexum 391
Conſiliarij mali reijciendi 441
Conſilioſus 118
Conſolor 368
Conſuetudo domina uerborum 296
Conſules quando creari ex plebe cœpti 433
Contagium 291
Contemplo 452
Controuerſiæ genus quod ἄπορον appellatur 225
Conuiuium ex quatuor rebus conſtat 309
Conuiuarum numerus 308
Conuiuales ſermones 309
Couiuij dominus qualis ibid.
Copiari 406
Cor maſculino genere 174
Corbitæ 254
Corĩthus Ephyre dicta 353
Cornelij nepotis error 378
Cornelius ſacerdos pugnam Pharſalicã prædixit 372
Cornucopiæ 15
Cornutus Anneus 45
Corona triumphalis 134
Corona ciuica ibid.
Corona militaris uaria ibid.
Corona obſidionalis ibidem
Corona Graminea ibidem
Corona muralis 135
Corona Caſtrenſis ibidem
Corona naualis ibidem
Corona oualis ibidem
Corona myrtea ibidem
Corona oleagina ibidem
Ceronarium aurum 134
Coronati ſerui uænicbãt 184
Corpora apud Aegyptios aperiri 235
Corporis proceritatis ratio ex Plutarcho 1
Coruini qui 217
Coruini pugna ibidem
Craſſus Mutianus quinque præcipua dona habuit 24
Craßi geſta in Aſia ibidem
Crates 72
Creta Aẽria 353
Crepidæ 323
Crepidarius ibidem
Crepidarium cultellum ibid.
Crepidulæ ibidem
Cretenſium mos in conſerendis prælijs 19
Cryſtallus 461
Critolaus peripateticus 436
Crœſi filius mutus 138
Cteſias hiſtoricus 208
Cubus 32

Cult

Cultus Hortenſij 10
Cultus Demoſthenis ibidem
Cumprime 407
Cuneus 235
Cupediæ ciborum 166
Cupreſſi quõ ſerantur 99
Cupreſſus maſc. generis 320
Curſim 299
Curſus lunaris 94
Curro cecurri 189
Cyclopes 209. 374
Cynocephali 210
DArius 418
Δαφνῶνες 62
Datiuus quartæ inflexionis 124
Datiuus quintæ 224
De, præpoſitio 170
Debitio et habitio gratiæ 9
Decemuiri 432
Decima nomen Parcæ 102
Decretum 199
Decreta naturæ 286
Decimi menſis partus 100
Decuriæ 447
Defendere 206
Deiurium 198
Delicia in ſing. nũero 464
Delphinus amaſius 187
Demades 267
Demetrius 380
Demoſthenes lana multa collum circumuoluit 265
Demoſthenis dictum de Laide 15
Demoſthenis munditia 10
Demoſthenes ad Calliſtratum uenit 97
Demoſthenis uerbũ et mors 266. 434
Democritus Protagoram ad philoſophiam inuitat 132
Democritus quo tpe 433
Democritus philoſophus ſe excæcauit 243
Democritus 433
Dentes in ſeptẽ primis menſibus gignuntur 95
Deo cui rem diuinam facere oporrteat non eſſe certũ cum terra mouetur 77
Deorum nomina Rom. 141
Deprecor 170
Depudicare 389
Deq;, Atq; 257
Deſcendidi 189
Diagoras tres filios habuit 100
Diagoræ obitus ibid.
Diarium 149
Dialecticæ laus 392
Dialecticæ captiones 382

Dicend

Dicendi genera tria 193
Dicturum inimicos Cic. 13
Dido inceſſu ſerio inſtans operi 215
Dierum obſeruatio 84
Dierum diuiſio ibid.
Dies ciuilis 85
Dies quibus halcyones nidulantur 94
Dies inominalis 148
Dies religioſi 118
Dies nefaſti, atri 148
Dies Allienſis 117
Dies patrio caſu 222
Dies dij ibid.
Diecraſtini 252
Diequarto 252
Diequinto ibidem
Diequinti ibidem
Diepriſtini 253
Dieperendini ibidem
Dienoni 252
Dieſpiter 141
Dies iuſti 482
Dieproximi 253
Diem diffindi 346
Diffinitio ex quibus 108
Digamma 352
Digeſtio quomodo fiat 108
Dignor paßiuè 369
Dij immortales dicuntur 57
Dijouis 148
Diluxerit 83
Diluculare 173
Dimidium 98
Dimidiatum ibidem
Dimidium plus toto 440
Diodorus cui Crono cognomentum 267
Diogenis Cynici dictum 59
Diog. modeſta dixit 193
Diogenis reſponſio 451
Diogenes Stoicus qñ 436
Diomedis & Glauci permutatio 67
Dionyſia geſticularia 10
Dionyſius Siciliæ tyrannus 434
Dioxippus 422
Diſciplina rhetorica 293
Diſciplinoſus 118
Diſiunctum 141
Diſpeßis manibus 371
Diuinatio in oratione 44
Diuortium primum 112. 435
Diurnare 407
Dolentia, æ 463
Dolabella mulierem ream Athenas miſit 290
Dolus 291
Doloris natura 207
Doloris tolerantia 285

Domit

Domitius inſanus 446
Dominatu in datiuo 125
Domus domuis 124
Draco legislator 274
Dulcioriloquus 463
Duo & uiceſimo 133
Durities, Duritudo 407
EBlandita oratio 268
Ebrietatis laus 358
Ebrioſus philoſophus ibid.
Edictum de templi Dianæ Epheſiæ incenſore 48
Edulcare 376
Effatus 312
Effacinantes uoce 209
Egregius an egregi in uocatiuo 351
Eloquentia 27
Elops Rhodius 194
Elucus 397
Elutriare 390
Eluſinium certamen 373
Empedocles 437
Empedoclis carmen 121
Emplaſtrum 390
Ennij natiuitas 435
Enſes 253
Ennius tricor 427
Ennianiſta 443
Epicuri uerbum reprehenditur 50
Epicurus 434
Epicuri uoluptas 211
Epicteti uerſus 60
Epictetus Roma diſceßit 368
Epitritos 453
Ephemeris 149
Ἐφόδιον 406
Ephyræ 353
Eques pro equo 444
Equites pedarij 105
Equitare 445
Equus equitibus corpulentis adimitur 129.202.
Equus Alexandri 131
Equus Seianus 92
Equi Diomedis ibid.
Equorum color 93
Errabundus 271
Errare 397
Erraticæ ſtellæ 93.339
Errones 93
Error Corn. Nepotis 378
Eſſe & erit 414
Eſito 212
Eſuritio 383
Eteſiæ uenti 66
Euathlus cum Prothagora 139
Euclidis uerſutia 164
Eudoxus 433

ram 121
Eupolidis uerſus 26
Euripidis laus 261
Euripidem quinq; & ſeptuaginta tragœdias ſcripſiſſe 409
Euripidis genus & mors 373
Euripides 433
Eurus uentus 64
Euronotus ibidem
Exactus pecuniam 370
Exaduerſum 186
Exequiæ 466
Exigor 370
Exortus & occaſus mobilia & uaria ſunt 64
Expaſſum 370
Expergere 164
Explicauit 25
Extergor 73
Extrilidus 455
Ἐξωμίς 192

F

Abij interfecti 432
Fabius ad Carthaginienſes 256
Fabij Annales 133
Faba nociua 120
Fabis non eſſe uſum Pythagoram 121
Fabritius Lucinus 116
Fabritius ad Pyrrhum 91
Fabritius, cùm Samnites aurum donarent quid 24
Facies & facij in genitiuo 224
Facies 222
Faces 253
Facinus 291
Facundioſus 118
Fallacioſa argumenta 180
Falſi teſtimonij pœna 484
Fames famij 223
Famis uis non tolerabilis 384
Fames quomodo ſuſtentanda ibidem
Famoſus 118
Faſcinare 397
Faſcinum ibidem
Fatum & neceſsitas 299
Fatum 156
Fatiſcor 405
Fauiſſæ capitolinæ 52
Fauces, & ueſtibulum 387
Fauonius uentus 64
Febris quartanæ laus 423
Fecialis uerba 385
Feneſtellæ error 379
Feriæ præcidaneæ 115
Feriæ uindemiales 386
Feriæ æſtiuæ 224
Ferre quid ſignificet 30
Feſtinare & properare 399

Feſtus Poſthumius 474
Feſtucaria uis 492
Ficedula auis 365
Fides alieno ictu ſonare 213
Fidium natura ibid.
Fides ſeruata 482
Fiere 463
Figurarum genera duo 32
Figura à fingendo 334
Filij quomodo alendi 277
Filiorũ in patres officium 42
Filiorum & parentum inuicem officia ibidem
Figuræ geometricæ 32
Finis hic & hæc 320
Fiſtula C. Gracchi concionatoria 19
Flagitium & uitium 30
Flaminis Dialis ceremoniæ multæ 239. 240
Flamen Dialis 239
Flammigare 420
Flauiſſæ theſauri 52
Flauus color 75
Floces uini 264
Fluctui in caſu patrio 124
Flumina magna quæ 234
Fœcunditas 397
Fœdifragi 462
Fœminæ in mares 210
Fœnerator 397
Fœnus ibidem
Fœneror pro fœnero 452
Folia olearum brumali & ſolſtitiali die uerti 213
Fontium & fluuiorum aquæ an congelentur 416
Forma ſtata 141
Forma uxoria ibidem
Formidoloſus 218
Forum Traiani 326
Forteſcere 463
Fortitudo 288
Fraces olei 264
Frameæ 253
Frater unde 308
Fratres aruales 162
Frequentatiua uerba 212
Frequentamenta 20
Fretum Plauti comœdia maximè genuina 86
Fretu quàm freto ſcribere mollius teretiusq; uiſum Ciceroni 321
Frigorificũ maximè omnium acetum eſt 416
Frons in acie 235
Frons uirili genere 365
Frons, tis ibidem
Fruiſcor 405
Fruſtrari & fruſtratus 439
Fuiſſe in poteſtatem 14

Fuiſſe in mentem ibidem
Fuluum 74
Fumus 465
Fumare Aetnam 420
Funis maſculini & fœminini generis 321
Furis nocturni pœna 477
Fur, Furuum 30
Furius Camillus 433
Furius poëta 451
Furta p lancē et licium 274
Furtū Aegyptijs licitū, Lacedæmonijs laudatū 275
Furti qui teneantur 276
Furum punitio 274
Furtorum quæſtiones cum lance & licio 274.394
Furtum conceptum & oblatum 275
Futilis Philoſophia quæ argutijs eſt plena 251

GAllus, Gallicè 73
Gallicæ uerbum nouū 323
Gallus Aſinius 403
Gallus à Coruino uictus 218
Gaudium ingens mortis cauſa 99
Gauli 254
Genethliaci qui 337.344
Genitiui & datiui quartæ declinationis 124
Genitiuus quintæ declinationis 222.223
Geometria triplex 401
Geſa 253
Geſoretæ uel geſeorete 254
Gignendi tempus 100.101
Giluum uinum 336
Gladiorum nomina 253
Glans Iberica 195
Glaucus, Glaucopis 75
Glauci & Diomedis arma 67
Globus 235
Gloſſaria mortuaria 447
Gracchi oratio 268
Gracchi parſimonia 368
Gratia 291
Gratioſus 218
Gracilentus 122
Graſſator 260
Grauitatis officium 165
Græci quomodo naues ſuebant 409
Græca quomodo uertenda 214.271.272.
Grues Melicæ 194
Gubernium 390
Gurdus ibid.
Guſtus ac tactus 458
Guttum 415

Græci hiſtorici 208
H Litera 43
Habeo curam ueſtri an ueſtrum 487
Habentem multa, multis egere 213
Halcyones aues 94
Habere gratiam 8.9
Halyates Rex in præliū 19
Hallucinari 44.397
Hamilcaris pronuntiatio 115
ἅμαξα quid 62
Harmodius 207
Haſdrubalis pronūtiatio 115
Haſta 253
Haſtæ Mart. motæ in templo 114
Hegeſias 209
Hellaniaci ætas 375
Hellebori ſpecies 426
Heluari 44
Helius Meliſſus 445
Helius Tubero 34
Hemiolios 453
Heracliti dictum 494
Hercules 242.263
Herculis menſura 1
Hermaphroditi 211
Hermundulus 385
Herodotus fabulator 95
Herodoti ætas 375
Herodotus de leonibus 304
Herſilia 324
Heſiodus 96.431
Hexametri uerſus 434
Hiatus uocalium 200
Higinius Grammaticus 33
Hippagines 254
Hipparchus 432
Hiſtiæus 418
Hiſtoria 149
Hœdus ex Ambracia 194
Homeri patria 96
Homeri Heſiodiq; ætas 96.431
Homo non bonæ rei 345
Homo quomodo in utero formetur 94
Homo leæna 390
Hominis definitio 108
Honeſtum bonum 287
Honera 44
Honos etiam malus 291
Honor ſenectæ habitus 55
Honuſtum 44
Hortenſij cultus et geſtus 10
Hortenſij dictum ibidem
Hortor 368
Hoſpitis gradus in officio 143
Hoſtiæ bidentes 388
Hoſtilius Mancinus 122

Humanitas 315
Humanæ literæ ibidem
Humanior 315
Humani corporis mos adoleſcendi 95
Hyades 307
IAcere 46
Iactare ibidem
Iaculorum uocabula 253
Ialyſus imago 380
Iapix uentus 63
Icti genitiuus 222
Ileus præco Troianorum 329
Ignarus 220
Ignis urinam laceſſat 459
Ignoſcentiæ 162
Illaudatus quis 47
Imbellia, imbelliæ 133
Imparilitas 151. 341
Impeccabilis 429
Impendio loquacior 2
Imperceptiora 342
Impete pro impetu 463
Impolitia, æ 122
In præpoſitio 57
In mentem fuit 14
Inamabilis 47
Inaurita 185
Inanes glorias flare 3
Inora 185
Inauditiunculæ 152
Incentiones 122
Inceſtus 321
Incipio 126
Inchoare 44
Incontinentia 429
Incontinens, uel intemperans 458
Incoibilis 132
Inclinamenta 118
Inclytus 58
Incitabulum 358
Incuria 122
Inculpatiſſima uita 345
Inculpatus 47
Indeſes 202
Indoctius & apertius 286
Induciæ qua ratione dict. 38
Induſtria 291
Induxit, feſellit 335
Induſtriæ celeritas 236
Indigentia ex copia 213
Indigetem immortalem 57
Inferiæ 466
Infelix 58
Inferæ aues 161
Infeſtus unde 218
Infra claſſem 192
Infortunitas 154
Ingenioſus 118
Ingenui 151

Ingenium ingurgitare 358
Inhumanus 58
Inimicitiæ an in ſingul. 464
In im, aduerbia 299
Inijce 126
Iniuria factum itur 239
Iniuriæ 291.482
Iniuriæ pœna 478
Inlatebrare 405
In medium relinquere, & ponere 406
Inquinamentum 48
Inſanus 58
Inſectiones 449
Inſignitè loqui 169
Inſcriptiones ſeu tituli librorum 494
Inſilio 126
Inſolens uerbum atq; inauditum 18
Inſubidus 468
Inſubidè 2
Inſtare 37
Inſtar 482
Interſtitio 483
Inſtrumenta muſica cur in caſtris 18.19
Interibi 90
Intentio 336
Interrogandi caſus 331
Intercutia uitia 306
Interpretor 369
Internecinum morbi genus 42
Inteſtabilis 162
Intolerantia 429
Intra modum 297
Intra Oceanum 296
Intra Calendas 294
Intra montem Taurum 297
Inualentia 480
Inuidioſus 218
Inuolucris 78
Iouis filij prudentißimi 374
Iouem lapidem iurare 38
Ira quid, & eius ſigna 41
Ire curriculo 415
Irroborare 34
Iſagoge 391
Iſchiaci 122
Iſigonus Nicæenſis 208
Iſtrus fluuius 234
Italia unde 258
Italia armentoſißima ibid.
Ἰταλοί ibid.
Iudex pecunia uictus, capite punitur 477
Iudicis officium 346
Iudicia priuata 345
Iudicij quoddam genus diuinatio dicitur 44
Iulius Paulus 132.462

Iument

Iumentum 480
Iuniores 256
Iupiter Olympius 1
Iupiter unde dicatur 142
Iuſiurandum Romanis inuiolatum 197
Ius uocationis 311
Ius prehenſionis ibidem
Ius proſerendi pomœrij 312
Ius trium liberorum 103
Ius ſponſaliorum 112
Iuſtitia quid ſit 154
Iuſtitiæ imago 350
Iuſtitium 483
Iuuenta 256
Κέλητες 254
Κόλασις 168
Κύβος 32
Κύαμον 120
LAbandri 390
Laberij arrogãtia 425
Laberij dictum 106
Laberij poëtæ uerſus 243
Labeonis commentaria 22
Labias 233
Laborioſus 218
Lacedæmonij uicti 433
Lacedæmones cum tibijs in aciem proficiſcuntur 18
Lacerna 322
Lac plurali num. caret 466
Lacrymæ 44
Lacus Auernus 270
Lactis uis 279
Lælius Varronis præceptor 391
Lælius in Crotopegnijs 71
Lætitia 76
Λαγωόν 30
Λάλος 27
Leænæ partus 304
Lætabundus 271
Lais meretrix 15
Lancea 380
Lapſare 25
Largior, iris 369
Laudari frigidè turpius quã uituperari 459
Laudare eſt nominare 47
Lauor 73
Lebadia oppidum 285
Legati Mileti 265
Leges ſumptuariæ 70
Leges XII. tabularum 476
Legitimus 292
Lembus 254
Legio 386
Leonidas 90
Leontes ariolus 87
Leo & Androdus ſeru. 145
Lepida in conuiuio quærenda 166

Leporaria 61
Lepus unde 30
Lepores habentes bina iecora, & corda 399
Lepidus & Fuluius Flaccus amici facti 290
Leſtrygone 374
Leuitas 189
Leuis 190
Leuare tempus 452
Leuatiora ac leuiora gelu durantur 416
Leucas oppidum 24
Lex 246
Leges Semproniæ 231
Lex Aterina 258
Lex Lycurgi 55
Lex Syllæ 71
Lex Licinia 71.480
Lex Popilia 22
Lex Papia ibidem
Lex Aemilia 72
Lex Fannia 71.480
Lex Antia 72
Lex Iulia 72.345
Lex centumuiralium cauſarum 394
Lex Aebutia ibidem
Lex Atinia 414
Lex talionis 478
Lex Stolonis 480
Lex Voconia 192.480
Lex uſurpandi 84
Lex Portia 231
Lex Auſtia 266
Lex decemuiralis 479
Libentiæ 359
Liberos alendos eſſe proprio lacte 277
Liberi pro uno filio 54
Liberalis 412
Libertini adoptari poſſunt 151
Libs uentus 64
Libra, & ſelibra 198
Librilis 481
Libri Sibyllini 31
Liburni quomodo naues ſuebant 409
Libros ad legẽdum quis primum dederit 171
Librorum numerus à Ptolemæis conquiſitus 172
Licinius imbrex 325
Lictor 283
Licium 274.283
Lignor 406
Lignum alumine illitum non ardere 358
Linea quid 32
Linguam recondendam Heſiodus 27

Ling

Lingua infrænis 27
Lingua qualis eſſe debeat 25
Linguaces 28
Lingual 253
Lingua Latina magis inops quàm Græca 71
Literæ ad Pyrrhum 91
Literarum ordo 475
Liticines 484
Literator 388
Litem conteſtari 139
Lituus quid 137
Lituus auguralis ibidem
Locutulei 28
Locuples 232
Locus Tullij penſatus 12
Longæuus 56
Longæ naues 254
Loquacitas inanis culpatur 25
Loquacitas ſtulta 26
Loquentia 27
Lorarij 232
Lorea 851
Loricatus ſirculus 417
Lucetius 141
L. Liuius poëta 435
Lucilius de oſtreis, echinis, muribus 490
Lucilius de lege Fannia 71
L. Scipio Aſiaticus 199
L. Papyrius 104
L. Sicinius Dentatus 52
L. Torquatus 10
Luteſcere 451
Luteus color 74
Luſcitioſus 111
Luxuria in cœnis 365
Luxuries Luxurij 223
Luna adoleſcente & deficiẽte quæ creſcant, et quæ tabeſcant 490
Lyntres 254
Lyſiæ orationes à Platonis quomodo differant 45
MAced. Emathia 353
Macedo philoſ. 306
Machæræ 253
Magiſtratus maiores 313
Magniloquentia 89
Maiores magiſtratus 313
Maiora auſpicia 314
Maiorum honor quondã 55
Magnum uiaticum 406
Malaxare 390
Malitia 191
Mali argento digni 207
Malitia ſumma miſeria 437
Mammoſus 97
Mancipia ſub corona uendebantur 184
Mancipium morboſum uitio

tioſum'ue 110
Manciolæ 463
Mandata an ſemper ſint facienda 23.24
Manliana imperia aſpera 23.222
Manlij Torquati hiſtoria 220
Mannlia meretrix 122
Manuatus 389
Manubiæ 326.330
M. Manlius 433
M. Cic. de iure ciuili 34
Marathonia pugna 432
Mareplacidæ 254
Mare Boſphoricum congelatur 416
Mariti officium erga uxorem 29
Maris color à uento mutatur 81
Marſpiter 141
Marſus filius Circes 396
Marſi populi uirulenti ibid.
Maßilia 241
Materfamiliâs 446
Matrimus 21
Matrona 446
Matura 301
Maturè 235
Maturare 236
Maturitas ibidem
Maturi fructus ibid.
Mathematici 16
Maurus, Mauricè 73
Mauſolus 244
Mauſoli potio ibid.
Mauſoli ſepulcrum ibidem
Mauſolus tragœdia 245
Menander quot tragœdias ſcripſerit 409
Menander 68
Mecaſtor 263
Mei, & mi 331
Medium uinum 336
Mediæ naues 254
Mediocris ſtylus 193
Megarenſes Athenas intrare non audebant 164
Mellaria 62
Meliſſus Helius 445
Μελιασῶνες 62
Memordi 188
Memoriarum 238
Memnon nocticolor appellatus 462
Mendacium dicere 267
Mendicimonium 389
Menedemus Rhodius 303
Menippeæ, ſeu Cynicæ Varronis Satyræ 59.335
Menippus philoſophus 59

Mens uiri prudentis 333
Menſæ ſecundæ & bellaria 309
Mentiri 267
Meſanculæ 253
Metellus de uxore ducenda 10
Metellus aduerſus Manlium 165
Metæ trianguli 32
Metij Suffetij hiſtoria 484
Metrorum obſeruatio 454
Metus 219
Mihi eſt nomen Iulium 379
Mileſiarum uirginũ ſuſpendium 366
Militaris muſicæ diſciplina 18
Miles infrequens 386
Militibus uenam ſolui per ignominiam 234
Militaria uocabula 235
Mille hominũ occiditur 28
Milonis interitus 371
Minos 374
Miſcella & confuſanea doctrina 493
Miracula uaria 209.210
Miſereri ueſtrum 487
Mithridatis antidotus & mors 427
Mithridatem duarum & uiginti gentiũ linguas percalluiſſe ibidem
Mœchimonium 389
Mœnia 464
Modicè 297
Modus mutandi ſententias 213
Modus & ſpatium plantæ Herculis 1
Mos ingrediendi præliũ ad tibicinum modulos à quibus 19
Modus A. Gellij inter ſtudendum 493
Molæ truſatiles 87
Mons ex ſale mero magnus 66
Mons Auentinus 312
Monomeri 210
Morboſus 110
Morbus & uitium 110
Morbus cholicus 285
Morbus ſonticus 386.480
Morta, nomen Parcæ 102
Moriens quũ moriatur 167
Mors 51
Mortales 334
Mortuaria gloſſaria 447
Mortui præ gaudio 99
Mos antiquus Senatorũ 36

Mos antiquus 347
Mulcedo 468
Mulieres abſtemiæ 251
Mulieres ſteriles 111
Mulieribus non licuit iurare per Herculem 263
Mulieroſus 118
Multam dicere 259
Multam facere ibid.
Multicoloria 272
Multiformia ibidem
Multijuga ibidem
Multijuga ac ſinuoſa quæſtio 346
Multigrumis 463
Mundus muliebris 107
Muneror pro munero 452
Municeps 498
Municipium ibidem
Muralis corona 135
Muræna tarteſsia 194
Murices 159
Murina 251
Mus Philoſophus 59
Muſonij ſapiens dictum 381
Mutitare 70
Muti magiſtri 344
Mutus loquebatur 138
Myops 111
Myoparones 254
NAeuius icarceratus ſcripſit comœdias 87
Nanus 474
Naſamones 396
Nata res 311
Natura an morbos fecerit 155
Naualis corona 135
Nauium genera 254
Nauſicaa 215
Neapolis 224
Ne particula 325
Neceſsitas 302
Neceſsitudo ibidem
Neceſſarij ibidem
Negotia umbratica 82
Neptuni filij 374
Neptuni nomina 77
Ne id quoq; 407
Nequam 191
Nequitia ibidem
Nequiter 382
Neratij petulantia 478
Nerienes 324
Nerio Martis uis ibidem
Nero, fortis ibidem
Neruiæ 213
Neruularia comœdia 86
Neſcis quid ueſper ſerus uehat 308
Neſcius 220
Neſtor triſecliſenex 463
Nicias 91
Nidum migrauit 79

Nigidianæ commentationes cur in uulgus non exeant 475
Nigror 75
Nilus fluuius 234
Niobes filij 489
Niteſcit 169
Niualis aqua potui peßima 460
Nocteſcere 451
Noctes Atticæ 493
Nicticolor 462
Nola iugo, à Virgil. 200
Nolo 191
Nomina in oſus 117. 218
Nomina in abundus 270
Nomina non ſunt poſitiua, ſed naturalia 232
Nomina fortium ſeruis non danda 207
Nona Parca 102
Noſtri, & ueſtri 487
Notationes temporum 431
Notæ uocum 304
Notus uentus 64
Nouitium, nouum 159
Nouißimus 247
Nouißimè ibidem
Nuces Thaſiæ 194
Nuctutiæ 254
Nudiuſquartus 253
Nugalia 107. 195
Numerus conuiuarum 308
Numero legere 484
Numeri ſeptenarij uis 93
Numina læua 142
Nummoſus 117
Nuperrime 158
Νυθεσία 168
OB. 125
Obeſus 462
Obijces 126
Oblitera gens 462
Obnoxius 195
Obſidionalis corona 134
Oceanus lunæ comes 338
Otioſus à metu 79
Occecurri 188
Oculi ludibundi 88
Odium Athenienſium 164
Offendere 206
Officia filiorũ in parẽtes 48
Officiorum gradus 143
Officiorum obſeruatio inter patres & filios 42
Officia Iudicis dubia 346
Officioſus 118
Offuciæ 337
Oleagina corona 134
Oleum cur ſæpe congelaſcit 415
Olympicum ſtadium 1

Olympias Alexandri mater 172.302
Oneſicritus 208
Operæ in foro 345
Opicus,a,um 62.272.307
Oppidò quàm peritus 185
Opuleſcere 451
Opus ſibi diuitias 407
Orbis militare uocab. 235
Orationem in pectore, non in ore naſci 25
Oratio C. Gracchi in Popilium 268
Orchius theſaurus 38
Ordo rogandi ſentẽtias 119
Ordo literarum 475
Oreſtis corpus 95
Orioles 254
Ornatu in datiuo 325
Ornithones 61
Oropi uaſtatio 193
Orthium carmen 402
Oſcedo 129
Oſcitatio ibid.
Oſcitatio ĩ partu letalis 104
Oſcus,Oſcè 73
Oſtrea Tarentina 194
Oſus finita 117.218
Oualis corona 135
Ouatio ibidem
Ouis maſculini generis 259
Oxiæ 254
Pabulor,aris 406
Pacificatio 175
Pacificator 346
Pacuuianũ carmen 38.344
Pacuuius 301.436
Pactitia pugna 39
Palatum habere 365
Palmæ natura 88
Palma Aegyptia 195
Paludamentum 166
Pamphila 372
Pancratiaſtæ 332
Panis furfureus 264
Papyrius Prætextatus 36
Paradiſus 61
Parcæ quæ & unde 102
Parcere uitam 402
Parcus unde 106
Parentibus eſſe parendũ 48
Pariendi tempus 102
Parones 254
Parſimonia ueterum 70
Partim hominum 238
Partus quinq; puerorũ 228
Partus urſi 419
Paßis uelis,et manibus 370
Paßiua pro actiuis 452
Paſſum 251
Paſſum à pando 370
Patauium 372

Pat

Patrimus matrima 21
Pater 143
Patronus ibidem
Patrocinium ibidem
Patricij Megalenſes 439
Paupertinus 354
Pauus è Samo 194
Pauimentum 366
Πάθη 472
Παράδειγμα 168
Παραίνεσις ibidem
Παρατοῦμαι 171
Peccatus peccatu 321
Peccatum purgari 245
Peccata tribus de cauſis puniuntur 168
Pectunculus Chius 194
Pecunia data quibus modis probetur 345
Pecunia prædatitia 128
Pecuniarcus 106
Pedarij Senatores 105
Pedaria ſententia 106
Pelamis Chalcedonia 194
Pellex, quaſi πάλλαξ 112
Penſiculate ſcripta 8
Penus quid 108
Penetrabilis querimonia 229
Popoſci 188
Pepugi ibidem
Peranna 390
Perdolitum eſt 221
Peregrinus philoſophus cognomento Proteus 292
Perdices bina corda habentes 399
Perpenſatio 42
Periclis reſponſum 6
Periculum 291
Perſuit familiaris 59
Perincertum ſtolidior an uanior apud Salluſtium quid 442
Per lancē liciūq; furta 274
Pernicij genitiuus 223
Perſes 175
Perſa Plauti comœdia 153
Perſeus 59
Perſona à perſonando dicta 136
Pertentare 216
Peſtilenta loca 463
Petoritū uehiculi genus 380
Phædon Elidenſis 59
Phalarica 253
Phantaſiæ non ſunt uoluntatis 456
Pharmacopola 26
Phaſeli 254
Phauorini de Biantis ſyllogiſmo iudicium 140

Phauor

Phauorini de genethlliacis calculus 337
Phauorini perſuaſio, ut pueri matrum lacte alantur 277
Philippides poëta comicus ob inſperatam uictoriam repentè mortuus eſt 99
Philippus Macedo quando regnum Macedoniæ adeptus ſit 434
Philippi epiſtola ad Ariſtotelem 208
Philiſtion 422
Philolaus Pythagoric. 104
Philoſophia guſtanda, non ingurgitanda 148
Philoſophia duplex 250
Philoſophus 130
Philoſoph. ſolo habitu 206
Philoſophū iraſci turpe 40
Philoſophi Roma pulſi 367
Philoſophi ſolo uerbo 428
Philoſophus cur timet 457
Phœniceus color 74
Phocion philoſophus 15
Phrygia Attagena 194
Pictatium 390
Pigitum 322.369
Pygmæi 210
Pignoriſcapio 189
Pigneror, pro, ro. 452
Pileati ſerui uendebantur 184
Pilum 253
Piſcinæ 61
Piſiſtratus 171.431
Planipes ſaltus 20
Planum 32
Planius 388
Plato 45.104.434
Platonis orationes et Lyſiæ 45
Platonis & Xenophontis æmulatio 348
Plautius poëta 67
Plautus Romæ in piſtrino comœdias ſcripſit ibidem
Plauti locus in Aſinaria 26
Plauti epigramma 38
Plautus poëta 85.436
Plautiniſſimus 86
Plauti laus 196
Plebs 246
Plebiſcitum 246.378
Pleiades 93
Plinij laus 210.225
Plotium comœdia 67
Ploſtrum 480
Plumatiles homines, nullo utentes cibo 210
Plurali numero carētia 463

Pluria 152
Plutarchus Philoſophus 40
poëta Melicus 63
Poëtæ Græci 431
Pœna falſi teſtimonij 483
Pœna indeprecabilis 23
Pœna & mulcta 180
Pœnitenda 41
Pœnitere 404
Poli hiſtrionis hiſtoria 184
Poculenta 421
Polycrata 99
Polyhiſtor Appion 144
Polyſtephanus 209
Polyphontes Rex 179
Pomœrium 312
Pompilius 59
Pontius Samnites 39
Pontones 254
Populus 246
Populabundus 271
Porca præcidanea 115
Porca Cereri ſacra ibidem
Portij Licinij uerſus 436
468
Porceira 445
Poſitus, id eſt, poſitio 126
Poſthuma proles 56
Poſthumiana imperia 23
Poſt deinde 180
Poſtliminium iuſtum 198
Poſt principia 401
Poſtremiſſimus 368
Poſtuerta 400
Poto 72
Potus an defluat in pulmonem 421
Potus ſum, præteritum à poto 72
Prandeo ibid.
Prandium caninum 336
Prandium abſtemium ibid.
Praxiteles 315
Præmodum 186
Præcidaneæ hoſtiæ 115
Præcox, cis 236
Præda 330
Prædes 199
Præfectus 354
Præiudicium 42
Præmaturè 236
Præmorſiſſe 188
Præneſtini populi 398
Præneſtini cur ex Colonia in municipium relati ſunt ibidem
Præpetes loci 161
Præpetes aues 160
Præpetem portum 161
Præſentaneũ uenenum 158
Præterpropter 469
Præter naturam 299
Præter fatum ibid.
Præhenſionem habere 310

Prima fax 438
Prior pueritia 245
Priuilegium 246
Priua ibidem
Problematum Ariſtotelis libri 460
Pro, præpoſitio 58.260
Prodicus 373
Prodromi 66
Profanum 58
Profeſtum ibidem
Proficere ibidem
Proficiſci ibidem
Profligare 58.362
Proferre 58
Profugere ibidem
Prognoſtici non ſunt conſulendi 344
Proijcere 127
Proletarius 395
Proloquium 39
Prolubium 402
Promercalia 110
Pronuntiatum 391
Properare et feſtinare 399
Properatim 299
Propere 235
Proprium 159
Propitium 159
Propudioſa 50
Proſa 400
Proſumiæ 254
Protagoras inſyncerus philoſophus 131
Protagoræ & Euathli pactum 139
Proteus 292
Protogenes 380

PROVERBIA.

Accio idem quod Titio 102
Alba linea 494
Aurum Toloſanum 93
Argentanginā patitur 266
Aſinus ad lyram 102
Bibere helleborum 426
Caput ſine lingua pedaria ſententia 105
Cum lance & licio 394
Dimidium plus toto 440
Diomedis & Glauci permutatio 67
Equus Seianus 92
Haud cuiuis cōtingit Corinthum petere 15
Hoc nouerā antequā Theognis naſceretur 6
Homo non bonæ rei 345
Illotis pedibus 17
In lente unguentum 334
In puluere, incruentaq; uictoria obuenit 135

Inter

Inter os & offam 315
Introite, nam et hic Dij ſunt 494
Iouem lapidem iurare 33
Loquere uerbis præſentibus 17
Malum conſilium conſulto ri peßimum 114
Mala ad ſe attrahens, ut Cæcias nubes 65
Malui compilari quàm ueni re 116
Muſica abſcondita nullius rei 335
Muti magiſtri 344
Nihil cũ fidibus graculo, nihil cũ amaricino ſui 496
Non emo tanti pœnitere 15
Oportet cõmodare amicis, ſed uſq; ad aras 6
Præmanſum in os inſerere 108
Quod ĩ pomis eſt, itidẽ aiũt eſſe in ingenijs 301
Sæpe etiam eſt olitor ualde opportuna locutus 47
Rudius ac planius 286
Subciſiua opera 450
Vir fugiens & denuò pugnabit 434
Viua uox 344
Viue moribus præteritis 18
Prudens 267
Prudentis conſilium 294
Prudentia indiſerta magis eligenda, quàm ſtulta loquacitas 26
P. Nigidij contemporanei 475
Pudicitia Gracchi 368
Puditum 369
Pudor ſanguinem diffundit 462
Pudoricolor 462
Puerorum impubium uictus 128
Puerperium 277
Pueri quo pacto in utero matris conſiſtant 400
Pueri 256
Puerperij numerus 228
Pugiones 253
Pugna Cæſaris in Pharſalicis campis prædicta 372
Pugnatum in Gallos 406
Pulueret 452
Puluis 465
Pumiliones 474
Puniceus color 93
Puniendi cauſas duas Plato dicit 168
Purpurare 451
Purum 159

Putare 159
Putum ibid.
Puto ibidem
Putum argentum 160
Pſeudo 483
Pſylli populus Naſamonibus contermini 396
Pygmæi 210
Pyramides 32
Pyrrhonij qui 261
Pythagoras 431
Pythagoræ cibus 120
Pythagorica diſciplina 16
Pythagorici pecunias in medium dabant 17
Φρέαρ 30
Φθίσις 110
Φῶρ 31
QVadrantalia 32
Quadrupes equus (444
Quadrans 93
Quadrigæ in plurali 464
Quadrigarij uerba 222
Quartùm Conſul 226
Quartò Conſul ibidem
Quaſſare 46
Quatere ibidem
Quæſtor 330
Quæſtor in ius uocari poteſt 330
Quercera 480
Quies & quieſco 169
Quintus Scæuola 414
Quintus Catullus 468
Quin particula 423
Quinquatrus 163
Quinq; ſenſus 185
Quoad uiuet 201
Quoad morietur ibidem
Quoq; pro quidem 407
RAdere barbam quando 88
Rapacitas nonnullorum Romanorum 368
Rarenter & non rarè 73
Rarò ibid.
Raſitare 88
Ratariæ 254
Rectos cupreſſos 320
Recentatur 376
Receptitius ſeruus 412
Reciproca argumenta Græcis ἀντιστρέφοντα dicta 138
Reciproci argumẽti uitium Plinium ſecundum latuit 226
Redhibitio in ſeruis 111
Redhibere 111
Referre gratiam 9
Refrigerare 337
Regiones cœli quatuor 64
Regulus Attilius 158

Reuiſe ad me 336
Rhetores expulſi 367
Rhodanus fluuius 234
Rhodus ciuitas 175
Rhomphæa 254
Religioſa delubra 117
Religioſus unde ibidem
Religione ſolui 198
Religio 240
Remunculi 254
Remittere animum 438
Renidens 296
Repudium cum uxore quis primus fecerit 112
Res inopinata 121
Res geſtæ 149
Reſcire 60
Reſtare 36
Reſponſio Accij ad Pacuuium 301
Rete 273
Retanda flumina ibidem
Retinētiſsimus proprietatis in uerbis Salluſtius 246
Retorridi 379
Romphææ 253.254
Ridibunda 270
Ridicularius 128
Robigus 114.142
Roboraria 61
Rogatio 246
Rogare ſententias 119
Romuli ſobrietas 269
Romanorum laus in conſtituendis religionibus 77
Romanorum mos in prænominibus indendis 207
Rom. ritus in certamine 19
Romani præmijs atq; inuitamentis uſi ad prolem procreandam 55
Rubidus color 74
Rubi 473
Rufus color & Ruber 74
Rumigeſtri 253
Ruſticè loqui 304
Ruſtici cuiuſdam imprudentia 473
Rutilus color 74
SAbinus medicus 101
Sacellum 166
Sacerdos Veſtalis 241
Sacerdotiſſa 240
Sacerdotes fœminas antiſtitas non antiſtites dictas 321
Sacrificor pro ſacrifico 452
Salluſtius de Sertorio 76
Sal. locus 27.81.123.224
Salluſtij defenſio 219
Salluſtius loris cæſus 427
Salluſtius nouator uerborum 27

Salluſtij locus corrupt. 489
Saltem 298
Saltuatim 299
Samnites ad Fabricium 24
Sanates 394
Sanctitas 407
Sanctimonia ibidem
Sanctitudo ibidem
Sandalarium 441
Sanguem 90
Sanguinis dimiſſio 234
Sapiēs cogi non poteſt 287
Sapiens an iraſci debeat 40
Sapientem non peccaturum 293
Sapientia filia uſus & memoriæ 306
Sarpedon 374
Satyrarum Varronis inſcriptio 59
Satis loquentiæ, ſapientiæ parum 27
Sauromatæ 209
Scari Silices 194
Scæuola 260
Sceptici qui 261
Scibones 253
Scimpodiū Græcienſe 469
Scipio Tiberio Graccho filiam dedit 290
Scipio Africanus 127 172. 199
Scipionis Africani ſuperioris continentia 163
Scipionis & Gracchi reditio in gratiam 290
Scipionis Africani mater ſterilis 172
Scorpius 253
Scythæ āthropophagi 209
Scytharum mos 384
Scriptum facere 164
Scriptu ſeſe abdicare ibid.
Scripſerim et uenerim 440
Scholicus 107
Scropha & porcetra 445
Scruta 98
Scrutarius ibidem
Sculna 492
Σκυτάλη Laconica 416. 417
Sciderat 189
Secundo ſole 66
Securim non ſecurem 319
Sellularij quæſtus 82
Seleucus rex libros referendos Athenas curauit 172
Selibra & libra 198
Sempronij Gracchi et Scipionis Africani amicitia 290
Sempronius Aſellio 54
Semiphalarica 253
Senatuſconſultum 119

Senat

Senatus 447
Senatuſcõſultũ qbus in locis iure fieri potuerit 355
Senatus ordo 119
Senatores ſpedarij 105
Senatuis in genitiuo 124
Senatus per quos habebatur more maiorum 354
Senectus ſemp honorata 55
Seniores à minoribus domũ ducebantur ibidem
Senibus ſexageſimustertius annus grauis 364
Seniores 256
Senſus quinq; 185.458
Senſus legis Solonis 53
Senſuum quorundam defectus in animalibus 185
Sententiæ Publij dignæ 425
Septentriones 62
Septentrionarius uentus 65
Septenarius numerus 93
Sepulcrum 44
Sequeſtrò aduerbium 493
Sequor, Secta 448
Sequeſter 492
Serra 235
Sermones conuiuij 309
Sermonari 407
Serpens cuius corium longũ pedes centũ et uiginti 158
Sertorij aſtutia 374
Sertorij militũ fidelitas 375
Seſton Poſidonium 353
Sicinniſta 485
Sicinnium ibidem
Sicæ 253
Sicinius Dentatus 52
Sicilices 253
Significor, p ſignifico 452
Silenta loca 462
Sillus liber maledicẽtiſſimus Timonis 104
Siliqua 235
Simulamentum 385
Sirenij ſcopuli 393
Siticines 484
Socrates damnatus 433
Socratis patientia 29.41
Soleæ 323
Sole occaſo 406
Solonis legis ſententia 53
Solonis tempora 431
Solonis leges 274
Solis aut lunæ defectus 77
Soliferrea 253
Solitauiſſe 173
Solſtitium & Bruma 94
Solitarium 301
Solœciſmus 13.151
Solœcum 152
Solidum 32

Somnus nimius in pueris 128
Somniculoſus 219
Sophocles ſenior Euripide 316
Sors propoſita gladiatori 180
Soror 308
Sotherici lecti 282
Spadix color 74.93
Spari 253
Spatæ ibidem
Spartum 408
Spectationes 141
Speculum ut imago 401
Spepondi 188
Species ab aſpectu 334
Speuſippi libros Ariſtoteles emit 104
Spicea corona 162
Sponſus & ſponſa 113
Sponſalia 112
Squallere 48
Squallentem ibidem
Stadium Olympicum 1
Staminariæ Laberij 389
Stata forma 141
Statius nomen ſeruile 129
Stellæ aurigantes 341
Stellæ errones ſiue erraticæ 93.339
Stylus gracilis, huber, medius 193
Stitiſſes, non ſtetiſſes 55
Stolonis rogatio 480
Strigoſus equus 129
Stribiligo 151
Stuppa 409
Stuppa cum lectica 229
Suadæ medulla 281
Suauiloquens iucunditas ib.
Suauitudo 301
Suauitas ibidem
Suetonij Tranquilli ludicra hiſtoria 213
Sub præpoſitio 125
Subſidium memoriæ 414
Subnixus animus 405
Subciſiuum ſtudium 326
Subciſiuũ tempus 450.496
Subijces 126
Subnixus ſui conſciẽtia 127
Subſecundaria 496
Subuades 394
Subſolanus 64
Suculæ ſtellæ 307
Succidaneæ hoſtiæ 114
Succidiæ humanæ 318
Succenturiare 365
Succeſſum fortuna, experientiam laus ſequitur 30
Suffercatus, aliâs ſuffractus uel ſuffectus 125

Suffrag

Suffragium 378
Supereſſe 34.36
Suſpicioſus 218
Susq; deq; fero 393
Susq; deq; habeo ibidem
Sycophantæ 343
Syllogiſmus 377
Symbola Tauri quæ 166
Sympoſyacæ quæſtiunculæ 166
Συνάγχη 265
Σπεῦδε βραδέως 236
TAbulæ XII. quibus tẽporibus poſitæ fuerint 476
Tactus ac guſtus cum beluis communes 458
Tacendi tempus 16
Taciturnitatis utilitas 267
Talentum Atticum 104
Talio 478
Tangere 46
Tarentum oppidum 301
Tardigemulum 462
Tarquinius Superbus 31
Taurus philoſophus 415
Tegmine onychino 463
Telorum nomina 253
Tempeſtate maris cur quis palleſcit 455
Temetum 251
Temperantia Socratis 42
Tempeſtas 291
Templum 355
Templum Pacis 153
Templũ Dianæ Epheſiæ 48
Tempus pariendi 100
Tẽpus cœnãdi Athenis 415
Terentius 436
Terentius Scaurus 270
Terræ motus 77
Ternio 32
Tertiùm Conſul 226
Tertiò Conſul ibidem
Teſſera 32
Teſſerulæ 256
Teſtamentorum genera 377
Teſtamentum 166
Teſtamentum per æs & libram 377
Teſtor 369
Theſſalia Hæmonia 353
Theorematium 23
Theognis 6
Theodectes 245
Theopompus 244
Theophraſtus 7
Theophraſtus Leſbius 303
Therſites 26
Theſaurus 52
Thracia Sithon 353
Thucydidis ætas 375

Thracis cuiuſdã fabula 473
Tiberius Sempronius Gracchus 199
Tibiæ ad iſchiadicos 122
Tibicen ibidem
Tibia canere deſitum 371
Tibijs uſi ſunt Lacedæmonij in prælio 18
Timarchus accuſatur ab Aeſchine 440
Timochares Ambracienſis 91
Timon ſcriptor amarulentus 104
Timor ſanguinem contrahit 461
Timore uenter effluit 459
Tingere helleboro ſagittas quare 426
Tiro M. Tullij libertus 176. 307
T. Caſtritius 76
Tituli uarij operum 494
Toga 191
Tolerantia Socratis cũ uxore 29
Tollere pro corrigere ibid.
Toloſanum aurum 93
Torquatus 220.432
Torquati pugna 220
Tractim 200
Tragemata 309
Tragulæ 253
Tranſgredi 254
Tranſgreſſus ibidem
Tres & treis 320
Tria dicendi genera 193
Tribuni 377
Tributa comitia 378
Tributus 321
Tribuni cur ius uocãdi non haberent 310
Tribus 447
Trinoctium 85
Triones 63
Triquetra 32.63
Triſecliſenex 463
Triticum an in plurali 465
Triumphalis corona 134
Tubicines 484
Tuba 137
Tullij locus ĩ Ver. 296.297
Tullius quo die & tempore natus 378
Tullius quot annos natus cũ primam cauſam egit 379
Tullius & Demoſthenes ibidem
Tunicarum uſus quis 191
Turpius frigidè laudari, q̃ grauiter uituperari 459
Turres 235

Turrim, uel em 319
Turris lignea illita alumine 358
Typhones 455
Tyrus Sarra 353
VAcanter accumulauit & inaniter 421
Vades 394
Vafra & fallacioſa argumenta 180
Vagire 400
Valeri in caſu uocatiuo prima ſyllaba acuta 331
Valetudo 291
Valere ab oculis 336
Valerij Aeditui uerſus 468
Valerius Coruinus quo tempore 217
Vallum dentium 25
Vanus, mendax, infidus 443
Varro quo tempore 475
Varronis uerba 241
Varronis præceptor Lælius 391
Vaſum 325
Vaticanus ager 400
Væ particula 142.387
Vecors 142
Vectabulum 480
Vegrande 142
Vehemens 142.387
Vehere 46
Veiouis ædes 141
Velia oppidum 241
Velinus portus ibidem
Velitare 165
Velitatim 299
Vena quid 449
Venam ſolui militibus 234
Veneror 369
Veneficium mulieris indecuſſum manſit 289
Venenum 291
Ventidius Baſſus 361
Ventorum nomina etiam Græcè 63.64
Verba communia 368
Verba dare 408
Verba reciprocæ ſignificationis 218
Verba ſubluſtria 328
Verba in im, ut ſcripſerim, cuius temporis 440
Verba Pontificis in uirgine capienda 21
Verba patientia pro agentibus 480
Verba inciuilia 234
Verba humida et lapſantia 25
Verba in arrogatione 150.151

Verbum augurale 160
Verbum uehemens Archeſilai 88
Verbū omne ambiguū 267
Verba noua à Laberio 389
Verborum uolumina 225
Verboſus 118
Verbis antiquiſsimis nō utendum 263
Vereor 368
Vergiliæ 93
Vergilij locus 33.35.126.200.215.241.242.257.300
Vergilij ſecundus Aeneidos uiginti aureis emptus 44
Vergilius parit uerſus more urſino 419
Veritum.puditum 369
Veritas temporis filia 293
Vero,as.quid 440
Verruca eminens locus 89
Verſus amatorij Platonis 471
Veruta 253
Verſus Ennij quibus deſcribit uirum mobilem 284
Verſuum obſeruatio 454
Veſanus 142
Veſcum ibidem,& 387
Veſtalis prima à Numa Rege capta 21.22
Veſtalis uirgo Amata cur appelletur 22
Veſtibulum 386
Veſtimentum 166
Veſtitus indecorus 322
Veſtri ac noſtri 487
Veſticeps 150
Veſperauerat 415
Veterator in literis 82
Vexare uerbum leue 46
Victor 283
Via Laurentina 228
Viaticum 406
Vibices 231
Victus puerorum 128
Victitare 426
Vieta poma 301
Videndi ratio 147
Vinum edormiant 165
Vinum exoticum 303
Vinum Rhodium,Leſbiū ib.
Vini tria genera 336
Vinum eructum 264
Vinum apud antiquos in cōuiuijs quare 358
Vinum ſomes ingenij ibid.
Vinum non congelari 416
Vinum interdictum mulieribus cur 251
Vinoſus 117.118

Vir bonus 267
Vireſcere 451
Virgo Veſtalis cur capta deligitur 21
Virginis Veſtalis capiendæ modus ibidem
Viri illuſtres quo tempore floruerunt 430
Virica 241
Viſere ad Frontonem 73
Vita beata 437
Vita humana ferro ſimilis 260
Vitium, & Flagitium 30
Vitiare & obtinere 313
Vitium & morbus 110
Vituperones 463
Viuaria 61
Vlyſſes ſapienti facundia præditus 25
Vlciſcendi ratio triplex 168
Vls 295
Vltra ibidem
Vndarum motus uarij 80
Vndabundus ibidem
Vnoculi homines 209
Vocabula poſitiua non eſſe 232
Vocabula ancipitia 291
Vocalior ſonus 321
Voculatio 331
Vocatiuus caſus ſecundæ declinationis nominũ in us 351
Vocum turba 225
Voluptati aurium morigerari debet oratio 58
Voluptas Epicuri 211
Voluptas, dolor, duo mala ibidem
Voluptas medium 211.287
Voluptates duæ 458
Vox an ſit corpus 146
Vox unde conſtet 147
Vrbes & urbeis 319
Vrſorũ partus informis 419
Vrtica piſcis 121
Vſum in Grammatica plus autoritate ualere 169
Vſurpata in delitijs 163
Vſuaria 110
Vſucapio 189
Vtor 368
Vulcatius Sedigitus de poẽtis comicis 376
Vulnus 220
Vulturnus uentus 64
Vxor ducenda ne ſit 10
Vxoris uitiũ aut ferendum, aut tollendum 29
Vxorẽ in adulterio deprehẽſam licebat occidere 251

Xanth

XAantippe Socratis uxor 29
Xeniades philoſophus 59
Xenophontis & Platonis æmulatio 348
Xerxes uictus à Themiſtocle 432
ΥΔωρ χρυὸν 340
Ὕειν 307
Ὕες ibidem
Ὕπτιον ibidem
Ὕπνος ibidem
Ὑφορβὸς ibidem
ZEno Stoicus 434
Zephyrus uentus 64
Zodiacus 94
Zonæ plenæ argenti 368

FINIS.

ALTER INDEX QVO QVICquid in unaquaq; re lector quæſierit, ſiue id ad grammaticen, ſiue ad alias artes pertineat, inuenire quàm facilimè queat.

QVAE AD PHILOſophiam de natura, & Dialecticam, et Medicinam, atq; Mathematicam pertinent.

RAtio proceritatis corporis Herculis ex Plutarcho 1
Do tempore tacendi & dicendi à Pythagoricis 16
Non eſſe æquam reprehenſionem Epicuri à Plutarcho de ſyllogiſmo 50
De Iapyge uento, & cæteris à Phauorino 63
De colorũ generibus 74.75
De terræmotu 77
Quid obſeruatum in undarum motibus diuerſis flantibus uentis 80
Principium diei et noctis 83
De ui & natura palmæ arboris 88
De ui ſeptenarij numeri 93
Gaudio multos perijſſe 99
Temporis uarietas in puerperijs mulierum 100
De definitione quædam 108
Incentiones tibiarum iſchiadicis mederi 122
De moderanda uita impuberum puerorum 128
De argumentis reciprocis 138
Vox an ſit corpus, an incorp

corporea 146
De ui oculorum, atq; uidendi rationibus 147
Chryſippi reſponſio aduerſus eos, qui negauerunt prouidentiam 154
Item ab eodem de fato cum cõſilij noſtri arbitrio 155
Quid de quorundamm ſenſuum naturali defectione ſcripſit Ariſtoteles 185
De amore delphini in puerũ 187
Certiores ictus ad ſuperna quàm ad inferna eſſe 205
De prodigijs Barbarorũ et fœminis in mares uerſis, & gentium miras eſſe uarietates 208
De conuerſione foliorum oleæ, & de fidibus alieno ictu ſonantibus, brumali & ſolſtitiali die 213
Annum LXIII. infortunio aliquo agi 364
De genere controuerſiæ, quod dubium dicitur 224
Plinium ſecundum latuiſſe genus argumenti, quod ἀντίστρεφον dicitur 225
Quid Ariſtoteles de numero puerperij memoria mãdauerit 228
Nomina non poſitiua, ſed naturalia eſſe 232
Quæ maxima flumina ultra Romanum imperium 234
Cur annulus geſtetur in ſiniſtræ manus digito minimo proximo 235
Plinij Secundi portenta fabularum: & quæ in Democritum indignè confert de columbæ ſimulacro 237
De ætatũ finibus, pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ 256
De Pyrrhonibus Philoſophis, et eorum differentia ab Academicis 261
Chryſippus omne uerbum ambiguũ, Diodorus nullum dixit 267
Infantibus à matre lac præbendum 278
Homerum & Herod. diuerſum dixiſſe de leonibus 304
Numerus conuiuarum, & de menſis ſecundis & bellarijs 308
Aduerſus eos, qui ex motibus

bus ſiderũ fata hominum ſe dicturos pollicẽtur 337
Scriptum eſſe lignum alumine oblitũ non ardere 357
Iouis filij humaniſsimi, Neptuni crudeliſsimi à poẽtis traduntur 374
Syllogiſmum quibus uerbis Ariſt. definierit 377
Reprehenſio legis apud dialecticos percontandi, diſſerendiq́; 382
Quo pacto fames poſsit tolerari, ab Eraſiſtrato 383
Ἀξίωμα quid ſignificet, & quædã prima quæ in dialectica traduntur 391
Bina corda perdices. & bina iecora lepores, quibus regionibus 399
Quædã de quibuſdam geometriæ partibus cognitu pulcherrima 401
Cur oleũ congelaſcit facilè, uinum minus, acetum ferè nunquã, aquæ fluuiorũ & fontium durẽtur maximè mare minimè 415
De habitu & natura ſtomachi et fiſtulæ, quæ βραχεῖα dicitur aduerſus Eraſiſtratum 421
De materijs infamibus quas Græci ἀδόξους καὶ ἀτύπους appellant, exercendi gratia diſputatis etiam à philoſophis 423
De natura hellebori candidi & nigri 425
Anates Ponticas uim habere digerẽdis uenenis, deq́; Mithridatis medicamento 426
Saturnalia ludicra agitare ſolitus Gellius quibus certaminibus, & ſophiſmata, & ænigmata oblectatoria 438
In febre, arteria tangenda, & non uena. & quid utraq;, quidq́; pulſus 450
Diogenes philoſophus quali talione uſus, pertentatus à dialectico ſophiſmatico 452
Cur repentino timore uenter effluat, & ignis urinã laceſſat 459
Ex Ariſtot. niuis aqua potui peſsima, & quòd ex niue cryſtallus cõcreatur 460
Quòd pudor ſanguinem ad

extra diffundit, timor cõtrahit 461
Herodis Attici de ui & natura doloris diſputatio 472
De ijs quæ cum luna habent conſenſum, id eſt, συμπάθειαν 489
Hiſtoria de Crœſi filio loquente 138
Leonem hominem agnouiſſe 145
De ſerpente inuſitatæ longitudinis 158

QVAE AD PHILOſophiam de moribus attinent.

Reprehenſio in iactantem ſe eſſe philoſophum 3
An pro amicis delinquendũ quandoq; 5.6
De infami munditia Demoſthenis 10
An rectè Metellus Numidicus dixerit in oratione de uxoribus ducendis 10
Dictũ Demoſthenis ad Laidem, non tanti emere pœnitere 15
Reprehenſio Phauorini in adoleſcentem priſcè nimis loquentem 17.18
An rectius ſit mandatum facere omnino, uel non 23
C. Fabritius quid ad Samnites dixerit, cùm aurũ donarent 24
Aduerſus inanem loquacitatem 25
Quanta cum animi æquitate Socrates tolerauerit uxoris ingenium 29
Reſponſio Tauri philoſophi an ſapiens iraſcatur 40
Quo pacto Socrates patientiam exercuit 41
Quæ ratio officiorum inter parentes & filios 42
An ſemper patri obſequendum 49
Lex Solonis utilis, etſi non uidetur 53
De uetere parſimonia, deq; antiquis legibus ſumptuarijs 70
Apologus Aeſopi non inutilis 78
Cur Salluſtius auaritiã non animum modò, ſed corpus quoque effœminare

trad

tradit 81
Deliciarum uitium & mollities oculorum & corporis exprobrata acerbè & feſtiuiter 88
C. Fabritius Cornelium Ruſinum inimicum conſulem deſignauit 116
Quæ Ariſtoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint 120
De moderanda uita impuberum 128
Notæ & animaduerſiones cenſoriæ 128
Hiſtoria de Hoſtilio Mancino, & Manulia meretrice 122
De Africano ſuperiore 127
Initiũ Protagoræ ad philoſophiæ literas adeundi 131
Annibal cauillatus eſt apud Antiochum 133
Leonem Romæ hominem agnouiſſe 144.145
De Attilio Regulo capto à Carthaginienſibus 158
De Alexandro & Scipione memoratu digna 162
Philoſophũ non eſſe laudandum à uociferãtibus, et in laudando geſtiẽtibus 130
Dictum Biantis de Re uxoria 140
Adhortatio ad Philoſophiã exemplo Euclidis 164
Quæ ad officium grauitatis & dignitatis ducant 165
Quæſtiunculæ ſympoſiacæ 166
Puniendis peccatis tres rationes, quarũ Plato duarum tantum meminit 168
Quàm ſeuerè ab antiquis in fures uindicatum ſit, & quid de ſeruato & commodato 194
Confutatio ex Euripide luxuriantis gulæ 194
De obſeruantia iuriſiurandi Romanorum 197
Mentitus nomen et habitum philoſophiæ quibus uerbis notatus 206
Epiſtola Philippi Regis ad Ariſtotelẽ de Alexandro filio nato 207
De genere & natura uoluptatis 211
Qui multa habet, multis eget 213
Democritus qua cã ſe lumi-

ne oculorũ priuauerit 243
Nõ purgari peccatũ cũ alio rũ exẽplo prætẽditur 245
De falſæ Philoſophiæ probris ex Platone 247
De mulierum ueterũ uictu, & moribus, & de iure mariti necãdi uxorẽ adulteram 251
Quo pacto M. Cato Albinũ Romanum Græce ſcribentẽ reprehenderit 265
De Demoſthene Rhetore cum legatis Mileti 265
Qui petunt, qui negant, & qui tacent, omnes petunt, & cupiunt in comitijs uel conſilijs 266
Sobria & pulcherrima Romuli reſponſio circa uini uſum 269
De furtis, & quòd quidam pœna, quidam præmio dignos fures cenſebant 274
Anneus Seneca leui futiliq́; iudicio fuit 280
De modo tolerandi dolores, ſecundum Stoicos 286
Errare eos, qui fiducia latendi peccant 292
De Ariſtot. Theophraſto, et Menedemo, deq́; uerecundia Ariſtotelis ſucceſſorem eligentis 303
Sapientiam eſſe filiam uſus & memoriæ 306
Numerus conuiuarũ decẽs, et de ſecundis menſis 308
De ueſtitu atq; calceatu non decoro 322
Exprobratio Catonis contra philoſophantes nomine & non re 325
Homines ad cauendas iniurias ſemper intentos eſſe debere 332
Manicatas ueſtes Pub. Africanus Sulp. Gallo obiecit 191
Mulctã filiæ P. Appij dictã qđ locuta petulanter 233
Elegantia apud antiquos de nitidiore cultu, non de ingenio amœniore; & cultus nitidior uitio dab. 259
Dolabella procõſul reã ueneficij ac confitentem ad Areopagitas reiecit 289
Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ 290
De officio Iudicis 344

Chryſippus quàm aptè iuſtitiam pinxerit 350
Plato non inutiles uini inuitatiunculas in conuiuijs cenſuit 358
Cœnarum atq; luxuriæ exprobratio Phauorini 365
De admirando & uoluntario interitu uirginum Mileſiarum 366
Philoſophi & Rhetores Roma pulſi 367
De parcimonia ac pudicitia Gracchi 368
Aduerſus eos, qui curāt quæ ad luxuriā: et quæ ad philoſophiam, omittunt 372
De uita & moribus Euripidis, & morte 373
Grauis ſententia Muſonij à M. Catone recepta 381
Sententiæ ex Publij mimis ſelectæ 425
Aduerſus homines nequam, & impurè philoſophiam tractātes, duoq; uerba obſeruanda omnium rerum longè ſalubria 428
Verba ex Sympoſio Platonis exercēdi gratia in Latinam linguā uerſa 429
In perficiēda uita beata quātum uirtus ualeat 436
Probatiſsimi hominis, ſed infacūdi ſentētia præfertur à Lacedæmonijs ſentētiæ improbi & facundi 440
Quid philoſophus palleſcēs tempeſtate maris reſponderit, & quòd primi motus non ſunt noſtræ poteſtatis 455
Guſtus & tactus fœdiſsima uoluptas, quia beſtiarum ſunt, cæteræ ex tribus tantum hominum 458
Turpius frigidè laudari quā acerbè uituperari 459
Antonij Iuliani lepidiſsima reſponſio, & uerſus amatorij ab eo in conuiuio dicti 466
Plato iuuenis luſit amatorios uerſus 471
Artificū ſcenicorū ſtudium probroſum, amoremq; inhoneſtum eſſe, ſuperq; ea re uerba Ariſtotelis 485
Exempla epiſtolarum Alexandri Regis & Ariſtot. ob libros auſcultatorios editos 485

Faceta

Faceta reſponſio M. Cicer. amolientis à ſe crimen manifeſti mendacij 293

Prudens reſcriptio Olympiadis Alexandro 302

An Xenophon & Plato infenſi inter ſe fuerint 348

Ventidius Baſſus ignobilis, primus de Parthis triumphauit 361

Seraorius Dux, quo aſtu ad milites barbaros uſus 274

Rhodij quibus uerbis Demetrium hoſtium Ducem ab oppugnatione amouerũt, & de inclyta Ialeſi imagine 380

Mithridatem Regem duarum et uiginti linguis gentium locutum 427

Salluſtium in adulterio deprehenſum ibidem

Valerij Coruini nomen & hiſtoria 217

Manlij Torquati pugna cum Gallo prouocatore 220

Ex Ennio, quale ingenium comitasq; amici minoris erga maiorem 283

QVAE AD GRAMmaticam et Rhetoricam attinent.

DE uerbo mutato in oratione Ciceronis exploratio tenuis 8

Rectè Cicero, rem præſidio futurum dixit 12

Reprehenſio Phauorini in adoleſcentem nimis priſcè loquentem 17.18

Aduerſus inanem loquacitatem 25.26

Rectè dictum, mille hominũ occiditur 28

L. Lælium præceptorem reprehẽdit M. Varro: quòd et ipſe reprehendendus in etymologia furis 30

De uocabulis Geometriæ Græcè & Latinè dictis 32

De uerſu Vergilij ex eius codice, Senſu torquebit amaror 33

An Latinè dictum, ſupereſſe id quod defendit, & de uerbo ſupereſſe 34

Induciæ quid ſint à M. Var. 38

H, literam qua ratione anti-

 qui

qui quibuſdam uocabulis immiſerunt 43
A C.Baſſo genus quoddam iudicij diuinationem appellari 44
Inter Platonis et Lyſiæ orationem quid interſit 45
Vergilij defenſio de uerbis quibus ignauiter & abiectè uſus eſſe dicitur 45
Iniqua Plutarchi accuſatio in Epicurum de quodam uerbo in definitione uoluptatis 50
Fauiſſæ capitolinæ quid ſignificent 52
Liberos in multitudinis numero etiam unũ filium filiam'ue, ueteres dixiſſe 54
M.Cato ſtitiſſes dicit, non ſtetiſſes 55
Ceſellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehenſus in enarratione Vergiliani uerſus 56
De natura quarundam præpoſitionum ex M.Cicerone 57
Reſcire quid ſit, et quæ eius ſignificatio 60
Viuaria uulgò quæ dicãtur, & quid pro eo uocabulo à quibuſdam dicatur 61
In prædonũ poteſtatẽ fuiſſe an eleganter dicatur 14
Super eo ſidere, quod Græci ἄμαξαν nos ſeptentr. uocamus, ac de utriuſq; uocab. ratione et origine 62
De Iapyge uento, & aliorum uentorum uocabulis à Phauorino 63
Conſultatio & diiudicatio locorum comœdiæ Menandri & Cæcilij 66
Quid Græci ἀναλογίαν & ἀνομαλίαν uocent 72
De uocabulis & generibus colorum 73
De Salluſtij uerbis, & Demoſthenis, quibus Philippum & Sertorium deſcripſerunt 76
De explorãdis Plauti comœdijs, quoniã promiſcuè ueræ & falſæ eius nomine inſcriptæ feruntur 85
Biboſum dictum à Nigidio & abſurdo & nouo uocabulo 97
Dimidiũ librum, uel dimidiã fabulam uitiosè dici ibid.

Parc

Parcus hō unde dicatur 106
Penus quid, & uariè declinari 107.108
Quid hæc uocabula uelint, morbus & uitiũ, et an eunuchus, & ſteriles mulieres redhiberi poſsint 110
Verba ueteris Senatuſconſulti, hoſtiæ ſuccidaneæ, tempora præcidanea, & feriæ præcidaneæ 114
De accentibus quorundam nominum Punicorum 115
Religioſus q̃d ſignificet 117
Defenſa à culpa ſententia, ex hiſtoria Salluſtij 123
De uocabulis quibuſdam à Varrone & Nigidio declinatis contra conſuetudinem 124
De natura particularũ, quæ præpoſitæ uerbis intendi atq; produci inſcitè & barbarè uidentur 125
De uerbo duo & uiceſimo, quod uulgò incognitum eſt, & à uiris doctis uariè ſcriptum 132
Perſonæ uocabuli interpretatio 136
Defenſio Vergilij ab accuſatione Higinij ibid.
Alphenum Iureconſultum in interpretatione ueterum uocabulorum erraſſe 139
Adoptatio & arrogatio q̃d ſint, & quo pacto differant 150
Solœciſmus quo pacto à Latinis appellatur 151
Pluria, compluria, & compluries Latinè dici 151
Vergil. immeritò damnatus quòd præpetes pennas dixerit 160
Teſtamentum & ſacellum qualia nomina 166
Quæſtiunculæ ſympoſiacæ ibidem
An e, in uerbo q̃eſco producatur uel corripiatur 169
Deprecor uerbum bene à Catullo poſitum 170
Hiſtoriæ & annalium differentia 149
De pudẽdo err. Ceſellij 174
Excuſatio M. Catonis aduerſus Tullium Tironem Ciceronis libertum 175
An affatim prima acuta pronuntiandum, et de accentibus quarundam uocũ 185

Pepoſci, memordi, & pepigi, & cætera id genus ab antiquis 188
Vſucapio, & pignoriſcapio 189
Leuitatem et nequitiam, non ea ſignificatione eſſe, qua in uulgi ſermonibus dicuntur ibidem
M. Cato quem claßicum, & quē infra claßē dicat 192
Tria dicēdi genera, et de tribus oratoribus Romā miſſis ab Athenienſibus 193
Obnoxius quid ſignificet, et de eius origine 195
Vergilius ob iniuriam Nolanorum, poſuit Ora, pro Nola, & de conſonantia literarum 200
Quoad uiuet, & quoad morietur, ex contrarijs idem ſignificare 201
Offendere, & defendere, q̄d ſignificent 206
An frequentatiua in prīa ſyllaba correpta, ut primitiua, pronuntianda ſint 212
Quis modus conuertendi in Græcas ſententias uerba, et quæ bene Verg. ab Homero, & quæ non 213
Defenſio Vergilij, quòd opertè & pudicè concubitum Veneris & Vulcani ſcripſerit 216
De uerbis reciprocæ ſignificationis 218
Hæc facies huius facies, dicitur ab antiquis 221
De genere controuerſiæ, qđ dubium dicitur 224
Tertiò Conſul, an tertium dici oporteat 226
Contentio, & collatio locorū ex oratiōibus C. Gracchi, & M. Catonis 228
Auarus ſimplex an compoſitum uocabulum 233
Quid maturè, maturitas, maturare 235
Præcox huius præcocis, & non præcoquis 237
Cur partim hominum, id eſt, pars hominū dicatur 238
Iniuria mihi factū itur, quali ordine uerborum Cato dixerit 239
Vergilij errores in hiſtoria Ro. in VI. Aeneidos 241
Rogatio, lex, priuilegiū, plebiſcitum, quid ſit & quomodo

modo differunt 246
Nouiſsimè et nouiſsimus M. Cicero cur uitarit 247
Diepriſtini, diecraſtini, diequarti, & diequinti eleganter dicitur 253
Telorum, iaculorũ, nauiũq; uocabula ibidem
Salluſtius inſcitè damnatus, quòd transfretationẽ trãſgreſſum dixerit 254
Atq; particula, plus quã conpletiuam habet uim 257
De origine uocabuli terræ Italiæ 258
Elegantia apud antiquiores de nitidiore cultu & uictu, & non de ingenio amœniore dicebatur 259
Pro particulæ, quanta, qualis'ue ſit uarietas 260
Quintus Ennius Euripidem æmulatus 261
Verbis antiquis & deſitis minimè utendum 263
Quo pacto M. Cato Romanum Græcè ſcribentem accuſat 265
Differentia inter mentiri, et mendacium dicere 267
Quid T. Caſtritius ſenſerit de uerbis, & ſententia quadam C. Gracchi 268
De ludibundo et errabundo et id genus uerborum productionibus 270
Græcorum quorundam uerborum difficilima in linguã Latinã mutatio 271
Quid ſignificet, flumina retanda publicè redempta habent 273
Anneus Seneca leui futiliq; iudicio fuit: iudicans de Ennio, & M. Tullio 280
Lictoris uocabulũ qua ratione conceptũ et ortum 281
Ex Ennio, quale ingenium comitasq; amici minoris erga maiorẽ debeat eſſe, depingitur 283
Quod Græci ænigma, Latini ſcirpos dixere 289
Quæ dicuntur uocabula ancipitia 291
Quòd æditimus uerbum Latinum fuit 292
Intra Calendas quid ſignificet, utrum ante Calendas, an Calendis; an utrunq;. Et de dictione intra, ex M. Cicerone 294

Saltem particula, quam uim habeat & originem 298
Celatim, uelitatim, ſaltuatim Siſenna uſus 299
An fatũ & natura idẽ apud Ciceronẽ ſignificent 299
An neceßitudo & neceßitas differant 301
Quòd ueteres Latini προσῳδίας dixerunt. Itẽ quòd uocabulum barbariſmi nõ uſurpauerunt 304
De Suculis et Hiadibus ſtellis, quid Tullius Tiro ſcripſerit 307
Sororis & fratris recta interpretatio 308
Humanitas quid ſit 315
Maior ratio habita ſonitus uocum quàm diſciplinæ grammaticæ 319
Scripſiſſe eadem, qui diuerſorum temporũ fuerũt. Nam Plato Euripidi Sophoclis uerſum adſcribit 316
Neriene ſeu Nerio quid importet 323.324
Manubiæ quid ſint 326
Facies quid ſit 334
In Valeri nomine primam ſyllabam acuendam, deq; ratione ſcribendi 331
Verſus quos Vergilius imitatus Homeri ac Parthenij 332
Quantum differat, cum multis mortalibus, & cum multis hominibus 333
De libro familiaris cuiuſdã, doctrinam, ſed nullam delectationem aut utilitatem habente, deq; uocabulis urbium immutatis 352
An aufero, aufugio, autumo, eodem modo au particulam ſortiantur ex Cicerone 360
Verbũ ꝓfligo à pleriſq; dici impropriè inſciteq; 362
Erratum à Cicerone in ſecundo de gloria, de Hectore & de Aiace 363
Frontem maſculino genere, à Cæcilio poëta 365
Philoſophi & Rhetores olim Roma pulſi 367
De uerbis communibus utor, uereor, & alijs 368
Figuram nouam orationis, à Græcis Metellus Numidicus mutuatus eſt 370
Paßis uelis, paßis manibus

dixiſſe ueteres non à patior, ſed à pando ibid.
Iouis filij humaniſſimi, Neptuni inhumaniſſimi à poëtis traduntur 374
De ætatibus hiſtoricorum nobilium 375
De comicis Latinis iudiciũ Vulcatij Sedigiti 376
De uerbis nouis in C. Matij mimiambis inuentis ibid.
Comitia calata, curiata, centuriata, tributa quid ſint 377
Erraſſe Cor. Nepotem, cùm dixit Ciceronem trium & xx. annorum cauſam dixiſſe pro Sexto Roſcio 378
Quali figura orationis, & quàm noua L. Piſo uſus 379
Vehiculum, quod petoritum dicitur, cuiatis linguæ uocabulum ſit 379
Veſtibulum quid ſignificet, & eius uocabuli origo 386
Hoſtiæ quæ bidentes dicuntur, quid ſint 388
Quibus uerbis Laberius uſus, quæ an ſint Latina, quæri ſolet 389
Ἀξίωμα quid ſignificet, & quædam alia ad Dialecticam pertinentia 391
Susq; deq;, in libris antiquorum quid ſignificet 393
Proletarij et capitecẽſi quid ſint, quid item ſit in duodecim tabulis aſſiduus, & eius uocabuli origo 394
Cloatius Verrius quædã ad originem Græcè linguæ redegit, aut commodè aut abſurdè 396
Quid municipium, & quid à colonia differat, et quid ſint municipes 397
Properare & feſtinare differre ex M. Catone 399
Agrippas à partu ægro appellatos, & de ijs deabus quæ uocantur Proſa & Poſtuerta 400
Quæ ratio uocabuli agri Vaticani 400
Aduerſus iniquè accuſantes M. Ciceronem in oratione pro M. Cælio 403
Verba ex Claudio annotata 405

De ſparto interpretatio M. Varronis ex Homeri uerſu contra uulgariam opinionem 408
Menander et Euripides ab ignobilioribus poëtis quãdoq; ſuperati 409
Non eſſe uerum M. Ciceronem in libro de Amicitia uſum uitioſo argumento, dubio pro confeſſo 410
Quid ſeruus receptitius 412
An de præterito, uel futuro caueant hæc uerba legis, quod ſubreptum erit, eius rei æterna autoritas eſto 414
Vergilius in deſcribendo Aetnæ incendio, Pindarũ imitatus eſt 419.420
Quin particula, quot quantasq; uarietates ſignificationis habeat 423
Salluſtij uerbis, perincertum ſtolidior an uanior, illuſus quidam quòd ſeſe tantum Salluſtium intelligere iactabat 441
Q. Ennius, quadrupes Eques & non equus dixit 443
Matronam, & matremfamiliâs nõ differre, ut Helius Meliſſus ſcripſit 445
Concio quot ſignificationes capiat, et quem in modum Phauorinus tractauerit intempeſtiuum, de ambiguitatibus uerborum quærentem 446
Similiter cadentia eſſe puerilia, & non ornamenta orationis 448
Inſecenda apud M. Catonẽ qd, et an inſequenda ibid.
Vena, arteria, pulſus, quid ſint 449
Verba ex carminibus Furij Antiatis, inſcitè à Ceſellio Vindice reprehenſa 451
Morem ueteribus fuiſſe, uerba patiendi mutare in agendi modum 451
Numerus hemiolios & epitritos quid ſit 453
Quod M. Varro in heroicis uerſibus obſeruauerit rẽ nimis anxiæ obſeruationis 454
Turpius frigidè laudari quã acerbè uituperari 459

Obeſ

Obeſum quid, & quædam priſca uocabula 462
An arena, cœlum, triticum pluralia inueniantur, & an inimicitiæ, quadrigæ in ſingulari 463
Præterpropter, etſi in uſu uulgi, tamen ab Ennio dicta 469
Plato admodum iuuenis amatorios luſit uerſus 471
Antonij Iuliani lepidiſſima reſponſio, & uerſus amatorij ab eo dicti in conuiuio 466
Quos pumiliones, Græcè Νάνους dici 474
Siticinum uocabulum quid ſignificet in M. Catonis oratione 484
Quã ob cauſam Sicinniſtas nebuloſo nomine dixerit Lucius Accus ibidem
An rectius, habeo curam ueſtri, an ueſtrum dicatur 487
Quàm diuerſæ ſententiæ Græcorum ſuper numero filiorum Niobæ 489
Quibus uerbis delectari ſolitus ſit Antonius Iulianus 490
Quid uocabulum iure manu conſertum ſignificet 491
Quid ſit ſculna apud M. Varronem 492

QVAE AD MORES ueterum et hiſtoriam pertinent.

Tibijs in bello uſos antiquos 18
De conditione uirginis Veſtalis 21
Caius Fabritius quid ad Samnites dixerit, cùm aurũ darent 24
De libris Sibyllinis, et Tarquinio Rege 31
Papyrius Prætextatus quis fuerit, & cauſa cognomenti 36
Tria epigrammata trium ueterum poëtarum 37
De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna 52
Honores ſenectæ habiti & ad patres & ad maritos 55
Phædon Socraticus ſeruus, & alij 59
Non eſſe compertũ, cui Deo rem diuinam fieri oporteat,

teat, cùm terra moueatur uiribus 77
Quòd P. Africano & alijs nobilibus ante ſenectam barbam radere patrij moris fuit 88
De Q. Ceditio æquiparato Spartano 89
Literæ cõſulum Romanorũ ad Pyrrhum Regem 91
De ætate Heſiodi & Homeri 96
Demoſthenes dimiſſo Platone ſectatus eſt Calliſtratum 97
Plato & Ariſtoteles mercati ſunt libros pretijs maximis 104
Nullæ uxoriæ actiones ante Carbilianũ diuortium 112
De more ueterũ ſpõſaliorũ ex Seruio Sulpitio ibid.
Hiſtoria de perfidia Hetruſcorum aruſpicum 113
De ordine rogandarum ſententiarum, iurgiorumq; in Senatu C. Cæſaris, & M. Catonis 119
Quæ Ariſtoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint 120
Notæ & animaduerſiones cenſoriæ 121
Hiſtoria de Hoſtilio Mancino, & Manulia meretrice 122
De Africano ſuperiore, ex annalibus deſumpta 127
De ſeueritate cenſoriæ notæ 128
De equo Alexandri, qui Bucephalus dicitur 131
Quæ cauſa quodq; initium Protagoræ philoſophiam adeundi ibidem
Annibal Pœnus cauillatus eſt Antiochum Regẽ 133
De coronis uarijs, & quæ unaquæq; 134
Hiſtoria de Crœſi filio 138
De nominibus Deorum populi Romani 141
Leonem Romæ hominem agnouiſſe 145
De officiorum ordine et gradu populi Romani 143
Cur dies primi poſt Calendas, Nonas, Idus, atri, quartus ante eas religioſus habeatur 148
Hiſtoriæ & annalium differentia 149

De ſerpente inuſitatæ longitudinis 158
Attilius Regulus à Carthaginienſibus captus 158
De Acca Larentia, Caia Tarratia, deq́; origine ſacerdotij fratrum Arualium 162
De Alexandro & Scipione digna memoratu ibidem
Cn. Flauij ædilis curulis egregium factum 163
Quis primus edidit libros, et quantus numerus Athenis fuerit librorum 171
Admiranda de P. Scipione Africano ſuperiore 172
Cur ſerui pileati uænundati, & quæ mancipia ſub corona more maiorum uænierint, & quid ſit ſub corona 184
Hiſtoria de Paulo hiſtrione dolorem imitante 184
De amore Delphini in puerum 187
Manicatas ueſtes Pub. Africanus Sul. Gallo obiecit 191
Quàm ſeuerè in fures apud antiquos uindicatum ſit, & de ſeruato, & commodato 194
Obſeruantia iuriſiurandi apud Romanos, & de legatis ab Annibale deiurio accepto Romam miſsis 197
Hiſtoria de Tiberio Sempronio Graccho Tribuno plebis 199
Equos à cenſoribus, pinguibus equitibus demptos: & an fuerit ignominia, an non 202
Valerij Coruini nomen & hiſtoria 217
Manlij Torquati pugna cũ Gallo prouocatore picta, poſtquã deſcripta à Quadrigario 220
Multa filiæ P. Appij, quòd petulanter locuta 233
Inter militares ignominias fuiſſe ſanguinis emiſsionem, & quæ huius cauſa 234
Acies Romana quibus modis, & quo habitu inſtrui ſolita ſit, quæq́; earũ ĩſtructionũ ſint uocabula 235
Cur annulus in eo digito qui

eſt

eſt ī manu ſiniſtra minimo proximus portetur 235

De flaminis Dialis cæremonijs, & uirginum Vſtæ iuramento 239

Hiſtoria de Artemiſia, et de certamine apud Mauſoli ſepulcrum 244

Hiſtoria de populo Rom. et Punico, & quòd æmuli fuerunt pari uigore 250

De ſuprema multa, & minima, & lege Aterina, et de rõe uocabuli Italiæ 258

Elegantia apud antiquos de nitidiore cultu & uictu, quodq; idem uitio dabatur 259

Mulieres Romanæ per Herculem, uiri per Caſtorem non iurauerunt 263

Dolabella Proconſul ream ueneficij ac confitentẽ, ad Areopagitas reiecit 289

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ 290

Faceta reſponſio M. Ciceronis amolientis à ſe crimen manifeſti mendacij 293

Colloqium Pacuuij et Accij poëtarum 301

Olympiadis reſcriptio prudens ac comis ad Alexandrum filium 302

Tribunos plebis prehenſionem habere, uocationem non habere 310

Aediles, et quæſtores populi Romani in ius ad Prætorem à priuato poſſe uocari, ex M. Varrone 311

Qui ſint magiſtratus maiores & minores 312

Aliud eſt loqui ad populum, aliud cũ populo agere, et qui magiſtratus à quibus auocent comitiatum 314

De genere atq; nominibus Portiæ familiæ 317

Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt Dijs 323

De officio Iudicis 344

An Xenophon & Plato æmuli & infenſi inter ſe fuerint 348

M. Varro ad Cn. Pompeium de officio Senatus habẽdi commentarium dedit 354

An præfectus Latinarũ cauſa creatus, ius conuocandi Senatus conſulendiq; hab

habeat 356
Diuus Auguſtus in epiſtola ad Caiũ filium, lætatur ſe annum euaſiſſe, quo ſenes infortunio agi ſolent 364
Nouum genus interitus Milonis Crotonienſis 371
Cur nobiles Athenienſiũ tibijs canere deſierunt 371
Pugna Cæſaris in Pharſalia à Cornelio ſacerdote nuntiata Patauij 372
Euripidis uita, mores & interitus 373
Hiſtoriæ de Sertorio Duce, et eius aſtu, quo eſt ad milites Barbaros uſus 374
De ætatibus hiſtoricorum nobilium 375
Erraſſe Corn. Nepotem, qui dixit Ciceronem XXIII. annorum, cauſam dixiſſe pro Sex. Roſcio 378
Rhodij quibus uerbis Demetrium hoſtium ducem ab oppugnatione amouerunt 380
Quo ritu po. Rom. Fecialis bellum indicere ſolitus ſit, & multa de militibus 385
Hoſtiæ bidentes dictæ, quid ſint 388
De Pſyllorum interitu, ex Herodoto 396
Super fidicine Arione ex hiſtoria Herodoti 401
De literis clandeſtinis C. Cæſaris, & aliorum 416
Mithridatem Regem uigintiduarum gentiũ linguis locutum 427
Salluſtium in adulterio deprehenſum 427
Quibus temporibus poſt Romam conditam Græci Romaniq; illuſtres floruerunt 430
Contemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni, M. Varronem, & P. Nigidium, cuius commentaria ob obſcuritatem non exeunt in uulgus 475
Probatiſsimi, ſed infacundi ſententia præfertur à Lacedæmonijs ſententiæ improbi, ſed facundi 440
Diſputatio Sex. Cæcilij Iureconſulti, et Phauorini philoſophi de legibus duodecim tabularum 476

FINIS.

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE
LYON
1897

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

LIBER PRIMVS.

LYON

Quali proportione, quibusq; collectionibus Plutarchus ratiocinatum eſſe Pythagoram philoſophum dixerit, *de cõprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, cùm uitam inter homines uiueret. CAP. I.

*in

PLVTARCHVS in libro quem ſcribit ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορά, ſcitè, ſubtiliterq; ratiocinatum Pythagoram philoſophum dicit in reperienda modulanda'que ſtatus, longitudinis'que Herculis præſtantia. Nam cùm ferè conſtaret curriculum ſtadij, quod eſt * Piſis apud Iouem Olympium, Herculem pedibus ſuis metatum, idq; feciſſe longum pedes ſexcentos: cætera quoque ſtadia in terris Græciæ, ab alijs poſteà inſtituta, pedum quidem eſſe numero ſexcentûm, ſed tamen eſſe aliquantulum breuiora: facilè intellexit modum, ſpatiumq; plantæ Herculis, ratione proportionis habita, tanto fuiſſe, quàm aliorum procerius, quantò Olympicum ſtadium longius eſſet, quàm cætera. Comprehenſa autem menſura Herculani pedis, ſecundum naturalem membrorum omnium inter ſe competentiam modificatus eſt: atque ita id collegit, quod erat conſequens, tantum fuiſſe Herculem corpore excelſiorem, quàm alios,

* Piſæ, ad Iouis Olympij

quanto Olympicum ſtadium cæteris pari numero factis, anteiret.

Ab Herode Attico conſulari uiro tempeſtiuè deprompta in quendam iactabundum, & glorioſum adoleſcentem, ſpecie tãtum philoſophiæ ſectatorem, uerba Epicteti Stoici: quibus feſtiuiter à uero Stoico ſeiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui ſe Stoicos nuncuparent. CAP. II.

*HErodes Atticus uir & Græca facundia, & conſulari honore præditus, accerſebat ſæpe nos, cùm apud magiſtros Athenis eſſemus, in uillas ei urbi proximas, me, & clariſſimum uirum Seruilianum, compluresq́ue alios noſtrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenij cultum conceſſerant. Atq; ibi tunc cùm eſſemus apud eum in uilla, cui nomen eſt Cephiſia, & æſtu anni, & ſidere autumni flagrantiſſimo, propulſabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus, ædium poſticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucentibus, totiusq; uillæ uenuſtate aquis undiq; * canorisq; auibus perſonante. Erat ibidem nobiſcum ſimul adoleſcens, philoſophiæ ſectator, diſciplinæ, ut ipſe dicebat, Stoicæ, ſed loquacior impẽdiò, & promptior. Is plerunq; in conuiuio ſermonibus, qui poſt epulas haberi ſolent, multa atq; immodica de philoſophiæ doctrinis intempeſtiuè, atq; inſubidè diſſerebat: præq; ſe uno cæteros omnes linguæ Atticæ principes, gentemq́; omnem togatam, totumq́; nomen Latinũ, rudes eſſe, et agreſtes prædicabat. Atq; interea uocabulis haud facilè cognitis, ſyllogiſmorum captionumq́; dialecticarum laqueis ſtrepebat: κυριεύοντας καὶ ἡσυχάζοντας καὶ σωρείτας, aliosq; id genus gryphos, neminem poſſe dicens, niſi ſe, diſſoluere. Rem uerò Ethicam, naturamq; humani ingenij, uirtutumq́; origines, offic*

* canoris atq;

officiaq́; earum confinia, aut contra morborũ, uitiorumq́; fraudes, animorumq́; labes, ac peſtilentias aſſeuerabat, nulli eſſe ulli magis ea omnia explorata, comperta, meditataq́;. Cruciatibus autem, doloribusq́; corporis, & periculis mortem minitantibus, habitum ſtatumq́; uitæ beatæ, quàm ſe eſſe adeptum putabat, neque lædi, neq; imminui, exiſtimabat: ac ne oris quoq;, & uultus ſerenitatem Stoici hominis, unquam ulla poſſe ægritudine obnubilari. Has ille inanes cùm * flaret glorias, iamq́; omnes finem cuperent, uerbisq́; eius defatigati pertæduiſſent, tum Herodes Græca, cuius plurimus ei mos fuit, oratione utens: Permitte, inquit, philoſophorum ampliſsime, quoniam reſpondere nos tibi, quos idiotas uocas, non quimus, recitari ex libro, quid de huiuſcemodi magniloquentia ueſtra ſenſerit, dixeritq́; Epictetus Stoicorum maximus: iuſsitq́; proferri diſertationum Epicteti digeſtarum ab Ariano primum librum, in quo ille uenerandus ſenex iuuenes, qui ſe Stoicos appellabant, neq; frugi, neq; operæ probæ, ſed theorematibus tantum nugalibus, & puerilium iſagogarũ commentationibus dilatrantes, obiurgatione iuſta inceſſuit. Lecta igitur ſunt ex libro, qui prolatus eſt, ea quæ addidit. Quibus uerbis Epictetus ſeuerè ſimul ac feſtiuiter ſeiunxit, atq; diuiſit à uerò, atq; ſyncero Stoico qui eſſet proculdubio ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπαρεμπόδιστος, ἐλεύθερος, εὔπορος, εὐδαίμων, uulgus aliud nebulonum hominum, qui ſe Stoicos nuncuparent: ultroq́; uerborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta, ſanctiſsimæ diſciplinæ nomen ementirentur.

* efflaret

Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκούεις;
Ἰλιόθεν μὲ φέρων ἄνεμος κικόνεσσι πέλασσεν.
Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ

ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν, ἀρεταί. κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτος, συζυγία, ζωὴ, θάνατος, ἡδονὴ, πόνος. πόθεν οἶδας; οὕτως ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς, τί δὲ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ χρύσιππος ἢ κλεάνθης. βεβασάνικας οὖν αὐτὸ, καὶ δόγμα σαυτοῦ πεποίησαι; δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον. καὶ ἀνακραυγήσῃ, ἐάν σοί τις οὕτω πως παρασταθείς εἴπῃ. λέγε μοὶ σὺ ἃ πρώην ἔλεγες. μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι; μὴ τῆς κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις; αὐτὸ τί ἡμῖν, καὶ σοὶ ἄνθρωπε; ἀπολύμεθα, καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις, ἐὰν δέ σε ὁ καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον.

Quòd Chilo Lacedæmonius conſilium anceps pro ſalute amici cepit. Quodq́; eſt circunſpectè & anxiè conſiderandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando ſit. Notataq́; inibi, & relata quæ Theophraſtus, & Marcus Cicero ſuper ea re ſcripſerunt. CAP. III.

*Chilo, præſtabilis homo ſapiẽtiæ, quonam uſq; debuerit contra legem, contraq́; ius pro amico progredi, dubitauit: eaq́; res in fine quoque uitæ ipſo, animum eius anxit. Et alij deinceps multi philoſophiæ ſectatores (ut in libris eorum ſcriptum eſt) ſatis * inquiſitè, ſatisq́; ſolicitè quæſierunt, ut uerbis, quæ ſcripta ſunt, ipſis utar: εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ, παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόσου καὶ ποῖα. Ea uerba ſignificant quæſiſſe eos, an contra ius, contráue morem faciendum pro amico ſit, & in qualibus, & in quibus cauſis, & quemnam ad uſque modum. Super hac quæſtione tum ab alijs (ſicuti dixi) multis, tum uel diligentiſſimè à Theophraſto diſputatur, uiro in philoſophia Peripatetica modeſtiſſimo, doctiſſimoq́;.*

*inquit ſcitè

Amici cauſa an delinquendũ aliquando ſit.

Eaq́;

Eaq́; diſputatio ſcripta eſt (ſi rectè meminimus) in libro eius de amicitia primo. Eum *librum M. Cic. uidetur legiſſe, cùm ipſe quoque librum de amicitia componeret: & cætera quidem, quæ ſumenda à Theophraſto exiſtimauit (ut ingenium fæcundiaq́; eius fuit) ſumpſit, & tranſpoſuit commodiſſimè, aptiſſimeq́;.* Hunc *autem locum (de quo ſatis quæſitum eſſe dixi) omnium rerum aliarum difficilimum, ſtrictim, atque curſim tranſgreſſus eſt.* Neque *ea, quæ à Theophraſto penſiculatè, atque enucleatè ſcripta ſunt, executus eſt: ſed anxietate illa, & quaſi moroſitate diſputationis prætermiſſa, genus ipſum rei tantum paucis uerbis notauit.* Ea *uerba Ciceronis (ſi recenſere quis uellet) appoſui:** His *igitur finibus utendum eſſe arbitror, ut cùm emendati mores amicorum ſint, tum ſit inter eos omnium rerum, conſiliorum, uoluntatum, ſine ulla exceptione communitas: ut etiamſi qua fortuna acciderit, ut minus iuſtæ uoluntates amicorum adiuuandæ ſint, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandum ſit de uia: modò ne ſumma turpitudo ſequatur.* Eſt *enim quatenus amicitiæ uenia dari poſſit.* Cùm *agetur, inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum eſt de uia, ut etiam nonnunquam uoluntatem illius adiuuemus.* Sed *cuiuſmodi declinatio iſta eſſe debeat, qualiſq́; ad adiuuandum digreſſio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate, non dicit.* Quid *autem refert ſcire me in huiuſmodi periculis amicorum, ſi non magna me turpitudo inſecutura eſt, de uia recta eſſe declinandum? niſi id quoque me docuerit, quam putet magnam turpitudinem? & cùm deceſſero de uia, quouſq; digredi debeam?* Eſt *enim, inquit, quatenus dari amicitiæ uenia poſſit.* Hoc *imò ipſum eſt, quòd maximè diſcendum eſt, quodq́; ab iis, qui doceant*

minimè dicitur, quatenus, quaq́; fini dari amicitiæ uenia debeat. Chilo ille ſapiens (de quo paulò antè dixi) conſeruandi amici cauſa, de uia declinauit. Sed uideo quouſq; progreſſus eſt: falſum enim pro amici ſalute conſilium dedit. Idipſum tamen in fine quoque uitæ, an iure poſſet reprehendi, culpariq́;, dubitauit. Contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico ſumenda non ſunt. Hoc profectò nemo ignorauit: & priuſquam Theognis, ut Lucilius ait, naſceretur. Sed id quæro, id deſidero, cùm pro amico contra ius, & contrà quàm licet, ſalua tamē libertate atq; pace faciendum eſt: & cùm de uia (ſicut ipſe ait) declinādum eſt: quid & quantum, & in quali cauſa, & quonam uſq; id fieri debeat? Pericles ille Athenienſis egregius uir ingenio, boniſq́; omnibus diſciplinis ornatus, in una quidem ſpecie, ſed planius tamen, quid exiſtimaret, profeſſus eſt. Nam cùm amicus eum rogaret, ut pro re cauſaq́; eius falſum deieraret, his ad eū uerbis uſus eſt: Δεῖ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν. Theophraſtus in eo quem dixi libro, inquiſitius quidem ſuper hac re ipſa, & exactius preßiuſq́;, quàm Cicero, diſſeruit. Sed is quoq; in docendo, non de uno quoq; facto ſingillatim* æſtimat, neq; certis exemplorū documentis, ſed generibus rerū ſummatim uniuerſimq́; utitur, ad hunc ferme modum: Parua, inquit, & tenuis, uel turpitudo, uel infamia ſubeunda eſt, ſi ea re magna utilitas amico quæri poteſt. Repēditur quippe, & compēſatur leue damnū delibatæ honeſtatis maiore alia, grauioreq́; in adiuuando amico honeſtate: minimaq́; illa labes, & quaſi * lacuna famæ imminentis, partarū amico utilitatum ratione ſolidatur: Neq; nominibus, inquit, moueri nos oportet, quòd paria genere ipſo nō ſunt, honeſtas meæ famæ, & rei amici utilitas. Ponderibus hæc enim,

*exiſtimat

*laſciuia

enim, poteſtatibusq; præſentibus, non uocabulorũ appellationibus, neq; dignitatibus generum dijudicanda ſunt. Nam cùm in rebus aut paribus, aut non longè ſecus, utilitas amici, & honeſtas noſtra conſiſtit: honeſtas procul dubio præponderat. Cùm uerò amici utilitas nimio eſt amplior, honeſtatis autem noſtræ in re non graui leuis iactura eſt: tunc quod utile amico eſt, id primum illo, quod honeſtum nobis eſt, fit plenius. ſicuti magnum pondus æris, parua lamina auri fit pretioſius. Verba adeò ipſa Theophraſti ſuper ea re adſcripſi: Οὐκ οἶδ' εἴπου τούτῳ τῷ γένει τιμιώτερον ἤδη, καὶ ὅτι οὖν ἂν ᾖ μέρος τούτου πρὸς τὸ τηλίκον θατέρου συγκρινόμενον αἱρετὸν ἔσται. λέγω δ' οἷον, εἰ καὶ χρυσίον τιμιώτερον χαλκοῦ, καὶ τηλικόν τι χρυσίου πρὸς τὸ τηλικὸν χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλέον δόξει, ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος. Phauorinus quoq; philoſophus huiuſcemodi indulgentiã gratiæ, tempeſtiuius laxato paulùm,* remiſſoq; ſubtili iuſtitiæ examine, his uerbis definiuit: ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτ' ἐστὶν ὕφεσις ἀκριβείας ἐν δέοντι. Pòſt deinde idem Theophraſtus ad hanc ferme ſententiam diſſeruit: Has tamen, inquit, & paruitates rerum, & magnitudines, atque has omneis officiorum æſtimationes, alia nonnunquam momẽta extrinſecus, atq; aliæ quaſi appendices perſonarum, & cauſarum, & temporum, & circunſtantiæ ipſius neceſſitates, quas includere in præcepta difficile eſt, moderantur & regunt, & quaſi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc talia quæ Theophraſtus ſatis cautè, & ſolicitè, & religioſè, cauſa diſſerendi magis, diſputandiq; diligentia, quàm cum decernẽdi ſententia, atq; fiducia diſſeruit: quoniam profectò cauſas ſcientiæ, corporum uarietates, diſſertationumq;

* permiſſoq;

& differentiarum ignorantes, directum atq; perpetuũ, diſtinctumq; in rebus ſingulis præceptũ, quod ego in prima tractatus iſtius parte deſiderare dixeram, non capiunt. Eius autem Chilonis (à quo diſputatiunculæ huius initium fecimus) cùm alia quædam ſunt monita utilia, atq; prudentia, tum id maximè exploratæ utilitatis eſt, quod duas ferociſsimas affectiones amoris atq; odij, intra modũ tantum coërcuit: Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna oſurus: hac itidem tenus oderis, tanquam fortaſſe pòſt amaturus. Super hoc eodem Chilone Plutarchus philoſophus in lib. περὶ ψυχῆς, uerbis ita ſcripſit: χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος, μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει, νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Quàm tenuiter, curioſeq; explorauerit Anto. Iulianus in oratione M. Tullii uerbi ab eo commutati argutiam. CAP. IIII.

ANtonius Iulianus rhetor perquàm fuit honeſti, atque amœni ingenij, doctrina quoq; iſta utiliore, ac delectabili, ueterumq; elegantiarum cura, & memoria multa fuit. Ad hæc, ſcripta omnia antiquiora tam curioſè ſpectabat, aut uirtutes penſibat, aut uitia rimabatur; ut iudicium factum eſſe ad amuſsim diceres. Is Iulianus ſuper eo enthymemate, quod eſt in oratione M. Tullij, quam pro Cn. Planco dixit, ita exiſtimauit. Sed uerba prius, de quibus iudiciũ ab eo factũ eſt, ipſa ponam: Quanquàm diſsimilis eſt pecuniæ debitio, & gratiæ. nam qui pecuniã diſſoluit, ſtatim non habet id quod reddidit. Qui autem debet, æs retinet alienum: Gratiam autem, & qui refert, habet: & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert. Neq; ego nunc Planco deſinam debere, ſi hoc ſoluero: nec minus ei

red

rederem uoluntate ipſa, ſi hoc moleſtiæ non accidiſſet. Criſpum ſanè, inquit, agmen orationis rotundumq́;, ac modulo ipſo numerorum uenuſtum: ſed, quod cum uenia legẽdum ſit, uerbi paulum immutati, ut ſententiæ fides ſalua eſſet. Nanq; debitio gratiæ & pecuniæ collata, uerbum utrobique ſeruari poſſet. Ita enim rectè oppoſita inter ſeſe gratiæ pecuniæq́; debitio uidebitur: ſi & pecunia quidem deberi dicatur, & gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, ſoluta'ue: quid contrà in gratia debita, reddita'ue, debitionis uerbo utrinque ſeruato diſſeratur. Cicero autem, inquit, cùm gratiæ pecuniæq́; debitionem diſsimilem eſſe dixiſſet, eiusq́; ſententiæ rationem redderet, uerbum, debet, in pecunia ponit, in gratia, habet, ſubijcit pro, debet. Ita enim dicit: Gratiam autem, & qui refert habet, & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert. Sed id uerbum habet, cum propoſita comparatione non ſatis conuenit. Debitio enim gratiæ, nõ habitio cum pecunia confertur. Atq; ideo conſequẽs quidem fuerat ſic dicere: Et qui debet, in eo ipſo quod debet, refert: quod abſurdum & nimis coactum foret, ſi nondum redditam gratiam, eo ipſo redditam diceret, quia debetur. Immutauit ergo, inquit, & ſubdidit uerbum ei uerbo, quod amiſerat, finitimum: ut uideatur & ſenſum debitionis collatæ non reliquiſſe, & cõcinnitatem ſententiæ retinuiſſe. Ad hunc modum Iulianus enodabat, diiudicabatq́; ueterum ſcriptorũ ſententias, quas apud eum adoleſcentes lectitabant.

Quòd Demoſthenes rhetor cultu corporis, atque ueſtitu probris obnoxio, infamiq; mũditia fuit: quodq́; item Hortenſius orator ob eiuſmodi munditias, geſtumq́; in agendo hiſtrionicum, Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento compellatus eſt.

CAPVT V.

Demoſthenis cultus.

DEmoſthenem tradunt, & ueſtitu, cæteroq; cultu corporis nitido, uenuſto, nimis'que accurato fuiſſe. Hinc etiam κόμψη illa χλανὶς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι, ab æmulis, aduerſarijs'que probro * datum: hinc etiam turpibus, indignis'que in eum uerbis non temperatum: cùm parum uir, ore quoque polluto diceretur. Ad eundem modum Hortenſius omnibus fermè oratoribus ætatis ſuæ, niſi M. Tullio, clarior: qui cùm multa munditia, & circumſpectè compoſiteq; indutus, & amictus eſſet, manusq; eius inter agendum forent argutæ admodum, & geſtuoſæ, maledictis appellationibusq; * propoſitis iactatus eſt: multaq; in eum, quaſi in hiſtrionem, in ipſis cauſis atque iudicijs dicta ſunt. Sed cùm L. Torquatus ſubagreſti homo ingenio, & infeſtiuo, grauius, acerbiusq; apud concilium iudicum, cùm de cauſa Syllæ quæreretur, non iam hiſtrionem eum eſſe diceret, ſed geſticulariam Dionyſiamq; eum, notiſſimæ ſaltatriculæ nomine, appellaret: tum uoce molli, atque demiſſa Hortenſius: Dionyſia, inquit, Dionyſia malo equidem eſſe, quàm, quod tu Torquate, ἄμουσος, ἀγροδίαιτος καὶ ἀπροσδιόνυσος.

** dati.*

Hortenſius.

** probroſis.*

L. Torquatus.

Dionyſia.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in Cenſura, cùm eum ad uxores ducẽdas adhortaretur: eaq; oratio quam ob cauſam reprehenſa; & quo contrà modo defenſa ſit. CAP. VI.

Metellus de uxore ducẽda.

MVltis & eruditis uiris audientibus, legebatur oratio Metelli Numidici, grauis ac diſerti uiri, quam in Cenſura dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cùm eum ad matrimonia capeſſenda adhortaretur. In ea oratione ita ſcriptum fuit: Si ſine uxore poſſemus, Quirites, eſſe: omnes ea moleſtia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis ſatis commodè, nec ſine illis ullo

nullo modo uiui poßit: ſaluti perpetuæ potius, quàm breui uoluptati conſulendum. Videbatur quibuſdam Metellum CENS. cui conſilium eſſet ad uxores ducendas populum hortari, non oportuiſſe nec de moleſtia, incommodisq́ue perpetuis rei uxoriæ confiteri: neque adhortari magis, quàm diſſuadere, abſterrereq́; Sed contrà illud potius orationem debuiſſe ſumi dicebant, ut & nullas plerunq; eſſe in matrimonijs moleſtias aſſeueraret: & ſi quæ tamen accidere nonnunquàm uiderentur, paruas & leues faciles q́; eſſe toleratu diceret, maioribusq́; eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari: eaſdemq́; ipſas neque omnibus, neque naturæ uitio, ſed quorundam maritorum culpa, & iniuſtitia euenire. Titus autem Caſtrilius rectè, atque condignè Metellum eſſe locutum exiſtimabat. Aliter, inquit, CENS. loqui debet, aliter rhetor. Rhetori conceſſum eſt ſententijs uti falſis, audacibus, ſubdolis, captioſis: ſi modò ueriſimiles ſint, & poßint ad mouendos hominum animos qualicunque actu irrepere. Propterea turpe eſſe ait rhetori, ſi quid in mala cauſa deſtitutum, atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum, inquit, ſanctum uirum, illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atque uitæ dignitate apud populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod uerum ſibi eſſe, atque omnibus uidebatur: præſertim cùm ſuper ea re diceret, quæ quotidiana intelligentia, & communi, peruulgatoq́; uitæ uſu comprehenderetur. De moleſtia igitur cunctis hominibus notißima confeſſus, eaq́; confeßione fidem ſedulitatis, ueritatisq́; commeritus: tum denique facilè, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidißimum, atque uerißimum perſuaſit, ciuitatem ſaluam eſſe, ſine matrimoniorum frequentia, non poſſe. Hoc

quoque

quoq; aliud ex eadem oratione Metelli dignum eſſe exiſtimauimus aßidua lectione, non hercle minus, quàm quæ à grauißimis philoſophis ſcripta ſunt. Verba Metelli hæc ſunt: Dij immortales plurimum poſſunt, ſed non plus uelle debent nobis, quàm parentes: At parentes, ſi pergunt liberi errare, bonis exhæredant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, niſi malis rationibus finem facimus? ijſdem deos propitios eſſe æquum eſt, qui ſibi aduerſarij non ſunt. Dij immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.

In hiſce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, Hanc ſibi rem ſperant præſidio futurum: neque mendam eſſe, nec uitium: Errareq; iſtos, qui bonos uiolant libros: & Futurã ſcribunt. Atque ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probè ſcriptum perperã mutatur: & aſperſa pauca de modulis, numerisq; orationis, quos Cicero auidè ſectatus eſt.

CAPVT VII.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem, libro ſpectatæ fidei, Tironiana cura atque diſciplina facto, ita ſcriptus fuit: Homines tenues obſcuro loco nati nauigant, adeuntq́; ad ea loca, quæ nunquàm antea adiuerant, ubi neque noti eſſent, quo uenerunt: neque ſemper cum cognitoribus eſſe poſſunt. Hac una tantum fiducia ciuitatis, non modò apud noſtros magiſtratus, qui & legum, & exiſtimationis periculo continentur: neque apud ciues ſolùm Romanos, qui & ſermonis & iuris, & multarum rerum ſocietate iuncti ſunt, fore ſe tutos arbitrantur: ſed quocunque uenerint, hanc ſibi rem præſidio ſperant futurum. Videbatur compluribus in extremo uerbo menda eſſe: debuiſſe enim ſcribi putabant, non Futurum, ſed Futuram: neque dubitabant, quin liber emendandus eſſet: ne ut in Plauti comœdia mœchus (ſic enim mendæ ſuæ illudebant)

ita

ita in Ciceronis oratione ſolœciſmus eſſet manifeſtarius. Aderat ibi forte amicus noſter, homo lectione multa exercitus, cui pleraque omnia ueterum literarum quæſita, meditata, euigilataq́; erant. Is libro inſpecto ait, nullum eſſe in eo uerbo neque mendum, neque uitium, Ciceronem probè, ac uenuſtè locutum. Nam Futurum, inquit, non refertur ad rem, ſicut legentibus temere & incuriosè uidetur: neq; pro participio poſitum eſt: ſed uerbum eſt indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris, neque generibus præſeruiens, ſed liberum undique & impromiſcuum eſt. Quali C. Gracchus uerbo uſus eſt in oratione, cuius titulus eſt, de Q. Popilio circum conciliabula, in qua ita ſcriptum eſt: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, & nō dicturos. Videtur'ne ea ratione poſitum eſſe, apud Gracchum dicturum, qua eſt apud Ciceronem futurum? ſicut in Græca oratione, ſine ulla uitij ſuſpicione, omnibus numeris generibusq́;, ſine diſcrimine attribuuntur huiuſcemodi uerba, ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν, & ſimilia. In. Q. quoque Quadrigarij tertio Annali uerba hæc eſſe dixit: Dum ij conciderentur, hoſtium copias ibi occupatas futurum. In duodecimo Annali eiuſdem Quadrigarij principium libri ſic ſcriptum: Si pro tua bonitate, & noſtra uoluntate tibi ualetudo ſuppetit, eſt quod ſperemus deos bonis benefacturum. Item in Valerij Antiatis libro quarto & uiceſimo ſimili modo ſcriptum eſſe: Si hæ res diuinæ factæ recteq́; perlitatæ eſſent, aruſpices dixerūt omnia ex ſententia proceſſurum. Plautus etiam in Caſina, cùm de puella loqueretur, occiſurum dixit, non occiſuram, his uerbis:

Etiam'ne habet Caſina Gladium? habet, ſed duos,
Quibus altero te occiſurum ait, altero uillicum.

Item

Item Laberius in Gemellis:

Non putaui, inquit, hoc eam facturum. Non ergo iſti omnes ſolœciſmus quid eſſet, ignorauerunt: Sed & Gracchus dicturum: & Quadrigarius, futurum, & benefacturum: & Plautus, occiſurum: & Antiâs, proceſſurum: & Laberius, facturum, indefinito modo dixerunt. Qui modus neque in numeros, neque in perſonas, neque in genera, neque in tempora diſtrahitur: ſed omnia iſthæc una eademq́; declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit futurum, non uirili genere, neque neutro (ſolœciſmus enim foret planè) ſed uerbo uſus eſt ab omni neceßitate generum abſoluto. Idem autem ille amicus noſter in eiuſdem M. Tullij Ciceronis oratione, quæ eſt de imperio Cn. Pompeij, ita ſcriptum eſſe à Cicerone dicebat, atque ipſe ita lectitabat: Cùm noſtros portus, atque eos portus quibus uitam ac ſpiritum ducitis, in prædonum fuiſſe poteſtatem ſciatis. Neque ſolœciſmum eſſe aiebat, in poteſtatem fuiſſe, ut uulgus ſemidoctum putat, ſed ratione dictum certa & proba contendebat: qua & Græci ita uterentur, & Plautus uerborum Latinorum conſeruator elegantiſsimus in Amphitryone dixit: * Non uerò mihi in mentem fuit: non (ut dici ſolitum eſt) in mente. Sed enim præter Plautum (cuius ille in præſenti exemplo uſus eſt) multam nos quoque apud ueteres ſcriptores locutionum talium copiam offendimus, atque his uulgò annotamentis inſperſimus. Vt rationem iſtam miſſam facias, & autoritates, ſonus, qui εὐφονία tantum, & poſitura ipſa uerborum ſatis declarāt, id potius ἐπιμελέια τῶν λέξεων modulamentis orationis Marci Tullij conueniſſe: ut quoniam utrumuis dici Latinè poſſet, Poteſtatem dicere mallet, non Poteſtate. Illud enim ſic compoſitum iucundius ad aurem conſpectiusq́;, in ſua-

In poteſtatem eſſe.

In mentē fuit.

* Numero mihi.

Euphonia.

nius hoc, imperſpectius'que eſt: ſi modò ita explorata aure homo ſit, non ſurda, nec iacenti: ſicuti eſt hercle, quod Explicauit dicere maluit, quàm Explicuit, quod eſſe iam uſitatius cœperat. Verba ſunt hæc ipſius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: Teſtis eſt Sicilia, quam multis undique cinctam periculis, non terrore belli, ſed cõſilij celeritate explicauit. At ſi explicuit diceret, imperfecto, & debili numero uerborum ſonus clauderetur. *Explicauit.*

Hiſtoria in libris Phocionis philoſophi reperta, ſuper Laide meretrice, & Demoſthene rhetore.

CAPVT VIII.

PHocion ex Peripatetica diſciplina, haud ſanè ignobilis uir fuit. Is librum multæ, uariæq; hiſtoriæ refertum compoſuit: eumq; inſcripſit, κέρας ἀμαλθέας. ea uox hoc fermè ualet, tanquam ſi dicas, Cornucopiæ. *Cornucopiæ.* In eo libro ſuper Demoſthene rhetore, & Laide meretrice hiſtoria hæc ſcipta eſt: Lais, inquit, Corinthia ob elegantiam, uenuſtatemq; formæ grandem pecuniam demerebat: conuentusq; ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, niſi qui dabat, quod poſcerat. poſcebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum eſſe illud frequens apud Græcos adagium: *Adagium.* οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς: quod fruſtra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiret dare, quod poſceretur. Ad hanc ille Demoſthenes clanculum adit: & ut ſibi ſui copiam faceret, petit. At Lais μυρίας δραχμὰς, ἢ τάλαντον popoſcit: hoc facit nummi noſtratis denariûm decem millia. Tali petulantia mulieris, atque pecuniæ magnitudine ictus, expauidusq; Demoſthenes, auertit iter: & diſcedens: Ego, inquit, pœnitere tanti non emo. Sed Græca ipſa, quæ fertur dixiſſe, lepidiora ſunt: οὐκ ὠνοῦμαι,

inquit

inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ Pythagoricæ: quantumq́; temporis imperatum obſeruatumq́; ſit, dicendi ſimul ac tacendi. CAP. IX.

Pythagorica diſciplina.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ ſucceßionis eius, recipiendi, inſtituendi'que diſcipulos, huiuſcemodi fuiſſe traditur: Iam à principio adoleſcentes, qui ſeſe ad diſcēdum obtulerant, ἐφυσιογνωμόνει. id uerbum ſignificat, mores, naturas'que hominum, coniectatione quadam, de oris & uultus ingenio, de'que totius corporis filo atque habitu ſciſcitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneus'que fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim iubebat, & tempus certum tacere: non omnes idem, ſed aliud alijs tempus pro æſtimato captu ſolertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, audiebat: neque percontari, ſi parum intellexerat: neque commentari, quæ audierat, fas erat. Sed non minus quiſquam tacuit, quàm biennium. Hi prorſus appellabantur, intra tempus tacendi, audiendi'que, ἀκουστικοί. Aſt ubi res didicerant rerum omnium difficillimas, tacere, audire'que: atque eſſe iam cœperant ſilentio eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία: tum uerba facere, & quærere, quæ'que audiſſent ſcribere, & quæ ipſi opinarentur expromere, poteſtas erat. Hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοὶ, ſcilicet ab ijs artibus, quas iam diſcere, atque meditari incœptauerant: quoniam geometriam, & gnomonicam, Muſicam, cæteras'que item diſciplinas altiores μαθήματα ueteres Græci appellabant: uulgus autem quos gentilitio uocabulo Chaldæos dicere oportet, mathematicos dicit. Exinde his ſcientiæ ſtudijs ornati, ad perſpicienda mundi opera, & principia naturæ procedebant: ac tunc denique nominabantur φυσικοί.

ἀκουστικοί.

Mathematici.

Chaldæi.

Hæc

Hæc eadem ſuper Pythagora noſter Taurus cùm dixiſſet: Nunc autem, inquit, iſti, qui repentè pedibus illotis ad philoſophos diuertunt, non eſt hoc ſatis, quòd ſunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμυσοι, ἀγεωμέτρητοι: ſed legem etiam dant, qua philoſophari diſcant. Alius ait: Hoc me primum doce. Item alius: Hoc uolo, inquit, diſcere, iſtud nolo. Hic à Sympoſio Platonis incipere geſtit, propter Alcibiadis comeſſationem: Ille à Phædro, propter Lyſiæ orationem. Eſt etiam inquit (proh Iupiter) qui Platonem legere poſtulet, non uitæ ornandæ, ſed linguæ orationiſq; comendæ gratia: nec ut modeſtior fiat, ſed lepidior. Hæc Taurus dicere ſolitus, nouitios philoſophorum ſectatores cum ueteribus Pythagoricis penſitans. Sed id quod non prætereundum eſt, quod omnes ſimul qui à Pythagora in cohortem illam diſciplinarum recepti erant, quod quiſq; familiæ, pecuniæq; habebant, in medium dabant, & coibatur ſocietas inſeparabilis: tanquam illud fuerit antiquum conſortium, quod in re atq; uerbo Romano appellabatur κοινόβιον.

Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philoſophus adoleſcentem, uetuſtè nimis & priſcè loquentem. CAP. X.

Phauorini in uetuſtè loquentes reprehenſio.

PHauorinus philoſophus adoleſcenti ueterum uerborum cupidiſsimo, & pleraſq; uoces nimis priſcas & ignotiſsimas, in quotidianis, communibuſq; ſermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabritius, & Coruncanus antiquiſsimi uiri noſtri, & his antiquiores Horatij illi trigemini planè, ac dilucidè cum ſuis fabulati ſunt: neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelaſgorum, qui primi incoluiſſe Italiam dicuntur, ſæd ætatis ſuæ uerbis locuti ſunt: Tu autem perinde quaſi cum matre Euandri nunc loquare, ſermone ab hinc multis annis iam deſito uteris: quòd ſcire atque intelligere neminem uis, quæ di-

cas. Non'ne homo inepte, ut quod uis abunde conſequaris, taceres? Sed antiquitatem tibi placere ais, quòd honeſta, & bona, & ſobria, & modeſta ſit. Viue ergo moribus præteritis: loquere uerbis præſentibus. Atq; id quod à C. Cæſare excellentis ingenij, ac prudentiæ uiro in primo de Analogia libro ſcriptum eſt, habe ſemper in memoria, atq; in pectore: ut tanquam ſcopulum, ſic fugias inauditum, atq; inſolens uerbum.

Quòd Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclytus, Lacedæmonios in acie non tuba, ſed tibiis eſſe uſos dicit. Verbaq; eius ſuper ea re poſita. Quodq; Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit, atq; inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionatoria. CAP. XI.

Lacedæmoniorum mos in certamine.

AVtor hiſtoriæ Græcæ grauiſsimus Thucydides, Lacedæmonios ſummos bellatores non cornuum, tubarum'ue ſignis, ſed tybiarum modulis in prælijs uſos eſſe refert: non prorſus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuinæ gratia, neque etiam ut excitarentur, atq; euibrarentur animi: quod cornua, & litui moliuntur: ſed contrà, ut moderatiores, modulatioresq́; fierent: quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeò in congrediendis hoſtibus, atq; in principijs præliorum ad ſalutem, uirtutemq́; aptius rati, quàm ſi permulcti ſonis mitioribus, non immodicè ferocirent. Cùm procinctæ igitur claſſes erant, & inſtructa acies, cœptumq; in hoſtem progredi, tibicines inter exercitum poſiti canere incœptabant. Ea ibi præcentione tranquilla & uenerabili, ad quandam quaſi militaris muſicæ diſciplinam, uis & impetus militum, ne ſparſi diſpalatiq́; proruerent, cohibebatur. Sed ipſius illius egregij ſcriptoris uti uerbis libet, quæ & dignitate, & fide grauiora ſunt:
καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν ἀργεῖοι μὲν, καὶ οἱ ξύμμα-

χοι

χοι ἐντόνως, καὶ ὁρμῇ χωροῦντες. Λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλοῖς, πολλῶν ὁμοῦ ἐγκαθεστώτων. οὐ τοῦ θείου χάριν, ἀλλ᾽ ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν, καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις ὃ πρέπει ἀεὶ ποιεῖν μεγάλα στρατόπεδα ἐν ταῖς προσόδοις.

Cretenſes quoque prælia ingredi ſolitos, memoriæ datum eſt, præcinente, ac præmoderante cithara greßibus. Halyattes autem rex terræ Lydiæ, more atque luxu barbarico præditus, cùm bellum Mileſijs faceret (ut Herodotus in hiſtorijs tradit) concinentes habuit fiſtulatores, & fidicines: atque fœminas etiã tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit, laſciuientium delicias conuiuiorum. Sed enim Achæos Homerus pugnam indipiſci ait, non fidicularum, tibiarumq; concentu, uerùm conſpiratu tacito nitibundos. *Achæi ad pugnam taciti.*

Οἱ δ᾽ ἄρ᾽ ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοὶ,
Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισιν.

Quid ille uult ardentißimus clamor militum Romanorum, quem in congreßibus præliorum fieri ſolitum ſcriptores annalium memorauere? Contráne inſtitutum fiebat antiquæ diſciplinæ tam probabile? An tum etiam gradu clementi, et ſilentio eſt opus, cùm ad hoſtem itur in conſpectu longinquo procul diſtantem? Cùm uerò propè ad manus uentum eſt, tum iam è propinquo hoſtis & impetu propulſandus, & clamore terrendus eſt? Ecce autem pro tibicina Laconica, tibiæ quoq; illius concionatoriæ in mentem uenit, quam C. Graccho cum populo agente præijſſe, ac præmonſtraſſe modulos ferunt. Sed nequaquam ſic eſt, ut à uulgo dicitur: canere tibia ſolitum, qui ponè eum loquentẽ ſtaret, uarijsq; modis tum demulcere animum, actionemq; *Romanorum ritus in certamine.* *C. Gracchi fiſtula.*

eius tum intendere. Quid enim foret ea re ineptius? ſi ut planipedi ſaltanti, ita Graccho concionanti numeros, & modos, & frequentamenta quædam uaria tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, ſtetiſſe in circunſtantibus dicunt occultius, qui fiſtula breui, ſenſim grauiuſculum ſonum inſpiraret, ad deprimendum, ſedandumq́; impetum uocis eius. Referueſcente nanq; impulſu, & inſtinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehementia indiguiſſe non (opinor) exiſtimanda eſt. Marcus tamen Cicero fiſtulatorem iſtum utriq; rei adhibitum eſſe à Graccho putat: ut ſonis tum placidis, tum citatis, aut demiſſam, iacentemq́; orationem eius erigeret, aut ferocientem, ſæuientemq́; cohiberet. Verba ipſius Ciceronis appoſui: Itaque idem Gracchus, quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quem ſeruum ſibi habuit ille ad manum, cum eburnea ſolitus eſt hærere fiſtula, qui ſtaret poſt ipſum occultè cum concionaretur, peritum hominem, qui inflaret celeriter eum ſonum, qui illum aut remiſſum excitaret, aut à contentione reuocaret. Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælij, inſtitutum eſſe à Lacedæmonijs, Ariſtoteles in libris Problematum ſcripſit: quo manifeſtior fieret, exploratiorq́; militum ſecuritas, & alacritas. Nam diffidentiæ, inquit, & timori cum ingreßione huiuſcemodi minimè conuenit: & mœſti, atque formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatione alieni ſunt. Verba pauca Ariſtotelis ſuper ea re appoſui: Διατὶ ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνωσιν; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.

Virgo

Virgo Veſtę quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusq́; cæremoniis, ac religionibus, ac cognomine à Pont. Max. capiatur: & quo ſtatim iure eſſe incipiat, ſimulatq; capta eſt: quodq́;, ut Labeo dicit, nec inteſtato cuiquā, nec eius inteſtatæ quiſquam iure hæres eſt. CAP. XII.

Virginis Veſtalis capiendæ modus.

*Qui de Veſtali uirgine capienda ſcripſerunt (quorum diligentiſſimè ſcripſit Labeo Antiſtius) minorem quàm annos VI. maiorem quàm annos X. natam, negauerunt capi fas eſſe. Item quæ non ſit patrima, & matrima. Item, quæ lingua debili, ſenſu'ue aurium deminuta, alia'ue quauis corporis labe inſignita ſit. Item quæ ipſa, aut cuius pater emancipatus ſit: etiam ſi uiuo patre in aui poteſtate ſit. Item cuius parentes alter ambo'ue ſeruitutem ſeruierunt aut in negotijs ſordidis diuerſantur: Sed eam, cuius ſoror ad id ſacerdotium lecta ſit, excuſationem mereri aiunt. Item cuius pater Flamen, aut Augur, aut * Quindecimuir ſacris faciundis, aut qui Septemuir epulonum, aut Salius eſt: Sponſæ quoque pontificis, & tibicinis ſacrorum filiæ uocatio à ſacerdotio iſto tribui ſolet. Præterea Capito Atteius ſcriptum reliquit, neque eius legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet: & excuſandam eius, qui liberos treis non haberet. Virgo autem Veſtalis ſimul atq; capta, atque in atrium Veſtæ deducta, & Pontificibus tradita eſt, eo ſtatim tempore ſine emancipatione, ac ſine capitis minutione, è patris poteſtate exit: : & ius teſtamenti faciundi adipiſcitur. De more autem rituq; capiundæ uirginis, literæ quidem antiquiores non extant: niſi quòd capta fuiſſe fertur, quæ capta prima eſt à Numa rege. Sed Papiam legem inuenimus, qua cauetur, et Pontificis maximi arbitratu uirgines è populo uiginti legantur: ſortitioq́; in concione ex eo numero fiat. Sed ea ſortitio ex lege Papia non neceſſaria nunc uideri ſolet. Nam ſi quis honeſto*

*Decemuir

loco natus adeat Pontificem Maximum, atque offerat ad ſacerdotium filiam ſuam, cuius duntaxat ſaluis religionum obſeruationibus, ratio haberi poßit, gratia * *Popiliæ legis per ſe ratum ſit. Capi autem uirgo propterea dici uidetur, quia Pontificis Maximi manu præhenſa, ab eo parente, in cuius poteſtate eſt, ueluti bello capta abducitur. In lib. 1. Fabij Pictoris, quæ uerba Pontificem Maximum dicere oporteat, cùm uirginem capit, ſcriptum eſt. Ea huiuſmodi ſunt: Sacerdotem Veſtalem, quæ ſacra faciat, quæ ius ſiet ſacerdotem Veſtalem facere pro populo Romano Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Plerique autem Capi uirginem ſolam debere dici putant. Sed flamines quoque Diales, item Pontifices, & Augures capi dicebantur. L. Sylla rerum geſtarum libro 11. ita ſcripſit: P. Cornelius, cui primùm cognomen Syllæ impoſitum eſt, flamen dialis captus. Marcus Cato de Luſitanis, cùm Ser. Galbam accuſauit, eum dicit ius pontificium diſcere noluiſſe. Ego me nunc uolo ius pontificium optimè ſcire. Iam'ne ea cauſa Pontifex capiat? Si uolo augurium optimè tenere, ecquis me ob eam Augurem capiat? Præterea in commentarijs Labeonis, quæ ad duodecim tabulas compoſuit, ita ſcriptum eſt: Virgo Veſtalis neq; hæres eſt cuiquam inteſtato: neq; inteſtatæ quiſquam: ſed bona eius in publicum redigi aiunt. Id quo iure fiat, quæritur. Amata inter capiendum à Põtifice Max. appellatur: quoniam quæ prima capta eſt, hoc fuiſſe nomen traditum eſt.*

[margin: *Papiæ]

[margin: *Amata prima uirgo Veſtalis.*]

Quæſitum in philoſophia eſt, quidnã foret in recepto mandato rectius, id'ne omnino facere, quod mandatum eſt: an nonnunquam etiam contrà, ſi id ſperes ei, qui mandauit, utilius fore; ſuperq; ea quæſtione expoſitæ diuerſæ ſententiæ. CAP. XIII.

IN officijs capiendis, cenſendis, iudicandisq́;, quæ Græ-
cè καθήκοντα philoſophi appellant, quæri ſolet, an
negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres, definito,
contrà quid facere debeas, ſi eo facto uideri poſsit res euen-
tura proſperius, exq́; utilitate eius, qui id tibi negotium
mandauit. Anceps quæſtio, & in utranq; partem à pruden
tibus uiris arbitrata eſt. Sunt enim non pauci, qui ſententiã
ſuam una in parte defixerint, *& re ſemel ſtatuta, delibe- *ut
ratáq; ab eo, cuius negotium id *potiſsimum eſſet, nequa- * Pōtificium
quam putauerint contra dictum eius eſſe faciendum: etiam
ſi repentinus aliquis caſus rem commodius agi poſſe pol-
liceretur: ne ſi ſpes feſelliſſet, culpa impatientiæ, & pœna
indeprecabilis ſubeunda eſſet. Si res fortè melius uertiſſet,
dijs quidem gratia habenda: ſed exemplum tamen intro-
miſſum uideretur, quo bene conſulta conſilia religione
mandati ſoluta corrumperentur. Alij exiſtimauerunt in-
commoda prius, quæ metuenda eſſent, ſi res geſta aliter fo-
ret, quàm imperatum eſt, cum emolumento ſpei penſitanda
eſſe. Et ſi ea leuiora, minoráq;: utilitas autem contrà gra-
uior, & amplior, ſpe quantum poteſt firma oſtenderetur:
tum poſſe aduerſum mandata fieri, cenſuerunt: ne oblata
diuinitus rei bene gerendæ occaſio amitteretur. Neq; ti-
mendum exemplum non parendi tradiderunt, ſi rationes
huiuſcemodi duntaxat non adeſſent. Cum primis autem re-
ſpiciendum putauerunt ingenium, naturamq́; illius, cuius ea
res, præceptumq́; eſſet: ne ferox, durus, indomitus, inexo-
rabilisq; ſit: qualia fuerunt Poſthumiana imperia, & Man
liana. Nam ſi tali præceptori ratio reddenda ſit: nihil fa-
ciendum eſſe monuerunt aliter, quàm præceptum eſt. In-
ſtructius, deliberatiusq́; fore arbitramur theorematium
hoc de mandatis huiuſcemodi obſequendis: ſi exemplum

quoque P.Craßi Mutiani clari, ac inclyti uiri appoſuerimus. Is Craſſus à Sempronio Aſellioue, & pleriſq; alijs hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus traditur quinque habuiſſe rerum bonarum maxima & præcipua: quòd eſſet ditißimus, quòd nobilißimus, quòd eloquentißimus, quòd iuriſconſultißimus, quòd Pontifex Max. Is cùm in conſulatu obtineret Aſiam prouinciam, & circunſedere, oppugnareq; Leucas oppidum pararet, opusq; eſſet firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret: ſcripſit ad magiſtrum ἀρχιτέκτωνα molis Athenienſium ſociorum, amicorumq; populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos uidiſſet, uter maior eſſet, eum mittendum curaret. Tum magiſter ἀρχιτέκτωρ comperto quamobrem malum deſideraret, non, uti iuſſus erat, maiorem, ſed quem eſſe magis idoneum, aptioremq; faciendo arieti, facilioreq; portatu exiſtimabat, minorem miſit. Craſſus eum uocari iußit, & cùm interrogaſſet, cur non quem iuſſerat miſiſſet, cauſis, rationibusq;, quas dictitabat ſpretis, ueſtimenta detrahi imperauit, uirgisq; multum cecîdit. Corrumpi atq; diſſolui officium omne imperantis ratus, ſi quis ad id, quod facere iuſſus eſt, non obſequio debito, ſed conſilio non conſideratio reſpondeat.

Quid dixerit, feceritq; C.Fabritius magna uir gloria, magnisq; rebus geſtis, ſed familiæ, pecuniæq; inops: cùm ei Samnites, tanquam indigenti, graue aurum donarent. CAP. XIIII.

C.Fabritius. *IVlius Higinus in lib. de Vita, rebusq; illuſtriũ uirorum, ſexto, Legatos dicit à Samnitibus ad C.Fabritium imperatorem Pop. Rom. ueniſſe: & memoratis multis magnisq; rebus, quæ bene ac beneuolè poſt redditam pacem Samnitibus*

tibus feciſſet, obtuliſſe dono grandem pecuniam: oraſſeq; uti acciperet, uteretúrq;: atq; id facere Samnites dixiſſe, quòd uiderent multa ad ſplendorem domus, atq; uictus deſieri, neq; pro magnitudine, dignitatéq; lautum paratúmq; eſſe. Tum Fabritium planas manus ab auribus ad oculos, & infrà deinceps ad nares, & ad os, & ad gulam, atq; inde porrò ad uentrem imum deduxiſſe, & legatis ita reſpondiſſe: Dum illis omnibus membris, quæ attigiſſet, obſiſtere, atq; imperare poſſet, nunquam quicquam defuturum: propterea pecuniam, qua nihil ſibi eſſet uſus, ab ijs, quibus eam ſciret uſui eſſe, non accipere.

Quàm importunum uitium ſit futilis, inanisq; loquacitas: & quàm multis in locis à principibus utriuſq; linguæ uiris, deteſtatione iuſta culpata ſit.

CAPVT XV.

QVi ſunt leues, & futiles, & importuni locutores, quiq; nullo rerum pondere innixi, uerbis humidis, & lapſantibus defluunt: eorum orationem bene exiſtimatum eſt in ore naſci, non in pectore. Linguam autem debere aiunt non eſſe liberam, nec uagam: ſed uinculis de pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quaſi gubernari. Sic enim uideas quoſdam ſcatere uerbis, ſine ullo iudicij negotio, cum ſecuritate multa, & profunda: ut loquentes plerunq; uideantur, loqui ſeſe neſcire. Vlyſſem contra Homerus uirum ſapienti facundia præditum, uocem mittere ait non ex ore, ſed ex pectore. Quo ſcilicet non ad ſonum magis, habitumq; uocis, quàm ex ſententiarum penitus conceptarum altitudine pertineret. Petulantiæq; uerborum coërcendæ uallum eſſe oppoſitum dentium, luculentè dixit: ut loquendi temeritas, non cordis tantùm cuſtodia, atq; uigilia cohibeatur, ſed & quibuſdam quaſi excubijs in ore poſitis

Homerus de Vlyſſe.

ſepiatur. Homerica, de quibus ſuprà dixi, hæc ſunt:

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει

Τέκνον ἐμὸν ποῖον σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.

M. Tulij quoq; uerba poſui, quibus ſtultam, & inanem dicendi copiam grauiter, & uerè deteſtatus eſt: Dummodo, inquit, hoc conſtet, neq; infantiam eius, qui rem norit, ſed eam explicare dicendo non queat: neq; inſcitiam illius, cui res non ſuppetat, uerba non deſint, eſſe laudandam: quorum ſi alterum ſit optandum, malim equidem indiſertam prudentiam, quàm ſtultam loquacitatem. Item in libro de Oratore 1. uerba hæc poſuit: Quid enim eſt tam furioſum, quàm uerborum uel optimorum & ornatiſsimorum ſonitus inanis, nulla ſubiecta ſententia, nec ſcientia? Cùm primis autem M. Cato atrociſsimus huiuſmodi uitij inſectator eſt. Nanq; in oratione, quæ inſcripta eſt: Si ſe *Cæcilius trib. pl. appellaſſet: Nunquam, inquit, tacet, quem morbus tenet loquendi tanquam ueternoſum bibendi, atq; dormiendi. Quòd ſi non conueniant, tum conuocari iubet: Ita eſt cupidus orationis, ut conducat, qui auſcultet. Itaq; auditis, non auſcultatis: tanquam pharmacopolam. Nam eius uerba audiuntur: uerùm ei ſe nemo committat, ſi æger eſt. Idem Cato in eadem oratione eidem M. *Cæcilio Trib. pleb. utilitatem opprobrans, non loquendi tantum, uerùm etiam tacendi: Fruſto, inquit, panis conduci poteſt, uel uti taceat, uel uti loquatur. Neq; non meritò Homerus unum ex omnibus Therſiten ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον appellabat: uerba illius multa, ἄκοσμα ſtrepentium ſine modo graculorum ſimilia eſſe dicit. Quid enim eſt aliud ἀμετροεπῆ ἐκολῴα; Eupolidis quoq; uerſus de id genus hominibus conſignatiſsimè factus eſt: λαλεῖν ἄριστος ἀδυνατώτατος λέγειν. Quod Salluſtius noſter imitari uolens: Loquax, inquit, magis quàm facundus.

*Cælius

*Cælio

dus. Quapropter Heſiodus Poëtarum prudentiſsimus, linguam non uulgandam, ſed recondendam eſſe dicit, perinde ut theſaurum. Eiusq; eſſe in promendo gratiam plurimam: ſi modeſta, & parca & modulata ſit!

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicarmium quoq; illud non inſcitè ſe habet:

Οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾷν ἀδύνατος.

Ex quo profectò ſumptum eſt: Qui cùm loqui non poſſet, tacere non poterat. Phauorinum ego audiui dicere uerſus iſtos Euripidis, ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τε ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία, non de ijs tantum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerent: ſed uel maximè de hominibus quoq; poſſe dici, ſtulta & immodica blaterantibus: quorum lingua tam prodiga, infrænisq; ſit, ut fluat ſemper, & æſtuet colluuione uerborum teterrima. Quod genus homines à Græcis ſignificantiſsimo uocabulo λάλους appellatos. Valerium Probum Grammaticum illuſtrem, ex familiari eius docto uiro comperi, Salluſtianum illud: Satis eloquentiæ, ſapientiæ parum, breui antequam uita decederet, ſic legere cœpiſſet, & ſic à Salluſtio relictum affirmaſſe, Satis loquentiæ, ſapientiæ parum. Quòd loquentia nouatori uerborum Salluſtio maximè congrueret: eloquentia cum inſipientia minimè conueniret. Huiuſcemodi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uaſtam facetiſsimus Poëta Ariſtophanes inſignibus uocabulis denotauit in his uerſibus:

Satis loquentiæ, ſapientiæ parum.

Ἄνθρωπον ἀγριοποιὸν αὐθαδόστομον,
Ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς, ἀπύλωτον,
Στόμα περὶ λάλητον, κομποφακελορήμονα.

Neq; minus inſigniter ueteres quoq; noſtri, hoc genus homines

Locutuleij. Linguaces. Blaterones. mines in uerba prouectos, locutuleios, & blaterones, & linguaces dixerunt.

Quòd uerba iſthæc Quadrigarii ex annali tertio ibi, Mille hominum occiditur, non licentia, neq; de Poetarum figura: ſed ratione certa, & proba Grammaticæ diſciplinæ dicta ſunt. CAP. XVI.

Mille hominum occiditur. QVadrigarius in III. annalium ita ſcripſit: Ibi occiditur mille hominum. Occiditur, inquit, non occiduntur. Item Lucilius in III. Satyrarum:

Ad portam mille, à porta eſt exinde Salernum.

XVII. Macrobius. Mille, inquit, eſt, non mille ſunt. Varro in XVIII. Rerum humanarum: ad Romuli initium plus mille, & centum annorum eſt. Cato in I. Originum: Inde eſt fermè mille paſſus. Marcus Cicero in VI. in Antonium: Ita'ne Ianus medius in L. Antonij clientela eſt? quis unquam in illo Iano inuentus eſt, qui L. Antonio mille nummûm ferret expenſum? In his atq; multis alijs, mille numero ſingulari dictum eſt. Neq; hoc (ut quidam putant) uetuſtati conceſſum eſt, aut per figurarum concinnitatem admiſſum eſt, ſed ſic uidetur ratio poſcere. Mille enim non pro eo ponitur, quod Græcè χίλιοι dicitur, ſed quod χιλιὰς: & ſicuti una χιλιὰς, & duæ χιλιάδες, unum mille, & duo millia, certa atq; directa ratione dicitur. Quamobrem id quoq; rectè, & probabiliter dici ſolitum, mille denariûm in arca eſt, & mille equitum in exercitu eſt. Lucilius autem, præterquam ſuperius poſui, alio quoq; in loco id manifeſtius demonſtrat. Nam libro XV. ita dicit:

Macrob. lib. I. cap. 5.

Hunc milli paſſûm qui uicerit, atq; duobus,
Campanus ſonipes, ſuccuſſor nullus ſequetur.
Maiore in ſpatio, ad diuerſus uidebitur ire.

Item

Item alio libro IX.

*Mille dic nummûm potes uno quærere centum. *Tu mili nũ.

*Mille paſſûm, dixit pro mille paſſibus, & uno milli nummûm, pro unis mille nummis: aperteq; oſtendit mille & uocabulum eſſe, & ſingulari numero dici, eiusq; pluratiuum eſſe millia, & caſum etiam capere ablatiuum, neq; cæteros caſus requiri oportere, cùm ſint alia pleraq; uocabula, quæ in ſingulos tantum caſus: quædam etiam, quæ in nullum inclinentur. Quapropter nihil iam dubium eſt, quin M. Cicero in oratione quam ſcripſit pro Milone, ita ſcriptum reliquerit: Ante fundum Clodij, quo in fundo, propter inſanas illas ſubſtructiones, facilè mille hominum uerſabatur ualentium. Non uerſabantur, quod in libris minus accuratis ſcriptum eſt. Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines dicendum eſt. *Mili

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile: atq; inibi quid Marcus Varro in quadam Satyra de officio mariti ſcripſerit. CAP. XVII.

XAntippe Socratis Philoſophi uxor, moroſa admodum fuiſſe fertur, & iurgioſa: irarumq; & moleſtiarum muliebrium, per diem, perq; noctem ſcatebat. Has eius intemperies in maritum, Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem, quænam ratio eſſet, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret: Quoniam, inquit, Socrates, cùm illam domi talem perpetior, inſueſco, & exerceor, ut cæterorum quoq; foris petulantiam & iniuriam facilius feram. Secundum hanc ſententiam quoq; Varro in Satyra Menippea, quam de officio mariti ſcripſit: Vitium, inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum eſt: Qui tollit uitium, uxorem commodiorem præſtat: qui fert, ſeſe meliorem facit. *Socratis patientia.*

Hæc

Hæc uerba Varronis Tollere, & Ferre, lepidò quidem compoſita ſunt: ſed tollere, apparet dictum, pro corrigere. Id etiam apparet, eiuſmodi uitium uxoris ſi corrigi non poſsit, ferendum eſſe Varronem cenſuiſſe: quæ ferri ſcilicet à uiro honeſtè poſſunt. Vitia enim flagitijs leuiora ſunt.

Quòd M. Varro in libro de Ratione uocabulorum L. Lælium magiſtrum ſuum περὶ ἐτυμολογίας nonnullorum uerborum falſa dixiſſe reprehendit: quodq; idem Varro in eodem libro furis ἐτυμολογίαν falſam dicit. CAP. XVIII.

IN quarto decimo rerum diuinarum lib. M. Varro doctiſsimum tunc ciuitatis hominem L. Lælium erraſſe oſtendit: quòd uocabulum Græcum uetus traductum in linguam Romanam pro meraco, & quaſi à ſe primitus La-
*factum *tinè *fictum eſſet, reſoluit in uoces Latinas, ratione etymologica falſa. Verba ipſa ſuper ea re Varronis poſuimus: In quo Lælius noſter literis ornatiſsimus memoria noſtra errauit aliquoties. Nam aliquot uerborum antiquorum Græcorum, perinde atq; eſſent propria noſtra, reddidit*
Lepus. *cauſas falſas. Non enim Leporem dicimus (ut ait) quòd eſt leuipes, ſed quod eſt uocabulum antiquum Græcum. Multa enim uetera illorum ignorantur, quòd pro ijs, alijs nunc uocabulis utuntur: & illorum eſſe pleriq; ignorent Græcum, quem nunc nominant ἕλληνα: puteum eſſe, quod uocant φρέαρ: leporem, quod λαγωὸρ dicunt. In quo non modò Lælij ingenium non reprehendo, ſed induſtriam laudo. Succeſſum enim fortuna, experientiam laus ſequitur. Hæc Varro in primore libro ſcripſit, de ratione uocabulorum ſcitiſsimè, de uſu utriuſq; linguæ peritiſsimè, de ipſo Lælio clementiſsimè. Sed in poſteriore eiuſdem libri parte dicit,*
Fur. *Furem ex eo dictum, quòd ueteres Rom. furuum atrum ap*
pellauer

pellauerint: & fures per noctem, quæ atra ſit, facilius furentur. Non'ne ſic uidetur Varro de fure erraſſe, tanquam Lælius de lepore? Nam quod à Græcis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Græca lingua φῶρ eſt dictum: hinc per affinitatem literarum, quæ φῶρ Græcè eſt, Latinè Fur. Sed ea res fugerit'ne tunc Varronis memoriam, an contrà aptius & cohærentius putarit furem à Furuo, id eſt, nigro, appellari: in hac re de uiro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium eſt.

Hiſtoria ſuper libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo Rege. CAP. XIX.

Libri Sibyllini.

IN *antiquis annalibus memoria ſuper libris Sibyllinis hæc prodita eſt. Anus hoſpita, atq; incognita ad Tarquinium Superbum Regem adijt, nouem libros ferens, quos eſſe dicebat diuina oracula: eos uelle dixit uenundare. Tarquinius pretium percontatus eſt. Mulier nimium atq; immenſum popoſcit. Rex quaſi anus ætate deſiperet, riſit. Tum illa foculum coram eo cum igni appoſuit: & treis libros ex nouem deuſſit: & ecquid reliquos ſex an eodem pretio emere uellet, Regem interrogauit. Sed enim Tarquinius id multò riſit magis, dixitq; anum iam proculdubio delirare. Mulier ibidem ſtatim treis libros alios exuſſit, atq; idipſum denuò placidè rogauit, treis reliquos eodem illo pretio emat. Tarquinius ore iam ſeriò, atq; attentiore animo fit: eam conſtantiam, confidentiamq; non inſuper habendam intelligit: & libros treis reliquos mercatur nihilo minore pretio, quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digreſſam, poſtea nuſquam loci uiſam conſtitit. Libri tres in ſacrarium conditi, Sibyllini appellati. Ad eos quaſi ad oraculum Quindecim uiri adeunt, cùm Dij immortales publicè conſulendi ſunt.*

Quid

Quid Geometræ dicant Græci, quibusq; omnia iſta Latinis uocabulis appellentur. CAP. XX.

Figurarum, quæ σχήματα Geometræ appellant, genera ſunt duo, planum & ſolidum: hæc ipſi uocant ἐπίπεδον, καὶ στερεόν. Planum eſt, quod in duas partes ſolùm lineas habet, quà latum eſt, & quà longum: qualia ſunt triquetra, & quadrata, quæ in area fiunt, ſine altitudine. Solidum eſt, quando non longitudines modò, & latitudines planas numeri linearum efficiunt, ſed etiam extollunt altitudines: quales ſunt fermè metæ trianguli, quas pyramidas appellant: uel qualia ſunt quadrata undiq;, quæ κύβους illi, nos quadrantalia dicimus. Κύβος enim eſt figura ex omni latere quadrata: quales ſunt (inquit M. Varro) teſſeræ, quibus in alueolo luditur, ex quo ipſe quoq; appellatæ κύβοι. In numeris etiam ſimiliter κύβος dicitur, cùm omne latus eiuſdē numeri æqualiter in ſeſe ſoluitur: ſicuti fit cùm ter terna ducuntur. Atq; idem ipſe numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit: quòd & luna orbem ſuum luſtret ſeptem & uiginti diebus, qui numerus ternio, qui Græcè dicitur τριάς, tantundem efficiat in cubo. Linea autem à noſtris dicitur, quam γραμμὴν Græci uocant. Eam M. Varro ita definit: Linea eſt, inquit, longitudo quædam ſine latitudine, & altitudine. Εὐκλείδης autem breuius, prætermiſſa altitudine: γραμμὴ eſt, inquit, μῆκος ἀπλατές. quod exprimere uno Latinè uerbo non queas, niſi audeas dicere illatabile.

Planum. Solidum. Pyramides. Cubus. Teſſera. Linea. Ternio.

Quòd Iulius Higinus affirmatiſsimè contendit legiſſe ſe librum P. Vergilii domeſticum, in quo ſcriptum eſſet: Et ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror: non, quod uulgus legeret; Senſu torquebit amaro. CAP. XXI.

Verſus

VErſus iſtos ex Georgicis Vergilij pleriq; omnes ſic legunt:

At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro.

Higinus autem, non hercle ignobilis grammaticus, in commentarijs, quæ in Vergilium fecit, confirmat & perſeuerat, non hoc à Vergilio relictum: ſed quòd ipſe inuenerit in libro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij: & ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror. Neq; id ſoli Higino, ſed doctis quibuſdam etiam uiris complacitum: quoniam uidetur abſurdè dici, ſapor ſenſu amaro torquet: cùm ipſe (inquiunt) ſapor ſenſus ſit, non alium in ſemetipſo ſenſum habeat: ac perinde ſit quaſi dicatur, ſenſus ſenſu amaro torquet. Sed enim cùm Phauorino Higini commentarium legiſſem, atq; ei ſtatim diſplicita eſſet inſolentia & inſuauitas amaroris: Iouem lapidem, inquit, (quod ſanctiſſimum iuſiurandum eſt habitum (paratus ſum ego iurare, Vergilium hoc nunquam ſcripſiſſe. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non enim primus finxit hoc uerbum Vergilius inſolenter, ſed in carminibus Lucretij inuentum non eſt aſpernatus, autoritate poëtæ ingenio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc ſunt:

Amaror

Prouerbium, Iouem lapidem iurare.

Deniq; in os ſalſi uenit humor ſæpe ſaporis,
Cùm mare uerſamur propter, dilutáq; contrà
Cùm tuimur miſceri abſynthia, tangit amaror.

Non uerba autem ſola, ſed uerſus propè totos, & locos quoque Lucretij plurimos ſectatum eſſe Vergilium uidemus.

An qui cauſas defendit, rectè Latineq; dicat Supereſſe id quod defendit: & ſupereſſe propriè quid ſit.

CAPVT XXII.

IRroborauit, inueterauitq́; falſa atq; aliena uerbi ſignificatio, quod dicitur, Hic illi ſupereſt, cùm dicendum eſt, Aduocatum eſſe quem cuipiam: cauſamq́; eius defendere. Atq; id dicitur non in compitis tantum, neq; in plebe uulgaria: ſed in foro, & in comitio apud tribunalia. Qui integrè autem locuti ſunt, magnam partem ſupereſſe, ita dixerunt: ut eo uerbo ſignificarent ſuperfluere, & ſuperuacare, atq; eſſe ſupra neceſſarium modum. Itaq; M. Varro in Satyra, quæ inſcripta eſt, Neſcis quid ueſper ſerus uehat, ſuperfuiſſe dicit, immodicè & intempeſtiue fuiſſe. Verba ex eo libro hæc ſunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potiſsimum quæ ſimul ſunt βιωφελῆ, & delectant potius: ut id quoque uideatur non ſuperfuiſſe. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me fortè aſsiſtere: atque ibi aduocatum non incelebrem ſic poſtulare, ut quam cauſam diceret, remq́;, quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætorem ei, cuia res erat, dixiſſe aduocatum eum non habere: & cùm is qui uerba faciebat, reclamaſſet, Ego illi uir clariſs. ſuperſum: reſpondiſſe prætorem feſtiuiter: Tu planè ſuperes, non ades. Marcus autem Cicero in libro, qui inſcriptus eſt de iure ciuili in artem redigendo, uerba hæc poſuit: Nec uerò ſcientia iuris maioribus ſuis Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiam ſuperfuit. In quo loco Superfuit, ſignificare uidetur ſuprà fuit, & præſtitit, ſuperauitq́; maiores ſuos doctrina ſua ſuperfluenti tum, & nimis abundanti. diſciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percallucrat. In libro quoque de republica ſecundo, idipſum uerbum Ciceronis non temere tranſeundum. Verba ex eo libro hæc ſunt: Non grauarer Læli, niſi & hos uelle putarem, & ipſe cuperem, te quoque aliquam partem huius noſtri ſermonis

Supereſſe.

monis

monis attingere: præſertim cùm heri dixeris, te nobis etiam ſuperfuturum. Verùm ſi id quidem fieri non poteſt, ne deſis, omnes te rogamus. Exquiſitè igitur & compertè Iulius Paulus dicebat, homo in noſtra memoria doctiſsimus, ſupereſſe non ſimplici ratione dici tam Latinè quàm Græcè. Græcos enim περιεῖναι etiam in utraque parte ponere: uel quod ſuperuacaneum eſſet, ac non neceſſarium: uel quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoque noſtros ueteres ſupereſſe aliàs dixiſſe, pro ſuperfluenti & ſuperuacuo, neque admodum neceſſario: ita ut ſuprà poſuimus Varronem dicere. Aliâs ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem & facultate cæteris anteiret: tum ſupra modum, tum & largius prolixiusq; flueret quàm eſſet ſatis. Qui dicit ergo ſe ſupereſſe ei, quem defendit, nihil iſtorum uult dicere: ſed neſcio quid aliud indictum inſcitumq; dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita ſcripſit:

Primus ego in patriam mecum, modò uita ſuperſit.

Hoc enim in loco Vergilius ἀκυρωτέρῳ uerbo uſus uidetur, quòd ſuperſit, dixit pro longinquius, diutiusq; adſit. Illud contrà eiuſdem Vergilij eſt aliquantò probabilius:

Florenteisq; ſecant herbas, fluuiosq; miniſtrant,
Farraq;: ne blando nequeant ſupereſſe labori.

Significat enim ſupra laborem eſſe, neque opprimi à labore. An autem ſupereſſe dixerint ueteres, pro reſtare, & perficiendæ rei adeſſe, quærebamus: Nam Salluſtius in ſignificatione iſta non ſupereſſe, ſed ſuperare dicit. Verba *Superare.* *eius in Iugurtha: Is plerunque à rege exercitum ductare, & omneis res exequi ſolitus erat, quæ Iugurthæ feſſo, aut maioribus aſtricto ſuperauerant. Sed inuenimus in tertio Ennij Annalium in hoc uerſu:*

Inde ſibi memorat unum ſupereſſe laborem:

Id eſt, reliquum eſſe & reſtare. Quod quidem diuisè pronuntiandum eſt: non ut una pars orationis eſſe uideatur, ſed duæ. Cicero autem in II. *Antonianarum, quod eſt reliquum, non ſupereſſe, ſed reſtare dicit. Præter hæc ſupereſſe inuenimus dictum pro ſuperſtitem eſſe. Ita enim ſcriptum eſt in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epiſtola M. Aſinij Pollionis ad Ciceronem, uerbis his: Nam neq; deeſſe reip. uolo, neq; ſupereſſe. Per quod ſignificat, ſi reſpublica emoriatur & pereat, nolle ſe uiuere. In Plauti autem Aſinaria manifeſtius id ipſum ſcriptum eſt in his uerbis, quæ ſunt eius commœdiæ prima.*

Reſtare. Supereſſe.

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ
Supereſſe uitæ ſoſpitem, & ſuperſtitem.

Cauenda igitur eſt non inproprietas ſola uerbi, ſed etiam prauitas omnis: ſi quis nunc ſenior aduocatus adoleſcenti ſupereſſe dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæ'ue iſtius cauſa cognomenti ſit: hiſtoriaq; iſta omnis ſuper eodem Papyrio cognitu iucunda. CAP. XXIII.

Papyrius.

Hiſtoria de Papyrio Prætextato dicta ſcriptaq; eſt à Catone in oratione, qua uſus eſt ad milites contra Galbam, cùm multa quidem uenuſtate, luce, atque munditia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorſus comentario indidiſſem, ſi libri copia fuiſſet id temporis, cùm hæc dictabam. Quòd ſi non uirtutes dignitatesq; uerborum, ſed rem ipſam ſcire quæris, res ferme ad hunc modum eſt: Mos antea ſenatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filijs introire. Tamen cùm in ſenatu res maior quæpiam conſultata, eaq; in diem poſterum prolata eſt, placuit ut eam rem, ſuper qua tractauiſſent, ne quis enuntiaret

ret, prius quàm decreta eſſet. Mater Papyrij pueri, qui cum parente ſuo in curia fuerat, percontata eſt filium quidnam in ſenatu patres egiſſent. Puer reſpondit tacendum eſſe: neq; id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior: ſecretum rei, & ſilentium pueri, animum eius ad inquirendum euerberat: Quærit igitur compreſſius, uiolentiusq;. Tum puer matre urgente, lepidi atque feſtiui mendacij conſilium capit: Actum in ſenatu dixit, utrum uideretur utilius, exq; republica eſſe: unus'ne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta eſſet. Hoc illa ut audiuit, animus compaueſcit: domo trepidans egreditur: ad cæteras matronas peruenit. Ad ſenatum poſtridie matrumfamiliâs caterua lacrymantes atque obſecrantes orant: una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes curiam, quæ illa mulierum intemperies, & quid ſibi poſtulatio illa uellet, mirabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progreſſus, quid mater audire inſtitiſſet, quid ipſe matri dixiſſet, rem, ſicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem atque ingenium pueri exoſculatur: Conſultum facit, uti poſthac pueri cum patribus in curiam ne introëant, niſi ille unus Papyrius. Atque puero poſteà cognomentum honoris gratia decreto inditum Prætextatus, ob tacendi loquendiq; in ætate prætextata prudentiam.

Macrob. Sat. lib. 1. cap. 6.

Prætextatus.

Tria epigrammata trium ueterum poëtarum, Næuii, Plauti, Pacuuii: quæ facta ab ipſis, eorum ſepulcris inciſa ſunt. CAP. XXIIII.

TRium poëtarum illuſtrium epigrammata, Cn. Næuij, Plauti, M. Pacuuij, quæ ipſi fecerunt, & incidenda ſuo ſepulcro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, & uenuſtatis, ſcribenda in his commentarijs eſſe duxi. Epigramma Næuij plenum ſuperbiæ Campanæ, quod teſtimonium

eſſe iuſtum potuiſſet, niſi ab ipſo dictum eſſet:

Næuij Epigramma

Immortales mortales ſi foret fas flere,
Flerent diuæ camœnæ Næuium poëtam.
Itaq; poſtquàm eſt Orchio traditus theſauro,
Obliti ſunt Romæ lingua Latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitaſſem modò an Plauti foret, niſi à Marco Varrone poſitum eſſet, in libro de poëtis primo:

Plauti Epigramma

Poſtquàm eſt morte captus Plautus,
Comœdia luget, ſcena eſt deſerta:
Deinde riſus, luduſq;, iocuſq; & numeri,
Innumeri ſimul omnes collacrymauerunt.

Epigramma Pacuuij uerecundiſſimum, & puriſſimum, dignumq; eius elegantiſſima grauitate:

Pacuuij Epigramma

Adoleſcens, tametſi properas, hoc te ſaxum rogat,
Vt ſe aſpicias: deinde quod ſcriptum eſt, legas.
Hic ſunt poëtæ Pacuuij Marci ſita
Oſſa: hoc uolebam, neſcius ne eſſes: uale.

Quibus uerbis M. Varro indutias definierit: quæſitumq; inibi curioſius, quænam ratio ſit uocabuli indutiarum. CAP. XXV.

Induciæ.

DVobus modis M. Varro in libro Humanarum, qui eſt de bello & pace, indutiæ quid ſint definit: Indutiæ (inquit) ſunt pax caſtrenſis paucorum dierum. Item alio in loco: Indutiæ (inquit) ſunt belli feriæ. Sed lepidæ magis atque iucundæ breuitatis utraque definitio, quàm plena aut proba eſſe uidetur. Nam neque pax eſt indutiæ: bellum enim manet, pugna ceſſat. Neque in ſolis caſtris, neque paucorum tantum dierum indutiæ ſunt. Qui enim di[illegible] *in*[illegible] *factis,* [illegible]
co[illegible]

tem ſignificantius conſignantiusq; ceſſationem iſtam pugnæ pactitiam, ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera ſonitus uaſtioris, & ſubiuncta lenioris. Nam quòd eo tempore non pugnetur, & manus cohibeatur, ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium ut indutias ſuperſtitioſè definiret, & legibus rationibuſq; omnibus definitionum inſeruiret. Satis enim uiſum eſt, eiuſmodi facere demonſtrationem. Quod genus Græci τύπους magis & ὑπογραφὰς, quàm ὁρισμοὺς uocant. Indutiarum autem uocabulum, qua ſit ratione factum, id diu eſt quod quærimus. Sed ex multis quæ iam audiuimus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Indutias ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas, inde uti iam. Pactum indutiarum eiuſmodi eſt, ut in diem certum non pugnetur, nihilq; incommodi detur: ſed ex eo de poſteà uti iam omnia belli iure agantur. Quòd dicitur dies certus præfinitus, pactumq; fit, ut ante eum diem ne pugnetur: atq; is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur: idcirco ex ijs quibus dixi uocibus, quaſi per quendam coitum & copulam, nomen indutiarum connexum eſt. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Muſarum inſcripſit: Indutiæ (inquit) dicuntur, cùm hoſtes inter ſeſe utrinq; utroque alteri ad alteros impunè, & ſine pugna incun[illegible] Inde ab eo (inquit) nomen eſſe factum uidetur, quaſi [illegible] tus atque intro[illegible] ab Aurelio ſcriptum prop[illegible] [illegible]rate[illegible] Noctium æmulo, eo [illegible]

nomine elegantius id uideretur: tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugiſſet.

Quem in modum mihi Taurus philoſophus reſponderit percontanti, an ſapiens iraſceretur CAP. XXVI.

INterrogaui in diatriba Taurum, an ſapiens iraſceretur. Dabat enim ſæpe poſt quotidianas lectiones, quærendi quod quis uellet, poteſtatem. Is cùm grauiter & copiosè de morbo affectu'ue iræ diſſeruiſſet, quæ & in ueterum libris, & in ipſis commentarijs expoſita ſunt: conuertitur ad me, qui interrogaueram: Et hæc ego (inquit) ſuper iraſcendo ſentio. Sed & quid Plutarchus noſter uir doctiſsimus ac prudentiſsimus ſenſerit, non ab re eſt, ut id quoq; audias. Plutarchus (inquit) ſeruo ſuo nequam homini & contumaci, ſed libris diſputationibusq; philoſophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob neſcio quod delictum, cædiq; eum loro iuſsit. cœperat uerberari, obloquebatur, non meruiſſe ut uapularet: nihil mali, nihil ſceleris admiſiſſe. Poſtremò uociferari inter uapulandum incipit: neq; iam querimonias aut gemitus eiulatusq; facere, ſed uerba ſeria & obiurgatoria: Non ita eſſe Plutarchum, ut diceret, philoſophum: iraſci turpe eſſe: ſæpe eum de malo iræ diſſertauiſſe: librum quoq; περὶ ἀοργησίας pulcherrimum conſcripſiſſe: His omnibus, quæ in eo libro ſcripta ſunt, nequaquam conuenire, quòd prouolutus effuſusq; in iram, plurimis ſe plagis multaret. Tum Plutarchus lentè & leniter: Quid autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi iraſci uideor? ex uultu'ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum eſſe me ira intelligis? Mihi quidem neq; oculi (opinor) truces ſunt, neq; os turbidum: neq; immaniter clamo: neq; in ſpumam ruborem'ue

effer

efferueſco: neq; pudenda dico, aut pœnitenda: neq; omnino trepido ira, & geſtio. hæc enim omnia, ſi ignoras, ſigna eſſe irarum ſolent. Et ſimul ad eum, qui cædebat conuerſus: Interim, inquit, dum ego atque hic diſputamus, hoc tu age. Summa autem totius ſententiæ Tauri hæc fuit: non idem eſſe exiſtimauit ἀοργησίαν, καὶ ἀναλγησίαν: aliudq; eſſe non iracundum animum, aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Nam ut aliorum omnium, quos Latini philoſophi affectus, uel affectiones, Græci πάθη appellant, ita huius quoque motus animi, qui cùm eſt ulciſcendi cauſa ſæuior, ira dicitur: non priuationem eſſe utilem cenſuit, quam Græci στέρησιν dicunt: ſed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIORUM

LIBER II.

Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis: deq; eiuſdem uiri patientia.

CAPUT I.

INTER labores uoluntarios, & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere inſueuiſſe. Stare ſolitus Socrates dicitur pertinaci ſtatu perdius, atque pernox, à ſummo lucis ortu, ad ſolem alterum orientem, inconniuens, immobilis, ijſdem in ueſtigijs, & ore atque oculis eundem in locum directus cogitabundus: tanquam quodam ſeceſſu mentis, atq; animi facto à corpore. Quam

Socratis patientia.

rem cùm Phauorinus, de fortitudine eius uiri, ut pleraque diſſerens attigiſſet: πολλάκις, inquit, ἐξ ἡλίου, εἰς ἥλιον ἑστήκει, ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. Temperantia quoque eum fuiſſe tanta traditum eſt, ut omnia ferè uitæ ſuæ tempora à ualetudine inoffenſa uixerit. In illius etiam peſtilentiæ uaſtitate, quæ in bello Peloponneſiaco, in primis ipſam Athenienſium ciuitatem, internecino genere morbi depopulata eſt, is parcendi moderandiq; rationibus dicitur & à uoluptatum labe cauiſſe, & ſalubritates corporis retinuiſſe, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Quæ ratio, obſeruatioq; officiorum eſſe debeat inter patres, filiosq;, in diſcumbendo, ſedendoq;: atque in id genus rebus, domi foriſq;, ſi filii Magiſtratus ſunt, & patres priuati: ſuperq; ea re Tauri philoſophi diſſertatio, & exemplum ex hiſtoria Romana petitum.

CAPVT II.

AD philoſophum Taurum Athenas, uiſendi cognoſcendiq; eius gratia, uenerat uir clariſſimus Præſes Cretæ prouinciæ: & cum eo ſimul eiuſdem Præſidis pater. Taurus ſectatoribus commodùm dimiſſis, ſedebat pro cubiculi ſui foribus: & cùm aſſiſtentibus nobis ſermocinabatur, introiuit prouinciæ Præſes, & cum eo pater. Aſſurrexit placidè Taurus, & poſt mutuam ſalutationem reſedit. Allata mox una ſella eſt, quæ in promptu erat: atq; dum aliæ promebantur, appoſita eſt. Inuitauit Taurus patrem Præſidis ut ſederet. Atq; ille ait: Sedeat hic potius, qui Po. Ro. Magiſtratus eſt. Abſque præiudicio, inquit Taurus, tu intereà ſede: dum inſpicimus quærimusq;, utrum conueniat te'ne potius ſedere, qui pater es: an filium qui Magiſtratus eſt. Et cùm pater aſſediſſet, appoſitumq; eſſet aliud filio quoq; eius ſedile: uerba ſuper ea re Taurus facit, cum ſumma (dij boni) honorum, atq; officiorum perpenſatione. Eorum uerborum

Filiorum in patres officium.

rum ſententia hæc fuit: In publicis locis, atque muneribus, atq; actionibus patrum iura, cum filiorum, qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus collata interquieſcere paululum, & cõniuere. Sed cùm extra Rempublicam in domeſtica re atque uita ſedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiari diſcumbatur: tum inter filium Magiſtratum, & patrem priuatum publicos honores ceſſare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur, inquit, quòd ad me ueniſtis, quòd colloquimur nunc, quòd de officijs diſceptamus, priuata actio eſt. Itaq; utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoq; ueſtræ te uti priorem decet. Hæc atq; alia in eandem ſententiam Taurus grauiter ſimul, & comiter diſſeruit. Quid autem ſuper huiuſcemodi patris, atq; filij officio apud Claudium legerimus, non ab re uiſum eſt, ut aſcriberemus. Poſuimus igitur uerba ipſa Quadrigarij, ex annali eius VI. tranſcripta: Deinde facti Cõſules Sempronius Gracchus iterum, Qu. Fabius Maximus, filius eius, qui priore anno erat Conſul. Ei Conſuli pater Proconſul obuiam, in equo uehens, uenit: neq; deſcendere uoluit, quòd pater erat: & quòd inter eos ſciebant maxima concordia conuenire. Lictores non auſi ſunt, deſcendere iubere. Vbi iuxtà uenit, tum Conſul ait, Deſcendere iube: quòd poſteaquàm Lictor ille, qui apparebat, citò intellexit, Maximum Procõſulem deſcendere iuſſit. Fabius imperio paret, & filium collaudauit, cùm imperium, quod populi eſſet, retineret.

Qua ratione uerbis quibuſdam, uocabuliſq; ueteres immiſerunt h, literæ ſpiritum. CAP. III.

H Litera, *ſiue illam ſpiritum magis quàm literam dici oportet, inſerebant eam ueteres noſtri pleriſque uocibus uerborum firmandis roborandiſ'que: ut ſonus earum eſſet uiridior, uegetiorq;. Atque id uidentur feciſſe ſtudio* *H litera.* *Vide Calium lib. 7. cap. 11.*

dio

IRroborauit, inueterauitq́; falſa atq; aliena uerbi ſignificatio, quod dicitur, Hic illi ſupereſt, cùm dicendum eſt, Aduocatum eſſe quem cuipiam: cauſamq́; eius defendere. Atq; id dicitur non in compitis tantum, neq; in plebe uulgaria: ſed in foro, & in comitio apud tribunalia. Qui integrè autem locuti ſunt, magnam partem ſupereſſe, ita dixerunt: ut eo uerbo ſignificarent ſuperfluere, & ſuperuacare, atq; eſſe ſupra neceſſarium modum. Itaq; M. Varro in Satyra, quæ inſcripta eſt, Neſcis quid ueſper ſerus uehat, ſuperfuiſſe dicit, immodicè & intempeſtiue fuiſſe. Verba ex eo libro hæc ſunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potiſsimum quæ ſimul ſunt βιωφελῆ, & delectant potius: ut id quoque uideatur non ſuperfuiſſe. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me fortè aſsiſtere: atque ibi aduocatum non incelebrem ſic poſtulare, ut quam cauſam diceret, remq́;, quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætorem ei, cuia res erat, dixiſſe aduocatum eum non habere: & cùm is qui uerba faciebat, reclamaſſet, Ego illi uir clariſs. ſuperſum: reſpondiſſe prætorem feſtiuiter: Tu planè ſuperes, non ades. Marcus autem Cicero in libro, qui inſcriptus eſt de iure ciuili in artem redigendo, uerba hæc poſuit: Nec uerò ſcientia iuris maioribus ſuis Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiam ſuperfuit. In quo loco Superfuit, ſignificare uidetur ſuprà fuit, & præſtitit, ſuperauitq́; maiores ſuos doctrina ſua ſuperfluenti tum, & nimis abundanti. diſciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoque de republica ſecundo, idipſum uerbum Ciceronis non temere tranſeundum. Verba ex eo libro hæc ſunt: Non grauarer Læli, niſi & hos uelle putarem, & ipſe cuperem, te quoque aliquam partem huius noſtri ſermonis

Supereſſe.

monis attingere: præſertim cùm heri dixeris, te nobis etiam ſuperfuturum. Verùm ſi id quidem fieri non poteſt, ne deſis, omnes te rogamus. Exquiſitè igitur & compertè Iulius Paulus dicebat, homo in noſtra memoria doctiſsimus, ſupereſſe non ſimplici ratione dici tam Latinè quàm Græcè. Græcos enim περιεῖναι etiam in utraque parte ponere: uel quod ſuperuacaneum eſſet, ac non neceſſarium: uel quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoque noſtros ueteres ſupereſſe aliàs dixiſſe, pro ſuperfluenti & ſuperuacuo, neque admodum neceſſario: ita ut ſuprà poſuimus Varronem dicere. Aliâs ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem & facultate cæteris anteiret: tum ſupra modum, tum & largius prolixiusq; flueret quàm eſſet ſatis. Qui dicit ergo ſe ſupereſſe ei, quem defendit, nihil iſtorum uult dicere: ſed neſcio quid aliud indictum inſcitumq; dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita ſcripſit:

Primus ego in patriam mecum, modò uita ſuperſit.

Hoc enim in loco Vergilius ἀκυρωτέρῳ uerbo uſus uidetur, quòd ſuperſit, dixit pro longinquius, diutiusq; adſit. Illud contrà eiuſdem Vergilij eſt aliquantò probabilius:

Florenteisq; ſecant herbas, fluuiosq; miniſtrant,
Farraq;: ne blando nequeant ſupereſſe labori.

Significat enim ſupra laborem eſſe, neque opprimi à labore. An autem ſupereſſe dixerint ueteres, pro reſtare, & perficiendæ rei adeſſe, quærebamus: Nam Salluſtius in ſignificatione iſta non ſupereſſe, ſed ſuperare dicit. Verba eius in Iugurtha: Is plerunque à rege exercitum ductare, & omneis res exequi ſolitus erat, quæ Iugurthæ feſſo, aut maioribus aſtricto ſuperauerant. Sed inuenimus in tertio Ennij Annalium in hoc uerſu: Superare.

Inde ſibi memorat unum ſupereſſe laborem:

Id eſt, reliquum eſſe & reſtare. Quod quidem diuisè pronuntiandum eſt: non ut una pars orationis eſſe uideatur, ſed duæ. Cicero autem in II. Antonianarum, quod eſt reliquum, non ſupereſſe, ſed reſtare dicit. Præter hæc ſupereſſe inuenimus dictum pro ſuperſtitem eſſe. Ita enim ſcriptum eſt in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epiſtola M. Aſinij Pollionis ad Ciceronem, uerbis his: Nam neq; deeſſe reip. uolo, neq; ſupereſſe. Per quod ſignificat, ſi reſpublica emoriatur & pereat, nolle ſe uiuere. In Plauti autem Aſinaria manifeſtius id ipſum ſcriptum eſt in his uerbis, quæ ſunt eius commœdiæ prima.

Reſtare. Supereſſe.

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ
Supereſſe uitæ ſoſpitem, & ſuperſtitem.

Cauenda igitur eſt non inproprietas ſola uerbi, ſed etiam prauitas omnis: ſi quis nunc ſenior aduocatus adoleſcenti ſupereſſe dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæ'ue iſtius cauſa cognomenti ſit: hiſtoriaq; iſta omnis ſuper eodem Papyrio cognitu iucunda. CAP. XXIII.

Papyrius.

Hiſtoria de Papyrio Prætextato dicta ſcriptaq; eſt à Catone in oratione, qua uſus eſt ad milites contra Galbam, cùm multa quidem uenuſtate, luce, atque munditia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorſus commentario indidiſſem, ſi libri copia fuiſſet id temporis, cùm hæc dictabam. Quòd ſi non uirtutes dignitatesq; uerborum, ſed rem ipſam ſcire quæris, res ferme ad hunc modum eſt: Mos antea ſenatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filijs introire. Tamen cùm in ſenatu res maior quæpiam conſultata, eaq; in diem poſterum prolata eſt, placuit ut eam rem, ſuper qua tractauiſſent, ne quis enuntiaret

ret, prius quàm decreta eſſet. Mater Papyrij pueri, qui cum parente ſuo in curia fuerat, percontata eſt filium quidnam in ſenatu patres egißent. Puer reſpondit tacendum eſſe: neq; id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior: ſecretum rei, & ſilentium pueri, animum eius ad inquirendum euerberat: Quærit igitur compreßius, uiolentiusq;. Tum puer matre urgente, lepidi atque feſtiui mendacij conſilium capit: Actum in ſenatu dixit, utrum uideretur utilius, exq; republica eſſe: unus'ne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta eſſet. Hoc illa ut audiuit, animus compaueſcit: domo trepidans egreditur: ad cæteras matronas peruenit. Ad ſenatum poſtridie matrumfamiliâs caterua lacrymantes atque obſecrantes orant: una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes curiam, quæ illa mulierum intemperies, & quid ſibi poſtulatio illa uellet, mirabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progreſſus, quid mater audire inſtitiſſet, quid ipſe matri dixiſſet, rem, ſicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem atque ingenium pueri exoſculatur: Conſultum facit, uti poſthac pueri cum patribus in curiam ne introëant, niſi ille unus Papyrius. Atque puero poſteà cognomentum honoris gratia decreto inditum Prætextatus, ob tacendi loquendiq; in ætate prætextata prudentiam.

Macrob. Sat. lib. 1. cap. 6.

Prætextatus.

Tria epigrammata trium ueterum poëtarum, Næuii, Plauti, Pacuuii: quæ facta ab ipſis, eorum ſepulcris inciſa ſunt. CAP. XXIIII.

TRium poëtarum illuſtrium epigrammata, Cn. Næuij, Plauti, M. Pacuuij, quæ ipſi fecerunt, & incidenda ſuo ſepulcro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, & uenuſtatis, ſcribenda in his commentarijs eſſe duxi. Epigramma Næuij plenum ſuperbiæ Campanæ, quod teſtimonium

eſſe iuſtum potuiſſet,niſi ab ipſo dictum eſſet:

Næuij Epigrãma.

Immortales mortales ſi foret fas flere,
Flerent diuæ camœnæ Næuium poëtam.
Itaq; poſtquàm eſt Orchio traditus theſauro,
Obliti ſunt Romæ lingua Latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitaſſem modò an Plauti foret,niſi à Marco Varrone poſitum eſſet, in libro de poëtis primo:

Plaui Epigrãma.

Poſtquàm eſt morte captus Plautus,
Comœdia luget,ſcena eſt deſerta:
Deinde riſus,ludusq;,iocusq; & numeri,
Innumeri ſimul omnes collacrymauerunt.

Epigramma Pacuuij uerecundiſsimum, & puriſsimum, dignumq; eius elegantiſsima grauitate:

Pacuuij Epigramma.

Adoleſcens,tametſi properas,hoc te ſaxum rogat,
Vt ſe aſpicias:deinde quod ſcriptum eſt,legas.
Hic ſunt poëtæ Pacuuij Marci ſita
Oſſa:hoc uolebam,neſcius ne eſſes:uale.

Quibus uerbis M.Varro indutias definierit: quæſitumq; inibi curioſius, quænam ratio ſit uocabuli indutiarum. CAP. XXV.

Indutiæ.

DVobus modis M.Varro in libro Humanarum, qui eſt de bello & pace, indutiæ quid ſint definit: Indutiæ (inquit) ſunt pax caſtrenſis paucorum dierum. Item alio in loco: Indutiæ (inquit) ſunt belli feriæ. Sed lepidæ magis atque iucundæ breuitatis utraque definitio, quàm plena aut proba eſſe uidetur. Nam neque pax eſt indutiæ: bellum enim manet, pugna ceſſat. Neque in ſolis caſtris, neque paucorum tantum dierum indutiæ ſunt. Quid enim dicemus, ſi indutijs in menſium aliquot factis, caſtris concedatur: non'ne tum quoque indutiæ ſunt? Aut rurſus

ſus quid eſſe id dicemus, quod in primo Annalium Quadrigarij ſcriptum eſt, C. Pontium Samnitem à Dictatore Romano ſex horarum indutias poſtulaſſe: ſi induliæ paucorum tantum dierum appellandæ ſunt? Belli autem ferias feſtiuè magis dicit, quàm apertè atq; definitè. Græci autem ſignificantius conſignantiusq; ceſſationem iſtam pugnæ pactitiam, ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera ſonitus uaſtioris, & ſubiuncta lenioris. Nam quòd eo tempore non pugnetur, & manus cohibeatur, ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium ut indutias ſuperſtitiosè definiret, & legibus rationibusq; omnibus definitionum inſeruiret. Satis enim uiſum eſt, eiuſmodi facere demonſtrationem. Quod genus Græci τύπους magis & ὑπογραφὰς, quàm ὁρισμοὺς uocant. Indutiarum autem uocabulum, qua ſit ratione factum, id diu eſt quod quærimus. Sed ex multis quæ iam audiuimus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Indutias ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas, inde uti iam. Pactum indutiarum eiuſmodi eſt, ut in diem certum non pugnetur, nihilq; incommodi detur: ſed ex eo de poſteà uti iam omnia belli iure agantur. Quòd dicitur dies certus præfinitus, pactumq; fit, ut ante eum diem ne pugnetur: atq; is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur: idcirco ex ijs quibus dixi uocibus, quaſi per quendam coitum & copulam, nomen indutiarum connexum eſt. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Muſarum inſcripſit: Indutiæ (inquit) dicuntur, cùm hoſtes inter ſeſe utrinq; utroque alteri ad alteros impunè, & ſine pugna ineunt. Inde ab eo (inquit) nomen eſſe factum uidetur, quaſi initus atque introitus. Hoc ab Aurelio ſcriptum propterea non præterij, ne cui harum Noctium æmulo, eo tantum

nomine elegantius id uideretur: tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugiſſet.

Quem in modum mihi Taurus philoſophus reſponderit percontanti, an ſapiens iraſceretur CAP. XXVI.

INterrogaui in diatriba Taurum, an ſapiens iraſceretur. Dabat enim ſæpe poſt quotidianas lectiones, quærendi quod quis uellet, poteſtatem. Is cùm grauiter & copiosè de morbo affectu'ue iræ diſſeruiſſet, quæ & in ueterum libris, & in ipſis commentarijs expoſita ſunt: conuertitur ad me, qui interrogaueram: Et hæc ego (inquit) ſuper iraſcendo ſentio. Sed & quid Plutarchus noſter uir doctiſsimus ac prudentiſsimus ſenſerit, non ab re eſt, ut id quoq; audias. Plutarchus (inquit) ſeruo ſuo nequam homini & contumaci, ſed libris diſputationibusq; philoſophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob neſcio quod delictum, cædiq; eum loro iuſsit. cœperat uerberari, obloquebatur, non meruiſſe ut uapularet: nihil mali, nihil ſceleris admiſiſſe. Poſtremò uociferari inter uapulandum incipit: neq; iam querimonias aut gemitus eiulatusq; facere, ſed uerba ſeria & obiurgatoria: Non ita eſſe Plutarchum, ut diceret, philoſophum: iraſci turpe eſſe: ſæpe eum de malo iræ diſſertauiſſe: librum quoq; περὶ ἀοργησίας pulcherrimum conſcripſiſſe: His omnibus, quæ in eo libro ſcripta ſunt, nequaquam conuenire, quòd prouolutus effuſusq; in iram, plurimis ſe plagis multaret. Tum Plutarchus lentè & leniter: Quid autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi iraſci uideor? ex uultu'ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum eſſe me ira intelligis? Mihi quidem neq; oculi (opinor) truces ſunt, neq; os turbidum: neq; immaniter clamo: neq; in ſpumam ruborem'ue

effer

efferueſco: neq; pudenda dico, aut pœnitenda: neq; omnino trepido ira, & geſtio. hæc enim omnia, ſi ignoras, ſigna eſſe irarum ſolent. Et ſimul ad eum, qui cædebat conuerſus: Interim, inquit, dum ego atque hic diſputamus, hoc tu age. Summa autem totius ſententiæ Tauri hæc fuit: non idem eſſe exiſtimauit ἀοργησίαν, καὶ ἀναλγησίαν: aliudq; eſſe non iracundum animum, aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Nam ut aliorum omnium, quos Latini philoſophi affectus, uel affectiones, Græci πάθη appellant, ita huius quoque motus animi, qui cùm eſt ulciſcendi cauſa ſæuior, ira dicitur: non priuationem eſſe utilem cenſuit, quam Græci στέρησιν dicunt: ſed mediocritatem, quam μετριότητα illi appellant.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIORUM

LIBER II.

Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis: deq; eiuſdem uiri patientia.

CAPUT I.

INTER labores uoluntarios, & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere inſueuiſſe. Stare ſolitus Socrates dicitur pertinaci ſtatu perdius, atque pernox, à ſummo lucis ortu, ad ſolem alterum orientem, inconniuens, immobilis, iiſdem in ueſtigiis, & ore atque oculis eundem in locum directus cogitabundus: tanquam quodam ſeceſſu mentis, atq; animi facto à corpore. Quam *Socratis patientia.*

rem cùm Phauorinus, de fortitudine eius uiri, ut pleraque diſſerens attigiſſet: πολλάκις, *inquit,* ἐξ ἡλίου, εἰς ἥλιον ἑστήκει, ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. *Temperantia quoque eum fuiſſe tanta traditum eſt, ut omnia ferè uitæ ſuæ tempora à ualetudine inoffenſa uixerit. In illius etiam peſtilentiæ uaſtitate, quæ in bello Peloponneſiaco, in primis ipſam Athenienſium ciuitatem, internecino genere morbi depopulata eſt, is parcendi moderandiq; rationibus dicitur & à uoluptatum labe cauiſſe, & ſalubritates corporis retinuiſſe, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.*

Quæ ratio, obſeruatioq; officiorum eſſe debeat inter patres, filiosq;, in diſcumbendo, ſedendoq;: atque in id genus rebus, domi foriſq;, ſi filii Magiſtratus ſunt, & patres priuati: ſuperq; ea re Tauri philoſophi diſſertatio, & exemplum ex hiſtoria Romana petitum.

CAPVT II.

AD philoſophum Taurum Athenas, uiſendi cognoſcendiq; eius gratia, uenerat uir clariſſimus Præſes Cretæ prouinciæ: & cum eo ſimul eiuſdem Præſidis pater. Taurus ſectatoribus commodùm dimiſſis, ſedebat pro cubiculi ſui foribus: & cùm aſſiſtentibus nobis ſermocinabatur, introiuit prouinciæ Præſes, & cum eo pater. Aſſurrexit placidè Taurus, & poſt mutuam ſalutationem reſedit. Allata mox una ſella eſt, quæ in promptu erat: atq; dum aliæ promebantur, apposita eſt. Inuitauit Taurus patrem Præſidis ut ſederet. Atq; ille ait: Sedeat hic potius, qui Po. Ro. Magiſtratus eſt. Abſque præiudicio, inquit Taurus, tu intereà ſede: dum inſpicimus quærimusq;, utrum conueniat te'ne potius ſedere, qui pater es: an filium qui Magiſtratus eſt. Et cùm pater aſſediſſet, appoſitumq; eſſet aliud filio quoq; eius ſedile: uerba ſuper ea re Taurus facit, cum ſumma (dij boni) honorum, atq; officiorum perpenſatione. Eorum uerborum

Filiorum in patres officium.

rum ſententia hæc fuit: In publicis *locis, atque muneribus, atq; actionibus patrum iura, cum filiorum, qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus collata interquieſcere paululum, & cõniuere.* Sed *cùm extra* Rempublicam *in domeſtica re atque uita ſedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiari diſcumbatur: tum inter filium* Magiſtratum, *& patrem priuatum publicos honores ceſſare, naturales & genuinos exoriri.* Hoc *igitur, inquit, quòd ad me ueniſtis, quòd colloquimur nunc, quòd de officijs diſceptamus, priuata actio eſt.* Itaq; *utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoq; ueſtræ te uti priorem decet.* Hæc *atq; alia in eandem ſententiam* Taurus *grauiter ſimul, & comiter diſſeruit.* Quid *autem ſuper huiuſcemodi patris, atq; filij officio apud* Claudium *legerimus, non ab re uiſum eſt, ut aſcriberemus.* Poſuimus *igitur uerba ipſa* Quadrigarij, *ex annali eius* VI. *tranſcripta:* Deinde *facti* Cõſules Sempronius Gracchus *iterum,* Qu. Fabius Maximus, *filius eius, qui priore anno erat* Conſul. Ei Conſuli *pater* Proconſul *obuiam, in equo uehens, uenit: neq; deſcendere uoluit, quòd pater erat: & quòd inter eos ſciebant maxima concordia conuenire.* Lictores *non auſi ſunt, deſcendere iubere.* Vbi *iuxtà uenit, tum* Conſul *ait,* Deſcendere *iube: quòd poſteaquàm* Lictor *ille, qui apparebat, citò intellexit,* Maximum Procõſulem *deſcendere iuſſit.* Fabius *imperio paret, & filium collaudauit, cùm imperium, quod populi eſſet, retineret.*

Qua ratione uerbis quibuſdam, uocabuliſq; ueteres immiſerunt h, literæ ſpiritum. CAP. III.

H Litera, *ſiue illam ſpiritum magis quàm literam dici oportet, inſerebant eam ueteres noſtri pleriſque uocibus uerborum firmandis roborandis'que: ut ſonus earum eſſet uiridior, uegetiorq;.* Atque *id uidentur feciſſe ſtudio* *H litera.* *Vide Calium lib. 7. cap. 11.*

dio

dio & exemplo linguæ Atticæ. Satis notum eſt Atticos ἰχθὺν ἵππον multa itidem alia, citra morem gentium, Græciæ cæterarum inſpirantes primæ literæ, dixiſſe. Sic Lachrymas, ſic Sepulchrum, ſic Ahenum, ſic Vehemens, ſic Inchoare, ſic Helluari, ſic Hallucinari, ſic Honera, ſic Honuſtum dixerunt. In his enim uerbis omnibus literæ, ſeu ſpiritus iſtius nulla ratio uiſa eſt, niſi ut firmitas, & uigor uocis, quaſi quibuſdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam Aheni quoque exemplo uſi ſumus, uenit nobis in memoriam, fidum optatumq; multi nominis Romæ Grammaticum oſtendiſſe mihi librum Aeneidos ſecundum, mirandæ uetuſtatis, emptum in Sigillarijs x x. aureis, quem ipſius Vergilij fuiſſe credebat: in quo duo iſti uerſus cùm ita ſcripti forent,

Veſtibulum ante ipſum, primoq; in limine Pyrrhus
Exultat telis, & luce coruſcus aëna.

additam ſuprà uidimus h literam, & ahena factum. Sic in illo quoque Vergilij uerſu in optimis libris ſcriptum inuenimus:

Aut folijs undam tepidi diſpumat aheni.

Quam ob cauſam C. Baſſus genus quoddam iudicij Diuinationem appellari ſcripſit: & quam aliam cauſam eſſe eius uocabuli dixerunt. CAP. IIII.

CVm de conſtituendo accuſatore quæritur, iudiciumq; ſuper ea re redditur, cuinam potiſſimum ex duobus pluribus'ue accuſatio, ſubſcriptio'ue in reum permittatur: ea res, atque Iudicum cognitio Diuinatio appellatur. Id uocabulum quàm ob cauſam ita factum ſit, quæri ſolet. C. Baſſus in tertio librorum, quos de origine uocabulorum compoſuit: Diuinatio, inquit, iudicium appellatur: quoniam diuinare quodammodo iudicem oporteat, quam *Diuinatio.*

ſentent

ſententiam ſeſe ferre par ſit. Nimis quidem eſt in uerbis C.Baßi ratio imperfecta, uel magis inops, & ieiuna. Sed uidetur eum ſignificare uelle, idcirco dici diuinationem, quòd in alijs quidem cauſis iudex ea quæ dicit, quæq; argumentis uel teſtibus demonſtrata ſunt, ſequi ſolet. In hac autem re, cùm eligendus accuſator eſt, parua admodum & exilia ſunt, quibus moueri iudex poßit, & propterea quinam magis ad accuſandum idoneus ſit, quaſi diuinandum eſt: Hæc Baſſus. Sed alij quidem diuinationem eſſe appellatam putant, quoniam cùm accuſator & reus duæ res quaſi cognatæ coniunctæq; ſint, neque utra ſine altera conſtare poßit, in hoc tamen genere cauſæ reus quidem iam eſt, ſed accuſator nondum eſt: & idcirco quod adhuc uſq; deeſt & latet, diuinatione ſupplendum eſt, quiſnam ſit accuſator futurus.

Quàm lepidè deſignateq; dixerit Phauorinus philoſophus, quid interſit inter Platonis & Lyſiæ orationẽ.

CAPVT V.

PHauorinus de Lyſia & Platone ſolitus eſt dicere: Si ex Platonis oratione uerbum aliquod demas, mutes'ue atque id commodißimè facias, de elegantia tantùm detraxeris: ſi ex Lyſiæ, de ſententia. *Plato. Lyſias.*

Quibus uerbis ignauiter, & abiectè Vergilius uſus eſſe dicatur, & quid iis qui id improbè dicunt, reſpondeatur.

CAPVT. VI.

NOnnulli grammatici ætatis ſuperioris, in quibus eſt Cornutus Anneus, haud ſanè indocti, neque ignobiles, qui commentaria in Vergilium compoſuerunt, reprehendunt, quaſi incurioſè & abiectè uerbum poſitum in his uerſibus: *Anneus Cornutus.*

Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias uexaſſe rates, & gurgite in alto *Aegloga ſexta.*

Ab

Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis.

Vexaſſe enim putant uerbum eſſe leue, & tenuis ac parui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, cùm homines repentè à belua immaniſsima rapti laniatiq; ſint. Item aliud huiuſcemodi reprehendunt:

Omnia iam uulgata, quis aut Euryſtea durum,
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?

Illaudati parum idoneum eſſe uerbum dicunt, neq; id ſatis eſſe ad faciendam ſcelerati hominis deteſtationem, qui quòd hoſpites omnium gentium immolare ſolitus fuit, non laude ſolum indignus, ſed detrectatione, execrationeq; totius generis humani dignus eſſet.

Item aliud uerbum inculpauerunt:

Per tunicam ſquallentem auro latus haurit apertum.

Tanquam non conuenerit dicere, auro ſquallentem, quoniam nitoribus ſplendoribusq; auri ſqualoris illuuies ſit contraria. Sed de uerbo uexaſſe ita reſponderi poſſe credo: *Vehere.* *Vexare.* *Vexaſſe grauè uerbum eſt: factumq; ab eo uidetur, quod eſt uehere, in quo ineſt iam uis quædam alieni arbitrij. Non enim ſui potens eſt, qui uehitur. Vexare autem, quod ex eo inclinatum eſt, ui atque motu proculdubio uehementiore eſt: Nam qui fertur & raptatur, atque huc, atque illuc diſtrahitur, is uexari propriè dicitur: ſicuti taxare preſsius crebriusq; eſt, quàm tangere: unde procul dubio id inclinatum eſt: & iactare multò fuſius largiusq; eſt, quàm iacere, id unde uerbum traductum eſt: Et quaſſare, quàm quatere grauius uiolentiusq; eſt.* *Taxare.* *Tangere.* *Iactare.* *Iacere.* *Quaſſare.* *Quatere.* *Non igitur quia uulgò dici ſolet, uexatum eſſe quem fumo, aut uento, aut puluere laborare uidemus, propterea debet uis uera atque natura uerbi deperire, quæ à ueteribus (qui propriè atq; ſignatè locuti ſunt, ita ut decuit) conſeruata eſt. M. Catonis uerba ſunt ex ora-*

tione

tione quam de Achæis ſcripſit: Cum'que Annibal terram Italiam laceraret atque uexaret: Vexatam Italiam dixit Cato ab Annibale, quando nullum calamitatis, aut ſæuitiæ, aut immanitatis genus reperiri queat, quod eo tempore Italia non perpeſſa ſit. M. Tullij IIII. in Verrem: Quæ ab iſto ſic ſpoliata atq; direpta eſt, ut non ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionem, & conſuetudinis iura retineret, ſed ut à barbaris prædonibus uexata eſſe uideatur. De illaudato autē duo uidentur reſpondcri poſſe. Vnum eſt ciuſmodi: Nemo quiſquā tam efferis eſt moribus, quin faciat aut dicat nonnunquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquiſsimus uerſus uice prouerbij celebratus eſt. *Illaudatus.*

Πολλάκι καὶ κήπωρος ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Sed enim qui omni in re atque omni tempore laudi omni uacat, is illaudatus eſt, iſq; omnium peſsimus deterrimusq; eſt: Sicuti omnis culpæ priuatio, inculpatum facit. Inculpatus autem inſtar eſt abſolutæ uirtutis. Illaudatus igitur quoq; finis eſt extremæ malitiæ. Itaque Homerus non uirtutibus appellandis, ſed uitijs detrahendis laudare ampliter ſolet, hoc enim eſt: *Inculpatus.*

Ἠΰδα μάντις ἀμύμων. Et

Τῶδ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην. Et item illud:

Ἔνθ' οὐκ ἂν ὑβρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον,

Οὐδὲ καταπτώσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoq; ſimili modo maximam uoluptatem, detractionem, priuationemq; omnis doloris definiuit his uerbis: ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Eadem ratione idem Vergilius Inamabilem dixit Stygiam paludem. Nam ſicut illaudatum κατὰ laudis στέρησιν, ita inamabilem κατὰ amoris στέρησιν deteſtatus eſt. Altero modo illaudatus ita defenditur. Laudare ſignificat priſca lingua nominare appellareq; *Inamabilis.* *Laudare.*

lareq́; : ſic in actionibus ciuilibus laudari id dicitur, quod eſt nominari. Illaudatus enim eſt quaſi illaudabilis, & innominabilis, qui neq; mentione, aut memoria ulla dignus, neque umquam nominandus eſt. Sicuti quondam à communi conſilio Aſiæ decretum eſt, uti nomen eius qui templum Dianæ Epheſiæ incenderat, ne quis ullo tempore nominaret. Tertium reſtat ex ijs, quæ reprehenſa ſunt, quod tunicam ſqualentem auro dixit. Id autem ſignificat copiam, denſitatemq́; auri in ſquamarum ſpeciem intexti. Squallere enim dictum eſt à ſquamarum crebritate aſperitateq́;, quæ in ſerpentium piſciumq́; corijs uiſuntur. Quam rem & alijs & hic quidem poëta locis aliquot demonſtrat:

Squallere.

-Quem pellis, inquit, ahenis
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat. Et alio loco:
Iamq́; adeò rutilum thoraca indutus ahenis
Horrebat ſquamis.

Accius in Pelopidis ita ſcribit: Eius ſerpentis ſquamæ ſquallido auro, & purpura prætextæ. Quicquid igitur nimis inculcatum obſitumq́; aliqua re erat, & incuteret uiſentibus facie noua horrorem, id ſquallere dicebatur: ſic in corporibus incultis ſquamoſisq́; alta congerie ſordium, ſquallor appellabatur. Cuius ſignificationis multo aſsiduoq́; uſu totum id uerbum ita contaminatum eſt, ut iam ſquallor de re alia nulla, quàm de ſolis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorum, deq́; ea re ex philoſophiæ libris, in quibus ſcriptum quæſitumq́; eſt, an ſemper in omnibus, patris iuſsis obſequendum ſit.

CAP. VII

Officia filiorũ in patres.

QVæri ſolitum eſt in philoſohorum diſceptationibus, an ſemper inq́; omnibus iuſsis patri parendum ſit. Super ea re Græci, noſtriq́; qui de officijs ſcripſerunt, treis ſententias eſſe, quæ ſpectandæ conſiderandæq́; ſint, trad

tradiderunt, eaſq; ſubtiliſsimè dijudicauerunt. Earum una eſt: Omnibus quæ pater imperat, parendum. Altera eſt In quibuſdam parendum, quibuſdam non obſequendum. Tertia eſt: Nihil neceſſum eſſe patri obſequi, & parêre. Hæc ſententia quoniam primore aſpectu nimis infamis eſt, ſuper ea quæ prius dicta ſunt dicemus: Aut rectè, inquiunt imperat pater, aut perperam. Si rectè imperat, non quia imperat parendum, ſed quoniam id fieri ius eſt, faciendum eſt: Si perperam, nequaquam ſcilicet faciendum, quod fieri non oportet. Deinde ita concludunt: nunquam eſt igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque iſtam ſententiam probari accepimus. Argutiola quippe hæc, ſicuti mox oſtẽdemus, friuola & inanis eſt. Neque autem illa, quam primo in loco diximus, uera & proba uideri poteſt, omnia eſſe, quæ pater iuſſerit, parendum. Quid enim ſi proditionem patriæ, ſi matris necem, ſi alia quædam imperarit turpia aut impia? Media igitur ſententia optima atq; tutiſsima uiſa eſt: Quædam eſſe parendum, quædam non obſequendum. Sed ea tamen, quæ obſequi non oportet, leniter & uerecũdè, ac ſine deteſtatione nimia, ſine opprobratione acerba reprehenſionis declinanda ſenſim & relinquenda magis eſſe dicunt, quàm reſpuenda. Concluſio uerò illa, qua colligitur (ſicuti ſuprà dictum eſt) nihil patri parendum, imperfecta eſt, refutariq; ac dilui ſic poteſt: Omnia quæ in rebus humanis fiunt, ut docti cenſuerunt, aut honeſta ſunt, aut turpia. Quæ ſua ui recta aut honeſta ſunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, ſiue imperet pater, ſiue non imperet. Sed quæ his contraria, quæq; turpia, & omnino iniqua ſunt, ea ne ſi imperet quidem. Quæ uerò in medio ſunt, & à Græcis tum ἀδιάφορα, tum μέσα appellantur: ut in militiam ire, rus co-

lere, honores capeſſere, cauſas defendere, uxorem ducere, uti iuſſum proficiſci, ut accerſitum uenire: quoniam & hæc & his ſimilia per ſeſe ipſa neq; inhoneſta ſunt, neque turpia: ſed perinde ut à nobis aguntur, ita ipſis actionibus aut probanda fiunt, aut reprehendenda. Propterea in eiuſdem omnium rerum generibus, patri parendum eſſe cenſent, ueluti ſi uxorem ducere imperet, aut cauſas pro reis dicere. Quod enim utrunq; in genere ipſo, per ſeſe neq; honeſtum neq; turpe eſt, idcirco ſi pater iubeat obſequendum eſt. Sed enim ſi imperet uxorem ducere infamem, propudioſam, criminoſam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio cauſam dicere non ſcilicet parendum: quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, deſinunt eſſe per ſeſe hæc media atq; indifferentia. Non ergo integra eſt propoſitio dicenda, aut honeſta ſunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neq; ὑγιὲς, νόμιμον, διεζευγμένον uideri poteſt. Deeſt enim diſiunctioni iſti tertium: aut neq; honeſta ſunt, neq; turpia: quod ſi additur, poteſt ita concludi: Nonnunquam eſt igitur patri parendum.

Quòd parum æqua reprehenſio Epicuri à Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina. CAP. VIII.

PLutarchus ſecundo librorum, quos de Homero compoſuit: imperfectè atque præpoſterè atque inſcitè ſyllogiſmo eſſe uſum Epicurum dicit. Verbaq; ipſa Epicuri ponit: ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Nam prætermiſit, inquit, quod in prima parte ſumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Tum deinde eodem ipſo, quod omiſerat, quaſi poſito conceſſoq;, ad confirmandum aliud

utitur. Progredi autem hic, inquit, ſyllogiſmus niſi illo prius poſito, non poteſt. Verè hoc quidem Plutarchus de forma & ordine ſyllogiſmi ſcripſit. Nam ſi (ut in diſciplinis traditur) ita colligere & ratiocinari uelis, ſic dici oportet: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiuſmodi homo eſt, non inſcitia uidetur partem illam ſyllogiſmi prætermiſiſſe. Neq; id ei negotium fuit ſyllogiſmũ tanquam in ſcholis philoſophorum cum numeris omnibus, & cum ſuis finibus dicere: Et profectò quia ſeparatio animi & corporis in morte euidens eſt, non eſt ratus neceſſariam eſſe eius admonitionem, quod omnibus prorſus erat obuium: ſicuti etiam quòd concluſionem ſyllogiſmi non in fine poſuit, ſed in principio. Nam id quoq; non imperitè factum quis non uidet? Apud Platonem quoq; multis in locis reperias ſyllogiſmos repudiatos, conuerſoq; ordine iſto qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehenſionis contentione poſitos eſſe. *Mors.*

Quòd idem Plutarchus euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum inſectatus ſit. CAP. IX.

IN eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quòd uerbo uſus ſit parum proprio & alienæ ſignificationis. Ita enim ſcripſit Epicurus: ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Non (inquit) παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, ſed παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ dicere oportuit. Detractio enim ſignificanda eſt doloris, inquit, non dolentis. Nimis minutè ac propè etiam ſubfrigidè, Plutarchus in Epicuro accuſando λέξεις τηρεῖ. Has enim curas uocum uerborumq; elegantias, non modo

non ſectatur Epicurus, ſed etiam inſectatur.

Quid ſint Fauiſſæ Capitolinæ, & quid ſuper eo uerbo M. Varro S. Sulpitio quærenti reſcripſerit. CAP. X.

Fauiſſæ Capitolinæ.

SEruius Sulpitius iuris ciuilis autor, uir bene literatus ſcripſit ad M. Varronem, rogauitq; ut reſcriberet, quid ſignificaret uerbum quod in cenſarijs libris ſcriptum eſſet, id erat, Fauiſſæ Capitolinæ. Varro reſcripſit, in memoria ſibi eſſe, quod Quintus Catulus curator reſtituendi Capitolij dixiſſet, Voluiſſe ſe aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in ædem conſcenderetur, ſuggeſtuſq; pro faſtigij magnitudine altior fieret, ſed facere id non quiſſe, quoniam Fauiſſæ impediſſent. Id eſſe cellas quaſdam & ciſternas, quæ in area ſub terra eſſent, ubi reponi ſolerent ſigna uetera, quæ ex eo templo collapſa eſſent, & alia quædam religioſe donarijs conſecratis. At deinde eadem epiſtola negat quidem ſe in literis inueniſſe, cur Fauiſſæ dictæ ſint. Sed Quintum Valerium Soranum ſolitum dicere ait, quos theſauros Græco nomine appellaremus, priſcos Latinos Flauiſſas dixiſſe, quòd in eos non rude æs, argentumq;, ſed flata ſignataq; pecunia conderetur. Coniectare igitur ſe detractam eſſe ex eo uerbo ſecundam literam, & fauiſſas eſſe dictas cellas quaſdam & ſpecus, quibus æditui Capitolini uterentur ad cuſtodiendas res ueteres religioſas.

Theſauri flauiſſa.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna. CAP. XI.

Sicinius Dentatus.

LVcium Sicinium Dentatum, qui tribunus plebis fuit Sp. Tarpeio, A. Thermo conſulibus, ſcriptum eſt in libris Annalium, plus quàm credi debeat, ſtrenuum bellatorem fuiſſe: nomenq; ei factum ob ingentem fortitudinem, ap-

pellatumq́; eſſe Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hoſtem dicitur centum & x x. prælijs. Cicatricem auerſam nullam, aduerſas quinque & quadraginta tuliſſe. Coronis eſſe donatum aureis octo, Obſidionali una, Muralibus tribus, Ciuicis quatuordecim, Torquibus tribus & octoginta, Armillis plus centum ſexaginta, Haſtis duodeuiginti. Phaleris item donatus eſt quinquies uiciesq́;. Populi militaria dona habuit multijuga: in his prouocatoria pleraque. Triumphauit cum imperatoribus ſuis triumphos nouem.

Achilles Romanus.

Conſiderata perpenſaq́; lex quædam Solonis, ſpeciem habens primorem iniquæ iniuſtæq́; legis, ſed ad uſum & emolumentum ſalubritatis penitus repertam. CAP. XII.

IN legibus Solonis illis antiquiſſimis, quæ Athenis axibus ligneis inciſæ ſunt, quasq́; latas ab eo, Athenienſes (ut ſempiternæ manerent) pœnis & religionibus ſanxerunt: legem eſſe Ariſtoteles refert ſcriptam ad hanc ſententiam: Si ob diſcordiam diſſenſionemq́; ſeditio atq; diſceſſio populi in duas parteis fieret, & ob eam cauſam irritatis animis utrinq; arma caperentur, pugnareturq́;: tum qui in eo tempore, in eoq; caſu ciuilis diſcordiæ, non alterutra parte ſeſe adiunxerit, ſed ſolitarius ſeparatusq́; à communi malo ciuitatis ſeceſſerit, is domo, patria, fortunisq́; omnibus careto, exul, extorrisq́; eſto. Cùm hanc legem Solonis ſingulari ſapientia præditi legiſſemus, tenuit nos grauis quædam in principio admiratio, requirentes quam ob cauſam dignos eſſe pœna exiſtimarit, qui ſe procul à ſeditione & ciuili pugna remouiſſent. Tum qui penitus atque altè uſum, ac ſententiam legis inſpexerat, non ad augendam, ſed ad deſinendam ſeditionem, legem hanc eſſe dicebat. Et res prorſum ſe ſic habent. Nam ſi boni homines, qui

Solonis legũ ſententia.

in principio coërcendæ ſeditionis impares fuerint, populumq́; percitum & amentem non deterruerint, ad alterutram partem diuiſi ſeſe adiunxerint: tum eueniet, ut cùm ſocij partis ſeorſum utriuſque fuerint, eoq́; partes ab ijs, ut maioris autoritatis uiris, temperari ac regi cœperint, concordia per eos potiſsimum reſtitui conciliariq́; poſsit, dum & ſuos apud quos ſunt, regunt atque mitificant, & aduerſarios ſeruatos magis cupiunt quàm perditos. Hoc idem Phauorinus philoſophus inter fratres quoq́;, aut amicos diſsidenteis oportere fieri cenſebat: ut qui in medio ſunt utriuſq́; partis beneuoli, ſi in concordia amittenda parum autoritatis, quaſi ambigui amici habuerint, tum alter in alteram partem diſcedant. Ac per id meritum uiam ſibi ad utriuſque concordiam muniant. Nunc autem pleriq́; (inquit) partis utriuſq́; amici, quaſi probè faciant, duos litigantes deſtituunt & relinquunt, deduntq́; eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites animasq́; eorum inflamment, aut odij ſtudio, aut lucri.

Liberos in multitudinis numero etiã unum filium filiam'ue ueteres dixiſſe. CAP. XIII.

Liberi. A Nntiqui oratores hiſtoriæq́; aut carminum ſcriptores, etiam unum filium filiámue, liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoque nos cùm in complurium ueterum libris ſcriptum aliquoties aduerteremus, nunc quoque in libro Sempronij Aſellionis rerum geſtarum quinto ita poſitum eſſe offendimus. Is Aſellio ſub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit, resq́; eas, quibus gerendis ipſe interfuit, conſcripſit. Eius uerba de Tiberio Graccho tribuno plebis, quo in tempore interfectus in Capitolio eſt, hæc ſunt: Nam Gracchus domo cùm proficiſceretur, nunquam minus terna, aut*

quat

quaterna millia hominum ſequebantur. Atque inde infrà de eodem Graccho ita ſcripſit: Orare cœpit ut ſe defenderent, liberosq́; ſuos, eum, quem uirilis ſexus tum in eo tempore habebat, produci iußit, populoq́; commendauit propè flens.

Quòd M. Cato in libro qui inſcriptus eſt contra Tiberium exulem, ſtitiſſes uadimonium per i literam dicit, non ſtetiſſes. Eiusq́; uerbi ratio reddita. CAP. XIIII.

IN libro uetere M. Cato. qui inſcribitur contra Tiberium exulem, ſcriptum quidem ſic erat: Quid ſi uadimonium capite obuoluto ſtitiſſes? Rectè ille ſtitiſſes ſcripſit. Sed falſi & audaces emendatores, e, ſcripto, per libros ſtetiſſes fecerunt, tanquam ſtitiſſes uanum & nihili uerbum eſſet: quin potius ipſi nequam & nihili ſunt, qui ignorant ſtitiſſes dictum à Catone, quoniam ſiſteretur uadimonium, non ſtaretur. *Stitiſſes.*

Quòd antiquitus ætati ſenectæ potiſſimum habiti ſunt ampli honores, & cur poſtea ad maritos & patres iidem iſti honores delati ſint: atque ibi quædam de capite legis Iuliæ ſeptimo. CAP. XV.

APud antiquißimos Romanorum neq; generi, neq; pecuniæ præſtantior honos tribui, quàm ætati ſolitus. Maioresq́; natu à minoribus colebantur ad Deûm prope & parentum uicem: Atq; in omni loco, inq́; omni ſpecie honoris priores potioresq́; habiti. À conuiuio quoq; (ut ſcriptum eſt in antiquitatibus) ſeniores à minoribus domum reducebantur: cumq́; morem accepiſſe Romanos à Lacedæmonijs traditum eſt: apud quos Lycurgi legibus maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Sed poſtquàm ſoboles ciuitati neceſſaria uiſa eſt, & ad prolem populi fre-

quentandam præmijs, atq; inuitamētis uſus fuit, tum antelati quibuſdam in rebus, qui uxorem quiq; liberos haberent, ſenioribus neq; liberos, neq; uxores habentibus. Sicuti capite ſeptimo legis Iuliæ, priori ex conſulibus faſces ſumendi poteſtas ſit, non qui plureis annos natus eſt, ſed qui plureis liberos quàm collega, aut in ſua poteſtate habet, aut bello amiſit. Sed ſi par utriq; numerus liberorum eſt, maritus, aut qui in numero maritorum eſt, præfertur. Si uerò ambo & mariti, & patres totidem liberorum ſunt, tum ille priſtinus honos inſtauratus, & qui maior natu eſt, prior faſces ſumit. Super ijs autem, qui aut cœlibes ambo ſunt, aut parem numerum filiorum habent, aut mariti ſunt, & liberos non habent, nihil ſcriptum in lege de ea ætate eſt. Solitos tamen audio, qui lege potiores eſſent, faſces primi menſis collegis concedere, aut longè ætate prioribus, aut nobilioribus multò, aut ſecundum conſulatum ineuntibus.

Quòd Ceſellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Vergiliani enarratione. CAP. XVI.

Vergilij uerſus ſunt è libro ſexto:

Ille uides pura iuuenis qui nititur haſta,
Proxima ſorte tenet lucis loca: primus ad auras
Aetherias Italo commiſtus ſanguine ſurget
Syluius Albanum nomen, tua poſthuma proles:
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſyluis regem, regumq; parentem:
Vnde genus longa noſtra dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaquàm conuenire,

Tua poſthuma proles, &
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſyluis regem.

Nam ſi hic Syluius, ut in omnium fermè annalium monu-

mentis ſcriptum eſt, poſt mortem patris natus eſt, ob eamq́; cauſam prænomen ei impoſitum hoc fuit, qua ratione ſubiectum eſt:

Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſyluis?

Hæc enim uerba ſignificare uideri poſſunt, Aenea uiuo, ac iam ſene, natum ei Syluium & educatum. Itaq; hanc ſententiam eſſe uerborum iſtorum Ceſellius opinatus, in commentario lectionum antiquarum: Poſthuma, inquit, proles non eum ſignificat qui patre mortuo, ſed qui poſtremo loco natus eſt: ſicuti Syluius, qui Aenea iam ſene, tardo ſeroq; partu eſt editus. Sed huius hiſtoriæ autorem nullum idoneum nominat. Syluium autem poſt Aeneæ mortem (ſicuti diximus) natum multi tradiderunt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter cætera in quibus Ceſellium reprehendit, hoc quoque eius quaſi erratum animaduertit. Erroriſq; iſtius hanc eſſe cauſam dixit, quòd ſcriptum ita ſit: Quem tibi longæuo, inquit, non ſeni (ſignificatio enim eſt contra hiſtoriæ fidem) ſed in longum iam æuum & perpetuum recepto, immortaliq; facto. Anchiſes enim, qui hæc dicit ad filium, ſciebat eum, cùm ex hominum uita diſceßiſſet, immortalem indigetem futurum, & longo perpetuoq; æuo potiturum. Hoc ſanè Apollinaris argutè. Sed aliud tamen eſt longum æuum, aliud perpetuum. Neq; Dij longæui appellantur, ſed immortales.

Cuiuſmodi naturam eſſe quarundam præpoſitionum M. Cicero animaduerterit, diſceptatūq́ ibi ſuper eo ipſo, quod Cicero obſeruauerat. CAP. XVII.

OBſeruatè curioſeq; animaduertit M. Tullius, in, & con, præpoſitiones, uerbis aut uocabulis præpoſitas, tunc produci atq; protendi, cùm literæ ſequerentur, quæ *In & con.*

primæ ſunt in ſapiente atq; felice, in alijs autem omnibus corrupte pronuntiari. Verba Ciceronis hæc ſunt: *Quid uerò hoc elegantius quod non fit natura, ſed quodam inſtituto? Inclytus dicimus breui prima litera, inſanus producta, inhumanus breui, infelix lōga. Et ne multis: Quibus in uerbis eæ primæ literæ ſunt, quæ in ſapiente atq; felice, producta dicuntur: in cæteris uerò omnibus, breuiter. Itemq; compoſuit, conſueuit, concrepuit, confecit, conſule ueritatem, reprehendet, refer ad aureis, probabunt. Quære cur ita ſit? dicent, probè ſe iuuari: uoluptati autem aurium morigerari debet oratio.* Manifeſta quidem ratio ſuauitatis eſt in his uocibus, de quibus Cicero locutus eſt. Sed quid dicemus de propoſitione pro? quæ cùm produci & corripi ſoleat, obſeruationem hanc tamen M. Tullij aſpernata eſt. Non enim ſemper producitur, cùm ſequitur ea litera, quæ prima eſt in uerbo fecit, quam Cicero hanc habere uim ſignificat, ut propter eam rem in, & con, præpoſitiones producantur. Nam proficiſci, & profundere, & profugere, & profanum, & profeſtum correptè dicimus: proferre autem, & profligare, & proficere, productè. Cur igitur ea litera, quam Cicero productionis cauſam facere obſeruauit, non in omnibus conſimilibus eandem uim aut rationis, aut ſuauitatis tenet: ſed aliam uocem produci facit, aliam corripi? Neq; uerò con, particula, tum ſolum producitur, cùm ea litera, de qua Cicero dicit, inſequitur. Nam & Cato & Salluſtius, fœnoribus, inquiunt, coopertus eſt. Propterea colligatus & connexus, productè dicuntur. Sed tamen uideri poteſt in ijs quæ poſui, ob eam cauſam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea n litera. Nam detrimentum literæ, productione ſyllabæ compenſatur: Quod quidem etiam in eo ſeruatur, quod eſt cogo. Neq; repugnat quòd

Inclytus. Inſanus. Inhumanus. Infelix. Pro. Proficiſci. Profundere. Profugere. Profanum. Profeſtum. Proferre. Profligare. Proficere.

quòd coëgi correptè dicimus. Non enim ſalua συναιρέσει dicitur à uerbo, quod eſt cogo.

Quòd Phædon Socraticus ſeruus fuit, quodq; item alii compluſculi Philoſophi clari ſeruitutem ſeruierunt.

CAPVT XVIII.

*PHædon Elidenſis ex cohorte illa Socratica fuit, Socratiq; & Platoni per fuit familiaris. Eius nomini Plato illum librum diuinum de immortalitate animæ dedidit. Is Phædon ſeruus fuit, forma atq; ingenio liberali, & (ut quidam ſcripſerunt) à lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emiſſe dicitur, habuiſſeq; in Philoſophiæ diſciplinis. Atq; is poſtea Philoſophus illuſtris fuit: ſermonesq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoq; non pauci ſerui fuerunt, qui pòſt Philoſophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris æmulatus eſt, quas alij Cynicas, ipſe appellat Menippeas. Sed & Theophraſti Peripatetici ſeruus Pompilius, & Zenonis Stoici ſeruus, qui Perſeus uocatus eſt: & Epicuri, cui nomen*Mus fuit, Philoſophi non incelebres uixerunt. Diogenes etiam Cynicus ſeruitutem ſeruiuit, ſed is ex libertate in ſeruitutem uænum ierat: quem cùm emere uellet Xeniades Corinthius, & quid is artificij nouiſſet percontatus foret: Noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. Tum Xeniades reſponſum eiuſdem miratus, emit, & manumiſit: filiosq; ſuos ei tradens: Accipe, inquit, liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philoſopho nobili, quòd is quoq; ſeruus fuit, recentior eſt memoria, quàm ut ſcribi quaſi obliteratum debuerit. Eius Epicteti etiam de ſe ſcripti duo uerſus feruntur, ex quibus latenter intelli-*

Phædon. *Cebes.* *Menippus.* *Irus *Diogenes Cynicus.* *Xeniades Corinthius.* *Epictetus.*

gas, non omnes modò Dijs exoſos eſſe, qui in hac uita cum ærumnarum uarietate luctantur: ſed eſſe arcanas cauſas ad quas paucorum potuit peruenire curioſitas.

Δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Reſcire uerbum quid ſit: & quam habeat ueram & propriam ſignificationem. CAP. XIX.

Reſcire. V*Erbum* Reſcire *obſeruauimus uim habere propriam quandam, non ex communi ſignificatione cæterorum uerborum, quibus eadem præpoſitio,* Re, *imponitur. Neq; ut* Reſcribere, Relegere, Reſtituere *dicimus, itidem* Reſcire. *Nam qui factum aliquod occultius, aut inopinatum inſperatumq; cognoſcit, is dicitur propriè reſcire. Cur autem in hoc uno uerbo* Re, *particula huius ſententiæ uim habeat, equidem adhuc quæro. Aliter enim dictum eſſe* Reſciui, *aut* Reſcire *apud eos, qui diligenter locuti ſunt, nondum inuenimus, quàm ſuper his rebus, quæ aut occulto conſilio latuerint, aut contra ſpem opinionem'ue uſu uenerint: quanquàm ipſum* Scire *de omnibus communiter rebus dicatur, uel aduerſis, uel proſperis, uel inſperatis, uel expectatis. Neuius in** Triphalo *ita ſcripſit:*

**Bap.Pius Ityphallo legit.*

Si unquam quicquam filium reſciuero
Argentum amoris cauſa ſumpſiſſe mutuum:
Ex templo illò te ducam, ubi non deſpuas.

Claudius Quadrigarius in 1. annali,

Ea Lucani ubi reſciuerunt, ſibi per fallacias uerba data eſſe. Idem Quadrigarius *in eodem libro in re triſti, & inopinata, uerbo iſto ita utitur:* Id *ubi reſciuerunt propinqui obſidum, quos* Pontio *traditos ſuprà demonſtrauimus: eorum parentes cum propinquis, capillo paſſo, in uiam pro-*

uolar

uolarunt.M.Cato in IIII. Originum: Deinde Dictator iubet poſtridie Magiſtrum equitum arceßi. Mittam te ſi uis (inquit) cum equitibus. Serò eſt, inquit, Magiſter equitum, iam reſciuere.

Quæ uulgò dicuntur Viuaria, id uocabulum ueteres non dixiſſe. & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populũ, quid poſtea M. Varro in libris de Re ruſtica dixerit, uſurpatum. CAP. XX.

Viuaria. Leporaria. Ornithones.

VIuaria, quæ nunc dicuntur ſepta quædam loca, in quibus feræ uiuæ paſcuntur, M. Varro in libro de Re ruſtica III. dicit Leporaria appellari. Verba Varronis ſubieci: Villaticæ paſtionis genera ſunt tria, ornithones, leporaria, piſcinæ. Nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes uillæ ſolent paſci. Leporaria te accipere uolo, non ea quæ tritaui noſtri dicebant, ubi ſoli lepores ſint: ſed omnia ſepta ædificia uillæ, quæ ſunt & habent incluſa animalia quæ paſcuntur. Is item infrà in eodem libro ita ſcribit. Cum emiſti fundum Tuſculanum à M. Piſone, in leporario apri fuere multi. Viuaria autem quæ nunc uulgus dicit, ſunt quos παραδείσους Græci appellant, quæ autem leporaria Varro dicit, haud uſquam memini apud uetuſtiores ſcriptum. Sed quod apud Scipionem, omnium ætatis ſuæ purißimè locutum legimus Roboraria, aliquot Romæ doctos uiros dicere audiui id ſignificare, quod nos uiuaria dicimus: appellataq; eſſe à tabulis roboreis, quibus ſepta eſſent. quod genus ſeptorum uidimus in Italia locis pleriſq;. Verba ex oratione eius, contra Claud. Aſellium, quinta hæc ſunt: Vbi agros optimè cultos, & uillas expolitißimas uidiſſet, in his regionibus excelſißimo locorum murum ſtatuere aiebat: inde corrigere uiam, alijs per uineas medias, alijs per roborarium atq; piſcinam, alijs per uillam. Lacus*

** affixa*

Roboraria.

Piſcina.

uerò

uerò, & ſtagna, quæ piſcibus uiuis coërcentur clauſa, ſuo
Apiaria. *atq; proprio nomine piſcinas nominauerunt.* Apiaria *quoq; uulgus dicit loca, in quibus ſiti aluei apum: ſed neminem eorum fermè, qui incorruptè locuti ſunt, aut ſcripſiſſe memini, aut dixiſſe.* Marcus *autem* Varro *de* Re *ruſtica* III.
Meliſſones. *μελισσῶνες, ut ἀμπελῶνες, id eſt, δαφνῶνες, inquit, ita facere oportet, quæ quidem mellaria appellabant.*
Mellaria. *Sed hoc uerbum quo* Varro *uſus eſt,* Græcum *eſt: nam μελισσῶνες ita dicuntur.*

Super eo ſydere, quod Græci ἅμαξαν, nos Septentriones uocamus: ac de utriuſq; uocabuli ratione, & origine.

CAP. XXI.

AB Aegina *in* Piræum *compluſculi earundem diſciplinarum ſectatores* Græci, Romaniq́; *homines eadem in naui tranſmittebamus.* Nox *fuit, & clemens mare, & anni æſtas, cœlumq́; liquidè ſerenum.* Sedebamus *ergo in puppi ſimul uniuerſi: & lucentia ſydera conſiderabamus.* Tum *quiſpiam ex iis, qui eodem in numero* Græcas *res eruditi erant, quid ἅμαξα eſſet, quid ἄρκτος, quid, βοώτης, & quænam maior ἄρκτος, & quæ minor: & cur ita appellata: & quam in partem procedentis noctis * ſpatium* (*ſpatio) *moueretur: & quamobrem* Homerus *ſolam eam non occidere dicat, cùm & quædam alia ſcite, tum iſta omnia, ac peritè diſſerebat:* Hîc *ego ad noſtros iuuenes conuertor, &,* Quid, *inquam, uos opici dicitis mihi? quare quod ἅμαξαν*
Septentriones. *Græci uocant, nos Septentriones uocamus?* Non *enim ſatis eſt, quòd ſeptem ſtellas uidemus, ſiquidem hoc totum, quod ſeptentriones dicimus, ſignificet, ſcire (inquam) id prolixius uolo.* Tum *quiſpiam ex iis, qui ſe ad literas memoriasq́; ueteres dediderat:* Vulgus, *inquit,* Grammaticorum
Triones. *ſeptentriones à ſolo numero ſtellarum dictum putat.* Triones

nes enim per ſeſe nihil ſignificare aiunt, ſed uocabuli eſſe ſupplementum: ſicut in eo, quod Quinquatrus dicamus, quod quinq; ab Idibus dierum numerus ſit, atrus nihil. Sed ego quidem cum Lælio & M. Varrone ſentio: qui Triones ruſtico uocabulo boues appellatos ſcribunt, quaſi quoſdam teriones: hoc eſt, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc ſydus, quod à figura poſituraq; ipſa quia ſimile plauſtri uidetur, antiqui Græcorum ἅμαξαν dixerunt: noſtri quoq; ueteres, à bubus iunctis, Septentriones appellarunt: id eſt, à ſeptem ſtellis, ex quibus quaſi iuncti triones figurantur. Præter hanc, inquit, opinionem, id quoq; Varro addit dubitare ſeſe, an propterea magis hæ ſeptem ſtellæ Triones appellatæ ſint, quia ita ſunt ſitæ, ut ternæ ſtellæ proximæ quæq; inter ſeſe faciant trigona, id eſt triquetras figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit, quod poſterius eſt, ſubtilius elegantiusq; uiſum eſt. Intuentibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat ut ea forma eſſet, ut triquetra uideretur. *Quinquatrus.*

De uento Iapige, deq; aliorum uentorum uocabulis regionibusq;, accepta à Phauorini ſermonibus. CAP. XXII.

Apud menſam Phauorini in conuiuio familiari legi ſolitum erat aut uetus carmen Melici Poëtæ, aut hiſtoria partim Græcæ linguæ, aliâs Latinæ. Legebatur ergo tunc ibi in carmine Latino Ἰάπυξ uentus: quæſitumq; eſt, quis hic uentus, & quibus ex locis ſpiraret, & quæ tam infrequentis uocabuli ratio eſſet. Atq; etiam petebamus, ut ſuper cæterorum nominibus, regionibusq; ipſe nos docere uellet: quia uulgò neq; de appellationibus eorum, neq; de finibus, neq; de numero conueniret. Tum Phauorinus ita fabulatus eſt: Satis, inquit, notum eſt, limites, regionesq; eſſe cœli quatuor: exortum, occaſum, meridiem, ſeptentrionem. *Iapix.*

Exort

Ventorum deſcriptio. Exortus, & occaſus mobilia, & uaria ſunt: Meridies, ſe-
ptentrionesq́; ſtatu perpetuo ſtant, & manent. Oritur enim
ſol non indidem ſemper, ſed aut æquinoctialis oriens dicitur,
cùm in circulo currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut ἰσημε-
ρινός: aut ſolſtitialis, aut brumalis, quæ ſunt θεριναὶ τροπαὶ,
καὶ χειμεριναί. Item cadit ſol non in eundem ſemper locum:
fit enim ſimiliter occaſus eius, aut æquinoctialis, aut ſolſti-
tialis, aut brumalis. Qui uentus igitur ab oriente uerno, id
Eurus. eſt, æquinoctiali uenit, nominatur Eurus ficto uocabulo, ut
iſti ἐτυμολογικοὶ aiunt, ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων. Is alio quoq; à
Apeliotes. Græcis nomine ἀπηλιώτης, à Romanis nauticis Subſola-
Subſolanus. *Aquilo.* nus cognominatur. Sed qui ab æſtiua, & ſolſtitiali orien-
tis meta uenit, Latinè Aquilo, βορέας Græcè dicitur:
eumq́; propterea quidam dicunt ab Homero αἰθρηγενέτην
Boreas. appellatum. Boream autem putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς:
quoniam ſit uiolenti flatus & ſonori. Tertium uentum,
Vulturnus. qui ab oriente hyberno ſpirat, Vulturnum Romani uo-
cant. Eum pleriq; Græci miſto nomine, quòd inter No-
Euronotus. tum & Eurum ſit, εὐρόνοτον appellant. Hi ſunt igitur tres
uenti orientales. Aquilo, Vulturnus, Eurus, quorum me-
dius Eurus eſt. His oppoſiti & contrarij ſunt alij tres oc-
Caurus. *Argeſtes.* cidui, Caurus, quem ſolent Græci ἀργέστην uocare: is ad-
Fauonius. uerſus Aquilonem flat. Idem alter Fauonius, qui Græcè
Zephyrus. uocatur ζέφυρος: is aduerſus Eurum flat. Tertius Africus,
Africus. *Libs.* qui Græcè uocatur λὶψ: is aduerſus Vulturnum flat. Eæ
duæ regiones cœli orientis, occidentisq́; inter ſeſe aduerſæ
ſex habere uentos uidentur. Meridies autem quoniam cer-
tò, atq; fixo limite eſt, unum meridionalem uentum habet,
Auſter. is Latinè Auſter, Græcè νότος nominatur, quoniam eſt ne-
Notus. buloſus, atq; humectus: νοτὶς enim Græcè humor nomi-
natur. Septentriones autem habent ob eandem cauſam
unum

unum: is obiectus directusq; in Auſtrum, Latinè Septentrionarius, Græcè ἀπαρκτίας appellatur. Ex his octo uentis, alij quatuor detrahunt uentos: atq; id facere ſe dicunt Homero autore, qui ſolos quatuor uentos nouerit, Eurum, Auſtrum, Aquilonem, Fauonium. Verſus Homeri ſunt, Septentrionarius. ἀπαρκτίας.

Ξὺν δ' εὖρός τ' ἔπεσε ζέφυρός τε νότος τε δυσαὴς,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

A quatuor cœli partibus, quas quaſi primas nominauimus, oriente ſcilicet atq; occidente latioribus atq; ſimplicibus, non tripartitis. Partim autem ſunt, qui pro octo XII. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inſerentes. cùm meridie ſeptentriones, eadem ratione, qua ſecundi quatuor interſiti ſunt inter primores duos apud orientem occidentemq;. Sunt porrò alia quædam nomina quaſi peculiarium uentorum, quæ incolæ in ſuis quiq; regionibus fecerunt: aut ex locorum uocabulis, in quibus colunt: aut ex aliqua cauſa, quæ ad faciendum uocabulum acciderat. Noſtri nanque Galli uentum ex ſua terra flantem, quem ſæuiſsimum patiuntur, Circium appellant, à turbine (opinor) eius ac uertigine: ἰάπυγα ex ipſius Appuliæ oræ proficiſcentem quaſi finibus, Appuli eodem quo ipſi nomine Iapigem dicunt. Eum eſſe propemodum Caurum exiſtimo. Nam & eſt occidentalis, & uidetur aduerſus Eurum flare. Itaq; Vergilius Cleopatram è nauali prælio in Aegyptum fugientem, uento Iapige ferri ait: Equum quoq; Appulum eodem quo uentum uocabulo Iapigem appellauit. Eſt etiam uentus nomine Cæcias, quem Ariſtoteles ita flare dicit, ut nubes non procul propellat: ſed ut ad ſeſe uocet, ex quo uerſum iſtum prouerbialem factum ait: Circius. Iapix. Caurus. Cæcias.

Κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων, ὡς ὁ καικίας νέφος.

Præter hos autem, quos dixi, ſunt alij plurifariam uenti

Atabulus. Eteſiæ. Prodromi. commentitij, ſuæ quiſq; regionis indigenæ, ut eſt Horatianus quoq; ille Atabulus, quos ipſe quoque executurus fui: addidiſſemq́; eos, qui Eteſiæ & Prodromi appellantur, qui certò tempore anni, cum Canis oritur, ex alia atq; alia parte cœli ſpirant: rationesq́; omnium uocabulorum (quia plus paulò adbibi) effudiſſem: niſi multa iam prorſus omnibus uobis reticentibus uerba feciſſem: quaſi fieret à me ἀκρόασις ἐπιδεικτική. In cõuiuio autem frequenti loqui ſolum unum, neq; honeſtum eſt (inquit) neq; commodum. Hæc nobis Phauorinus in eo quod dixi tempore, apud menſam ſuam, ſumma cum elegãtia uerborũ, totiusq́; ſermonis comitate atq; gratia denarrauit. Sed quod ait uentum, qui ex terra Gallia flaret, Circium appellari, M. Cato in libris Originum eum uentum Cercium dicit, non Circium. Nam cùm de Hiſpanis Alpinis ſcriberet, qui circa Iberum colunt, uerba hæc poſuit: Sunt in his regionibus ferrariæ, argentifodinæ pulcherrimæ: Mons ex ſale mero magnus: quantum demas, tantum accreſcit. Ventus Cercius cùm loquare, buccam implet: armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit. Quod ſuprà autem dixi ἐτησίας ex alia & alia parte cœli flare, haud ſcio an ſecutus opinionem multorum temere dixerim. Publij Nigidij in II. librorum, quos de uento compoſuit, uerba hæc ſunt: Argentifodinæ.

Et Auſtri anniuerſarij ſecundo ſole flant. Conſiderandum igitur eſt, quid ſit, ſecundo ſole.

Cõſultatio, diiudicatioq; locorũ facta ex comœdia Menandri, & Cæcilii, quæ Plotium inſcripta eſt. CAP. XXIII.

COmœdias lectitamus noſtrorum poëtarum ſumptas ac uerſas de Græcis, Menandro, ac Poſidio, aut Apollodoro, aut Alexide, & quibuſdam item alijs comicis. Atqui cùm legimus eas, nihil ſanè diſplicent, quin lepidè quoq;

&

& uenuſtè ſcriptæ uideantur: prorſus ut melius poſſe fieri nihil cenſeas. At enim ſi conferas, & componas Græca ipſa, unde illa uenerunt, ac ſingula conſideratè atque aptè iunctis, & alternis lectionibus committas: oppidò quàm iacêre, atq; ſordere incipiunt quæ Latina ſunt: ita Græcarum, quas æmulari nequiuerunt, facetijs atque luminibus obſoleſcunt. Nuper adeò uſus huius rei nobis uenit. Cæcilij Plotium legebamus: haudquaquam mihi, & qui aderant, diſplicebat. Libitũ eſt Menandri quoq; Plotium legere, à quo iſtam comœdiam uerterat. Sed enim poſtquàm in manus Menander uenit, à principio ſtatim (dij boni) quantum ſtupere, atque frigere, quantumq; nutare à Menandro Cæcilius uiſus eſt! Diomedis hercle arma & Glauci, non diſpari magis pretio æſtimata ſunt. Acceſſerat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus ſenex ſuper uxore diuite atque deformi querebatur, quòd ancillam ſuam, non inſcito puellam miniſterio, & facie non illiberali, coactus erat uenundare, ſuſpectam uxori, quaſi pellicem. Nihil dicam ego quãtum differat uerſus utriuſq; eximius: ſit ſatis, alijs ad iudicium faciendum exponi. Menander ſic:

Plotium comœdia.

Ἐπ' ἀμφοτέραν ἴν' ἐπίκληρος ἦ, μέλλειν καθευδήσειν
Κατεργάσασα μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
Ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν βούλετο.
Ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρεωβύλης πρόσωπον,
Ἥγ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινα.
Καὶ τὴν ὄψιν ὢν ἐκτήσατο ὄνος ἐν πιθήκοις
Τί τὸ λεγόμενόν ἐστι δὴ τοῦτο; σιωπᾶν βούλομαι.
Τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
Οἴμοι κρεωβύλην λαβεῖν ἐμὲ, καὶ δέκα τάλαντα,
* Γύναιον οὖσα πηχέως. εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα
Εἴ πως ἀνυπόστατον. διὰ τὸν ὀλύμπιον,

Fortaßis. γυναικῶν.

Καὶ ἀθηνᾶν οὐδαμῶς παιδισχάριον, θεραπευτικὴν δὲ
λόγου τάχιον. ἀπαγέσθω δέ τις ἂν ἄρ᾽ ἀντεισαγάγοι.

Cæcilius autem ſic:

SENEX. *Is demum miſer eſt, qui ærumnam ſuam nequit*
Occultare. MA. *Ferre ita me uxor forma, & factis facit.*
Si taceam, tamen indicium eſt, quæ niſi dotem, omnia
Quæ nolis, habet: qui ſapit de me diſcet, qui quaſi
Ab hoſte captus liberè ſeruio, ſalua urbe atque arce.
*nihil *Quæ* mihi quicquã placet, eo priuatum, uin' me ſeruatum?*
Dum eius mortem inhio, egomet uiuo, mortuus
Inter uiuos. Ea me, clam ſe, cum mea ancilla ait
Conſuetum, id me arguit: ita plorando, orando,
Inſtando, atq; obiurgando me obtudit, uti eam
Venundarem. nunc credo inter ſuas æqualeis,
*noſtrum *Et cognatas ſermonem ſerit: Quæ* noſtrarum fuit*
Integra ætatula: quæ hoc itidem à uiro
Impetrarit ſuo, quod ego anus modò
Effeci, pellice ut meum priuarem uirum?
Hæc erunt concilia hodie, differor ſermone miſer.

Menandrum Cæcilio præfert.

Præter uenuſtatem autem rerum, atq; uerborum, in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem ſoleo animum attendere: quòd quæ Menander præclarè & appoſitè & facetè ſcripſit: ea Cæcilius nequaquam potuit, & quidem conatus, enarrare: ſed quaſi minimè probanda prætermiſit, & alia neſcio quæ mimica inculcauit: & illud Menandri, de uita hominum media ſumptum, ſimplex, & uerum, & delectabile, neſcio quo pacto omiſit. Idem enim ille maritus ſenex cum altero ſene uicino colloquens, & uxoris locupletis ſuperbiam deprecans, hæc ait:

Ἔχω δ᾽ ἐπίκληρον λαμίαν· οὐκ εἴρηκά σοι
Τοῦτ᾽ οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας, καὶ τῶν ἀγρῶν,

Καὶ

Καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν* ἀφ' ὅλων χαλεπῶν
Χαλεπώτατον, ἅπασι δ' ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ
υἱῷ πολὺ μᾶλλον θυγατρί. πρᾶγμα
Ἄμαχον λέγεις εὖ οἶδα.

Fortaßis. ἀπολλῶν

Cæcilius uerò hoc in loco ridiculus magis, quàm perſonæ iſti, quam tractabat, aptus atque conueniens uideri maluit. ſic enim hæc corrupit:

SE. Sed tua moroſa'ne uxor quæſo eſt? MA. Quam rogas?
SE. Qui tandē? MA. Tædet mētionis: quæ mihi ubi domum
Adueni, ac ſedi, extemplo ſuauium datat, ieiuna anima.
SE. Nihil peccat de ſuauio, ut deuomas uolt, quod foris
potaueris.

Quid de illo quoque loco in utraq; comœdia poſito æſtimari debeat, manifeſtum eſt. Cuius loci hæc ferme ſententia: Filia hominis pauperis in peruigilio uitiata eſt. Ea res clam patre fuit, & habebatur pro uirgine. Ex eo uitio grauida menſibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi, cùm pro foribus domus ſtaret, & propinquare partum herili filiæ, atque omnino uitium eſſe oblatum ignoraret, gemitum & ploratum audit puellæ, in puerperio enitentis: timet, iraſcitur, ſuſpicatur, miſeretur, dolet. Hi omnes motus eius affectionesq; animi in Græca quidem comœdia mirabiliter acres & illuſtres: apud Cæcilium autem pigra hæc omnia, & à rerum dignitate atq; gratia uacua ſunt. Pòſt ubi idem ſeruus percunctando quid acciderat, reperit: has apud Menandrum uoces facit:

ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅς τις ὢν πένης γαμεῖ,
Καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστός ἐστ' ἀνὴρ,
Ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει,
Εἰ μήτ'* ἀνατειχίσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου,
Ἐπαμφιέσασθαι δύναται τοῦτο χρήμασιν.

Fortaßis. ἀνατυχὼν.

Ἀλλ᾽ ἐν ἀνακατακύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,
Χειμαζόμενος ζητῶν μὲν, ἀνιαρὸν δ᾽ ἔχων τὸ μέρος,
Ἁπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος.
Ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλέγων, ἅπαντας νουθετῶ.

Ad horum autem ſynceritatem ueritatemq́; uerborum, an aſpirauerit Cæcilius conſideremus. Verſus ſunt hi Cæcilij, trunca quædam ex Menandro dicentis, & conſarcinãtis uerba tragici tumoris,

Is demum infortunatus eſt homo pauper,
Qui educit in egeſtate liberos: cui fortuna
Et res eſt ut continuò pateat, nam opulento famam
Facilè occultat factio.

Itaque, ut ſuprà dixi, cùm hæc Cæcilij uerba ſeorſum lego, neutiquam uidentur ingrata ignauaq́;, cùm autem Græca comparo, & contendo: nõ puto Cæcilium ſequi debuiſſe, quod aſſequi nequiret.

De uetere parſimonia, deq́; antiquis legibus ſumptuariis.

CAPVT XXIIII.

Parſimonia apud ueteres Romanos, & uictus atque cœnarum tenuitas non domeſtica ſolùm obſeruatione ac diſciplina, ſed publica quoque animaduerſione, legum'que compluirium ſanctionibus cuſtodita eſt. Legi adeò nuper in Capitonis Acteij collectaneis Senatus decretum uetus, C. Fannio, & M. Valerio Meſſala COSS. factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalenſibus antiquo ritu mutitarent, id eſt, mutua inter ſeſe conuiuia agitarent, iurare apud COSS. uerbis conceptis non amplius in ſingulas cœnas ſumptus eſſe facturos, quàm centenos uicenosq́; æris, præter holus, & far, & uinum: neque uino alienigena, ſed patrio uſuros: neque argenti in conuiuio plus pondo, quàm libras centum il-

Mutito.

Vinum alienigena.

lat

laturos. Sed poſt id Senatuſcon. lex Fannia lata eſt, quæ ludis Romanis, item ludis plebeijs, & Saturnalibus, & alijs quibuſdam diebus in ſingulos dies centenos æris inſumi conceßit, decemq; alijs diebus in ſingulis menſibus tricenos: cæteris autem omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poëta legem ſignat, cùm dicit: *Fannia lex.*

Fannij centußisq; miſellos.

In quo errauerunt quidam commentariorum in Lucilium ſcriptores, quòd putauerunt Fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris ſtatutos: Centũ enim æris Fannius conſtituit, ſicuti ſuprà dixi, feſtis quibuſdam diebus, eoſq; ipſos dies nominauit. Aliorum autem dierum omnium in ſingulos dies ſumptus incluſit, intra æris aliâs tricenos, aliâs denos. Lex deinde Licinia rogata eſt: quæ cùm certis diebus ſicuti Fannia centenos æris impendi permiſiſſet, nuptijs ducenos indulſit, cæteriſq; diebus ſtatuit æris tricenos: cùm & carnis aridæ, & ſalſamenti certa pondera in ſingulos dies conſtituerit. Sed quicquid eſſet tum è terra, uite, arboreq;, promiſcuè atq; indefinitè largita eſt. Huius legis Lælius poëta meminit in Erotopægnijs. Verba Lælij hæc ſunt: Quibus indicat hœdum, qui ad epulas fuit allatus, dimißum, cœnamq;, ita ut lex Licinia ſanxiſſet, pomis holeribuſq; inſtructam: Lex Licinia, inquit, introducitur, lux liquida hœdo redditur. Lucilius quoq; legis iſtius meminit in his uerbis: Legem uitemus Licini. Poſteà L. Sylla Dictator, cùm legibus iſtis ſitu atq; ſenio obliteratis, pleriq; in patrimonijs amplis heluarentur, & familiam pecuniamq; ſuam prandiorum gurgitibus proluiſſent, legem ad populum tulit: qua cautum eſt, ut calẽdis, idibus, noniſq;, diebus ludorum, & ferijs quibuſdam ſolennibus HS. tricenos in cœnam inſumere, ius poteſtaſq; eſſet: *Erotopægnijs.*

cæteris autem alijs diebus omnibus, non amplius ternos.
Aemilia lex. Præter has leges, Aemiliam quoque legem inuenimus: qua lege non ſumptus cœnarum, ſed ciborum genus, & modus præfinitus eſt. Lex deinde Antia præter ſumptum æris *Antia lex.* id etiam ſanxit, ut qui Magiſtratus eſſet, Magiſtratum'ue capturus eſſet, ne quò ad cœnam, niſi ad certas perſonas, *Iulia lex.* itaret. Poſtremo lex Iulia ad populum peruenit Cæſare Auguſto imperante, qua profeſtis quidem diebus ducenti finiuntur: Calendis, Idibus, Nonis, & alijs quibuſdam feſtiuis trecenti: nuptijs autem, & repotijs HS. mullies eſſe. Etiam dicit Capito Atteius edictum, diui'ne Auguſti, an Tiberij Cæſaris non ſatis commemini: quo edicto per dierum uarias ſolennitates, à CCC. HS aduſque duo millia ſumptus cœnarum propagatus eſt: ut his ſaltem finibus luxuriæ efferueſcentis æſtus coërceretur.

Quid Græci ἀναλογίαν, quid contrà ἀνωμαλίαν uocent. CAPVT XXV.

Analogia. IN Latino ſermone, ſicut in Græco, alij ἀναλογίαν ſequendam putauerunt: alij, ἀνωμαλίαν. Ἀναλογία eſt ſimilium ſimilis declinatio: quam quidam Latinè Proportio- *Anomalia.* nem uocant. Ἀνωμαλία eſt inæqualitas declinationum conſuetudinem ſequens. Duo autem Græci grammatici illuſtres, Ariſtarchus & Crates, ſumma ope ille ἀναλογίαν, hic *Ariſtarchus.* ἀνωμαλίαν defenſitauit. M. Varronis liber ad Ciceronem *Crates.* de lingua Latina octauus, nullam eſſe obſeruationem ſimilium docet: itaque in omnibus pene uerbis conſuetudinem dominari oſtendit. Sicuti cùm dicimus, inquit, Lupus **nauo, naua ui.* lupi. Probus probi. & Lepus leporis. item *Paro paraui. Lauo laui. Pungo pupugi. Tundo tutudi. & Pingo pinxi. Cumq;, inquit, à Cœno, & Prandeo & Poto, & cœnatus ſum, & pranſus ſum, & potus ſum dicamus: &

Aſtrin

Aſtringor, tum & Extergor, & Lauor, aſtrinxi, & exterſi, & laui dicimus. Item cùm dicamus ob Oſco, Thuſco, Græco, Oſcè, Thuſcè, Græcè. A' Gallo tamen & à Mauro Gallicè & Mauricè dicimus. Item à Probus probè, à Doctus doctè: ſed à Rarus non dicitur rare, ſed alij raró dicunt, alij rarenter Idem M. Varro in eodem libro: Sentior, inquit, nemo dicit, & id per ſe nihil eſt: Aſſentior tamen ferè omnes dicunt. Siſenna unus aſſentio in Senatu dicebat, & eum poſtea multi ſecuti: neq; tamen uincere conſuetudinem potuerunt. Sed idē Varro in alijs libris multa pro ἀναλογίᾳ tuenda ſcripſit. Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes, cōtra ἀναλογίαν dicere: & item rurſus pro ἀναλογίᾳ. *Raro.* *Rarenter.* *Aſſentio.*

Sermones M. Frontonis & Phauorini Philoſophi, de generibus colorum, uocabuliſq; eorum Græcis & Latinis: atq; inibi color Spadix, & cuiuſmodi ſit.

CAPVT XXVI.

PHauorinus philoſophus, cùm ad M. Frontonem conſularem pedibus ægrum uiſeret: uoluit me quoque ad eum ſecum ire. Ac deinde cùm ibi apud Frontonem pleriſq; uiris doctis præſentibus, ſermones de coloribus uocabuliſq; eorum agitarentur: quòd multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura ſunt, inquit Phauorinus, in ſenſibus oculorum, quàm in uerbis uocibuſq; colorum diſcrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, ſimplices iſti, Rufus & Viridis colores, ſingula quidem uocabula, multas autem ſpecies differentes habent. Atque eam uocum inopiam in lingua magis Latina uideo, quàm Græca: Quippe qui Rufus color, à rubore quidem appellatus eſt: Sed cùm aliter rubeat ignis, aliter ſanguis, aliter oſtrum, aliter crocus, has ſingulas Rufi uarietates Latina oratio ſingulis proprijſq; uo-

cabulis non demonſtrat: omniáque iſta ſignificat una ruboris appellatione. Quum tamen ex ipſis rebus uocabula colorum mutuātur, & igneum aliquid dicit, & flammeum, *Rufus color.* & ſanguineum, & croceum, & oſtrinum, & aureum. Ru- *Ruber.* ſus enim color, & Ruber nihil à uocabulo* Rubei differunt, neque proprietates eius omnes declarant. ξανθὸς ἢ καὶ πυῤῥὸς, καὶ ἐρυθρὸς, καὶ φοινικός. Sed habere quaſdam diſtantias coloris Rufi uidentur: uel augentes eum, uel remittentes, uel miſta quadam ſpecie temperantes. Tum Fronto ad Phauorinum, Non inficias, inquit, imus, quin lingua Græca, quam tu uidêre legiſſe, prolixior, fuſiorq; ſit, quàm noſtra: ſed in iis tamen coloribus, quibus modò dixiſti, deſignandis, non perinde inopes ſumus, ut tibi uidemur. Non enim hæc ſunt ſola uocabula Rufum colorem demonſtrantia, quæ tu modò dixiſti, Rufus & Ruber: ſed alia quoque habemus plura, quàm quæ dicta abs te Græca ſunt. Fuluus enim, & Flauus, & Rubidus, & Phœniceus, & Rutilus, & Luteus, & Spadix, appellationes ſunt Rufi coloris: aut acuentes eum, quaſi incendentes: aut cum colore uiridi miſcentes, aut nigro infuſcantes, aut uirenti ſenſim albo illuminantes. Nam Phœniceus, quem tu Græcè φοίνικα dixiſti, noſter eſt: & Rutilus, & Spadix Phœnicei συνώνυμα, qui factus Græcè, noſter eſt, exuberantiam, ſplendoremq; ſignificat ruboris: quales fructus palmæ arboris, non admodum ſole incocti: unde Spadicis & Phœnicei nomen eſt. Spadica enim Dorici uocant auulſum è palma termitem cum fructu. Fuluus autem uidetur de rufo atque uiridi miſtus: in aliis plus uiridis, in aliis plus rufi habere. Sic poëta uerborum diligentiſſimus, fuluam aquilam dicit & iaſpidem, fuluos galeros, & fuluum aurum, & arenam fuluam, & fuluum leon

*Rufi

Fuluus. Flauus. Rubidus. Phœniceus. Rutilus. Luteus. Spadix.

leonem. Sicq; Ennius in annalibus Fuluo ære dixit. Flauus contrà uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic flauentes comæ: & quod mirari quoſdam uideo, frondes oleaırum à Vergilio dicuntur flauæ. Sic multò antè Pacuuius Aquam flauam dixit, & Flauum puluerem: cuius uerſus (quoniam ſunt iucundiſſimi) libens commemini: **Flauus.**

Cedo tamen pedem lymphis flauis, flauum ut puluerem,
Manibus iiſdem, quibus Vlyſſi ſæpe permulſi, abluam,
Laſsitudinemq; nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autem eſt rufus atrore & nigrore multo miſtus. **Rubidus.** *Luteus contrà rufus color eſt dilucidior: unde eius quoque* **Luteus.** *nomen eſſe factum uidetur. Non ergo, inquit, mi Phauorine ſpecies Rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne uiridis quidem color pluribus ab illis, quàm à nobis, uocabulis dicitur. Neque non potuit Verg.* **Viridis coloris ſpecies.** *colorem equi ſignificare uiridem, uolens cæruleum magis dicere equum, quàm glaucum: ſed maluit uerbo uti notiore* **Cæruleus.** **Glaucus.** *Græco, quàm inuſitato Latino, Noſtris autem Latinis ueteribus Cœſia dicta eſt, quæ à Græcis γλαυκῶπις: ut Nigi-* **Cæſia.** **Glaucopis.** *dius ait, de colore cœli, quaſi cœlia. Poſtquàm hæc Fronto dixit, tum Phauorinus ſcientiam rerum uberem, uerborumq; eius elegantiam exoſculatus: Abſque te, inquit, uno forſitan lingua profectò Græca longè anteiſſet: ſed tu mi Fronto, quod in uerſu Homerico eſt, id facies.*

Καὶ νίκην μὲν ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.

Sed cùm omnia libens audiui, quæ peritiſsimè dixiſti, tum maximè quòd uarietatem flaui coloris enarraſti: feciſtiq; ut intelligerem uerba illa ex annali XIIII. Ennij amœniſſima, quæ minimè intelligebam:

Verrunt extemplò placidè mare marmore flauo.
Cæruleum ſpumat ſale conferta rate pulſum Per mare.

Non

Non enim uidebatur cæruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cùm ſit, ita ut dixiſti, Flauus color Viridi & Albo miſtus, pulcherrimè prorſus ſpumas uirentis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Caſtritius exiſtimauerit, ſuper Salluſtii uerbis, & Demoſthenis: quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertorium. CAP. XXVII.

VErba ſunt hæc grauia, atque illuſtria, de rege Philippo, Demoſthenis: ἑώρων δ᾽ αὐτὸν φίλιππον πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον, ὥστε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. *Hæc æmulari uolens Salluſtius de Sertorio duce in hiſtoriys ita ſcripſit: Magna gloria * tribus millibus in Hiſpaniam T. Didio imperante, magno uſu bello Marſico, paratu militum & armorum fuit. Multa'que tum ductu eius, quæ rapta primo per ignobilitatem, deinde per inuidiam ſcriptorum celebrata ſunt: quæ eminus faciem ſuam oſtentabant, aliquot aduerſis cicatricibus, & effoſſo oculo. Quo ille dehoneſtamēto corporis maximè lætabatur: Neque illis anxius, quia reliqua glorioſius retinebat. De utriuſq; his uerbis T. Caſtritius cùm penſitaret: Non'ne, inquit, ultra naturæ modum humanæ eſt, dehoneſtamento corporis lætari? Siquidem Lætitia dicitur exultatio quædam animi, cum gaudio efferuentiore, euentu rerum expetitarum. Quantò illud ſyncerius, & humanius, magiſq; omnibus conueniens:* πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον. *Quibus uerbis, inquit, oſtenditur Philippus, non ut Sertorius, corporis dehoneſtamento lætus: quod eſt, inquit, inſolens, & immod*

**tribunus militū in Hiſpania.*

Lætitia.

immodicum: ſed præ ſtudio laudis, & honoris, iacturarum, damnorumq́; corporis contemptor: qui ſingulos artus ſuos fortunæ prodigendos daret quæſtu, atque compendio gloriarum.

Non eſſe compertum, cui deo rem diuinam fieri oporteat, cùm terra mouetur uiribus. CAP. XXVIII.

QVænam eſſe cauſa uideatur, quamobrem terræmotus fiant, non modò his communibus hominum ſenſibus, opinionibusq́; compertum non eſt: ſed ne inter phyſicas quidem philoſophias ſatis conſtitit: uentorum´ne ui accidant, ſpecus hiatusq́; terræ ſubeuntium: an aquarum ſubter in terrarum cauis undantium fluctibus, pulſibusq́;: ita uti uidentur exiſtimaſſe antiquiſſimi Græcorum, qui Neptunum ἐννοσίγαιον, καὶ σεισίχθονα appellauerunt: an cuius aliæ rei cauſa, alterius´ue Dei ui ac numine, nondum etiam (ſicut diximus) pro certo creditum. Propterea ueteres Romani cum in omnibus alijs uitæ officijs, tum in conſtituendis religionibus, atq; in Dijs immortalibus animaduertendis caſtiſſimi cautiſſimiq́;: ubi terram mouiſſe ſenſerant, nuntiatum´ue erat: ferias eius rei cauſa edicto imperabant. Sed Dei nomen, ita uti ſolet, cui ſeruari ferias oporteret, ſtatuere & edicere quieſcebant: ne alium pro alio nominando, falſa religione populum allegarent. Eas ferias ſi quis polluiſſet, piaculoq́; ob hanc rem remotus eſſet: hoſtiam ſi deo, ſi deæ immolabat. Idq́; ita ex decretis Pontificum obſeruatum eſſe, M. Varro dicit: quoniam & qua ui, & per quem deorum, dearum´ue terra tremeret, incertum eſſet. Sed de lunæ motibus, ſolis´que defectionibus, non minus in eius rei cauſa reperienda ſeſe exercuerunt. Quippe M. Cato, uir in cognoſcendis rebus multi ſtudij, incerta tamen cauſa & incurioſa, ſuper ea re opinatus eſt. Verba Catonis

Terræ motus ratio.

Ennoſigæus, id eſt, quaſſator terræ.

Siſichthon, id eſt, motor telluris.

nis ex Originum quarto hæc ſunt: Non licet ſcribere quod in tabula apud Pont. Max. eſt: quoties annona cara, quoties lunæ aut ſolis lumini caligo, aut quid obſtiterit. Vſque adeò parui facit rationes ueras ſolis & lunæ deficientium, uel ſcire, uel dicere.

Apologus Aeſopi Phrygis memoratu non inutilis.

CAPVT XXIX.

Aeſopi apologus.

A*Eſopus ille è Phrygia fabulator, haud immeritò ſapiens exiſtimatus eſt: cùm quæ utilia monitu, ſuaſuq́; erant, non ſeuerè, non imperioſè præcepit, & cenſuit, ut philoſophis mos eſt: ſed feſtiuos, delectabilesq́; apologos commentus, res ſalubriter, ac proſpicienter animaduerſas in mentes, animosq́; hominum cum audiendi quadam illecebra * induit. Velut hæc eius fabula de auiculæ nidulo lepidè atque iucundè præmonet, ſpem, fiduciamq́; rerum, quas efficere quis poßit, haud unquam in alio, ſed in ſemetipſo habendam. Auicula, inquit, eſt parua, nomen eſt Caßita: habitat, nidulaturq́; in ſegetibus: id fermè temporis, ut appetat meßis, pullis iamiam plumantibus, Ea caßita in ſementes fortè * conceſſerat tempeſtiuiores. * Proptereà frumentis flaueſcentibus pulli etiam tunc inuolucres erant. Cùm igitur ipſa iret cibum pullis quæſitum, monet eos, ut ſi quid ibi rei nouæ fieret, diceretur'ue, animaduerterent: idq́; uti ſibi, ubi rediſſet, renuntiarent. Dominus poſteà ſegetum illarum filium adoleſcentem uocat: &, Vides'ne, inquit, hæc ematuruiſſe, & manus iam poſtulare? iccirco die craſtino, ubi primum diluculabit, fac amicos adeas: & roges, ueniant, operamq́; mutuam dent, & meſſem hanc nobis * adiuuent. Hæc ille ubi dixit, diſceßit. Atque ubi redijt caßita, pulli trepiduli circunſtrepere, orareq́; matrem, ut ſtatim iam properet, atque alium in locum ſeſe aſportet:*

*induxit.

*cõſederat.

*Prætereà.

Diluculo.

*aduuent.

nam

nam dominus, inquiunt, miſit, qui amicos rogaret, uti luce oriente ueniant, & metant. Mater iubet eos à metu otioſos eſſe. Si enim dominus, inquit, meſſem ad amicos reijcit, craſtino ſeges non metetur: neque neceſſe eſt, hodie uti uos auferam. Die igitur poſtero mater in pabulum uolat: dominus, quos rogauerat, opperitur: ſol feruit, & fit nihil, & amici nulli erant. Tum ille rurſum ad filium: Amici iſti, inquit, magnam in partem ceſſatores ſunt: quin potius imus, & cognatos, affines, uicinosq; noſtros oramus, ut adſint cras tempori ad metendum? Itidem hoc pulli pauefacti matri nuntiant. Mater hortatur, ut tum quoque ſine metu, ac ſine cura ſint: cognatos, affines'que nullos ferme tam eſſe obſequibiles ait, ut ad laborem capeſſendum nihil cunctentur, & ſtatim dicto obediant: Vos modò (inquit) aduertite, ſi modò quid denuo dicetur. Alia luce orta, auis in paſtum profecta eſt: cognati & affines operam, quam dare rogati ſunt, ſuperſedent. Ad poſtremum igitur dominus filio: Valeant, inquit, amici, cum propinquis: Afferes prima luce falces duas: unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram: & frumentum noſmetipſi manibus noſtris cras metemus. Id ubi ex pullis dixiſſe dominum mater audiuit: Tempus, inquit, eſt cedendi, & abeundi: fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit. In ipſo enim iam uertitur, cuia eſt res: non in alio, unde petitur. Atque ita caßita nidum migrauit, & ſeges à domino demeſſa eſt. Hæc quidem eſt Aeſopi fabula de amicorum, & propinquorum leui, & inani fiducia. Sed quid aliud ſanctiores libri philoſophorum monent, quàm ut in nobis tantum ipſis nitamur? Alia autem omnia, quæ extra nos, extráq; noſtrum animum ſunt: neque pro noſtris, neque pro nobis ducamus. Hunc Aeſopi apologum Qu. Ennius in ſatyris

Tempori, aduerbium.

ris, ſcitè admodum & uenuſtè uerſibus quadratis compoſuit, quorum duo poſtremi iſti ſunt, quos habere cordi & memoriæ operæpretium eſſe hercle puto:

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum:
Ne quid expectes amicos, quod tu agere poßis.

Quid obſeruatũ ſit in undarum motibus:& quæ in mari alio atque alio modo fiunt Auſtris flantibus Aquilonibusq́;. CAPVT XXX.

Vndarum motus uarij.

HOc ſæpenumero in undarum motu obſeruatum eſt, quas Aquilones uenti, quiq́; ex eadem cœli regione aẽr fluit: quas'ue faciunt in mari auſtri atque Africi. Nam fluctus, qui flante Aquilone maximi ac creberrimi excitantur, ſimulac uentus poſuit, ſternuntur, & conflacceſcunt, & mox fluctus eſſe deſinunt. At non idem fit flante Auſtro, uel Africo: quibus iam nihil ſpirantibus, undæ tamen factæ diutius tument, & à uento quidem iandudum tranquillæ ſunt: ſed mare eſt etiam atque etiam undabundum. Eius rei cauſa eſſe coniectatur, quòd uenti à Septentrionibus ex altiore cœli parte in mare incidentes, deorſum in aquarum profunda quaſi præcipites deferuntur: undasq́; faciunt non prorſus impulſas, ſed ui intus commotas: quæ tantiſper erutæ uoluuntur, dum illius infuſi deſuper ſpiritus uis manet. Auſtri uerò & Africi, ad meridianum orbis circulum, & ad partem Axis infimam depreßi, inferiores & humiles per ſuprema æquoris euntes protrudunt magis fluctus, quàm eruunt: & idcirco non deſuper læſæ, ſed propulſæ in aduerſum aquæ, etiam deſiſtente flatu, retinent aliquantiſper de priſtino pulſu impetum. Id autem ipſum, quod dicimus, ex illis quoque Homericis uerſibus, ſi quis non incurioſè legat, adminiculari poteſt. Nam de Auſtri flatibus ita ſcripſit:

Ἔνθα

Ἔνθα νότος πόντοιο λαιλῶνα εἰς λάαρ ὠθεῖ.

Contrà autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo:

Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Ab Aquilonibus enim qui alti ſuperniq; ſunt, fluctus excitatos quaſi per prona uolui dicit. Ab Auſtris autem ijs, qui humiliores ſunt, maiore ui quadã propelli ſurſum atq; ſubijci. Id enim ſignificat uerbum λάαρ ὠθεῖ: ſicut in alio loco, λάαρ ἄνω ὠθεῖ. Id quoq; è peritißimis rerum philoſophis obſeruatum eſt: Auſtris ſpirantibus mare fieri glaucum, & cæruleũ: Aquilonibus obſcurius, atriusq;. Cuius rei cauſam, cùm Ariſtotelis libros problematum percerpſimus, notaui cur Auſtro ſpirante, mare cæruleum fiat: Aquilone, obſcurius atriusq;. An propterea quòd Aquilo minus mare perturbat? omne autem quod tranquillius eſt, atrũ eſſe uidetur. *Maris colorẽ à uẽto mutari.*

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIORUM LIBER III.

Quæſitum, ac traditum quam ob cauſam Salluſtius auaritiam dixerit non animum modò uirilem, ſed corpus quoq; ipſum effœminare. CAP. I.

HYEME iam diſcedente, apud Balneas Sicias in area ſub calido Sole cum Phauorino philoſopho ambulabamus: atq; ibi inter ambulandum legebatur Catilina Salluſtij, quem in manu amici conſpectum legi iuſſerat. Cumq; hæc uerba ex eo libro lecta eſſent: Auaritia pecuniæ ſtudium habet, quam nemo ſapiens concupi- *Salluſtius in Catilina.*

uit: ea quaſi uenenis malis imbuta, corpus animumq́; uirilẽ effœminat: ſemper infinita, & inſatiabilis eſt, neq; copia, neq; inopia minuitur. Tum Phauorinus me aſpiciens: Quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effœminat? Quid enim iſtuc ſit, quòd animum uirilem ab ea effœminari dixit, uideor ferme aſſequi: ſed quonam modo corpus quoq; hominis effœminet, nondum reperio. Et ego, inquam, longè iandiu in eo ipſo quærendo fui: ac niſi tu occupaſſes, ultro te hoc rogaſſem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus, atq; inibi quiſpiã de ſectatoribus Phauorini qui uidebatur eſſe in literis ueterator, Valerium, inquit, Probum audiui hæc dicere, uſum eſſe Salluſtium circumlocutione quadam poëtica: & cum dicere uellet hominem auaritia corrumpi, corpus & animum dixiſſe: quæ duæ res hominem demonſtrarent. Nanq; homo ex anima, & corpore eſt. Nunquàm, inquit Phauorinus, quod equidem ſcio, tam importuna, tamq́; audaci argutia fuit noſter probus, ut Salluſtium uel ſubtiliſsimum breuitatis artificem, periphraſin poëtarum facere diceret. Erat tum nobiſcum in eodem ambulacro homo quiſpiam, ſanè doctus: is quoq; à Phauorino rogatus, ecquid haberet ſuper ea re dicere, huiuſcemodi uerbis uſus eſt: Quos, inquit, auaritia minuit & corrumpit, quiq́; ſeſe quærenda undiq; pecunia dediderunt, eos pleroſq; tali genere uitæ occupatos uidemus: ut ſicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoq; uirilis exercendiq́; corporis ſtudium relictum ſit. Negotijs ſe plerunq; umbraticis, & ſellularijs quæſtibus intentos habent in quibus omnis eorũ uigor animi corporisq́; elangueſcit, &, quod Salluſtius ait, effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadem Salluſtij iubet, atq; ubi lecta ſunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quòd multos uidere eſt pecuniæ cupidos, & eoſdem

tamen corpore eſſe uegeto ac ualenti? Tum ille ita reſpondit, non hercle inſcite: Quiſquis eſt, inquit, pecuniæ cupiẽs, & corpore tamen eſt bene habito, ac ſtrenuo, aliarum quoque rerum uel ſtudio, uel exercitio eum teneri neceſſarium eſt, atq; in ſeſe colendo non æquè eſſe parcum. Nam ſi auaritia ſola ſumma, omnes hominis partes affectionesq́; occupet: & ſi ad incuriam uſque corporis graſſetur, ut per illam unam, neq; uirtutis, neq; uirium, neq; corporis, neq; animi cura aſſit, tum deniq; is uerè dici poteſt effœminato eſſe & animo, & corpore, qui neq; ſeſe, neq; aliud curet, niſi pecuniam. Tum Phauorinus, Aut hoc, inquit quod dixiſti, probabile eſt, aut Salluſtius odio auaritiæ, plus quàm potuit, eam criminatus eſt.

Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam ſextam, poſt'ue eam nati ſunt: atq; inibi de temporibus, terminisq́; dierum, qui ciuiles nominantur, & uſquequaq; gentium uariè obſeruantur: & præterea quid Q. Mutius ſcripſerit ſuper ea, quam maritus non iure uſurpauiſſet, quòd rationem ciuilis anni non habuerit. CAP. II.

QVæri ſolitum eſt, qui noctis hora tertia quarta'ue ſiue qua alia nati ſunt, uter dies natalis haberi appellariq́; debeat: is'ne, quem nox ea conſecuta eſt, an qui dies noctem conſecutus eſt. M. Varro in lib. rerum humanarum, quem diebus ſcripſit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximam mediam noctem in his horis XXIIII. nati ſunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dierum obſeruationem diuiſiſſe; ut qui poſt ſolem occaſum, ante mediam noctem, natus ſit; is ei dies natalis ſit, à quo die ea nox cœperit. Contrà uerò qui in ſex horis poſterioribus naſcatur, eo die uideri natum, qui poſt eam noctem diluxerit.

Macrob. lib. 1. cap. 3.

rit. Athenienſes autem aliter obſeruare idem Varro in eodem libro ſcripſit: eosq́; à ſole occaſo, ad ſolem iterum occidentem, omne id medium tempus unum diem eſſe dicere. Babylonios porrò aliter: A' ſole enim exorto, ad exortum eiuſdem incipientem, totum id ſpatium unius diei nomine appellare. Multos uerò in terra Vmbria unum & eundem diem eſſe dicere, à meridie, ad inſequentem meridiem. Quod quidem, inquit, minus abſurdum eſt Nam qui calendarum hora ſexta natus eſt apud Vmbros, dies eius natalis uideri debebit & calendarum dimidiarum, & qui eſt poſt calendarum dies, ante horam eiuſdem ſextam. Populum autem Romanum ita, uti Varro dixit, dies ſingulos annumerare, à media nocte uſque ad mediam proximam multis argumentis oſtenditur. Sacra ſunt Romana partim diurna, partim nocturna: ſed ea quæ inter noctem fiunt, diebus adijciuntur, non noctibus. Quæ igitur ſex poſterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illuceſcit. Ad hoc ritus quoq;, & mos auſpicandi eandem eſſe obſeruationem docet. Nam magiſtratus quando una die eis auſpicandum eſt, & id ſuper quo auſpicauerunt agendum, poſt mediam noctem auſpicantur, &* poſt exortum ſolem agunt, Auſpicati eſſe & egiſſe ex eodem die dicuntur. Præterea Tribuni plebeij, quos nullum diem abeſſe Roma licet, cùm poſt mediam noctem proficiſcuntur, & poſt primam facem ante mediam ſequentem reuertuntur, non dicuntur abfuiſſe unum diem: quando ante horam noctis ſextam regreßi, partem aliquam illius in urbe Roma ſunt. Quintum quoque Mutium Iuriſconſultum dicere ſolitũ Lege non eſſe uſurpatam mulierem, quæ cùm calendis Ianuarijs apud uirum cauſa matrimonij eſſe cœpiſſet, ante diem quartam calendas Ianuarias ſequentes uſurpatum

Dierum obſeruatio.

*alias: poſt meridiẽ Sole magno: auſpicatiq́; eſſe

Vſurpandi lex.

patum iſſet: Non enim poſſe impleri trinoctium, quod abeſſe à uiro uſurpandi cauſa ex XII. tabulis deberet: quoniã tertiæ noctis posteriores ſex horæ alterius anni eſſent, qui inciperet ex calendis. Iſtæc autem omnia de dierum temporibus, & finibus ad obſeruationẽ, diſciplinamq́; iuris antiqui pertinentia, cùm in libris ueterum inueniremus, non dubitamus, quin Vergilius quoq; id ipſum oſtenderit, non expoſitè atque apertè, ſed (ut hominem decuit poëticas res agentem) recondita, & quaſi operta ueteris ritus ſignificatione.

-Torquet, inquit, medios nox humida curſus,
Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis.

His enim uerſibus obliquè (ſicuti dixi) admonere uoluit, diem, quem Romani ciuilem appellauerunt, à ſexta noctis hora oriri. *Dies ciuilis.*

De noſcendis, explorandisq́; Plauti comœdiis, quoniam promiſcuè ueræ atq; falſæ nominæ eius inſcriptæ feruntur: atq; inibi quòd Plautus in priſtino, & Næuius in carcere fabulas ſcriptitarint. CAP. III.

VErum eſſe comperior, quod quoſdam bene literatos homines dicere audiui, qui pleraſq; Plauti comœdias curioſè atq; contentè lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij ſuper his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, ſed ipſi Plauto moribusq́; ingenij, atq; linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronem quoq; uſum uidemus. Nam præter illas unam & uiginti, quæ Varronianæ uocantur, quas iccirco à cæteris ſegregauit, quoniam dubioſæ non erant ſed conſenſu omnium Plauti eſſe cenſebantur, quaſdam item alias probauit adductus ſtylo atq; facetia ſermonis Plauto *Plautus.* *Dubioſius.*

congruentis, eaſq; iam nominibus aliorum occupatas Plauto uindicauit: ſicuti iſtam quã nuperrimè legebamus, cui eſt nomẽ Bœotia. Nam cùm in illis una & uiginti non ſit, & eſſe Aquilij dicatur, nihil tamẽ Varro dubitauit, quin Plauti foret: neq; alius quiſquam non infrequens Plauti lector dubitauerit, ſi uel hos ſolos uerſus ex ea fabula cognouerit. qui quoniam ſunt, ut de illius Plauti more dicam, Plautiniſſimi, propterea & meminimus eos, & aſcripſimus. Paraſitus ibi eſuriens hæc dicit.

Bœotia comœdia.

Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit,
Quiq; adeò primus ſtatuit hic ſolarium,
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem.
Nam me puero uterus hic erat ſolarium
Multò omnium iſtorum optumum & ueriſsimum:
Vbi iſte monebat eſſe, niſi cum nihil erat.
Nunc etiam quod eſt, non eſtur niſi ſoli lubet.
Itaq; adeò iam oppletum'ſt oppidum ſolarijs,
Maior pars populi aridi reptant fame.

Neruularia comœdia.

Phauorinus quoq; noſter cùm Neruulariam Plauti legerẽ, quæ inter incertas eſt habita, & audiſſet ex ea comœdia uerſum hunc.

Scraptæ, ſcrupeæ, ſtratiuolæ, ſordidæ.

delectatus faceta uerborum antiquitate, meretricum uitia atq; deformitates ſignificantium, Vel unus hercle, inquit, hic uerſus Plauti eſſe hanc fabulam ſatis poteſt fidei feciſſe. Nos quoq; ipſi nuperrimè, cùm legeremus Fretum (nomen eſt id comœdiæ, quam Plauti eſſe quidam non putant) haud quicquam dubitauimus, quin & Plauti foret, & omnium maximè genuina. Ex qua duos hos uerſus exſcripſimus, ut hiſtoriam quæreremus oraculi Arietini. Nunc illud eſt, quod Arietini reſponſum magnis ludis dicitur:

Fretum comœdia.

Arietinum oraculum.

Per

Peribo, ſi non fecero.

Si faxo, uapulabo. Marcus autem Varro in libro de comœdijs Plautinis primo actu uerba hæc ponit: Nam nec Gemini, nec Leones, nec Condalium, nec Anus Plauti, nec Bis compreſſa, nec Bœotia unquam fuit: neque adeò ἄγροικ&, neque Commorientes: ſed M. Acutici. In eodem libro Var. id quoque ſcriptum etiam Plautium fuiſſe quempiam poëtam comœdiarum: cuius quoniam fabulæ Plauti inſcriptæ forent, acceptas eſſe quaſi Plautinas: cùm eſſent non à Plauto Plautinæ, ſed à Plautio Plautianæ. Feruntur autem ſub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atque x x. Sed homo eruditiſſimus Lælius quinque & x x. eſſe eius ſolas exiſtimauit. Non tamen dubium eſt, quin iſta, & quæ ſcripta à Plauto non uidentur, & nomini eius adijciuntur, ueterum poëtarum fuerint, & ab eo retractatæ, expolitæq; ſint, ac propterea recipiant ſtylum Plautinum. Sed enim Saturionem & Aditum, & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen non ſuppetit, in priſtino eum ſcripſiſſe Varro, & pleriq; alij memoriæ tradiderunt: cùm pecunia omni, quam in operis artificum ſcenicorum pepererat, in mercationibus perdita inops Romam rediſſet: & ob quærendum uictum ad circum agendas molas, quæ truſatiles appellantur, operam piſtori locaſſet. Sicuti de Næuio quoq; accepimus, fabulas cum in carcere duas ſcripſiſſe, Ariolum, & Leontem, cùm ob aſſiduam maledicētiam, & probra in principes ciuitatis, de Græcorum poëtarum more dicta, in uincula Ro. à Triumuiris coniectus eſſet: Vnde poſt à Tri. Ple. exemptus eſt, cùm in ijs, quas ſuprà dixi, fabulis, delicta ſua & petulantias dictorum, quibus multos antè læſerat, diluiſſet.

Plautius poëta.

Molæ truſatiles.

f 4 Quòd

Quòd P. Africano, & aliis tunc uiris nobilibus ante ætatem ſenectam, barbam & genas radere moris fuit. CAP. IIII.

IN libris quos de uita P. Scipionis Africani compoſitos legimus, ſcriptum eſſe animaduertimus P. Scipioni Pauli filio, poſtquàm de Pœnis triumphauerat, Cenſorq́; fuerat, eidem diem dictum eſſe ad populum à Clau. Aſellio Trib. pleb. cui equum in cenſura ademerat. Eumq́; cùm eſſet reus, neq; barbam deſiſſe radi, neq; candida ueſte uti, neq; fuiſſe cultu ſolito reorum. Sed cùm in eo tempore Scipionem minorem XL. annorũ fuiſſe conſtaret, quod de barba raſa ita ſcriptum eſſet, mirabamur. Cõperimus autẽ cæteros quoq; in iiſdem temporibus nobiles uiros, barbam in eiuſmodi ætate raſitauiſſe. Iccirco pleraſq; imagines ueterum, non admodum ſenum, ſed in medio ætatis, ita factas uidemus.

…dendæ barbæ mos.

Deliciarum uitium, & mollities oculorum & corporis, ab Archeſilao philoſopho cuidam opprobrata, acerbè ſimul & feſtiuiter. CAP. V.

PLutarchus refert Archeſilaum philoſophum uehementi uerbo uſum eſſe, de quodam nimis delicato diuite, qui incorruptus tamẽ, & *caſtus, & perinteger dicebatur. Nam quum uocem eius infractam, capillumq́; arte compoſitum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ uoluptatisq́; plenos uideret: Nihil intereſt, inquit, quibus membris cinædi ſitis poſterioribus, an prioribus.

…Archeſilai …num.

…aſtitatis perintegræ

…dictum in mol…

De ui atq; natura palmę arboris, quòd lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur. CAP. VI.

PErhercle rem mirandam Ariſt. in VII. Problematum, & Plutarchus in VII. Sympoſiacorum dicit: Si ſupra palmæ (inquit) arboris lignum, magna pondera imponas: ac tam grauiter urgeas oneresq́;, ut magnitudo

…palmæ natura.

oneris

oneris ſuſtineri non queat: non deorſum palma cedit, nec intrà flectitur: ſed aduerſus pondus reſurgit, & ſurſum nititur, recuruaturq́;. Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus palmam ſignum eſſe placuit uictoriæ: quoniam ingenium eiuſmodi ligni eſt, ut urgentibus, opprimentibusq́; non cedat.

Hiſtoria ex annalibus ſumpta de Q. Ceditio Tribuno militum: uerbaq; ex Originibus M. Catonis appoſita, quibus Ceditii uirtutem cum Spartano Leonida æquiparat. CAP. VII.

PVlchrum Dij boni facinus, Græcorumq́; facundiarum magniloquentia condignum, M. Cato libris Originum de Q. Ceditio Tribuno militum ſcriptum reliquit. Id profectò eſt ad hanc fermè ſententiam: Imperator Pœnus in terra Sicilia bello Carthaginienſi primo, obuiam Romano exercitui progreditur: colles, locosq́; idoneos prior occupat. Milites Romani (uti res narrata eſt) in locum inſinuant fraudi, & perniciei obnoxium. Tribunus ad Conſulem uenit: oſtendit exitium de loci importunitate, & hoſtium circunſtantia. Maturum cenſeo, inquit, ſi rem ſeruare uis, faciundum, ut CCCC. aliquos milites ad uerrucam illam (ſic enim M. Cato locum editum, aſperumq́; appellat) ire iubeas: eamq́; uti occupent, imperes, horterisq́;. Hoſtes profectò ubi id uiderint, fortiſſimus quiſq;, & promptiſſimus, ad occurſandum pugnandumq́; in eos præuertentur: unoq́; illo negotio ſeſe alligabunt, atq; illi omnes CCCC. proculdubio obtruncabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hoſtibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia, niſi hæc, ſalutis uia nulla eſt. Conſul Tribuno reſpondit, conſilium quidem fidum atq; prouidens ſibi uiderier: ſed iſtos (inquit) milites CCCC. ad

Ceditius Tribunus.

Verruca.

eum locum in hoſtium cuneos quiſnam erit, qui ducat? Si alium, inquit Tribunus, neminem reperis, me licet ad hoc periculum utare: Ego hanc tibi & Reip. animam do. Conſul Tribuno gratias laudesq́; egit. Tribunus & CCCC. ad moriendum proficiſcuntur. Hoſtes eorum audaciam demirantur: quorſum ire pergant in expectando ſunt. Sed ubi apparuit ad eandem uerrucam occupandam iter intendere, mittit aduerſum illos Imperator Carthaginienſis peditatum equitatumq́;, illos quos in exercitu uiros habuit ſtrenuißimos. Romani milites circumueniuntur, circumuenti repugnant. Fit prælium diu anceps, tandem ſuperat multitudo. Quadringenti omnes tum unà perfoßi gladijs, aut mißilibus operti, cadunt. Conſul interibi dum ea pugna fit, ſe in locos tutos, atq; editos ſubducit. Sed quod illi Tribuno duci militum quadringentorum diuinitus eo prælio uſus uenit, non iam noſtris, ſed ipſius Catonis uerbis ſubiecimus. Verba Catonis: Dij immortales Tribuno militum fortunam ex uirtute eius dedere. Nam ita euenit, cùm ſaucius multifariam ibi factus eſſet, tum uulnus capiti nullum euenit. Eumq́; inter mortuos defatigatum uulneribus, atq; ſpirantem, quòd ſanguen defluxerat, cognouere: eum ſuſtulere: (Sanguen.) isq́; conualuit: ſæpeq́; poſt illam operam Reipub. fortem atq; ſtrenuam perhibuit: illoq́; facto, quod illos milites ſubduxit, exercitum cæterum ſeruauit. Sed idem benefactum loco in quo ponas, nimium intereſt. Leonidas Lacedæmonius laudatur, qui ſimile apud Thermopylas fecit. (Leonidas.) Propter eius uirtutes omnis Græcia gloriam, atq; gratiam præcipuam claritudinis inclytißimæ decorauere monimentis, ſignis, ſtatuis, elogijs, hiſtorijs: alijsq́; rebus gratißimum id eius factum habuere. At Tribuno militum parua laus pro factis *relicta, qui idem fecerat, atq; Rempub. ſeruauerat. (*al's, reddita)

Hanc

Hanc Q. Ceditij uirtutem M. Cato tali ſuo teſtimonio decorauit Cl. autem Quadrigarius annalium tertio, non Ceditio nomen fuiſſe refert, ſed Laberio.

Literæ eximiæ Conſulum C. Fabritii & Aemilii ad Regem Pyrrhum, à Q. Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriam datæ. CAP. VIII.

CVm Pyrrhus Rex in Italia eſſet, & unam atq; alteram pugnam proſperè pugnaſſet, ſatisq; angerentur Romani, & pleraq; Italia ad Regem deſciuiſſet: tum Ambracienſis quiſpiam Timochares Regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritium Conſulem furtim uenit, ac præmium petiuit: & ſi de præmio conueniret, promiſit Regem uenenis necare: idq; facilè eſſe factu dixit, quoniam filij ſui pocula in conuiuio Regi miniſtrarent. Eam rem Fabritius ad Senatum ſcripſit. Senatus Legatos ad Regem miſit: mandauitq;, ut de Timochare nihil proderent, ſed monerent, uti Rex circunſpectius ageret, atq; à proximorum inſidijs ſalutem tutaretur. Hoc ita, uti diximus, in Valerij Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt. Quadrigarius autem in libro tertio, non Timocharem, ſed Niciam adiſſe ad Conſulem, ſcripſit. Neq; Legatos à Senatu miſſos, ſed à Conſulibus: & Regem populo Rom. laudes atq; gratias ſcripſiſſe, captiuoſq; omnes quos tum habuerit, reſtituiſſe & reddidiſſe. Conſules tum fuerũt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad Regem Pyrrhum ſuper ea cauſa miſerunt, Cl. Quadrigarius ſcripſit fuiſſe hoc exemplo: Conſules Romani ſalutem dicunt Pyrrho Regi. NOS pro tuis iniurijs continuo animo ſtrenuè commoti, inimiciter tecum bellare ſtudemus. Sed communis exempli, & fidei ergô uiſum eſt, uti te ſaluum uelimus: ut eſſet, quem armis uincere poſsimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui ſibi pretium à nobis peteret,

Pyrrhus.

Timochares.

Fabritius.

Nicias.

ret, ſi te clàm interfeciſſet. Id nos negauimus uelle: ne'ue ob eam rem quicquam commodi expectaret: & ſimul uiſum eſt, ut te certiorem faceremus: ne quid eiuſmodi ſi accidiſſet, noſtro conſilio ciuitates putarent factum: & quòd nobis non placet pretio, aut præmio, aut dolis pugnare. Tu, niſi caueas, iacebis.

Quis & cuiuſmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, Equus Seianus: & qualis color equorum ſit, qui Spadices uocantur: deq; iſtius uocabuli ratione. CAP. IX.

Equus Seianus

Equi Diomedis.

*CAius Baſſus in commentarijs ſuis, item Iulius modeſtus in ſecundo Quæſtionum confuſarum, hiſtoriam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atq; admiratione. Cneum Seium quempiam ſcribunt fuiſſe, eumq; habuiſſe equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama conſtans eſſet, tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuiſſent, quos Hercules, Diomede occiſo, è Thracia Argos perduxiſſet. Eum equum fuiſſe dicunt magnitudine inuſitata, ceruice ardua, colore Phœniceo, flaua & comanti iuba: omnibusq; alijs equorum laudibus *quoq; longè præſtitiſſe. Sed eundem equum tali fuiſſe fato, ſiue fortuna, ferunt: ut quiſquis haberet eum, poßideretq;, is cum omni domo, familia, fortunisq; omnibus ſuis ad internecionem deperiret. Itaq; primum illum Cneum Seium dominum eius, à Marco Antonio, qui poſtea Triumuir Reipub. conſtituendæ fuit, capitis damnatum, miſerando ſupplicio affectum eſſe. Eodem tempore Corn. Dolabellam Conſulem in Syriam proficiſcentem, fama iſtius equi adductum Argos diuertiſſe, cupidineq; habendi eius exarſiſſe, emiſſeq; eum HS. centum millibus: ſed ipſum quoq; Dolabellam in Syria bello ciuili obſeſſum, atq; interfectum eſſe. Mox eundem equum, qui Dolabellæ fuerat, C. Caßium,*

*al's, quoſcunq;

qui

qui Dolabellam obſederat, adduxiſſe: Quem Caßium poſtea ſatis notum eſt, uictis Parthis fuſoq; exercitu ſuo, miſeram mortem oppetijſſe. Deinde Antonium, poſt interitum Caßij, parta uictoria, equum illum nobilem Caßij requiſiſſe: & cum eo potitus eſſet, ipſum quoq; poſtea uictum atq; deſertum, deteſtabili exitio interiſſe. Hinc prouerbium de hominibus calamitoſis ortum, diciq; ſolitum: Ille homo habet equum Seianum. Eadem ſententia eſt illius quoq; ueteris prouerbij, quod ita dictum accepimus: Aurum Toloſanum. Nam cùm oppidum Toloſanum, in terra Gallia, Q. Cepio Conſul diripuiſſet, multumq; auri in eius oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum attigit, miſero cruciabiliq; exitu perijt. Hunc equum C. Baſſus uidiſſe ſe Argis refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq;, & colore exuberantißimo. Quem colorem nos (ſicuti dixi) puniceum, Græcè partim φοίνικα, alij σπάδικα appellant: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulſus, ſpadix dicitur.

Aurum Toloſanum.

Puniceus color. Spadix.

Quòd eſt quædam Septenarii numeri uis, & facultas in multis naturæ rebus animaduerſa: de qua M. Varro in Hebdomadibus diſſerit copioſè. CAP. X.

MArcus Varro in primo librorum, qui inſcribuntur Hebdomades, uel de Imaginibus, Septenarij numeri (quem Græci ἑβδομάδα appellant) uirtutes, poteſtatesq; multas uariasq; dicit. Is nanq; numerus, inquit, Septentriones maiores minoresq; facit in cœlo. Item Vergilias, quas πλειάδας uocant. Facit etiam ſtellas, quas alij erraticas, P. Nigidius Errones appellat. Circulos quoq; ait in cœlo circum longitudinem axis ſeptem eſſe, è queis duos minimos qui axem extimum tangunt, πόλους appellari dicit: ſed eos in ſphæra quæ κρικωτὴ uocatur, propter breuitatem non ineſſe.

Septenarius numerus.

Vergiliæ. Pleiades. Errones.

Zodiacus. ineſſe. Atq; neq; zodiacus ſeptenario numero caret. Nam in ſeptimo ſigno fit ſolſtitium à bruma, In ſeptimo bruma à ſolſtitio, In ſeptimo æquinoctium ab æquinoctio: Dies deinde illos, quibus Halcyones hyeme anni in aqua nidulantur, eos quoq; ſeptem eſſe dicit. Præterea ſcribit lunæ curriculum confici integrum, quater ſeptenis diebus. Nam duodetriceſimo luna, inquit, ex quo ueſtigio profecta eſt, eodem redit: autoremq́; opinionis huius Ariſtidem eſſe Samium. In qua re non id ſolùm animaduerti debere dicit quòd quater ſeptenis, id eſt, octo & uiginti diebus, conficeret iter luna ſuum: ſed quòd is numerus ſeptenarius, ſi ab uno profectus, dum ad ſemetipſum progreditur, omneis, per quos progreſſus eſt, numeros comprehendat, ipſumq́; ſe addat, facit numerum octo & uiginti, quot dies ſunt curriculi lunaris. Ad homines quoq; naſcendos uim numeri iſtius porrigi, pertinereq́; ait. Nam cùm in uterum, inquit, mulieris genitale ſemen datum eſt, primis ſeptem diebus conglobatur, coagulaturq́;: fitq; ad capiendam figuram idoneum. Pòſt deinde quarta hebdomade, quod eius uirile fœtus futurum eſt, caput, & ſpina quæ eſt in dorſo, informatur. Septima autem ferè hebdomade, id eſt, nono & quadrageſimo die, totus, inquit, homo in utero abſoluitur. Illam quoq; uim numeri huius obſeruatam refert, quod ante menſem ſeptimum, neq; maſculus, neq; fœmina, ſalubriter ac ſecundum naturam naſci poteſt: quòd ij qui iuſtiſsimè in utero ſunt, poſt ducentos ſeptuagintatres dies, poſtquam ſunt concepti, quadrageſima deniq; hebdomade ita naſcuntur. Pericula quoq; uitæ fortunarumq́; hominum, quæ climacteras Chaldæi appellant, grauiſsima quæq; fieri affirmat ſeptenarijs. Præter hæc, modum eſſe dicit ſummum adoleſcendi humani corporis ſeptem pedes: quod eſſe magis

Halcyones.

Climacteres.

giſ uerum arbitramur, quàm quod Herodotus homo fabulator in 1. Hiſtoriarum, inuentum eſſe ſub terra ſcripſit Oreſtis corpus, cubita longitudinis habens ſeptem, quæ faciunt pedes duodecim & quadrantem: Niſi ſi(ut Homerus opinatus eſt)uaſtiora prolixioraq́; fuerint corpora hominum antiquorum: & nunc quaſi iam mundo ſeneſcente, rerum atq; hominum decrementa ſint. Dentes quoq; & in ſeptem primis menſibus, & ſeptenos ex utraq; parte gigni ait, & cadere annis* ſeptenis & genuinos annaſci annis ferè bis ſeptenis. Venas etiam in hominibus, uel potius arterias, medicos Muſicos dicere ait, numero moueri ſeptenario, quod ipſi appellant τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν, quæ fit in collatione quaternarij numeri. Diſcrimina etiam periculorum in morbis maiore ui fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero ſeptenarij. Eosq́; dies omnium maximè, ita ut medici appellant, κριτικοὺς ἢ κρισιμοὺς, cuiquam uideri primam hebdomadam & ſecundam & tertiam. Necnon id etiam eſt ad uim, facultatesq́; eius numeri augendas: quòd quibus inedia mori conſilium eſt, ſeptimo demum die mortem oppetunt. Hæc Varro, de numero ſeptenario ſcripſit admodum conquiſitè. Sed alia quoq; ibidem congerit frigidiuſcula: ueluti ſeptem opera eſſe in orbe terrarum miranda: & ſapientes item ueteres ſeptem fuiſſe: & curricula ladorum Circenſium ſolennia ſeptem eſſe: ad oppugnandas Thebas duces ſeptem electos. tum ibi addit, ſe quoq; iam duodecimam annorum hebdomadam ingreſſum eſſe: & ad eum diem ſeptuaginta hebdomadas librorum conſcripſiſſe. Ex quibus aliquandiu cùm proſcriptus eſſet, direptis bibliothecis ſuis, non comparuiſſe.

Herodotus fabulator.

Oreſtis corporis longitudo.

*ſeptimis

Quibus, & quàm friuolis argumentis Accius in didaſcalicis utatur, quibus docere nititur, Heſiodũ eſſe, quàm Homerum, natu antiquiorem. CAP. XI.

Homeri, Heſiodiq; ætas.

SVper ætate Homeri, atq; Heſiodi non conſentitur. Alij Homerum, quàm Heſiodum, maiorem natu fuiſſe ſcripſerunt: in queis Philochorus, & Xenophanes. Alij minorem, in queis L. Accius poëta, et Ephorus hiſtoriæ ſcriptor. Marcus autem Varro in 1. de Imaginibus, uter natus prior ſit, parum conſtare dicit: ſed non eſſe dubium, quin aliquo tempore eodem uixerint: idq; ex epigrãmate oſtendit, quod in tripode ſcriptum eſt: qui in monte Helicone ab Heſiodo poſitus traditur. Accius autem in 1. didaſcalico leuibus admodum argumentis utitur, per quæ oſtendit Heſiodum natu priorem: Quòd Homerus, inquit, cùm in principio carminis Achillem eſſe filium Pelei diceret, quis eſſet Peleus non addidit: quam rem procul, inquit, dubio dixiſſet, niſi ab Heſiodo iam dictum uideretur. De Cyclope itidem, inquit, uel maximè quòd unoculus fuit, rem tam inſignem non præteriſſet, niſi æquè prioris Heſiodi carminibus uulgatum eſſet. De patria quoq; Homeri multò maximè diſſenſum eſt: Alij Colophonium, alij Smyrnæum ſunt qui, Athenienſem, ſunt qui Aegyptium dicant fuiſſe. Ariſtoteles tradit in inſula Io natum. M. Varro in libro de Imaginibus 1. Homeri imagini hoc epigrammaappoſuit:

De patria Homeri concertatio.

Cappella Homeri candida hoc tumulum indicat,
Quòd ariete mortuo faciunt ſacra.
Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν Ὁμήρου,
Σμύρνα, ῥόδος, κολοφὼν, σαλαμὶν, χίος, ἄργος, ἀθῆναι.

Largum atq; auidum bibendi, à P. Nigidio, doctiſsimo uiro, nouo & propemodum abſurdo uocabulo Biboſum dictum. CAP. XII.

Bibend

BIbendi auidum P. Nigidius in cõmentarijs grammaticis, Bibacem & Biboſum dicit. Bibacem ego, ut Edacem, à pleriſq; alijs dictum lego: Biboſum dictum etiam nuſquam reperi, niſi apud Laberiũ. Neq; aliud eſt, quod ſimili inclinatu dicatur. Non enim ſimile eſt, ut Vinoſus, aut Vitioſus, cæteraq; quæ hoc modo dicuntur: quoniã à uocabulis, non à uerbis inclinata ſunt. Laberius in Mimo lib. I. qui Salinator inſcriptus eſt, uerbo hoc ita utitur: Non mammoſa, non annoſa, non biboſa, non procax. Bibax. Biboſus.

Quòd Demoſthenes etiã tum adoleſcens, cùm Platonis Philoſophi diſcipulus foret, audito fortè Calliſtrato rhetore in concione populi, deſtitit à Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum. CAP. XIII.

HErmippus hoc ſcriptum reliquit: Demoſthenem admodum adoleſcentem uentitare in Academiam, Platonemq; audire ſolitum. Atq; is inquit: Demoſthenes domo egreſſus, ut ei mos erat, cùm ad Platonem pergeret, complureisq; populos concurrentes uideret, percontatur eius rei cauſam. Cognoſcitq; currere eos auditum Calliſtratum. Is Calliſtratus Athenis orator in repub. fuit, quã illi δημαγωγοὺς appellant. Viſum eſt paulùm diuertere, expeririq;, an ad digna auditu tanto properatum ſtudio foret. Venit, inquit, atq; audit Calliſtratum, nobilem illam τὴν περὶ ὀρόπου δίκην dicentem. Atq; ita motus, et demulctus, & captus eſt, ut Calliſtratum iam inde ſectari cœperit, Academiam cum Platone reliquerit. Demoſthenes. Calliſtratus.

Dimidium librum legi, aut Dimidiam fabulam audiui, aliaq; huiuſcemodi qui dicat, uitioſè dicere: eiuſq; uitii cauſas reddere M. Varronẽ, nec quẽquam ueterum iiſce uerbis ita uſum eſſe. CAP. XIIII.

DImidium librum legi, aut Dimidiam fabulam audiui, uel quid aliud huiuſcemodi, malè ac uitioſè dici exi-

Dimidiatum. Dimidium.

ſtimat Varro. Oportet enim (inquit) dicere Dimidiatum librum, non Dimidium, & Dimidiatam fabulã, non Dimidiam. Contrà autem, ſi è ſextario hemina fuſa eſt, Dimidium non Dimidiatum ſextarium fuſum dicendum eſt. Et qui quoq; ex mille nummûm, quod ei debebatur, quingentos recepit, non Dimidiatum recepiſſe dicemus, ſed Dimidium. At ſi ſcyphus (inquit) argenteus mihi cum alio communis, in duas partes diſſectus ſit, Dimidiatũ eum dicere eſſe ſcyphũ debeo, non Dimidiũ. Argenti autem quod in eo ſcypho ineſt, Dimidiũ meum eſſe, nõ Dimidiatũ, diſſerit: ac diuidit ſubtiliſſimè, quid Dimidium Dimidiato interſit: & Q. Enniũ ſcienter hoc in annalibus dixiſſe ait:

Sicuti ſi quis ferat uas uini dimidiatum.

Sic pars quæ deeſt à uaſe, nõ Dimidiata dicẽda eſt, ſed Dimidia. Omnis autẽ diſputationis eius, quam ſubtiliter quidem, ſed ſubobſcurè explicat, ſumma hæc eſt: Dimidiatum eſt, quaſi diſmediatum, & in partes duas pares diuiſum. Dimidiatum ergo niſi ipſum quod diuiſum eſt, dici haud conuenit: Dimidium uerò eſt, non quod ipſum Dimidiatum eſt, ſed quæ ex Dimidiato pars altera eſt. Cùm igitur partem libri Dimidiam legiſſe uolumus dicere, aut partem Dimidiam fabulæ audiſſe, ſi Dimidiam fabulam, aut Dimidium librum dicemus, peccabimus. Totum enim ipſum, quod dimidiatum atq; diuiſum eſt, Dimidium dicis. Itaq; Lucilius eadem ſecutus:

Vno oculo (inquit) pedibusq; duobus dimidiatus

*Vt porcus. Et alio loco:

Quid ni? & ſcruta quidem ut uẽdat, ſcrutarius laudat.

Præfractam ſtrigilem, ſoleam improbus dimidiatam.

** Particula, Vt, nõ eſt in antiquo codice.*

Iam in uigeſimo manifeſtius Dimidiã horã dicere ſtudioſè fugit. Sed pro Dimidia Dimidiũ ponit in hiſce uerſibus:

Tempeſtate ſua, atq; eodem uno tempore, & horæ
Dimidio & tribus confectis duntaxat eandem,
Et quartam.

Nam cum obuiũ proximumq́; eſſet dicere: Et hora dimidia & tribus confectis: uigilatè atq; attentè uerbum non probum mutauit. Per quod ſatis apparet ne horã quidem Dimidiã rectè dici, ſed uel Dimidiatã horam, uel Dimidiã partem horæ. Propterea Plautus in Bacch. Dimidiũ auri dicit, non Dimidiatum aurum. Item in Aulularia, Dimidium obſonij, non Dimidiatum obſonium in hoc uerſu:

Ei adeò obſonij hinc iuſsit dimidium dari.

In Menæchmis autem Dimidiatum diem, non Dimidium, in hoc uerſu:

Dies quidẽ iam ad umbilicum dimidiatus mortuus eſt.

M. Cato in libro, quem de agricultura cõſcripſit. Semen cupreſsi ſerito crebrum, ita uti linum ſeri ſolet: eo crebrò terram inſternito dimidiatũ digitum: iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus complanato. Dimidiatum inquit digitum, non Dimidium. Nam digiti quidem Dimidium, digitum autem ipſum Dimidiatum dici oportet. Item M. Cato de Carthaginienſibus ita ſcripſit: Homines defoderunt in terram dimidiatos, ignemq́; circumpoſuerunt, ita interfecerunt. Neq; quiſpiam omniũ qui probè locuti ſunt, his uerbis ſecus, quàm dixi, uſus eſt.

Extare in literis, perq́; hominum memorias traditum, quòd repentè multis mortem attulit gaudium ingẽs inſperatum, interclusa anima, & uim magni nouiq́; motus non ſuſtinente. CAP. XV.

COgnito repentè inſperato gaudio, expiraſſe animam refert Ariſtoteles philoſophus Polycratam, nobilẽ fœminã è Naxo inſula. Philippides quoq; comœdiarum poëta, *Gaudio enecti. Polycrata. Philippides.*

BIBLIOTHÈQUE DE LA VILLE LYON

poëta, haud ignobilis ætate iam edita, cùm in certamine poëtarũ præter ſpem uiciſſet, & lætiſſimè gauderet: inter illud gaudium repentè mortuus eſt. De Rhodio etiã Diagora celebrata hiſtoria eſt. Is Diagoras tres filios adoleſcentes habuit, unum pugilem, alterũ pancratiaſten, tertiũ luctatorẽ: eosq; omnes uidit uincere, coronariq; eodem Olympiæ die. Et cùm ibi eum tres adoleſcentes amplexi, coronis ſuis in caput patris poſitis ſuauiarẽtur: cumq; populus gratulabundus flores undique in eum iaceret: ibi in ſtadio inſpectante populo, in oculis, atq; in manibus filiorum animã efflauit. Præterea in noſtris Annalibus ſcriptũ legimus, qua tempeſtate apud Cannas exercitus Pop. Ro. cæſus eſt, anum matrem, nuntio de morte filij allato, luctu atq; mœrore affectam eſſe. Sed is nuntius non uerus fuit: atq; is adoleſcens non diu pòſt ex ea pugna in urbem rediijt: anus repentè filio uiſo, copia atq; turba, & quaſi ruina incidẽtis inopinati gaudij, oppreſſa exanimataq; eſt.

Diagoras.

Temporis uarietas in puerperiis mulierum, quænam ſit à medicis & philoſophis tradita: atq; inibi poëtarum quoq; ueterum ſuper eadem re opiniones: multaq; alia auditu atq; memoratu digna: uerbaq; ipſa Hippocratis medici, ex libr. illius ſumpta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς: id quoq; eſſe à grauiſsimis uiris memoriæ mandatum. CAP. XVI.

ET medici, & philoſophi illuſtres, de tempore humani partus quæſiuerunt, πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος: & multa opinio eſt, eaq; iam pro uerò recepta: Poſtquàm mulieris uterus conceperit ſemẽ, gigni hominem ſeptimo rarenter, nunquàm octauo, ſæpe nono, ſæpenumero decimo menſe. Eumq; eſſe hominem gignendi ſummum finem, decem menſes non incœptos, ſed exactos. Idq; Plautum ueterem poëtam dicere uidemus in comœdia

Tempus partus humani.

mœdia Ciſtellaria his uerbis:

Tum illa, quam compreſſerat,

Decumo pòſt menſe exacto, hìc peperit filiam.

Hoc itidem tradit etiam Menander *poëta uetuſtior, humanarum opinionum uel peritißimus.* Verſus *eius ſuper ea re de fabula* Plotio *poſui:*

Γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος.

Sed noſter Cæcilius cùm faceret eodem nomine, & eiuſdem argumenti comœdiam, ac pleraq; à Menandro ſumeret, in menſibus tamen genitalibus nominandis, non prætermiſit octauum, quem prætererat Menander. *Cæcilij uerſus hi ſunt:*

Inſolet'ne mulier decimo menſe parere?

Pol nono, etiam ſeptimo, atq; octauo.

Eam rem Cæcilium non inconſideratè dixiſſe, neq; temerè à Menandro, *atq; à multorum opinionibus deſciuiſſe,* M. Varro *uti credamus facit.* Nam *menſe nonnunquã octauo editum eſſe partum in lib.* XIIII. *rerũ diuinarum ſcriptum reliquit:* Quo *in libro etiam* XI. *menſe aliquando naſci poſſe hominem dicit.* Eius'que *ſententiæ, tam de* VIII. *quàm de* XI. *menſe,* Ariſtotelem *laudat autorem.* *Laudare autorem: pro citare.*

Sed huius de menſe VIII. *diſſenſionis cauſa cognoſci poteſt in lib.* Hippocratis, *qui inſcriptus eſt* περὶ τροφῆς. Ex *quo libro uerba hæc ſunt:* ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις. *Id tam obſcurè, atq; præcisè, tamq; aduersè dictũ* Sabinus *medicus, qui* Hippocratem *commodißimè cõmentatus eſt, his uerbis enarrauit:* ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. *Antiquos autem* Romanos Varro *dicit non recepiſſe huiuſcemodi quaſi monſtroſas raritates, ſed nono menſe*

aut decimo: neq; præter hos alio partionem mulieris ſecundum naturam fieri exiſtimaſſe. Iccircoq; eos nomina parcis tribus feciſſe à pariendo, & à nono atq; decimo menſe. Nam Parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata. Item Nona & Decima à partus tempeſtiui tempore. Ceſellius autem Vindex in lectionibus ſuis antiquis, Tria, inquit, nomina Parcarum ſunt: Nona, Decima, Morta, et uerſum hunc Liuij antiquißimi poëtæ ponit ex ὀδυσσεία: Quando dies adueniet, quem profata Morta eſt? Sed homo minimè malus Ceſellius, Mortam quaſi nomen accepit, cùm accipere quaſi μοῖραν deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ ſcripta in libris legi, hoc quoq; ueniſſe uſu Romæ comperi: Fœminam bonis, atq; honeſtis moribus, non ambigua pudicitia in XI. menſe, poſt mariti mortem, peperiſſe: factumq́; eſſe negotium propter rationem temporis, quaſi marito mortuo, poſteà concepiſſet: quoniam Decemuiri in* decimo menſe gigni hominem, nō in undecimo ſcripſiſſent. Sed diuum Hadrianum cauſa cognita, decreuiſſe in XI. quoq; menſe partum edi poſſe: idq́; ipſum eius rei decretum nos legimus. In eo decreto Hadrianus id ſtatuere ſe dicit: requiſitis ueterum philoſophorum, & medicorum ſententijs. Hodie quoq; in ſatyra fortè M. Varronis legimus, quæ inſcribitur Teſtamentum, uerba hæc: Si quis mihi filius unus pluresúe in decem menſibus gignuntur: ij ſi erunt ὄνοι λύρας, exhæredes ſunto. Quòd ſi quis undecimo menſe, κατ' Ἀριστοτέλην natus* eſto: Accio idem quod Titio ius eſto apud me. Per hoc uetus prouerbium Varro ſignificat, ſicuti uulgò dici ſolitum erat, de rebus inter ſe nihil diſtantibus, idem Accij quod Titij: ita pari eodemq́; iure eſſe in X. menſibus natos, & in XI. Quod ſi ita, neq; ultra decimum

Sunt qui μοῖρα legunt. Vide Cælium lib. 12. cap. 13.

*decem menſibus

*als eſt.

Prouerbium.

menſem fœtura mulierum protolli poteſt: quæri oportet, cur Homerus ſcripſerit Neptunum dixiſſe puellæ à ſe recens compreſſæ:

> Χαῖρε νῦν φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
> Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
> Ἀθανάτων.

Id cùm ego ad complureis grammaticos attuliſſem, partim eorum diſputabant, Homeri quoq; ætate, ſicuti Romuli, annum fuiſſe nō XII. menſiū, ſed X. Alij conueniſſe Neptuno maieſtatiq; eius dicebant, ut longiore tēpore fœtus ex eo grādeſceret. Alij alia quædam nugalia. Sed Phauorinus mihi ait, περιπλομένου ἐνιαυτοῦ, non confecto eſſe anno, ſed affecto. In qua re uſus eſt uerbo non uulgariæ ſignificationis. Affecta enim (ſicuti M. Cicero, & ueterum elegantiſsimi locuti ſunt) ea propriè dicebantur, quæ non ad finem ipſum, ſed proximè finem progreſſa deducta'ue erant. Hoc uerbū ad hanc ſententiam in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de prouincijs conſularibus. Hippocrates autem in eo libro (de quo ſuprà ſcripſi) cum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulum conformatur, & tempus ipſius partionis nono aut decimo menſe definiſſet: neq; id tamen ſemper eadem eſſe fini dixiſſet, ſed aliâs ocyus fieri, aliâs ſerius: hiſce ad poſtremū uerbis uſus eſt: γίνεται δ' ἐν τούτοις καὶ πλείω, καὶ ἐλάσσω, καὶ ὅλου κατὰ μέρος. καὶ εἴπομεν δ' καὶ πλείω πλειόνων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων. Quibus uerbis ſignificat quod aliquando ocyus fieret, non multò tamē fieri ocyus: neq; quod ſerius, multò ſerius. Memini ego Romæ accuratè hoc, atque ſolicitè quæſitum, negotio non rei tunc paruæ poſtulante, an VIII. menſe infans ex utero uiuus editus, & ſtatim mortuus, ius trium liberorum ſuppleuiſ-

Affecta quæ ſint.

Ius trium liberorum.

ſet: cùm abortio quibuſdam, non partus uideretur menſis octaui intempeſtiuitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu, ac de XI. menſe diximus quæ cognoueramus: uiſum eſt non prætereundum, quod in Plinij Secundi lib. VII. naturalis hiſtoriæ legimus. Id autē quia extra fidē eſſe uideri poteſt, uerba ipſius Pli. poſuimus: Maſſurius autor eſt, L. Papyrium Prætorem ſecundo hærede lege agente, bonorum poſſeßionem contra eum dediſſe, quum mater partum ſe XIII. menſibus tuliſſe diceret: quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum ei uideretur. In eodem libro Plinij Secundi uerba hæc ſcripta ſunt: Oſcitatio in enixu letalis eſt, ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuum.

Libri 7. cap. 5.

Quòd tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi mercati ſunt, pretii fidem non capientibus. CAP. XVII.

MEmoriæ mandatum eſt, Platonem philoſophum tenui admodum pecunia familiari fuiſſe: * atq; eum tamen treis Philolai Pythagorici libros decē millibus denariûm mercatum. Id ei pretium donaſſe quidam ſcripſerunt, amicum eius Dionem Syracuſanum. Ariſtotelem quoque traditum libros pauculos Speuſippi philoſophi, poſt mortem eius, emiſſe talentis Atticis tribus: ea ſumma fit nummi noſtri HS duo & LXX. millia. Τίμων amarulentus librum maledicentiſſimum conſcripſit, qui σίλλος inſcribitur. In eo lib. Platonem philoſophum, quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuiſſe, contumelioſè appellat, quòd impenſo pretio librum Pythagoricæ diſciplinæ emiſſet, exq; eo Timæum nobilē illum dialogum continuaſſet. Verſus ſuper ea re τίμωνος hi ſunt:

* al's, atqui

Καὶ σὺ Πλάτων καὶ γὰρ σε μαθηταὶ ὁ πόθος ἔσχεν.

Πολ

Πολλῶν δ' ἐργυνείων ὀλίγην ἤλλαξας βίβλον
Ὅθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

Quid ſint pedarii ſenatores, & quã ob cauſam ita appellati, Quamq́; habeant originem uerba hęc ex edicto tralatitio conſulũ, Senatores, quibusq́; in ſenatu ſententiam dicere licet. CAP. XVIII.

NOn pauci ſunt qui opinantur pedarios ſenatores appellatos, qui ſententiam in ſenatu non uerbis dicerent, ſed in alienam ſententiam pedibus irent. Quid igitur cum SENA. *Conſult. per diſceßionem fiebat, non'ne uniuerſi ſenatores ſententiam pedibus ferebãt? Atqui hæc etiam uocabuli iſtius ratio dicitur, quam C. Baſſus in cõmentarijs ſuis ſcriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate, qui curulem magiſtratum geßiſſent, curru ſolitos honoris gratia in curiam uehi, in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent, quæ ob eam cauſam curulis appellaretur. Sed eos ſenatores, qui magiſtratum curulem nondum ceperant, pedibus itauiſſe in curiam. Propterea ſenatores nondum maioribus honoribus functos, pedarios nominatos. M. autem Varro in ſatyra Menippea, quæ* ἱπποκύων *inſcripta eſt, equites quoſdam dicit pedarios appellatos. Videturq́; eos ſignificare, qui nondum à* CENS. *in ſenatum lecti, ſenatores quidem nõ erant: Sed quia honoribus populi uſi quidem erant, in ſenatũ ueniebant, & ſententiæ ius habebant. Nam & curulibus magiſtratibus functi, qui nondum à Cenſoribus in ſenatum lecti erant, Senatores non erant. Et quia in poſtremis ſcripti erant, non rogabantur ſententias: ſed quas principes dixerant, in eas deſcendebant. Hoc ſignificabat edictum, quo nunc quoque* COSS. *cùm ſenatores in curiam uocant, ſeruandæ conſuetudinis cauſa, translatitio utuntur. Verba* *De pedarijs ſenatoribus.*

edicti hæc ſunt: Senatores, quibusq́; in ſenatu ſententiam dicere licet. Verſum quoq; Laberij, in quo id uocabulum poſitum eſt, notari iuſsimus, quem legimus in Mimo, qui Scriptura inſcriptus eſt:

Caput ſine lingua, pedaria ſententia eſt.

Hoc uocabulum à pleriſque barbarè dici animaduertimus, nam pro pedarijs pedaneos appellant.

Qua ratione C. Baſſus ſcripſerit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli cauſam putarit, & contra quem in modum, quibusq́; uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluſerit. CAP. XIX.

Apud cœnam Phauorini philoſophi cum diſcubitum fuerat, cœptusq́; erat apponi cibus, ſeruus aſsiſtens menſæ eius legere incœptabat, aut Græcarum quid literarum, aut noſtratium: uelut eo die, quo affui ego, legebatur C. Baſsi eruditi uiri liber de origine uerborum, & uocabulorum: in quo ita ſcriptum fuit: Parcus cōpoſito uocabulo dictus eſt, quaſi par arcæ: quando ſicut in arca omnia reconduntur, eiusq́; cuſtodia ſeruantur & continentur, ita homo tenax paruoq́; contentus, omnia cuſtodita & recondita habet ſicuti arca: quam ob cauſam parcus, quaſi par arcæ nominatus eſt. Tum Phauorinus ubi hæc audiuit, Superſtitioſè, inquit, & nimis moleſtè atq; odioſè confabricatus commolitusq́ue magis eſt originem uocabuli C. iſte Baſſus, quàm enarrauit. Nam ſi licet res dicere commentitias, cur non probabilius uideatur, ut accipiamus parcum ob eam cauſam dictum, quòd pecuniam conſumi atque impendi arceat & prohibeat, quaſi pecuniarcus? Quin potius quod ſimplicius, inquit, ueriusq́; eſt id dicimus? Parcus enim neq; ab arca, neq; ab arcendo, ſed ab eo quod eſt parum & paruum denominatus eſt.

C. Baſſus. *Parcus.* *Pecuniarcus.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER IIII.

Sermo quidam Phauorini philoſophi cum grammatico iactantiore factus in Socraticum modum: atque ibi in ſermone dictum, quibus uerbis Penus à Qu. Scæuola definita ſit: quodq; eadem defintio culpata reprehenſaq; ſit. CAPVT I.

IN VESTIBVLO ædium Palatinarum omnis ferè ordinum multitudo opperientes ſalutationem Cæſaris conſtiterant: atque ibi in circulo doctorum hominum Phauorino philoſopho præſente, oſtentabat quiſpiam grammaticæ rei doctior, ſcholica quædam nugalia, de generibus & caſibus uocabulorum diſſerens, cùm arduis ſupercilijs uociſq; & uultus grauitate compoſita, tanquam interpres & arbiter Sibyllæ oraculorum. Tum aſpiciens ad Phauorinum (quanquàm ei etiam nondum ſatis notus eſſet) Penus quoq;, inquit, uarijs generibus dictum, & uariè declinatũ eſt. Nam & hoc penus, & hæc penus, & huius peni & peniris, & penitiris & penoris ueteres dictitauerunt: Mundum quoq; muliebrem Lucilius in ſatyrarum XVI. nõ uirili genere, ut cæteri, ſed neutro appellauit his uerſibus:

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;. *Mundũ omne.*

*Quod mundum? *atq; penum? nam qui diiudicet iſtuc?* **quid penũ?*

Atq; omnium horum & teſtimonijs & exemplis conſtrepebat. Cumq; nimis otioſè ſibi placeret, interceſſit placidè Phauorinus: Et iam bonæ, inquit, magiſter, quicquid

eſt

eſt nomen tibi, abunde multa docuiſti, quæ quidem ignorabamus, & ſcire haud ſanè poſtulabamus. Quid enim refert mea eiuſq; qui cum loquor, quo genere penum dicam, aut in quas extremas literas declinem, ſi nemo id nimis barbare fecerit? Sed hoc planè indigeo addiſcere, quid ſit penus, & quo ſenſu id uocabulum dicatur, ne rem quotidiani uſus, tanquàm qui in uenalibus Latinè loqui tentant, alia quàm oportet, uoce appellem. Quæris, inquit, rem minimè obſcuram. Quis adeò ignorat penum eſſe, uinum, & triticum, & oleum, & lentem, & fabam, atq; huiuſcemodi cætera? Etiam'ne, inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & hordeum penus eſt? Sunt enim propemodum hæc quoque eiuſmodi. Cumq; ille reticens hæreret: Nolo, inquit, hoc iam labores, an iſta quæ dixi, penus appellentur: ſed potes'ne mihi non ſpeciem aliquã de penu dicere, ſed definire, genere propoſito, & differentijs appoſitis, quid ſit penus? Quot ſint penus genera, & quas differentias dicas, non hercle, inquit, intelligo. Rem, inquit Phauorinus, planè dicam. Poſtulas quod difficilius eſt, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatum eſt, definitionem omnem ex genere & differentia conſiſtere. Sed ſi item me tibi * præmandere (quod aiunt) poſtulas, faciam ſanè id quoque honoris tui habẽdi gratia: atque deinde ita exorſus eſt: Si (inquit) ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quaſi circunſcribas uerbis, quid homo ſit, non opinor reſpondeas hominem eſſe te atque me. Hoc enim quis homo ſit, oſtendere eſt, non quid homo ſit, dicere. Sed ſi (inquam) peterem, ut ipſum illud quod homo eſt, definires, tum profectò mihi diceres hominem eſſe mortale animal, rationis & ſcientiæ capiens: uel quo alio modo diceres, ut eum à cæteris animalibus omnibus ſeparares. Proinde igitur nunc

Penus quid ſit.

*Locus reſtitutus ab Eraſmo in adagio, præmãſum in os inſerere.

nunc te rogo,ut quid ſit penus dicas,non ut aliquid ex penu nomines. Tum ille oſtentator,uoce iam molli atque demiſſa: *Philoſophias(inquit)ego non didici,nec diſcere appetiui. Et ſi ignoro an hordeum ex penu ſit, aut quibus uerbis penus definiatur,non ea re literas quoque alias neſcio.* Scire(inquit ridens iam Phauorinus)quid penus ſit, non ex noſtra magis eſt philoſophia,quàm grammatica tua. Meminiſti enim,credo,quæri ſolitum quid Vergilius dixerit penum inſtruere, uel longam,uel longo ordine. Vtrunque enim profectò ſcis legi ſolitum. Sed ut faciam æquiore animo ut ſis,ne illi quidem ueteris iuris magiſtri, qui ſapientes appellati ſunt,definiſſe ſatis rectè exiſtimātur,quid ſit penus. Nam Q. Scæuolam ad demonſtrandum penum his uerbis uſum audio: Penus eſt,inquit,quod eſculentum aut poculentum eſt. Quod enim ipſius patrisfamiliâs,aut liberorum patrisfamiliâs,eiusq́; familiæ quæ circum eos aut liberos eius eſt,& opus non facit,cauſa paratum eſt(ut Mutius ait)penus uideri debet. Nam quæ ad edendum bibendumq́; in dies ſingulos prandij aut cœnæ cauſa parantur,penus non ſunt: ſed ea potius,quæ huiuſce generis longæ uſionis gratia cōtrahuntur & reconduntur,ex eo quod non in promptu ſint,ſed intus,& penitus habeantur,penus dicta ſunt. Hæc ego,inquit,cùm philoſophiæ me dediſſem,non inſuper tamen habui diſcere: quoniam ciuibus Romanis Latinè loquētibus,rem nō ſuo uocabulo demonſtrare,non minus turpe eſſet,quàm hominem non ſuo nomine appellare. Sic Phauorinus ſermones in genus commune,à rebus paruis & frigidis,abducebat ad ea,quæ eſſet magis utile audire ac diſcere,non allata extrinſecus,non per oſtentationem,ſed indidem nata,acceptaq́;. Præterea de penu adſcribendum hoc etiā putaui,

Penus.

Scr.

Ser. Sulpitium in reprehẽſis Scæuolæ capitibus ſcripſiſſe, Scio Helio placuiſſe, non quæ eſui tantum & potui forẽt, ſed thus quoque & cæreos in penu eſſe, quodq́; eſſet eius ferme rei cauſa comparatum. Maſſurius autem Sabinus in iuris ciuilis ſecundo, etiam quod iumentorum cauſa apparatum eſſet, quibus dominus uteretur, penori attributum dicit. Ligna quoque & uirgas: & carbones, quibus conficeretur penus, quibuſdam ait uideri eſſe in penu. Ex ijs autem quæ promercalia & uſuaria in locis ijſdem eſſent, ea ſola eſſe penoris putat, quæ ſint uſui annuo.

Quid differat morbus & uitium, & quam uim habeant uocabula iſta in edicto Aedilium, & an eunuchus & ſteriles mulieres redhiberi poſsint, diuerſæq́; ſuper ea re ſententiæ. CAP. II.

IN edicto Aedilium curulium, qua parte de mancipijs uendundis cautum eſt, ſcriptũ ſic fuit: Titulus ſeruorum ſingulorum ut ſcriptus ſit curato, ita ut intelligi rectè poſſit, quid morbi uitij́q; cuiq; ſit: Quis fugitiuus errò'ue ſit: noxa'ue ſolutus non ſit. Præterea quæſierunt iurecõſulti ueteres, quid mãcipium morboſum, quid'ue uitioſum rectè diceretur: quantumq́; morbus à uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro quem de edicto ædilium curulium cõpoſuit, Labeonem refert, quid eſſet morbus hiſce uerbis definiſſe: Morbus eſt habitus cuiuſq; corporis contra naturam, qui uſum eius facit deteriorem. Sed morbum aliâs in toto corpore accidere dicit: aliâs in parte corporis. Totius corporis morbum eſſe, ueluti ſunt φθίσις, aut febris: Partis autem ueluti cæcitatis, aut pedis debilitas. Balbus autem, inquit, & * atypus, uitioſi magis, quàm morboſi ſunt: & equus mordax aut calcitro, uitioſus, non morboſus eſt. Sed cui morboſus eſt, is etiam uitioſus eſt. Neque id tamen contrà fit. Poteſt enim qui uitioſus eſt, nõ morboſus eſſe. Quãobrem

Morbus.

* Bap. Egnatius aphthiphum legit.

obrem cùm de homine morboſo ageretur, nequaquam(inquit) ita diceretur, Quanto ob id uitiũ minoris erit. De eunucho quidem quæſitũ eſt, an contra edictũ ædilium uideretur uenundatus, ſi ignoraſſet emptor eum eunuchũ eſſe. Labeonem reſpondiſſe aiunt, redhiberi poſſe quaſi morboſum. Sues autẽ fœminas ſi ſteriles eſſent, & uenum iſſent, ex edicto ædilium poſſe agi Labeonẽ ſcripſiſſe. De ſterili autem muliere, ſi natiua ſterilitate ſit, Trebatiũ cõtra Labeonem reſpõdiſſe dicũt. Nam cùm redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam putaſſet * nõ oportere aiunt Trebatiũ ex edicto appoſuiſſe, ſi ea mulier à principio genitali in ſterilitate eſſet: At ſi ualetudo eius offendiſſet, exq́; ea uitium factũ eſſet, ut concipere fœtus non poſſet, tum ſanam nõ uideri, & eſſe in cauſa redhibitionis. De myope quoq; qui luſcitioſus Latinè appellatur, & περὶ νωδοῦ quoque diſſenſum eſt. Alij enim redhiberi omnino debere, alij contrà, niſi id uitiũ morbo contractũ eſſet. Eum uerò cui dens deeſſet, Seruius redhiberi poſſe reſpondit: Labeo in cauſa eſſe redhibẽdi negauit. Nam & magna(inquit) pars dente aliquo carẽt. Neq; eo magis pleriq; homines morboſi ſunt. Et abſurdum admodum eſt dicere, nõ ſanos naſci homines, quoniam cùm infantibus nõ ſimul dentes gignuntur. Non prætereundum eſt id quoq;, in libris ueterũ iuris peritorũ ſcriptũ eſſe, morbum & uitium diſtare: quòd uitium perpetuum, morbus cum acceſſu diſceſſuq́; ſit. Sed hoc ſi ita eſt, neq; cæcus, neq; Eunuchus morboſus eſt, cõtra Labeonis(quam ſuprà dixi) ſententiam. Verba Maſſurij Sabini appoſui, ex libro iuris ciuilis II. Furioſus, mutus'ue, cui'ue quod membrum lacerum læſumq́; eſt, aut obeſt quo ipſe minus aptus ſit, morboſi ſunt. Qui nõ longe uidet, tam ſanus eſt, quàm qui tardius currit.

* neceſſe aiunt

Quòd

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid ſit propriè pellex, quæq; eius uocabuli ratio ſit. CAP. III.

Diuortium primum Romæ factum.

MEmoriæ traditum eſt, quingētis ferè annis poſt Romam conditam, nullas rei uxoriæ neque actiones, neque cautiones in urbe Roma, aut in Latio fuiſſe: quia profectò nihil deſiderabantur, nullis etiam tunc matrimonijs diuertentibus. Ser. quoq; Sulpitius in libro quem compoſuit de dotibus, tum primum cautiones rei uxoriæ neceſſarias eſſe uiſas ſcripſit, cùm Sp. Carbilius cui Ruga cognomentum fuit, uir nobilis, diuortium cum uxore fecit, quia liberi ex ea corporis uitio non gignerētur, anno urbis conditæ DXXIII. *M. Attilio, P. Valerio conſulibus. Atque is Carbilius traditur uxorem, quam dimiſit, egregiè dilexiſſe, chariſſimamq́; morum eius gratia habuiſſe, & iuſiurandi religionem animo atq; amori præuertiſſe, quòd iurare à cenſoribus coactus erat, uxorem ſe liberorũ quærendorum gratia habiturum. Pellicem autem appellatam, probroſamq́; habitam, quæ iuncta cõſuetaq́; eſſet cum eo, in cuius manu mancipioq́; alia matrimonij cauſa foret, hac antiquiſſima lege oſtenditur, quam Numæ regis fuiſſe accepimus:*

Pellex.

Pellex ædem Iunonis non tangito: ſi tangit, Iunoni crinibus dimiſſis agnum fœminam cædito. Pellex autem quaſi πάλλαξ, *id eſt, quaſi* παλλακίς, *ut pleraq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de Græco flexum eſt.*

Quid Ser. Sulpitius in libro qui eſt de dotibus, ſcripſerit de iure atque more ueterum ſponſaliorum. CAPVT IIII.

Sponſalia quomodo fiebant.

SPonſalia in ea parte Italiæ, quæ Latium appellatur, hoc more atque iure ſolita fieri ſcripſit Ser. Sulpitius in libro quem ſcripſit de dotibus: Qui uxorem (inquit) du-

ctturus erat, ab eo, unde ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidem ſpondebat. Is cõtractus ſtipulationũ ſponſionumq́;, dicebatur ſponſalia. Tunc quæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur: qui ſpoponderat ducturum ſponſus. Sed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non dabatur, aut non ducebatur, qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat, iudices cognoſcebant. Iudex quamobrem data, accepta'ue non eſſet uxor, quærebat. Si nihil iuſtæ cauſæ uidebatur, litem pecunia æſtimabat. Quantiq́; interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui ſpoponderat, aut qui ſtipulatus erat condemnabat. Hoc ius ſponſaliorum obſeruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerſo Latio lege Iulia data eſt. Hæc eadem Neratius ſcripſit in libro quem de nuptijs compoſuit.

Sponſus.
Sponſa.

Hiſtoria narrata de perfidia aruſpicum Hetruſcorum, quodq́; ob eam rem uerſus hic à pueris Romę urbe tota cãtatus eſt Malum conſilium conſultori peſsimum eſt. CAP. V.

STatua Romæ in comitio poſita Horatij Coclitis fortiſſimi uiri de cœlo tacta eſt. Ob id fulgur piaculis luendũ aruſpices ex Hetruria acciti, inimico atq; hoſtili in populum Ro. animo, inſtituerant eam rem contrarijs religionibus procurare. Atq; illam ſtatuam ſuaſerunt in inferiorem locum perperam tranſponi, quem ſol oppoſitu circum undiq; aliarum ædium nunquam illuſtraret. Quod cùm ita fieri perſuaſiſſent, delati ad populũ, proditiq́; ſunt. Et cùm de perfidia confeßi eſſent, necati ſunt. Conſtitiiq́; eam ſtatuam (perinde ut ueræ rationes pòſt compertæ monebant) in locum editum ſubducendam: atq; ita in area Vulcani ſublimiori loco ſtatuendam. Eaq́; res bene & proſperè Reip. ceßit. Tunc igitur quòd in Hetruſcos aruſpices malè conſulentes animaduerſum uindicatumq́; fuerat, uerſus hic ſci-

Hor. Cocles.
Aruſpicum fraus.

te factus cantatusq́; eſſe pueris urbe tota fertur:

Malum conſilium conſultori peßimum eſt.

Ea hiſtoria de aruſpicibus, ac de uerſu iſto ſenario ſcripta eſt in annalibus maximis libro XI. *& in* Verrij Flacci *lib.* I. *rerum memoria dignarum. Videtur autem hic uerſus de Græco illo Heſiodi uerſu expreſſus:*

Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

Verba ueteris ſenatuſconſulti iſta, quo decretum eſt hoſtiis maioribus expiandum, quòd in ſacrario haſtæ Martiæ mouiſſent. Atq; ibi enarratum, quid ſint hoſtiæ ſuccidaneæ: quid item tempora præcidanea. Et quod Capito Atteius ferias quaſdam præcidaneas appellauit. CAP. VI.

VT terram mouiſſe nuntiari ſolet, eaq́; res procuratur: ita in ueteribus memorijs ſcriptum legimus, nuntiatum eſſe ſenatui in ſacrario, in regia haſtas Martias mouiſſe. Eius rei cauſa ſenatuſconſultum factum eſt M. Antonio, A. Poſthumio conſulibus, eiusq́; exemplum hoc eſt: Quod C. Iulius L. filius Pontif. nuntiauit in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe, D.E.R.I.C. ut M. Antonius conſul hoſtijs maioribus Ioui & Marti procuraret: quod & cæteris dijs (quibus uideretur) placandis, uti procuraſſet, ſatis habendũ cenſuerũt. Si quid ſuccidaneis opus eſſet, Robigus accederet. Quod ſuccidaneas hoſtias ſenatus appellauit, quæri ſolet quid uerbum id ſignificet. In Plauti quoq; comœdia quæ Epidicus inſcripta eſt, ſuper eodem ipſo uerbo requiri audio, in his uerſibus:

D.E.R.I.C. hoc eſt, de ea re ita cenſuerunt:

Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam,

Vt meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneũ? Succidaneæ autem hoſtiæ dicuntur, e, litera per morem compoſiti uocabuli in, i, literam commutata. Nam quaſi ſuccædaneæ appellatæ: quoniam ſi primis hoſtijs litatum non erat,

Succidaneæ hoſtiæ.

aliæ

aliæ poſt eaſdem ductæ hoſtiæ cædebantur: quæ quaſi prioribus iam cæſis, luendi piaculi gratia ſubdebantur, & ſuccidebantur: ob id ſuccidaneæ nominatæ, litera, i, ſcilicet tractim pronuntiata. Audio enim quoſdam eam literam in hac uoce barbarè corripere. Eadem autem ratione uerbi præcidaneæ quoq; hoſtiæ dicuntur, quæ ante ſacrificia ſolennia pridie ceduntur. Porca etiam præcidanea appellata, quam piaculi gratia ante fruges nouas fieri cœptas, immolari Cereri mos fuit, ſi qui familiam funeſtam aut non purgauerant, aut aliter eam rem quàm oportuerat, procurauerant. Sed porcam, & hoſtias quaſdam præcidaneas (ſicut dixi) appellari uulgò notum eſt. Ferias præcidaneas dici, id (opinor) à uulgò remotum eſt: propterea uerba Atteij Capitonis ex quinto librorum, quos de Pontificio iure compoſuit, ſcripſi. Ibi Cornucario Pont. Max. feriæ præcidaneæ in atrũ diem inauguratæ ſunt. Collegium decreuit, non habendum religioni, quin eo die feriæ præcidaneæ eſſent. Præcidanea hoſtia.

De epiſtola Val. Probi grammatici ad Marcellum ſcripta ſuper accentu nominum quorundam Punicorum.

CAPVT VII.

Valerius Probus grammaticus inter ſuam ætatem præſtanti ſcientia fuit. Is Annibâlem & Aſdrubâlem, & Hamilcârem ita pronuntiabat, ut penultimam circunflecteret, ut teſtis eſt epiſtola eius ſcripta ad Marcellum: in qua Plautum, & Ennium multoſq; alios ueteres eo modo pronuntiaſſe affirmat: ſolius tamen Ennij uerſum unum ponit, ex libro qui Scipio inſcribitur. Eum uerſum quadrato numero factum ſubiecimus, in quo niſi tertia ſyllaba de Annibâlis nomine circunflexè ponatur, numerus claudus eſt. Verſus Ennij, quem dixit, ita eſt: Val. Probus.

Qui propter Annibalis copias* conſiderant. *conſederãt

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit: quem cùm odiſſet, inimicuſq; eſſet deſignandũ tamen eum conſulem curauit. CAP. VIII.

Fabritius.
Rufinus.

FAbritius Lucinius magna gloria uir, magniſq; rebus geſtis fuit. P. *Cornelius Rufinus manu quidem ſtrenuus, & bellator bonus, militariq; diſciplina peritus admodum fuit, ſed furax homo, & auaritia acri erat.* Hunc *Fabritius non probabat, neq; amico utebatur, oſuſq; eum morum cauſa fuit.* Sed *cùm temporibus* Reip. *difficilimis conſules creandi forent, & is Rufinus peteret conſulatum, competitoreſq; eius eſſent imbelles quidem & futiles, ſumma ope adniſus eſt Fabritius, uti Rufino conſulatus deferretur.* Eam *rem pleriſq; admirantibus, quod hominem auarum, cui eſſet inimiciſſimus, creari conſulem peteret, quem hoſtiliter oderat: Fabritius inquit, Nihil eſt quod miremini, ſi malui compilari, quàm uenire.* Hunc *Rufinum poſtea bis conſulatu & dictatura functum, cenſor Fabritius ſenatu mouit ob luxuriæ notam, quòd decem pondo argenti factitaret.* Id *autem quod ſuprà ſcripſi, Fabritium de Cor. Rufino (ita in pleraque hiſtoria ſcriptum eſt) dixiſſe,* M. *Cicero non alijs à Fabritio, ſed ipſi Rufino gratias agenti, quod eius gratiam dedignatus non eſſet, dictum eſſe refert in libro* II. *de oratore.* Verba *Ciceronis hæc ſunt: Arguta etiam ſignificatio eſt, cùm parua re & ſæpe uerbo res obſcura & latens illuſtratur, ut cum* C. *Fabritio* P. *Cornelius homo (ut exiſtimatur) auarus & furax, ſed egregiè fortis & bonus imperator, gratias ageret quòd ſe homo inimicus conſulem feciſſet, bello præſertim magno & graui, Nihil eſt, quo mihi gratias agas inquit, ſi malui compilari, quàm uenire.*

Quid ſignificet propriè religioſus. Et in quæ diuerticula ſi-

gnifi

gnificatio iſtius uocabuli flexa ſit, & uerba Nigidii Figuli ex commentariis eius ſuper ea re ſumpta. CAP. IX.

Nigidius Figulus.

NIgidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Varronem doctiſsimus, in undecimo commentariorũ grammaticorum uerſum ex antiquo carmine refert memoria hercle dignum,

Religentem eſſe oportet, religioſum nefas.

Cuius autem id carmen ſit, non ſcribit. Atq; in eodem loco Nigidius: hoc (inquit) inclinamentum ſemper huiuſcemodi uerborum, ut uinoſus, mulieroſus, religioſus, nummoſus, ſignat copiam quandam immodicam rei ſuper qua dicitur. Quocirca religioſus is appellabatur, qui nimia & ſuperſtitioſa religione ſeſe alligauerat. Eaq; res uitio aſsignabatur. Sed præter iſta quæ Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo ſignificationis, religioſus pro caſto atq; obſeruanti, cohibentiq; ſeſe certis legibus finibusq;, dici cœptus. Simili autem modo, illa quoq; uocabula ab eadem profecta origine, diuerſum ſignificare uidentur, religioſi dies, & religioſa delubra. Religioſi enim dies dicuntur triſti omine infames impeditiq;, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri, temperandum eſt: quos multitudo imperitorum praué & perperam nefaſtos appellant. Itaq; M. Cicero in libro epiſtolarum nono ad Atticum: Maiores (inquit) noſtri funeſtiorem diem eſſe uoluerunt Allienſis pugnæ, quàm urbis captæ, quòd hoc malum ex illo. Itaq; alter religioſus etiã nunc dies, alter in uulgus ignotus. Idem tamen M. Tullius in oratione de accuſatore conſtituendo, religioſa delubra dicit, non ominoſa, nec triſtia, ſed maieſtatis uenerationisq; plena. Maſſurius autem Sabinus, in commentarijs quos de indigenis compoſuit: Religioſum (inquit) eſt, quod propter ſanctitatem atiquam re-

Oſus finita. Religioſus.

motum ac ſepoſitum à nobis eſt. Verbum à relinquendo dictum, tanquam ceremoniæ à carendo. Secundum hanc Sabini interpretationem, templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in uituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus immodeſta eſt, quæ non uulgò ac temere, ſed cum caſtitate ceremoniaq; adeunda, & reuerenda, & reformidanda ſunt, magis quàm inuulganda. Sed dies religioſi dicti, quos ex contraria cauſa propter ominis diritatem relinquimus. Iccirco ait Terentius in Heaut.

Religioſi dies.

Tum quod dem ei, rectè eſt.
Nam nihil eſſe mihi, religio eſt dicere.

Quod ſi (ut ait Nigidius) omnia iſtiuſmodi inclinamenta, nimium ac præter modum ſignificant, & iccirco in culpas cadunt, ut uinoſus, mulieroſus, uerboſus, moroſus, famoſus: cur ingenioſus, & formoſus, & officioſus, & ſpecioſus, quæ pariter ab ingenio, & forma, & officio inclinata ſunt, cur etiam diſciplinoſus, conſilioſus, uictorioſus, quæ M. Cato ita affigurauit, cur item facundioſa, quod Sempronius Aſellio XIII. rerum geſtarum ita ſcripſit: Facta ſua ſpectare oportere, dicta non: ſi minus facundioſa eſſent: cur, inquam, iſta omnia nunquàm in culpam, ſed in laudem dicuntur? quanquàm hæc quoque incrementum ſui nimium demonſtrent? an propterea, quia illis quidem, quæ ſupra poſui, adhibendus eſt modus quidam neceſſarius? Nam & gratia, ſi nimia atq; immodica: & mores, ſi multi atq; uarij: & uerba, ſi perpetua, atq; infinita, & obtundentia: & fama, ſi magna, & inquieta, & inuidioſa ſit, neq; laudabilia, nec utilia ſunt. Ingenium autem, & officium, & forma, & diſciplina, & conſilium, & uictoria, & facundia, ſicut ipſæ uirtutum amplitudines, nullis

lis finibus cohibentur, ſed quantò maiora auctioraq; ſunt, etiam tantò laudatiora ſunt.

Quid obſeruatum de ordine rogandarum ſententiarum iurgiorumq; in ſenatu C. Cæſaris conſulis, & Marci Catonis diem dicendo eximentis. CAP. X.

Ante legem, quæ nunc de ſenatu habendo obſeruatur, ordo rogandi ſententias uarius fuit: Aliâs primus rogabatur, qui à CENS. *princeps in ſenatum lectus fuerat: aliâs qui deſignati* COSS. *erant. Quidam è* COSS. *ſtudio aut neceßitudine aliqua adducti, quem is uiſum erat, honoris gratia extra ordinem ſententiam primũ rogabant. Obſeruatum tamen eſt, cum extra ordinem fieret, ne quis quen quam ex alio, quam ex conſulari, loco ſententiam primum rogaret.* C. *Cæſar in cõſulatu, quem cum* M. *Bibulo geßit, quatuor ſolos extra ordinem rogaſſe ſententiã dicitur. Ex ijs quatuor principem rogabat* M. *Craſſum: ſed poſtquàm filiam Cn. Pompeio deſponderat, primũ cœperat Pompeiũ rogare. Eius rei rationẽ reddidiſſe eum Senatui, Tiro Tullius* M. *Ciceronis libertus, refert: itaque ſe ex patrono ſuo audiſſe ſcribit. Id ipſum Capito Atteius in libro, quem de officio ſenatorio compoſuit, ſcriptum reliquit. In eodem lib. Capitonis, id quoq; ſcriptum eſt: Caius, inquit, Cæſar Conſul* M. *Catonem ſententiam rogauit: Cato, rem * quæ conſulebatur, quoniam non è Rep. uidebatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendæ longa oratione utebatur, eximebatq; dicendo diem. Erat enim ius Senatori, ut ſententiam rogatus, diceret antè quicquid uellet alîus rei, & quoad uellet. Cæſar* COS. *uiatorem uocauit: eumq;, cùm finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iußit. Senatus conſurrexit, & proſequebatur Catonem in carcerem. Hac inquit, inuidia facta, Cæſar*

Rogandi ſenatus ordo.

**quam conſuleb.*

deſtitit, & mitti Catonem iuſsit.

Quæ, qualiaq́; ſint, quæ Ariſtoxenus, quaſi magis comperta de Pythagora memoriæ commendauit: & quæ item Plutarchus in eundem modum, de eodem Pythagora ſcripſerit.

CAPVT XI.

Pythagora cibus.

Opinio uetus falſa occupauit, & conualuit, Pythagoram philoſophum non eſitauiſſe ex animalibus: item abſtinuiſſe fabulo, quem κύαμον *Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poëta ſcripſit:*

Gellius fabulũ, pro faba uertit.

Καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν ἀνιῶντος ἐδεστῶν,
Κἀγὼ Πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadem item opinione M. Ci. in lib. de Diuinatione 1. hæc uerba poſuit: Iubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, ut nihil ſit, quod errorem animis perturbationemq́; afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba ueſcerentur: quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus conſtat eſſe contrarius. Hæc quidem M. Cicero. Sed Ariſtoxenus muſicus, uir literarum ueterum diligentiſsimus, Ariſtotelis philoſophi auditor, in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo ſæpius legumento Pythagoram dicit uſum, quàm fabis: quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim aluum, & leuigaret. Verba iſta Ariſtoxeni ſubſcripſi: Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε λίαν. κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν, διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ.

Fabæ inflant.

Porculis quoque minuſculis, & hœdis tenerioribus uictitaſſe idem Ariſtoxenus refert. Quam rem uidetur cognouiſſe ex Xenophilo Pythagorico, familiari ſuo, & ex quibuſdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis etiam poëta in comœdia, quæ Pythagoris uita inſcribitur, docet.

doeet. Videtur autem, de κυάμω non eſitato cauſa erroris fuiſſe, quia in Empedoclis carmine, qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt, uerſus hic inuenitur:

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχεσθαι.

Opinati enim ſunt pleriq; κύαμον legumentum uulgò dici. Sed qui diligentius ſcitiusq́; carmina Empedoclis arbitrati ſunt, κυάμους hoc loco teſticulos ſignificare dicunt: eosq́; more Pythagoræ opertè atq; ſymbolicè κυάμους appellatos: quod ſunt εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν. Idcircoq́; in Empedoclis uerſu iſto non à fabulo edendo, ſed à rei ueneree proluuio, uoluiſſe homines deducere. Plutarchus quoq; homo in diſciplinis graui autoritate in primo librorum, quos de Homero compoſuit, Ariſtotelem philoſophum ſcripſit, eadem ipſa de Pythagoricis ſcripſiſſe: quòd non abſtinuerunt edundis animalibus, niſi pauca carne quadam. Verba ipſa Plutarchi (quoniam res inopinata eſt) ſubſcripſi: Ἀριστοτέλης δὲ μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης. καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς πυθαγορικῶς. χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις. Ἀκαλύφη autem eſt animal marinum, quod urtica appellatur. Sed & piſcibus nonnullis abſtinere Pythagoricos Plutarchus in Sympoſiacis dicit: Pythagoram uerò ipſum, ſicut celebre eſt, Euphorbum primò ſe fuiſſe dictitaſſe: ita hæc remotiora ſunt ijs, quæ Clearchus, et Dicæarchus memoriæ tradiderunt: fuiſſe eum poſtea Pyrandum, deinde Callideam, deinde fœminam pulchra facie meretricem, cui nomem Alce.

Legumentum.

Alce meretrix.

Notæ, & animaduerſiones Cenſoriæ in ueteribus monimentis repertæ, memoria dignæ. CAP. XIII.

SI quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, eumq́; indiligenter curabat, ac neq; arauerat, neq; purgauerat: ſiue quis arborem ſuam, uineamq́; habuerat derelictui: non

is ſine pœna fuit: ſed erat opus cenſorium, Cenſoresq; ærarium faciebant. Item ſi quis Eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum uiſus erat: impolitiæ notabatur. Id uerbum ſignificat, quaſi tu dicas incuriæ. Cuius rei utriuſq; autoritates ſunt: & M. Cato id ſæpenumero atteſtatus eſt.

Quòd incenſiones quædam tibiarum certo modo factę, iſchiaticis mederi poſsint. CAP. XIII.

Iſchiacis tibicinem mederi.

CReditum hoc à pleriſq; eſt, & memoriæ mandatum, iſchiaci cum maximè doleant, tum ſi modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. Ego nuperrimè in lib. Theophraſti ſcriptum inueni, uiperarum morſibus tibicinen ſcitè modulateq́; adhibitum mederi. Refert & Domocriti liber, qui inſcribitur περὶ λοιμῶν ἢ λογικῶν* κανῶν. *In quo docet plurimis hominum morbis, medicinam fuiſſe incentiones tibiarum: tanta prorſus eſt affinitas corporibus hominum mentibusq́;, & propterea quoq; uitijs, aut medelis animorum & corporum.*

*Fortaßis κακῶν.

Narratur hiſtoria de Hoſtilio Mancino Aedili, & Manulia meretrice: uerbaq; decreti Tribunorum, ad quos à Manulia prouocatum eſt. CAP. XIIII.

CVm librum VIII. Attei Capitonis collectaneorum legeremus, qui inſcriptus eſt, de Iudicijs publicis: decretum Tribunorum uiſum eſt grauitatis antiquæ plenum. propterea id meminimus: idq́; ob hanc cauſam, & in hanc ſententiam ſcriptum eſt: A. Hoſtilius Mancinus Aedilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diem ad populum dixit: quod de ambulacro eius noctu lapide ictus eſſet: uulnusq́; ex eo lapide oſtendebat. Manulia ad Trib. pl. prouocauit: apud eos dixit comeſſatorem Mancinum ad ædes ſuas ueniſſe: cum ſibi recipere non fuiſſe in æde ſua: ſed cum ui irrumperet, lapid*

Hoſtilij poſtulatio.

Manulia meretrix.

**uiſum non fuiſſe*

lapidibus depulſum. Tribuni decreuerunt, Aedilem ex eo loco iure deiectum, quò eum uenire cum coronario nõ docuiſſet: propterea ne cum populo Aedilis ageret, interceſſerũt.

Defenſa à culpa ſententia ex hiſtoria Salluſtii, quam inimici eius, cum inſectatione, malignè reprehenderunt. CAP. XV.

ELegantia orationis Salluſtij uerborumq́; facundia, & nouandi ſtudium cum multa prorſus inuidia fuit: multiq́; non mediocri ingenio uiri conati ſunt reprehendere pleraq;, & obtrectare: in quibus plura inſcitè aut malignè uellicant. Nonnulla tamen uideri poſſunt, non indigna reprehenſione: quale illud in Catilinæ hiſtoria repertum eſt: quòd habeat eam ſpeciem, quaſi parum attentè dictum. Verba Salluſtij hæc ſunt: At mihi quidem, tametſi haudquaquam par gloria ſequatur ſcriptorem, & autorem rerum, tamen in primis arduum uidetur res geſtas ſcribere. Primùm, quòd facta dictis exæquenda ſunt: deinde quòd pleriq; quæ delicta reprehenderis, maleuolentia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atq; gloria bonorum memores, quæ ſibi quiſq; facilia factu putat, æquo animo accipit: ſuprà, ea ueluti ficta pro falſis ducit. Propoſuit, inquiunt, dicturum cauſas, quamobrem uideatur eſſe arduum res geſtas ſcribere: atq; ibi non primùm cauſas, ſed querelas dicit. Non enim cauſa uideri debet, cur hiſtoriæ opus arduum ſit: quòd ij qui legunt, aut iniquè interpretantur quæ ſcripta ſunt, aut uera eſſe non credant. Obnoxiam quippe, & obiectam falſis exiſtimationibus eam rem dicendam magis aiunt, quàm arduam: quia quod arduum eſt, ſui operis difficultate eſt arduum, non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi maleuoli reprehenſores dicunt. Sed Arduum Salluſtius, non pro difficili tantum, ſed pro eo quoq; ponit, quod Græ- Arduum.

ci δυσχόρες aut χαλεπὸν appellant: quod eſt cum difficile, tum moleſtum quoq;, & incommodum, & intractabile. Quorum uerborum ſignificatio à ſententia Salluſtij ſupraſcripta non abhorret.

De uocabulis quibuſdam à Varrone, & Nigidio contra quotidiani ſermonis conſuetudinem declinatis: atque inibi id genus quædam, cum exemplis ueterum relata. CAP. XVI.

MArcum Varronem, & P. Nigidium, uiros Romani generis doctiſsimos, comperimus non aliter locutos eſſe, & ſcripſiſſe, quàm Senatuis, & Domuis, & Fluctuis: qui eſt patrius caſus ab eo, quod eſt Senatus, Domus, & Fluctus: huic Senatui, Domui, Fluctui: cæteráq; his conſimilia pariter dixiſſe. Terentij quoq; comici uerſus in libris ueteribus itidem ſcriptus eſt:

Senatuis. Domuis. Fluctuis.

Eius anuis opinor cauſa, quæ eſt mortua.

Hanc eorum autoritatem quidam è ueteribus Grammaticis ratione etiam firmare uoluerunt: quòd omnis datiuus ſingularis, litera finitus i, ſi non ſimilis eſt genitiui ſingularis, s, litera addita genitiuum ſingularem facit: ut patri patris, Duci ducis, Cædi cædis. Cùm igitur, inquiunt, in caſu dandi huic Senatui dicamus, genitiuus ex eo ſingularis Senatuis eſt, & non Senatus. Sed non omnes concedunt in caſu datiuo Senatui magis dicendum, quàm Senatu: ſicut Lucil. in eodem caſu, Victu, & Anu dicit, non Victui, & Anui, in hiſce uerſibus:

Quod ſumptum atq; epulas uictu præponis honeſto.

Et alio in loco:

Anu noceo inquit.

Verg. quoq; in caſu dandi Aſpectu dicit, non Aſpectui:

Teq; aſpectu ne ſubtrahe noſtro. Et in Georg.

Quod nec concubitu indulgent.

C. etiam

C. etiam Cæſar, grauis autor linguæ Latinæ, in Anticatone: Vnius, inquit, arrogantiæ ſuperbiæq́; dominatuq́;. Item in *Dolabella: Actionis illibuiſti: quorum in ædibus fanisq́; poſita, & honori erant, & ornatu. In libris quoq; Analogicis omnia iſtiuſmodi, ſine i, litera, dicenda cenſet. *Dolobella

De natura quarundam particularum, quæ præpoſitę uerbis intendi, atq; produci barbarè, atq; inſcitè uidentur, exemplis rationibusq́; pluſculis diſceptatum. CAP. XVII.

LVcilij ex undecimo uerſus ſunt:

Scipiadæ magno improbus obijciebat aſellus:
Luſtrum, illo Cenſore, malum, infelixq́; fuiſſe.

Obijciebat o, litera producta multos legere audio: idq́; eò facere dicunt, ut ratio numeri ſalua ſit.

Idem infrà: -Et iam
Conijcere in uerſus dictum præconis uolebam
Graij.

In hac quoq; prima uerbi præpoſitione ob eandem cauſam producunt. Item XV.

Subijcit hinc humilem, & *ſuffercatus poſteriorem. *Fortaßis ſuffectus

Subijcit; u, litera longa legunt, quia primam ſyllabam breuem eſſe in uerſu heroico non conuenit. Item apud Plautum in Epidico, con, ſyllabam productam pronuntiant:

Age nunc iam orna te Epidice, & pallium in collũ conijce,

Apud Vergilium quoq; ſubijcit uerbum produci à pleriſq́; audio: -Etiam Parnaßia laurus
Parua ſub ingenti matris ſe ſubijcit umbra.

Sed neq; Ob, neq; Sub præpoſitio producendi habet naturam; neq; item Con, niſi cùm eam literæ ſequuntur, quæ in uerbis Conſtituit, & Confecit, ſecudum eam primæ ſunt: uel cùm eliditur ex ea n, litera, ſicut Salluſtius: Fœnoribus, inquit, coopertus. In ijs autem, quæ ſuprà poſui, & metrum eſſe integrum poteſt, & præpoſitiones iſtæ poſſunt non barbarè

barē protendi. Secunda enim litera in his uerbis per duo ij, non per unum ſcribenda eſt. Nam uerbum iſtud, cui ſupradictæ particulæ præpoſitæ ſunt, non Icio eſt, ſed Iacio, & præteritum non Icit, ſed Iecit. Idq́; ubi compoſitum eſt, ex a litera, in i, mutatur: ſicut fit in uerbis Inſilio, & Incipio: atq; ita uim conſonantis capit. Et idcirco ea ſyllaba productius latiusq́; paulò pronuntiata, priorem ſyllabam breuem eſſe non patitur: ſed reddit eam poſitu longuam. Proptereaq́; & numerus in uerſu, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc quæ diximus, eò etiam conducunt, ut quod apud Vergilium in ſexto poſitum inuenimus:

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Inijce.

Sic eſſe inijce, ut ſuprà dixi, et ſcribendum & legendū ſciamus. Niſi quis tam indocilis eſt, ut in hoc quoq; uerbo, In, præpoſitionem metri cauſa protendat. Quærimus igitur in Obijcibus, o, litera, qua ratione intendatur: cùm id uocabulum factum ſit à uerbo Obijcio: & nequaquam ſimile ſit, quòd à uerbo Moueo Motus, o, litera longa dicitur. Equidem memini Sulpitium Apollinarem, uirum præſtanti literarum ſcientia, Obijces, & Obijcibus, o, litera correpta dicere: in Vergilio quoq; ſic eum legere:

—Qua ui maria alta tumeſcant
Obijcibus ruptis.

Sed ita ut diximus, i, literam, quæ in uocabulo quoq; gemina eſſe debet, paulò uberius largiusq́; pronuntiabat. Congruens igitur eſt, ut Subijces etiam quod perinde ut Obijces compoſitum eſt, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inſcribitur, Subijces pro aëre alto ponit, qui cœlo ſubiectus eſt, in his uerſibus:

Ergo Deûm ſublimes ſubijces, humidus
Vnde oritur imber, ſonitus ſæuo, & ſtrepitu,

Pleroſq; omnes tamen legere audias, u, litera producta. Id ipſum autem uerbum M. Cato ſub alia præpoſitione dicit, in oratione, quam de Conſulatu ſuo habuit. Ita hos, inquit, fert uentus ad priorem Pyrenæum, quos proijcit in altum. Et Pacuuius item in Anchiſe: Id promontorium, cuius* lingua in altum proijcit. *ligna

De Africano ſuperiore ſumpta quædam ex Annalibus, memoratu digniſsima. CAP. XVIII.

Scipio Africanus antiquior, quanta uirtutum gloria præſtiterit, & quàm fuerit altus animo, atq; magnificus, & qua ſui conſcientia ſubnixus: pluribus rebus, quæ dixerit, quæq; fecerit, declaratum eſt. Ex quibus ſunt hæc duo exempla eius fiduciæ, ac exuperantiæ ingentis. Cùm M. Neuius Trib. pleb. accuſaret eum ad populum, diceretq; accepiſſe à Rege Antiocho pecuniam, ut conditionibus gratioſis & mollibus pax cum eo pop. Rom. nomine fieret, & quædam item alia crimini daret, indigna tali uiro: tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ ſuæ, atq; gloria poſtulabat: Memoria, inquit, Quirites, repeto diem eſſe hodiernum, quo Annibalem Pœnum imperio noſtro inimiciſsimum magno prælio uici in terra Africa, pacemq; & uictoriam uobis peperi inſperabilem. Non igitur ſimus aduerſum Deos ingrati: ſed cenſeo relinquamus nebulonem hunc, eamusq; nunc protinus Ioui Optimo Maximo gratulatum. Id cùm dixiſſet, auertit; & ire in Capitolium cœpit. Tum concio uniuerſa, quæ ad ſententiam de Scipione ferendam conuenerat, relicto Tribuno, Scipionem in Capitolium comitata: atq; inde ad ædes eius cum lætitia & gratulatione ſolenni proſecuta eſt. Fertur etiam oratio, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam non ueram, non eunt inficias, quin hæc quidem uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Scipionis Africani altitudo animi.

Item

Item aliud eſt factum eius præclarum: Petilij *quidam Tri. pleb. à* Marco, *ut aiunt* Catone *inimico* Scipionis, *comparati in eum atq; immiſsi deſiderabant in Senatu inſtantiſsimè, ut pecuniæ* Antiochenæ, *prædæq; quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim* L. Scipioni Aſiatico *fratri ſuo Imperatori in ea prouincia Legatus. Ibi Scipio exurgit: & prolato è ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ, omniſq; prædæ. Illatum, ut palàm recitaretur, & ad ærarium deferretur. Sed enim id iam non faciam, inquit, nec me ipſe afficiam contumelia. Eumq; librum ſtatim diſcidit ſuis manibus, & concerpſit: ægrè paſſus, quòd cui ſalus imperij ac Reipublicæ accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatitiæ poſceretur.*

Quid M. Varro in Logiſtorico ſcripſerit de moderando uictu puerorum impubium. CAP. XIX.

Crapula ingenio officit.

PVeros *impuberes compertum eſt, ſi plurimo cibo, nimioq; ſomno uterentur, hebetiores fieri: aduertimuſq; hinc elici tarditatem, corporaq; eorum improcera fieri, minuſq; adoleſcere. Idem pleriq; alij medicorum* Philoſophorumq;, & M. Varro *in* Logiſtorico *ſcripſit, quæ inſcripta eſt* Capys, *aut de liberis educandis.*

Notati à Cenſoribus, qui audientibus iis dixerunt ioca quædam intempeſtiuiter: ac de eius nota deliberatũ, qui ſteterat fortè apud eos oſcitabundus. CAP. XX.

Cenſoria nota.

INter *Cenſorias ſeueritates tria hæc exempla in literis ſunt caſtigatiſsimæ diſciplinæ. Vnum eſt huiuſmodi:* CENS. *agebat de uxoribus ſolenne iuſiurandum. Verba erant ita concepta:* Et tu ex animi tui ſententia uxorem habes? *Qui iurabat, cauillator quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum eſſe ſibi ioci dicendi ratus,*

Iocus intempeſtiuus.

tus, cùm ita, uti mos erat, CENS. *dixiſſet, Et tu ex animi tui ſententia uxorem habes? Habeo equidem, inquit, uxorem: ſed non hercle ex animi tui ſententia. Tum* CENS. *eum, quòd intempeſtiuè laſciuiſſet, in ærarios retulit, cauſamq́; hanc ioci ſcurrilis apud ſe dicti ſubſcripſit. Altera ſeueritas eiuſdem ſectæ, diſciplinæq́; eſt: Deliberatum eſt de nota eius, qui ad* CENS. *ab amico aduocatus eſt, & in iure ſtans, clarè nimis ac ſonorè oſcitauit: atque inibi propè ut plecteretur, fuit: tanquam illud indicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atque apertæ ſecuritatis. Sed cùm ille deieraſſet inuitiſsimum ſeſe, ac repugnantem oſcitatione uictum, teneríque eo uitio, quod Oſcedo appellatur: tum notæ iam deſtinatæ exemptus eſt. P.Scipio Africanus Pauli filius utranque hiſtoriam poſuit in oratione, quam dixit in Cenſura, cùm ad maiorum mores populum hortaretur. Item aliud refert Sabinus Maſſurius in ſeptimo memorabilium ſeuerè factum:* CENS. *inquit, P.Scipio Naſica, & M.Pompilius, cùm equitum cenſum agerent, equum nimis ſtrigoſum & malè habitum, ſed equitem eius uberrimum & habitiſsimum uiderunt. Et cur, inquiunt, ita eſt, ut tu ſis, quàm equus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Statius meus. Viſum eſt parum reuerens eſſe reſponſum, relatusq́; in ærarios, ut mos eſt. Statius autem ſeruile nomen fuit. Pleriq; apud ueteres ſerui eo nomine fuerunt. Cæcilius quoq; ille comœdiarum poëta inclytus ſeruus fuit, & propterea nomen habuit Statius. Sed poſteà uerſum eſt quaſi in cognomentum, appellatusq́; eſt Cæcilius Statius.*

Oſcedo.

Equus ſtrigoſus.

Statius.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER V.

Quòd Muſonius philoſophus reprehēdit, improbauitq́; laudari philoſophum diſſerentem à uociferantibus, & in laudando geſtientibus. CAP. I.

Muſonius.

*MVSONIVM philoſophum ſolitum dicere accepimus: Cùm philoſophus, inquit, hortatur, monet, ſuadet, obiurgat, aliud'ue quid diſciplinarum diſſerit: tum qui audiunt, ſi de ſummo, & ſoluto pectore obuias, uulgatasq́; laudes effutiunt, ſi clamitant etiam, ſi geſtiunt, ſi uocum eius feſtiuitatibus, ſi modulis uerborum, ſi quibuſdam quaſi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & geſtiunt: tum ſcias, & qui dicit, & qui audit, fruſtra eſſe: neq; illic philoſophum loqui, ſed tibicinem canere. *Animus is, inquit, audientis philoſophum quæ dicuntur utilia, ac ſalubria ſunt, quæq; & errorum, atq; uitiorum medicinas ferunt, laxamentum atq; otium prolixè profuſeq́; laudandi non habet. Quiſquis ille eſt qui audit, niſi ille eſt planè deperditus, inter ipſam philoſophi orationem & perhorreſcat neceſſe eſt, & pudeat tacitus, & pœniteat, & gaudeat, & admiretur: uarios adeò uultus diſparilesq́; ſenſus gerat, perinde ut eum, conſcientiamq́; eius affecerit, utrarumq́; animi partium aut ſyncerarum, aut ægrarum, philoſophi pertractatio. Præterea dicebat, magnam laudem non abeſſe ab admiratione: admirationem autem, quæ maxima eſt, non parere uerba, ſed ſilentium. Iccirco, inquit, poëtarum ſapientiſ-*

*Amicus enim

tiſſ

tiſſimus auditores illos Vlyſſi, labores ſuos illuſtriſſimè narrantis, ubi loquendi finis factus, non exultare, nec ſtrepere, nec uociferari facit: ſed conſiluiſſe uniuerſos dicit, quaſi attonitos, & obſtupidos, delinimentis aurium ad origines uſq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus eſt. CAPVT II.

EQuus Alexandri regis & capite, & nomine Bucephalus fuit. Emptum Cares ſcripſit talentis XIII. & regi Philippo donatum: æris noſtri ſumma eſt HS CCCXII. Super hoc equo dignum memoria uiſum: quòd ubi ornatus erat, armatusq́; ad prælium, haud unquam inſcendi ſeſe ab alio niſi à rege paſſus ſit. Id etiam de iſto equo memoratum eſt: Quòd cùm in eo inſidens Alexander bello Indico, *& facinora faciens fortia, in hoſtium cuneum, non ſatis ſibi prouidens, immiſiſſet, coniectisq́; undiq; in Alexandrum telis, uulneribus altis in ceruice atque latere equus perfoſſus eſt: moribundus tamen, ac propè iam exanguis, è medijs hoſtibus regem uiuaciſſimo curſu retulit: atq; ubi eum extra tela extulerat, ilico concidit: & * deinde iam ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus humani ſolatio expirauit. Tum rex Alexander, parta eius belli uictoria, oppidum in ijſdem locis condidit: atque ob equi honores Bucephalon appellauit.

Bucephalus. *ſe *domini Bucephalon oppidum.

Quæ cauſa, quodq́; initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ literas adeundi. CAP. III.

PRotagoram uirum in ſtudijs doctrinarum egregium, cuius nomen Plato libro ſuo illi inclyto inſcripſit, adoleſcentem aiunt, uictus quærendi gratia in mercede miſſum, uecturasq́; onerum corpore ſuo factitauiſſe: quod genus Græci βαςάζοντας uocant, Latinè Baiulos appellamus.

Protagoras. Baiulus.

Abdera Democriti oppidũ.

mus. Is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circundatos portabat. Tum ſortè Democritus ciuitatis eiuſdem ciuis, homo ante alios uirtutis & philoſophiæ gratia uenerandus, cùm egrederetur extra urbem, uidet eum cum illo genere oneris tam impedito, ac tam incoibili, facilè atq; expeditè incedentem. Et propè accedit, & iuncturam, poſituramq; ligni ſcitè periteq; factam conſiderat: petitq; ut paulùm acquieſcat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum, fecit: atq; itidem Democritus aceruum illum, & quaſi orbem caudicum breui uinculo compreſſum, ratione quadam quaſi geometrica librari, contineriq; animaduertit: interrogauit, quis id lignum ita compoſuiſſet. Et cùm ille à ſe compoſitum dixiſſet: deſiderauit uti ſolueret, ac denuo in modum eundem collocaret. At poſtquàm ille ſoluit, ac ſimiliter compoſuit: tum Democritus animi aciem, ſolertiamq; hominis non docti, demiratus: Mi adoleſcens, inquit, cùm ingenium benefaciendi habeas, ſunt maiora melioraq;, quæ facere mecum poſſis. Abduxitq; eum ſtatim, ſecumq; habuit, & ſumptum miniſtrauit, & philoſophias docuit: & eſſe eum fecit, quantus poſteà fuit. Is tamen Protagoras inſyncerus quidem philoſophus, ſed acerrimus ſophiſtarum fuit. Pecuniam quippe ingentem cùm à diſcipulis acciperet annuam, pollicebatur ſe id docere, quanam uerborũ induſtria, cauſa infirmior, fieret fortior. Quã rem Græcè ita dicebat, τὸν ἥττω λόγον, κρείττω ποιεῖν.

De uerbo Duo & uiceſimo, quod uulgò incognitum, à uiris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt.

CAPVT IIII.

Iulius Paulus.

APud Sigillaria fortè in libraria ego & Iulius Paulus poëta, uir memoria noſtra doctiſſimus, conſederamus:

ramus: atque ibi expoſiti erant Fabij *annales, bonæ atque ſynceræ uetuſtatis libri, quos uenditor ſine mendis eſſe contendebat.* Grammaticus *autem quiſpiam è nobilioribus ab emptore ad ſpectandos libros adhibitus, reperiſſe unum in libro mendum dicebat. Sed contrà librarius in quoduis pignus uocabat, ſi in una uſpiam litera delictum eſſet.* Oſtendebat *grammaticus ita ſcriptum in lib.* IIII. *Quapropter tum primum ex plebe alter* COS. *factus eſt, duo & uiceſimo anno poſtquàm* Romam Galli *ceperunt:* Non, *inquit,* Duo *& uiceſimo, ſed* Duodeuiceſimo *ſcribi oportuit.* Quid *enim eſt* Duo *& uiceſimo?* Alio *quoque loco hic ita ſcripſit:* Mortuus *eſt anno* Duo *& uiceſimo,* Rex *fuit anno uiceſimo primo.* — *Duodeuiceſimo.*

Cuiuſmodi ioco cauillatus ſit in Antiochum regem Pœnus Annibal. CAP. V.

IN *libris ueterum memoriarum ſcriptum eſt* Annibalem Carthaginienſem *apud regem* Antiochum *facetiſsimè cauillatum eſſe.* Ea *cauillatio huiuſcemodi fuit:* Oſtendebat *ei* Antiochus *in campo copias ingenteis, quas bellum* Pop. Rom. *facturus comparauerat: conuertebatq́; exercitum inſignibus argenteis, & aureis florentem.* Inducebat *etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus: equitatumq́; frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem.* Atque *ibi rex contemplatione tanti, ac tam ornati exercitus gloriabundus* Annibalem *aſpicit: &,* Putas'ne, *inquit, conferri poſſe, ac ſatis eſſe credis* Romanis *hæc omnia?* Tum Pœnus *eludens ignauiam, imbelliamq́; militum eius pretioſè armatorum:* Satis *planè, inquit, ſatis eſſe credo* Romanis *hæc omnia: etiam ſi auariſsimi ſunt.* Nihil *prorſum, neq́; tam lepidè, neque tam acerbè dici poteſt.* Rex *de numero exercitus* — *Annibalis cauillatio i Antiochum.* — *Macrob. lib. 2. cap. 2.* — *Imbellia genere fœminino.*

ſui, ac de æquiparatione æſtimanda quæſierat: Reſpondit Annibal de præda.

De coronis militaribus quæ ſit earum Triumphalis, quæ Obſidionalis, quæ Ciuica, quæ Muralis, quæ Caſtrenſis, quæ Naualis, quæ Oualis, quæ Oleaginea.

CAPVT VI.

Coronæ militares. Militares coronæ multifariæ ſunt: Quarum quæ nobiliſſimæ ſunt, has ferme eſſe accepimus triumphalem, obſidionalem, ciuicam, muralem, caſtrenſem, naualem. Eſt ea quoque corona, quæ Oualis dicitur. Eſt item poſtrema Oleaginea, qua uti ſolent qui in prælio non fuerunt, ſed triumphum procurant. *Coronæ triumphales.* Triumphales coronæ ſunt aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id uulgò dicitur Aurum coronarium. Hæ antiquitus è lauro erant: pòſt fieri ex auro cœptæ. *Obſidionalis.* Obſidionalis eſt, quam ij qui liberati ſunt obſidione, dant ei duci qui liberauit. *Graminea.* Ea corona graminea eſt: obſeruariq; ſolitum, ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum eſſet, intra quem clauſi erant, qui obſidebantur. Hanc coronam gramineam S.P.Q.R.Q. Fabio Maximo dedit, bello Pœnorum ſecundo, quòd urbem Romam obſidione hoſtium liberaſſet. *Ciuica.* Ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui, à quo ſeruatus eſt in prælio, teſtem uitæ ſalutisq; perceptæ, dat. Ea fit è fronde querna: quoniam cibus, uictusq; antiquiſſimus querceus capi ſolitus ſit. Fit etiam ex ilice, quod genus ſuperiori proximum eſt: ſicuti ſcriptum eſt in quadam comœdia Cæcilij:

Aduehuntur, inquit, cùm ilignea corona, & chlamyde:
Dij uoſtram fidem.

Maſſurius autem Sabinus in XI. librorum memorabilium Ciuicam coronam tum dari ſolitam dicit, quum is qui ciuem ſeruauerat, eodem tempore etiam hoſtem occiderat,

neq;

neq; locum in ea puga reliquerat: aliter ius ciuicæ coronæ negat conceſſum. Tiberium tamen Cæſarem conſultum, an ciuicam coronam capere poſſet, qui ciuem in prælio ſeruaſſet, & hoſtes ibidem duos interfeciſſet, ſed locum in quo pugnabat, non retinuiſſet, eoq; loco hoſtes potiti eſſent, reſcripſiſſe dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri: quòd appareret, è tam iniquo loco ciuem ab eo ſeruatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiuerit. Hac corona ciuica L. Gellius uir cenſorius in Senatu Ciceronem Conſulem donari à republica cenſuit: quòd eius opera eſſet atrociſſima illa Catilinæ coniuratio detecta, uindicataq;. Muralis eſt corona, qua donatur ab imperatore, qui primus murum ſubijt, inq; oppidum hoſtium per uim aſcendit. Idcirco quaſi muri pinnis decorata eſt. Caſtrenſis eſt corona, qua donat eum Imperator, qui primus hoſtium caſtra pugnans introiuit. Ea corona inſigne ualli habet. Naualis eſt, qua donari ſolet maritimo prælio, qui primus in hoſtium nauem ui armatus tranſiliuit. Ea quaſi nauium roſtris inſignita eſt. Et muralis autem, & caſtrenſis, & naualis fieri ex auro ſolent. Oualis uerò corona myrtea eſt. Ea utebantur Imperatores, qui ouantes introibant Vrbem. Ouandi autem, ac non triumphandi cauſa eſt, cùm aut bella non rite indicta, neq; cum iuſto hoſte geſta ſunt: aut hoſtium nomen humile, & non idoneum eſt, ut ſeruorum, piratarumq; aut deditione repentè facta, *in puluere (ut dici ſolet) incruentaq; uictoria obuenit. Cui facilitati aptam eſſe Veneris frondem crediderunt: quòd non Martius, ſed quaſi Venereus quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Craſſus cùm bello fugitiuorum confecto, ouans rediret, inſolenter aſpernatus eſt: Senatuſq; conſultum faciundum per gratiam curauit, ut lau-

Muralis. *Caſtrenſis.* *Naualis.* *Oualis.* *ſine

ro, non myrto coronaretur. Marcus Cato obiecit M. Fulnio Nobiliori, quòd milites, per ambitionem, coronis leuiſſimis de cauſis donaſſet: de qua re uerba ipſa appoſui Catonis: Nam principiò, quis uidit corona donari quẽquam, cùm oppidum captũ non eſſet? aut caſtra hoſtium nõ incenſa eſſent? Fuluius autem, in quẽ hoc à Catone dictum eſt, coronis donauerat milites, quia uallũ curauerant, aut quia puteum ſtrenuè fóderãt. Prætereundũ non eſt, quod ad ouationes attinet: ſuper quo diſſenſiſſe ueteres ſcriptores* accipio. Partim enim ſcripſerunt, qui ouarent, introire ſolitum equo uehentes. Et Sab. Maſſurius pedibus ingredi ouantes dicit, ſequentibus eos, non militibus, ſed uniuerſo Senatu.

*ſcio.

Perſonæ uocabulum quàm lepidè interpretatus ſit, quamq́; eſſe uocis eius originem dixerit C. Baſſus. CAPVT VII.

LEpidè mehercules, & ſcitè C. Baſſus in libris quos de origine uocabulorum compoſuit, unde appellata Perſona ſit, interpretatur. À perſonando enim id uocabulum factum eſſe coniectat. Nam caput, inquit, & os, cooperimento perſonæ tectum undiq;, unaq́; tantum uocis emittendæ uia peruium, *quod non uaga neq; diffuſa eſt, in unum tantummodo exitum collectam coactamq́; uocem, & magis claros canorosq́; ſonitus facit. Quoniam igitur indumentum illud oris clareſcere, & reſonare uocem facit: ob eam cauſam Perſona dicta eſt, o, litera propter uocabuli formam productiore.

*quà

Defenſus error à Vergilii uerſibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. & ibidem quid ſit Lituus, atq; de etymologia uocis eius. CAP. VIII.

IPſe quirinali lituo, paruaq́; ſedebat
Succinctus trabea, læuaq́; ancile gerebat.

In his uerſibus erraſſe Vergilium Higinus ſcripſit,

tanq

tanquam non animaduerterit deeſſe aliquid hiſce uerbis: Ipſe quirinali lituo. Nam ſi nihil, inquit, deeſſe aaimaduertimus: uidetur ita dictum, ut fiat lituo, & trabea ſuccinctus: quod eſt, inquit, abſurdiſſimum. Quippe cùm lituus ſit uirga breuis, in parte qua robuſtior eſt, incurua, qua Augures utuntur: quonam modo ſuccinctus lituo uideri poteſt? Imò ipſe Higinus parum animaduertit ſic hoc eſſe dictum, ut pleraque dici per defectionem ſolent: ueluti cùm dicitur, M. Cicero homo magna eloquentia, & Roſcius histrio ſumma uenuſtate: non plenum hoc utrunque, neq; perfectum eſt: ſed enim pro pleno, atque perfecto auditur, ut Vergilius alio in loco: Lituus.

Victorem Buten, immani corpore.

Id eſt, corpus immane habentem. Et item alibi:

In medium geminos immani pondere cæſtus
Proijcit. Ac ſimiliter:

Domus ſanie, dapibusq; cruentis
Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoque uideri dictum debet: Picus Quirinali lituo erat: ſicut dicimus, ſtatua grandi capite erat. Eſt autem, & Erat, & Fuit, plerunque abſunt cum elegantia, ſine detrimento ſententiæ. Et quoniam facta litui mentio eſt, non prætermittendum eſt, quod poſſe quæri animaduertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ lituus appellatur, an tuba à lituo Augurum, lituus dicta ſit. Vtrunque enim pari forma, & pariter in capite incuruum eſt. Sed ſi (ut quidam putant) tuba à ſonitu lituus appellata eſt, ex illo Homerico uerſu λίγξε βιός, neceſſe eſt ita accipi, ut uirga auguralis à tubæ ſimilitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo iſto Verg. & pro tuba: ut ibi, Tuba.

Et lituo pugnas inſignis obibat, & haſta.

Hiſtoria de Crœſi filio ſumpta ex Herodoti libris.
CAPVT IX.

Crœſi filius ex muto uocalis.

Filius Crœſi regis, cùm iam per ætatem fari poſſet, infans erat: & cùm iam multum adoleuiſſet, item nihil fari quibat. Mutus autem & elinguis diu habitus eſt. Cùm uerò in patrem eius bello magno uictum, & urbe, in qua erat, capta, hoſtis gladio* deducto, regem eſſe ignorans inuaderet: diduxit adoleſcens os, clamare nitens, eoq́; nixu atque impetu ſpiritus uitium, nodumq́; linguæ rupit, planeq́; & articulatè elocutus eſt, clamans in hoſtem, ne rex Crœſus occideretur. Tum & hoſtis gladium reduxit, & rex uita donatus eſt, & adoleſcens loqui prorſus deinceps incœpit. Herodotus in hiſtorijs huius memoriæ ſcriptor eſt: eiusq́; uerba ſunt, quæ prima dixiſſe filium Crœſi refert, ὤνθρωπε, μὴ κτεῖνε κροῖσον. Sed et quiſpiam Samius athleta, nomen illi fuit Αἴγλης, cùm antea non loquens fuiſſet, ob ſimilem dicitur cauſam loqui cœpiſſe. Nam cum in ſacro certamine ſortitio inter ipſos, & aduerſarios non bona fide fieret, & ſortem nominis falſam ſubijci animaduertiſſet: repentè in eum, qui id faciebat, ſeſe uidere quid faceret, magnùm inclamauit. Atque is oris uinculo ſolutus, per omne inde uitæ tempus, non turbidè, neque adhæsè locutus eſt.

**educto*

Her. in Clio.

Aegles Samius.

De argumentis, quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis Reciproca dici poſſunt. CAP. X

Antiſtrephonta.

INter uitia argumentorum, longè maximum eſſe uitium uidetur eorum, quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicunt. Ea quidam ex noſtris, non hercle nimis abſurdè reciproca appellauerunt. Id autem uitium accidit hoc modo: Cùm argumentum propoſitum referri contrà, conuertiq́; in eum poteſt, à quo dictum eſt, & utrunque pariter ualet, quale eſt

peruul

peruulgatum illud, quo Protagoram ſophiſtarum acerrimum, uſum eſſe ferunt aduerſus Euathlum diſcipulum ſuum. Lis nanque inter eos, & controuerſia ſuper pacta mercede hæc fuit: Euathlus adoleſcens diues, eloquentiæ diſcendæ, cauſarumq; orandi cupiens fuit. Is in diſciplinam Protagoræ ſeſe dedit: daturumq; promiſit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat. Dimidiumq; eius dedit iam tunc ſtatim prius, quàm diſceret. Pepigitq; ut reliquum dimidium daret, quo primo die cauſam apud iudices oraſſet & uiciſſet. Poſteà quum diutulè auditor aſſectatorq; Protagoræ fuiſſet: & in ſtudio quidem facundiæ abundè promouiſſet, cauſas tamen non reciperet, tempusq; iam longum tranſcurreret, & facere id uideretur, ne reliquum mercedis daret: capit conſilium Protagoras, ut tum exiſtimabat, aſtutum. Petere inſtitit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo conteſtatur. Et cùm ad Iudices coniiciendæ conſiſtendæq; cauſæ gratia ueniſſet, tum Protagoras ſic exorſus eſt: Diſce, inquit, ſtultiſsime adoleſcens, utroque id modo fore, uti reddas quod peto, ſiue contra te pronuntiatum erit, ſiue pro te. Nam ſi contra te lis data erit, merces mihi ex ſententia debebitur, quia ego uicero: Sin uerò ſecundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu uiceris. Ad ea reſpondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni iſſe obuiam, ſi uerba non ipſe facerem, ſed alio patrono uterer. Sed * magis mihi in iſta uictoria proludium eſt: cùm te non in cauſa tantum, ſed in argumento quoque iſto uinco. Diſce igitur tu quoque magiſter ſapientiſsime, utroque modo fieri, uti non reddam quod petis: ſiue contra me pronuntiatum fuerit, ſiue pro me. Nam ſi iudices pro cauſa mea ſenſerint, nihil tibi ex ſententia debebitur, quia ego

uicero

Protagoræ & Euathli pactio.

*maius Proludium.

uicero: Sin contra me pronuntiauerint, nihil tibi ex pa-
Dubioſum. cto debebo, quia ego non uicero. Tum iudices dubioſum hoc inexplicabileq́; eſſe, quod utrinque dicebatur rati, ne ſententia ſua utramcunque in partem dicta eſſet, ipſa ſeſe reſcinderet: rem iniudicatam reliquerunt, cauſam'que in diem longiſsimam diſtulerunt. Sic ab adoleſcente diſcipulo magiſter diſciplinæ eloquentiæ inclytus ſuo ſibi argumento confutatus eſt, & captionis uerſutè excogitatæ fruſtratus fuit.

Biantis de re uxoria ſyllogiſmum, non poſſe uideri ἀντιστρέφοντα. CAP. XI.

Biantis argumentum. EXiſtimauit quidam etiam illud Biantis, uiri ſapientis, ac nobilis, reſponſum conſimile eſſe, atque eſt Protagorion illud, de quo dixi modò ἀντιστρέφον. Nam cùm rogatus eſſet à quodam Bias, deberet'ne uxorem ducere, an uitam uiuere cœlibem, ἤτοι, inquit, καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν. καὶ εἰ καλήν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχράν, ἕξεις ποινήν. ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθόν, οὐ ληπτέον ἄρα. Sic autem hoc reſpõſum cõuertunt, εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινήν. εἰ δὲ αἰσχράν, οὐχ ἕξω κοινήν, γαμητέον ἄρα. Sed minimè hoc eſſe uidetur ἀντιστρέφον: quoniam ex altero latere conuerſum, frigidius eſt infirmiusq́;. Nam Bias propoſuit non eſſe ducendam uxorem: propter alterutrum incommodum, quod neceſſariò patiendum erit ei, qui duxerit. Qui conuertit autem, non ab eo ſe defendit incommodo, quod adeſt, ſed carere ſe altero dicit, quod non adeſt. Satis eſt autem tuendæ ſententiæ, quam Bias dixit, quòd eum qui duxit uxorem, pati neceſſe eſt ex duobus incommodis alterum, ut aut κοινὴν habeat, aut ποινήν. Sed Phauorinus noſter quum facta eſſet fortè mentio ſyllogiſmi iſtius, quo Bias
Protaſis. uſus eſt, cuius prima πρότασις, ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν,

σχρὰν, non ratum id, neque iuſtum diſiunctum eſſe ait: quoniam non neceſſum eſt alterum ex duobus, quæ diſiunguntur uerum eſſe, quod in prologuio diſiunctiuo neceſſarium eſt. Eminentia enim quadam ſignificari formarum turpes & pulchræ uidentur. Eſt autem, inquit, tertium quoque inter duo iſta, quæ diſiunguntur: cuius rationem proſpectumq́; Bias non habuit. Inter enim pulcherrimam fœminam, & deformiſsimam, media quædam forma eſt: quæ à nimiæ pulchritudinis periculo, & à ſummo deformitatis odio uocat. Qualis à Q. Ennio in Menalippa perquàm eleganti uocabulo Stata dicitur, quæ neque κοινὴ futura ſit, neque ποινή: quam formam modicam & modeſtam Phauorinus non mehercle inſcitè appellabat uxoriam. Ennius autem in iſta (quam dixi) tragœdia, eas ferè fœminas ait incolumi pudicitia eſſe, quæ ſtata forma forent. *Stata forma.* *Vxoria forma*

De nominibus deorum populi Romani Diiouis, & Veiouis. CAP. XII.

IN antiquis ſpectationibus nomina hæc Deorum ineſſe animaduertimus, Diiouis & Veiouis. Eſt autem etiam ædes Veiouis Romæ, inter arcem, & Capitolium. Eorum nominum rationem eſſe hanc comperi: Iouem Latini ueteres à iuuando appellauere: eundemq́; alio uocabulo iuncto, Patrem dixerunt. Nam quod eſt in eliſis, aut immutatis quibuſdam literis Iupiter: id plenum atque integrum eſt Iouis pater. Sic & Neptunus pater coniunctè dictus eſt, & Saturnus pater, & Ianus pater, & Mars pater: hoc enim eſt Marſpiter. Item Iouis Dieſpiter appellatus, id eſt, diei & lucis pater. Idcircò que ſimili nomine Diiouis dictus eſt, & Lucetius: quòd nos die & luce quaſi uita ipſa afficeret, & iuuaret. Lucetium autem Iouem Cn. Næuius *Diiouis.* *Veiouis.* *Iupuer.* *Marſpiter.* *Dieſpuer.* *Lucetius.*

uius in libris belli Punici *appellat.* Cùm Iouem *igitur &* Diiouem *à iuuando nominaſſent, eum quoque contrà deum qui non iuuandi poteſtatem, ſed uim nocendi haberet (nam deos quoſdam ut prodeſſent, celebrabant: quoſdam, ne obeſſent, placabant)* Veiouem *appellauerunt: dempta, atq; detracta iuuandi facultate.*

Va, aut ue.

V*æ enim particula, quæ in alijs atque alijs uocabulis uariatim per has duas literas cum a litera media immiſſa dicitur, duplicem ſignificatum, eundemq; inter ſe diuerſum capit.* Nam *& augendæ rei, & minuendæ ualet: ſicuti aliæ particulæ plurimæ:* propter *quod accidit, ut quædam uocabula, quibus particula iſta præponitur, ambigua ſint, & utroque uerſum dicantur:*

Væſcum. Væhemens. Vægrande. Veſanus. Vecors.

V*æſcum,* V*æhemens, &* V*ægrande: de quibus* alio in loco *uberiore tractatu facto admonuimus.* V*eſanos autem &* Vecordes ex *una tantùm* parte dici, *quæ priuatiua eſt:* quam Græci ςερητικὸν μόριον dicunt. *Simulacrum igitur dei* Veiouis, *quod eſt in æde, de qua ſuprà dixi, ſagittas tenet, quæ ſunt uidelicet paratæ ad nocendum.* Quapropter *eum deum plerique* Apollinem *eſſe dixerunt. Immolaturq; illi ritu humano capra: eiuſq; animalis figmentum iuxta ſimulacrum ſtat.* Propterea Vergilium *quoque aiunt, multæ antiquitatis hominem, ſine oſtentationis odio peritum, numina læua in* Georgicis *deprecari: ſignificantem, quandam uim eſſe huiuſcemodi deorum in lædendo magis quàm in iuuando potentem.*

Verſus Vergilij *hi ſunt:*

In *tenui labor, at tenuis non gloria: ſi quem*
N*umina læua ſinunt, auditq; uocatus* Apollo.

Auerruncus. Robigus.

In *iſtis autem* Dijs, *quos placari oportet, uti mala à nobis, uel à frugibus natis amoueantur,* Auerruncus *quoque habetur, &* Robigus.

De officiorum gradu atque ordine, ex moribus populi Romani obſeruato. CAP. XIII.

SEniorum hominum & Romæ nobilium, atque in morum diſciplinarumq; ueterum doctrina memoriaq; præſtantium, diſceptatio quædam fuit, præſente & audiente me, de gradu atque ordine officiorum. Cumq; quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribusq; facere oporteret, ſi neceſſe eſſet in opera danda, faciundoq; officio alios alijs anteferre: non conſtabat. Conueniebat autem facilè, conſtabatq; ex moribus Populi Romani, primum iuxta parentes locum tenere pupillos debere, fidei tutelæq; noſtræ creditos: ſecundum eos, proximum locum clientes habere, qui ſeſe itidem in fidem patrociniumq; *noſtrorum dederunt: tum in tertio loco eſſe hoſpites: poſtea eſſe cognatos affinesq;. Huius moris obſeruationisq; multa ſunt teſtimonia, atque documenta in antiquitatibus perſcripta ex quibus unum hoc interim de clientibus cognatisq;, quod præ manibus eſt, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud CENS. in Lentulum, ita ſcripſit: Quòd maiores ſanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem non fallere: aduerſus cognatos, pro cliente teſtatur: teſtimonium aduerſum clientem nemo dicit. Patrem primum, poſteà patronum proximum nomen habere. Maſſurius autem Sabinus in lib. iuris ciuilis III. antiquiorem locum hoſpiti tribuit quàm clienti. Verba ex eo libro hæc ſunt: In officijs apud maiores ita obſeruatum eſt, primum tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato, poſtea affini: de qua cauſa fœminæ uiris potiores ſunt habitæ, pupillarisq; tutela muliebri prælata: etiam aduerſus quem affuiſſent eius filij tutores relicti, in eadem cauſa pupillo aderant. Firmum atq; clarum iſti teſtimonium rei perhibet autoritas

*noſtrum.

C. Cæſ

C. Cæſaris Pont. Max. qui in ratione quam pro Bithynijs dixit, hoc principio uſus eſt: Vel pro hoſpitio regis Nicomedis, uel pro horum neceßitate quorum res agitur, refugere hoc munus Mumi non potui. Nam neq; hominũ morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neq; clientes, ſine ſumma infamia, deſeri poſſunt, quibus etiam à propinquis noſtris opem ferre inſtituimus.

Quòd Appion doctus homo, qui Polyhiſtor appellatus eſt, uidiſſe ſe Romæ ſcripſit recognitionem inter ſeſe mutuam, ex uetere notitia hominis, & leonis.

CAPVT XIIII.

Appion polyhiſtor.

APpion qui Polyhiſtor appellatus eſt, literis homo multis præditus, rerumq; Græcarum plurima, atque uaria ſcientia fuit. Eius libri non incelebres feruntur, quibus **omnibus fermè, quæ mirifica in Aegypto uiſuntur audiunturq;, hiſtoriam comprehendit. Sed in ijs quæ audiſſe uel legiſſe ſeſe dicit, fortaßè à uitio ſtudioq; oſtentationis ſit loquacior. Eſt enim ſane quàm in prædicandis doctrinis ſuis uenditator. Hoc autem quod in lib. Aegyptiacorum v. ſcripſit, neque audiſſe neq; legiſſe, ſed ipſum ſeſe in urbe Roma uidiſſe oculis ſuis confirmat: In circo maximo, inquit, uenationis ampliſſimæ pugna populo dabatur. Eius rei (Romæ cùm fortè eſſem) ſpectator, inquit, fui. Multæ ibi ſæuientes feræ, magnitudine beſtiarum excellentes, omniumq; inuſitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit: præterq; omnes cæteros, unius. Is unus leo corporis impetu, uaſtitudine, terrificoq; fremitu & ſonoro, toris, comisq; ceruicum fluctuantibus, animos oculosq; omnium in ſeſe conuerterat. Introductus erat inter complureis cæteros ad pugnam beſtiarum Dacus ſeruus uiri conſularis. Ei ſeruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo*

**omnium.*

Androdus Dacus ſeruus.

ubi

ubi uidit procul, repentè, inquit, quaſi admirans ſtetit: ac deinde ſenſim atq; placidè, tanquam noſcitabundus ad hominem accedit. Tum caudam, more atq; ritu adulantium canum, clementer, & blandè mouet: hominiſq; ſeſe corpori adiungit: cruraq́; eius, & manus propè iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tam atrocis feræ blandimenta amiſſum animum recuperat: paulatimq́; oculos ad contuendum leonem refert. Tum quaſi mutua recognitione facta, lætos, inquit, & gratulabundos uideres, hominem, & leonem. Ea re prorſus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit, arceßitumq́; à Cæſare Androdum, quæſitamq́; cauſam, cur ille atrociſſimus leonum uni parſiſſet. Androdus rem mirificam narrat, atq; admirandam: Cùm prouinciam, inquit, Africam proconſulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugã ſum coactus: & ut mihi à domino terræ illius præſide tutiores latebræ forent, in camporum, & arenarum ſolitudines conceßi: ac ſi defuiſſet cibus, conſilium fuit mortem aliquo pacto quærere. Tum ſole, inquit, medio rapido, & flagranti, ſpecum quandam nactus remotam latebroſamq́;, in eam me penetro, & recondo: neq; multò pòſt ad eandem ſpecum uenit hic leo debili uno, & cruento pede gemitus edens, & murmura, dolorem cruciatumq́; uulneris commiſerantia. Atq; illic primo quidem conſpectu aduenientis leonis territum ſibi, & pauefactum animum dixit: ſed poſtquàm introgreſſus, inquit, leo (uti re ipſa apparuit) in habitaculum illud ſuum, uidet me procul deliteſcentem, mitis & manſuetus acceßit, & ſublatum pedem oſtendere mihi & porrigere, quaſi opis petendæ gratia uiſus eſt. Ibi, inquit, ego ſtirpem ingentem ueſtigio pedis eius hærentem reuulſi, con-

Leonis & ſerui innouata notitia.

k ceptamq́;

ceptamq́; ſaniem uulnere intimo expreßi: accuratiusq́; , ſine magna iam formidine, ſiccaui penitus, atq; deterſi cruorē. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pede in manibus meis poſito recubuit & requieuit: atq; ex eo die triennium totum ego & leo in eadem ſpecu, eodemq́; uictu uiximus. Nam quas uenebatur feras, membra opimiora ad ſpecum mihi ſuggerebat: quæ ego, ignis copiam non habens, ſole meridiano torrens, edebam. Sed ubi me, inquit, uitæ illius ferinæ iam pertæſum eſt, leone in uenatum profecto, reliqui ſpecum: & uiam ferme tridui permenſus, à militibus uiſus apprehenſusq́; ſum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me ſtatim rei capitalis damnandum, dandumq́; ad beſtias curauit. Intelligo autem, inquit, hunc quoq; leonem me tunc ſeparato captum, gratiam nunc mihi beneficij, & medicinæ referre. Hæc Appion dixiſſe Androdum tradit. Eaq́; omnia ſcripta, circunlataq́; tabella populo declarat. Atq; ideo, cunctis petentibus, dimiſſum Androdum, & pœna ſolutum leonemq́; ei ſuffragijs populi donatum. Poſteà, inquit, uidebamus Androdum, & leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circum tabernas ire: donari ære Androdum, floribus ſpargi leonem, omnesq́; ferè ubiq; obuios dicere: Hic eſt leo, hoſpes hominis: hic eſt homo, medicus leonis.

Corpus'ne ſit uox, an ἀσώματον, uarias eſſe philoſophorum ſententias. CAP. XV.

VEtus atq; perpetua quæſtio inter nobiliſsimos philoſophorum agitata eſt: corpus'ne ſit uox, an incorporeum. Hoc enim uocabulum quidam finxerunt proinde, quod Græcè dicitur ἀσώματον. Corpus autem eſt, quod aut

Corpus. efficiens eſt, aut patiens: id Græcè dicitur τὸ δρῶμενον,

ἢ πα

ἢ πάσχον σῶμά ἐστι. Quam definitionem ſignificare uolens Lucretius, ita ſcripſit:

Tangere enim aut tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.

Alio quoq; modo corpus eſſe Græci dicunt, τὸ τριχῇ διαστατόν. Sed uocem Stoici corpus eſſe contendunt, eamq́; eſſe dicunt ictum aëra. Plato autem non eſſe uocem corpus putat. Non enim percuſſus, inquit, aêr, ſed plaga ipſa atq; percuſsio, uox eſt, οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή. πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος παραγόμενος, καὶ οὐδέπω ποιεῖ φωνήν. ἀλλ᾽ ἡ πόση πληγὴ, καὶ σφόδρα, καὶ τόση δὲ ὥς τε ἀκουστὴν γενέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem conſtare dicunt: eamq́; (ut ipſis eorum uerbis utar) ῥεῦμα λόγον appellant. Hos aliosq́; tales argutæ, delectabilisq́; deſidiæ aculeos cùm audiremus, uel lectitaremus, neq; in his ſcrupulis, aut emolumentum aliquod ſolidum, ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum quærendi uideremus: Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profectò ita ait: Philoſophandum eſt paucis: nam omnino haud placet.

De ui oculorum, deq; uidendi rationibus.

CAPVT XVI.

Videndi cauſa. *Macrob. lib. 7. cap. 14.*

DE uidendi ratione, de'que cernendi natura, diuerſas eſſe opiniones philoſophorum animaduertimus. Stoici cauſas eſſe uidendi dicunt, radiorum ex oculis, in ea quæ uideri queant emiſsionem, aërisq; ſimul intentionem. Epicurus affluere ſemper ex omnibus corporibus ſimulacra quædam corporum ipſorum, eaq́; ſeſe in oculos inſerre, atque ita fieri ſenſum uidendi putat. Plato exiſtimat genus quoddam ignis, lucisq́; de oculis exire: idq; coniunctum continuatumq; uel cum luce ſolis, uel

cùm alterius ignis lumine, ſua ui & externa nixum, efficere, ut quaecunq; offenderit illuſtraueritq́; cernamus. Sed & hic ea quae diſſerimus imaginandum: eiuſdemq́; illius Enniani Neoptolemi, de quo ſupra ſcripſimus, conſilio utendum eſt: qui deguſtandum ex philoſophia cenſet, non in eã ingurgitandum.

Quam ob cauſam dies primi poſt calendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoq; quartum ante calendas, uel nonas, uel idus quaſi religioſum pleriq; uitant. CAP. XVII.

Atri dies. *VErrius Flaccus in quarto de uerborum ſignificatione, dies qui ſunt poſtridie calendas, nonas, idus, quos uulgus imperitè nefaſtos dicit, propter hanc cauſam dictos habitosq́; atros eſſe ſcribit: Vrbe, inquit, à Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in Senatu uerba fecit, Q. Sulpitium Trib. militum ad Alliam aduerſus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia poſtridie idus feciſſe. Tum exercitum popu. Roma. occidione occiſum, & poſt diem tertium eius diei urbem praeter Capitolium captam eſſe. Compluresq́; alij ſenatores recordari ſeſe dixerunt, quoties belli gerendi gratia, res diuina poſtridie Calendas, Nonas, Idus à magiſtratu populi Rom. facta eſſet, eius belli proximo deinceps praelio rem malè geſtam eſſe. Tum Senatus eam rem ad pontifices reiecit: ut ipſi quod uideretur ſtatuerent. Pontifices decreuerunt, nullum ijs diebus ſacrificium rectè futurum. Ante diem quoq; quartum Calendas, uel Nonas, uel Idus, tanquam inominalem diem pleriq; uitant. Eius obſeruationis an religio ulla ſit tradita, quaeri ſolet. Nibil ſuper ea re ſcriptum inuenimus: niſi quod *Claudius Adnalium quinto, cladem illam pugnae Cannenſis uaſtiſſimam, factam dicit ante diem quartum Nonas Sextileis,*

*Q. Claudius.

In quo, & quantum differat Hiſtoria ab Annalibus: ſuperq́; ea re uerba poſita, ex libro rerum geſtarũ, Sempronii Aſellionis, primo. CAP. XVIII.

Hiſtoria.

HIſtoriam ab Annalibus quidam differre eò putant, quòd cùm utrunq; ſit rerum geſtarum narratio, earum tamen propriè rerum ſit Hiſtoria, quibus rebus gerẽdis interfuerit is, qui narret: eamq́; eſſe opinionem quorundam Verrius Flaccus refert, in libro de ſignificatu uerborum quarto: ac ſe quidem dubitare ſuper ea re dicit. Poſſe autẽ uideri putat nonnihil eſſe rationis, in ea opinione, quòd Hiſtoria Græcè ſignificat rerum cognitionem præſentium. Sed nos audire ſoliti ſumus, Annales omnino id eſſe, quod Hiſtoriæ ſint: Hiſtorias non omnino eſſe id, quod Annales ſint. Sicuti quod eſt homo, id neceſſariò animal eſſe: quod eſt animal, non id neceſſe eſt, hominẽ eſſe. Ita Hiſtorias quidam eſſe aiunt rerum geſtarum uel expoſitionem, uel demonſtrationem, uel quo alio nomine id dicendum eſt: Annales uerò eſſe cùm re geſtæ plurimum annorum, obſeruato cuiuſq; anni ordine, deinceps componuntur. Cùm uerò non per annos, ſed per dies ſingulos res geſtæ ſcribuntur, ea Hiſtoria Græco uocabulo ἐφημερὶς dicitur: cuius Latinum interpretamentum ſcriptum eſt in libro Sempronij Aſellionis primo, ex quo libro plura uerba adſcripſimus: ut ſimul ibidem, qui ipſe inter Res geſtas & Annales eſſe dixerit, oſtenderemus. Verùm inter eos (inquit) qui Annales relinquere uoluiſſent, & eos qui Res geſtas à Romanis perſcribere conati eſſent, omnium rerum hoc interfuit. Annales libri tantummodo quod factum quoq; anno geſtum ſit, id demonſtrabant. Id eorum eſt, quaſi qui diarium ſcribunt, quam Græci ἐφημερίδα uocant. Nobis non modò ſatis eſſe uideo, quod factum eſſet id pro-

Annales.

Ephemeris.

Diarium.

nuntiare: ſed etiam quo conſilio, quáq; ratione geſta eſſent, demonſtrare. Paulò pòſt idem Aſellio in eodem libro: *Nam neq; alacriores ad rempublicam defendendam, neq; ſegniores ad rem perperam faciundam Annales libri commouere quicquam poſſunt. Scribere autem bellum, quo initum Conſule, & quo modo confectum ſit, & quis triumphans introierit, exq; eo libro quæ in bello geſta ſint iterare: non prædicare autem interea quid Senatus decreuerit, aut quæ lex rogatio'ue lata ſit, neq; quibus conſilijs ea geſta ſint iterare, id fabulas pueris eſt narrare, non hiſtorias ſcribere.*

Quid ſit Adoptatio, quid itē ſit Arrogatio: quantumq; hæc inter ſe differant: uerbaq; eius quæ qualiaq; ſint, qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat. CAP. XIX.

Adoptio. *CVm in alienam familiam, inq; liberorum locum extranei ſumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. Quod per Prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, cùm à parente, in cuius poteſtate ſunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atq; ab eo qui adoptat, apud eum quem legis actio eſt, uindicantur. Arrogantur ij, qui cùm ſui iuris ſint, in alienam ſeſe poteſtatem tradunt: eiuſq; rei ipſi autores fiunt. Sed arrogationes non temere, nec inexploratè committuntur. Nam comitia arbitris etiam Pontificibus præbentur, quæ curiata appellantur. Aetas quoq; eius, qui arrogare uult, an liberis* potius gignundis idonea ſit: bonáq; eius qui arrogatur, ne inſidiosè appetita ſint, conſideratur. Iuſq; iurandum à Q. Mutio Pontifice Maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non poteſt, niſi iam ueſticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus per populi rogationem fit.*

**mancipatione iure ceduntur.*

Arrogatio.

Curiata.

**poſtea*

Veſticeps.

ſit. Eius rogationis uerba hæc ſunt: Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure legeq́; filius ſiet, quàm ſi ex eo patre matreq́; familiâs eius natus eſſet: utiq́; ei uitæ neciſq́; in eum poteſtas ſiet, uti pariendo filio eſt: hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neq; pupillus autem, neq; mulier quæ in parentis poteſtate eſt, arrogari poſſunt: quoniam & cum fœminis nulla comitiorum communio eſt: & tutoribus in pupillos tantam eſſe autoritatem poteſtatemq́; fas non eſt, ut caput liberum fidei ſuæ commiſſum alienæ ditioni ſubijciant. Libertinos uerò ab ingenuis adoptari quidem iure poſſe, Maſſurius Sabinus ſcripſit. Sed id neq; permitti dicit, neq; permittendum eſſe unquam putat: ut homines libertini ordinis, per adoptionem in iura ingenuorum inuadant. Alioqui (inquit) ſi iuris iſta antiquitas ſeruetur, etiam ſeruus à domino per Prætorem dari in adoptionem poteſt. Idq́; ait pleroſq; iuris ueteris autores poſſe fieri, ſcripſiſſe. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quã Cenſor habuit ad populum de moribus, inter ea quæ reprehendebat, quòd contra maiorum inſtituta fierent, id etiam eum culpauiſſe, quòd filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodeſſet. Verba ex ea oratione hæc ſunt: In alia tribu patrem, in alia filium ſuffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, quàm ſi ſenatum habeat. Abſentis cenſeri iubere, ut ad cenſum nemini neceſſe ſit uenire.

Quòd uocabulum Latinum ſolœciſmo fecerit Capito Aſinius: quid ipſum appellauerint ueteres Latini: quibuſq́; uerbis ſolœciſmum definierit idem Aſinius. CAP. XX.

Solœciſmus Latino uocabulo, ab Aſinio Capitone, eiuſdemq́; ætatis alijs Imparilitas appellatus, à uetuſtioribus Latinis Stribiligo dicebatur, à uerſura uidelicet & pra

Solœciſmus. Imparilitas. Stribiligo.

prauitate tortuoſæ orationis, tanquam ſterobligo quædam. Quod uitium Aſinius Capito in literis, quas ad Clodium Tuſcum dedit, hiſce uerbis definit: Solœciſmus eſt (inquit) impar, & inconueniens compoſitura partium orationis. Cùm Græcum autem uocabulum ſit ſolœciſmus, an Attici homines, qui elegantius locuti ſunt, uſi eo ſint, quæri ſolet. Sed nos neq; ſolœciſmum, neque barbariſmum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam ſicut βάρβαρον, *ita* σολοῖκον *dixerunt. Noſtri quoque antiquiores, ſolœcum facilè; ſolœciſmum haud ſcio an unquam dixerint. Quod ſi ita eſt, neq;, in Græco, neq; in Latino ſolœciſmus probè dicitur.*

Barbarum. Solœcum.

Pluria qui dicat & Compluria, & Compluries non barbarè dici, ſed Latinè. CAP. XXI.

*PLuria fortè quis dixit ſermocinans, uir apprimè doctus, meus amicus: non hercle ſtudio feruens oſtentandi, neq; quò Plura dicendum non putaret. Eſt enim doctrina homo ſeria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de uerbis laborante. Sed opinor aſſidua ueterum ſcriptorum tractatione inoleuerat linguæ illius uox, quam in libris ſæpe offenderat. Aderat cùm ille hoc dixit, reprehenſor audaculus uerborum: qui perpauca, eademq́; à uulgo protrita, legerat. Habebatq; nonnullas diſciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudeis inchoatasq́;, partim non probas: easq́;, quaſi puluerem ob oculos, cũ adortus quenq; fuerat, áſpergebat: ſicut tunc amico noſtro: Barbarè (inquit) dixiſti Pluria. Nam neq; rationem * uerborum hoc, neq; autoritatem habet. Ibi ille amicus ridens: Amabò te (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis, ſerijsq́; rebus otium eſt, uelim doceas nos, cur Pluria ſiue Compluria (nihil enim differt) non Latinè, ſed barbarè dixerint*

**uerbum*

M. Cato,

M.Cato,& Q.Claudius, Valerius Antiâs,& L.Lælius, P.Nigidius,& M.Varro: quos ſubſcriptores approbatoresq́; huius uerbi habemus,præter Poëtarum,Oratorumq́; ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter: Tibi(inquit) habeas autoritates iſtas, ex Faunorum & Aboriginum ſeculo repetitas,atq; huic rationi reſpondeas. Nullum enin uocabulum neutrum comparatiuum,numero pluratiuo,caſu recto,ante extremum a,habet i,literam, ſicuti Meliora, Maiora,Grauiora.proinde igitur Plura,& non Pluria dici*conuenit:ne contra formam perpetuam in comparatiuo,i,litera ſit ante extremum a. Tum ille amicus noſter, cùm hominem confidentem pluribus uerbis non dignum exiſtimaret: Aſinij,inquit, Capitonis,doctiſsimi uiri, epiſtolæ ſunt uno in libro multæ,opinor, poſitæ in templo Pacis. Primaq́; epiſtola ſcripta eſt ad Pacuuium Labeonem,cui titulus præſcriptus eſt: Pluria,non plura dici debere. In ea epiſtola rationes Grammaticas poſuit, per quas docet Pluria Latinum eſſe, Plura barbarum. Ad Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoq; ſimul diſces,ſi modò aſſequi poteris,quod in ea epiſtola ſcriptum eſt, Pluria ſiue Plura abſolutum eſſe, ſiue ſimplex: non(ut tibi uidetur)comparatiuum: Huius opinionis Aſinianæ id quoq; adiumentum eſt, quòd Compluries cùm dicimus, non comparatiuè dicimus. Ab eo autem quod eſt Compluria aduerbium eſt factum Compluries. Id quoq; quoniam minus uſitatum eſt,uerſum Plauti ſubſcripſi,ex comœdia,quæ Perſa inſcribitur:

*conſueuit

Compluries.

Quid metuis? Metuo hercle uero. Senſi ego compluries.

Item M.Cato in IIII. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum poſuit: Compluries eorum milites mercenarij inter ſeſe multi,alteri alteros occidêre: compluries multi ſimul

ad hoſtes transfugêre: compluries in Imperatorem impetum fecere.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER VI.

Quem in modum reſpõderit Chryſippus, aduerſus eos qui Prouidentiam conſiſtere negauerunt. CAP. I.

De prouidentia.

HOMINES feciſſe dicitur, tantam uim eſſe ærumnarum, & malorum. Aduerſus ea Chryſippus, cùm in libro περὶ προνοίας quarto diſſereret: Nihil eſt prorſus iſtis, inquit, inſipidius, qui opinantur bona eſſe potuiſſe, ſi non eſſent itidem mala. Nam quum bona malis contraria ſint, utraq; neceſſariũ eſt oppoſita inter ſeſe, & quaſi mutuo*aduerſoq; fulta niſu conſiſtere. Nullum adeò contrarium eſſe ſine contrario altero. Quo enim pacto iuſtitiæ ſenſus eſſe poſſet, niſi eſſent iniuriæ? aut quid aliud iuſtitia eſt, quàm iniuſtitiæ priuatio? Quî item fortitudo intelligi poſſet, niſi ex ignauiæ oppoſitione? quî continentia, niſi ex intemperantiæ? quo item modo prudentia eſſet, niſi foret contrà imprudentia? Proinde, inquit, homines ſtulti, cur non hoc etiam deſiderant, ut ueritas ſit, & non ſit mendacium? Nanq; itidem ſunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterum enim ex altero (ſicuti Plato ait) uerticibus inter ſe contrarijs*deliquatum eſt. Si tuleris unum, abſtuleris utrunq;. Idem Chryſippus in eodem libro tractat, conſideratq;, dignumq; eſſe id quæri putat,

*aduerſo quæq;

Infortunitas.

*als, deligatum

putat, ἐι τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται, id eſt, natura'ne ipſa rerum uel prouidētia, quæ compagem hanc mundi, & genus hominum fecit, morbos quoq; & debilitates, & ægritudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit. Exiſtimat autem non fuiſſe hoc principale naturæ conſilium, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquam enim hoc conueniſſe naturæ autori, parentiq; rerum omnium bonarum. Sed cùm multa, inquit, atq; magna gigneret, pareretq; aptiſſima, & utiliſſima: alia quoq; ſimul agnata ſunt incommoda ijs ipſis, quæ faciebat cohærentia: eaq; non per naturam, ſed per ſequelas quaſdam neceſſarias facta dicit, quod ipſe appellat κατὰ παρακολούθησιν. Sicut, inquit, cùm corpora hominum natura fingeret, ratio ſubtilior & utilitas ipſa operis poſtulauit, ut tenuiſſimis minutiſq; oſſiculis caput compingeret. Sed hanc utilitatem rei maioris, alia quædam incommoditas extrinſecus conſecuta eſt: ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus, offenſionibuſq; paruis fragile: proinde morbi quoq;, & ægritudines partæ ſunt, dum ſalus paritur: Sic hercle, inquit, dum uirtus hominibus, per conſilium naturæ gignitur: uitia itidem per affinitatem contrariam nata ſunt.

Quo itidem modo & uim, neceſsitatemq; fati conſtituerit: & eſſe tamen in nobis conſilii, iudiciiq; noſtri arbitrium confirmauerit. CAP. II.

Fatum.

FAtum, quod Græci πεπρωμένην, uel εἱμαρμένην uocant, ad hanc fermè ſententiam Chryſippus Stoicæ princeps Philoſophiæ definit: Fatum eſt, inquit, ſempiterna quædam, & indeclinabilis ſeries rerum, & catena, uoluens ſemetipſa ſeſe, & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta, connexaq; eſt. Ipſa autem uerba

Chryſi

Chryſippi, quantum ualui memoria, adſcripſi: ut ſi cui meum iſtud interpretamentum uidebitur eſſe obſcurius, ad ipſius uerba animaduertat. In lib. enim πὸρὶ προνοίας quarto, εἱμαρμένην eſſe dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τ ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων, καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τ τοιαύτης συμπλοκῆς. Aliarum autem opinionum diſciplinarumq; autores huic definitioni ita obſtrepunt: Si Chryſippus, inquiunt, fato putat omnia moueri & regi, nec declinari, tranſcendiq; poſſe agmina fati, & uolumina: peccata quoq; hominum, & delicta *non ſuſtentanda, neq; inducenda ſunt ipſis, uoluntatibusq; eorum: ſed neceßitati cuidam, & inſtantiæ, quæ oritur ex fato, omnium quæ ſit rerum domina & arbitra, per quam neceſſe ſit fieri, quicquid futurum eſt. Et propterea nocentium pœnas legibus inique conſtitutas, ſi homines ad maleficia, non ſponte ueniunt, ſed fato trahuntur. Contra ea Chryſippus tenuiter multa, & argutè diſſerit: ſed omnium ferè, quæ ſuper ea re ſcripſit, ſententia huiuſcemodi eſt: Quanquam ita ſit, inquit, ut ratione quadam *neceſſaria principali, & coacta, atq; connexa ſint fato omnia: ingenia tamen ipſa mentium noſtrarum perinde ſunt fato obnoxia, ut proprietas eorum eſt ipſa qualitas. Nam ſi ſunt per naturam primitus ſalubriter utiliterq; ficta: omnem illam uim quæ de fato extrinſecus ingruit, inoffenſius, tractabiliusq; tranſmittunt. Sin uerò ſunt aſpera, & inſcita, & rudia, nulliſq; artium bonarum adminiculis fulta, etiam ſi paruo ſiue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur: ſua tamen leuitate, & uoluntario impetu, in aßidua delicta, & errores ruunt. Idq; ipſum ut ea ratione fiat naturalis illa, & neceſſaria rerum conſequentia efficit, quæ Fatum uocatur. Eſt enim genere ipſo quaſi fatale, & conſequens, ut ma-

la

*al's, nõ ſubſiſtenda, neq; condicenda

Chryſippus de fato.

*al's, principali neceſſario coacta &c.

Mala ingenia peccatis non uacant.

la ingenia peccatis, & erroribus non uacent. Huius deinde rei exemplo non hercle nimis alienæ, neq; illepidæ utitur: Sicut, inquit, lapidem cylindrum ſi per ſpatia terræ prona, atq; dirupta iacias: cauſam quidem ei, & initium præcipitantiæ feceris: mox tamen ille præceps uoluitur, non quia tu id iam facis, ſed quoniam ita ſeſe modus eius, et formæ uolubilitas habet: ſic ordo, & ratio, & neceßitas fati, genera ipſa, & principia cauſarum mouet: impetus uerò conſiliorum, mentiumq; noſtrarum, actionesq; ipſas, uoluntas cuiuſq; propria, & animorum ingenia moderãtur. Infert deinde uerba hæc, ijs quæ dixi, congruentia:

Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἴρηται.

Γνώσῃ δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήμαθ' ἑλόντας.

Ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν ἁμαρτανόντων τε, καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.

Propterea negat, oportere ferri, audiriq; homines aut nequam, aut ignauos, & nocentes, & audaces: qui cùm in culpa, & in maleficio reuicti ſunt, perfugiunt ad fati neceſſitatem, tanquam in aliquod fani aſylum: & quæ peßimè fecerunt, ea non ſuæ temeritati, ſed fato eſſe attribuenda dicunt. Primus autem Homerus ſapientiſsimus, & antiquißimus Poëtarum dixit in hiſce uerſibus:

Ὦ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται,

Ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ

Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον, ἄλγε' ἔχουσιν.

Itaq; M. Cicero in libro, quem de fato conſcripſit, cùm quæſtionem iſtam diceret obſcurißimam eſſe, & implicatißimam, Chryſippũ quoq; Philoſophum non expediſſe ſe, in ea refert his uerbis: Chryſippus æſtuans, laboransq;, quonam

nam

*ſcrri nam pacto explicet, & fato omnia *fieri, & eſſe aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Hiſtoria ſumpta ex libris Tuberonis, de ſerpente inuſitatæ longitudinis. CAP. III.

Serpens inuſitatæ magnitudinis.

TVbero in hiſtorijs ſciptum reliquit, bello primo Punico Attilium Regulum Conſulem in Africa caſtris apud Bagradam flumen poſitis, prælium grande atq; acre feciſſe, aduerſus unum ſerpentem, in illis locis ſtabulantem, inuſitatæ immanitatis: eumq́; magna totius exercitus conflictatione, balliſtis, atq; catapultis diu oppugnatum: eiusq́; interfecti longum corium pedes* c. et xx. Romam miſiſſe.

*als, c. & XII.

Quid idem Tubero in hiſtoriis de Attilio Regulo à Carthaginienſibus capto literis mandauerit: quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit. CAP. IIII.

QVod ſatis celebre de Attilio Regulo, id nuperrimè legimus ſcriptum in Tuditani libris: Regulum captum ad ea, quæ in Senatu Romæ dixit, ſuadens ne captiui cum Carthaginienſibus permutarentur: Id quoq; addidiſſe, uenenum ſibi Carthaginienſes dediſſe, non præſentaneum, ſed eiuſmodi, quod mortem in diem proferret: eo conſilio, ut uiueret quidem tantiſper, quoad fieret permutatio: pòſt autem graſſante ſenſim ueneno cor tabeſceret. Eundem uerò Regulum Tubero in hiſtorijs rediſſe Carthaginem, nouisq́; exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit: In atras, inquit, et profundiſſimas tenebras eum claudebant: ac diu pòſt ubi erat uiſus ſol ardentiſſimus, repentè educebant, & aduerſus ictus ſolis oppoſitum continebant, atq; intendere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoq; eius ne conniuere poſſet, ſurſum ac deorſum diductas inſuebant. Tudita-

Attilij Reguli conſtantia.

nius autem ſomno diu prohibitum, atq; ita uita priuatum re-ſert. Idq; ubi Romæ cognitum eſt, nobiliſſimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à Senatu deditos, & ab iis in armario muricibus præfixo deſtitutos, eademq; inſomnia cruciatos interiſſe.

Quòd Alphenus Iureconſultus in uerbis ueteribus interpretandis errauit. CAP. V.

A Lphenus Iureconſultus, Ser. Sulpitij diſcipulus, rerumq; antiquarum non incurioſus, in libro Digeſtorum XXX. *&* IIII. *Collectaneorum autem ſecundo: In fœdere, inquit, quod inter po. Rom. & Carthaginienſes factum, & ſcriptum inuenitur, ut Carthaginienſes quotquot annis darent po. Rom. certum pondus argenti puri puti: quæſitumq; eſt, quid eſſet Argentum purum putum,* *Purum putum.* *Reſpondi ego, inquit, eſſe Purum putum ualde purum, ſicut Nouum Nouitium dicimus, & proprium propitium, augere atq; intendere uolentes noui & proprij ſignificationem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem uiſam eſſe Alpheno Puri & Puti, quæ ſit Noui & Nouitij. Nam ſi eſſet Puritium, tum ſane uideretur dici, quaſi Nouitium.* *Nouitium.* *Id etiam mirum fuit, quòd Nouitium per augendi figuram dictum exiſtimauit: cùm ſit Nouitium non quod magis nouum ſit, ſed quod à nouo dictum inclinatumq; ſit. Iis ergo aſſentimus, qui Putum eſſe dicunt à putando dictum:* *Putum.* *& ob eam cauſam prima ſyllaba breui pronuntiant, non longa: ut exiſtimaſſe Alphenus uidetur, qui à Puro id eſſe factum ſcripſit.* *Putare.* *Putare autem ueteres dixerunt, uacantia ex quaq; re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena auferre, & excidere: & quod eſſet utile, ac ſine uitio uideretur relinquere. Sic nanq; Arbores & Vites, & ſic etiam Rationes dictæ Putari. Verbum quoq; ipſum Puto, quod*

quod declarandæ ſententiæ noſtræ cauſa dicimus, non ſignat profectò aliud, quàm id agere nos in re dubia obſcuraq́;:ut deciſis, amputatisq́; falſis opinionibus, quod uideatur eſſe uerum, & integrum, & incorruptum, retineamus. Argentum ergo in Carthaginienſi fœdere Putum dictum eſſe: quaſi exputatum, excoctumq́;, omniq́; aliena materia carens, omnibusq́; ex eo uitijs detractis, emaculatum, & candefactum. Scriptum eſt autem Purum Putum non in Carthaginienſi ſolùm fœdere, ſed cùm in multis alijs ueterum libris, tum etiam in Q. quoq; Ennij tragœdia, quæ inſcribitur Alexander, & in Satyra M. Varronis, quæ inſcripta eſt δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

Putum argentum.

Temerè inepteq; reprehenſum eſſe à Iulio Higino Vergilium, quòd Præpetes Dædali pennas dixerit: atq; ibi quid ſint Aues præpetes: & quid illæ ſint aues, quas Nigidius Inferas appellauit. CAP. VI.

Daedalus (ut fama eſt) fugiens Minoia regna,
Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo,
Inſuetum per iter gelidas enauit ad Arctos.

Præpetes aues.

In his Vergilij uerſibus reprehendit Higinus Præpetibus pennis, quaſi impropriè & inſcitè dictum. Nam Præpetes, inquit, aues ab Auguribus appellantur, quæ aut opportunè præuolant, aut idoneas ſedes capiunt. Non aptè igitur uſum uerbo augurali exiſtimauit, in Dædali uolatu, nihil ad Augurum diſciplinam pertinente. Sed Higinus nimis hercle ineptus eſt, cùm quid Præpetes eſſent, ſe ſcire ratus eſt; Vergilium autem, & Trimatium doctum uirum ignoraſſe, qui in ſecundo Iliadis uictoriam uolucrem Præpetem appellauit in hoc uerſu:

Dum dat uincenti præpes uictoria palmam. Quid?

Cur

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non ut Vergilius pennas Dædali præpetes, ſed longè diuerſius, inquit,

Brunduſium pulchro præcinctum præpete portu?

Et ſi uim potius, naturamq; uerbi conſideraſſet, neq; id ſolum, quod Augures dicerēt, inſpexiſſet: ueniam prorſus poëtis daret, ſimilitudine ac trāslatione uerborū non ſignificatione utētibus. Nam quoniam non ipſæ tantū aues, quæ proſperius præuolant, ſed etiam loci, quos capiunt, quòd idonei feliceſq; ſunt, præpetes appellantur: idcirco Dædali pennas Præpetes dixit, quoniam ex locis in quibus periculū metuebat, in loca tutiora peruenerat. Locos porrò præpetes & Augures appellant: Et Ennius in annalium primo dixit: Præpetes loci.

Præpetibus hilares ſeſe, pulchriſq; locis dant.

*Auibus autem Præpetibus contrarias, aueis Inferas appellari Nigidius Figulus in lib. primo augurij priuati ita dicit: Diſcrepat dextra ſiniſtræ: præpetibus inferæ. Ex quo eſt conjectare, Præpetes appellatas, quæ altius ſublimiusq; uolitent: cùm differre à Præpetibus Nigidius Inferas dixerit. Adoleſcens ego Romæ, tum cùm etiam ad Grammaticos itarem, audiui Apollinarem Sulpitium, quem in primis ſectabar, cùm de iure*augurio quæreretur, & mentio Præpetum auium facta eſſet, L. Claro Præfecto urbis dicere, Præpetes ſibi uideri eſſe alites, quas Homerus τανυπτέρυγας appellauerit. Quoniam iſtas potiſſimum Augures ſpectarent, quæ ingentibus alis patulæ, atq; porrectæ præuolarent. Atq; ibi hos Homeri uerſus dixit:* Inferæ aues. *augurum.

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι, τῶν οὔτι μετατρέπομαι οὐδ' ἀλεγίζω.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia: deq; origine ſacerdotii fratrum Arualium. CAP. VII.

Larentia. *Tarratia.* *Macrob.lib.1. cap.5.* ACcæ Larentiæ, & Caiæ Tarratiæ, ſiue illa Suffetia eſt, nomina in antiquis annalibus celebria ſunt. Earum alteræ poſt mortem, Tarratiæ autem uiuæ ampliſſimi honores à Po. Ro. habiti. Et Tarratiam quidem uirginem Veſtæ fuiſſe, lex Horatia teſtis eſt: quæ ſuper ea ad populum lata: qua lege ei plurimi honores fiunt: inter quos, *Teſtabilis.* ius quoque teſtimonij dicendi tribuitur: teſtabiliſq; una omnium fœminarum ut ſit, datur. Id uerbum eſt ipſius legis Horatiæ. Contrarium eſt in XII. tabulis ſcriptum: *Inteſtabilis.* Improbus inteſtabiliſq; eſto. Præterea ſi quadraginta annos nata ſacerdotio abire, ac nubere uoluiſſet, ius ei poteſtaſq; exaugurandi, atq; nubendi facta eſt: munificentiæ & beneficij gratia, quòd campum Tiberinum, ſiue Martium Pop. Ro. condonaſſet. Sed Acca Larentia corpus in uulgus dabat: pecuniamq; emeruerat ex eo quæſtu uberem. Ea teſtamento, ut in Antiâtis hiſtoria ſcriptum eſt, Romulum regem, ut quidam alij tradiderunt, Po. Ro. bonis ſuis hæredem fecit. Ob id meritum à Flamine Quirinali ſacrificium ei publicè fit: & dies, è nomine eius, in faſtos additus. Sed Sabinus Maſſurius, in primo memorabilium, ſecutus quoſdam hiſtoriæ ſcriptores, Accam Larentiam Romuli nutricem fuiſſe dicit: Ea, inquit, mulier ex XII. filijs maribus unum morte amiſit. In illius locum Romulus Accæ Larentiæ ſeſe filium dedit, ſeq; & cæteros eius filios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore collegium manſit fratrum Arualium numero XII. cuius ſacerdotij inſigne eſt, ſpicea corona, & albæ infulæ.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu digna.

CAPVT VIII.

APpion Græcus homo, qui πολυίςωρ eſt appellatus, facili atque alacri facundia fuit. Is cùm de Alexandri regis

regis laudibus ſcriberet, Victi, inquit, hoſtis uxorem facie inclytam mulierem, uetuit in conſpectum ſuum deduci: ut eam, ne oculis ſuis quidem contingeret. Lepida igitur quæſtio agitari poteſt, utrum uideri continentiorem par ſit, Publium'ne Africanum ſuperiorem, qui Carthagine ampla ciuitate in Hiſpania expugnata, uirginem tempeſtiuam, forma egregia, nobilis uiri Hiſpani filiam, captam, perductamq; ad ſe, patri inuiolatam reddidit: an regem Alexandrum, qui Darij regis uxorem, eandemq; eiuſdem ſororem prælio magno captam, quam eſſe audiebat exuperanti forma, uidere noluit, perduciq; ad ſeſe prohibuit. Sed hanc utrãque declamatiunculam ſuper Alexandro, & Scipione celebrauerint, quibus abundè & ingenij, & otij, & uerborum eſt. Nos ſatis habebimus, quod ex hiſtoria eſt, id dicere, Scipionem iſtum uero'ne an falsò, incertum: fama tamen, cùm eſſet adoleſcens, haud ſyncera fuiſſe: & propemodum conſtitiſſe hoſce uerſus à Cn. Næuio poëta, in eum ſcriptos eſſe:

Lepida quæſtio.

Etiam qui res magnas manu ſæpe geßit gloriosè,
Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes ſolus
Præſtat: eum ſuus pater, cũ pallio uno, ab amica abduxit.

His ego uerſibus credo adductum Valerium Antiatem, aduerſus cæteros omnes ſcriptores, de Scipionis moribus ſenſiſſe, & eam puellam captiuam non redditam patri ſcripſiſſe (contrà quàm nos ſuprà diximus) ſed retentam à Scipione, atque in delicijs, amoribusq; ab eo uſurpatam.

Locus exemptus ex Annalibus L. Piſonis, hiſtoriæ, & orationis lepidiſsimæ. CAP. IX.

QVòd res uidebatur memoratu digna, quam feciſſe Cn. Flauium Annij filium Aedilem Curulem, L. Piſo in III. annali ſcripſit: eaq; res perquam purè & uenuſtè

narrata à Piſone, locum iſtum totum huc, ex Piſonis annali, tranſpoſuimus: Cn. inquit, Flauius patre Libertino natus, ſcriptum faciebat: iſq́; in eo tempore Aedili curuli apparebat, quo tempore Aediles ſubrogantur. Eumq́; primæ Tribus Aedilem curulem renuntiauerunt. At Aedilis, qui comitia habebat, negat accipere: neq; ſibi placere, qui ſcriptum faceret, eum Aedilem fieri. Cn. Flauius Annij filius dicitur tabulas poſuiſſe, ſcriptu ſeſe abdicaſſe. Iſq́; Aedilis curulis factus eſt. Idem Cn. Flauius Annij filius dicitur ad Collegam ueniſſe, uiſere ægrotum. Et in conclaue poſtquàm introiuit, adoleſcentes ibi complures nobiles ſedebant. Ii contemnentes eum, aſſurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Annij filius Aedilis id arriſit. Sellam curulem iuſsit ſibi afferri. Eam in limine appoſuit: nè quis illorum exire poſſet: utiq́; ij omnes inuiti uiderent, ſeſe in ſella curuli ſedentem.

Scriptum facere.

Scriptũ ſe abdicare.

Cn. Flauij faſtidium factum.

Hiſtotia ſuper Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philoſophus adhortari adoleſcentes ſuos ſolitus eſt, ad philoſophiam gnauiter ſectandam. CAP. X.

PHiloſophus Taurus, uir memoria noſtra in diſciplina Platonica celebratus, cùm alijs bonis multis ſalubribusq́; exemplis, hortabatur ad philoſophiam capeſſendam, tum uel maximè iſta re animos iuuenum expergebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitauiſſe. Decreto, inquit, ſuo Athenienſes cauerant, ut qui Megaris ciuis eſſet, ſi intuliſſe Athenas pedem prehenſus eſſet, ut ea res ei homini capitalis eſſet: Tanto Athenienſes, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarẽſium. Tum Euclides, qui in diem Megaris erat, quiq́; etiam ante id decretum & eſſe Athenis, & audire Socratẽ cõſueuerat, poſtquàm id decretum ſanxerunt, ſub noctem, prius quàm aduespestep ſceret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uerſico*

Ardor Euclidis ad audiendum Socratem.

*indidem

ſicolore amictus, & caput & ora uelatus, è domo ſua Megaris Athenas ad Socratem commeabat: ut uel noctis aliquo tempore conſiliorũ ſermonumq́; eius fieret particeps. Rurſusq́; ſub lucem millia paſſuum paulò amplius uiginti, eadem ueste illa tectus redibat. At nunc, inquit, uidere eſt philoſophos ultro currere, ut doceant, ad fores iuuenum diuitum: eosq́; ibi ſedere, atq́; opperiri propè ad meridiem, donec diſcipuli nocturnum omne uinum edormiant.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminiſſe, ad officium grauitatis, dignitatisq́; uitæ decentia. CAP. XI.

CVm inquinatiſſimis hominibus non eſſe conuicio decertandum, neque in maledictis aduerſus impudentes & improbos uelitandum (quia tantiſper ſimilis & compar eorum fias, dum paria & conſimilia dicas, atque audias) non minus ex oratione Q. Metelli Numidici, ſapientis uiri, cognoſci poteſt: quàm ex libris, & diſciplinis philoſophorum. Verba hæc ſunt Metelli aduerſus Cn. Manlium Tribunum plebis, à quo apud populum in concione laceſſitus, iactatusq́; fuerat, dictis petulantibus: Nunc quod ad illum attinet, Quirites, quoniam ſe ampliorem putat eſſe, ſi ſe mihi inimicum dictauerit, quem ego mihi neque amicum recipio, neque inimicum: In eum ego non ſum plura dicturus. nam cum indigniſſimum arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis malè dicatur. Nam ſi in eo tempore huiuſcemodi homunculum nomines, in quo punire non poſſis, maiore honore, quàm contumelia afficias.*

Non decertandum conuicio cum malis.

**aliàs, neque inimicum reſpicio.*

Quòd neq́; teſtamentum, ſicuti Seruius Sulpitius exiſtimauit, neque Sacellum, ſicuti Trebatius, duplicia uerba ſunt: ſed à Teſtatione productum alterum, alterum à Sacro diminutum.

CAPVT XII.

SEruius Sulpitius iureconſultus, uir ætatis ſuæ doctiſsimus, in libro de teſtamentis ſecundo, qua ratione adductus, Teſtamentum uerbum eſſe duplex ſcripſerit, non reperio. Nam compoſitum eſſe dixit, à mentis conteſtatione. Quid igitur Calceamentum? quid Paludamentum? quid Pauimentum? quid Veſtimentum? quid alia mille, per huiuſcemodi formam producta? Etiam'ne iſta omnia compoſita dicemus? Obrepſiſſe autem uidetur Seruio, uel ſi quis alius eſt, qui id prior dixit, falſa quidem, ſed non abhorrens, neque inconcinna, quaſi mentis quædam in hoc uocabulo ſignificatio: ſicut hercle C. quoque Trebatio eadem concinnitas obrepſit. Nam in libro de religionibus ſecundo: Sacellum eſt, inquit, locus paruus deo ſacratus, cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus uerbis arbitror compoſitum, Sacri & Cellæ, quaſi ſacra cella. Hoc quidem ſcripſit Trebatius. Sed quis ignorat Sacellum & ſimplex uerbum eſſe, & non ex Sacro & Cella compoſitum, ſed ex Sacro diminutum?

Teſtamentum

Sacellum.

De quæſtiunculis apud Taurum philoſophum in conuiuio agitatis, quæ ſympoſiacæ uocantur. CAP. XIII.

FActitatum, obſeruatumq; hoc Athenis eſt, ab ijs, qui erant philoſopho Tauro iunctiores: cùm domum ſuam nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes, & aſymboli ueniremus, coniectabamus ad cœnulam, non cupedias ciborum, ſed argutias quæſtionum. Vnuſquiſq; igitur noſtrum commentus, paratuſq; ibat, quod quæreret. Eratq; initium loquendi, * edundi finis. Quærebantur autem nec grauia, nec uerenda, ſed ἐνθυμήματα quædam lepida, & minuta, & florentem uino animum laceſſentia: quale hoc fermè eſt ſubtilitatis ludicræ, quod dicam: Quæſitum eſt,

*eundiq; finis.

Lepida in conuiuio quærēda.

quando

quando moriens moreretur: an cùm iam in morte eſſet, an tum etiam cùm in uita foret: Et, quando ſurgens ſurgeret: an cùm iam ſtaret, an tum etiam cùm ſederet: Et, qui artem diſceret, quando artifex fieret: an cùm iam eſſet, an tum cùm etiam non eſſet. Vtrum enim horum dicas, abſurdè atq; ridiculè dixeris: multoq́; abſurdius uidebitur, ſi aut utrunq; eſſe dicas, aut neutrum. Sed ea omnia cum captiones eſſe quidam futiles, & inanes dicerent: Nolite, inquit Taurus, hæc quaſi nugarum aliquem ludum aſpernari. Grauiſsimi philoſophorum ſuper hac re ſeriò quæſiuerunt. At alij moriendi uerbum, atq; momentum, manente adhuc uita dici, atque fieri putauerunt: alij nihil in eo tempore uitæ reliquerunt: totumq́; illud, quod mori dicitur, morti uindicauerunt. Item de cæteris ſimilibus in diuerſa tempora, & in contrarias ſententias diſceſſerunt. Sed Plato, inquit, noſter, neq; uitæ id tempus, neque morti dedit: idemq́; in omni conſimilium rerum diſceptatione fecit. Vidit quippe utrunque eſſe pugnans: neq; poſſe ex duobus contrarijs, altero manente, alterum conſtitui: quæſtionemq́; fieri per diuerſorum inter ſe finium, mortis & uitæ cohærentiam. Et iccirco peperit ipſe, expreſsitq́; aliud quoddam nouum in confinio tempus, quod uerbis proprijs, atq; integris τὴν ἐξαίφνης φύσιν appellauit. Idq́; ipſum ita, uti dico, inquit, in libro, cui παρμενίδης titulus eſt, ſcriptum ab eo reperietis: τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτόν τι ἔοικε σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἑκάτερον. Talia apud Taurum ſymbola, & alia quæ erant ſecundarum menſarum, ut ipſe dicere ſolitus erat, τραγήματα.

Puniendis peccatis treis eſſe rationes à philoſophis attributas: & quamobrem Plato duarum tantum ex eis meminerit. CAP. XIIII.

Pœna ratio triplex.

PVniendis peccatis, treis eſſe debere cauſas, exiſtimatum eſt. Vna eſt, quæ νȣϑεσία, uel κόλασις, uel παραίνεσις dicitur: cùm pœna adhibetur caſtigandi, atq; emendandi gratia: ut is, qui fortuitò deliquit, attentior fiat, correctiorq;. Altera eſt, quam ij, qui uocabula iſta curioſius diuiſerunt, τιμωρίαν appellant. Ea cauſa animaduertendi eſt, cum dignitas, autoritasq; eius, in quem eſt peccatum tuenda eſt: ne prætermiſſa animaduerſio contemptum eius pariat, & honorem* leuet. Idcircoq; id ei uocabulum, à conſeruatione honoris, factum putant. Tertia ratio uindictæ eſt, quæ παράδειγμα à Græcis nominatur: cum punitio, propter exemplum, eſt neceſſaria: ut cæteri à ſimilibus peccatis, quæ prohiberi publicitus intereſt, metu cognitæ pœnæ deterreantur. Idcirco ueteres quoque noſtri, exempla, pro maximis, grauiſſimis'que pœnis dicebant. Quando igitur aut ſpes magna eſt, ut is qui peccauit, citra pœnam ipſe ſeſe ultro corrigat: aut ſpes contrà nulla eſt, emendari eum poſſe, & corrigi: aut iacturam dignitatis, in quam peccatum eſt, metui non neceſſum eſt: aut non id peccatum eſt, cuius exemplo neceſſario metu ſanciendum ſit: tum quicquid ita delictum eſt, non ſanè dignum eſſe imponendæ pœnæ ſtudium uiſum eſt. Has treis ulciſcendi rationes, & philoſophi alij plurifariam, & noſter Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis compoſuit, ſcriptas reliquit. Plato autem ipſe uerbis apertis duas ſolas eſſe puniendi cauſas dicit: Vnam quam primo in loco propter corrigendum: alteram, quam in tertio propter exempli metum poſuimus. Verba ſunt hæc Platonis in Gorgia: προσήκει δὲ παντὶ, τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι ὑπ᾽ ἄλλȣ ὀρθῶς τιμωρȣμένȣ βελτίωνι γίνεσθαι, καὶ ὀνίνασθαι. ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι οἱ ὁρῶντες

**eleuet.*

Exempla.

πάσχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται. *In hiſce uerbis facilè intelligas* τιμωρίαν *Platonem dixiſſe, non ut ſuprà ſcripſi quoſdam dicere: ſed ita, ut promiſcuè dici ſolet, pro omni punitione. An'ne autem quaſi omnino paruam, & contemptu dignam prætericrit pœnæ ſumendæ cauſam, propter tuendam læſi hominis autoritatem: an magis, quaſi ei, quam dicebat, rei non neceſſariam, prætermiſerit (quum de pœnis, non in uita, neq; inter homines: ſed poſt uitæ tempus capiendis ſcriberet) ego in medium relinquo.*

De uerbo Quieſco, an e, litera corripi, an produci debeat.

CAPVT XV.

AMicus noſter homo multi ſtudij, atque in bonarum diſciplinarum opere frequens, uerbum Quieſcit, uſitate e, litera correpta dixit. Alter item amicus homo, in doctrinis quaſi in præſtigijs mirificus, communiumq; uocum reſpuens nimis, & faſtidiens, barbarè eum dixiſſe opinatus eſt: quoniam producere debuiſſet, non corripere. Nam Quieſcit ita oportere dici prædicauit, ut Caleſcit, Niteſcit, Stupeſcit, atque alia huiuſcemodi multa. Id etiam addebat, quòd Quies e, producto non breui diceretur. Noſter autem, qua eſt omnium rerum uerecunda mediocritate, ne ſi Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita cenſuiſſent, obſecuturum ſeſe fuiſſe ait, contra perpetuam Latinæ linguæ conſuetudinem. Neque ſe tam inſignitè locuturum, abſona, aut inaudita, ut diceret. Literas autem ſuper hac re fecit inter exercitia quædam ludicra, & Quieſco non eſſe his ſimile, quæ ſuprà poſui, nec à Quiete dictum, ſed ab eo quietem: Græcæq; uocis ἔσχον *καὶ* ἔσκον, *Ionicè à uerbo* ἔχω ἴσχω, *& modum & originem uerbum illud habere, demonſtrauit. Rationibus'que haud ſanè frigidis docuit, Quieſco e, litera longa dici non*

Quieſco habet e, correptam.

conuenire: ut diceret eiuſmodi quiſpiam, qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam ſe facundiæ *permiſerat, neque orationis Latinæ modos uſurpationes'ue ullas didicerat.

*præmiſerat

Notum uerbum Deprecor à poëta Catullo, inuſitatè quidem, ſed aptè poſitum & propriè: deq; ratione eius uerbi, exemplisq; ueterum ſcriptorum. CAP. XVI.

CVm in Lycio fortè ueſpera ambularemus, uir quidam ludo ibi nobis, & uoluptati fuit. Nam cùm eſſet uerbum Deprecor doctiuſculè poſitum in Catulli carmine, quia id ignorabat, frigidiſsimos uerſus eſſe dicebat, omnium quidem meo iudicio uenuſtiſsimos: quos ſubſcripſi:

Leſbia mi dicit ſemper malè, nec tacet unquam
De me: diſpeream, me niſi Leſbia amat.
Cui ego quaſi eadem totidem mox deprecor illi
Aſsiduè: uerùm diſpeream, niſi amo.

Deprecor. Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum eſſe putat, ut plerunque à uulgo dicitur: quod ſignificat, ualde precor, & oro, & ſupplico. In quo, De, præpoſitio ad augendum, & cumulandum ualet. Quod ſi ita eſſet, frigidi ſanè uerſus forent. Nunc enim contrà omnino eſt. Nam De, præpoſitio, quoniam eſt anceps, in uno eodemq; uerbo diuerſitatem ſignificationis capit. Sic enim deprecor à Catullo dictum eſt, quaſi deteſtor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contrà autem ualet, cùm Cicero pro P. Sylla ita dicit: Quàm multorum hic uitam à Sylla deprecatus eſt! Item in diſſuaſione legis agrariæ: Si quid deliquero, nullæ ſunt imagines, quæ me à uobis deprecentur. Sed neque ſolus Catullus ita iſto uerbo uſus eſt. Pleni adeò ſunt libri ueterum ſimilis in hoc uerbo ſignificationis, ex quibus unum & alterum quæ ſuppetierant, appoſui. Q. Ennius in

Erechtheo non longè ſecus dixit quàm Catullus.

Quibus nunc, inquit, ærumna mea libertatem paro?
Quibus ſeruitutem mea miſeria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Item Ennius in Creſphonte:

Ego cùm meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor.

Cicero in lib. VI. de Repub. ita ſcripſit: Quod quidem eo fuit maius, quia cùm in cauſa pari collegæ eſſent, non modò inuidia pari non erant, ſed etiam Claudij inuidiam Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoque item non eſt ualde precabatur, ſed quaſi propulſabat, & defenſabat inuidiam: quod Græci propinqua ſignificatione παραιτῦμαι dicunt. Item pro A. Licinio ſimiliter Cicero uerbo iſto utitur: Quid, inquit, huic homini facias? Non'ne concedas interdum, ut excuſatione ſummæ ſtultitiæ, ſummæ improbitatis odium deprecetur? Item in Verrem actionis ſecundæ proœmio: Nunc uerò quid faciat Hortenſius? auaritiæ'ne crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitioſiſſimum, libidinoſiſſimum, nequiſſimumq; defendat? Sic igitur Catullus eadem ſe facere dicit, quærens ueniam, quòd & malè diceret ei palam, reſpueretq; & recuſaret, deteſtareturq; aſſiduè, & tamen eam penitus deperiret. Παραιτῦμαι.

Quis omnium primus libros publicè præbuerit legendos: quantusq; numerus fuerit Athenis, ante clades Perſicas librorũ in bibliothecis publicorum. CAP. XVII.

Libros Athenis diſciplinarum liberalium publicè ad legendum præbendos primus poſuiſſe dicitur Piſiſtratus tyrannus. Deinde ſtudioſius, accuratiusq; ipſi Athenienſes auxerunt. Sed omnem illam poſteà librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipſa præter arcem

incenſa

incenſa abſtulit, aſportauitq; in Perſas. Hos porrò libros uniuerſos multis pòſt tempeſtatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus eſt, referendos Athenas curauit. Ingens poſteà numerus librorum in Aegypto à Ptolemæis regibus, uel conquiſitus, uel confectus eſt: ad millia ferme uoluminum ſeptingenta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non ſponte, neque opera conſulta, ſed à militibus fortè auxiliarijs incenſa ſunt.

Opera conſulta: pro, dedita opera.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER VII.

Admiranda quædam ex annalibus ſumpta de P. Scipione Africano ſuperiore. CAP. I.

QVOD *de Olympiade, Philippi regis uxore, Alexandri matre, in hiſtoria Græca ſcriptum eſt: idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus eſt, memoriæ datum eſt. Nam & C. Oppius, & Iulius Higinus, alij'que qui de uita & rebus Africani ſcripſerunt, matrem eius diu ſterilem exiſtimatam tradunt. Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos deſperauiſſe. Poſteà in cubiculo atque in lecto mulieris, cùm abſente marito cubans ſola obdormiſſet, uiſum repente iuxta eam cubare ingentem anguem: eumq; ijs qui uiderant territis & clamantibus, elapſum inueniri non quiſſe: id ipſum P. Scipionem ad Aruſpices retuliſſe: Eos ſacrificio facto reſpondiſſe, fore ut liberi gignerentur. Neque multis diebus poſtea, quàm ille anguis in lecto uiſus*

Scipio Africanus à ſerpentibus genitus.

ſus eſt, mulierem concepiſſe: concepti fœtus ſigna, atque ſenſum pati: exinde menſe decimo peperiſſe: natumq́; eſſe hunc P. Scipionem Africanum, qui Annibalem, & Carthaginienſes in Africa bello Punico ſecundo uicit. Sed & eum impendiò magis ex rebus geſtis, quàm ex illo oſtento, uirum eſſe uirtutis diuinæ creditum eſt. Id etiam dicere haud piget, quod iidem illi, quos ſuprà nominaui, literis mandauerint, Scipionem hunc Africanum ſolitauiſſe noctis extremo, priuſquàm dilucularet, in capitolium uentitare, ac iubere aperiri cellam Iouis, atque ibi ſolum diu demorari, quaſi conſultantem de Republica cum Ioue: Aedituosq́; eius templi ſæpe eſſe demiratos, quòd ſolum id temporis in Capitolium ingredientem canes ſemper in alios ſæuientes, neque latrarent eum, neque incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare, atque approbare uidebantur dicta, factaq́; eius pleraque admiranda. ex quibus eſt unum huiuſcemodi: * Aßidebat, oppugnabatq́; oppidum in Hiſpania, ſitu mœnibusq́; ac defenſoribus ualidum, & munitum, re etiam cibaria copioſum: nullaq́; eius potiundi ſpes erat. Et quodam die ius in caſtris ſedens dicebat, atque ex eo loco id oppidum procul uidebatur. Tum è militibus, qui in iure apud eum ſtabant, interrogauit quiſpiam ex more, in quem diem, locumq́; uadimonium promitti iuberet. Et Scipio manum ad ipſam oppidi, quod obſidebatur, arcem protendens: Perendie, inquit, ſeſe ſiſtant illo in loco: atque ita factum. Die tertio, in quem uadari iuſſerat, oppidum captum eſt. eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

Diluculo.

Cum Ioue conſultabat.

*Obſidebat fortaßis.

De Ceſellii Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius, quos inſcripſit Lectionum antiquarum.

CAPVT II.

Turpe

Ceſellij erratũ.

TVrpe erratum offendimus in illis celebratiſsimis commentarijs Lectionum antiquarum Ceſellij Vindicis hominis hercle pleraque haud indiligentis: quod erratum multos fugit, quanquàm multa in Ceſellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripſit autem Ceſellius, Qu. Ennium in XIII. lib. Annalium Cor dixiſſe, maſculino genere. Verba Ceſellij ſubiecta ſunt: Maſculino genere Cor, ut multa alia, enuntiauit Ennius. Nam in XIII. Annalium, Quẽ Cor dixit. Aſcripſit deinde uerſus Ennij duos:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,
Ne bellum faciam, quem credidit eſſe meum cor?

Antiochus eſt, qui hoc dixit, Aſiæ rex. Is admiratur, & permouetur, quòd Annibal Carthaginienſis bellum ſe facere Pop. Rom. uolentem dehortetur. Hos autem uerſus Ceſellius ſic accipit, tanquam ſi Antiochus ſic dicat: Annibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cùm facit, æquale cor putat habere me ei: quàm ſtultum eſſe me credit, cùm id mihi perſuadere uult! Hoc Ceſellius quidem, ſed aliud longè Ennius. Nam tres uerſus ſunt, non duo, ad hanc Ennij ſententiam pertinentes, ex quibus tertium uerſum Ceſellius non reſpexit:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,
Ne bellum faciam, quem credidit eſſe meum cor
Suaſorem ſummum, & ſtudioſum robore belli.

Horum uerſuum ſenſus atque ordo ſic, opinor, eſt: Annibal ille audentiſsimus, atque fortiſsimus, quem ego credidi. hoc enim eſt, Quem credidit eſſe meum cor: perinde atq; diceret: quem ego ſtultus homo credidi fore ſummum ſuaſorem ad bellandum, is me dehortatur, diſſuadetq;, ne bellũ faciam. Ceſellius autem fortè ῥαθυμότερον ῥαφῇ iſta uerborũ captus, quem Cor dictum putauit, & quem accentu acuto

legit

legit, quaſi ad Cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit me, ſi aliquis ſit tam inconditus, ſic poſſe defendi Cor Ceſellij maſculinum: ut uideatur tertius uerſus ſeparatim atq; diuiſim legendus: perinde quaſi præciſis, interruptisq; uerbis exclamet Antiochus, ſuaſorem ſummum. Sed non dignum eſt eis, qui hoc dixerint, reſponderi.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in Senatu dixit: & quid ad ea, quæ reprehenderat, reſponderimus. CAP. III.

Ciuitas Rhodienſis & inſulæ opportunitate, & operum nobilitate, & nauigandi ſolertia, naualibusq; uictorijs celebrata eſt. Ea Rhodienſis ciuitas cùm amica, atque ſocia populi Rom foret, Perſa tamen Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum Pop. Rom. fuit, amico uſa eſt. Connixiq; ſunt Rhodienſes legationibus Romam ſæpe miſsis, id bellum inter eos componere. Sed ubi iſta pacificatio perpetrari nequiuit, uerba à pleriſque Rhodienſibus in concionibus eorum ad populum facta ſunt, ut ſi pax non fieret, Rhodienſes regem aduerſus populum Romanum adiutarent. Sed nullum ſuper ea re publicum decretum factum eſt. At ubi Perſes uictus, captusq; eſt, Rhodienſes pertimuere, ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta, dicta'que erant: legatosq; Romam miſerunt, qui temeritatem quorundam popularium ſuorum deprecarentur, & fidem, conſilium'que publicum expurgarent. Legati poſtquàm Romam uenerunt, & in ſenatum intromiſsi ſunt, uerbisq; ſuppliciter pro ſua cauſa factis, de curia exceſſerunt. Sententiæ rogari cœptæ. Cumq; partim ſenatorum de Rhodienſibus quererentur, maleq; eos animatos fuiſſe dicerent, bellum'que illis faciendum cenſerent: tum M. Cato exurgit, & optimos, fidiſsimos'que ſocios

Rhodos. Perſes.

cios (quorum opibus diripiendis, poſſidendisq́;, non pauci ex ſummatibus uiris intenti, infenſiq́; erant) defenſum, conſeruatum'que pergit, orationemq́; inclytam dicit, quæ & ſeorſum fertur, inſcriptaq́; eſt pro Rhodienſibus, & in quinto Originum libro ſcripta eſt. Tiro autem Tullius, M. Ciceronis libertus, ſanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarum'que ueterum indoctus. Eo'que ab ineunte ætate liberaliter inſtituto, adminiculatore, & quaſi adminiſtratore in ſtudijs literarum Cicero uſus eſt. Sed profectò plus auſus eſt, quàm ut tolerari, ignoſci'que poſſit. Nanque epiſtolam conſcripſit ad Qu. Axium familiarem patroni ſui confidenter, & nimis callidè: in qua ſibimet uiſus eſt orationem iſtam pro Rhodienſibus acri, ſubtili'que ingenio & iudicio percenſuiſſe. Ex ea epiſtola libitum fortè nobis eſt reprehenſiones eius quaſdam attingere: maiore ſcilicet uenia reprehenſuri Tironem, quàm tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primùm hoc, quòd Cato inerudité & ἀναγώγως, ut ipſe ait, principio nimis inſolenti, nimis'que acri, & obiurgatorio uſus ſit: cùm uereri ſeſe oſtendit, ne patres gaudio atque lætitia rerum geſtarum proſperè de ſtatu mentis ſuæ deturbati non ſatis conſiperent, neque ad rectè intelligendum, conſulendum'que eſſent idonei. In principijs autem, inquit, patroni qui pro reis dicunt, conciliare ſibi, & complacare iudices debent: ſenſusq́; eorum expectatione cauſæ ſuſpenſos, rigentesq́;, honorificis uerecundisq́; ſententijs commulcere: non iniurijs atque imperioſis comminationibus confricare. Ipſum deinde principium appoſuit, cuius uerba hæc ſunt: SCIO ſolere pleriſque hominibus rebus ſecundis, atque prolixis, atq; proſperis animum excellentem, atque ſuperbiam, atq; ferocitatem

Tiro Tullius Ciceronis libertus.

tem

*tem augeſcere atque creſcere: quod nunc mihi magnæ curæ eſt, quòd hæc res tam ſecundè proceſſerit, ne quid in conſulendo aduerſi eueniat, quod noſtras ſecundas res confricet: ne'ue hæc lætitia nimis luxurioſè eueniat. Aduerſæ res ſe domant, & docent quid opus ſit facto: ſecundæ res lætitia tranſuorſum trudere ſolent à rectè conſulendo, atq; intelligendo. Quo maiore opere dico, ſuadeoq́;, uti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio, in poteſtatem noſtram redeamus. Quæ deinde Cato iuxtà dicit, ea (inquit) confeßionem faciunt, non defenſionem: neq; propulſationem, tranlationem'ue criminis habent, ſed cum pluribus alijs communicationem: quod ſcilicet nihil ad purgandum eſt. Atq; etiam, inquit, inſuper profitetur, Rhodienſes qui accuſabantur, quòd aduerſus Populum Ro. regi magis cupiuerint, fauerintq́;, id eos cupiſſe atq; fauiſſe utilitatis ſuæ gratia: ne Romani, Perſe quoq; rege uicto, ad ſuperbiam, ferociamq́; & immodicum modum inſoleſcerent. Eaq́; ipſa uerba ponit, ita ut infrà ſcriptum eſt: Atq; ego quidem arbitror Rhodienſes noluiſſe nos ita depugnare, uti depugnatum eſt: neq; regem Perſen uiciſſe, non Rhodienſes id modò uoluere, ſed multos populos ac multas nationes idem uoluiſſe arbitror. Atq; haud ſcio an partim eorum fuerint, qui non noſtræ contumeliæ cauſa id uoluerunt euenire: ſed enim metuere, ſi nemo eſſet homo, quem uereremur, quicquid liberet faceremus: ne ſub ſolo imperio noſtro in ſeruitute noſtra eſſent, libertatis ſuæ cauſa in ea ſententia fuiſſe arbitror. Atq; Rhodienſes tamen Perſen publicè nunquam adiuuere: Cogitate * quanto nos noſtri natiui cautius facimus. Nam unuſquiſq; noſtrum, ſi quis aduerſus rem ſuam quid fieri arbitratur, ſumma ui contra nititur, ne aduerſus eam fiat, quod illi tamen perpeßi. Sed quod ad principium*

* *Quanto nos conſternati ui cautius. fac.*

m rep

Defenditur oratio Catonis.

Rhetoricū præceptum.

reprehenſum attinet, ſcire oportuit Tironem, defenſos eſſe Rhodienſes à Catone, ſed ut à Senatore, & Conſulari, & Cenſorio uiro, quod quidem optimum eſſe publicum exiſtimabat, ſuadente: non (ut à patrono ſolet) cauſam pro reis dicente. Alia nanque principia conducunt, reos apud iudices defendenti, & clementiam miſericordiamq; undiq; indaganti: Alia cùm Senatus de republica conſulitur, uiro autoritate præſtanti, ſententijs quorundam iniquiſſimis permoto, & pro utilitatibus publicis, ac pro ſalute ſociorum grauiter ac liberè indignanti ſimul ac dolenti. Quippe rectè & utiliter in diſciplinis rhetorum præcipitur, iudices de capite alieno, deq; cauſa ad ſeſe non pertinenti cognituros: ex qua, præter officium iudicandi, nihil ad eos ſimul periculi uel emolumenti, redundaturum eſt, conciliandos eſſe, ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter, & leniter exiſtimationi ſalutiq; eius, qui apud eos accuſatus eſt. At cùm dignitas, & fides, & utilitas omnium communis agitur, ob eam'que rem aut ſuadendum quid ut fiat, aut fieri iam cœpto differendum eſt: tum qui ſe in eiuſmodi principijs occupat, ut beneuolos, benignos'que ſibi auditores paret, otioſam operam in non neceſſarijs uerbis ſumit. Iandudum enim negotia, periculaq; ipſa rerum communia, conſilijs eos capiendis conciliant: & ipſi potius ſibi expoſcunt conſultoris beneuolentiam. Sed quod ait, confeſſum Catonem noluiſſe Rhodienſes ita depugnare, uti depugnatum eſt, neq; regem Perſen à Pop. Rom. uinci, atq; id eum dixiſſe non Rhodienſes modò, ſed multas quoq; alias nationes uoluiſſe: Sed id nihil ad purgandum, extenuandum'ue crimen ualere: iam hoc primùm Tiro improbè mentitur.

Verba

Verba ponit Catonis, & alijs tamen eum uerbis calumniatur. Non enim Cato confitetur Rhodienſes noluiſſe uictoriam eſſe Pop. Rom. ſed ſeſe arbitrari dixit, id eos noluiſſe: quod erat proculdubio ſuæ opinionis profeßio, non Rhodienſium culpæ confeßio. In qua re, ut meum quidem iudicium eſt, non culpa tantum uacat, ſed dignus quoque laude, admirationeq; eſt, & cùm ingenuè, & religiosè dicere uiſus eſt contra Rhodienſes, quod ſentiebat: & parta ſibi ueritatis fide, ipſum illud tamen, quod contrarium putabatur, flexit & tranſtulit: ut eos idcirco uel maximè æquum eſſet, acceptiores, charioresq; fieri Pop. Rom. quòd cùm et utiles eſſent, & uellent regi eſſe factum, nihil tamẽ adiuuandi eius gratia fecerint. Poſtea uerba hæc ex eadem oratione ponit: Ea nunc de repente tanta nos beneficia, ultro citroq; tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus uoluiſſe facere, id nos priores facere occupabimus? Hoc, inquit, enthymema nequam, & uitioſum eſt. Reſponderi enim potuit, occupabimus certè. Nam ſi non occupauerimus, opprimemur, incidendũq; erit in inſidias, à quibus antè nos non cauerimus. Rectè, inquit, hoc uitio dat Lucilius poëta Euripidi, quòd cùm Polyphontes rex propterea ſe interfeciſſe fratrem diceret, quòd ipſe antè conſilium de nece eius cepiſſet, Aerope fratris uxor hiſce eum uerbis eluſerit: Polyphontes rex.

Ει γάρ σε ἔμελλεν, ὡς σὺ φῄς, κτείνειν πόσις

Χρῆν καὶ σὲ μέλλειν, ὡς χρόνος παρῆν δίηθεν.

At hoc enim, inquit, planè ſtultitiæ plenum eſt, eo conſilio, atq; ea fini facere nolle aliquid, uti nunquam id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tiro animum non aduertit, non eſſe in omnibus rebus cauendis eandem cauſam, neq; humanæ uitæ negotia, & actiones, & officia uel occupandi,

uel differendi,uel etiam ulciſcendi,uel cauendi, ſimilia eſſe pugnæ gladiatoriæ. Nam gladiatori compoſito ad pugnandum, pugnæ hæc propoſita ſors eſt: aut occidere, ſi occupauerit: aut occumbere, ſi ceſſauerit. Hominum autem uita non tam iniquis, neq; tam indomitis neceßitatibus circunſcripta eſt, ut idcirco prior iniuriam facere debeas, quã niſi feceris, pati poßis. Quod tantum aberat à Pop. Rom. manſuetudine occupare, ut ſæpe iam in ſeſe factas iniurias ulciſci neglexerit. Poſt deinde uſum eſſe Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honeſtis, & nimis audacibus, ac non uiri eius, qualis fuit: ſed uafris, ac fallaciosis, & quaſi Græcorum ſophiſtarum ſolertijs. Nam cùm obijceretur, inquit, Rhodienſibus, quòd bellum Pop. Rom. facere uoluiſſent: negauit* penè. Sed ignoſci popoſcit, quia id non feciſſent, etſi maximè uoluiſſent: induxiſſeq; eum dicit, quam dialectici ἐπαγωγὴν appellant, rem admodum inſidioſam, & ſophiſticam, neq; ad ueritates magis, quàm ad captiones repertam: cùm conatus ſit exemplis decipientibus colligere, confirmareq;, neminem, qui malè facere uoluit, plecti æquum eſſe, niſi quod factum uoluit, etiam fecerit. Verba autem ex ea oratione M. Catonis hæc ſunt: Qui acerrimè aduerſus eos dicit, ita dicit, hoſtes uoluiſſe fieri. Et quis eſt tandem noſtrorum, qui quod ad ſeſe attineat, æquum cenſeat quenquam pœnas dare ob eam rem, quòd arguatur malè facere uoluiſſe? Nemo opinor. Nã ego, quod ad me attinet, nolim. Deinde paulò infra dicit: Quid nunc, & quæ tandẽ lex eſt tam acerba, quæ dicat: Si quis illud facere uoluerit, mille* nummis dimidium familiæ multa eſto: Si quis plus quingenta iugera habere uoluerit, tanta pœna eſto: Si quis maiorem pecudum numerum habere uoluerit, tantum damni eſto. Atqui nos * omnia plura habere

Margin notes: Fallacioſus. — *plenè — Res ſophiſtica. — *nummi. — *omnes

re uolumus, et id nobis impunè eſt. Poſtea ita dicit: Sed ſi honorem non æquum eſt habere, ob eam rem, quòd bene facere uoluiſſe quis dicit, neq; fecit tantum, Rhodienſibus tale erit, non quòd malè fecerunt, ſed quia uoluiſſe dicuntur. His argumentis Tiro Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodienſibus quoq; impunè eſſe debere, quòd hoſtes quidem Pop. Rom. eſſe uoluiſſent, & qui maximè non fuiſſent. Diſsimulari autem non poſſe ait, quin paria, & conſimilia non ſint, plus quingenta iugera habere uelle, quod plebeſcito colonis prohibitum fuit, & bellum iniuſtum, atq; impium Po. Rom. facere uelle: Neq; item inficiari poſſe, quin alia cauſa in præmio ſit, alia in pœnis. Nam beneficia, inquit, promiſſa opperiri oportet, neq; antè remunerari, quàm facta ſint: iniurias autem imminentes præcauiſſe, iuſtum eſt magis, quàm expectauiſſe. Summa enim profeſsio Stultitiæ, inquit, eſt non ire obuiam ſceleribus cogitatis, ſed manere oppeririq́;, ut cùm admiſſa, & perpetrata fuerint, tum deniq;, ubi quæ facta ſunt, infecta fieri non poſſunt, puniantur. Hæc Tiro in Catonem, non minus frigidè ſanè, quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec ſolitariam, nec improtectam hanc ἐπαγωγὴν, facit: Sed multis eam modis præfulcit, multisq́; alijs argumentis conuelat. Et quia non Rhodienſibus magis, quàm Reipub. conſulebat, nihil ſibi dictu factuq; in ea re turpe duxit, quin omnium ſententiarum uia, ſeruatum ire ſocios niteretur. Ac primùm ea non incallidè conquiſiuit, quæ non iure naturæ, aut iure gentium fieri prohibentur, ſed iure legum, rei alicuius medendæ, aut temporis cauſa iuſſarũ: ſicut eſt de numero pecoris, & de dominio agri præfinito, aut eiuſmodi aliquo: in quibus rebus quod prohibi-

tum fieri per leges quidem non licet: uelle id tamen facere ſi liceat, inhoneſtum non eſt. Atq; eas res contulit ſeorſum, miſcuitq́; cum eo, quod neq; facere, neq; uelle per ſeſe honeſtum eſt: tum deinde ne diſparilitas collationis euidens fieret, pluribus id propugnaculis defenſat. Neque tenues iſtas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis reprehenſiones, qualia id philoſophorum otio diſputantur, magni facit: ſed id ſolum ex ſumma ope nititur, ut cauſa Rhodienſium, quorum amicitiam retineri ex Repub. fuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certè ignoſcenda: atq; interim, neq; feciſſe Rhodienſes bellum, neq; facere uoluiſſe dicit. Interim autem facta ſola cenſenda dicit, atque in iudicium uocanda: ſed uoluntates nudas inanesq́;, neq; legibus, neque pœnis fieri obnoxias. Interdum autem quaſi deliquiſſe eos concedat, ignoſci poſtulat: & ignoſcentias utiles eſſe rebus humanis docet: ac niſi ignoſcant, * metus in republica rerum nouarum monet: ſed enim contra ſi ignoſcatur, conſeruatum iri oſtendit populi Rom. magnitudinem. Superbiæ quoq; crimen, quod tunc præter cætera in Senatu Rhodienſibus obiectum erat, mirifica & propè diuina reſponſionis figura eluſit, & eluit. Verba adeò ipſa ponemus Catonis, quoniam Tiro ea prætermiſit. Rhodienſes ſuperbos eſſe aiunt, id obiectantes, quod mihi è liberis meis minimè dici uelim. Sint ſanè ſuperbi, quid id ad nos attinet? Id'ne iraſcimini, ſi quis ſuperbior eſt, quàm nos? Nihil prorſus hac compellatione dici poteſt neque grauius, neq; munitius, aduerſus homines ſuperbiſsimos facta, qui ſuperbiam in ſeſe amarent, in alijs reprehenderent. Præterea animaduertere eſt in tota iſta Catonis oratione, omnia diſciplinarum rhetoricarum arma, atq; ſubſidia mota eſſe: ſed

Ignoſcentia.

*motus.

non perinde, ut in decurſibus ludicris, aut ſimulacris prælioru voluptarijs fieri uidemus. Non inquam diſtinctè nimis, ac comptè, atq; modulatè res acta eſt: ſed quaſi in ancipiti certamine cùm ſparſa acies eſt, multisq; locis Marte uario pugnatur: ſic in iſta tum cauſa Cato cùm ſuperbia illa Rhodienſium famoſiſſima multorum odio atque inuidia flagraret, omnibus promiſcuè tuendi atq; propugnandi modis uſus eſt: & nunc ut optimè meritos commendat, nunc tanquam ſi innocentes purgat & ne bona, diuitiæq; eorum expetantur, obiurgat: nunc etiam quaſi ſit erratum, deprecatur: nunc ut neceſſarios reipub. oſtentat: nunc clementiæ, nunc manſuetudinis maiorum, nunc utilitatis publicæ commonefacit: eaq; omnia diſtinctius, numeroſiusq;, ac comptius fortaſſe dici potuerint: fortius, atq; uiuidius potuiſſe dici non uidentur. Iniquè igitur Tiro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter ſeſe, & cohærentibus paruum quippiam, nudumq; ſumpſit, quod obtrectaret: tanquam non dignum M. Catone fuerit, quòd delictorum non perpetratorum uoluntates non cenſuerit puniendas. Commodius autem erectiusq; de his meis uerbis, quibus Tul. Tironi reſpondi, modo æſtimabit iudiciumq; faciet, qui & orationem ipſam Catonis totam acceperit in manus, & epiſtolam Tironis ad Axium ſcriptam requirere, & legere curauerit. Ita enim nos ſyncerius, exploratiusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiuſmodi ſeruos, & quam ob cauſam Cælius Sabinus iuris ciuilis autor pileatos uenundari ſolitos ſcripſerit: & quæ mancipia ſub corona more maiorum uenierint: atq; idipſum, Sub corona uenire, quid ſit. CAP. IIII.

Pileati ſerui uẽdebantur.

Pileatos ſeruos uenum ſolitos ire, quorum nomine uenditor nihil præſtaret, Cælius Sabinus iuriſperitus ſcriptum reliquit. Cuius rei cauſam eſſe ait, quòd eiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in uendundo deberent: ut emptores errare, & capi non poſſent: neq; lex uendundi opperienda eſſet, ſed oculis iam perciperent, quodnam eſſet mancipiorum genus: ſicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta uenibant, & idcirco dicebantur Sub coronis uenire. Nanq; ut ea corona ſignum erat captiuorum uenalium, ita pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos uenundari, quorum nomine emptori uenditor nihil præſtaret. Eſt autem alia rationis huius opinio, cur dici ſolitum ſit, captiuos ſub corona uenundari: quòd milites cuſtodiæ cauſa, captiuorum uenalium greges circunſtarent: eaq; circunſtatio militum Corona appellata ſit. Sed id magis uerum eſſe, quod ſuprà dixi, Cato quoq; in libro, quem compoſuit de re militari, docet. Verba ſunt hæc Catonis: Vt populus ſua operà potius ob rem bene geſtam coronatus ſupplicatum eat, quàm re malè geſta coronatus ueneat.

Hiſtoria de Polo Hiſtrione memoratu digna.

CAPVT V.

Polus hiſtrio.

Quoniam, pro quando.

Hiſtrio in terra Græcia fuit fama celebri, qui geſtu, & uocis claritudine, & uenuſtate cæteris anteſtabat: nomen fuiſſe aiunt Polum: Tragœdias poëtarum nobilium ſcitè atq; aſſeueratè actitauit. Is Polus unicè amatum filium morte amiſit: eum luctum quoniam ſatis uiſus eſt eluxiſſe, rediit ad quæſtum artis. In eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus, geſtare urnam, quaſi cum Oreſtis oßibus, debebat. Ita compoſitum fabulæ argumentum eſt, nt ueluti fratris reliquias ferens, Electra complo-

*ret, commiſereaturq́; interitum eius, qui per uim extinctus exiſtimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus, oſſa atq; urnam é ſepulcro tulit filij: & quaſi *Oreſtis am plexus oppleuit omnia, non ſimulacris, neq; imitamentis, ſed luctu atq; lamentis ueris, & ſpirantibus. Itaq; cùm agi fabula uideretur, dolor actitatus eſt.* *in Oreſtis amplexu

Quid de quorundam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit. CAP. VI.

EX *quinq; ſenſibus, quos animantibus natura tribuit, uiſu, auditu, guſtu, tactu, odoratu, quos Græci* αἰσθήσεις, ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἁφὴν, ὄσφρησιν, *appellant: quædam animalium alia alio carent: & aut cæca natura gignuntur, aut *inora, inaurita'ue. Nullum autem gigni animal Ariſtoteles dicit, quod aut guſtus ſenſu careat, aut tactus. Verba ex libro eius, quem* περὶ μνήμης *compoſuit, hæc ſunt:* τὴν δὲ ἁφὴν, καὶ τὴν γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν ἐπὶ τῶν ἀτελῶν ζώων. *inodora

An, Affatim, quaſi Admodum prima acuta pronuntiandum ſit: & quædam itidem non incurioſè tractata, ſuper aliarum uocum accentibus. CAP. VII.

ANnianus *Poëta præter ingenij amœnitates, literarum quoq; ueterum, & rationum in literis oppidò quàm peritus fuit: & ſermocinabatur mira quadam, & ſcita ſuauitate. Is Affatim, ut, Admodum, prima acuta, non media pronuntiabat, atq; ita ueteres loculos cenſebat. Itaq; ſe audiente Probum Grammaticum hos uerſus in Plauti Ciſtellaria legiſſe dicit:* Affatim.

Protin' es tu homo facinus facere ſtrenuum?
Aliorum eſt áffatim qui faciant.
Sanè ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Cauſamq́; eſſe huic accentui dicebat, quòd Affatim non eſſent duæ partes orationis: ſed utraq; pars in unam uocem

Exaduerſum. coaluiſſet: ſicuti in eo quoq; quod Exaduerſum dicimus, ſecundam ſyllabam debere acui exiſtimabat: quoniam una, non duæ eſſent orationis partes. Atq; ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uerſibus:

In quo hæc diſcebat ludo, exáduerſum loco
Tonſtrina erat quædam.

Ad. Addebat etiam quòd, Ad, prouerbium tum ferme acueretur, cùm ſignificaret ἐπίτασιν, quam intentionem nos dicimus: ſicuti Adfabre, & Admodum, & Adprobe dicuntur.

Adfabre. Admodum. Adprobe. Adprime. Cætera quidem ſatis commodè Annianus: ſed quòd hanc particulam, Ad, ſemper cùm intentionem ſignificaret, acui putauit: non id perpetuum uidetur. Nam & adpótus cùm dicimus, & Adprímus, & Adprime, intenſio in his uerbis demonſtratur, neq; tamen, Ad particula ſatis commodè accentu acuto pronuntiatur. Adprobus. Adprobus tamen, quod ſignificat ualde probus, non inficias eo quod prima ſyllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inſcribitur Triumphus, uocabulo iſto utitur:

Hierocles hoſpes eſt mihi, adoleſcens ádprobus.

Num igitur in iſtis uocibus, quas nos non acui diximus, ea cauſa eſt, quòd ſyllaba inſequitur natura longior, quæ non ferme patitur acui priorem, in uocabulis ſyllabarum plurium quàm duarum? Adprimum. Adprimus autem longè primum L. Liuius in Odyſſea dicit in hoc uerſu:

Ibi deniq; uir ſummus adprimus Patroclus.

Præmodum. Idem Liuius in Odyſſea Præmodum dicit quaſi Admodū:

Parcentes, inquit, præmodum. Quod ſignificat ſupra modum, dictumq; eſt quaſi præter modum, in quo ſcilicet prima ſyllaba acui debuit.

Res ultra fidem tradita ſuper amatore Delphino, & puero amato. CAP. VIII.

Delp

DElphinos uenerios eſſe, et amaſios, non modò hiſtoriæ ueteres, ſed recentes quoq; memoriæ declarant. Nam & ſub Cæſaribus, in Puteolano mari, ut Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſeculis antè apud Naupactum, ut Theophraſtus tradidit, amatores flagrantiſsimi* delphini cogniti, compertiq; ſunt. Neq; ij amauerunt quod ſunt ipſi genus, ſed pueros forma liberali, in nauiculis fortè, aut in uadis litorum conſpectos, miris & humanis modis arſerunt. Verba ſubſcripſi Ἀππίων◎, eruditi uiri ex Aegyptiacorum libro quinto, quibus delphini amantis, & pueri non abhorrentis conſuetudines, luſus, geſtationes, ac aurigationes refert: eaq; omnia ſeſe ipſum, multosq; alios uidiſſe dicit:

Delphini piſces uenerei & amaſij.

*delphinor quidam cog

Καὶ αὐτὸς δὲ οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθὺς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξῃ, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων, ἐξέχεῖτο δ᾽ ἄρα ἡ ῥώμη, καὶ πᾶσα ἡ ἰταλία θεάσασθαι ἰχθὺν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος.

Ad hæc adijcit rem non minus mirandam: Poſtea, inquit, idem ille puer delphino amœnus, morbo affectus obijt ſuum diem. At ille amans, ubi ſæpe ad litus ſolitum annauit, & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri conſueuerat, nuſquam fuit, deſiderio tabuit, exanimatusq; eſt: & in litore iacens, inuentus ab ijs qui rem cognouerant, in ſui pueri ſepulcro humatus eſt.

Delphinus a more perijt.

Popoſci, Memordi, Pepugi, Spepōdi, & Occecurri, pleroſq; ueterum dixiſſe: non uti poſtea receptum eſt dicere, per o, aut per u, literam in prima ſyllaba poſitam, ſed per e, atq; id Græcæ rationis exemplo dixiſſe, præterea notarum, quòd uiri non indocti neq; ignobiles, à uerbo Deſcendo non Deſcendi, ſed Deſcendidi dixerunt. CAP. IX.

POpoſci, Momordi, Pupugi, Cucurri probabiliter dici uidentur: atq; ita nunc omnes fermè doctiores huiuſmodi uerbis utuntur: ſed Q. Ennius in Satyris Memorderit dixit per e, literam, non Momorderit: Meum, inquit, non eſt, at ſi me canis memorderit. Item Laberius in Gallis: De integro patrimonio Meo centum millia nummum memordi. Item idem Laberius in Coloratore: Itaq; leui

Memordi.

Pruna percoctus: ſimul ſub dentes mulieris
Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro ſecundo:

Vt ſerpens ſi memordit, gallina deligitur, et opponitur.

Item Plautus in Aulularia:

=Vt admemordi Hominem=

Sed idem Plautus in Trigeminis, non præmordiſſe, neq; Præmomordiſſe dixit, ſed Præmorſiſſe:

Præmorſiſſe.

Ni fugiſſem, inquit, medium credo præmorſiſſet.

Item Accius in Conciliatrice:

Peposci.

Vrſum ſe memordiſſe autumat. Pepoſci quoq; non Popoſci Valerius Antias lib. annalium XLV. ſcriptum reliquit: Deniq; Licinius Tribunus plebis perduellionem ei diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio Prætore popoſcit. Pepugero æquè Accius in Aedilitia dicit:

Pepugero.

Sed ſi pepugero, metuet.

Occecurrit.

Helium quoq; Tuberonem lib. ad C. Oppium ſcripto Occecurrit dixiſſe Probus annotauit: hæc eius uerba appoſuit: Si generalis ſpecies occecurrit. Idem Probus Valerium Antiatē libro hiſtoriarū XII. Spepōderat ſcripſiſſe annotauit: uerbaq; eius hæc appoſuit: Tib. Gracchus, qui Quæſtor C. Mancinio in Hiſpania fuerat, & cæteri, qui pacem ſpeponderant. Ratio autem iſtarū dictionū hæc eſſe uideri poteſt: quoniam Græci in quadam ſpecie præteriti temporis, quod

Spepondi.

παραχ

παρακείμενον appellant, ſecundam uerbi literam in e, plerunq; uertunt, γράφω γέγραφα, ποιῶ, πεποίηκα, λαλῶ λελάληκα, κρατῶ κεκράτηκα, λούω λέλουκα. Sic ergo mordeo Memordi, poſco Popoſci, tendo Tetendi, tango Tetigi, pungo Pepugi, ſpondeo Spepondi, curro Cecurri, tollo Tetuli facit. Sic & M.T. & C. Cæſar, mordeo memordi, pungo pepugi, ſpondeo ſpepondi dixerunt. Præterea inueniri à uerbo ſcindo ſimili ratione non ſciderat, ſed ſciciderat dictum eſſe. L. Accius in Sotadicorum lib. primo Sciciderat dicit. Verba eius hæc ſunt: Non ergo aquila, ita ut hi prædicant, ſciciderat pectus. Sciciderat.

Ennius quoq;, & Valerius Antias in Hiſtoriarum LXXV. uerba hæc ſcripſit:

Deinde funere locato, ad forum deſcendidit. Deſcendidit.

Laberius quoq; in Catulario ita ſcripſit:

Ego mirabar quomodo mammæ mihi deſcendiderant.

Vt Vſuſcapio & copulatè, & recto uocabuli caſu dicitur: ita Pignoriſcapio coniunctè, & eadem uocabuli forma dictum eſt. CAP. X.

VT hæc Vſuſcapio dicitur copulato uocabulo, a, litera in eo tractim pronuntiata: Pignoriſcapio iunctæ ſunt partes, & productæ dicebantur. Verba Catonis ſunt, ex primo epiſtolicarum quæſtionum: Pignoriſcapio ob æs militare, quod æs à Tribuno ærario miles accipere debebat, uocabulum ſeorſum fit: per quod dilucet, hanc Capionem, poſſe dici, quaſi hanc Captionem & in Vſu, & in Pignore. Vſucapio. Pignoriſcapio. Capionis.

Neq; Leuitatem, neq; Nequitiam, ea ſignificatione eſſe, qua in uulgi ſermonibus dicuntur. CAP. XI.

LEuitatem plerunq; nunc pro inconſtantia & mutabilitate dici audio: & Nequitiam pro ſolertia aſtutiaq;: ſed ueterum hominum, qui propriè atq; integrè locuti ſunt, Leuitas. Nequitia.

Leues

Leuis. Leues dixerunt, quos uulgò nunc uiles, & nullo honore dignos dicimus, et Leuitatẽ appellauerunt perinde quaſi leni-
Nequam. tatem. Et Nequã hominẽ, nihili, neq; rei, neq; frugis bonæ: quod genus Græci ferè ἄσωτον, ἢ ἀκόλαστον, ἢ ἀχρεῖον, ἢ ἄχρηστον, ἢ κακότροπον, ἢ μιαρὸν dicunt. Qui exempla horum uerborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullij ſecunda Antonianarum: nam cùm genus quoddam ſordidiſsimum uitæ, atq; uictus M. Antonij, idem demonſtraturus eſſet: quòd in caupona deliteſceret, quòd ad ueſperum præpotaret, quòd ore inuoluto iter faceret ne cognoſceretur: hæc & alia eiuſmodi cùm in eum dicturus eſſet: Videte, inquit, hominis leuitatem: tanquam prorſus iſta dedecora hoc uitio in homine notaretur. At poſtea cùm in eundem Antonium probra quædam alia ludibrioſa, & turpia ingeſsiſſet, ad extremum hoc addidit. O hominem nequam: nihil enim magis propriè poſſum dicere. Sed ex eo loco Marci Tullij uerba compluſcula libuit ponere: At uidete leuitatẽ hominis, cùm hora diei decima ferè ad Saxa rubra ueniſſet, delituit in quadam cauponula: atq; ibi ſe occulens perpotauit ad ueſperum. Inde ciſio celeriter ad urbẽ aduectus, domũ uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, Quis tu? À Marco tabellarius. Confeſtim ad eam, cuius cauſa uenerat, deducitur, eiq; epiſtolam tradit. Quam illa cùm legeret flens (erat enim ſcripta amatoriè: caput autem literarum hoc erat, ſibi cum illa mima poſthac nihil futurum, omnem ſe amorem abieciſſe illius, atq; in hanc transfudiſſe) Cùm mulier fleret uberius, homo miſericors ferre non potuit. Caput aperuit, in collũ inuaſit. O hominẽ nequã: nihil
Catamitus puer meritorius. enim magis propriè poſſum dicere. Ergo ut te catamitum, nec opinato cùm oſtendiſſes, præter ſpem mulier aſpiceret: idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum

rum

rum metu purturbaſti? Conſimiliter Q. quoq; Claudius in primo Annalium: Nequitiam appellauit luxum uitæ prodigum, effuſumq́;, in hiſce uerbis: Perſuadenti cuidam adoleſcenti Lucano, qui apprimè ſummo genere natus erat, ſed luxuria & nequitia pecuniam magnam conſumpſerat. M. Varro in libris de Lingua Latina: Vt ex Non, & Volo, inquit, Nolo fit: ſic ex Ne, & Quicquam, media extrita ſyllaba, compoſitum eſt Nequam. P. Africanus pro ſe contra Tib. Aſellium, de multa ad populum: Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus ſunt: malitia, atq; nequitia. utrum defendis, malitiam, an nequitiam? an utrunq; ſimul? Si nequitiam defendere uis, licet. Sed tu in uno ſcorto maiorem pecuniam abſumpſiſti, quàm quanti omne inſtrumentum fundi Sabini incenſum dedicauiſti. Si hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm? Sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidiſti, atq; abſumpſiſti in flagitijs. Si hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm? non uis nequitiam? Agè, malitiam ſaltem defende. Sed tu uerbis conceptis iuraſti ſciens, ſciente animo tuo. Si hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm?

Nolo.

Nequam.

Malitia.

De tunicis χειριδωτοῖς, quòd earum uſum P. Africanus Sul. Gallo obiecit. CAP. XII.

TVnicis uti uirum prolixis ultra brachia, & uſq; in primores manus, ac propè in digitos, Romæ atq; omni in Latio indecorum fuit. Eas tunicas Græco uocabulo noſtri χειριδώτους appellauerunt. Fœminisq́; ſolis ueſtem longè lateq́; diffuſam indecorum exiſtimauerunt, ad ulnas, cruraq́; aduerſus oculos protegenda. Viri autem Rom. primò quidem ſine tunicis, toga ſola amicti fuerunt: poſtea ſubſtrictas, & breues tunicas citra humerum deſin

Tunicæ manicatæ dedecores.

deſinentes habebant, quod genus Græci dicunt ἐξωμίδας.

Exomides. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli filius, uir omnibus bonis artibus atq; omni uirtute præditus, P. Sul. Gallo homini delicato, inter pleraq; alia quæ oblectabat, id quoq; probro dedit, quòd tunicis uteretur manus totas operientibus. Verba ſunt hæc Scipionis: Nam qui quotidie unguentatus aduerſum ſpeculum ornetur, cuius ſupercilia radantur, qui barba uulſa, feminibusq; ſubuulſis ambulet: qui in conuiuijs adoleſcentulus cum amatore, cum chiridota tunica inferior accubuerit: qui non modò uinoſus, ſed uiroſus quoq; ſit: eum'ne quiſquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinædi facere ſolent? Vergilius quoq; tunicas huiuſcemodi, quaſi fœmineas, ac probroſas criminatur:

Tunica chirodota.

Et tunicæ, inquit, manicas, & habent redimicula mitræ.

Quintus quoq; Ennius Carthaginienſium tunicatam iuuentutem non uidetur ſine probro dixiſſe.

Quem Claſsicnm dicat M. Cato, quem, infra claſſem. CAP. XIII.

Claſsici, infra claſſem.

CLaßici dicebantur, non omnes qui in claßibus erant, ſed primæ tantum claßis homines: qui C. & XXV. millia æris, amplius'ue, cenſi erant. Infra claſſem autem appellabantur ſecundæ claßis, cæterarumq; omnium claßium: qui minore ſumma æris quàm ſuprà dixi, cenſebantur. Hoc eò ſtrictim notaui, quoniam in M. Ciceronis oratione, qua Voconiam legem ſuaſit, quæri ſolet quid ſit Claßicus, quid Infra claſſem.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus Philoſophis, qui ab Athenienſibus ad Senatum Romanum legati ſunt. CAP. XIIII

ET in carmine, & in ſoluta oratione, genera dicendi probabilia ſunt tria, quæ Græci χαρακτῆρας uocāt, nominaq́; eis fecerunt ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Nosq́; quem primum poſuimus, Vberem uocamus: ſecundum, Gracilem: tertium, Mediocrem. Vberi dignitas, atq; amplitudo eſt: Gracili uenuſtas, & ſubtilitas: Medius in confinio eſt utriuſq; modi particeps. His ſingulis orationis uirtutibus uitia agnata ſunt, pari numero: quæ earum modũ, & habitum ſimulachris falſis ementiuntur. Sic plerunq; Sufflati, atq; Tumidi fallunt pro uberibus: Squallētes, & Ieiuni dicti pro gracilibus: *incerti, & Ambigui pro mediocribus. Vera autem & propria huiuſcemodi formarum exempla, in Latina lingua M. Varro eſſe dicit: ubertatis, Pacuuium: gracilitatis, Luciliũ: mediocritatis, Terentium. Sed ea ipſa genera dicendi iam antiquitus tradita ab Homero ſunt, tria, in tribus: Magnificum, in Vlyſſe, & uber eſt: ſubtile, in Menelao, & cohibitum: miſtum, moderatumq́;, in Neſtore. Animaduerſa eadem tripartita uarietas eſt in tribus philoſophis, quos Athenienſes Romā ad Senatum populumq́; Romanum legauerant, impetratum uti multam remitterent, quam fecerant propter Oropi uaſtationem. Ea multa fuerat talentûm ferè quingentûm. Erant iſti philoſophi, Carneades, ex Academia: Diogenes, Stoicus: Critolaus, Peripateticus. Et in Senatum quidem introducti, interprete uſi ſunt * Cæcilio Senatore. Sed antè ipſi ſeorſum quoq; quiſq; oſtentandi gratia, magno conuentu hominum diſſertauerunt. Tum admirationi fuiſſe, aiunt Rutilius, & Polybius, philoſophorum trium ſui cuiuſque generis facundiam. Violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat: ſcita, & teretia Critolaus: modeſta Diogenes, & ſobria. Vnumquodq; autem

Tria dicendi genera.

Stylus uber.
Gracilis.
Medius.

*Inſerti

*Macrob. ſcriptũ habet, Cælio, lib. 1. ca. 5.

tem genus, ut diximus, cùm caſtè, pudiceq́; ornatur, fit illuſtrius: cùm fucatur, atq; prælinitur, fit præſtigioſum.

Quàm ſeuerè moribus maiorum in fures uindicatum ſit: & quid ſcripſit Mutius Scæuola ſuper eo, quod ſeruandũ datum, commodatum'ue eſſet. CAP. XV.

Furtum.

LAbeo in libro de XII. *tabulis ſecũdo, acria, & ſeuera iudicia de furtis habita eſſe apud ueteres, ſcripſit.* Idq́; *Brutum ſolitum dicere, furti damnatum eſſe, qui iumentum aliorſum duxerat, quàm quò utendũ acceperat. Item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat.* Itaq; Qu. *Scæuola in librorũ, quos de iure ciuili compoſuit, ſextodecimo, uerba hæc poſuit:* Quod *cui ſeruandum datum eſt, ſi id uſus eſt: ſiue quod utendum acceperit, ad aliam rem atq; accepit uſus eſt, furti ſe obligauit.*

Locus exſcriptus è ſatyra M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcripta eſt, de peregrinis ciborũ generibus: & appoſiti uerſus Euripidis, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulã confutauit. CAP. XVI.

VArro *in Satyra, quam* περὶ ἐδεσμάτων, *id eſt, de cibis peregrinis, et lautitijs inſcripſit, lepidè admodũ, & ſcitè factis uerſibus, cœnarũ, ciborumq́; exquiſitas delicias* cõprehendit.* Nam *pleraq; id genus, quæ beluones iſti terra, & mari conquirunt, expoſuit, concluſitq́; in numeros ſenarios.* Et *ipſos quidem uerſus cui otium erit, in libro quo dixi, poſitos legat.* Genera *autem, nominaq́; edulium, & domicilia ciborum omnibus alijs præſtantia, quæ profunda ingluuies ueſtigauit, quæ* Varro *opprobrans executus eſt, hæc ſunt ferme, quantum nobis memoriæ eſt:* Pauus *è* Samo, Phrygia Attagena, Grues Melicæ, Hœdus *ex* Ambracia, Pelamis Chalcedonia, Muræna Torteßia, Aſelli Peßinuntij, Oſtrea Tarentina, Pectunculus Chius, Elops Rhodius, Scari Cilices, Nuces Thaſiæ,

** reprehẽdit*

Diuerſi cibi ad regales, & pontificias, menſas.

Palma

Palma Aegyptia, Glans Iberica. Hanc autem peragrantis gulæ, & in ſuccos inſuetos inquirentis induſtriam, atque has undiq; uorſum indagines cupediarum, maiore deteſtatione dignas cenſebimus, ſi uerſus Euripidis recordemur, quibus utebatur ſæpißimè Chryſippus philoſophus, tanquam edendi iritationes quaſdam repertas eſſe, non per uſum uitæ neceſſarium, ſed per luxum animi, parata atq; facilia faſtidientis per improbam ſatietatis laſciuiā. Verſus Euripidis adſcribendos putaui:

Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυεῖν μόνον
Δημήτρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδροχόου,
Ἅτινα πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν
ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ τρυφῇ δέ τοι
Ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Sermo habitus cū grāmatico, inſolentiarum & imperitiarū pleno, de ſignificatione uocabuli, quod eſt Obnoxius: deq; eius uocis origine. CAP. XVII.

PErcontabar Romæ quempiam grammaticum, primæ in docendo celebritatis, non hercle experiundi uel tentandi gratia, ſed diſcendi magis ſtudio, & cupidine: quid ſignificaret Obnoxius, quæq; eius uocabuli origo ac ratio eſſet. Atq; ille aſpicit me, illudens leuitatem quæſtionis, paruitatemq́;: Obſcuram, inquit, ſanè rem quæris, multaq; prorſus uigilia indagandam. Quis adeò tam linguæ Latinæ ignarus eſt, qui neſciat eum dici obnoxium, cui quid ab eo, cui eſſe obnoxius dicitur, incōmodari, & noceri poteſt ei, qui habeat aliquem noxæ, id eſt, culpæ ſuæ conſcium? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri, tractariq; ſint. Tum uerò ego permotus, agendum iam obliquè, ut cum homine ſtulto exiſtimaui: Et cætera, inquam, uir doctißimè, & grauiora, Obnoxius.

niora remotioraq́;, ſi diſcere, & ſcire debuero, quãdo mihi uſus uenerit, tum quæram ex te, atq; diſcam. Sed enim quia dixi ſæpe obnoxius, & quid dicerem, neſciui, didici ex te, et ſcire nunc cœpi, quod nõ ego omniũ ſolus, ut tibi ſum uiſus, ignoraui: ſed (ut res eſt) Plautus homo linguæ, atq; elegãtiæ in uerbis Latinæ princeps, quid eſſet obnoxius neſciuit. Verſus enim eſt in Sticho illius, ita ſcriptus:

Nunc ego hercele perij planè, non obnoxiè.

Quod minimè congruit cum iſta, quã me docuiſti, ſignificatione. Compoſuit enim Plautus tanquam duo inter ſe contraria, Planè, & Obnoxiè: quod à tua ſignificatione longè abeſt. At ille Grãmaticus ſatis ridiculè quaſi Obnoxius, & Obnoxiè, non declinatione ſola, ſed re atque ſententia differrent: Ego, inquit, dixi quid eſſet Obnoxius, non quid obnoxiè. At tunc ego admiratus inſolentis hominis inſcitiam, mittamus, inquam, ſicuti uis, quod Plautus Obnoxiè dixit. Sed ſi id nimis eſſe remotum putas, atq; illud quoq; prætermittamus, quod Salluſt. in Catilina ſcribit: Minari etiam ferro, ni ſibi obnoxia foret. Et quod uidetur uobis peruulgatius eſſe, id me doce. Verſus enim Vergilij ſunt notiſſimi:

Nam neq; tunc aſtris acies obtuſa uideri,
Nec fratris radijs obnoxia ſurgere luna.

Quod tu ais culpæ ſuæ conſcium, alio quoq; loco Verg. uerbo iſto utitur, à tua ſententia diuerſè, his uerſibus:

-Iuuat arua uidere,
Non raſtris hominum, non ulli obnoxia curæ.

Cura enim prodeſſe aruis ſolet, nõ nocere: qđ tu de obnoxio dixiſti. Iã uerò illud etiã Q. Ennij quo pacto cõgruere tecũ poteſt? quod ſcribit in Phœnice, in hiſce uerſibus:

Sed uirũ uera uirtute uiuere animatũ adiecit fortiter,

Eumq;

Eumq́; innoxium uocare aduerſus aduerſarios,
Ea libertas eſt, qui pectus purum & firmum geſtitat.
Aliæ res obnoxiæ noctè in obſcura latent.

At ille oſcitans, & hallucinanti ſimilis: Nunc, inquit, mihi operæ non eſt: cùm otium erit, reuiſes ad me, atq; diſces, quid in uerbo iſto & Verg. & Salluſt. & Plaut. & Ennius ſenſerint. Et nebulo quidē ille, ubi hoc dixit, digreſſus eſt. Si quis autē uolet non originē ſolam uerbi iſtius, ſed ſignificationem quoq; eius, uarietatemq́; recenſere, ut hoc etiam Plautinū ſpectet, adſcripſi uerſus ex Aſinaria.

Maximas *optimas, & gaudio effertiſſimas
Suis heris ille mecum unà pariet, gnatoq́; & patri:
Deuota ut ætate ambo ambobus nobis ſint obnoxij,
Noſtro deuincti beneficio.

* Optumitates, legitur apud Plautum.

Qua uerò ille Grammaticus finitione uſus eſt, ea uidetur in uerbo tam multiplici, unam tantummodo uſurpationem eius notaſſe: quæ quidem congruit cum ſignificatu, quo Cæcilius uſus eſt in Chryſio, in his uerſibus:

Quanquam ego mercede hic conductus tua aduenio,
Ne tibi me eſſe ob eam rem obnoxium reare:
Audibis malè, ſi malè dicis mihi.

De obſeruata, cuſtoditaq; apud Romanos iuriſiurandi ſanctimonia; atq; inibi de decem captiuis, quos Annibal Romã, deiurio ab iis accepto, legauit. CAP. XVIII.

IVſiurandum apud Ro. inuiolatè, ſanctéq; habitum, ſeruatumq́; eſt. Id & moribus, legibusq́; multis oſtenditur: & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum eſſe poteſt. Prælio Cannenſi Annibal Carthaginienſium Imperator, ex captiuis noſtris electos decem Romam miſit, mãdauitq́; eis, pactusq́; eſt, ut ſi Pop. Rom. uideretur, permutatio fieret captiuorum: & pro ijs, quos alteri plu- *Iuſiurandũ Ro. inuiolatum.*

res acciperent, darent argenti pondo libram ſcilicet, & ſelibram. Hos priuſquàm proficiſcerentur, iureiurando adegit, redituros eos eſſe in caſtra Punica, ſi Romani captiuos non permutarent. Veniunt Romam decem captiui: mandatum Pœni imperatoris in ſenatu exponunt. Permutatio Senatui non placita: parentes, cognati, affinesq́; captiuorum amplexi eos, poſtliminio in patriam rediſſe dicebant, ſtatumq́; eorum integrum, incolumemq́; eſſe: ac ne ad hoſtes redire uellēt, orabant. Tum octo ex ijs, poſtliminium iuſtum non eſſe ſibi reſponderunt, quoniam deiurio uincti forent: ſtatimq́; uti iurati erant, ad Annibalem profecti ſunt. duo reliqui Romæ manſerunt, ſolutosq́; eſſe ſeſe, ac liberatos religione dicebant: quoniam cùm egreſſi e caſtra hoſtium fuiſſent, commentitio conſilio regreſſi eodem die, tanquam ſi ob aliquam fortuitam cauſam iſſent: itaq́; iureiurādo ſatisfacto, rurſum iniurati abiſſent. Hæc eorum fraudulenta calliditas, tam eſſe turpis æſtimata eſt, ut contempti uulgo, * diſcerptiq́; ſint: CENSS. q́; eos poſtea omnium notarum & damnis, & ignominijs affecerunt: quoniam quod ſe facturos * dictitauerant, non feciſſent. Cornelius autem Nepos in libro exemplorum v. id quoq; literis mandauit, multis in ſenatu placuiſſe, ut ij, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eam ſententiam numero plurium, quibus id non uideretur, ſuperatam: eos tamen, qui ad Annibalem non rediſſent, uſqueadeò inteſtabiles, inuiſosq́; fuiſſe, ut tædium uitæ ceperint, necemq́; ſibi conſciuerint.

Deiurium.

* deſpectiq́;

* deierauerant.

Hiſtoria ex annalibus de Tiberio Sempronio Graccho ſumpta, patre Gracchorum Trib. plebis: atq; inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipſis uerbis relata.

CAPVT XIX.

Pul

PVlchrum, atq; liberale, atque magnanimum factum Tib. Sempronij Gracchi in exemplis repoſitum eſt. Id exemplum huiuſcemodi eſt: L. Scipioni Aſiatico, Scipionis Africani ſuperioris fratri,* cui M. Minutius Augurinus Trib. pleb. multam irrogauit, eumq́; ob eam cauſam prædes poſcebat. Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegium Tribunorum prouocabat: petebatq́;, ut uirum conſularem, triumphalemq́; à Collegæ ui defenderent. Octo tribuni, cognita cauſa decreuerunt. Eius decreti uerba, quæ poſui, ex annalium monumentis exſcripta ſunt: Quod P. Scipio Africanus poſtulauit pro L. Scipione Aſiatico fratre, cum contra leges, cōtraq́; morem maiorum Trib. pleb. hominibus accitis per uim inauſpicatò ſententiam de eo tulerit, multamq́; nullo exemplo irrogauerit, prædesq́; eum ob eam rem dare cogat: aut ſi non det, in uincula duci iubeat: ut eum à Collegæ ui prohibeamus: & quòd contrà Collega poſtulauit, ne ſibi intercedamus, quò minus ſuaptè poteſtate uti liceat: de ea re noſtrum ſententia omnium data eſt: Si L. Cornelius Scipio Aſiaticus, Collegæ arbitratu prædes dabit Collegæ, ne eum in uincula ducat intercedemus: ſi eius arbitratu prædes nō dabit, quominus Collega ſua poteſtate utatur, non intercedemus. Poſt hoc decretum, cùm Augurinus Trib. pleb. L. Scipionem prædes non dantem prehendi, & in carcerem duci iuſsiſſet: tum Tiberius Sempronius Gracchus Trib. pleb. pater Tiberij, atq; C. Gracchorum, cùm P. Scipioni Africano inimicus grauis, ob pleraſq; in Repub. diſſenſiones eſſet, iurauit palam in amicitiam, inq́; gratiam ſe cum P. Africano non rediſſe, atq; ita decretum ex tabula recitauit. Eius decreti uerba hæc ſunt: Cum L. Cornelius Scipio Aſiaticus triumphans, hoſtium duces

Tiberij Sempronii Gracchi exemplum.

*cùm

Decretum.

in carcerem coniectauerit, alienum uidetur eſſe à dignita-te Reipublicæ, *in eum locum imperatorem* Pop. Rom. *duci, in quem locum ab eo coniecti ſunt duces hoſtium.* Itaq; L. Cornelium Scipionem Aſiaticum *à collegæ ui prohibeo.* Valerius *autem* Antias *contra hanc decretorum memoriam, contraq; autoritates ueterum annalium, poſt* Africani *mortem, interceßionem iſtam pro* Scipione Aſiatico *factam eſſe à* Tiberio Graccho *dixit: neque multam irrogatam* Scipioni, *ſed damnatum eum peculatus ob* Antiochenam *pecuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente* Graccho *exemptum.*

Quòd Vergilius à Nolanis ob aquā ſibi nō permiſſam, ſuſtulit è uerſu ſuo, Nola, & poſuit, Ora, atq; ibi quædā alia, de conſonantia literarum, iucunda. CAP. XX.

S*Criptum in quodam commentario reperi uerſu iſtos à* Vergilio *ita primùm eſſe recitatos, atq; editos:*

Talem diues erat Capua, *& uicina* Veſeuo
Nola *iugo: Poſteà* Verg. *petiſſe à* Nolanis *aquam, uti duceret in propinquum rus:* Nolanos *beneficium petitum non feciſſe: poëtam offenſum, nomen urbis eorum, quaſi ex hominum memoria, ſic ex carmine ſuo deraſiſſe,* Oraq; *pro* Nola *mutaſſe, atq; ita reliquiſſe:*

-Et uicina Veſeuo *Ora iugo.*

Ea res uera'ne, an falſa ſit, non laboro: quin tamen melius, ſuauiusq; ad aures ſit, quàm Nola, Ora, *dubium id non eſt.* Nam *uocalis in priore uerſu extrema, eademq; in ſequenti prima, canoro ſimul atq; iucundo hiatu tractim ſonat.* Eſt *adeò inuenire apud nobiles poëtas huiuſcemodi ſuauitatis multa, quæ appareant nouata eſſe, non fortuita: ſed præter cæteros omneis apud* Homerum *plurima.*

ma. Vno quippe in loco tales tanquam hiatus, & ſonitus in aßiduis uocibus pluribus facit:

Ἡ δ᾽ ἑτέρη θέρει προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ

Ἢ χιόνι ψυχρῇ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ. *Atq; itẽ alio loco:*

Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον.

Catullus quoq; elegantißimus poëtarũ, in hiſce uerſibus,

Miniſter ueteli puer falerni,
Ingere mi calices amariores,
Vt lex Poſthumiæ iubet magiſtræ
Ebrioſa acina ebrioſioris.

Cùm ebrioſo dicere poſſet, & quod erat uſitatius, Acinũ in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homerici ſuauitatẽ, Ebrioſa dixit, propter conſequẽtis literæ concentũ. Qui Ebrios autem Catullum dixiſſe putant, aut Ebrioſos (nam id quoq; temere ſcriptũ inuenitur) in libros ſcilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt. *Acinum neutri generis.*

Quoad uiuet, & Quoad morietur, cur idipſum temporis ſignificẽt, cùm ex duobus ſint facta cõtrariis. CAP. XXI.

QVoad uiuet cùm dicitur, item Quoad morietur, uidentur quidem duæ res dici contrariæ: ſed idem atque unum tempus utraq; uerba demonſtrant. Item cùm dicitur, Quoad Senatus habebitur, & Quoad Senatus dimittetur, tametſi haberi, atq; dimitti contraria ſunt: unum atq; idipſum tamen utroq; in uerbo oſtenditur. Tempora enim duo cùm inter ſe oppoſita ſunt, atq; ita cohærentia, ut alterius finis cum alterius initio miſceatur: non refert utrum per extremitatem prioris, an per initium ſequentis, locus ipſe confinis demonſtretur. *Quoad uiuet. Quoad morietur.*

Quòd Cenſores equũ adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis, & præpinguibus: quæſitumq; utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta ſit. CAP. XXII.

NImis pingui homini, & corpulento CENSS. equum adimere ſolitos, ſcilicet minus idoneũ ratos eſſe, cùm tanti ponderis corpore ad faciendum equitis munus. Non enim pœna id fuit, ut quidam exiſtimant: ſed munus ſine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione, quam de ſacrificio commiſſo ſcripſit, obijcit hanc rem criminoſius: uti magis uideri poßit cum ignominia fuiſſe. Quod ſi ita accipias, id profectò exiſtimandum eſt, non omnino inculpatum, neq; indeſidem uiſum eſſe, cuius corpus in tam immodicum modum luxuriaſſet, exuberaſſetq;

A. GELLII NOCTIVM ATticarum liber octauus, hac ætate non reperitur: ſed ex uetuſtißimo exemplari hæc capita excerpta ſunt.

CAP. I.

Heſterna noctu rectè, an cum uitio dicatur: & quænam ſuper iſtis uerbis grammatica traditio ſit. Itemq; quod Decemuiri in XII. tabulis Nox pro noctu dixerunt.

CAP. II.

Quæ mihi decem uerba dederit Phauorinus, quæ uſurpentur quidem à Græcis, ſed ſunt adulterina, & barbara: quæ item à me totidem accepit, quæ ex medio, cõmuniq; uſu Latinè loquentium minimè Latina ſunt, neque in ueterum libris reperiantur,

CAP. III.

Quem in modum, & quàm ſeuerè increpuerit, audientibus nobis, Peregrinus philoſophus adoleſcentem Romanum, ex equeſtri familia ſtantem ſegnem apud ſe, & aßiduè oſcitantem.

CAP. IIII.

Quòd Herodotus ſcriptor hiſtoriæ memoratißimus, parum

rum uerè dixerit, Vnam, ſolamq́; pinum arborũ omniũ cæſam nunquam denuo ex iiſdem radicibus pullulare: & quod idem de aqua pluuiali, & niue, rem non ſatis exploratam, pro comperta poſuerit.

CAP. V.

Quid illud ſit, quòd Vergilius, Cœlum ſtare puluere: & quòd Lucilius, Pectus ſentibus ſtare dixit.

CAP. VI.

Cùm poſt offenſiunculas in gratiam redeatur, expoſtulationes fieri mutuas minimè utile eſſe: ſuperq́; ea re & ſermo Tauri expoſitus, & uerba ex Theophraſti libro ſumpta: & quod M. Cic. de amore amicitiæ ſenſerit, cùm ipſius uerbis additum.

CAP. VII.

Ex Ariſtotelis lib. qui περὶ τῆς μνήμης inſcriptus eſt, cognita, accepta'que de natura memoriæ & habitu: atque inibi alia quædam de exuberantia, aut interitu eius lecta, auditaq́;.

CAP. VIII.

Quid mihi uſu uenerit, interpretari & quaſi affingere uolenti iocos quoſdam Platonicos Latina oratione.

CAP. IX.

Quòd Theophraſtus philoſophus omnium ſuæ ætatis * facundiſſimus, uerba pauca ad populum Athenienſem facturus, deturbatus uerecundia obticuerit: quodq́; idem hoc Demoſtheni apud Philippum regem uerba facienti euenerit. *doctiſſimus

CAP. X.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleuſino diſceptatio cum grammatico quodam præſtigioſo, tempora uerborum & puerilia meditamenta ignorante: remotarum autem

quæſt

quæſtionum nebulas, & formidines, ad capiendos imperitorum animos oſtentante.

CAP. XI.

Quàm feſtiuè reſponderit Xanthippæ uxori Socrates petenti, ut per Dionyſia largiore ſumptu cœnitaret.

CAP. XII.

Quid ſignificet in ueterum libris ſcriptum, Pleriq; omnes: Et quòd ea uerba accepta à Græcis uidentur.

CAP. XIII.

Qupſones, quod homines Afri dicunt, non eſſe uerbum Pœnicum, ſed Græcum.

CAP. XIIII.

Lepidiſsima altercatio Phauorini philoſophi aduerſus quendam intempeſtiuum, de ambiguitate uerborum diſſerentem, atque inibi uerba quædam ex Næuio poëta, & Cn. Gallo non uſitatè collocata: atque ibidem à P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ.

CAP. XV.

Quibus modis ignominiatus, tractatusq; ſit à C. Cæſare Laberius poëta: atque inibi appoſiti uerſus ſuper eadem re, eiuſdem Laberij.

A. GEL

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER IX.

Quamobrem Qu. Claudius Quadrigarius in undeuiceſimo annali ſcripſerit, rectiores certioresq; ictus fieri, ſi ſurſum quid mittas, quàm ſi deorſum. CAPVT I.

*QVINTVS Claudius in undeuiceſimo annali, cùm oppidum à Metello Proconſ. oppugnari, contrà ab oppidanis deſuper è muris propugnari deſcriberet, ita ſcripſit: Sagittarius cum funditore utrinque ſummo ſtudio * ſpargunt fortiſsimè: ſed ſagittam atque lapidem deorſum, an ſurſum mittas, hoc intereſt. Nam neutrum poteſt deorſum uerſum rectè mitti, ſed ſurſum utrunque optimè: quare milites Metelli ſauciabantur multò minus, & quod maximè opus erat, à pinnis hoſtes * defendebant facilimè. Percontabar ego Antonium Iulianum rhetorem, cur hoc ita uſu ueniret, quod Quadrigarius dixiſſet, ut contigui magis, directioresq; ictus fiant, ſi uel lapidem, uel ſagittam ſurſum uerſus iacias, quàm deorſum: cùm procliuior, faciliorq; iactus ſit ex ſupernis in infima, quàm ex infimis in ſuperna. Tum Iulianus comprobato genere quæſtionis: Quod de ſagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni ferè miſsili telo dici poteſt. Facilior autem iactus eſt (ſicuti dixiſti) ſi deſuper iacias, ſi quid iacere tantum uelis, non ferire. Sed cùm modus, & impetus iactus temperandus, dirigendusq; eſt: tum ſi in prona iacias, moderatio atque ratio mittentis, præcipitantia ipſa & pondere cadentis teli corrumpitur. At ſi in*

edit

* *agunt*

* *al's, defendebant facilimè funditores.*

Percōt. & c.

editiora mittas,& ad percutiendum ſupernè aliquid,manum & oculos conlimes:quò * modus à te datus fuerit:eò telum ibit,quod ieceris. Ad hanc fermè ſententiam, Iulianus ſuper iſtis Qu. Claudij uerbis nobiſcum ſermocinatus eſt. Quod autem ait idem Qu. Claudius, A pinnis hoſtes defendebant facilimè:animaduertendum eſt,uſum eſſe cum uerbo Defendebant,non ex uulgari conſuetudine,ſed admodum,propriè & Latinè. Nam Defendere,& Offendere inter ſeſe aduerſa ſunt,quorum alterum ſignificat, ἐμποδὼν ἔχειν:alterum ἐκποδὼν ποιεῖσθαι,quod hoc in loco à Qu. Claudio dicitur.

*motus

Defendere.
Offendere.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falsò quempiam cultu,amictuq; nomẽ habitumq; philoſophiæ mentientem. CAP. II.

AD Herodem Atticum,Conſularem uirum,ingenioq; amœno,& Græca facũdia celebrem,adijt,nobis præſentibus,palliatus quiſpiam,& crinitus,barba'que propè ad pubem uſque porrecta:ac petit æs ſibi dari,ἐις ἄρτους emendos ſcilicet. Tum Herodes interrogat quiſnam eſſet. Atque ille uultu,ſonitu'que uocis obiurgatorio,philoſophum ſeſe eſſe dicit:& mirari quoque addit,cur quærendum putaſſet,quod uideret. Video,inquit, Herodes, barbam & pallium:philoſophum nondum uideo. Quæſo autem te cum bona uenia,dicas mihi quibus nos uti poſſe argumentis exiſtimas, ut eſſe te philoſophum noſcitemus? Interibi aliquot ex ijs,qui cum Herode erant,erraticum eſſe hominem dicere,& nullius rei,incolamq; eſſe ſordentium ganearum : ac niſi accipiat,quod petit,conuicio turpi ſolitum inceſſere. Atque ibi Herodes, Demus,inquit, huic aliquid æris, * cuiuſmodi eſt : tanquam homines,non tanquam homini. Et iuſsit dari pretium panis x x x. dierum

*cuiuſcuiuſmodi eſt

rum. Tum nos aſpiciens, qui eum ſectabamur: Muſonius, inquit, eruſcanti cuipiam id genus, philoſophum ſeſe oſtẽtanti, dari iuſsit mille nummûm: & cùm plerique dicerent nebulonem eſſe hominem, malum & malitioſum, & nulla re bona dignũ: tum Muſonium ſubridentem dixiſſe aiunt, ἄξιος ἄρ' ἐστὶν ἀργυρίου. Sed hoc potius, inquit, dolori mihi, & ægritudini eſt, quòd iſtiuſmodi animalia ſpurca atque probroſa, nomen uſurpent ſanctiſsimũ, & philoſophi appellentur. Maiores autem mei Athenienſes, nomina iuuenum fortiſsimorum Harmodij, & Ariſtogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hyppiam tyrannum interficere adorſi erant, ne unquam ſeruis indere liceret, decreto publico ſanxerunt: quoniam nefas ducerent, nomina libertati patriæ deuota, ſeruili contagio pollui. Cur ergo nos patimur nomen philoſophiæ illuſtriſsimum in hominibus deterrimis exordeſcere? Simili autem, inquit, exemplo ex cõtraria ſpecie, antiquos Romanorũ audio prænomina Patritiorum quorundam, malè de Republica meritorum, & ob eam cauſam capite damnatorum, cenſuiſſe, ne cui eiuſdem gentis patritio inderentur: ut uocabula quoq; eorum defamata, atq; demortua cum ipſis uiderentur.

Mali argento digni.

Nomina fortiũ ſeruis non danda.

Epiſtola Philippi regis ad Ariſtotelem philoſophum, ſuper Alexandro recens nato. CAP. III.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cuius uirtute, induſtria'que Macedones locupletiſsimo imperio aucti, gentium, nationumq́; multarũ potiri cœperant: & cuius uim atq; arma toti Græciæ cauendam, metuendam'que, inclytæ illæ Demoſthenis orationes, concioneſq; notificant. Is Philippus, cùm omni ferè tempore negotijs belli, uictorijs'que affectus, exercituſq; eſſet, à liberali tamen Muſa, & à ſtudijs humanitatis nunquam abfuit

fuit,qui lepidè,comiterq́; pleraq́; & faceret, & diceret. Feruntur adeò libri epiſtolarum eius,munditiæ, & uenuſtatis,& prudentiæ plenarum:uelut ſunt illæ literæ, quibus Ariſtoteli philoſopho natum eſſe ſibi Alexandrum nuntiauit.Ea epiſtola,quoniam curæ,diligentiæq́; in liberorum diſciplinas hortamentum eſt, exſcribenda uiſa eſt,ad commouendos parentum animos. Exponenda igitur eſt ad hanc fermè ſententiam:Philippus Ariſtoteli ſalutem dicit.Filium mihi genitum ſcito: quod equidem dijs habeo gratiam:non proinde quia natus eſt,quàm pro eo,quod eum naſci contigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore,ut eductus,eruditusq́; abs te,dignus exiſtat & nobis,& rerum iſtarum ſucceſsione. Ipſius autem Philippi uerba hæc ſunt: Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. ἴσθι μοι γεγονότα υἱόν. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ παιδὸς, ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι, ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν, ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν, καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De barbararum gentiũ prodigioſis miraculis: deq́; diris & exitioſis faſcinationibus: atque inibi de fœminis uerſis repentè in mares. CAP. IIII.

CVm è Græcia in Italiam rediremus, & Brunduſium iremus: egreſsiq́; è naui in terram, in portu illo inclyto ſpatiaremur, quem Q.Ennius remotiore paulùm, ſed admodum ſcito uocabulo,Præpetem appellauit: faſces librorum uenalium expoſitos uidimus, atque ego ſtatim auidè pergo ad libros. Erant autem iſti omnes libri Græci miraculorum,fabularumq́; pleni: res inauditæ,incredulæ, ſcriptores ueteres,non paruæ autoritatis,Ariſteas Procõneſius, & Iſigonus Niceenſis, & Cteſias,& Oneſicritus

Græci hiſtorici.

tus, & Polyſtephanus, & Hegeſias. Ipſa autem uolumina ex diutino ſitu ſqualebant, & habitu aſpectuq; tetro erant. Acceßi tamen, percontatusq́; pretium ſum: & adductus mira, atq; inſperata uilitate, libros plurimos ære pauco emo: eosq́; omneis duabus proximis noctibus curſim tranſeo. atque in legendo carpſi exinde quædam, & notaui mirabilia, & ſcriptoribus ferè noſtris intentata: eaq́; his commentarijs aſperſi, ut qui eos lectitabit: is ne rudis omnino, & ἀνήκοος in eiuſmodi rerum auditionibus reperiatur: Erant igitur in illis libris ſcripta huiuſcemodi: Scythas illos penitißimos, qui ſub ipſis ſeptemtrionibus ætatem agunt, corporibus hominum ueſci, eiusq; uictus alimento uitam ducere, & ἀνθρωποφάγους nominari. Item eſſe homines ſub eadem regione cœli, unum oculum habentes in frontis medio, qui appellantur Arimaſpi: qua facie fuiſſe κύκλωπας poëtæ ferunt. Alios item eſſe homines, apud eandem cœli plagam, ſingularis uelocitatis: ueſtigia pedum habentes retrò porrecta, non ut cæterorum hominum proſpectantia. Præterea traditum eſſe memoratumq́;, in ultima quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines, qui in pueritia caneſcunt, & plus cernunt oculis per noctem, quàm inter diem. Item eſſe compertum & creditum, Sauromatas, qui ultra Boryſthenem fluuium longè colunt, cibum capere ſemper diebus tertijs, medio abſtinere. Id etiam in ijſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoq; in lib. Plinij Secũdi naturalis hiſtoriæ ſeptimo *legi: eſſe quaſdam in terra Africa familias hominum, uoce atq; lingua effaſcinantium: qui ſi impenſius fortè laudauerint pulchras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu atq; cultu opimas emoriantur repentè hæc omnia, nulli aliæ; cauſæ obnoxia. Oculis quoq;

Antropophagi.

Arimaſpi.

Cyclopes.

Albania.

Sauromatæ.

Capite 2.

*legimus

Effaſcinantes.

Aliæ, pro aliſ

o exit

exitialem faſcinationem fieri, in iiſdem libris ſcriptum eſt: traditurq́; eſſe homines in Illyriis, qui interimant uidendo, quos diutius irati uiderint: eosq́; ipſos mares fœminasq́;, qui uiſu tam nocenti ſunt, pupillas in ſingulis oculis binas habere. Item eſſe in montibus terræ Indiæ homines, caninis capitibus, & latratibus: eosq́; ueſci auium, & ferarum uenatibus. Atq; item eſſe alia apud ultimas Orientis terras miracula, homines qui* Monomeri appellantur, ſingulis cruribus ſaltuatim currentes, uiuaciſſimæ pernicitatis. Quoſdam etiam eſſe nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes. Iam uerò hoc egreditur omnem modum admirationis, quòd iidem illi ſcriptores gentem eſſe aiunt, apud extrema Indiæ, corporibus hirtis, & auium ritu plumantibus: nullo cibatu ueſcentem, ſed ſpiritu florum naribus hauſto uictitantem. Pygmæos quoq; haud longè ab iis naſci: quorum qui longiſſimi ſunt, non longiores eſſe quàm pedes duos & quadrantem. Hæc atq; alia iſtiuſmodi plura legimus. Sed cùm ea ſcriberemus, tenuit nos non idoneæ ſcripturæ tædium, nihil ad ornandum, iuuandumq́; uſum uitæ pertinentis. Libitum tamen eſt in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus, uir in temporibus ætatis ſuæ, ingenii dignitatisq́; gratia, autoritate magna præditus, non audiſſe neq; legiſſe, ſed ſcire ſeſe atq; uidiſſe, in libro naturalis hiſtoriæ VII. ſcripſit. Verba igitur hæc quæ infrà poſui, ipſius ſunt, ex eo libro ſumpta: quæ profectò faciunt, ut neq; reſpuenda neq; ridenda ſit notiſſima illa ueterum poëtarum de Cæneide & Ceneo cantilena. Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in annalibus Qu. Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino Conſulibus, Caſſini puerum factum ex uirgine, ſub parentibus: iuſſuq; Aruſpicum deportatum in inſulam

Cynocephali.

* Plinius ſcriptū habet li. 7. cap. 4. monoſcelι: id eſt, unicrures.

Pygmæi.

Plin. li. 7. ca. 4.

deſert

deſertam. Licinius Mutianus prodidit uiſum eſſe à ſe Argis Ariſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet, nupſiſſe etiã: mox barbam & uirilitatem proueniſſe, uxoremq́; duxiſſe: Eiuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe uiſum. Ipſe in Africa uidi mutatum in marem die nuptiarum L. Coßitium ciuem Tiſdritanum: uiuebatq́; cùm proderem hæc. Idem Plinius eodem in libro uerba hæc ſcripſit: Gignuntur homines utriuſque ſexus, quos hermaphroditos uocamus: olim Androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc uerò in delicijs. *Hermaphro- ti ſeu ~ndro- gyni.*

Diuerſæ nobilium philoſophorum ſententiæ, de genere ac natura uoluptatis: uerbaq́; Hieroclis philoſophi, quibus Decreta Epicuri inſectatus eſt. CAP. V.

DE *uoluptate ueteres philoſophi diuerſas ſententias tenuerunt: atq; Epicurus uoluptatem ſummum bonum eſſe ponit. eam tamen ita definit:* σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα. *Antiſthenes Socraticus ſummum malum dicit. Eius nanque hoc uerbum eſt:* μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Speuſippus, uetusq́; omnis Academia, uoluptatem & dolorem, duo mala eſſe dicunt oppoſita inter ſeſe: bonum autem eſſe, quod utriuſque medium foret. Zeno cenſuit uoluptatem eſſe indifferens, id eſt, neutrum, neq; bonum, neq; malum: quod ipſe Græco uocabulo* ἀδιάφορον *appellauit. Critolaus Peripateticus & malum eſſe uoluptatem ait: & multa alia mala parere ex ſeſe, iniurias, deſidias, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omneis ita uariè & multiformiter de uoluptate diſſeruit: ut cunctæ iſtæ ſententiæ, quas ſuprà poſui, uideantur ex ſermonum eius fontibus profluxiſſe. Nam perinde unaquaq; utitur, ut & ipſius uoluptatis natura fert, quæ eſt multiplex: & cauſarum* *Voluptas.*

quas tractat, rerumq; quas efficere uult, ratio deſiderat. Taurus autem noſter quoties facta mentio Epicuri eſſet, in ore atq; in lingua habebat uerba hæc Hieroclis Stoici, *uiri & ſancti & grauis:* ἡδονῆς τέλος πόρνης δόγμα. ἀπέστω πορνεῖα, οὐδ᾽ ἐμ πόρνης δόγμα.

Verbum ab eo quod eſt Ago, frequentatiuū, in prima ſyllaba quonam ſit modo pronuntiandum. CAP. VI.

Actito. *AB eo quod eſt Ago & egi, uerba ſunt quæ appellant grammatici frequentatiua, Actito, & actitaui. Hæc quoſdam non ſanè indoctos uiros audio ita pronuntiare, ut primam in his literam corripiant, rationemq́; dicant: quoniam in uerbo principali quod eſt Ago, prima litera breuiter pronuntiatur. Cur igitur ab eo quod eſt Edo & Vngo, in quibus uerbis prima litera breuiter dicitur, Eſito & Vnctito, quæ ſunt eorum frequentatiua, prima litera longa promimus? & contrà, Dictito ab eo uerbo quod eſt Dico, correptè dicimus? Num ergo potius Actito & Actitaui producenda ſunt? quoniam frequentatiua fermè omnia eodem modo in prima ſyllaba dicuntur, quo participia præteriri temporis: ex ijs uerbis unde ea profecta ſunt, in eadem ſyllaba pronuntiantur, ſicut Lego, lectus, lectito facit: Vngo, unctus, unctito: Scribo, ſcriptus, ſcriptito: Moneo monitus, monito: Pendeo, penſus, penſito: Edo, eſus, eſito: Dico autem, dictus, dictito facit: Gero, geſtus, geſtito: Vebo, uectus, uectito: Rapio, raptus, raptito: Capio, captus, captito: Facio, factus, factito. Sic igitur Actito productè in prima ſyllaba pronuntiandum: quoniam ex eo fit quod eſt Ago & Actus.*

De cōuerſione foliorum in arbore olea, brumali & ſolſtitiali die; deq; fidibus; id temporis ictu alieno ſonantibus. CAP. VII.

Vulg

Vvlgò & ſcriptum, & creditum eſt, folia olearum arborũ brumali & ſolſtitiali die conuerti: & quæ pars eorum fuerat inferior atq; occultior, eam ſuprà fieri, atq; exponi ad oculos et ad ſolem. Quod nobis quoq; ſemel atq; iterum experiri uolentibus, ita eſſe propemodum uiſum eſt. Sed de fidibus rarius dictu, & mirabilius eſt: quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ hiſtoriæ primo, ſatis compertum eſſe, ſatisq; ſuper ea re conſtare affirmat: neruias in fidibus brumali die, alias digitis pelli, alias ſonare.* Folia olear. *ferri Neruiæ.

Neceſſum eſſe, qui multa habeat, multis indigere: deq; ea re Phauorini philoſophi cum breuitate eleganti ſententia. CAP. VIII.

Verum eſt profectò, quod obſeruato rerum uſu ſapientes uiri dixere: multis egere, qui multa habeat: magnamq; indigentiam naſci, non ex inopia magna ſed, ex magna copia. Multa enim deſiderari ad multa, quæ habeas tuenda. Quiſquis igitur multa habens, cauere, atq; proſpicere uelit, ne quid egeat, ne'ue quid deſit: iactura opus eſſe, non quæſtu: & minus habendum eſſe, ut minus deſit. Hanc ſententiam memini à Phauorino inter ingentes hominum clamores detornatam, incluſamq; uerbis his pauciſſimis:* *denotam

τὸν γὰρ μυρίων καὶ πολλακισφιλίων χλαμύδων δεόμενον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι; οἷς γὰρ ἔχω προσδεόμενος, ἀφελῶν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

Quis modus ſit uerba uertendi in Græcas ſententias: deq; iis Homeri uerſibus, quos Vergilius uertiſſe aut bene apteq;, aut improſperè exiſtimatus eſt. CAP. IX.

Qvando ex poëmatis Græcis uertendæ mutandæq; ſunt inſignes ſententiæ, non ſemper aiunt enitendum, ut omnia omnino uerba in eum, in quem dicta ſunt.

 modum

modum uertamus. Perdunt enim gratiam pleraq;, ſi quaſi inuita & recuſantia uiolentius transferantur. Scitè igitur & conſideratè Vergilius, cùm aut Homeri, aut Heſiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorundam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expreßit. Sicut nuperrimè apud menſam cùm legerentur utraq; ſimul Bucolica, Theocriti & Vergilij, animaduertimus reliquiſſe Vergilium, quod Græcum quidem mirè quàm ſuaue eſt: uerti autem neq; debuit, neq; potuit. Sed enim quod ſubſtituit, pro eo, quod omiſerat, non abeſt quin iucundius, lepidiusq́; ſit:

Idil. 4. Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ κλεαρίστα

Τὰς αἶγας παρελῶντα καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.

Malo me Galatæa petit, laſciua puella:

Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè uideri.

Illud quoq; alio in loco animaduertimus cautè omiſſum, quod eſt in Græco uerſu dulcißimum:

Τίτυρ᾽ ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκε τὰς αἶγας,

Καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε Τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,

Τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο μή τυ κορύψῃ.

Quo enim pacto diceret τὸ καλὸν πεφιλαμένε? uerba hercle non translatitia, ſed cuiuſdam natiuæ dulcedinis. Hoc igitur reliquit, & cætera uertit non infeſtiuiter: niſi quòd caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellauit. Autore enim M. Varrone, is demum Latinè caper dicitur, qui excaſtratus eſt.

caper.

Tityre dum redeo, breuis eſt uia, paſce capellas:

Et potum paſtas age Tityre: & inter agendum

Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis ſententijs loquor, memini audiſſe me ex Valerij Probi diſcipulis, docti hominis, & in intelli

telligendis penſitandisq́; ueteribus ſcriptis bene callidi, ſolitum eum dicere: nihil quicquam tam improſperè Vergiliũ ex Homero uertiſſe, quàm uerſus hos amœniſſimos, quos de Nauſicaa Homerus fecit.

Οἵη δ᾽ ἄρτεμις εἶσι κατ᾽ οὔρεος ἰοχέαιρα, *Odyſſ.*
ἢ κατὰ τηΰγετον περιμήκετον, ἢ ἐρύμανθον
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι,
Τῇ δέ θ᾽ ἅμα νύμφαι κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο
Ἀγρόνομοι παίζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
Πασάων δ᾽ ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει, ἠδὲ μέτωπα.
Ῥεῖα δ᾽ ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι,
Ὣς ἥγ᾽ ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille ſecutæ
Hinc, atq; hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
Fert humero, gradiensq́; deas ſupereminet omneis.
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido, talem ſe læta ferebat
Per medios, inſtans operi regnisq́; futuris.

Primum omnium diuerſum eſſe dicebat Probus, quòd apud Homerum quidem uirgo Nauſicaa, ludibunda inter familiares puellas in locis ſolis, rectè atq; commodè confertur cum Diana, uenante in iugis montium, inter agreſtes deas. Nequaquam autem conueniens Vergilium feciſſe, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios principes, cultu atq; inceſſu ſerio, inſtans operi (ſicut ipſe ait) regnisq́; futuris, nihil eius ſimilitudinis capere poßit, quæ luſibus atque uenatibus Dianæ congruat. Tum poſtea, quòd Homerus ſtudia atq; oblectamenta in uenando Dianæ, honeſtè aptèq́; dicit: Vergilius autem, cùm de uenatu deæ nihil dixiſſet, pharetram tamen facit

uam ferre in humero: tanquam ſi onus, & ſarcinam. Atq; illud impensè Probum *eſſe demiratum in* Vergilio *dicebāt: quòd* Homerica *quidem* λητῶ *gaudium gaudeat genuinum, & intimum, atq; in ipſo penetrali cordis, & animæ uigens. Siquidem non aliud eſt* γέγηθε δέ τε φρένα λητῶ: *ipſe autem imitari hoc uolens, gaudia fecerit pigra, & leuia, & cunctantia, & quaſi in ſummo pectore ſupernantia.* Neſcire *enim ſeſe, quid ſignificaret aliud,* Pertentant. Præter *iſta omnia, florem ipſius totius loci* Vergilium *uideri omiſiſſe: quòd hunc* Homeri *uerſum exiguè ſecutus ſit:*

Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Quando nulla maior cumulatiorq; pulchritudinis laus dici potuerit, quàm quòd una inter omneis pulchras excelleret, una facilè ex omnibus noſceretur.

Quòd Anneus Cornutus uerſus Vergilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudicè operteq; dixit, reprehenſione inſulſa, & odioſa inquinauit. CAP. X.

Annianus poëta.

A*Nnianus poëta, & pleriq; cum eo eiuſdem* Muſæ *uiri, ſummis aßiduiſq; laudibus hos* Vergilij *uerſus ferebant: quibus* Vulcanum *&* Venerem *iunctos, miſtoſq; iure coniugij, rem lege naturæ operiendam, uerecunda quadam translatione uerborum, cum oſtenderet demonſtraretq;, protexit: Sic enim ſcripſit:*

—Ea uerba locutus,
Optatos dedit amplexus, placidumq; petiuit
Coniugis infuſus gremio per membra ſoporem.

M*inus autem difficile eſſe arbitrantur, ad iſtiuſmodi reticenda: uerbis uti uno atq; altero, breui tenuiq; ea ſigno demonſtrantibus: ſicuti* Homerus *dixerit:*

—Παρθενικὴν ζώνην, καὶ λέκτροιο θεσμόν,

Καὶ

Καὶ ἔργα φιλότήσια
Τὸν μὲν ἄρ ἐνστήτοισι κάλυνάσα τ' ἐν λεχέεσιν.

Tot uerò & tam euidentibus, ac tam prætextatis, ſed puris honeſtiſq; uerbis uenarandum illud concubij pudici ſecretum, neminem quenquam alium dixiſſe. Sed Anneus Cornutus, homo ſanè pleraq; alia non indoctus, neq; imprudens, in ſecundo tamen librorum, quos de figuris ſententiarum compoſuit, egregiam totius iſtius uerecundiæ laudem, inſulſa nimis, & odioſa ſcrutatione uiolauit. Nam cùm genus hoc figuræ probaſſet, & ſatis circunſpectè factos eſſe uerſus dixiſſet: Membra tamen, inquit, paulò incautius nominauit.

De Valerio Coruino: & unde Coruini ſit congnomentum. CAP. IX.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus eſt, ob auxilium propugnationemq́; corui alitis, haud quiſquam eſt nobilium ſcriptorum, qui ſecus dixerit. Ea res, prorſus admiranda, ſic profectò eſt in libris Annalibus memorata: Adoleſcens* tali genere editus, L. Furio, Claudio Appio Conſulibus, fit Tribunus militaris. Atq; in eo tempore copiæ Gallorum ingentes agrum Pontinum inſederant: inſtruebanturq́; acies à Conſulibus, de ui ac multitudine hoſtium ſatagentibus. Dux interea Gallorum, uaſta & ardua proceritate, armiſq; auro præfulgentibus, gratia dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans, incedebat: perq́; contemptum & ſuperbiam cirunſpiciens, deſpicienſq́; omnia, uenire iubet & congredi, ſi quis pugnare ſecum ex omni Rom. exercitu auderet. Tum Valerius Tribunus, cæteris inter metum pudoremq́; ambiguis, impetrato prius à COSS. ut in Gallum tam immaniter arrogantem, pugnare ſeſe permitterent, progreditur intrepidè modeſteq́;

Coruinus.

*Italo

obuiam: & congrediuntur, & conſiſtunt. Ea conſerebantur iam manus, atq; ibi uis quædam diuina fit: Coruus repentè improuiſus aduolat, & ſuper galeam Tribuni inſiſtit, atq; in aduerſarij os atq; oculos pugnare incipit: inſibilat, obturbat, unguibus manum laniabat, & proſpectum alis arcebat. Atq; ubi ſatis ſæuierat, reuolabat in galeam Tribuni. Sic Tribunus ſpectante utroq; exercitu, & ſua uirtute nixus, & opera alitis propugnantis, ducem hoſtium ferociſſimum uicit, interfecitq́;: atq; ob eam cauſam cognomen habuit Coruinus. Id factum eſt annis CCCC. & V. *poſt Romam conditam. Statuam Coruino iſti diuus Auguſtus in foro ſuo ſtatuendam curauit. In eius ſtatuæ capite corui ſimulacrum eſt, rei, pugnæq́;, quam diximus, monimentum.*

De uerbis, quæ in utranq; partem ſignificatione reciproca & aduerſa dicuntur. CAP. XII.

Nomina in oſus.

VT *Formidoroſus dici poteſt, & qui formidat, & qui formidatur: ut Inuidioſus, & qui inuidet, & cui inuidetur: ut Suſpicioſus, qui ſuſpicatur, & qui ſuſpectus eſt: ut Ambitioſus, & qui ambit, & qui ambitur: ut item Gratioſus, & qui adhibet gratias, & qui admittit: ut Laborioſus, & qui laborat, & qui labori eſt: ut pleraq; alia huiuſcemodi in utranq; partem dicuntur: ita infeſtus, ancipiti quoq; ſignificatione eſt.* *Infeſtus.* *Nam & is Infeſtus appellatur, qui malum infert cuipiam: & contrà, cui aliunde impendet malum, is qui infeſtus dicitur. Sed quod prius poſui, profectò exemplis non indiget. Sic adeò multi loquuntur, ut infeſtum dicant in inimicum, atq; aduerſum. Alterum autem illud ignorabilius, obſcuriusq́; eſt. Quis enim è medio facilè dixerit Infeſtum eſſe, cui alter infeſtus eſt? Sed & ueteres pleriq; ita dixerunt: & M. Tullius in oratione, quam pro*

Cn. Pl

Cn.Planco dixit, uocabulo hoc ſic uſus eſt: Dolebam, inquit, iudices, & acerbè ferebam, ſi huius ſalus ob eam ipſam cauſam eſſet infeſtior, quòd is meam ſalutem atq; uitam ſua beneuolentia, præſidio, cuſtodiaq; texiſſet. Nos igitur de origine, & ratione uerbi quærebamus: atq; ita in Nigidianis commentarijs inuenimus ſcriptum, Infeſtum à feſtinando dictum: Nam qui inſtat, inquit, alicui, eumq; properans urget, opprimereq; eum ſtudet, feſtinatq;: aut contrà de alicuius periculo & exitio feſtinatur: is uterq; Infeſtus dicitur, ab inſtantia atq; imminentia fraudis, quam uel facturus cuipiam, uel paſſurus eſt. Ne quis autem de ſuſpicioſo, quòd ſuprà poſuimus, et de formidoloſo, in eam partem, quæ minus uſitata eſt, exemplum requirat: inueniet de Suſpicioſo apud Marcum Catonem, de re Floria, ita ſcriptum: Sed niſi qui palàm corpore pecuniam quæreret, aut ſe lenoni locauiſſet, *& ſi famuloſus ut ſuſpicioſus fuiſſet, uim in corpus liberum non æquum cenſuere afferri. Suſpicioſum enim hoc in loco ſuſpectum ſignificat, non ſuſpicantem. Formidoloſum autem qui formidatur. Salluſtius in Catilina ita dicit: Igitur talibus uiris non labor inſolitus, non locus ullus aſper aut arduus erat, non armatus hoſtis formidoloſus. Item C.Caluus in poëmatis Laborioſus dicit, non ut uulgò dicitur, qui laborat, ſed in quo laboratur:

*& ſi aut famoſus, aut ſuſpicioſus

Durum, inquit, rus fugis, ſed laborioſum.

Eadem ratione Laberius quoq; in Sororibus:

Aecaſtor, inquit, multum ſomniculoſum.

Et Cinna in poëmatis:

Somniculoſam, ut Pœnus aſpidem Pſyllus.

Metus quoq; & Iniuria, atq; alia quædam id genus, ſic utroq; uerſum dici poſſunt. Nam Metus hoſtium rectè dicitur

Metus.

citur, & cùm timent hoſtes, & cùm timentur. Itaq; Salluſtius in hiſtoria prima, metum Pompeij dixit, non quòd Pompeius metueret, quod eſt uſitatius: ſed quod metueretur. Verba hæc Salluſtij ſunt: Id bellum excitabat metus Pompeij uictoris, Hiempſalem in regnum reſtituentis. Item alio in loco: Poſtquam remoto metu Punico, ſimultates

Iniuria. exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus, tam illorum, qui patiuntur, quàm qui faciunt. quarum dictionum exempla ſunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Vergilio eandem habet formam, communicatæ ultrò & citrò ſignificationis.

-Et uulnere, inquit, tardus Vlyßi.

Vulnus. *Neſcius.* Cùm diceret uulnus, non quòd accepiſſet Vlyſſes, ſed quòd dediſſet. Neſcius quoq; dicitur tam is qui neſcitur, quàm qui neſcit. Sed ſuper eo qui neſcit, frequens huius uocabuli uſus eſt: infrequens autem de eo eſt, quod neſcitur. Ignarus

Ignarus. æquè utroqueuerſum dicitur, non tantum qui ignorat, ſed & qui ignoratur. Plautus in Rudente.

Quæ incolis neſcius neſcias peßimus. Salluſtius:
More humanæ cupidinis ignara uiſendi. Verg.
-Ignarum Laurens habet ora Numanta.

Verba ex hiſtoria Claudii Quadrigarii, quibus Manlii Torquati nobilis adoleſcentis, & hoſtis Galli prouocatoris pugnam depinxit. CAP. XIII

T. Manlius Torquatus. TItus Manlius ſummo loco natus, apprimeq; nobilis fuit: ei Manlio cognomentum factum Torquato: cauſam cognomenti fuiſſe accepimus, torquis ex auro induuias, quam ex hoſte, quem occiderat, detractam induit: ſed quis hoſtis, & quod genus, & quàm formidandæ uaſtitatis, & quantum inſolens prouocator, & cuiuſmodi fuerit pugna

decert

decertatum, Quintus Claudius primo Annalium puriſſimè atq; illuſtriſſimè, ſimpliciq́; & incompta orationis antiquæ ſuauitate deſcripſit. Quem locum ex eo libro Phauorinus philoſophus cùm legeret, non minoribus quati afficiq́; animum ſuum motibus, pulſibusq́; dicebat, quàm ſi ipſe coràm depugnantes eos ſpectaret. Verba Quinti Claudij quibus pugna iſta depicta eſt, adſcripſi: Cùm interim Gallus quidam nudus præter ſcutum, & gladios duos, torque atq; armillis decoratus proceſſit: qui & uiribus, & magnitudine, & adoleſcentia, ſimulq́; uirtute cæteris anteſtabat, is maximè prælio commoto, at utriſq; ſummo ſtudio pugnantibus, manu ſignificare cœpit, utriq; ut quieſcerent pugnare. Pugnæ facta pauſa eſt. Ex templo ſilentio facto, cum uoce maxima inclamat, ſi quis ſecum depugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat, propter magnitudinem atq; immanitatem facies. Deinde Gallus irridere cœpit, atq; linguam excertare. Id ſubitò perdolitum eſt cuidam Tito Manlio ſummo genere nato: tantum flagitium ciuitati accidere, è tanto exercitu neminem prodire. Is, ut dico, proceſſit, neq; paſſus eſt uirtutem Romanam à Gallo turpiter ſpoliari. Scuto pedeſtri, & gladio Hiſpanico cinctus, contra Gallum conſtitit. Metu magno ea congreſſio in ipſo ponte, utroq́; exercitu inſpectante facta eſt. Ita ut antè dixi conſtiterunt, Gallus ſua diſciplina, ſcuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis quàm arte confiſus, ſcutum ſcuto percuſſit, atq; ſtatum Galli conturbauit. Dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet, Manlius iterum ſcuto ſcutum percutit, atq; de loco certo hominem iterum deijcit: eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceſſit, atq; Hiſpanico pectus hauſit: dein continuò humerum dextrum eodem concuſſu incidit, neq; receſſit uſquam donec ſub

Q. Claudij uerba.

Facies in genitiuo.

Perdolitum.

ſubuertit: ne Gallus impetum icti haberet. Vbi eum euertit, caput præcîdit, torquemq́; detraxit, eamq́; ſanguinolentam ſibi in collum imponit. Quo ex facto ipſe poſteriq́; eius Torquati ſunt cognominati. Ab hoc Tito Manlio, cuius hanc pugnam Quadrigarius deſcripſit, imperia & aſpera immitia, Manliana dicta ſunt, quoniam poſtea bello aduerſum Latinos, cùm eſſet cos. filium ſuum ſecuri percuſſit: qui ſpeculatum ab eo miſſus, ne pugnaret interdicto, hoſtem à quo prouocatus fuerat, occidit.

Icti in genitiuo.

Manliana imperia.

Quòd idem Quadrigarius, huius facies, patrio caſu probè & Latinè dixit: & quædam alia appoſita de ſimilium uocabulorum declinationibus. CAP. XIIII.

QVod autem ſuprà ſcriptum eſt in Q. Claudij uerbis: Propter magnitudinem atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inſpectis explorauimus: atq; ita eſſe, ut ſcriptum eſt, comperimus. Sic enim pleraq; ætas ueterum declinauit hæc Facies huius facies, quod nunc propter rationem Grammaticam Faciei dicitur. corruptos autem quoſdam libros reperi, in quibus Faciei ſcriptum eſt, illo quod antè ſcriptum erat obliterato. Meminimus etiam in Tyburtij bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro ſcriptum utrunq;, Facies & Faciei: ſed Facies in ordine ſcriptum fuit, & contrà per ij geminum, Facij. Neq; id abeſſe à quadam conſuetudine priſca exiſtimauimus. Nam & ab eo, quod eſt hic Dies, tam huius dies quàm dij: & ab eo quod eſt hæc Fames, tam huius fames quàm famij, dixerunt. Q. Ennius in XVI. Annali Dies ſcripſit pro Diei, in hoc uerſu:

Facies facies.

Facij.

Dies dij.
Fames famij.
Dies in genitiuo.

Poſtremæ longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoq; affirmat Ceſellius in oratione, quam pro

P. Seſt

P. Seſtio fecit, Dies ſcripſiſſe pro Diei: quod ego impenſa opera conquiſitis ueteribus libris pluſculis, ita ut Ceſellius ait, ſcriptum inueni. Verba ſunt hæc Marci Tullij: Equites uerò daturos illius dies pœnas. Quocirca factum hercle eſt, ut facilè ijs credam, qui ſcripſerunt idiographum librum Vergilij ſeſe inſpexiſſe, in quo ita ſcriptum eſt:

Libra dies ſomniq; pares ubi fecerit horas.

Id eſt, libra diei ſomniq;. Sed ſicut hoc in loco dies à Vergilio ſcriptum uidetur: ita in illo uerſu non dubium eſt, quin Dij ſcripſerit pro Diei: Munera lætitiamq; Dij. Quod imperitiores Dei legunt, ab inſolentia ſcilicet uocis iſtius abhorrentes. Sic autem Dies dij à ueteribus declinatum eſt: ut Fames Famij, Pernicies Pernicij, Progenies Progenij, Luxuries Luxurij, Acies Acij. M. enim Cato in oratione, quam de bello Carthaginiẽſi cõpoſuit, ita ſcripſit: Pueri atq; mulieres extrudebantur famij cauſa: Lucilius in XII. Rugoſum atq; famij plenum. Siſenna in hiſtoriarum libro VI. Romanos inferẽdæ pernicij cauſa ueniſſe. Pacuuius in Paulo:

Pater ſupremæ noſtræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis XX.

Altera pars acij uitaſſe fluminis undas.

Idem Matius in tertiodecimo:

An maneat ſpecij ſimulacrum, in morte ſilentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis: Ea luxurij cauſa aiunt inſtitui. Et ibidem infrà ita ſcriptum eſt: non *eſt ea luxurij, quæ neceſſariò parentur uitæ cauſa. Propter quod apparet, eum ab eo quod eſt Luxuries, luxurij patrio caſu dixiſſe. Marcus quoq; Tullius in oratione qua Sextum Roſcium defendit, Pernicij ſcriptum reliquit, Verba hæc ſunt: Quorum nihil pernicij cauſa diuino conſilio, ſed ui ipſa et magniudine rerum factum putamus. Aut facies ergo in caſu

*eſſe

Perniciẽ.

patr

patrio, aut facij, Quadrigarium ſcripſiſſe exiſtimandum eſt. Faciei autem, in nullo ueteri libro ſcriptum reperi. In caſu autem dandi, qui puriſſimè locuti ſunt, non faciei, uti dicitur nunc, ſed facie dixerunt. Lucilius in Satyris:

Facie in datiuo.

Et primum, inquit, *facie honeſtas accedit.*

Idem Lucilius in libro ſeptimo:

Qui te diligit, ætati facieq́; tuæ ſe
Fautorem oſtendat, fore amicum pollicedtur.

Sunt autem non pauci, qui utrobiq; facij legant. Sed C. Cæſar in libro de Analogia ſecundo huius die, & huius Specie dicendum putat. Ego quoq; in Iugurtha Salluſtij, ſummæ fidei, & reuerendæ uetuſtatis libro, Die, caſu patrio ſcriptum inueni. Verba hæc ita erant: Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam iſtam recipiendam, ut die dictum quaſi ex dic exiſtimemus.

Die in genitiuo.

De genere controuerſiæ, quod Græcè *ἄπορον* appellatur. CAPVT XV.

Ant. Iulianus.

CVm Antonio Iuliano Rhetore, per *feriarum tempus æſtiuarum, decedere ex urbis æſtu uolentes, Neapolim conceſſeramus: Atq; ibi erat adoleſcens tunc quiſpiam ex ditioribus, cum utriuſq; linguæ magiſtris meditans & exercens ad cauſas Romæ orandas eloquentiæ Latinæ facultatem, Atq; is rogat Iulianum uti ſeſe audiat declamantem. It auditum Iulianus. Imus quoq; nos cum eo ſimul. Introit adoleſcens, & præfatur arrogantius, & elatius, quàm ætati eius decebat, ac deinde iubet exponi controuerſias. Aderat nobiſcum ibi Iuliani ſectator, iuuenis promptus, & proficiens: & offendens iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti ſtare, & ſubitaria dictione periculum ſui facere audebat. Exponit igitur*

tentam

tentamenti gratia controuerſiam parum conſiſtētem, quod genus Græci ἄπορον *uocant: Latinè autem id non nimis incommodè inexplicabile dici poteſt. Ea controuerſia fuit huiuſcemodi: De reo ſeptem iudices cognoſcant: eáque ſententia ſit rata, quam plures ex eo numero dixerint. Cùm ſeptem iudices cognouiſſent, duo cenſuerunt reum exilio multandum, duo alij pecunia, tres reliqui capite puniendum. Petitur ad ſupplicium ex ſententia trium iudicum, & contradicitur. Hac ille audita, nec conſiderata, neque alijs ut proponerentur, expectatis, incipit ſtatim mira celeritate, in eandem hanc cōtrouerſiam principia neſcio quæ dicere, & inuolucra ſenſuum, uerborumq́; uolumina, uocumq́; turbas fundere: cæteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum ſoliti erant, clamore magno exultantibus: Iuliano autem malè ac miſerè rubēte & ſudante. Sed ubi deblateratis uerſuum multis millibus, finem aliquando fecit, egreſſiq́; inde ſumus, amici familiaresq́; eius Iulianum proſecuti, quidnam exiſtimaret, percontati ſunt. Atq; ibi Iulianus feſtiuiſſimè: Nolite quærere, inquit, quid ſentiam: adoleſcens hic ſine controuerſia diſertus eſt.* Aporon. Amara irriſio.

Quòd Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq́; uitium argumenti, quod ἀντιστρέφον Græci dicunt. CAP. XVI.

*PLinius Secundus exiſtimatus eſt eſſe ætatis ſuæ doctiſſimus. Is libros reliquit, quos Studioſorum inſcripſit, haud mediusfidius uſquequaque aſpernandos. In ijs libris multa uariè ad oblectandas eruditorum hominum aureis ponit. Refert etiam pleraſque ſententias, quas in *declinandis controuerſijs lepidè arguteq́; dictas putat: ſicuti hanc quoq; ſententiam ponit ex huiuſcemodi con-* Plinius ſecundus. *declamādis

trouerſia: Vir fortis præmio, quod optauerit, donetur. Qui fortiter fecerat, petijt alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cuius ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eandem, contradicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter, ex parte poſterioris, uiri fortis, uxorem ſibi reddi poſtulantis, hoc dictum eſt: Si placet lex, redde: ſi non placet, redde. Fugit autem Plinium, ſententiolam iſtã, quam putauit eſſe argutiſſimã, uitio nõ carere, quod Græcè ἀντίςρεφον *dicitur. Et eſt uitium inſidioſum, & ſub falſa laudis ſpecie latens. Nihil enim minus conuerti ex contrario id ipſum aduerſus eundem poteſt, atq; ita à priore illo uiro forti dici: Si placet lex, non reddo: ſi non placet, non reddo.*

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIORUM LIBER X.

Tertium'ne Cõſul, an Tertiò dici oporteat: & quonam modo Cn. Põpeius, cùm in theatro, quod erat dedicaturus, honores ſuos inſcriberet, quæſtionẽ ancipitẽ iſtius uerbi de conſilio Ciceronis. CAP. I.

FAMILIARI meo cuipiam literas Athenis Romam miſi. In ijs ſcriptum fuit, me illi iam Tertiùm ſcripſiſſe. Is ad me reſcripſit, petiuitq;, ut rationem dicerem, Cur Tertiùm, ac non Tertiò ſcripſiſſem. Id etiam adſcripſit, ut eadẽ, quid ſuper illo quoq; mihi uideretur, facerem ſe certiorem: Tertium'ne COS. *cùm & Quartùm, an Tertiò & Quartò dicendũ eſſet:* quoniam*

Tertiùm cõſul.
Tertiò conſul.

niam Romæ doctũ uirũ dicere audiſſet, Tertiò & Quartò COS. non Tertium Quartumq́;. Idq́; in principio libri Cælium ſcripſiſſe: et Q. Claudium in lib. XIX. C. Mariũ creatũ Septimò COS. dixiſſe. Ad hæc ego reſcripſi nihil amplius, quàm uerba M. Varr. hominis (opinor) quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris: quibus uerbis utrunq́;, de quo ad me ſcripſerat, decideretur. Nam & Varro ſatis apertè, quid dici oporteret, edocuit: & ego aduerſus eum, qui doctus eſſe dicebatur, litem meam facere abſens nolui. Verba M. Varronis, ex libro diſciplinarum quinto hæc ſunt: Aliud eſt, Quartò Prætorem fieri, & Quartum: quòd Quartò locum adſignificat, ac tres antè factos: Quartùm tempus adſignificat, & ter antè factum. Igitur Ennius rectè conſcripſit: *Quartò prætor.* *Quartùm prætor.*

Quinius pater quartùm fit conſul.

Et Pompeius timidè, quod in theatro ne adſcriberet Conſul Tertiùm aut Tertiò, extremas literas non conſcripſit. Quod de Pompeio Varro breuiter & ſubobſcurè dixit: Tiro Tullius Ciceronis libertus, in epiſtola quadam enarratius ſcripſit ad hunc ferme modum: Cùm Pompeius, inquit, ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri eſſent, nomenq́; eius & honores inſcriberentur: quæri cœptum eſt, utrũ Conſul Tertiò inſcribendũ eſſet, an Tertium. Eam rem Pompeius exquiſitiſsimè retulit ad doctiſsimos ciuitatis. Cumq́; diſſentiretur, et pars Tertiò, alij Tertiùm ſcribẽdum cõtenderent: rogauit, inquit, Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uideretur ſcribi iuberet. Tum Ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum eſſe, ne quorum opinionem improbaſſet, ipſos uideretur improbaſſe. Perſuaſit igitur Pompeio, ut neq; Tertiùm neq; Tertiò ſcriberetur: ſed ad ſecundum uſq; T, fierẽt li-

teræ. Tert. ut uerbo non perſcripto, res quidem demonſtraretur: ſed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt, in eodem nunc theatro non eſt ita ſcriptum. Nam cùm multis annis poſteà ſcena quæ prociderat, refecta eſſet, numerus Tertij Conſulatus, non uti initio prioribus literis Tert. ſed tribus tantum lineolis I I I. *inciſis ſignificatus eſt. In M. autem Catonis quarta Origine ita perſcriptum eſt: Carthaginienſes ſextùm de fœdere deceſſere. Id uerbum ſignificat, quinquies antè eos feciſſe contra fœdus, & tum Sextùm Græci quoq; in ſignificandis huiuſmodi rerum numeris,* τρίτον καὶ τέταρτον *dicunt, quod congruit cum eo, quod Latinè dicitur Tertiùm Quartumq́;.*

Quid Ariſtoteles de numero puerperii memoriæ mandauerit. CAP. II.

Partus quinq; puerorum.

ARiſtoteles philoſophus memoriæ tradidit, mulierẽ in Aegypto uno partu quinq; pueros enixam: eumq́; eſſe finem dixit multijugæ hominum partionis, neq; plures unquam ſimul genitos compertum: hunc autem eſſe numerum ait rariſſimum. Sed et diuo Auguſto imperãte, qui temporum eius hiſtoriam ſcripſerunt, ancillã Cæſaris Auguſti in agro Laurente peperiſſe quinq; pueros dicunt, eosq́; pauculos dies uixiſſe, matrem quoq; eorum nõ multo poſt, quàm peperit mortuã, monumentumq́; ei factum, iuſſu Auguſti, in uia Laurẽtina: inq; eo ſcriptum eſſe numerum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illuſtrium collatio, contentioq́; facta ex orationibus C. Gracchi, & M. Cicer. & M. Catonis. CAPVT III.

C. Gracchus.

FOrtis, ac uehemens orator exiſtimatur eſſe C. Gracchus: nemo id negat: ſed quòd nonnullis uidetur ſeuerior, acrior, ampliorq́; eſſe M. Tullio, ferri id quî poteſt?

teſt? Legebamus adeò nuper orationem Gracchi, de legibus promulgatis, in qua M. Marium, & quoſdã ex municipijs Italicis honeſtos uiros, uirgis per iniuriam cæſos à magiſtratibus Pop. Ro. quanta maximè inuidia poteſt, conqueritur. Verba hæc ſunt, quæ ſuper ea re fecit: Nuper Theanum Sidicinũ Conſul uenit, uxorẽ dixit in balneis uirilibus lauari uelle. Quæſtori Sidicino à M. Mario datum eſt negotium, uti balneis exigerẽtur, qui lauabantur. Vxor renuntiat uiro, parum citò ſibi balneas traditas eſſe, & parum lautas fuiſſe. Idcirco palus* deſtitutus eſt in foro: eoq; adductus ſuæ ciuitatis nobiliſsimus homo M. Marius: ueſtimenta detracta ſunt, uirgis cæſus eſt. Caleni ubi id audierunt, edixerunt, ne quis in balneis lauiſſe uellet, cùm magiſtratus Rom. ibi eſſet. Ferentini ob eandem cauſam Prætor noſter Quæſtores arripi iuſsit. Alter ſe de muro deiecit: alter prehenſus, & uirgis cæſus eſt. In tam atroci re, ac tam miſera, atq; mœſta iniuriæ publicæ conteſtatione, ecquid eſt quod aut ampliter inſigniterq́; aut lacrymosè atq; miſeranter, aut multa copioſaq́; inuidia, grauiq́; & penetrabili querimonia dixerit? Breuitas ſanè & uenuſtas & mundities orationis eſt, qualis haberi fermè in comœdiarum feſtiuitatibus ſolet. Item Gracchus alio inloco ita dixit: Quanta libido, quantaq́; intemperantia ſit hominum adoleſcentium, unum exemplum uobis oſtendam: His annis paucis ex Aſia miſſus eſt, qui per id tempus magiſtratum non ceperat, homo adoleſcens pro legato. Is in lectica ferebatur: ei obuiam bubulcus de plebe Venuſina aduenit: & per iocum, cùm ignoraret qui ferretur, rogauit, num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticam iuſsit deponi: ſtuppis, quibus lectica deligata erat, uſq; adeò uerberari iuſsit, dum animum ef-

*defixus

 flauit.

ſlauit. Hæc quidem oratio ſuper tam uiolento atq; crudeli facinore, nihil profectò abeſt à quotidianis ſermonibus. At cùm in ſimili cauſa apud M. Tullium ciues Ro. innocentes uiri, contra ius contráq; leges uirgis cæduntur, aut ſupplicio extremo necantur: quæ ibi tunc miſeratio? quæ comploratio? quæ totius rei ſub oculos ſubiectio? quod, & quale inuidiæ, atq; acerbitatis fretum efferueſcit? Animum hercle meum, cum illa M. Cic. lego, imago quædam, & ſonus uerborum, & uocum, et eiulationum circumplectitur: uelut ſunt iſta, quæ de C. Verre dicit: quæ nos (ut in præſens potuimus) quantum memoria ſubpeditabat, adſcripſimus, IPSE inflammatus ſcelere & furore, in forum uenit. ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emanabat. Expectabãt omnes, qua tandem progreßurus, aut quidnam acturus eſſet: cùm repẽtè hominem proripi, atq; in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet. Iam hæc mediusfidius ſola uerba, nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet, tanti metus horroriſq; ſunt, ut non narrari, quæ geſta ſunt, ſed rem geri prorſus uideas. Gracchus autem noſter, non querentis neq; implorantis, ſed nuntiantis uice, Palus, inquit, in foro *deſtitutus eſt, ueſtimenta detracta ſunt, uirgis cæſus eſt. Sed enim M. Cicer. præclarè, cũ diutina repræſentatione, non Cæſus eſt, ſed Cædebatur, inquit, uirgis in medio foro Meſſanæ ciuis Ro. cùm intereà nullus gemitus, nulla uox illius miſeri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur, niſi hæc: Ciuis Ro. ſum. Hac commemoratione ciuitatis, omnia uerbera depulſurum, cruciatumq; à corpore deiecturum arbitrabatur. Comploratione in deinde tam acerbæ rei, & odium in Verrem, deteſtationemq; apud ciues Ro. incẽsè, atq; acriter, atq; inflammãter facit, cùm hæc dicit: O' nomen

M. Ciceronis uehementia.

**defixus*

men dulce libertatis: ò ius eximium noſtræ ciuitatis: ò lex Portia, legesq́; Semproniæ: ò grauiter deſiderata, & aliquando reddita plebi Ro. Tribunitia poteſtas. Huccine tãdem hæc omina reciderũt, ut ciuis Ro. in prouincia Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eo qui beneficio Po. Ro. faſces ac ſecureis haberet, deligatus in foro uirgis cæderetur? Quid, cùm ignes, ardentesq́; laminæ, cæteriq́; cruciatus admouebantur? Si te acerba illius imploratio, & uox miſerabilis non leniebat, ne ciuium quidem Ro. qui tum aderant, fletu, gemituq́; maximo commouebare? Hæc M. Tul. atrociter, grauiter, copiosè, aptéq́; miſeratus eſt. Sed ſi quis eſt tam agreſti aure, ac tam hiſpida, quem lux iſta, & amœnitas orationis, uerborumq́; modificatio parum delectat: amat autem priora idcirco, quòd incompta, & breuia, & non operoſa, ſed natiua quadam ſuauitate ſunt: quodq́; in ijs umbra, & color quaſi opacæ uetuſtatis eſt: is ſi quid iudicij habet, conſideret in cauſa pari M. Catonis, hominis antiquioris, orationem, ad cuius uim & copiam Gracchus nec aſpirauit: intelliget (opinor) Catonem contentum eloquentia ætatis ſuæ non fuiſſe: & id iam tum facere uoluiſſe, quod Cicero poſteà perfecit. In eo nanq; libro, qui de falſis pugnis inſcriptus eſt, ita de Quinto Thermo conqueſtus eſt: Dixit à Decemuiris parum ſibi bene cibaria curata eſſe: iuſſit ueſtimenta detrahi, atq; flagro cædi: Decemuiros Brutiani uerberauere, uidère multi mortales. Quis hanc contumeliam, quis hoc imperium, quis hanc ſeruitutem ferre poteſt? Nemo hoc Rex auſus eſt facere. Eáne fieri bonis bono genere natis boni conſulitis? Vbi ſocietas? ubi fides maiorum! inſignitas iniurias, plagas, uerbera, uibices, eos dolores atq; carnificinas, per dedecus atq; maximam contumeliam

M. Catonis excellens oratio.

(inſpectantibus popularibus ſuis, atq; multis mortalibus) te facere auſum eſſe? Sed quantum luctum, quantumq; gemitum: quid lacrymarum, quantumq; fletum factum audiui? Serui iniurias nimis ægrè ferunt: quid illos bono genere natos, magna uirtute præditos, opinamini animi habuiſſe, atq; habituros dum uiuēt? Quòd Cato dixit, Brutiani uerberauere: nequis fortaſſe de Brutianis requirat, id ſignificat: Cùm Annibal Pœnus cum exercitu in Italia eſſet, & aliquot pugnas Po. Roma. aduerſus pugnauiſſet, primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem deſciuerunt. Id Ro. ægrè paßi, poſtquàm Annibal Italia deceßit, ſuperatiq; Pœni ſunt, Brutios ignominiæ cauſa non milites ſcribebant, nec pro ſocijs habebant: ſed magiſtratibus in prouincias euntibus parêre, & præminiſtrare ſeruorum uicem iuſſerunt. Itaq; ij ſequebantur magiſtratus, tanquam in ſcenicis fabulis, qui dicebantur Lorarij: & quos erant iußi, uinciebant, aut uerberabant. Quòd autem ex Brutijs erant, appellati ſunt Brutiani.

Brutiani.

Lorarij.

Quòd P. Nigidius argutiſsimè docuit, nomina non poſitiua eſſe, ſed naturalia. CAP. IIII.

NOmina uerbaq;, non poſitu fortuito, ſed quadam ui & ratione naturæ facta eſſe P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet: rem ſanè in philoſophiæ diſſertationibus celebrem. Quæri enim ſolitum apud philoſophos, φύσει τὰ ὀνόματα, ἢ θέσει. In eam rem multa argumenta dicit, cur uideri poßint uerba eſſe naturalia magis, quàm arbitraria, ex quibus hoc uiſum eſt lepidum, & feſtiuum: Vos, inquit, cùm dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipſius uerbi demonſtratione utimur, & labias ſenſim primores emouemus, ac ſpiritum atq; animam porrò uerſum, & ad eos quibus cum ſermocinamur, intēdimus.

Labia.

dimus. At *contrà cùm dicimus,* Nos, *neq; profuſo intentoq́; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronũtiamus: ſed & ſpiritum & labias quaſi intra noſmetipſos coërcemus.* Hoc idẽ *fit & in eo, quod dicimus,* Tu, *&* Ego, *&* Tibi, *&* Mihi. Nam *ſicuti cùm adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille uel capitis uel oculorum, à natura rei, quam ſignificat, nõ abhorret: ita in his uocibus quaſi geſtus quidam oris, & ſpiritus naturalis eſt.* Eadem *ratio eſt in* Græcis *quoq; uocibus, quam eſſe in noſtris animaduertimus.*

Auarus, ſimplex'ne uocabulum ſit, an cõpoſitum & duplex, ſicut P. Nigidio uidetur. CAP. V.

AVarus *non ſimplex uocabulum, ſed iunctum copulatumq́; eſſe* Nigidius *dicit in commentariorum undetriceſimo:* Auarus, *inqt, appellatur, qui auidus eris eſt: ſed in ea copula,* E, *inquit, litera detrita eſt.* Item Locupletem *ait dictum, ex compoſitis uocibus, qui pleraq; loca, hoc eſt, qui multas poſſeßiones tenet.* Sed *probabilius id firmiusq́; eſt, quod de locuplete dicit: nam de* Auaro *ambigitur.* Cur *enim non uideri poßit ab uno ſolùm uerbo inclinatũ, quod eſt* Aueo? *eademq́; eſſe fictura, qua eſt* Amarus? *de quo nihil dici poteſt, quin duplex non ſit.* *Auarus.* *Locuples.*

Multam dictam eſſe ab Aedilibus plebis Appii Cæci filiæ mulieri nobili, quòd locuta eſſet petulantius.

CAPVT VI.

NOn *in facta modò, ſed in uoces etiam petulantiores publicè uindicatum eſt.* Ita *enim debere eſſe uiſa eſt* Romanæ *diſciplinæ dignitas inuiolabilis.* Appij *nanque illius* Cæci *filia, à ludis quos ſpectauerat, exiens turba undiq; confluẽtis fluctuantisq́; populi iactata eſt: atq; inde egreſſa, cùm ſe malè habitã diceret:* Quid *enim in me tunc factum eſſet, inquit, quantoq́; arctius preßiusq́; conflictata eſſem, ſi* P. Claudius *frater meus nauali prælio claſſem na-* *Appii Cæ[ci] filia libertas p[u]nita.*

uium cum ingenti ciuium numero non perdidiſſet? certè quidem maiore nunc copia populi oppreſſa intercidiſſem. Sed utinam, inquit, reuiuiſcat frater, aliamq́; claſſem in Siciliam ducat, atq; iſtam multitudinem perditum eat, quæ me malè nunc miſeram conuexauit. Ob hæc mulieris uerba, tam improba, ac tam inciuilia, C. Fundanius, & Tib. Sempronius Aediles plebei multam dixerunt et æris grauis xxv. millia. Id factum eſſe dicit Capito Atteius in cōmentario de iudicijs publicis, bello Punico primo, Fabio Licinio, & T. Acilio Craſſo Conſulibus.

Fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine eſſe Nilum, ſecundum Iſtrum, proxima Rhodanum: ſicut M. Varronem memini ſcribere.

CAPVT VII.

Nilus. Iſtrus.

OMnium fluminum quæ in maria, quà imperium Romanum eſt, fluunt, quàm Græci τὴν ἔισω θάλασσαν *appellat, maximum eſſe Nilum conſentitur: proxima magnitudine eſſe Iſtrum, ſcripſit Salluſtius. Varro autem cùm de parte orbis, quæ Europa dicitur, diſſereret, in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanum eſſe ponit: per quod uidetur, eum facere Iſtro æmulum. Iſtrus enim quoq; in Europa fluit.*

Rhodanus.

Inter ignominias militares, quibus milites coërcebātur, fuiſſe ſanguinis dimiſsionem: & quænam eſſe uideatur cauſa huiuſcemodi caſtigationis. CAP. VIII.

Sanguinis emiſſio ignominioſa.

*FVit hæc quoque antiquitus militaris animaduerſio, iubere ignominiæ cauſa, militi uenam ſolui, & ſanguinem * dimitti. Cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equidem inuenire potui, non extat: ſed opinor factum hoc primitus, in militibus ſtupentis animi, atque à naturali habitu declinantis: ut non tam pœna, quàm medicina uideretur. Poſteà tamen ob pleraque alia delicta, idem factitatum*

** mitti*

tum eſſe credo per conſuetudinem: quaſi minus ſani uiderentur, omnes qui delinquerent.

Quibus modis, quoq; habitu acies Ro. inſtrui ſolita ſit: quæq; earũ inſtructionum ſunt uocabula. CAP. IX.

Vocabula militaria.

VOcabula ſunt militaria, quibus inſtructa certo modo acies appellari ſolet: frons, ſubſidia, cuneus, orbis, globus, forfices, ſerra, alcæ, turres. Hæc & quædam item alia inuenire eſt in libris eorum, qui de militari diſciplina ſcripſerũt. Tralata autem ſunt ab ipſis rebus, quæ ita propriè nominantur: earumq; rerum in acie inſtruenda ſui cuiuſq; uocabuli imagines oſtenduntur.

Quæ eius rei cauſa ſit, quòd & Græci ueteres, & Romani annulum in eo digito geſtauerũt, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus. CAP. X.

Annuli geſtio Macro. lib. 7. cap. 13.

VEteres Græcos annulum habuiſſe in digito accepimus ſiniſtræ manus, qui minimo eſt proximus: Romanos quoque homines aiunt, ſic plerunque annulis uſitatos. Cauſam eſſe huius rei Appion, in libris Aegyptiacis, hanc dicit: quòd inſectis apertiſq; humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς *adpellant, repertum eſt, neruum quendam tenuiſſimum, ab eo uno digito de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire. Propterea non inſcitum uiſum eſſe, cum potiſſimum digitum tali honore decorandum: qui continens, & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis uideretur.*

Verbum Maturè quid ſignificet, quæq; uocis eius ratio ſit: & quòd eo uerbo uulgus hominũ impropriè utitur: atque inibi, quòd Præcox declinatum, Præcocis facit, non Præcoquis. CAP. XI.

Maturè. Macrob. lib. 7 cap. 2.

MAturè, nunc ſignificat properè, & citò, cõtra ipſius uerbi ſentẽtiam. aliud enim eſt Maturè, quàm quod dicitur Properè. P. Nigidius homo in omnium bonarum

artium

artium diſciplinis egregius: Maturè, inquit, eſt, quod neque citius eſt, neque ſerius: ſed medium quiddam, & temperatum eſt. Bene atq; propriè Nigidius: *Nam & in fru-*
Matura. *gibus, & in pomis matura dicuntur, quæ neque cruda & mitia ſunt, neque caduca & decocta: ſed tempore ſuo adulta maturata'que.* Quoniam autem id, quod non ſegniter fiebat, maturè fieri dicebatur, progreſſa plurimum uerbi ſignificatio eſt: & non iam quod non ſegnius, ſed quod feſtinantius fit, id fieri maturè dicitur: quãdo ea quæ præter ſui temporis modum præparata ſunt, immatura uerius dicantur. Illud uerò Nigidianum rei atque uerbi temperamentum, diuus Auguſtus, duobus Græcis uerbis elegantiſsimè exprimebat. Nam & dicere in ſermonibus, & ſcribere in epiſtolis ſolitũ eſſe aiunt, σπεῦδε βραδέως. Per quod monebat, ut ad rem agendam ſimul adhiberetur & induſtriæ celeritas, & diligentiæ tarditas: ex quibus duobus contrarijs fit maturitas. Vergilius quoque (ſi quis animum attendat) duo iſta uerba Properare & Ma-
Maturitas. Maturare. turare, tanquam planè reſonantia contraria, ſcitiſsimè ſeparauit in hiſce uerſibus:

> Frigidus agricolam ſiquando continet imber,
> Multa forent, quæ mox cœlo properanda ſereno
> Maturare datur.

Elegantiſsimè iſta duo uerba diuiſit. nanque in properatu rei ruſticæ, per tempeſtates pluuias'que cùm otium eſt,
Properare. maturari poteſt: per ſerenas, cùm tempus inſtat, properari neceſſum eſt. Cùm ſignificandum autem eſt coactius
Præmature. quid factum, & feſtinantius: tum rectius præmaturè factum id dicitur, quàm mature: Sicut Afranius dixit in Togata, cui titulus νόμος eſt:

Præcox. Appetis dominatum demens præmaturè præcocem.

In

In quo uerſu animaduertendum eſt, quòd Præcocē, inquit, non Præcoquem. Eſt enim caſus eius rectus, non Præcoquis, ſed Præcox.

De portentis fabularũ, quæ Plinius Secundus indigniſſimè in Democritum philoſophum cōfert: & ibidem de ſimulacro uolucri columbæ. CAP. XII.

Librum eſſe Democriti nobiliſsimi philoſophorum, de ui & natura Chamæleontis, eumq́; ſe legiſſe Plinius Secundus in naturalis hiſtoriæ XXVIII. *refert: multaq́; uana atque toleranda auribus, deinde quaſi à Democrito ſcripta tradit, ex quibus pauca hæc inuiti meminimus, quia pertæſum eſt: Accipitrem auem rapidiſsimam à Chamæleonte humi reptante, ſi eum fortè ſuperuolet, detrahi, & cadere ui quadam in terram, cæteriſq́; auibus laniandum ſeſe ſponte ſua obijcere & dedere. Item aliud ultra humanam fidem: Caput & Collum Chamæleontis, ſi uratur ligno quod appellatur Robur, imbres & tonitrua derepentè fieri: idq́; ipſum uſu uenire, ſi iecur eiuſdem animalis in ſummis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponerem dubitaui, ita eſt deridiculæ uanitatis: niſi idcirco planè poſui, quòd oportuit nos dicere, quid de iſtiuſmodi admirationum fallaci illecebra ſentiremus, qua plerunque capiuntur, & ad perniciem elabuntur ingenia maxima ſolertia, eaq́; potiſsimum quæ diſcendi cupidiora ſunt. Sed redeo ad Plinium: Siniſtrum pedem, ait, Chamæleontis, ferro ex igni Calefacto torreri cum herba quæ appellatur eodem nomine Chamæleon: et utrũque macerari unguento, colligiq́; in modum paſtilli, atq; in uas mitti ligneum: & eum qui id uas ferat, etiam ſi is in medio palàm uerſetur, à nullo uideri poſſe. His portentis atque præſtigijs à Plinio Secundo ſcriptis, non dignum eſſe cognomine Democriti*

Chamæleontis natura.

Ex Plinio legendum uidetur, in furno igni calefacto, lib. 28. cap. 8.

puto

puto,uel illud,quale eſt quod idem Plinius in decimo librō Democritum ſcripſiſſe aſſeuerat: Aues quaſdam eſſe certis uocabulis,& earum auium confuſo ſanguine gigni ſerpentem:eum ſi quis ederit,linguas auium & colloquia interpretaturum. Multa autem uidentur ab hominibus malè ſolertibus huiuſcemodi commenta in Democriti nomen data,nobilitatis autoritatisq; eius perfugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum eſſe atque feciſſe traditur,neque minus admirabile, neque tamen uanum æquè uideri debet. Nam & plerique nobilium Græcorum & Phauorinus philoſophus memoriarum ueterum exequentiſsimus, affirmatiſsimè ſcripſerunt, ſimulacrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam diſciplinaq; mechanica factum uolaſſe:ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum,& aura ſpiritus incluſa atq; occulta cõcitum. Libet hercle ſuper re tam abhorrenti à fide ipſius Phauorini uerba ponere: Ἀρχύτας ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκ ἔτι ἀνίστατο μέχρι γὰρ τούτου.

Memoriarum Colũba lignea uolatus.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint. CAP. XIII.

Partim hominum. Cum partim hominum.

PArtim hominum uenerunt, plerunque dicitur: quod ſignificat, pars hominum uenit,id eſt, quidam homines. Nam partim hoc in loco aduerbium eſt, neque in caſus inclinatur: ſicuti,cum partim hominum,dici poteſt: id eſt,cum quibuſdam hominibus,& quaſi cum quadam parte hominum. M.Cato in oratione de re Floria ita ſcripſit: Ibi pro ſcorto fuit,in cubiculum ſubreptitauit è conuiuio: cum partim illorum iam ſæpe ad eundem modum erat. Imperitiores autem,cum partim,legunt tanquam declinatum ſit quaſi uocabulum,nõ dictum quaſi aduerbium. Sed Q. Claudius

Claudius XXI. *annali inſolentius paulò hac figura eſt ita uſus: Eum enim cum partim copijs hominum adoleſcentium placentem ſibi. Item Q. Claudij in* XXIII. *annali, uerba hæc ſunt: Sed idcirco me feciſſe, quod utrum negligentia partim magiſtratuum, an auaritia, an calamitate Pop. Rom. eueniſſe dicam, neſcio.*

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit. CAP. XIIII.

AVdio illi iniuriam factũ iri, audio contumeliam dictũ iri, uulgò quoq; ita dici, & iſtam eſſe uerborũ figuram iam in medio loquendi uſu, idcirco exemplis ſuperſedeo. Sed cõtumelia illi uel iniuria factum itur, paulò eſt remotius. Exemplum igitur ponemus: M. Cato pro ſe cõtra C. Caſsium: Atq; euenit ita Quirites, uti in hac contumelia quæ mihi per huiuſce petulantiam factum itur, rei quoque publicæ mediusfidius miſerear Quirites. Sicut autem contumeliam factum iri, ſignificat iri ad contumeliam faciendam, id eſt, operam dari quo fiat contumelia: ita contumelia factum itur, caſu tantum immutato idem dicit. *Iniuria factum itur.*

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ ceremoniis: uerbaq; ex edicto prætoriis appoſita, quibus dicit, non coacturum ſe ad iurandum, neque uirgines Veſtę, neque Diales. CAP. XV.

*CEremoniæ impoſitæ flamini Diali multæ, item caſus multiplices, quos in libris qui de * ſacerdotibus publicis compoſiti ſunt, item in Fabij Pictoris librorum primo ſcriptos legimus. Vnde hæc fermè ſunt, quæ commeminimus: I. Equo Dialem flaminem uehi, religio eſt. II. Claſſem procinctam extra pomœrium, id eſt, exercitum armatum uidere: idcirco rarenter flamen Dialis creatus conſul eſt, cùm bella conſulibus mandabantur. III. Item iurare Dialem fas nunquam eſt. IIII. Item annulo uti, niſi* *Flaminis Dialis ceremoniæ.* ** ſacerdotalibus*

peruio

peruio caſſo'que, fas non eſt. v. Ignem è flaminia, id eſt, flaminis Dialis domo, niſi ſacrum efferri, ius non eſt. vi. Vinctum, ſi ædes eius introierit, ſolui neceſſum eſt, & uincula per impluuium in tegulas ſubduci, atq; inde foras in uiam demitti. vii. Nodum neque in apice neq; in cinctu, neque in alia parte ullum habet. viii. Si quis ad uerberandum ducatur, ſi ad pedes eius ſupplex procubuerit, eo die uerberari piaculum eſt. ix. Capillum Dialis, niſi qui liber homo eſt, non detonſet. x. Capram & carnem incoctam, & ederam, & fabam, neq; tangere Diali mos eſt, neque nominare. xi. Propagines è uitibus altius prætentis non ſuccidet. xii. Pedes lecti in quo cubat, luto tenui circunlitos eſſe oportet, & de eo lecto trinoctium cõtinuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas eſt, neque apud eius lecti fulcrum, capſulam eſſe cum ſtrue atque ferto oportet. xiii. Vnguium Dialis & capilli ſegmina, ſubter * arborem ſiliquam terra operiuntur. xiiii. Dialis quotidie feſtatus eſt. xv. Ac ſine apice ſub diuo eſſe licitum non eſt, ſub tecto uti libet, & non pridem à pontificibus conſtitutum. Maſſurius Sabinus ſcripſit & alia quædam remiſſa, gratiamq; aliquot ceremoniarum factam dicit. xvi. Farinam fermento imbutam attingere ei fas non eſt. xvii. Tunicam intimam, niſi in locis tectis non exuit, ne ſub cœlo tanquam ſub oculis Iouis nudus ſit. xviii. Super flaminem Dialem in conuiuio, niſi rex ſacrificulus, haud quiſquam alius accumbit. xix. Vxorem ſi amiſit, flaminio decedit. xx. Matrimonium flaminis, niſi morte dirimi non eſt ius. xxi. Locum, in quo buſtum eſt, nunquam ingreditur. xxii. Mortuum nunquam attingit, funus tamen exequi non eſt religio. Eædem fermè ceremoniæ ſunt, quas flaminicas ſacerdotiſſas

* arborem fe[licem]
icem

Flaminicarum Dialium ceri-monia.

Dialis

Dialis ſeorſum aiunt obſeruitate, ueluti eſt: I. *Quòd bene nato operitur.* II. *Et quòd uirica ſurculum de arbore* ſiliqua habet:* III. *Et quòd ſcalas, quæ Græce* κλίμακες *appellantur, eas aſcendere ei plus tribus gradibus religioſum eſt.* IIII. *Atq; etiam cùm it ad Argeos quod neq; comit caput, neq; capillum depectit. Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine Diali, & de ſacerdote Veſtæ adſcripſi: Sacerdotem Veſtalem & flaminem Dialem in omni mea iuriſdictione iurare non cogam. Verba M. Varronis ex ſecundo rerum diuinarum ſuper flamine Diali hæc ſunt: Is ſolus album habet galerum, uel quòd maximus eſt, uel quòd Ioui immolata hoſtia albato fieri oporteat.*

**al's, felici.*

Argeos quid ſit, docet Beroald. in Anno.

Verba Varronis.

Quos errores Iul. Higinus in VI. Vergilii animaduerterit in hiſtoria Romana erratos. CAP. XVI.

R*Eprehendit Higinus Vergilium, correcturumq́; eum fuiſſe exiſtimat, quod in libro ſexto ſcriptum eſt: Palinurus eſt apud inferos, petens ab Anea, ut ſuum corpus requirendum & ſepeliendum curet. Is hæc dicit:*

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Inijce (nanq; potes) portusq́; require Velinos.

Quo, inquit, modo aut Palinurus nouiſſe, aut nominare potuit portus Velinos? & Aeneas ex eo nomine locum inuenire? cùm Velia oppidum, à quo portum qui in eo loco eſt, Velinum dixit, Seru. Tullio regnante Romæ, poſt annum amplius ſexcenteſimum, quàm Aeneas in Italiam uenit, conditum in agro Lucano, & eo nomine appellatum ſit? Nam qui ab Harpalo, inquit, regis Cyri præfecto, ex terra Phocide fugati ſunt, alij Veliam, partim Maſiliam condiderunt. Inſcitiſſimè igitur petit, ut Aeneas portum Velinum requirat, cùm id nomen eo tempore fuerit nuſquam gentium. Neque ſimile, inquit, illud uideri debet, quod eſt in

Vergilium ab hac calũnia Põtanus in Antonio uindicat.

Velinus portus.

primo:

Italiam fato profugus, Lauinia uenit
Littora.

Aut quod æquè eſt in ſexto libro:

Chalcidicaq; leuis tandem ſuperaſtitit arce.

Quoniam poëtæ ipſi quædam κατὰ πρόληψιν hiſtoriæ dicere ex ſua perſona concedi ſolet, quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit: ſicut Vergilius ſciuit de Lauinio oppido, & de Colonia Chalcidienſi. Sed Palinurus quî potuit, inquit, ſcire ea quæ poſt annos ſexcentos facta ſunt? niſi quis eum diuinaſſe apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum ſolent? Sed & ſi ita accipias, quanquam non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (ſicuti diximus) nullum uſquam fuit. Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum fuiſſe Vergilium putat, niſi mors occupaſſet. Nam cùm Theſea, inquit, inter eos nominaſſet, qui ad inferos adiſſent ac rediſſent, dixiſſetq;:

–Quid Theſea? magnum
Quid memorem Alcidem? & mi genus ab Ioue ſummo eſt.

Poſtea tamen infert:

–Sedet, æternumq; ſedebit
Infelix Theſeus.–

Quî autem, inquit, fieri poteſt, ut æternum apud inferos ſedeat, quem ſuprà cum ijs nominat, qui deſcenderint illuc, atque inde rurſum euaſerint: præſertim cùm ita ſit fabula de Theſeo, atq; ſic Hercules eum euellerit è petra, & in lucem ad ſuperos eduxerit? Item in his uerſibus erraſſe Vergilium dicit:

Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenas,

Ipſum

Ipſumq́; Aeaciden genus armipotentis Achilli,
Vltus auos Troiæ, templa & temeratæ Mineruæ.

Confudit, inquit, & perſonas diuerſas & tempora. Nam neq; eodem tempore, neq; per eoſdem homines, cum Achæis & cum Pyrrho bellatum eſt. Pyrrhus enim, quē dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam tranſgreſſus, cum Romanis depugnauit aduerſus Manium Curium, in eo bello ducem. Argiuum autem bellum, id eſt, Achaicum, multis poſt annis à L. Mummio imperatore geſtum eſt. Poteſt, inquit, igitur medius eximi uerſus, qui de Pyrrho importunè immuſſus eſt, quem Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob cauſam, & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe priuauerit, & ſuper ea re uerſus Laberii, purè admodum & uenuſtè facti. CAP. XVII.

Democriti excæcatio.

Democritum philoſophum in monumentis hiſtoriæ Græcæ ſcriptum eſt, uirum præter alios uenerandum, autoritateq́; antiqua præditum, luminibus oculorum ſua ſponte ſe priuaſſe: quia exiſtimaret cogitationes, commentationesq; animi ſui in contemplandis naturæ rationibus uegetiores & exactiores fore, ſi eas uidendi illecebris, & oculorum impedimentis liberaſſet. Id factum eius modumq́; ipſum quo cæcitatem facile ſolertia ſubtiliſſima conſciuit, Laberius poëta in Mimo quem ſcripſit Rectorem, uerſibus quidem ſatis mundè atq; graphicè factis, deſcripſit: ſed cauſam uoluntariæ cæcitatis finxit aliam, uertitq́; in eam rem, quam tum agebat, non inconcinniter. Eſt enim perſona quæ hoc apud Laberium dicit, diuitis auari & parci, ſumptum plurimum ἀσωτίαν τε & propinationem adoleſcentis filij deplorantis. Verſus Laberiani hi ſunt:

Laberius poëta.

Democritus Abderites phyſicus philoſophus, clypeum

Conſtituit contra exortum Hyperionis,oculos
Effodere ut poſſet ſplendore æreo,ita radijs
Solis aciem effodit luminis,malis bene
Eſſe ne uideret ciuibus:ſic ego
Fulgentis ſplendore pecuniæ uolo
Elucificare exitum ætatis meæ,
Ne in re bona uideam eſſe nequam filium.

Hiſtoria de Artemiſia, deq; eo certamine, quod apud Mauſoli ſepulcrum à ſcriptoribus inclytis decertatum eſt. CAP. XVIII.

Artemiſia. Mauſolus. ARtemiſia Mauſolum uirũ amaſſe fertur,ſupra omneis amorum fabulas, ultraq; affectionis humanæ fidem. Mauſolus autem fuit,ut M. Tullius ait,rex terræ Cariæ:ut quidam Græcarum hiſtoriarum ſcriptores dicunt,prouinciæ Græcæ præfectus, quem σατεάπηυ Græci uocant. Is Mauſolus ubi fato perfunctus eſt,& inter lamenta & manus uxoris funere magnifico ſepultus eſt: Artemiſia luctu atq; deſiderio mariti flagrans, oſſa cineremq́; eius miſta odoribus, contuſaq́; in pulueris faciem, aquæ indidit, ebibitq́;, multaq́; alia uiolenti amoris indicia feciſſe dicitur. Molita quoq; eſt ingenti impetu operis, conſeruandæ mariti memoriæ cauſa ſepulcrum illud memoratiſſimum, dignatumq́; numerari inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula. Id monumentum Artemiſia cum Dijs Manibus ſacris Mauſoli dicaret,agona,id eſt, certamen, laudibus eius dicundis facit: ponitq́; præmia pecuniæ, aliarumq́; rerum bonarum ampliſſima. Ad eas laudes decertandas ueniſſe dicuntur uiri nobiles ingenio,atq; lingua præſtabili Theopompus, Theodectes, Naucrites. Sunt etiam, qui Iſocratem ipſam cum ijs certauiſſe memoriæ mandauerint. Sed eo certamine uiciſſe Theopompum iudicatum eſt. Is fuit

Iſoc

Iſocratis diſcipulus. Extat nunc quoq; Theodectis tragœdia, quæ inſcribitur Mauſolus, in qua eum magis quàm in proſa placuiſſe Higinus in exemplis refert.

Non purgari neq; leuari peccatum, cùm prætēditur peccatorum, quæ alii quoq; peccauerunt, ſimilitudo: atq; inibi uerba ex oratione ſuper ea re Demoſthenis. CAP. XIX.

INceſſebat quempiam Taurus philoſophus ſeuera atq; uehementi obiurgatione adoleſcentem, à rhetoribus & facundiæ ſtudio ad diſciplinas philoſophiæ tranſgreſſum, quòd factum quiddam eſſe ab eo diceret inhoneſtè & improbè. At ille non ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitum eſſe fieri defendebat, turpitudinemq́; delicti, exemplorum uſu & conſuetudinis uenia deprecabatur. Atq; ibi Taurus iſto ipſo defenſionis genere iritatior: Homo, inquit, ſtulte & nihili, ſi te à malis exemplis autoritates & rationes philoſophiæ non abducunt, ne illius quidem Demoſthenis ueſtri ſententia tibi in mentem uenit? quæ, quia lepidis & uenuſtis uocum modis uincta eſt, quaſi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. Nam ſi me, inquit, non fallit, quod quidem in priori pueritia legerim, uerba hæc ſunt Demoſthenis aduerſus eum, qui (ut tu nunc facis) peccatum ſuum peccatis alienis exemptum purgatumq́; ibat: σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκει γίγνεσθαι. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἑάλω, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράφῃ. *Sic Taurus omnium ſuaſionum admonitionumq́; genere utens, ſectatores ſuos ad rationes bonæ inculpatæq́; indolis ducebat.*

Quid ſit rogatio, quid lex, quid plebiſcitum, quid priuilegium, & quantum omnia iſta differant. CAP. XX.

QVæri audio quid lex ſit, quid plebiſcitum, quid rogatio, quid priuilegium. Atteius Capito publici priuatiq́; iuris peritiſsimus, quid lex eſſet, hiſce uerbis definiuit: Lex, inquit, eſt generale iuſſum populi aut plebis, rogante magiſtratu. Ea definitio, ſi probè facta eſt, neq; de imperio Cn. Pompeij, neq; de reditu M. Ciceronis, neq; de cæde P. Clodij quæſtio, neq; alia id genus populi plebis'ue iuſſa, leges uocari poſſunt. Non ſunt enim generalia iuſſa, neq; de uniuerſis ciuibus, ſed de ſingulis concepta: quocirca priuilegia potius uocari debent: quia ueteres priua dixerunt, quæ nos ſingula dicimus: quo uerbo Lucilius in primo ſatyrarum libro uſus eſt.

Lex. *Priuilegium.* *Priua.*

Abdomina thynnia uenientibus priua
Dabo, cephaleamq́; carnem.

Populus. *Plebs.* *Plebiſcitum.* *Rogatio.*

Plebem autem Capito in eadem definitione ſeorſum à populo diuiſit', quoniam in populo omnis pars ciuitatis, omnesq́; eius ordines contineantur. Plebs uerò ea dicitur, in qua gentes ciuium patritiæ non inſunt. Plebiſcitum igitur eſt (ſecundum eundem Capitonem) lex, quam plebes nō populus accipit: ſed totius huius rei iurisq́;, ſiue cùm populus, ſiue cùm plebs rogatur, ſiue quod ad uniuerſos pertinet, caput ipſum & origo, & quaſi fons rogatio eſt. Iſta enim omnia uocabula, cenſentur continenturq́; rogationis principali genere & nomine. Nam niſi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iuſſum fieri poteſt. Sed quanquam hæc ita ſunt, in ueteribus tamen ſcriptis non magnam uocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus. Nam & plebiſcita, & priuilegia translato nomine leges appellauerūt: eademq́; omnia confuſo & indiſtincto uocabulo, rogationes dixere. Salluſtius quoq; proprietatum in uerbis retinentiſſimus', conſuetudini conceſſit, &

priuil

priuilegium quod de Cn. Pompeij reditu ferebatur, legem appellauit. Verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt: Nam Syllam COS. de reditu eius legem ferentem, ex compoſito tribuni plebis C. Herennius prohibuerat.

Quam ob cauſam M. Cicero his omnino uerbis, nouiſsimè & nouiſsimus, uti obſeruantiſsimè uitarit. CAPVT XXI.

NOn paucis uerbis, quorum frequens uſus eſt nunc, & fuit, M. Ciceronem noluiſſe uti, manifeſtum eſt, quòd ea non probaret, uelut eſt Nouiſsimus, & Nouiſsimè. *Nouiſsimus. Nouiſsimè.* Nam cùm & M. Cato, & Salluſtius, & alij quoque ætatis eiuſdem, uerbo iſto promiſcuè uſitati ſint, multi etiam non indocti uiri in libris id ſuis ſcripſerint, abſtinuiſſe eo tamen, tanquam non Latino, uidetur. Quoniam qui doctiſsimus eorum temporum fuerat Aelius, illo ut nouo & improbo uerbo uti uitauerat: proptereaq́; id M. quoq; Varronis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem V. demonſtrandum putaui: A' quo etiam, inquit, extremum nouiſsimum quoque dici cœptum uulgo: quod mea memoria, ut Aelius Gallus, ſic ſenes aliquot, nimium nouum uerbum quòd eſſet, uitabant: Cuius origo, ut à Vetere Vetuſtius, ac Veterrimum, ſic à nouo declinatum Nouius, & Nouiſsimum.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias, de falſæ philoſophiæ probris: quibus philoſophos temere inceſſuit, qui emolumenta ueræ philoſophiæ ignorant. CAP. XXII.

PLato ueritatis homo amiciſsimus, eiuſq; omnibus exhibendæ promptiſsimus, quæ omnino dici poſsint in deſides iſtos ignauosq́;, qui obtentu philoſophiæ nominis, inutile otium, & linguæ uitæq́; tenebras ſequuntur, ex perſona quidem non graui, neq; idoneà, uere tamen,

ingenueq; dixit. Nam etſi Callicles, quem dicere hæc facit, ueræ philoſophiæ ignarus, inhoneſta, indignaq; in philoſophos confert, perinde tamen accipienda ſunt quæ dicuntur, ut nos ſenſim moneri intelligamus, ne ipſi quoq; culpationes huiuſcemodi mereamur, ne'ue inerti inaniq; deſidia cultum & ſtudium philoſophiæ mentiamur. Verba ipſa ſuper hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgias, ſcripſi, quoniam uertere ea conſilium non fuit: cùm ad proprietates eorum nequaquam poßit Latina oratio aſpirare, ac multò minus etiam mea: Φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὦ Σώκρατες, χάριεν ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστὶν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι, τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται. ὥσπερ γε οἶμαι οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι, καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ εὐριπίδου, λαμπρός τέ ἐστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, καὶ ἐπὶ τοῦτ' ἐπείγεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος, ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν. ὅπου δ' ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τούτῳ. τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ. ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ' οἶμαι τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν,

Platonis uerba.

ειν, καλὸν μετέχειν. καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν. ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος, ἔτι φιλοσοφεῖ, καταγέλαστον ὦ Σώκρατες τὸ χρῆμα γίγνεται. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε, καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικία. ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι. καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα, καὶ μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται καὶ ἄνανδρον καὶ πληγῶν ἄξιον. ταὐτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. παρὰ νέῳ μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ οὔτε γενναίου πράγματος, ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα, καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μὴ δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι ὦ Σώκρατες οὗτος ὁ ἀνήρ. ὃ γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ, ἀνάνδρῳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγορὰς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι. καταδεδυκότι δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων, ψιθυρίζοντα. ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μὴ δέποτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δὲ ὦ Σώκρατες πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω, καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ ζῆθος πρὸς τὸν ἀμφίονα εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἀπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν οἷά περ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν ψυ-

χῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρεπῶς μορφώματι. καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖ' ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις. οὔθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο, καί τοι ὦ φίλε Σώκρατες, καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς, εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ, οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν. καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πόῤῥω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας, νῦν γὰρ εἴτις σοῦ λαβόμενος ἢ ἄλλου ὁτουοῦν, εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅτι χρήσαιο σαυτῷ. ἀλλ' ἰλιγγιώης ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων ὅ, τι εἴποις καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβὰς κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἂν εἰ βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καί τοι πῶς σοφὸν τοῦτό ἐστιν ὦ Σώκρατες. εἴτις εὐφυῆ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὑτῷ δυνάμενον βοηθεῖν. μηδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα, ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν, ἀτεχνῶς δὲ, ἔτομον ζῆν ἐν τῇ πόλει, τὸν τοιοῦτον. εἴτι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι, ἔξεστιν, ἐπὶ κόῤῥης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ ἐμοὶ πείθου, παῦσαι δ' ἐλέγχων, πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει. καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας. ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις. ζηλῶν, οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. Hæc Plato ſub perſona quidem, ſicuti dixi, non proba, ſed cum ſenſu tamen intelligentiæq; communis fide, & cum quadam indiſsimulabili ueritate diſſeruit: non de illa ſcilicet philoſophia, quæ uirtutum omnium diſciplina eſt, quæq; in publicis ſimul & priuatis officijs excellit, ciuitatesq; et Rempublic

Philoſophia duplex.

public

publicam,ſi nihil prohibeat, conſtanter & fortiter & peritè adminiſtrat: ſed de iſta futili atq; puerili meditatione argutiarum,nihil ad uitam neq; tuendam,neq; ordinandam promouente, qua id genus homines conſeneſcunt malè feriati, quos Philoſophos eſſe & uulgus putat & is putabat ex cuius perſona hæc dicta ſunt.

Verba ex oratione M.Catonis de mulierum ueterum uictu & moribus:atq; inibi quòd fuerit ius marito, in adulterio uxorem deprehenſam necare. CAP. XXIII.

Qui de uictu atq; cultu pop.Romani ſcripſerunt,mulieres Romæ atq; in Latio ætatem abſtemias egiſſe, hoc eſt,uino ſemper, quod temetum priſca lingua appellabatur,abſtinuiſſe dicunt: inſtitutumq; ut cognatis oſculum ferrent, reprehendendi cauſa, ut odor indicium faceret, ſi bibiſſent. Bibere autem ſolitas ferunt loream, paſſum, murinam,& quæ id genus optant,potu dulcia. Atq; hæc quidem in ijs,quibus dixi,libris peruulgata ſunt. Sed M.Cato non ſolùm exiſtimatas, ſed multatas quoq; à Iudice mulieres refert, non minus ſi uinum bibiſſent, quàm ſi probrum & adulterium admiſiſſent. Verba M.Catonis adſcripſi ex oratione, quæ inſcribitur de Dote, in qua id quoq; inſcriptum eſt: In adulterio uxores deprehenſas ius fuiſſe maritis necare: Vir, inquit, cùm diuortium fecit, mulieri Iudex pro Cenſore eſt. Imperium quod uidetur habet. Si quid peruersè tetreq; factum eſt à muliere, multatur,ſi uinum bibit, ſi cum alieno uiro probri quid fecit, condemnatur. De iure autem occidendi ita ſcriptum eſt: In adulterio uxorem tuam ſi deprehendiſſes, ſine iudicio impunè necares: illa te (ſi adulterares) digito non auderet contingere, neq; ius eſt.

Abſtemiæ mulieres Val.Max. Romæ. *Temetum.* *Adulterij lex iniqua.*

Diepriſtini,& diecraſtini,& diequarti, & diequinti,qui

eleg

elegantius locuti ſunt, dixiſſe, non ut ea uulgò dicuntur nunc. CAP. XXIIII.

Die quarto. Diequinto. DIe quarto, & die quinto, quod Græci εἰς τετάρτην καὶ πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quoq; dici audio: & qui aliter dicit, pro rudi atq; indocto deſpicitur. Sed M. Tullij ætate, ac ſupra eam, non (opinor) ita dixerunt. *Diequinte. Diequinti.* Diequinte enim, & Diequinti pro aduerbio copulatè dictum eſt, & ſecunda in ea ſyllaba correpta. *Diuus Auguſtus.* Diuus etiam Auguſtus memoriarum ueterum exequentiſsimus, linguæ Latinæ non neſcius, munditiarum patris ſui in ſermonibus ſectator, in epiſtolis plurifariam ſignificatione iſta dierum non aliter uſus eſt. Id autem erit perpetuæ ueterum conſuetudinis demonſtrandæ gratia, uerba ſolennia Prætoris ponere, quibus more maiorum ferias concipere ſolet, quæ appellantur Compitalia. Ea uerba hæc ſunt: Dienoni popoli Romani Quiritibus compitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. *Dienoni.* Dienoni Prætor dicit, non die nono: neq; Prætor ſolùm, ſed pleraq; omnis uetuſtas ſic locuta eſt. Venit ecce illius uerſus Pomponiani in mentem, qui eſt ex Attellana, quæ Metui adſcribitur:

Dies hic ſextus, cùm nihil egi, die
Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Cælianum illud ex libro hiſtoriarum ſecundo: Si uis mihi equitatum dare, & ipſe cum cætero exercitu me ſequi, diequinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna ſit cocta. Et hiſtoriam autem & uerbum hoc, ſumpſit Cælius ex origine M. Catonis, in quo ita ſcriptum eſt: Igitur dictatorem Carthaginienſium magiſter equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi cœna cocta erit. Extremam iſtius uocis ſyllabam, tum per e, tum per i, ſcriptam legi. Nam ſanè quàm conſuetum ueteribus

ribus fuerat, literis ijs plerunq; uti indifferenter: ſicuti priſtini & priſtine, procliui & procliue, atq; alia item multa hoc genus uariè dixerunt. Die *priſtini quoq; eodem* modo *dicebatur*: quod *ſignificabat die priſtino, id eſt* priore: quod *uulgò* pridie *dicitur, conuerſo compoſitionis ordine, quaſi priſtino die.* Atq; *itẽ ſimili figura die craſtini dicebatur, id eſt, craſtino die.* Sacerdotes *quoq; populi* Romani *tunc cùm dicunt in diem tertium, dieperendini dicunt.* Sed *ut pleriq; diepriſtini, ita* Marcus Cato *in* Oratione *contra* Furium, *dieproximi dixit.* Die *quarto autem* Cn. Matius, *homo impensè doctus, in* Mimiambis *pro eo dixit quod nudiuſquartus nos dicimus, in his uerſibus:*

Die priſtini. *Diecraſtini.* *Die perendini.* *Die proximi.*

Nuper *diequarto ut recordor, & certè*
A*quarium urceum unicum domi fregit.*

Hoc *igitur intererit, ut diequarto quidem de præterito dicamus, diequarti aut quarte de futuro.*

Telorum & iaculorum gladiorumq́; uocabula: atq; inibi nauium quoq; genera, quæ ſcripta in ueterum libris reperiuntur. CAP. XXV.

TElorum, iaculorum, gladiorumq́; uocabula, quæ in hiſtorijs ueteribus ſcripta ſunt, item nauigiorum quoq; genera & nomina, libitum fortè nobis eſt ſedentibus in* Rheda *conquirere, neq; itidem aliarum ineptiarum uacantem ſtupentemq́; animum occupare.* Quæ *tum igitur ſuppetierant, hæc ſunt:* Haſta, *pilum, phalarica, ſemiphalarica, ſoliferrea, geſa, lancea, ſpari, rumigeſtri, falces, tragulæ frameæ, meſanculæ, catciæ, rhomphea, ſcorpius, ſcibones, ſiciices, ueruta, enſes, ſicæ, machæræ, ſpatæ, lingulæ, pugiones, climaculæ.* De *lingula, quoniam eſt minus frequens, admonendum exiſtimo, lingulom uetere dixiſſe gladiolum oblong*

Telorum nomina. *Lingula.*

long

longum, in ſpeciem linguæ factum, cuius meminit Næuius, in tragœdia Heſiona. Verſum Næuij appoſui:

Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerùm lingula.

Rhomphæa. Item rhomphæa genus teli eſt Thracæ nationis, poſitumq́; hoc uocabulum in Q. Ennij Annalium XIIII. *Nauium nomina.* Nauium autem quas reminiſci tunc potuimus, appellationes hæ ſunt: Gauli, corbitæ, caudicæ longæ, hippagines, cercuri, celoces, uel ut Græci dicunt, κέλητες, lembus, oxiæ, renunculi, actuariæ quas Græci ἰςοόπους uocant, uel* ἐπακτρίδας. proſumiæ, uel geſoretæ, uel orioles, cattæ, ſcaphæ, pontones, nuctuciæ, mediæ, phaſeli, parones, myropanes, lyntres, capulica, marcplacidæ, cidarum, ratariæ, cataſcopium.

*Vel, ἐπακτρικέλητες βαρεῖς.

Inſcitè ab Aſinio Pollione reprehenſum Salluſtium, quòd tranſfretationem tranſgreſſum dixerit, & tranſgreſſos qui transfretaſſent. CAP. XXVI.

ASinio Pollioni in quadam epiſtola, quam ad Plancum ſcripſit, & quibuſdam alijs C. Salluſtius iniquè dignus nota uiſus eſt, quòd in primo Hiſtoriarum maris tranſitum tranſmiſſumq́; nauibus factum, tranſgreſſum appellauit: eosq́; qui fretum tranſmiſerant, quos transfretaſſe dici ſolitum eſt, tranſgreſſos dixit. Verba ipſa Salluſtij poſui: Itaq; Sertorius leui præſidio relicto in Mauritania, nactus obſcuram noctem, æſtu ſecundo, furtim aut celeritate uitare prælium in tranſgreſſu conatus eſt. Ac deinde infrà ita ſcripſit: Tranſgreſſos omnis recipit mons receptus à Luſitanis. Hoc igitur & minus propriè & à nullo graui autore dictum aiunt. Nam tranſgreſſus, inquit, & ingreſſus, à tranſgrediendo dicuntur, idq́; ipſum ab ingreſſu & à pedum gradu appellatum eſt. Idcirco uerbum tranſgredi, conuenire non putauit, neq; uolantibus, neq; ſerpentibus, neq;

Tranſgreſſus. *Tranſgredi.*

neq; nauigantibus, ſed ijs ſolis qui gradiuntur, & pedibus iter emetiuntur. Propterea negant apud ſcriptorem idoneum, aut nauium tranſgreſſum reperiri poſſe, aut pro transfretatione tranſgreſſum. Sed quæro ego, cur non ſicuti curſus nauium rectè dici ſolent, ita tranſgreſſus etiam nauibus factus dici poßit? præſertim cùm breuitas tam anguſti freti, quod terram Africam Hiſpaniamq; interfluit, elegantißimæ tranſgreßionis uocabulo, quaſi paucorum graduum ſpatium definita ſit. Qui autoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi tranſgredi'ue in nauigantibus, uolo uti reſpondeant, quantum exiſtiment intereſſe, ingredi atque ambulare. Atqui Marcus Cato in libro de Re ruſtica: Fundus, inquit, eo in loco habendus eſt, ut & oppidum prope amplum ſit, & mare, aut amnis, qua naues ambulant. Appetitas porrò huiuſcemodi translationes, habitasq; eſſe pro honeſtamentis orationis. Lucretius quoq; teſtimonium in hac eadem uoce dicit. In quarto enim libro, clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit: quod eſt nimio confidentius, quàm illud de nauibus Salluſtianum: Verſus Lucretij hi ſunt:

Corpoream quoq; enim uocem conſtare fatendum eſt
Et ſonitum, quantum poßint impellere ſenſus.
Præterradit enim uox fauces ſæpe, facitq;
Aſperiora foras gradiens arteria clamor.

Præterea Salluſtius in eodem libro, non eos ſolùm, qui nauibus ueherentur, ſed & ſcaphas quoq; nantes, progreſſas dicit. Verba ipſa de ſcaphis poſui: Earum aliæ paululum progreſſæ nimio ſimul & incerto onere, cùm pauor corpora agitauerat, deprimebantur.

Hiſtoria de populo Romano, deq; pop. Punico quòd pari propemodum uigore fuerint æmuli. CAP. XXVII.

Po.Ro.& Pœni paritas.

IN libris ueteribus memoria extat, quòd par fuit quondam uigor, & acritudo, amplitudoq́; populi Romani *atq;* Pœni:*neq; immeritò exiſtimatum.* Nam *cùm alijs quidem populis de uniuſcuiuſq;* Reipub. *cum* Pœnis *autem de omnium terrarum imperio decertatum eſt.* Eius *rei ſpecimen eſt in illo utriuſq; populi uerbo factum, cùm* Q. Fabius Imperator Romanus *dedit ad* Carthaginienſes *epiſtolam, ibi ſcriptum fuit,pop.*Rom. *miſiſſe ad eos haſtam & caduceum, ſigna duo, belli aut pacis: exq́; ijs utrum uellent,eligerent: quod elegiſſent, id unum ut eſſe miſſum exiſtimarent.*Carthaginienſes *reſponderunt,neutrum ſeſe eligere: ſed poſſe qui attuliſſent, utrum mallent relinquere: quod reliquiſſent, id ſibi pro electo futurum.* M.Varro *autem non haſtam ipſam,neq; ipſum caduceum miſſa dicit, ſed duas teſſerulas,in quarum altera caduceum,in altera ſimulacra haſtæ fuerunt inciſa.*

De ætatum finibus,pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ,ex Tuberonis hiſtoria ſumptum. CAP. XXVIII.

Pueri.
Iuniores.
Seniores.

TVbero *in* Hiſtoriarum *primo, ſcripſit* Seruium Tullium Regem *po.*Romani, *cùm illas quinq; claſſes iuniorum cenſus faciendi gratia inſtitueret, pueros eſſe exiſtimaſſe, qui minores eſſent annis ſeptemdecim:* Atq; *inde ab anno* XVII. *quos idoneos iam eſſe* Reip.*arbitraretur, milites ſcripſiſſe: eosq́; ad annum quadrageſimumſextum iuniores,ſupraq́; eum annum ſeniores appellaſſe.* Eam *rem propterea notaui,ut diſcrimina, quæ fuerunt iudicio moribusq́; maiorum pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ,ex iſta cenſione* Seruij Tullij *prudentiſſimi* Regis *noſcerentur.*

Quòd particula,atq;,non complexiua tantùm ſit,ſed uim habeat pluſculam uariamq́;. CAPVT XXIX.

Atq;

Atque particula, à Grammaticis quidem coniunctio eſſe dicitur connexiua, & plerunque ſanè coniungit uerba & connectit. Sed interdum alias quaſdam poteſtates habet non ſatis notas, niſi in ueterum literarum tractatione atque cura exercitis. Nam & pro aduerbio ualet, cùm dicimus, aliter ego feci, atque tu: ſignificat enim aliter quàm tu. Et gemina ſi fiat, auget intenditq; rem de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, niſi memoria in hoc uerſu labor: Atque.

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.

Cui ſignificationi contrarium eſt, quod itidem à ueteribus dictum eſt, Deq;. Et præterea pro alio quoq; aduerbio dicitur, id eſt ſtatim. Quod in his Verg. uerſibus exiſtimatur obſcurè, & inſequenter particula iſta poſita eſſe:

—Sic omnia fatis
In peius ruere, ac retrò ſublapſa referri:
Non aliter quàm qui aduerſo uix flumine lembum
Remigijs ſubigit, ſi brachia fortè remiſit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER XI.

De origine uocabuli terræ Italiæ, deq; ea multa quæ ſuprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac de lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit. CAP. I.

TIMAEVS in hiſtorijs, quas oratione Græca de rebus Po.Ro.compoſuit, & M.Var.in antiquitatibus rerum humanarum, terram Italiã de Græco uocabulo appellatam ſcripſerunt: quoniam boues Græca ueteri lingua ἰταλοὶ uocitati ſunt: quorum in Italia magna copia fuerit, buceraq; in ea terra gigni paſciq; ſolita ſint compluria. Coniectare autẽ ob eandẽ cauſam poſſumus, quòd Italia tunc eſſet armentoſiſſima: Multamq; quæ appellatur ſuprema, inſtitutam in ſingulos dies, duarum ouium, triginta boum pro copia ſcilicet boum, proq; ouium penuria. Sed cùm eiuſmodi Multa pecoris armentiq; à magiſtratibus dicta erat, adigebantur boues ouesq;, aliàs pretij parui, aliàs maioris: eaq; res faciebat inæqualem Multæ punitionem. Idcirco poſtea lege Aterina conſtituti ſunt in oues ſingulas æris deni, in boues æris centeni. Minima autem Multa eſt ouis unius. Suprema Multa eſt eius numeri cuius diximus: ultra quem Multam dicere in dies ſingulos, ius non eſt: & propterea ſuprema appellatur, id eſt ſumma & maxima. Quando igitur nunc quoq; à magiſtratibus Po.Ro.more maiorum Multa dicitur uel minima uel ſuprema, obſeruari ſolet, ut Oues genere uirili appellentur. Atq; ita M.Varro uerba hæc legitima, quibus minima

Italia.

Lex Aterina.

ma

ima Multa diceretur, concepit: M. *Terentio, quando citatus neq; reſpondit, neq; excuſatus eſt, ego ei unum ouem Multam dico: ac niſi eo genere diceretur, negauerunt iuſtam uideri multam. Vocabulum autem ipſum Multæ, idem* M. *Varro in undeuiceſimo rerum humanarum, non* Latinum, *ſed* Sabinum *eſſe dicit.* Idq; *ad ſuam memoriam manſiſſe ait in lingua Samnitium, qui ſunt à* Sabinis *orti. Sed turba Grammaticorum nouitia, eam* κατ' ἀντίφρασιν, *ut quædam alia, ita hoc quoq; dici tradiderunt. Cùm autem uſus, & mos ſermonum is ſit, ut & ita nunc loquamur ut pleriq; ueterum locuti ſunt,* Multam *dixit, &* Multa *dicta eſt, non eſſe ab re putaui notare, quod* M. Cato *aliter dixit. Nam in quarto* Originum *uerba hæc ſunt:* Imperator *noſter, ſi quis extra ordinem depugnatum iuit, ei multam facit.* Po*teſt autem uideri * conſulta elegantia uitaſſe uerbum, cùm in caſtris & in exercitu multa fieret, non in conuitio, nec ad populum diceretur.*

Ouis unus.

**conſulto elegantiæ.*

Quòd Elegentia apud antiquiores, non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu, atq; uictu dicebatur: eaq; in uitio ponebatur. CAP. II.

E*Legans homo non dicebatur cum laude: ſed id ferè uerbum ad ætatem* M. Catonis, *uitij non laudis fuit.* E*ſt nanq; hoc animaduertere, cùm in quibuſdam alijs, tum in libro Catonis, qui inſcriptus eſt Carmea de moribus.* Ex *quo libro uerba hæc ſunt:* Auaritiam *omnia uitia habere putabant: ſumptuoſus, cupidus, elegans, uitioſus, irritus qui habebatur, is laudabatur.* Ex *quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquitus, non ab ingenij elegantia, ſed qui nimis læto amœnoq; cultu uictuq; eſſet.* Po*ſtea Elegans reprehendi quidem deſijt, ſed laude nulla dignabatur, niſi cuius elegantia erat moderatiſſima.* Sic M. Tullius L.

Craſſo & Q. Scæuolæ non meram elegantiam, ſed multa parſimonia miſtam laudi dedit. Craſſus (inquit) erat parciſsimus elegantium, Scæuola parcorum elegantiſsimus, Præterea ex eodem libro Catonis, hæc etiam ſparſim & intercisè commeminimus: Veſtiri (inquit) in foro honeſtè mos erat, domi quod ſatis erat. Equos carius quàm coquos emebant. Poëticæ artis honos non erat. Si quis in ea re ſtudebat, aut ſeſe ad conuiuia applicabat, graſſator uocabatur. Illa quoque ex eodem libro præclaræ ueritatis ſententia eſt: Nam uita (inquit) humana propè uti ferrum eſt. Ferrum ſi exerceas, conteritur: ſi non exerceas, tamen rubigo interficit. Item homines exercendo uidemus conteri. Si nihil exerceas, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitatio.

M. Cato de uita humana ſimili ferro.

Qualis, quantaq́; ſit Pro, particulæ uarietas, deq́; exemplis eius uarietatis. CAP. III.

QVanto ab arbitris negotijsq́; otium eſt, & motandi corporis gratia aut ſpatiamur, aut uectamur, quærere nonnunquàm apud memetipſum ſoleo res eiuſmodi, paruas quidem minutasq́;, & hominibus non bene eruditis aſpernabiles, ſed ad ueterum ſcripta penitus noſcenda, & ad ſcientiam linguæ Latinæ cum primis neceſſarias: uelut eſt, quod fortè nuper in Præneſtino receſſu ueſpertina ambulatione ſolus ambulans conſiderabam, qualis quãtaq́; eſſet particularum quarundam in oratione Latina uarietas, quod genus eſt præpoſitio Pro. Aliter enim dici uidebam, Pontifices pro collegio decreuiſſe, aliter quempiam teſtem introductum pro teſtimonio dixiſſe, aliter M. Catonem in Originum IIII. prælium factum, depugnatumq́; pro caſtris, ſcripſiſſe. Et item in V. Vrbes, inſulasq́; omneis pro agro Illyrico eſſe. Aliter etiam dici

pro

pro æde Caſtoris, aliter pro roſtris, aliter pro tribunali, aliter pro cõcione, atque aliter Tribunum Plebis pro poteſtate interceſſiſſe. Sed has omnes dictiones, qui aut omnino ſimiles, & pares, aut uſquequaq; diuerſas exiſtimaret, errare arbitrabar. Nam uarietatem iſtam eiuſdem quidem fontis & capitis, non eiuſdem tamen eſſe finis putabam. Quod profectò facilè intelliget, ſi quis adhibeat ad meditationem ſuam intentionem, & habeat ueteris orationis uſum, atq; notitiam celebriorem.

Quem in modum Q. Ennius uerſus Euripidis æmulatus ſit. CAP. IIII.

EVripidis uerſus ſunt in Hecuba, uerbis, ſentẽtia, breuitate inſignes illuſtresq;. Hecuba eſt ad Vlyſſem dicens:

Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν,
Πείσει. λόγος γὰρ ἔκτ' ἀδοξούντων ἰὼν,
Κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει.

Hos uerſus Q. Ennius, cũ eã tragœdiam uerteret, non ſanè incommodè æmulatus eſt. Verſus totidem Enniani hi ſunt:

Hæc tu, & ſi peruersè dices, facilè Achiuos flexeris.
Nam cum opulenti loquuntur pariter atq; ignobiles,
Eadem dicta, eademq; oratio æqua, non æquè ualet.

Bene (ſicuti dixi) Ennius. Sed tamen ignobiles ἀντὶ ἀδοξούντων, & opulenti, ἀντὶ δοκούντων ſatis facere ſententiæ non uidentur. Nam neque omnes ignobiles ἄδοξοι, neq; omnes opulenti ἔνδοξοι.

De Pyrrhonibus philoſophis quædam, deq; Academicis ſtrictim notata, deq; inter eos differentia. CAP. V.

QVos Pyrrhonios philoſophos uocamus, ij Græco cognomento σκεπτικοὶ appellantur. Id fermè ſignificat quaſi quæſitores, & conſideratores. Nihil enim decernunt, nihil conſtituunt: ſed in quærendo ſemper conſi- *Pyrrhonij philoſophi.*

derandoq́; ſunt, quidnam ſit omnium rerum, de quo decerni conſtituiq́; poßit. Ac ne uidere quoque plane quicquam, neque audire ſeſe putant, ſed ita pati afficiq́;, quaſi uideant uel audiant: eaq́; ipſa quæ affectiones iſtas in ſeſe efficiant, qualia & cuiuſmodi ſint, contantur atque inſiſtunt. Omniumq́; rerum fidem ueritatemq́;, miſtis confuſisq́; ſignis ueri atque falſi, ita incomprehenſibilem uideri aiunt, ut quiſq; homo eſt non præceps, neque iudicij ſui prodigus, his uti uerbis debeat, quibus autorem philoſophiæ iſtius Pyrrhonem uſum eſſe tradunt, οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε, ἢ ἐκείνως ἢ οὐδετέρως. Indicia enim rei cuiuſq;, & ſynceras proprietates negant poſſe noſci & percipi: idq́; ipſum docere atque oſtendere multis modis conantur. Super qua re Phauorinus quoque ſubtiliſsimè argutiſsimeq́; decem libros compoſuit, quos πυῤῥωνίων τρόπων inſcribit. Vetus autem quæſtio, & à multis ſcriptoribus Græcis tractata, an quid & quãtum inter Pyrrhonios & Academicos Philoſophos interſit. Vtrique enim σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοὶ dicuntur, quoniam utriq; nihil affirmant, nihilq́; comprehendi putant. Sed ex omnibus rebus perinde uiſa fieri dicunt, quas φαντασίας appellant, non ut rerum ipſarum natura eſt, ſed affectio animi corporis'ue eſt eorum, ad quos ea uiſa perueniunt. Itaque omnes omnino res, quæ ſenſus hominum mouent, τῶν πρός τι eſſe dicunt. Id uerbum ſignificat, nihil eſſe quicquam quod ex ſeſe conſtet, nec quod habeat uim propriam & naturam, ſed omnia prorſum ad aliquid referri: taliaq́; uideri eſſe qualis ſit eorum ſpecies dum uidentur: qualiaq́; apud ſenſus noſtros quò peruenerunt, creantur, non apud ſeſe, unde profecta ſunt. Cùm hæc autem conſimiliter tam Pyrrhonij dicant quàm Academici, differre tamen inter ſeſe & propter alia

Academici.

quædam, & uel maximè propterea exiſtimati ſunt, quòd Academici quidem ipſum illud nihil poſſe comprehendi, quaſi comprehendunt, & nihil poſſe decerni, quaſi decernunt: Pyrrhonij *ne id quidem ullo pacto uideri uerum dicunt, quod nihil eſſe uerum uidetur.*

Quòd mulieres Romæ per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Caſtorem. CAP. VI.

Hercules. Caſtor.

IN *ueteribus ſcriptis, neq; mulieres* Romanæ *per* Her*culem deierant, neq; uiri per* Caſtorem. *Sed cur illæ non iurauerunt* Herculem, *obſcurum non eſt. Nam* Herculaneo *ſacrificio abſtinēt. Cur autem uiri* Caſtorem *iurātes non appellarunt, non facile dictu eſt. Nuſquam igitur ſcriptum inuenire eſt apud idoneos quidem ſcriptores, aut mehercule fœminā dicere, aut mecaſtor uirum.* Aedepol *autē, quod iuſiurandum per* Pollucē *eſt, & uiro & fœminæ commune eſt. Sed* M. Varro *aſſeuerat antiquiſſimos uiros neque per* Caſtorem, *neq; per* Pollucem *deierare ſolitos, ſed id iuſiurandum fuiſſe tantum fœminarum ex initijs* Eleuſinis *acceptum. Paulatim tamen inſcitia antiquitatis uiros dicere ædepol cœpiſſe, factumq́; eſſe ita dicendi morem. Sed mecaſtor à uiro dici, in nullo uetere ſcripto inueniri.*

Aedepol

Pollux.

Verbis antiquiſsimis relictisq; & deſitis minimè utendum. CAP. VII.

Verba noua fugienda.

VErbis *uti aut nimis obſoletis exculcatisq; , aut inſolentibus nouitatisq; duræ & illepidæ, par eſſe delictum uidetur. Sed moleſtius equidem culpatiusq; eſſe arbitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere, quàm inuulgata & ſordentia. Noua autem uideri dico, etiam ea quæ ſunt inuſitata & deſita, tametſi ſint uetuſta. Et adeo id uitium plerunq; ſeræ eruditionis, quam* Græci ὀψιμαθίαν *appellant: ut quod nunquam didiceris, diu ignoraueris:*

cum id ſcire aliquando cœperis, magni facias, quo in loco cunque & quacunque in re dicere: ueluti Romæ *nobis præſentibus, uetus celebratuſ'que homo in cauſis, ſed repentina & quaſi tumultuaria doctrina præditus, cum apud præfectum urbis uerba faceret, & dicere uellet, inopi quendam miſeroq; uictu uiuere, & furfureum panem eſitare, uinumq; eructum & fœtidum potare:* Hic, *inquit, eques* Romanus *apludam edit, & floces bibit. Aſpexerunt omnes qui aderant, alius alium, primo triſtiores turbato & requirente uultu, quidnam illud utriuſq; uerbi foret. Pòſt deinde, quaſi neſcio quid* Tuſcè *aut* Gallicè *dixiſſet, uniuerſi riſerunt.* Legerat *autem ille apludam ueteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe.* Idq; *à **Plauto *in comœdia (ſi ea**Plauti *eſt) quæ* Aſtraba *inſcripta eſt, poſitum eſſe.* Item *floces audierat priſca uoce ſignificare uini fæcem è uinaceis expreſſam, ſicuti fraces ex oleis.* Idq; *apud* Cæcilium *ἐν πωλουμένοις legerat, eaq; ſibi duo uerba ad orationum ornamenta ſeruauerat.* Alter *quoque à lectionibus id genus paucis ἀπειρόκαλος, cùm aduerſarius cauſam differri poſtularet:* Rogo *prætor, inquit, ſubueni, ſuccurre: quonam uſq; nos bouinator hic demoratur?* Atq; *id uoce magna ter quater'ue inclamauit bouinator.* Commurmuratio *fieri cœpta eſt à pleriſq; qui aderant, quaſi monſtrum uerbi admrantibus.* At *ille iactans & geſtiens:* Non *enim* Lucilium, *inquit, legiſtis, qui tergiuerſatorem bouinatorem dicit.* Eſt *autem in* Lucilij *undecimo uerſus hic:*

Apluda. — **Pacuuio* — *Aſtraba.* — **Pacuuij* — *Floces uini.* — *Fraces olei.* — *Bouinator.* — *Bouinator.*

> *Hic ſtrigoſus, bouinatorq; ore improbus duro.*

Quid ſenſerit dixeritq; M. Cato de Albino, qui homo Romanus Græca oratione res Romanas, uenia ſibi antè eius linguæ imperitiæ petita, compoſuit.

CAPVT VIII.

Iuſtè

IVſtè uenuſteq; admodum reprehendiſſe dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo conſul fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitauit. In eius hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: Neminem ſuccenſere ſibi conuenire, ſi quid in his libris parum compoſitè aut minus eleganter ſcriptum foret. Nam ſum (inquit) homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alieniſſima eſt. Ideoq; ueniam gratiamq́ue malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulauit. Ea cùm legiſſet M. Cato, Næ tu, inquit, Aule nimium nugator es, cùm maluiſti culpam deprecari, quàm culpa uacare. Nam petere ueniam ſolemus, aut cùm imprudentes errauimus, aut cùm compulſi peccauimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priuſquam faceres, peteres ut ignoſceretur? Scriptum eſt hoc in libro Cornelij Nepotis de illuſtribus uiris. A. Albinus. M. Cato. Deprecari.

Hiſtoria de legatis Mileti & Demoſthene rhetore, in libris Critolai reperta. CAP. IX.

CRitolaus ſcripſit, legatos Mileto publicæ rei cauſa ueniſſe Athenas, fortaſſe an dixerit auxilij petendi gratia. Tum qui pro ſeſe uerba facerent, quos uiſum erat, aduocaſſe, aduocatos (uti erat mandatum) uerba pro Mileſijs ad populum feciſſe, Demoſthenem Mileſiorum poſtulatis acriter reſpondiſſe, neq; Mileſios auxilio dignos, neq; ex Republica id eſſe contendiſſe. Rem in poſterū diem prolatam, legatos ad Demoſthenem ueniſſe, magnoq; opere oraſſe uti contrà ne diceret: eum pecuniam petiuiſſe, & quantam petiuerat abſtuliſſe. Poſtridie cùm res agi denuo cœpta eſſet, Demoſthenem lana multa collum ceruiceſq; circumuolutū, ad populum prodiſſe, & dixiſſe ſe συνάγχην pati, eò contra Mileſios loqui non quire. Tum è populo Demoſthenes.

unum exclamaſſe: Non συνάγχην *quod Demoſthenes pateretur, ſed* ἀργυράγχην *eſſe. Ipſe etiam Demoſthenes, ut idem Critolaus refert, non id poſtea concelauit, quin gloriæ quoque hoc ſibi aßignauit. Nam cùm interrogaſſet* Ariſtodemus. *Ariſtodemum actorem fabularum, quantum mercedis, uti ageret, accepiſſet, & Ariſtodemus talentum reſpondiſſet: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.*

Quòd C. Gracchus in oratione ſua, hiſtoriam ſupra ſcriptam Demadi rhetori, nõ Demoſtheni attribuit, uerbaq; ipſius C. Gracchi relata. CAP. X.

QVod in capite ſuperiore à Critolao ſcriptum eſſe diximus ſuper Demoſthene, id C. Gracchus in oratione qua legem Aufeiam diſſuaſit, in Demadem contulit uerbis hiſce: Nam uos Quirites, ſi uelitis ſapientia atque uirtute uti, & ſi quæritis, neminem noſtrum inuenietis ſine pretio huc prodire, omnes nos qui uerba facimus, aliquid petimus. Neque ullius rei cauſa quiſquam ad uos prodit, niſi ut aliquid auferat. Ego ipſe, qui apud uos uerba facio, uti uectigalia ueſtra augeatis, quo facilius ueſtra commoda & Rempub. adminiſtrare poßitis, non gratis prodeo: Verùm peto à uobis, non pecuniam, ſed bonam exiſtimationem atque honorem. Qui prodeunt diſſuaſuri ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à uobis, uerum à Nicomede pecuniam. Qui ſuadent ut accipiatis, ij quoq; petunt non à uobis bonam exiſtimationem, uerùm à Mithridate rei familiaris ſuæ pretium & præmiũ. Qui autem ex eodem loco atq; ordine tacent, ij uel acerrimi ſunt. Nam ab omnibus pretium accipiunt, & omnes fallunt. Vos cùm putatis eos ab his rebus remotos eſſe, impertitis bonam exiſtimationem. Legationes autem à regibus, cùm putant eos ſua cauſa reticere, ſumptus atque pecunias maximas præ-

bent, uti in terra Græcia. Quo in tempore tragœdus gloriæ ſibi ducebat, talẽtum magnum ob unam fabulam datum eſſe, homo eloquentiſſimus ciuitatis ſuæ Demades, *ei reſpondiſſe dicitur:* Mirum tibi uidetur, *ſi tu loquendo talentum quæſiſti?* Ego *ut tacerem, decem talenta à rege accepi. Itidem nũc iſti pretia maxima ob tacendum accipiunt.* *Demades.*

Verba P. Nigidii, quibus differre dicit, mentiri & mendacium dicere. CAP. XI.

V*Erba ſunt hæc ipſa* P. Nigidij, *hominis in ſtudijs bonarum artium præcellentis : quem* M. Cicero *ingenij doctrinarumq; nomine, ſummè reueritus eſt,* Inter *mendacium dicere & mentiri distat. Qui mentitur, ipſe non fallitur, ſed alterum fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipſe fallitur. Item hoc addidit : Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in ſe eſt : At qui mendacium dicit, ipſe non fallit, quantum in ſe eſt. Item hoc quoq; ſuper eadem re dicit : Vir bonus, inquit, præſtare debet ne mentiatur : prudens, ne mendacium dicat. Alterum incidit in hominem, alterum nõ. Variè mehercle, & lepidè Nigidius tot ſententias in eandem rem, qua aliud, atque aliud diceret, diſparauit.* *Mentiri. Mendacium dicere.*

Quòd Chryſippus Philoſophus, omne uerbum ambiguum dubiumq; eſſe dicit: Diodorus contrà, nullum uerbum ambiguum eſſe putat. CAP. XII.

C*Hryſippus ait, omne uerbum ambiguum natura eſſe, quoniam ex eodem duo uel plura accipi poſſunt. Diodorus autem, cui* Crono *cognomentum fuit :* Nullum, *inquit, uerbum eſt ambiguum, nec quiſquam ambiguum dicit, aut ſentit. Nec aliud dici uideri debet, quàm quod ſe dicere ſentit is qui dicit. At cùm ego, inquit, aliud ſenſi, tu aliud accepiſti, obſcurè magis dictum, quàm ambiguè uideri poteſt. Ambigui enim uerbi natura illa eſſe debuit, ut qui* *Diodorus Cronus.*

diceret,

diceret, duo uel plura diceret. Nemo autem duo uel plura dicit, qui ſe ſentit unum dicere.

Quid T. Caſtritius de uerbis, deq́; ſententia quadam C. Gracchi exiſtimauerit. Quodq́; eſſe eã ſine ullo ſenſus emolumento docuerit. CAP. XIII.

T. Caſtritius.

A*Pud T. Caſtritium diſciplinæ rhetoricæ doctorem, graui atque firmo iudicio uirum, legebatur oratio C. Grachi in P. Popilium. In eius orationis principio, collocata uerba ſunt accuratius modulatiusq́;, quàm ueterum oratorum conſuetudo fert. Ea uerba, ſicuti dixi, compoſita ſunt hæc: Quæ uos cupidè per hoſce annos appetiſtis atq; uoluiſtis: ea ſi temere repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini. Curſus igitur hic, & ſonus rotundæ uolubilis'que ſententiæ, eximiè nos, & unicè delectabat: tanto id magis, quòd iam tunc C. Graccho uiro illuſtri & ſeuero, eiuſmodi compoſitionem fuiſſe cordi uidebamus. Sed enim cùm eadem ipſa uerba ſæpius petentibus nobis lectitarentur: admoniti à Caſtritio ſumus, ut conſideraremus, quæ uis, quod'ue emolumentum eius ſententiæ foret: neq; pateremur, ut aures noſtræ cadentis aptè orationis modis eblanditæ, animum quoq; nobis uoluptate inani perfunderent. Cumq́; nos admonitione iſta attentiores feciſſet: Inſpicite, inquit, penitus, quid efficiant uerba hæc: dicatq́; mihi quæſo aliquis ueſtrum, an ſit ulla huiuſce ſententiæ aut grauitas, aut gratia: Quæ uos cupidè per hoſce annos appetiſtis atque uoluiſtis: ea temere ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini. Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profectò uſu uenire, ut quod cupidè appetieris, cupidè appetiſſe: & quod temere repudiaueris, temere repudiaſſe dicaris?*

Gracchi uerba.

dicaris? At ſi opinor, inquit, ita ſcriptum eſſet: quæ uos per hoſce annos appetiſtis, atque uoluiſtis, ea nunc ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nunc temerè repudiaſſe dicamini. Si, inquit, ita diceretur, grauior ſcilicet, ſolidiorq́; fieret ſententia: & acciperet aliquid iuſtæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc, Cupidè & Temere, in quibus uerbis omne momentum rei eſt, non in concludenda ſententia tantum dicuntur: ſed ſupra quoq; nondum deſiderata ponũtur: & quæ naſci oririq́; ex ipſa rei conceptione debebant, antè omnino, quàm res poſtulat, dicuntur. Nam qui ita dicit, Si hoc feceris, cupidè feciſſe dicêris: rem dicit ſenſus alicuius ratione collectam, & confectam. qui uerò ita dicit, Si cupidè feceris, cupidè feciſſe dicêris: nõ longè ſecus dicit, atq; ſi diceret, Si cupidè feceris, cupidè feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non, ut C. Graccho uitio darem (dij enim mentem meliorem mihi: nam ſi quicquam in tam fortis facundiæ uiro uitij uel erroris eſſe dici poteſt, id omne & autoritas eius exhauſit, & uetuſtas cõſumpſit) ſed uti caueretis, ne uos facilè præſtringeret modulatus aliquis currentis facundiæ ſonitus: atq; ut uim ipſam rerum, uirtutemq́; uerborum prius penſitaretis: & ſi quidem grauis, atq; integra, & ſyncera ſententia diceretur, tum ſi ita uideretur, greßibus quoq; ipſis orationis, et geſtibus plauderetis. Si uerò frigidi & leues, & futiles ſenſus, in uerba aptè numeroſéq; poſita includerentur, nõ eſſe id ſecus crederetis, quàm cùm homines inſigni deformitate, ad facienda ridicula imitantur hiſtriones, & geſtiunt.

Sobria & pulcherrima Romuli regis reſponſio circa uini uſum. CAP. XIIII.

SImplicißima ſuauitate & rei, & orationis L. Piſo Frugi uſus eſt, in primo annali, cùm de Romuli regis uita atque

Romuli ſobrietas & lepidum reſponſum.

atq; uictu ſcriberet. Ea uerba, quæ ſcripſit, hæc ſunt: Eundem Romulum *dicunt ad cœnam uocatum, ibi non multum bibiſſe: quia poſtridie negotium haberet. Et dicunt:* Romule, *ſi iſthuc omnes homines faciãt, uinum uilius ſit.* Is *reſpondit,* Imò *uerò carum, ſi quantum quiſq; uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolui.*

De ludibundo & errabundo, atque id genus uerborum productionibus: & quòd Laberius ſic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda: atque inibi quòd Siſenna per huiuſcemodi uerbum noua figura uſus eſt. CAP. XV.

Amorabundus.

Bundus finita.

L*Aberius in lacu Auerno mulierem amantem uerbo inuſitatius ficto, Amorabundam dixit. Id uerbum Ceſellius Vindex in commentario lectionum antiquarum* * (*ea) *ex figura ſcriptum dixit, qua ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens & ridens, & errans. Terentius autem Scaurus, diui Adriani temporibus grammaticus uel nobiliſſimus, inter alia, quæ de Ceſellij erroribus compoſuit, in hoc quoq; uerbo erraſſe eum ſcripſit, quòd idem eſſe putauerit, ludens, & ludibunda, errans, & errabunda, ridens, & ridibunda. Nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentem, uel ridentem, uel errantem, agit aut ſimulat. Sed qua ratione Scaurus adductus ſit, ut Ceſellium in eo reprehenderet, non hercle reperiebamus. Non eſt enim dubium, quin hæc genere ipſo duntaxat idem ſignificent, quod ea demonſtrant, à quibus producuntur. Quid eſſet autem ludentem agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quàm inſimulare eum, tanquam ipſum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Ceſellij criminantem, hoc ab eo præteritum requirere, quod non dixerit: an quid, & quantulum differret à ludibundo ludens, & ridibundo*

Terentius Scaurus.

uidens, & errabundo errans, cæteraq; horum ſimilia: an à principalibus uerbis paululum aliquid diſtarent, & quam omnino uim haberet particula hæc extrema eiuſmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendum in iſtiuſmodi figuræ tractatu, ſicuti requiri ſolet in uinolento, & lutulento, & turbulento, uacuáne & inanis ſit iſthæc productio, cuiuſmodi ſunt, quæ παραγωγὰς Græci dicunt: an extrema illa particula habeat aliquid ſuæ propriæ ſignificationis. Cùm reprehenſionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis redijt, quòd Siſenna in quarto hiſtoriarum eiuſdem figuræ uerbo ita uſus eſt: Populabundus, inquit, agros, ad oppidum peruenit. Quod ſcilicet ſignificat cùm agros popularetur: non (ut Scaurus in conſimilibus uerbis ait) cùm populantem ageret, uel cùm imitaretur. Sed inquirentibus nobis quænam ratio & origo eſſet huiuſcemodi figuræ, populabundus, & errabundus, & lætabundus, & ludibundus, multorumq; aliorum id genus uerborum: ἐπιβόλως hercle Apollinaris noſter ſibi uideri ait, particulam iſtam poſtremam, in quam uerba talia exeunt, uim & copiam & quaſi abundantiam rei, cuius id uerbum eſſet, demonſtrare: ut lætabundus is dicatur, qui abunde lætus ſit: & errabundus, qui longo, atque abundanti errore ſit. Cæteraq; omnia ex ea figura ita dici oſtendit: ut productio hæc & extremitas, largam & fluentem uim, & copiam declaret. *Lætabundus. Errabundus.*

Quòd Græcorum quorundam uerborum difficillima eſt in linguam Latinam mutatio: uelut quod Græcè dicitur, πολυπραγμοσύνη. CAP. XVI.

ADiecimus ſæpe animum ad uocabula rerum non paucißima, quæ neque ſingulis uerbis, ut à Græcis: neq; ſi maximè pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucidè, *Græca quædam uerti uix poſſe.*

tamq;

tamq; aptè demonſtrari Latina oratione poſſunt, quàm Græci ea dicunt priuis uocibus. Nuper etiam cùm allatus eſſet ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legiſſemus, qui erat περὶ πολυπραγμοσύνης, percontanti cuipiam, qui & literarum & uocum Græcarum expers fuit, cuiuſnam liber, & qua de re ſcriptus eſſet: nomen quidem ſcriptoris ſtatim diximus: rem, de qua ſcriptum fuit, dicturi hæſimus. Ac tum quidem primò, quia non ſatis commodè opinabar interpretaturum eſſe, ſi dicerem librum ſcriptum eſſe de negotioſitate, aliud inſtitui apud me exquirere, quod, ut dicitur, uerbum de uerbo expreſſum eſſet. Nihil erat prorſus, quod aut meminiſſem legere me: aut ſi etiam uellem fingere, quod non inſigniter aſperum, abſurdum, durumq; eſſet, ſi ex multitudine & negotio uerbum unum compingerem: ſicuti multiiuga dicimus, & multicoloria, & multiformia. Sed non minus illepidè ita diceretur, quàm ſi interpretari uoce una uelis πολυφιλίαν, aut πολυτροπίαν, aut πολυσαρκίαν. Quamobrem cùm diutulè tacitus in cogitãdo fuiſſem: reſpondi tandem, non uideri mihi ſignificari eam rem poſſe uno nomine. Et idcirco iuncta oratione, quid uellet Græcum id uerbum, pararam dicere. Ad multas igitur res aggreßio, earumq; omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Græcè dicitur: de qua hunc librum compoſitum eſſe inſcriptio iſta indicat. Tum ille opicus uerbis meis inchoatis & inconditis adductus, uirtutem quidem eſſe πολυπραγμοσύνην. Hortatur, inquit, nos profectò neſcio quis hic Plutarchus ad negotia capeſſenda, & ad res obeundas plurimas cum induſtria & celeritate: nomenq; ipſius uirtutis, de qua locuturus eſſet, libro ipſi, ſicuti dicis, non incommodè præſcripſit. Minimè, inquàm, uerò. Neque enim iſta omnino uirtus eſt,

cuius

cuius Græco nomine argumentum hoc libri demonſtratur: neq; id quod tu opinare, aut ego dicere me ſentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidem in libro, quàm poteſt maximè, à uaria promiſcuáq;, & non neceſſaria rerum eiuſmodi plurimarum & cogitatione, & petitione. Sed huius, inquam, tui erroris culpam eſſe intelligo in mea ſcilicet infacundia: qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obſcuriſſimè dicere, quod à Græcis perfectiſſimè uno uerbo & planiſſimè dicitur.

Quid ſignificat in ueteribus Prætorum edictis, quòd flumina retanda publicè redempta habent. CAP. XVII.

EDicta ueterum Prætorum, ſedentibus fortè nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cùm in manus incidiſſent, legere atq; cognoſcere libitum eſt. Tum in quodam edicto antiquiore ita ſcriptum inuenimus: Qui flumina retanda publicè redempta habent, ſi quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur, quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non feciſſe. Retanda igitur quid eſſet, quærebatur. Dixit ibi quiſpiam nobiſcum ſedens amicus meus, in libro ſe Caij de origine uocabulorum ſeptimo legiſſe, retas uocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alueis eorum extarent: appellatasq; eſſe à retibus, quòd prætereũtes naues impedirẽt, & quaſi irretirent. Idcirco ſeſe arbitrari retanda flumina locari ſolita eſſe: id eſt, purganda: ne quid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta incidentibus fieret.*

Retare.

Retæ.

*aliâs, corruerent.

Rotanda flumina.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit: & qua poſtea Solõ, & qua item decemuiri noſtri, qui duodecim tabulas ſcripſerunt: atq; inibi adſcriptum, quòd apud Aegyptios furta licita & permiſſa ſunt, apud Lacedæmonios autẽ cum ſtudio quoq; affectata, & pro exercito

utili celebrata: ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoria ſententia. CAP. XVIII.

Draco legislator.

Furum punitio.

DRaco Athenienſis uir bonus, multaq; eſſe prudentia exiſtimatus eſt: iuriſq; diuini & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienſes uterētur, primus omniū tulit. In illis legibus furem cuiuſcunq; modi furti, ſupplicio capitis puniendum eſſe, & alia pleraq;, nimis ſeuerè cenſuit ſanxitq;. Eius igitur leges, quoniam uidebantur impendio acerbiores, non decreto iuſſoq;, ſed tacito illiteratoq; Athenienſium conſenſu obliteratæ ſunt. Poſtea legibus alijs mitioribus à Solone compoſitis, uſi ſunt. Is Solon ex ſeptem illis inclytis ſapientibus fuit. Is ſua lege in fures, non (ut Draco antea) mortis, ſed dupli pœna uindicandum exiſtimauit. Decemuiri autem noſtri, qui poſt reges exactos, leges quibus Po. Rom. uteretur in XII. tab. ſcripſerunt, neque pari ſeueritate in puniendis omnium generum furibus, neq; remiſſa nimis lenitate uſi ſunt. Nam furem, qui manifeſto furto prehenſus eſſet tum demum occidi permiſerunt: ſi aut cùm faceret furtum, nox eſſet: aut interdiu ſe telo, cùm prehenderetur, defenderet. Ex cæteris autem manifeſtis furibus liberos uerberari, addiciq; iuſſerunt ei, cui factum furtum eſſet: ſi modò id luci feciſſent, neq; ſe telo defendiſſent. ſeruos item furti manifeſti prehenſos uerberibus affici, & è ſaxo præcipitari: ſed pueros impuberes Prætoris arbitratu uerberari uoluerunt, noxamq; ab his factam ſarciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem liciumq; concepta eſſent, perinde ac ſi manifeſta forent, uindicauerunt. Sed nunc à lege illa decemuirali diſceſſum eſt. Nam ſi quis ſuper manifeſto furto, iure & ordine experiri uelit: actio in quadruplum datur. Manifeſtum autem furtum eſt, ut ait Maſſurius, quod deprehenditur dum fit: faciendi finis eſt, cùm

Solon.

Per lancem liciumq;.

cũm perlatũ eſt, quò fieri cœperat. Furti concepti, itẽ oblati, tripli pœna eſt. Sed quod ſit oblatum, quod conceptũ, & pleraq; alia ad eam rem, ex egregijs ueterũ moribus accepta, neq; inutilia cognitu, neq; iniucunda, qui legere uolet, inueniet Sabini librum, cui titulus eſt, de furtis. In quo id quoq; ſcriptũ eſt, quod uulgò inopinatum: Non hominũ tantum, neq; rerum mouẽtium quæ auferri occultè & ſurripi poſſunt, ſed fundi quoq; & ædium fieri furtũ: condemnatũ quoq; furti colonum qui fundo, quem conduxerat, uendito, poſſeßione eius dominum interuertiſſet. Atq; id etiã (quod magis inopinabile eſt) Sabinus dicit: Furem eſſe hominis iudicatum, qui cum fugitiuus præter oculos domini fortè iret, obtentu togæ tanquam ſe amiciens, ne uideretur à domino, obſtitiſſet. Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifeſta appellantur, pœnam impoſuerunt dupli. Id etiam memini legere me in lib. Ariſtonis iureſconſulti, haudquaquam indocti uiri: apud ueteres Aegyptios (quod genus hominum conſtat & in artibus reperiendis ſolertes extitiſſe, & in cognitione rerum indaganda ſagaces) furta omnia fuiſſe licita & impunita. Apud Lacedæmonios quoq;, ſobrios illos & acres uiros, cuius rei non adeò ut Agyptijs fides longinqua eſt, non pauci neq; ignobiles ſcriptores, qui de moribus legibusq́; eorum memorias condiderunt, ius atq; uſum fuiſſe furandi dicunt: idq́; à iuuentute eorum, non ob turpia lucra, neq; ad ſumptum libidini præbendum, comparandum'ue opulentiam, ſed pro exercitio diſciplinaq́; rei bellicæ factitatum: quòd & furandi ſolertia & aſſuetudo, acueret, obfirmaretq́; animos adoleſcentium, & id inſidiarum aſtus, & ad uigilandi tolerantiam, & obrependi celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione, quã de præda militibus diuidunda ſcripſit uehementibus, & illuſtribus uerbis

Ariſton iureſconſultus.

Aegyptijs furtum licitũ, Lacedæmonijs laudatum.

de impunitate peculatus, atq; licentia conqueritur. Ea uerba, quoniam nobis impenſè placuerunt, adſcripſimus: Fures, inquit, priuatorum furtorum, in neruo atq; in compedibus ætatem agunt: fures publici in auro atq; in purpura. Quàm caſtè autem, & quàm religioſè à prudentiſſimis uiris quid eſſet furtum definitum ſit, prætereundum non puto: ne quis eum ſolum eſſe furem putet, qui occultè tollit, aut clàm ſurripuit. Verba ſunt Sabini ex libro iuris ciuilis ſecundo: Qui alienam rem attrectauit, cùm id ſe inuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur. Item alio capite: Qui alienum tacens lucri faciundi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur: ſiue ſcit cuius ſit ſiue neſcit. Hæc quidem ſic in eo, quo nunc dixi, lib. Sabinus ſcripſit, de rebus furti faciendi cauſa attrectatis. Sed meminiſſe debemus, ſecundum ea quæ ſuprà ſcripſi, furtum ſine ulla quoq; attrectatione fieri poſſe: ſola mente atq; animo, ut furtū fiat, annitente. Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare ſe ait, quin dominus furti ſit cō-demnandus, qui ſeruo ſuo uti furtum faceret, imperauit.

Pulchra ſententia M. Catonis

Furti qui tenea*n*tur, Sabino autore.

A. GEL

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER XII.

Diſſertatio Phauorini philoſophi, qua ſuaſit nobili fœminæ, ut liberos, quos peperiſſet, non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret. CAP. I.

NVNTIATVM *quondam eſt* Phauorino philoſopho, *nobis præſentibus, uxorem auditoris ſectatoriſq; ſui paululum antè enixam, auctumq; eum eſſe nato filio. Eamus, inquit, & puerperam uiſum, & patri gratulatum. Is enim erat loci ſenatorij, ex familia nobiliori. Imus una, & qui tum aderamus, proſecutiq; eum ſumus ad domum quò pergebat, & cum eo ſimul introgreßi ſumus. Tum in primis ædibus complexus hominem, congratulatusq; aſſedit: atq; ibi percontatus eſt, quàm diutinum puerperium, & quàm laborioſi nixus fuiſſent: puellamq; ubi defeſſam labore ac uigilia, ſomnum capere cognouit, fabulari inſtituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte ſuo nutritura ſit. Sed cùm mater puellæ parcendum eſſe ei diceret, adhibendaſq; puero nutrices: ne ad dolores, quos in enitendo tuliſſet, munus quoq; nutricationis graue ac difficile accederet: Oro te, inquit, mulier, ſine eam totam ac integram eſſe matrem filij ſui. Quod eſt enim hoc contra naturam imperfectum atq; dimidiatum matris genus, peperiſſe, ac ſtatim ab ſeſe abieciſſe? aluiſſe in utero ſanguine ſuo neſcio quid quod non uideret: non alere nunc ſuo lacte, quod uideat iam uiuentem, iam hominem, iam matris officia implorantem? An*

tu quoq;,inquit,putas naturam fœminis mammarum ubera quaſi quoſdam næuulos uenuſtiores, non liberorum alendorum, ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? Sic enim quod à uobis ſcilicet abeſt,pleræq; iſtæ prodigioſæ mulieres fontem illum ſanctiſſimum corporis, generis humani educatorem areſacere, & extinguere, cum periculo quoq; auerſi, corruptiq; lactis laborant: tanquam pulchritudinis ſibi inſignia deuenuſtet. Quod quidem faciunt eadem uecordia, qua quibuſdam commentitijs fraudibus nituntur, ut fœtus quoq; ipſi in corpore ſuo concepti aboriantur: ne æquor illud uentris irrugetur, ac de grauitate oneris, & labore partus fatiſcat. Quod cùm ſit publica deteſtatione communiq;odio dignũ,in ipſis hominem primordijs,dum fingitur, dum animatur, inter ipſas artificis naturæ manus interfectum iri: quantulum hinc abeſt, iam perfectum, iam genitum,iam filium proprij atq; conſueti atq; cogniti ſanguinis alimonia priuare? Sed nihil intereſt(hoc enim dicitur) dum alatur & uiuat,cuius id lacte fiat. Cur igitur iſte,qui hoc dicit, ſi in capeſſendis naturæ ſenſibus tam obſurduit: non id quoq; nihil intereſſe putat, cuius in corpore, cuiuſq; ex ſanguine concretus homo & coalitus ſit? An qui à ſpiritu multo & colore exalbuit,non idem ſanguis eſt nunc in uberibus,qui in utero fuit? Non'ne hac quoq; in re ſolertia naturæ euidens eſt, quòd poſteaquam ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore, in ſupernas ſe parteis profert, & ad fouenda uitæ atq; lucis rudimenta præſtò eſt,& recens natis notum & familiarem uictum offert? Quamobrem non frustra creditum eſt, ſicuti ualeat, ad fingendas animi atq; corporis ſimilitudines,uis & natura ſeminis: non ſecus ad

Lactis uirtus efficacia.

eand

eandem rem, lactis quoq; ingenia & proprietates ualere. Neque in hominibus id ſolum, ſed in pecudibus quoq; animaduerſum. Nam ſi ouium lacte hœdi, aut caprarum agni alerentur: conſtat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam & frugibus maior plerunq; uis & poteſtas eſt, ad eorum indolem uel detrectandam, uel augendam, aquarum atq; terrarum quæ alunt, quàm ipſius, quod iacitur ſeminis. Ac ſæpe uideas, arborem lætam & nitentem, in locum alium tranſpoſitam, deterioris terræ ſucco deperiiſſe. Quæ (malùm) igitur ratio eſt, nobilitatem iſtam nati modò hominis, corpusq; & animum benignè ingenitis primordiis incohatum, inſitiuo degeneriq; alimento lactis alieni corrumpere? præſertim ſi iſta, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis, aut ſerua, aut ſeruilis, &, ut plerunq; ſolet, externæ atq; barbaræ nationis: ſi improba, ſi informis, ſi impudica, ſi temulenta eſt. Nam plerunq; ſine diſcrimine, quæcunq; id temporis lactans eſt, adhiberi ſolet. Patiemur'ne igitur infantem hunc noſtrum pernicioſo contagio infici: & ſpiritum ducere in animum atque in corpus ſuum ex corpore & animo deterrimo? Id hercle ipſum eſt, quod ſæpenumero miramur, quoſdam pudicarum mulierum liberos, parentum ſuorum neq; corporibus, neq; animis ſimiles exiſtere. Scitè igitur & peritè noſter Maro, quod cum uerſus illos Homeri conſectaretur. Macrob. lib. 5. cap. 11.

Οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα πηλεὺς,
Οὐ δὲ θέτις μήτηρ, γλαύκη δέ σ᾽ ἔτικτε θάλασσα.
Πέτραι τ᾽ ἠλίβατοι. ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνὴς:

nõ partionem ſolam, tanquam illam quam ille ſequebatur, ſed alitur㠖quoq; ferã et ſæuã criminatus eſt. Addidit enim hoc de ſuo:

—Hyrcanæq; admorunt ubera tigres.

Quoniam uidelicet in moribus inoleſcendis, magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenet, quæ iam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore, & animo recentem indolem configurat. Et *præter hæc autem quis illud etiam negligere aſpernariq́; poßit, quòd quæ partus ſuos deſerunt ablegantq́; à ſeſe, & alijs nutriendos dedunt: uinculum illud, coagulumq́; animi atq; amoris, quo parentes cum filijs natura conſociat, interſcindunt, aut certè quidem diluunt deteruntq́;.* Nam *ubi infantis aliorſum dati, facta ex oculis amolitio eſt: uigor ille maternæ flagrantiæ ſenſim atq; paulatim reſtinguitur, omnisq́; impatientißimæ ſolicitudinis ſtrepitus conſileſcit.* Neq; *multò minor amandati ad nutricem aliam filij, quàm morte amißi obliuio eſt.* Ipſius *quoq; infantis affectio animi, amoris, conſuetudinis, in ea ſola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expoſitis uſu uenit) matris quæ genuit, neq; ſenſum ullum neq; deſiderium capit.* Ac *propterea obliteratis, & abolitis natiuæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atq; matrem uidentur, magnam ferè partem non naturalis ille amor eſt, ſed ciuilis & opinabilis.* H*æc fauorinum dicentem audiui Græca oratione: cuius ſententias communis utilitatis gratia, quantum meminiſſe potui, retuli.* A*mœnitates uerò, & copias, ubertatesq́; uerborum,* L*atina omnis facundia uix quidem indipiſci potuerit: mea tenuitas nequaquam.*

Quòd Anneus Seneca iudicãs de Q. Ennio, deq; M. Tullio, leui futiliq; iudicio fuit. CAP. II.

Seneca texatur.

D*E Anneo Seneca partim exiſtimant, ut de ſcriptore minimè utili: cuius libros attingere, nullum pretium operæ ſit; quòd oratio eius uulgaris uideatur, & protrita:* res

ta:res atq; ſententiæ aut inepto inaniq; impetu ſint, aut leui & quaſi dicaci argutia: eruditio autem uernacula & plebeia, nihilq́; ex ueterum ſcriptis habens neq; gratiæ neq; dignitatis. Alij uerò elegantiæ quidem in uerbis parum eſſe non inficias eunt: ſed & rerum, quas dicat, ſcientiam doctrinamq; ei non deeſſe dicunt: et in uitijs morum obiurgandis, ſeueritatẽ grauitatemq́; non inuenuſtam. Mihi de omni eius ingenio, deq; omni ſcripto, iudicium cenſuramq́; facere non neceſſum eſt: ſed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit ea res cuiuſmodi ſit, ad conſiderandum ponemus. In lib. enim XXII. epiſtolarum moralium, quas ad Lucilium compoſuit, deridiculos uerſus Q. Ennium de Cethego antiquo uiro feciſſe hos dicit:

–Dictus ollis popularibus olim
Qui tum uiuebant homines, atq; æuum agitabant,
*Flos *delibutus populi, ſuadaq́; medulla. *delibatus

Ac deinde ſcribit de iiſdem uerſibus uerba hæc: Admiror eloquentiſſimos uiros, & deditos Ennio, pro optimis ridicula laudaſſe. Cicero certè inter bonos eius uerſus & hos refert. Atq; id etiam de Cicerone dicit: Non miror, inquit, fuiſſe qui hos uerſus ſcriberet, cùm fuerit qui laudaret. niſi fortè Cicero ſummus Orator agebat cauſam ſuam, & uolebat hos uerſus uideri bonos. Poſtea hoc etiam addidit inſulſiſſimè: Apud ipſum quoq;, inquit, Ciceronem inuenies etiam in proſa oratione quædam, ex quibus intelligas, illum non perdidiſſe operam, quòd Ennium legit. Ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendit quaſi Enniana, quòd ita ſcripſerit in libris de Republica, quòd Menelao Laconi quædam fuit ſuauiloquens iucunditas: &, quòd alio in loco dixerit, Breuiloquentiam in dicendo colat. Atq; ibi nugator homo, Ciceronis errores deprecatur: & non fuit, inquit,

Ciceronis hoc uitium, ſed temporis. Neceſſe erat hæc dici; cùm illa legerentur. Deinde adſcribit, Ciceronem hæc ipſa interpoſuiſſe, ad effugiendam infamiam nimis laſciuæ orationis, & nitidæ. De Vergilio quoq; eodem in loco uerba hæc ponit: Vergilius quoq; noſter non ex alia cauſa duros quoſdam uerſus, & enormes, & aliquid ſupra menſuram trahentes interpoſuit, quàm ut Ennianus populus agnoſceret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborum Senecæ piget. Hæc tamen inepti, & inſipidi, & inſulſi hominis iocoſa non prætéribo. Quidam ſunt, inquit, tam magni ſenſus Q. Ennij: ut licet ſcripti ſint inter hircoſos, poſſunt tamen inter unguentatos placere. Et cùm reprehendiſſet uerſus, quos ſuprà de Cethego poſuimus: Qui huiuſmodi, inquit, uerſus amant, liceat ſibi & eoſdem admirari & Sotherici lectos. Dignus ſanè Seneca uideatur lectione, ac ſtudio adoleſcentium: qui honorem, coloremq́; ueteris orationis Sotherici lectis compararit: quaſi minimæ ſcilicet gratiæ, & relictis iam contemptisq́;. Audias autem commemorari ac referri pauca quædam, quæ ipſe idem Seneca bene dixerit: quale eſt illud, quod in hominem auarum & auidum, & pecuniæ ſitientem dixit: Quid enim refert quantum habeas? multò illud plus eſt, quod non habes. Bene hoc ſanè, bene. Sed adoleſcentium indolem non tam iuuant, quæ bene dicta ſunt, quàm inficiunt, quæ peſſimè: multóq; magis ſi & plura ſint, quæ deteriora ſunt. Et quædam in his non pro ἐνθυμήματι aliquo rei paruæ ac ſimplicis, ſed in re ancipiti pro cnnſilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum, ortumq́; ſit: & ſuper eo diuerſæ ſententiæ Valgii Rufi, & Tullii Ciceronis liberti acceptæ. CAP. III.

VAlgius Rufus in ſecundo librorum, quos inſcripſit de rebus per epiſtolam quæſitis, lictorem dicit à ligando appellatum eſſe: quòd cùm magiſtratus populi Romani uirgis quempiam uerberari iuſsiſſent, crura eius & manus ligari uinciriq; à uiatore ſolita ſint: isq; qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor ſit appellatus. Vtiturq; ad eam rem teſtimonio M. Tullij: uerbaq; eius refert ex oratione, quæ dicta eſt pro C. Rabirio: Lictor, inquit, colliga manus. Hæc ita Valgius: & nos ſanè cum illo ſentimus. Sed & Tiro Tullius, M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictum ſcripſit: Licio enim tranſuerſo, quod linium appellatur, qui magiſtratibus, inquit, præminiſtrabant, cincti erant. Si quis autem eſt, qui propterea putet probabilius eſſe, quod dixit Tiro, quoniã prima ſyllaba in lictore, ſicuti in licio producta eſt, & in eo uerbo, quod eſt ligo, correpta eſt: nihil ad rem iſtam pertinet. Nam ſic à ligando lictor, ut à legendo lector, & à *uincendo uictor, & à tuendo tutor, & à ſtruendo ſtructor, productis, quæ corripiebantur, uocalibus dicta ſunt.

Valgius Rufus Lictor.

*uehendo uector

Ex Q. Ennii ſeptimo Annalium uerſus quibus depingitur, fingiturq; ingenium, comitasq; hominis minoris erga amicum ſuperiorem. CAP. IIII.

DEſcriptum definitumq; eſt à Q. Ennio in Annalibus VII, graphicè admodum ſciteq; ſub hiſtoria Gemini Seruilij, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modeſtia, qua fide, qua linguæ parſimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarum morumq; ueterum, ac nouorum ſcientia, quantaq; ſeruandi tuendiq; ſecreti religione, qualibus deniq; ad minuendas uitæ moleſtias fomentis, leuamentis, ſolatijs amicum eſſe conueniat hominis

gen

genere & fortuna ſuperioris. Eos ego *uerſus non minus frequenti aſsiduoq́; memoratu dignos puto, quàm* Philoſo- *phorum de officijs decreta.* Ad *hæc* *odor *quidam uetuſtatis in his uerſibus tam reuerendus eſt, ſuauitas tam impromiſcua, tamq́; ab omni fuco remota eſt: ut, mea quidem ſententia, pro antiquis, ſacratisq́; amicitiæ legibus obſeruandi, tenendi, colendiq́; ſint.* Q*uapropter adſcribendos eos exiſtimaui, ſi quis iam ſtatim deſideraret:*

*color

Hocce *locutus, uocat qui cùm bene ſæpe libenter*
M*enſam ſermonesq́; ſuos, rerumq́; ſuarum*
C*omiter impertit, magna cum lapſa* *diei
*P*arte fuiſſet, de paruis, ſummisq́; gerendis*
C*onſilio, induforo, lato, ſanctoq́;* Senatu:
C*ui res audacter magnas, paruasq́;, iocumq́;*
Eloquerer, *quæ tincta malis, & quæ bona dictu*
E*uomeret, ſi quid uellet, tutoq́; locaret:*
Q*uo cum multa uolup, ac gaudia, clamq́; palamq́;:*
I*ngenium cui, nulla malum ſententia ſuadet*
V*t faceret facinus,* *leuis, haud malus, idem*
D*octus, fidelis, ſuauis homo, facundus, ſuoq́;*
C*ontentus, ſcitusq́; beatus ſecunda loquens in*
T*empore, commodus, & uerborum uir paucorum,*
M*ulta tenens antiqua, ſepulta, & ſæpe uetuſtas*
Q*uæ facit, & mores ueteresq́;, nouosq́; tenentem,*
M*ultorum ueterum leges, diuumq́; hominumq́;*
P*rudentem qui multa loqui'ue, tacere'ue poſſet,*
H*unc inter pugnas compellat* Seruilius *ſic.*

*Dies iam
*al's ſic, Pars foret e ſummis rebus, paruisq́; regundis.
*lenis tamen

T. A*elium* Scillonem *dicere ſolitum ferunt,* Q. E*nnium de ſemetipſo hæc ſcripſiſſe: picturamq́; iſtam morũ, & ingenij ipſius* Q. E*nnij factam eſſe.*

Sermo Tauri Philoſophi de modo atq; ratione tollerandi

dolor

doloris, ſecundum Stoicorum decreta. CAP. V.

CVm Delphos ad Pythia, conuentumq; totius ferme Græciæ uiſendum Philoſophus Taurus iret: noſq; ei comites eſſemus: inq; eo itinere Lebadiam ueniſſemus, quod eſt oppidum antiquum in terra Bœotia: affertur ibi ad Taurum, amicum eius quempiam nobilem in Stoica diſciplina philoſophum, ægra ualetudine oppreſſum decumbere. tunc omiſſo itinere, quo aliò maturandum erat, & relictis uehiculis, pergit eum properè uidere: noſq; de more, quem in locum cunq; iret, ſecuti ſumus. Et ubi ad ædes, in quibus ille ægrotus erat, peruenimus, uidemus hominem doloribus cruciatibusq; allabi, quod Græci κωλὸν dicunt, & febri ſimul adrapida afflictari, gemitusq; ex eo compreſſos erumpere, ſpiritusq; & anhelitus è pectore eius euadere, non dolorem magis indicantes, quàm pugnam aduerſus dolorem. Pòſt deinde cùm Taurus & medicos accerſiſſet, collocutusq; de facienda medela eſſet, & cum ipſum ad retinendam patientiam teſtimonio tolerantiæ, quam uidebat, perhibito, ſtabiliſſet, egreßiq; deinde ad uehicula, & ad comites rediremus: Vidiſtis, inquit Taurus, non ſanè iucundum ſpectaculum, ſed cognitu tamen utile, congredientes compugnantesq; Philoſophum & dolorem. Faciebat uis illa & natura morbi, quod erat ſuum, diſtractionem cruciatumq; membrorum: faciebat contrà ratio & natura animi, quod erat æquè ſuum, perpetiebatur & cohibebat coërcebatq; intra ſeſe uiolentias effrænati doloris. Nullos eiulatus, nullas comploratione, ne ullas quidem uoces indecoras edebat: ſigna tamen quædam (ſicut uidiſtis) exiſtebant uirtutis & corporis, de poſſeßione hominis pugnantium. Tum è ſectatoribus Tauri iuuenis, in diſciplinis philoſophiæ non ignarus, Si tanta, inquit, doloris acerbitas eſt, ut

Lebadia.

Patientiæ exemplum.

ut contra uoluntatem, contraq́; iudicium animi nitatur, inuitumq́; hominem cogat ad gemendum, confitendumq́; de malo morbi ſæuientis: cur dolor apud Stoicos indifferens eſſe dicitur, non malum? Cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid poteſt, aut dolor cogere: cùm & dolorem Stoici nihil cogere, & ſapientem nihil cogi poſſe dicant? Ad ea Taurus, uultu iam propemodum lætiore (delectatus enim iam uidebatur illecebra quæſtionis) Si iam amicus, inquit, hic noſter melius ualeret, gemitus eiuſmodi neceſſarios à calumnia defendiſſet, & hanc, opinor, tibi quæſtionem diſſoluiſſet. Me autem ſcis cum Stoicis non bene conuenire, uel Stoica potius diſciplina. Eſt enim pleraq́; & ſibi & nobis incongruens, ſicut in libro quem ſuper ea re compoſuimus, declaratur. Sed ut tibi à me mos geratur, dicā ego indoctius (ut aiunt) & apertius, quæ fuiſſe dicturum puto ſinuoſius atq; ſolertius, ſi quis nunc adeſſet Stoicorum. Noſti enim, credo, uerbum illud uetus & peruulgatum: ἀμαθέστερον πῶς εἶπε, καὶ σαφέστερον λέγε. Atq; hinc exorſus de dolore atq; gemitu Stoici ægrotantis, ita diſſeruit: Natura, inquit, omnium rerum, quæ nos genuit, induit nobis *inoleuitq́; in ipſis ſtatim principijs, quibus nati ſumus, amorem noſtri & charitatem, ita prorſus, ut nihil quicquam eſſet charius penſiusq́; nobis, quàm noſmetipſi. Atq; hoc eſſe fundamentum rata eſt conſeruandæ hominum perpetuitatis, ſi unuſquiſq; noſtrum, ſimulatq; editus in lucem foret, harum prius rerum ſenſum affectionemq́; caperet, quæ à ueteribus philoſophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata ſunt: ut omnibus ſcilicet corporis ſui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. Poſtea per incrementa ætatis exorta è ſeminibus ſuis ratio eſt, & utendi conſilij reputatio, & honeſtatis utilitatisq́; ueræ contemplatio,

Dolor cur à Stoicis dicitur indifferens, & non eſſe malum.

*illinitq́;

platio, ſubtiliorq́; & exploratior commodorum delectus: atq; ita præ cæteris omnibus enituit & præfulſit decori & honeſti dignitas: ac ſi ei retinendæ obtinendæ'ue incommodum extrinſecus aliquod obſtaret, contemptum eſt. Neq; aliud eſſe uerè & ſimpliciter bonum, niſi honeſtum: neq; aliud quicquam malum, niſi quod turpe eſſet, exiſtimatum eſt. Reliqua omnia, quæ in medio forent, ac neq; honeſta eſſent neq; turpia, neq; bona eſſe, neq; mala decretum eſt. Productiones tamen & relationes, ſuis quæq; momentis diſtinctæ, diuiſæq́; ſunt: quæ προηγούμενα καὶ ἀποπροηγούμενα ipſi uocant. Propterea uoluptas quoq; et dolor, quod ad finem ipſum bene beateq́; uiuendi pertinet, & in medijs relicta, & neq; in bonis neq; in malis iudicata ſunt. Sed enim quoniam his primis ſenſibus doloris uoluptatiſq́;, ante conſilij & rationis exortum, recens natus homo imbutus eſt, & uoluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem, quaſi à graui quodā inimico abiunctus alienatuſq́; eſt: idcirco affectiones iſtas primitus penituſq́; inditas, ratio poſt addita, conuellere, *extirpare, atq; extinguere uix poteſt. Pugnat autem cum ijs ſemper, & exultanteis eas opprimit obteritq́;, & parêre ſibi atq; obedire cogit. Itaq́; uidiſtis philoſophum ratione decreti ſui nixum, cum petulantia morbi doloriſq́; exultantia colluctantē, nihil cedentem, nihil confidentem, neq; (ut pleriq; dolentes ſolent) eiulantem, atq; lamentantem, ac miſerum ſeſe & infelicem appellantem: ſed acres tantum anhelitus, & robuſtos gemitus edentem, ſigna atq; indicia non uicti, neq; oppreſſi à dolore, ſed uincere eum atq; opprimere enitentis. Sed haud ſcio, inquit, an dicat aliquis, ipſum illud, quòd pugnat, quòd gemit, ſi malum dolor non eſt, cur neceſſe eſt gemere, & pugnare? Quia enim omnia quæ non ſunt mala, moleſtia quoq;

* obſtirpare

quoq; omni non carent: ſed ſunt pleraq; noxa quidem magna & pernicie priuata, quia non ſunt turpia: contra naturæ tamen manſuetudinem lenitatemq́; oppoſita ſunt, & infeſta per obſcuram quandam & neceſſariam ipſius naturæ conſequentiam. Hæc ergo uir ſapiens tolerare, & cunctari poteſt: non omnino ſenſum ſui amittere poteſt. Ἀναλγησία enim atq; ἀπάθεια, non meo tantum, inquit, ſed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorum hominum, ſicuti iudicio Panætij grauis atq; docti uiri improbata abiectaq́; eſt. Sed cur contra uoluntatem ſuam gemitus facere cogitur philoſophus Stoicus, quem nihil cogi poſſe dicunt? Nihil ſanè poteſt cogi uir ſapiens, cùm eſt rationis obtinendæ locus. Cùm uerò natura cogit, ratio quoq; à natura data cogitur. Quare etiam, ſi uidetur, cur alicuius manu ad oculos ſuos repentè agitata, inuitus conniueat? Cur fulgente cœlo à luminis iactu, non ſua ſponte & caput & oculos declinet? Cur tonitru uehementius facto, ſenſim paueſcat? Cur ſternutamentis quatiatur? Cur aut in ardoribus Solis æſtuet? aut cur in pruinis immanibus obrigeſcat? Hæc etenim, & pleraq; alia, non uoluntas nec conſilium, nec ratio moderatur: ſed naturæ neceßitatiſq; decreta ſunt. Fortitudo autem non ea eſt, quæ contra naturam monſtri uice nititur, ultraq́; modum eius egreditur, aut ſtupore animi, aut immanitate, aut quadam miſera & neceſſaria in perpetiendis doloribus exercitatione: Qualem fuiſſe accepimus ferum quendam in ludo Cæſaris gladiatorem, qui, cùm uulnera eius à medicis execabantur, ridere ſolitus fuit. Sed ea uera & proba fortitudo eſt, quam maiores noſtri ſcientiam eſſe dixerunt rerum tolerandarum, & non tolerandarum. Per quod apparet eſſe quædam intolerabilia, à quibus fortes uiri aut obeundis

Fortitudo.

dis abhorreant, aut ſuſtinendis. Cùm hæc Taurus dixiſſet, uidereturq́; in eandem rem plura etiam dicturus, peruentum eſt ad uehicula, & conſcendimus.

Quod Græci ænigma dicunt, Latini antiqui ſcrupos appellauerunt. CAP. VI.

*QVæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex noſtris ueteribus*ſcirpos appellauerunt: quale eſt quod nuper inuenimus, perhercle antiquum, perq́; lepidum tribus uerſibus ſenarijs compoſitum ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium coniecturas in requirendo acueremus.* *Aenigma.* **Scrupos legẽdũ eſſe Calius lect. anti. li. 11. cap. 43. contendit.*

Verſus tres hi ſunt:

Semel, minuſ'ne, an bis minus ſit, non ſat ſcio,
An utrunq; eorum, ut quondam audiui dicier,
Ioui ipſi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud ſe quærere, inueniet quid ſit in M. Varronis de ſermone Latino ad Marcellum ſecundo lib.

Quam ob cauſam Cn. Dolabella proconſul ream mulierem ueneficii, confitentemq́; ad Areopagitas reiecerit. CAP. VII.

AD Cn. Dolabellam, proconſulari imperio prouinciam Aſiam obtinentem, deducta mulier Smyrnæa eſt. Eadem mulier uirum & filium, eodem tempore, uenenis clàm datis, uita interfecerat, atq; id feciſſe ſe confitebatur: dicebatq́; habuiſſe ſe faciendi cauſam, quoniam ille idem maritus & filius alterum filium mulieris ex uiro priore genitum, adoleſcentem optimum & innocentiſſimũ, exceptum inſidijs occidiſſent. Idq́; ita eſſe factum controuerſia non erat. Dolabella retulit ad conſilium. Nemo quiſquam ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat: quòd & confeſſum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitum uidebatur: &

digna tamen pœna in homines ſceleratos uindicatum fuiſſet. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq́;, reiecit. Areopagitæ cognita cauſa accuſatorem mulieris, & ipſam quæ accuſabatur, centeſimo anno adeſſe iuſſerunt. Sic neque abſolutum mulieris ueneficium eſt, quod per leges non licuit: neque nocens damnata punitáque, quæ digna uenia fuit. Scripta hæc hiſtoria eſt in libro Valerij Maximi, factorum & dictorum memorabilium octauo.

Areopagitarum iudicium.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ. CAP. VIII.

PVblius Africanus ſuperior, & Tib. Gracchus, Tib. & C.Gracchorum pater, rerum geſtarum magnitudine, & honorum atq; uitæ dignitate illuſtres uiri, diſſenſerunt ſæpenumero de republica: & ea, ſiue qua alia re non amici fuerunt. Ea ſimultas cùm diu manſiſſet, & ſolenni die Ioui epulum libaretur, atq; ob id ſacrificium ſenatus in Capitolio epularetur: ſors fuit, ut apud eandem menſam duo illi iunctim locarentur. Tum quaſi dijs immortalibus arbitris, in conuiuio Iouis Opt. Max. dextras eorum conducētibus, repentè amiciſſimi facti, neq; ſolum amicitia incœpta, ſed affinitas ſimul inſtituta. Nam P.Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi tunc eodem in loco deſpondit eam Tiberio Graccho, quem probauerat elegeratq́;, exploratiſſimo iudicij tempore, dum inimicus eſt. Aemilius quoque Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili genere, ampliſſimiſq́; honoribus, & ſummo loco in ciuitate prædīti, odio inter ſeſe graui, & ſimultate diutina conflictati ſunt. Poſteà populus eos ſimul CENSS. facit. Atq; illi, ubi uoce præconis renuntiati ſunt, ibidem in campo ſtatim nondum dimiſſa concione, ultro uterq; &

pari

pari uoluntate coniuncti complexiq; ſunt. Exq; eo die, & in ipſa cenſura, & poſteà, iugi concordia fidiſſimè amiciſſimeq; uixerunt.

Quæ dicantur uocabula ancipitia: & quòd honoris quoq; uocabulum ancipiti ſententia fuerit. CAP. IX.

EST plurifariam uidere, atque animaduertere in ueteribus ſcriptis, pleraque uocabula, quæ nunc in ſermonibus uulgi unam, certamq; rem demonſtrent, ita fuiſſe media & communia, ut ſignificare & capere poſſent duas inter ſeſe res contrarias. Ex quibus quædam ſatis nota ſunt: ut tempeſtas, ualetudo, facinus, dolus, gratia, induſtria. Hæc enim ferè iam uulgatum eſt ancipitia eſſe, & utroque uerſus dici poſſe. Periculum etiam, & uenenum, & contagium, non uti nunc dicuntur, pro malis tantum dicta eſſe, multũ exemplorum eiuſmodi reperias. Sed Honorem quoque mediam uocem fuiſſe, & ita appellatum, ut etiam malus honos diceretur, & ſignificaret iniuriam: id profectò rariſſimum eſt. Quintus autem Metellus Numidicus in oratione, quàm de triumpho ſuo dixit, his uerbis uſus eſt: Qua in re quantò uniuerſi me unum anteſtatis, tantò uobis, quàm mihi, maiorẽ iniuriam atq; contumeliam facit Quirites: Et quantò probi iniuriam facilius accipiunt, quàm alteri tradunt, tantò ille uobis, quàm gratiam mihi, peiorem honorem habuit. Nam me iniuriam ferre, uos facere uult Quirites: ut hic conqueſtio, iſtic uituperatio relinquatur. Honorem, inquit, peiorem uobis habuit, quàm gratiam mihi: cuius uerbi ſentẽtia eſt, quam ipſe quoque ſuprà dicit, maiore uos affecit iniuria & contumelia, quàm me. Præter huius autem uerbi notionem, adſcribendam eſſe hanc ſententiam ex oratione Q. Metelli exiſtimaui, ut definiremus Socratis eſſe decretum:

Vocabula ancipitia.

Periculum.
Venenum.
Contagium.
Honos malus.

Κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.

Quòd æditimus uerbum Latinum ſit. CAP. X.

Aeditimus. *AEditimus uerbum* Latinum *eſt, & uetus : ea forma dictum,qua* Finitimus *&* Legitimus.*Sed pro eo à pleriſque nunc ædituus dicitur,noua & commentitia uſurpatione,* *Aedituus.* *quaſi à tuendis ædibus appellatus.Satis hoc eſſe potuit admonendi gratia dixiſſe, ſed addatur id propter agreſtes quoſdam & indomitos certatores : qui niſi autoritatibus adhibitis, non comprimuntur.* Marcus Varro *in lib.* 11. *ad* Marcellum *de* Latino *ſermone, æditimum dici oportere cenſet magis quàm ædituum : quòd alterum ſit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum.* Liuius *quoque (ut opinor) in* Proteſilaodamia, Clauſtritimum *dixit, qui clauſtris ianuæ præeſſet:eadẽ ſcilicet figura, qua æditimũ dici uidebat, qui ædibus præeſt.* In Verrẽ M. Tullij *in exemplaribus fidelißimis, ita inueni ſcriptum* : Aeditimi, *cuſtodesq́; maturè ſentiunt.* In *libris autem uulgarijs æditui ſcriptum eſt.* Pomponij *fabula* Attellana *eſt, quæ ita inſcripta eſt,* Aeditimus : *in qua hic uerſus eſt:*

Liuiũ Andronicum poëtam intellige.

Qui poſtquã tibi appareo, atq; æditimor in templo tuo.

Titus *autem* Lucretius *in carmine ſuo,pro æditu is,æditu entes appellat:*

—Oneratáq; paßim
Cuncta cadaueribus cœleſtûm templa manebant,
Hoſpitibus loca quæ complerant æditu entes.

Errare iſtos, qui ſpe & fiducia latẽdi peccẽt,cũ latebra peccati perpetua nulla ſit : & ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo,ex Sophoclis poëtæ ſententia. CAP. XI.

Peregrinus philoſophus. Proteus.

PHiloſophum nomine Peregrinum, *cui poſteà cognomentum* Proteus *factum eſt,uirum grauem atque conſtantem uidimus, cùm* Athenis *eſſemus, diuerſantem in quodam tugurio extra urbem. Cumq; ad eum frequenter uentitaremus,multa hercle dicere eum utiliter, & honeſtè*

neſtè audiuimus: in quibus id fuit, quod præcipuum auditu meminimus: Virum quidem ſapientem non peccaturum eſſe dicebat, etiamſi peccaſſe eum dij atque homines ignoraturi forent. Non enim pœnæ aut infamiæ metu, non eſſe peccandum cenſebat: ſed iuſti, honeſtiq; ſtudio, & officio. Siqui tamen non eſſent tali uel ingenio, uel diſciplina præditi, uti ſe ui ſua, ac ſponte facilè à peccando tenerent: eos omneis tunc peccare procliuius exiſtimabat, cùm latere poſſe id peccatum putarent, impunitatemq; ex ea latebra ſperarent. At ſi ſciant, inquit, homines nihil omnium rerum diutius poſſe celari, ſuppreßius prudentiusq; peccabitur. Propterea uerſus iſtos Sophoclis prudentißimi poëtarum in ore eſſe habendos dicebat:

πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ἅπανθ᾽ ὁρῶν,
Καὶ πάντ᾽ ἀκούων πάντ᾽ ἀναπτύσσει χρόνος.

Alius quidam ueterum poëtarum, cuius nomen mihi nunc memoriæ non eſt, Veritatem Temporis filiam eſſe dixit. *Veritas temporis filia.*

Faceta reſpõſio M. Ciceronis, amolientis à ſe crimen manifeſti mendacii. CAPVT XII.

HAec quoque diſciplina rhetorica eſt, callidè & cum aſtu res criminoſas, citra periculum, confiteri: ut ſi obiectum ſit turpe aliquid, quod negari non queat, reſponſione ioculari eludas, & rem facias riſu magis dignam, quàm crimine: ſicut feciſſe Ciceronem ſcriptum eſt, cùm id, quod inficiari non poterat, urbano facetoq; dicto diluit. Nam cùm emere uellet in palatio domum, & pecuniam in præſens non haberet, à P. Sylla, qui tum reus erat, mutua HS uicies tacitè accepit. Ea res tamen priuſquam emeret, prodita eſt, & in uulgus exiuit: obiectumq; ei eſt, quòd pecuniam domus emendæ cauſa, à reo accepiſſet. Tum Cicero inopinata opprobratione *Rhetoricũ præceptum.*

tione permotus, accepiſſe ſe negauit: ac domum quoque ſe empturum negauit. Atque adeò, inquit, uerum ſit, accepiſſe me pecuniam, ſi domum emero. Sed cùm poſteà emiſſet, & hoc mendacium ei in Senatu ab inimicis obijceretur, riſit ſatis: atque inter ridendum, ἀκοινώνητοι, inquit, homines eſtis, cùm ignoratis prudentis, & cauti patrisfamiliâs eſſe, quod emere uelit, empturum ſeſe negare, propter competitores emptionis.

Intra calẽdas cùm dicitur, quid ſignifices, utrum ante calendas, an calendis, an utrunque. Atque inibi quid ſit in oratione Marci Tullii, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epiſtola, intra modum. CAPVT XIII.

Intra calẽdas.

CVm Romæ à COSS. *iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra calendas iuſſus eſſem, Apollinarem Sulpitium doctum hominem percontatus ſum, an his uerbis, Intra calendas, ipſæ quoque calendæ tenerentur: Dixiq́; ei, me uidelicet datum iudicem, calendasq́; mihi productas, ut intra eum diem pronuntiarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quàm ex iſtis aliquem peritis ſtudioſisq́; uiris, quos adhibere in conſilium iudicaturi ſoletis? Tum illi ita ego reſpondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerſo, aut ambiguo, aut nouo, aut conſtituto diſcendum eſſet, iſſem planè ſciſcitatum ad iſtos quos dicis: ſed cùm uerborum Latinorum ſententia, uſus, ratio exploranda ſit, læuus profectò & cæcus animi forem, ſi cùm haberem tui copiam, iſſem magis ad alium, quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione uerbi quid exiſtimem: ſed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate diſſeruero, ſed quod in ea re omnium pluriumúe conſenſu obſeruari cognoueris. Non enim uerborum tantum communium ueræ atque propriæ ſignificationes lon-*

giore

giore uſu mutantur, ſed legum quoq; ipſarum iuſſa conſenſu tacito obliterantur. Tum deinde diſſeruit, me & pleriſq; alijs audientibus, in hunc ferme modum: Cùm dies, inquit, ita præfinita eſt, ut iudex in calendas pronuntiet, occupauit iam hæc omnes opinio, non eſſe dubium, quin ante calendas iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quod tu quæris, an calendis quoque iure pronuntietur. ipſum autem uerbum ſic proculdubio natum eſt, atque ita ſeſe habet, ut cùm dicitur, Intra cal. non alius accipi dies debeat, quàm ſolæ calendæ. Nam tres iſtæ uoces, intra, citra, ultra, quibus certi locorum fines demonſtrantur, ſingularibus apud ueteres ſyllabis appellabantur, in, cis, uls. In, Cis, Vls.
Hæ deinde particulæ, quoniam paruo exiguoq; ſonitu obſcurius promebantur, addita eſt tribus omnibus eadem ſyllaba: & quod dicebatur, cis Tyberim, & uls Tyberim dici cœptum eſt citra Tyberim, & ultra Tyberim. Itē quod erat, in, accedente eadem ſyllaba, intra factum eſt. Sunt ergo hæc omnia quaſi contermina, iunctis inter ſe finibus cohærentia intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidum: ex quibus intra, in (ſicuti dixi) ſignificat. Nam qui dicit, intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias: non dicit aliud, quàm in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra cal. igitur non ante calen. eſt. ſed in calendis: id eſt, eo ipſo die, quo cal. ſunt. Itaque ſecundum uerbi ipſius rationem, qui iuſſus eſt intra calend pronuntiare: niſi cal. pronuntiet, contra iuſſum uocis facit. Nam ſi ante id fiat, non intra pronuntiat, ſed citra. Neſcio autem quo pacto recepta uulgò interpretatio eſt abſurdiſſima, ut intra cal. ſignificare uideatur, etiam citra cal. & uel ante cal. Nihil enim ferme intereſt. Atq; inſuper dubitatur, an calendis quoq; pronuntiari poſſit, quando neque ultra, neq; citra, ſed quod inter

hæc medium eſt, intra calen.id eſt, calendis pronuntiandum
Conſuetudo. ſit. Sed nimirum conſuetudo uicit, quæ cùm omnium domina rerum, tum maximè uerborum eſt. Ea omnia cùm Apollinaris ſcitè perquàm, atque enucleatè diſputauiſſet, tum ego hæc dixi: Cordi, inquam, mihi fuit, priuſquam ad te irem, quærere explorareq;, quonam modo ueteres noſtri particula iſta, qua de agitur, uſi ſint: atque ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem ſcripſiſſe: Eſt autem modo locus intra Oceanum iam nullus, neq; tam longinquus, neq; tam recõditus, quò non per hæc tempora noſtrorũ hominum libido iniquitasq; peruaſerit. Intra Oceanum dicit contra rationem tuam. Non enin uult (opinor) dicere in Oceano. Terras enim demonſtrat omneis, quæ Oceano ambiuntur, ad quas à noſtris hominibus adiri poteſt, quæ ſunt citra Oceanum, non in Oceano. Neq; enim uideri poteſt inſulas ſignificare neſcio quas, quæ penitus eſſe intra æquora ipſa Oceani dicuntur. Tunc Sulpitius Apollinaris renidens, Non mehercle inargutè, inquit, nec incallidè oppoſuiſti hoc Tullianum: ſed Cicero intra Oceanum, non (ut tu interpretare) citra Oceanum dixit. Quid enim poteſt dici citra Oceanum eſſe, cùm undique Oceanus circunſcribat omneis terras, & ambiat? Nam citra quod eſt, id extra eſt. Quî autem poteſt intra eſſe dici, quod extra eſt? Sed ſi ex una tantum parte orbis Oceanus foret, citra Oceanum eſſe dici poteſt, uel ante Oceanum. Cùm uerò omneis terras omnifariam & undique uerſum circunfluat, nihil citra eum eſt: ſed undarum illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius ſunt omnia, quæ intra oras eius incluſa ſunt. Sicuti hercle ſol non citra cœlum uertitur, ſed in cœlo, & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris ſcitè acuteq; dicere uiſus eſt. Sed poſteà in libro M. Tullij epi-

ſtol

*ſtolarum ad Ser. Sulpitium, ſic dictum eſſe inuenimus: intra modum, ut intra Calendas dicunt, qui dicere citra calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis ſunt, quæ appoſui: Sed tamen quoniam effugi eius*occaſionem, qui fortaſſe arbitraretur me*hanc rem imperite non putare, ſi perpetuò tacerem, modicè hoc faciam, aut etiam intra modum: ut & illius uoluntati, & meis ſtudijs ſeruiam. Modicè dixerat hoc faciam: id eſt, cùm modo æquo & pari. Deinde quaſi hoc diſpliceret, & corrigere id uellet, addidit: Aut etiam intra modum. Per quod minus ſeſe oſtendit id facturum eſſe, quàm quòd fieri modicè uideretur: id eſt, non ad ipſum modum, ſed retrò paulùlum, & citra modum. In oratione etiam, quam pro P. Seſtio ſcripſit, Intra montem Taurum ſic dicit, ut non ſignificet in monte Tauro, ſed uſque ad montem Taurum cum ipſo monte. Verba ſunt hæc ipſius M. Tullij ex ea quam dixi oratione: Antiochum magnum illum maiores noſtri magna belli contentione, terra mariq; ſuperatum, intra montem Taurum regnare iuſſerunt: Aſiam, qua illum multarunt, Attalo ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem, inquit, Taurum regnare iuſſerunt: quod non perinde eſt, ut intra cubiculum dicimus: niſi uideri poteſt, id eſſe Intra montem, quod eſt Intra regiones, quæ Tauri montis obiectu ſeparantur. Nam ſicut qui intra cubiculum eſt, is non in cubiculi parietibus, ſed intra parietes eſt, quibus cubiculum includitur, qui tamen ipſi quoque parietes in cubiculo ſunt: ita qui regnat intra montem Taurum, non ſolum in monte Tauro regnat, ſed in ijs etiam regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur ſecundum iſtam uerborum M. Tullij ſimilitudinem, qui iubetur, intra Calendas pronuntiare: is & ante Calendas, & ipſis Calendis iure pronuntiare poteſt? Neq; id fit*

* offenſionẽ

*hãc Remp. non

Intra modum.

Modice.

quaſi priuilegio quodam inſcitæ conſuetudinis, ſed certæ rationis obſeruatione: cùm omne tempus quod Calendarum die includitur, intra Calendas eſſe rectè dicitur.

Saltem particula, quam uim habeat, & quam originem.

CAPVT XIIII.

SAltem particula, quam haberet principalem ſignificationem, quæq; uocis iſtius origo eſſet, quærebamus. Ita enim primitus factam eſſe apparet, ut quæ uideatur ſicuti quædam ſupplementa orationis, temere & incondite aſſumpta. Atque erat qui diceret legiſſe ſe in grammaticis commentarijs P. Nigidij, Saltem ex eo dictum, quòd eſſet, ſi aliter. Idq; poſſum dici ſolitum per defectionem. Nam plenam eſſe ſententiam, ſi aliter non poteſt. Sed id nos in ijſdem commentarijs Nigidij, cùm eos non (opinor) incuriosè legiſſemus, nuſquam inuenimus. Videntur autem uerba iſta, ſi aliter non poteſt, à ſignificatione quidem uoculæ huius, de qua quærimus, non abhorrere: ſed tot uerba tamen
*includere, *men in pauciſſimas literas *cludere, improbe cuiuſdam ſubtilitatis eſt. Fuit etiam qui diceret, homo in libris atque literis aſſiduus, Saltem ſibi dictum uideri, u, media litera extrita. Salutem enim antè dictum, quod nos ſaltem diceremus. Nam cùm alia quædam petita, & non impetrata ſunt: tum ſolemus, inquit, quaſi extremum aliquid petituri, quod negari minimè debeat, dicere, hoc ſaltem fieri aut dari oportere: tanquam ſalutem poſtremò petentes, quam & impetrari certè, & obtineri ſit æquiſſimum. Sed hoc itidem non illepidè quidem fictum, nimis tamen eſſe uidetur commentitium. Cenſuimus igitur amplius quærendum.*

Quòd Siſenna in libris hiſtoriarum aduerbiis huiuſcemodi ſæpenumero uſus eſt, celatim, *uelitatim, ſal-
*uellicatim tuatim. CAP. XV.

Cùm

CVm lectitaremus hiſtoriam Siſennæ, aſſiduè huiuſcemodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus: cuiuſmodi ſunt hæc, curſim, properatim, celatim, uelitatim, ſaltuatim. Ex quibus duo prima, quia ſunt notiora, exemplis non indigebant: reliqua in hiſtoriarum ſexto ſic ſcripta ſunt: Quàm maximè celatim poterat: in inſidijs ſuos diſponit. Item alio in loco: Nos una æſtate in Aſia & Græcia geſta, idcirco literis continentia mandauimus, ne uelitatim aut ſaltuatim ſcribendo, lectorum animos impediremus. *Aduerbia in im. Celatim. Velitatim. Saltuatim.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER XIII.

Inquiſitio uerborum iſtorum M. Tullii curioſior, quæ ſunt in libro primo Antonianarum: Multa autem impendere uidentur, præter naturam etiam, præterq; fatum: tractatumq; an idem duo iſta ſignificent, fatum, atque natura, an diuerſum. CAPVT I.

MARCVS Cicero in primo Antonianarum ita ſcriptum reliquit: Hunc igitur ut ſequerer properaui, quem præſentes non ſunt ſecuti: non ut proficerem aliquid (neque enim ſperabam id, nec præſtare poteram) ſed ut, ſi quid mihi humanitus accidiſſet (multa autem impendere uidentur, præter naturam etiam, præterq; fatum) huius diei uocem, teſtem Reipublicæ relinquerem meæ perpetuæ erga ſe uoluntatis. Præter naturam, inquit, præter'que fatum. An utrunque idem ualere uoluerit, fatum atque naturam, & duas res *Præter naturã. Præter fatum.*

an &

ἀνθ' ἑνὸς ὑποκειμένου, πεπρωμένην καὶ φύσιν: an uerò diuiſerit ſepararitq́;, ut alios caſus natura ferre uideatur, alios fatum, conſiderandum equidem puto. Atque id maximè requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitus poſſe, præter fatum: quando ſic ratio & ordo, & inſuperabilis quædam neceßitas fati conſtituitur, ut omnia intra fatum claudenda ſint: niſi illud ſanè Homeri ſecutus eſt:

Μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον ἄϊδος εἰσαφίκηαι.

Nihil autem dubium eſt, quin uiolentam & inopinatam mortem ſignificauerit: quæ quidem poteſt rectè uideri accidere præter naturam. Sed cur id quoque genus mortis extra fatum poſuerit, neque operis huius eſt explorare, neque temporis. Illud tamen non prætermittendum eſt, quòd Vergilius quoque id ipſum quod Cicero de fato opinatus eſt: cùm hoc in quarto libro dixit de Eliſa, quæ mortem per uim potita eſt:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Tanquam in faciendo fine uitæ, quæ uiolenta ſunt, non uideantur è fato uenire. Demoſthenis autem, uiri prudentia pari atque facundia præditi, uerba idem ferè ſignificantia de natura atque fato M. Cicero ſecutus uidetur. Ita enim ſcriptum eſt in oratione illa egregia, cui titulus eſt περὶ στεφάνου: Ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γεγεννῆσθαι, τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν, ἀποθνήσκειν ἐθελήσει. Quod Cicero fatum, atque naturam uidetur dixiſſe, id multò antè Demoſthenes τὴν πεπρωμένην, καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον appellauit. Αὐτόματος enim θάνατος, quaſi naturalis & fatalis, nulla extrinſecus ui coactus uenit.

(margin: Demoſthenes.)

Super

Super poëtarum Pacuuii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino. CAP. II.

QVibus otium & ſtudium fuit, uitas atque ætates doctorum hominum quærere, ac memoriæ tradere, de M. Pacuuio, & L. Accio tragicis poëtis hiſtoriam ſcripſerunt huiuſcemodi: Cùm Pacuuius, inquiunt, grandi iam ætate & diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex urbe Roma conceßiſſet, Accius tunc haud paruo iunior, proficiſcens in Aſiam, cùm in oppidum ueniſſet, diuertit ad Pacuuium: comiterq́; inuitatus, pluſculisq́; ab eo diebus retentus, tragœdiam ſuam, cui Atreus nomen eſt, deſideranti legit. Tum Pacuuium dixiſſe aiunt, ſonora quidem eſſe quæ ſcripſiſſet, & grandia: ſed uideri ea tamen ſibi duriora paulùm & acerbiora. Ita eſt, inquit Accius, uti dicis: neque id ſanè me pœnitet. Meliora enim fore ſpero, quæ deinceps ſcribam. Nam quod in pomis eſt, itidem, inquit, eſſe aiunt in ingenijs: quæ dura, & acerba naſcuntur, pòſt fiunt mitia, & iucunda. Sed quæ gignuntur ſtatim uieta & mollia, atque in principio ſunt uiuida: non matura mox fiunt, ſed putria. Relinquendum igitur uiſum eſt in ingenio, quod dies atque ætas mitificet.

M. Pacuuius. *L. Accius.*

An uocabula hæc, Neceßitudo & Neceßitas, differenti ſignificatione ſint. CAP. III.

RIſu prorſus atque ludo res digna eſt, cùm plerique grammaticorum aſſeuerant, neceßitudinem & neceſſitatem mutare longè differreq́;: ideo quòd neceßitas ſit uis quæpiam premens & cogens: neceßitudo autem dicatur ius quoddam & uinculum religioſæ coniunctionis: idq́; unū ſolitarium ſignificet. Sicut autem nihil quicquam intereſt, ſuauitudo dicas an ſuauitas, ſanctitudo an ſanctitas, acerbitudo an acerbitas, acritudo an (quod Accius in Neoptolemo

Acerbitas. *Accerbitudo.*

Acritas. Acritudo. Neceſsitudo. Neceſsitas. lemo ſcripſit) acritas: ita nihil rationis dici poteſt, quî neceßitudo & neceßitas ſeparentur. Itaque in libris ueterum uulgò reperias neceßitudinem dici, pro eo quod neceſſum eſt: ſed neceßitas ſanè pro iure officioq; obſeruantiæ affinitatis'ue infrequens eſt: quanquam qui ob hoc ipſum ius affinitatis familiaritatis'ue coniuncti ſunt, neceſſarij dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Cæſaris, qua Plautiam rogationem ſuaſit, neceßitatem dictam pro neceßitudine, id eſt, iure affinitatis. Verba hæc ſunt: Equidem mihi uideor pro noſtra neceßitate, non labore, non opera, non induſtria, defuiſſe. Hoc ego ſcripſi de utriuſque uocabuli indifferentia, admonitus fortè uerbi iſtius, cùm legerē Sempronij Aſellionis ueteris ſcriptoris quartum ex hiſtoria librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita ſcriptum eſt: Nam ſe patrem ſuum audiſſe dicere L. Aemilium Paulum, minus bonum imperatorem ſignis collatis decertare: niſi ſumma neceßitudo, aut ſumma ei occaſio data eſſet.

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filiū reſcriptio. CAP. IIII.

IN pleriſque monumentis rerum ab Alexandro geſtarum, & paulò antè in libro M. Varronis, qui inſcriptus eſt Oreſtes, uel de inſania, Olympiadem Philippi uxorem feſtiuißimè reſcripſiſſe legimus Alexandro filio. Nam cùm is ad matrem ita ſcripſiſſet: Rex Alexander Iouis Hammonis filius Olympiadi matri ſalutem dicit: Olympias ei reſcripſit ad hanc ſententiam: Amâbo, inquit, mi fili, quieſcas, neque deferas me, neque criminere aduerſum Iunonem. Malum mihi prorſum illa magnum dabit, cùm tu me literis tuis pellicem illi eſſe confiteris. Ea mulieris ſcitæ atque prudentis erga ferocem filium comitas, ſenſim & comiter admonuiſſe eum uiſa eſt, deponendam eſſe opinionem

Olympiadis prudens reſcriptū.

nem

nem uanam, quam ille ingentibus uictorijs, & adulantium blandimentis, & rebus ſupra fidem proſperis imbiberat, genitum eſſe ſeſe de Ioue.

De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo philoſophis: deq́; elegāti uerecundia Ariſtotelis, ſucceſſorem diatribæ ſuæ eligentis. CAP. V.

ARiſtoteles philoſophus, annos iam ferè natus duos & ſexaginta, corpore ægro affectoq́; ac ſpe uitaq́ue tenui fuit. Tunc omnis eius ſectatorum cohors ad eum accedit, orantes, obſecranteſq́;, ut ipſe deligeret loci ſui & magiſterij ſucceſſorem: quo poſt ſummum eius diem, perinde ut ipſo, uterentur ad ſtudia doctrinarum complenda excolendaq́;, quibus ab eo imbuti fuiſſent. Erant tunc in eius ludo boni multi: ſed præcipui duo, Theophraſtus & Menedemus, ingenio ij atque doctrinis cæteros præſtabant. alter ex inſula Leſbo fuit, Menedemus autem Rhodo. Ariſtoteles reſpondit, facturum eſſe quod uellent, cùm id ſibi foret tempeſtiuum. Poſteà breui tempore cùm ijdem illi, qui de magiſtro deſtinando petierant, præſentes eſſent: uinum, ait, quod tum biberet, non eſſe id ex ualetudine ſua, ſed inſalubre eſſe atque aſperum: ac propterea quæri debere exoticum, uel Rhodium aliquod, uel Leſbium. Id ſibi utrunque ut curarent, petiuit: uſurumq́ue eo dixit, quod ſeſe magis iuuiſſet. Eunt, curant, inueniunt, adferunt. Tum Ariſtoteles Rhodium petit, deguſtat: Firmum, inquit, hercle uinum, & iucundum. Petit mox Leſbium, quo item deguſtato: Vtrunque, inquit, oppidò bonum: ſed ἡδίων ὁ λέσβιος. Id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lepidè ſimul & uerecundè, ſucceſſorem illa uoce ſibi, non uinum delegiſſet. Is erat è Leſbo Theophraſtus, homo ſuauitate inſigni linguæ pariter atque uitæ.

Theophraſtus. Menedemus.

Vinū Rhodiū. Vinū Lesbiū.

Ariſtotelis uerecundia in ſucceſſore eligēdo.

tæ. Itaque non diu pòſt Ariſtotele uita defuncto, ad Theophraſtum omnes conceſſerunt.

Quid ueteres Latini dixerunt, quas Græci προσῳδίας appellant: & item quòd uocabulũ barbariſmi non uſurpauerint neq; Romani antiquiores, neq; Attici.

CAPVT VI.

Accentus quorundam nominum.

QVas Græci προσῳδίας dicunt, eas ueteres docti, tum notas uocum, tum moderamenta, tum accentiunculas, tum uoculationes appellabant. Quod nunc autem barbarè quem loqui dicimus, id uitium ſermonis, non barbarum eſſe, ſed ruſticum: & cum eo uitio loquentes, ruſticè loqui dictitabant. Publius Nigidius in commentarijs grammaticis: Ruſticus fit ſermo, inquit, ſi aſpires perperam. Itaq; id uocabulum quod dicitur uulgò barbariſmus, qui ante diui Auguſti ætatem purè atque integrè locuti ſunt, an dixerint, nondum equidem inueni.

Ruſtice loqui.
Barbariſmus.

Diuerſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtoriis. CAP. VII.

Leænæ partus.
Herodotus.

LEænas inter omnem uitam ſemel parĕre, eóque uno partu nunquàm edere plures quàm unum, Herodotus in tertia hiſtoria ſcriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc ſunt: ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν· τίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. τὸ δὲ αἴτιον τούτου, τόδε ἐστίν· ἐπεὶ ἂν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἄρχηται διακινούμενος, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας, αὐξανόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐξικνέεται καταγράφων. πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδέν. *Homerus autem leones (ſic enim fœminas quoque uirili genere appellat, quod grammatici* ἐπίκοινον *uocant) plures gignere atque educare catulos*

dicit

dicit. Verſus quibus hoc apertè demonſtrat, hi ſunt:

Εἱςήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσιν
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσονται ἐν ὕλῃ
Ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem ſignificat:

Πυκνὰ μάλα ςενάχων, ὥς τε λὶς ἠϋγένειος
ᾧ ῥάθ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἅρπασεν ἀνὴρ,
Ὕλης ἐκ πυκινῆς. ὁ δέ τ' ἄχνυται ὕςερος ἐλθὼν
Πολλὰ δέ τ' ἄγκε' ἐπῆλθε μετ' ἀνέρος ἴχνι' ἐρευνῶν
Εἴ ποθεν ἐξεύροι μάλα γὰρ δριμὺς χόλος αἱρεῖ.

Ea nos diſſenſio atque diuerſitas cùm agitaret, inclytiſsimi poëtarum & hiſtoricorum nobiliſsimi, placuit libros Ariſtotelis philoſophi inſpici, quos de animalibus exquiſitiſsimè compoſuit: in quibus quod ſuper iſta re ſcriptum inueniremus, cùm ipſius Ariſtotelis uerbis in his commentarijs ſcriberemus. Verba Ariſtotelis hæc ſunt ex lib. de hiſtor. animalium VI.

Λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν, καὶ ἔςιν ὀπισθουρητικὸν, εἴρηται πρότερον, ὀχεύει δὲ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ' ἕκαςον μέντοι ἐνιαυτόν. τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος, τίκτει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο. τὰ μέντοι πλεῖςα ἕξ. τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς *ὑςέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐςίν. συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας. ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος τὸ τῶν λεόντων, καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίνεται τόπῳ, ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀχελώου καὶ τοῦ νέσσου ποταμῶν, τίκτει δὲ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ οὕτως, ὥς τε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δ' ἐν συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα ἀεὶ ἑνὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔτι οὐδὲν τίκτουσιν. ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ *μήτρας.

λέαινα χαίτην, ἀλλ' ὁ ἄῤῥην ὁ λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τὰς κυνόδοντας καλυμένας τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν, βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν.

Quòd Afranius poëta prudenter, et lepidè, Sapientiam filiã eſſe uſus & memoriæ dixit. CAP. VIII.

Sapientiæ parentes.

MAximè hoc atq; uerißimè Afranius poëta de gignenda comparandáq; Sapientia opinatus eſt : quòd eam filiam eſſe uſus & memoriæ dixit. Eo nanq; argumento demonſtrat, qui ſapiens eſſe rerum humanarum uelit, non libris ſolis, neq; diſciplinis rhetoricis, dialecticisq; opus eſſe: ſed oportere eum uerſari quoq;, exerceriq; in rebus cominus noſcendis periclitandisq;, eaq; omnia acta, & euenta firmiter meminiſſe: & perinde ſapere ac conſulere ex ijs, quæ pericula ipſa rerum docuerunt, non quæ libri tantùm aut magiſtri, per quaſdam inanitates uerborum & imaginum, tanquam in mino aut in ſomnio delectauerint. Verſus Afranij ſunt in togata, cui Sellæ nomen eſt:*

*ut proinde

Vſus me genuit, mater peperit Memoria.
Σοφίαν uocant me Graij, uos Sapientiam.

Macedo philoſophus.

Item uerſus eſt in eandem ferme ſententiam Pacuuij: quem Macedo philoſophus uir bonus, familiaris meus, ſcribi debere cenſebat pro foribus omnium templorum:

Ego odi homines ignaua opera, & philoſopha ſentẽtia.

Ignaui philoſophi.

Nihil enim fieri poſſe indignius, neq; intolerãtius dicebat, quàm quòd homines ignaui ac deſides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ, uerborumq; artes conuerterent: & uitia facundißimè accuſarẽt, inter cutibus ipſi uitijs madentes.

Quid Tullius Tiro in commentariis ſcripſerit de Suculis & Hyadibus, quæ ſunt ſtellarum uocabula. CAP. IX.

TVllius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorq́; in literis ſtudiorum eius fuit. Is libros complures de uſu atque ratione linguæ Latinæ, item de uarijs atque promiſcuis quæſtionibus compoſuit. In ijs eſſe præcipui uidentur, quos Græco titulo πανδέκτας libros inſcripſit: tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continenteis. Ibi de ijs ſtellis, quæ appellantur Suculæ hoc ſcriptum eſt: Adeò, inquit, ueteres Ro. literas Græcas neſciuerunt, & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut ſtellas quæ in capite Tauri ſunt, propterea ſuculas appellarint, quòd eas ὑάδας Græci uocant: tanquàm id uerbum Latinum Græci uerbi interpretamentuum ſit: quia Græce ὗες, ſues Latinè dicantur. Sed ὑάδες, inquit, οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut noſtri opici putauerunt: ſed ab eo quod eſt ὕειν, appellantur. Nam & cùm oriuntur, & cùm occidunt, tempeſtates, pluuias, largosq́; imbres cient. Pluere autem Græca lingua ὕειν dicitur. Hæc quidem Tiro in Pandectis. Sed enim ueteres noſtri, non uſque eo opici & agreſtes fuerunt, ut ſtellas hyadas idcirco ſuculas nominarent, quòd ὗες Latinè ſues dicantur: ſed ut quod Græci ὑπὲρ, nos ſuper dicimus: quod illi ὕπτιος, nos ſupinus: quod ὑφορβὸς, nos ſubulcus: quod item illi ὕπνος, nos primo ſypnus, deinde per y Græcæ, Latinæq́; o literæ cognationem, ſopnus: ſic quod ab illis ὑάδες, à nobis primo ſyades, deinde ſuculæ appellatæ. Stellæ autem iſtæ non in capite Tauri ſunt, ut Tiro dicit (nullum enim uidetur præter eas ſtellas Tauri caput) ſed eæ ita circulo, qui Zodiacus dicitur, ſitæ locatæq́; ſunt, ut ex earum poſitu ſpecies quædam, & ſimulacrum eſſe uideatur Tauri capitis: ſicuti cæteræ partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quaſi depicta eſt locis regionibusq́; earum ſtellarum, quas Græci

Tiro. *Pandectæ.* *Suculæ.* *Hyades.* *Opici.* *Somnus.*

πλειάδας, nos uergilias uocamus.

Quid ſororis ἔτυμον dixerit Labeo Antiſtius, & quid fratris, Nigidius. CAP. X.

Labeo Antiſtius. *LAbeo Antiſtius, iuris quidem ciuilis diſciplinam principali ſtudio exercuit, & conſulentibus de iure publicè reſponſitauit, cæterarum quoq; bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam ſeſe, atq; dialecticam, literasq; antiquiores altioresq; penetrauerat: Latinarumq; uocum origines rationesq; percalluerat: eaq; præcipue ſcientia ad enodandos pleroſq; iuris laqueos utebatur. Sunt adeò libri poſt mortem eius editi, qui poſteriores inſcribuntur. quorum librorum tres continui triceſimuſoctauus, triceſimuſnonus, & quadrageſimus, pleni ſunt* id genus rerum, ad enarrandam & illuſtrandam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris edictum ſcripſit, multa poſuit, partim lepidè atq; argutè reperta: ſicuti hoc eſt, quod in quarto ad edictum libro ſcriptum legimus: Soror, inquit, appellata eſt, quòd quaſi ſeorſum naſcitur, ſeparaturq; ab ea domo, in qua nata eſt, & in* *Frater.* *aliam familiam tranſgreditur. Fratris autem uocabulum P. Nigidius homo impensè doctus, non minus arguto ſubtiliq; ἐτύμῳ interpretatur: Frater, inquit, eſt dictus, quaſi ferè alter.*

*omne genus

Quem M. Varro iuſtum aptumq; eſſe numerum conuiuarum exiſtimarit ac de menſis ſecundis, & de bellariis. CAP. XI.

Idem Macro. lib. 1. cap. 7. *LEpidiſſimus liber eſt M. Varronis ex ſatyris Menippæis, qui inſcribitur, Neſcis quid ueſper ſerus uehat: in quo diſſerit, de apto conuiuarum numero, deq; ipſius* *Conuiuarum numerus.* *conuiuij habitu cultuq;. Dicit autem conuiuarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Muſarum: id eſt, proficiſci à tribus, & conſiſtere in*

nouem. ut cùm paucißimi conuiuæ ſunt, non pauciores ſint quàm tres: cùm plurimi, non plures quàm nouem. Nam *mul tos, inquit, eſſe non conuenit: quòd turba plerunq; eſt turbulenta:** & Romæ *quidem conſtat, ſed* & Athenis. Nuſ-*quam autem plures cubabant.* Ipſum *deinde conuiuium con ſtat, inquit, ex rebus quatuor, & tum deniq; omnibus ſuis numeris abſolutum eſt: ſi belli homunculi collecti ſunt: ſi lectus locus: ſi tempus lectum: ſi apparatus non neglectus.* Nec *loquaces autẽ, inquit, cõuiuas, nec mutos legere oportet: quia eloquentia in foro & apud ſubſellia, ſilentium uerò non in conuiuio, ſed in cubiculo eſſe debet.* Sermones *igitur id temporis habendos cenſet, non ſuper rebus anxijs, aut tortuoſis: ſed iucundos atq; inuitabiles, & cum quadam illecebra, & uoluptate utiles: ex quibus ingenium noſtrum uenuſtius fiat & amœnius.* Quod *profectò, inquit, eueniet, ſi de id genus rebus ad communem uitæ uſum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atq; in negotijs agendis loqui non eſt otium.* Dominum *autem, inquit, conuiuij eſſe oportet non tam lautum, quàm ſine ſordibus: & in conuiuio legi non omnia debent, ſed ea potißimum, quæ ſimul ſint* βιωφελῆ, & *delectent.* Neq; *non de ſecundis quoq; menſis, cuiuſmodi eſſe eas oporteat, præcipit.* His *enim uerbis utitur:* Bellaria, *inquit, ea maximè ſunt mellita, quæ mellita non ſunt:* πέμμασιν *enim cum* πέψει, *ſocietas infida.* Quod Varro *in hoc libro dixit bellaria, ne quis forte in iſta uoce hæreat: ſignificat id uocabulum omne menſæ ſecundæ genus. nam quæ* τραγήματα Græci, *aut* πέμματα *dixerunt: ea ueteres noſtri bellaria appellauerunt.* Vina *quoq; dulciora eſt inuenire in comœdijs antiquioribus hoc nomine appellata, dictaq; eſſe ea* Liberi *bellaria.*

*ut

Conuiuium ex quatuor conſtat.

Sermone conuiuales.

Bellaria.

Tragemata.

Tribunos plebis prehenſionem habere, uocationem non habere. CAP. XII.

Labeonis libertas.

IN *quadam epiſtola* Attei Capitonis *ſcriptum legimus,* Labeonem Antiſtium, *legum atq; morum* Pop.Rom. *iuriſq; ciuilis doctum apprime fuiſſe.* Sed agitabat, *inquit, hominem libertas quædam nimia atque uecors: uſq; eò, ut* D. Auguſto *iam principe, & Remp. obtinente, ratum tamen penſumq; nihil haberet, niſi quod iuſtum ſanctumq; eſſe in* Romanis *antiquitatibus legiſſet.* Ac *deinde narrat, quid idem* Labeo *per uiatorem à* Trib. *plebis uocatus reſponderit:* Cùm *à muliere, inquit, quadam* Tribuni *plebis aduerſum eum aditi,* Gellianum *ad eum miſiſſent, ut ueniret, & mulieri reſponderet: iuſſit eum qui miſſus erat, redire, &* Tribunis *dicere, ius eos non habere, neq; ſe, neq; alium quenquam uocandi: cùm moribus maiorum* Trib. *pleb. prehenſionem haberent uocationem non haberent: poſſe igitur eos uenire, & prehendi ſe iubere, ſed uocandi abſentem ius non habere.* Cùm *hoc in ea* Capitonis *epiſtola ſublegiſſemus, idipſum poſteà in* M. Varronis *rerum humanarum uno & uiceſimo libro enarratius ſcriptũ inuenimus: uerbaq; ipſa ſuper ea re* Varronis *adſcripſimus:* In *magiſtratu, inquit, habent alij uocationem, alij præhenſionem, alij neutrum.* Vocationem, *ut* COSS. *& cæteri qui habent imperium: prehenſionem, ut* Trib. Pleb. *& alij, qui habent uiatorem: neque uocationem, neq; prehenſionem, ut* Quæſt. *& cæteri, qui neq; lictorem habent, neque uiatorem.* Qui *uocationem habent, ijdem prehendere, tenere, abducere poſſunt: & hæc omnia, ſiue adſunt quos uocant, ſiue acciri iuſſerunt.* Trib. Pleb. *uocationem habent nullam.* Neque *minus multi imperiti, perinde atq; haberẽt, ea ſunt uſi.* Nam *quidam non modò priuatum, ſed etiam* COS. *in roſtra*

uoc

uocari iuſſerunt. Ego Triumuir uocatus à Porlio Trib. Pleb. non iui, autoribus principibus: et uetus ius tenui. Item Tribunus cùm eſſem, uocari neminem iuſsi, neq; uocatum à collega parêre inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror, uana tunc fiducia, cùm priuatus eſſet, uocatum à Trib. non iſſe. Quæ (malùm) autem ratio fuit, uocantibus nolle obſequi, quos confiteare ius habere prehendendi? Nam qui iure prehendi, is etiam in uincula duci poteſt. Sed quærentibus nobis, quam ob cauſam Tribuni, qui haberent ſummam coërcendi poteſtatem, ius uocandi non habuerint, illud occurrit: quòd Trib. Pleb. antiquitus creati uidentur, non iuri dicundo, nec cauſis querelisq; de abſentibus noſcendis: ſed interceſsionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent: ut iniuria, quæ coràm fieret, arceretur. Ac propterea ius ad ſe uocandi ademptum: quoniam ut uim fieri uetarent, aſsiduitate eorum, & præſentiũ oculis opus erat.

Quòd in libris rerum humanarum M. Varronis ſcriptũ eſt, Aediles & Quæſtores Pop. Rom. in ius priuato ad Prætorem uocari poſſe. CAP. XIIII.

CVm ex angulis ſecretisq; librorum ac magiſtrorum in medium iam hominum & in lucem fori prodiſſem, quæſitum eſſe memini, in pleriſq; Romæ ſtationibus ius publicè docentium aut reſpondentium, an Quæſtor pop. Ro. ad Præto. in ius uocari poſſet. Id autem non ex otioſa quæſtione agitabatur: ſed uſus fortè natæ rei ita erat, ut uocandus eſſet in ius Quæſtor. Non pauci igitur exiſtimabant, ius uocationis in eum Prætori non eſſe: quoniam magiſtratus pop. Rom. proculdubio eſſet: & neq; uocari, neq;, ſi uenire nollet, capi atq; prehendi, ſalua ipſius magiſtratus maieſtate, poſſet. Sed ego qui tum aſsiduus in li-

*bris M. Varronis ſui, cùm hoc quæri dubitariq́; animaduertiſſem, protuli unum & uiceſimum rerum humanarum librum, in quo ita ſcriptum fuit: Qui poteſtatem neq; uocationis populi uiritim habent, neq; prehenſionis, eos magiſtratus à priuato in ius quoq; uocari eſt poteſtas. M. Leuinius Aedilis curulis à priuato ad Prætorem in ius eſt *eductus: nunc ſtipati ſeruis publicis non modo prehendi non poſſunt, ſed etiam ultro ſummouent populũ. Hoc Varro in ea libri parte de Aedilibus. Suprà autem in eodem libro, QVAEST. neq; uocationem habere, neq; præhenſionem dicit. Vtraq; igitur libri parte recitata, in Varronis omnes ſententiam conceſſerunt: Quæſtorq́; in ius ad Prætorem uocatus eſt.*

*deductus

Verba ex libro Meſſalæ auguris, quibus docet qui ſint minores magiſtratus, & Cõſulem Prætoremq; collegas eſſe: & quædam alia de auſpiciis. CAP. XIIII.

Pomœrium.

POmœrium quid eſſet, Augures Pop. Rom. qui libros de auſpicijs ſcripſerunt iſtiuſmodi ſententia definierunt: Pomœrium eſt locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum, pone muros, regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auſpicij. Antiquiſſimum autem pomœrium quod à Romulo inſtitutum eſt, Palatini montis radicibus terminabatur. Sed id pomœrium pro incrementis reipublicæ aliquoties prolatum eſt, & multos editosq́; colles circumplexum eſt. Habebat autem ius proferendi pomœrij, qui Pop. Rom. agro de hoſtibus capto auxerat. Propterea quæſitum eſt, ac nunc etiã in quæſtione eſt, quam ob cauſam ex ſeptem urbis montibus, cùm cæteri ſex intra pomœrium ſint, Auentinus ſolus, quæ pars non longinqua nec infrequens eſt, extra pomœrium ſit: neq; id Ser. Tullius rex, neq; Sylla, qui proferendi pœmerij titulum

Auentinus mons.

tulum quæſiuit, neq; poſtea D. Iulius, cùm pomerium proferret, intra effatos urbis fines incluſerint. Huius rei Meſſala aliquot cauſas uideri ſcripſit. Sed præter eas omnes ipſe unam probat, quòd in eo monte Remus urbis condendæ gratia auſpicauerit, aueſq; irritas habuerit, ſuperatusq; in auſpicio à Romulo ſit. Idcirco, inquit, omnes qui pomœrium protulerunt, montem iſtum excluſerunt: quaſi auibus obſcœnis ominoſum. Sed de Auentino monte prætermittendum non putaui, quod non pridem ego in Elidis Grammatici ueteris commentario offendi: in quo ſcriptum erat, Auentinum antea, ſicuti diximus, extra pomœrium excluſum: pòſt autore D. Claudio receptum, & intra pomœrij fines obſeruatum. In edicto, COSS. quod edicunt, quis dies comitijs centuriatis futurus ſit, ſcribitur: Ex uetere forma perpetua, nequis magiſtratus minor de cœlo ſeruaſſe uelit. Quæri igitur ſolet, qui ſint magiſtratus minores. Super hac re meis uerbis nil opus fuit: quoniam liber Marci Meſſalæ Auguris de auſpicijs primus, cùm hæc ſcriberemus, fortè adfuit: propterea ex eo libro uerba ipſius Meſſalæ ſubſcripſimus: Patriciorum auſpicia in duas ſunt poteſtates diuiſa. Maxima ſunt Conſulum, Prætorum, Cenſorum. Neq; tamen eorum omnium inter ſe eadem, aut eiuſdem poteſtatis: ideo quòd collegæ non ſunt Cenſores Conſulum, aut Prætorum: Prætores Conſulum ſunt. Ideo neq; Conſules aut Prætores Cenſoribus, neq; Cenſores Conſulibus aut Prætoribus turbant, aut retinent auſpicia. At Cenſores inter ſe, rurſus Prætores Conſulesq; inter ſe & uitiant & obtinent. Prætor etſi collega Conſulis eſt, neq; Prætorem neq; Conſulem iure rogare poteſt: ut quidem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora ſeruatũ eſt. Et ut in commentario XIII. C. Tuditani patet, quia imperium minus

Magiſtratus maiores.

Prætor, maius habet Conſul: & à minore imperio maius; aut à maiore collega rogare iure non poteſt. Nos his temporibus Prætores Prætore creante ueterum autoritatem ſumus ſecuti: neq; his comitijs in auſpicio fuimus. Cenſores æquè non eodem rogantur auſpicio atq; Conſules & Prætores. Reliquorum magiſtratuum minora ſunt auſpicia. Ideo illi minores, hi maiores magiſtratus appellantur. Minoribus creandis magiſtratibus, Tributis comitijs magiſtratus, ſed iuſtius curiata datur lege. Maiores Centuriatis comitijs fiunt. Ex his omnibus uerbis Meſſalæ manifeſtum fit, & qui ſint magiſtratus minores, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam eſſe PRAET. COS. *docet: quòd eodem auſpicio creantur. Maiora autem dicuntur auſpicia habere, quia eorum auſpicia magis rata ſunt, quàm aliorum.*

Ibidem uerba eiuſdem Meſſalæ differentis, aliud eſſe Ad populum loqui, aliud cum populo agere: & qui magiſtratus à quibus auocent comitiatũ. Eiuſdem capitis XIIII. portio.

I*Dem Meſſala in eodem libro de minoribus magiſtratibus ita ſcribit:* COS. *ab omnibus magiſtratibus, & comitiatum, & concionem auocare poteſt. Prætor & comitiatum & concionem uſquequaq; auocare poteſt, niſi à* COS. *Minores magiſtratus nuſquam, nec comitiatum, nec concionem auocare poſſunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatum, is rectè agit: quia bifariam cum populo agi non poteſt. Nec auocare alius alij poſſet, ſi concionem habere uolunt, uti ne cum populo agant: quamuis multi magiſtratus ſimul concionem habere poſſunt. Ex his uerbis Meſſalæ manifeſtum eſt, aliud eſſe, Cum populo agere, aliud, Concionem habere. Nam cum populo agere, eſt rogare quid populum, quod ſuffragijs ſuis aut iubeat, aut uetet:*

Agere cum populo.

Conc

Concionem autem habere, eſt uerba facere ad populum, ſine ulla rogatione. *Concionem habere.*

Humanitatem non id ſignificare, quod uulgus putat: ſed eo uocabulo qui ſynceriter locuti ſunt, magis propriè eſſe uſos. CAP. XV.

QVi uerba Latina fecerunt, quiq́; ijs probè uſi ſunt, Humanitatem non id ſolùm eſſe uoluerunt, quod uulgus exiſtimat, quodq́; à Græcis φιλανθρωπία *dicitur, & ſignificat dexteritatem quandam beneuolentiamq́; erga omneis homines promiſcuam: ſed Humanitatem appellauerunt id propemodum, quod Græci* παιδείαν *uocant, nos eruditionem inſtitutionemq́; in bonas arteis dicimus: quas qui ſynceriter cupiunt, appetuntq́;, ij ſunt uel maximè humaniſſimi. Huius enim ſcientiæ cura, & diſciplina, ex uniuerſis animantibus uni homini data eſt: idcircoq́; humanitas appellata eſt. Sic igitur eo uerbo ueteres eſſe uſos & cum primis M. Varronem, Marcumq́; Tullium omnes ferme libri declarant. Quamobrem ſatis habui, unum interim exemplum proponere. Itaq; uerba poſui Varronis, è libro rerum humanarum primo, cuius principium hoc eſt: Praxiteles qui propter artificium egregium, nemini eſt paulùm modò humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita ut uulgò dicitur, facili & tractabili & beneuolo, tametſi rudis literarum ſit (hoc enim cum ſententia nequaquam conuenit) ſed eruditiori doctioriq́;, qui Praxitelem, *quid fuerit, & ex libris, & ex hiſtoria cognouerit.* *Humanitas.* *Humanior.* *quis

Quid apud Marcum Catonem ſignificent uerba hæc Inter os atq; offam. CAP. XVI.

ORatio eſt M. Catonis Cenſorij de Aedil. uitio creatis: ex ea oratione uerba hæc ſunt: Nunc ita aiunt, in ſegetibus & in herbis bona frumenta eſſe. Nolite ibi nimiam

miam ſpem habere. Sæpe audiui, inter os atq; offam multa interuenire poſſe. Verùm inter offam atq; herbam, ibi uerò longum interuallum eſt. Erutius Clarus, qui Præfectus urbi, & bis Conſul fuit, uir morum literarumq; ueterum ſtudioſiſſimus, ad Sulpitium Apollinarem ſcripſit, hominem memoriæ noſtræ doctiſſimum, quærere ſeſe, & petere, ut ſibi reſcriberet, quænam eſſet eorum uerborum ſententia. Tum Apollinaris nobis præſentibus (nam id temporis ego adoleſcens Romæ ſectabar eum, diſcendi gratia) reſcripſit Claro, ut uiro erudito, breuiſſimè: Vetus eſſe prouerbium, inter os & offam: idem ſignificans, quod Græcus ille παροιμιώδης uerſus:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου.

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uerſum: & inueniri uerſus uerbis iiſdem aut paucis ſyllabis immutatis, apud diuerſos poëtas temporibus uariis natos. CAP. XVII.

VErſus eſt notæ uenuſtatis ſenarius:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.

Eum uerſum Plato in Theætheto Euripidis eſſe dicit: quod quidem nos admodum miramur. Nam ſcriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inſcripta eſt, αἴας ὁ λόκρος. Prior autem natus fuit Sophocles, quàm Euripides. Sed etiam ille uerſus non minus notus:

Γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.

Et in tragœdia Sophoclis ſcriptus eſt, cui titulus eſt φιλοκτήτης, & in Bacchis Euripidis: id quoq; animaduertimus apud Aeſchylum, ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. Et apud Euripidem in tragœdia quæ inſcripta eſt ἰνὼ, eundem eſſe uerſum abſq; paucis ſyllabis:

Aeſchylus ſic:

Σιγῶν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγων τὰ καίρια.

Eurip

Euripides ita:

Σιγᾷν τε ὅπȣ δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.

Fuit autem Aeſchylus non breui antiquior.

De genere atq; nominibus familiæ Portiæ. CAP. XVIII.

M. Cato Nepos.

CVm in domus Tiberianæ *bibliotheca ſederemus, ego & Apollinaris Sulpitius, & quidam alij mihi aut illi familiares: prolatus fortè liber eſt, ita inſcriptus,* M. Catonis Nepotis. *Tum quæri ceptum eſt, quiſnam is fuiſſet Marcus Cato Nepos. Atque ibi adoleſcens quiſpiam (quod ex eius ſermonibus coniectare potui) non abhorrens à literis: Hic, inquit, eſt* M. *Cato, non cognomento* Nepos, *ſed* M. *Catonis Cenſorij ex filio nepos: qui pater fuit* M. *Catonis Prætorij uiri, qui bello ciuili Vticæ necem ſibi gladio manu ſua conſciuit: de cuius uita liber eſt* M. *Ciceronis, qui inſcribitur laus* M. *Catonis, quem in eodem libro idem Cicero pronepotem fuiſſe dicit* M. *Catonis Cenſorij. Eius igitur, quem Cicero laudauit, pater hic fuit* M. *Cato: cuius orationes feruntur inſcriptæ* M. *Catonis Nepotis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placidè admodum leniterq;: Laudo, inquit, te mi fili, quòd in tantula ætate etiam ſi hunc* M. *Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras, auditiuncula tamen quadam de Catonis familia aſperſus es. Non unus autem, ſed complures* M. *illius Catonis Cenſorij nepotes fuerunt geniti, non eodem patre. Duos enim* M. *ille Cato, qui & Orator & Cenſor fuit, filios habuit: & matribus diuerſos, & ætatibus longè diſpares. Nam iam adoleſcente altero, matre eius amiſſa, ipſe quoque iam multum ſenex, Salonij clientis ſui filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus eſt ei* M. *Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio, qui prætor*

Portia ſeu Catonum familia.

Cato Salonianus.

deſig

deſignatus patre uiuo mortuus eſt, & egregios de iuris diſciplina libros reliquit, naſcitur hic de quo quæritur M. Cato, M. filius, M. nepos. Is ſatis uehemens Orator fuit, multasq; orationes ad exemplum aui ſcriptas reliquit, & Conſul cum Q. Martio Rege fuit: inq; eo Conſulatu in Africam profectus, in ea prouincia mortem obijt. Sed is, non ita ut dixiſti, M. Catonis Prætorij uiri, qui ſe Vticæ occidit, & quem Cicero laudauit, pater fuit. Nec quia hic nepos Catonis Cenſorij, ille autem pronepos fuit, propterea neceſſum eſt patrem hunc ei fuiſſe. Hic enim nepos, cuius hæc modò prolata oratio eſt, filium quidem maiorem Catonem habuit: ſed non eum, qui Vticæ perijt: ſed qui cùm Aedilis Curulis & Prætor fuiſſet, in Galliam Narbonenſem profectus, ibi uita functus eſt. Ex altero autem uiro Cenſorij filio longè natu minore, quem Salonianum eſſe appellatum dixi, duo nati ſunt, L. Cato, & M. Cato. Is M. Cato tribunus plebis fuit, & Praeturam petens mortem obijt: exq; eo natus eſt M. Cato Prætorius, qui ſe bello ciuili Vticæ interemit: de cuius uita laudibusq; cùm M. Tullius ſcriberet, pronepotem eum Catonis Cenſorij dixit fuiſſe. Videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita eſt, non ſolùm generis ipſius tramitibus, ſed temporum quoq; ſpatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, ſicuti dixi, natus fuit: prognati quoque ab eo aliquantò poſteriores fuerunt, quàm qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facilè animaduertetis ex hac ipſa oratione, cùm eam legetis. Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audientibus dixit: quæ poſtea ita eſſe, uti dixerat, cognouimus: cùm & laudationes funebres, & librum commentariorum de familia Portia legeremus.

Quòd à ſcriptoribus elegantiſsimis maior ratio habita ſit ſonitus uocum, atq; uerborum iucundioris, quæ à Græcis εὐφωνία dicitur, quàm regulæ diſciplina, quæ à grammaticis reperta eſt. CAP. XIX.

Interrogatus eſt Probus Valerius, quod ex familiari eius quondam comperi. Has'ne urbis, an has urbes: & Hanc turrem, an hanc turrim dici oporteret. Si aut uerſum, inquit, pangis aut orationem ſolutam ſtruis, atq; ea uerba dicenda ſunt: non finitiones illas prærancidas, neq; ſecutinas Grammaticas ſpectaueris: ſed aurem tuam interroga, quo quid loco conueniat dicere: quod illa ſuaſerit, id profectò erit rectiſsimum. Tum is qui quæſierat, quonam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Probum ait reſpondiſſe, quo ſuam Vergilius percontatus eſt, qui diuerſis in locis, urbes & urbis dixit: arbitrio conſilioq; uſus auris. Nam in primo Georgicω̃n, quem ego, inquit, librum manu ipſius collectum legi, urbis per i, literam ſcripſit. Verba è uerſibus eius hæc ſunt:*

Accuſatiuorum tertiæ inflexionis uarij fines.

**correctum*

-Vrbis'ne inuiſere Cæſar,
Terrarumq; uelis curam.

Vrbis.

Vrbes.

Verte enim, & muta, ut Vrbes dicas: inſipidius neſcio quid facies & pinguius. Contrà, in tertio Aeneidos, urbes per è, literam dixit:

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut Vrbis dicas: nimis exilis uox erit, & exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia eſt, in conſonantia uocum proximarum. Præterea idem Vergilius Turrim dixit non Turrem, & Securim non Securem:

Turrim.
Securim.

Turrim in præcipiti ſtantem. Et,
Incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Quæ ſunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quàm ſi ſuo

utrunq;

utrunq; loco per e, literam dicas. At ille qui interrogauerat rudis profectò, & aure agreſti homo: Cur, inquit, aliud alio in loco* doctius rectiusq; eſſe dicas, non ſanè intelligo. Tum Probus iam commotior: Noli, inquit, igitur laborare, utrum iſtorum debeas dicere, Vrbis an Vrbes. Nam cùm id genus ſis, quod uideo, ut ſine iactura tui pecces: nihil perdes, utrū dixeris. His tum uerbis Probus & hac fini hominem dimiſit, ut mos eius fuit erga indociles, propè inclementer. Nos autem aliud quoq; poſtea conſimuliter à Vergilio duplici modo ſcriptum inuenimus. Nam Tres & Tris poſuit eodem in loco: ea iudicij ſubtilitate, ut ſi aliter dixeris mutaueriſq; & aliquid tamen auris habeas, ſentias ſuauitatem ſonitus diuidere. Verſus ex decimo hi ſunt:

*potius

Tres quoq; Threicios Boreæ de gente ſuprema,
Et tris, quos Idas pater, & patria Iſmara mittit.

Tris. Tres hic, Tris illic, utrunq; penſiculatè modulateq; reperies ſuo quidq; in loco ſonare aptiſſimè. Sed in illo quoq; itidem Vergilij uerſu:

Hæc finis. Hæc finis Priami fatorum.

Simul ut & Hic finis dicas, durum atq; abſonum erit, reſpuentq; aures quod mutaueris: ſicut illud contrà eiuſdem Vergilij inſuauius facias, ſi mutes:

Quem finem. -Quem das finem Rex magne laborum?

Nam ſi ita dicas, Quam das finem, iniucùndum, neſcio quo pacto, et laxiorē uocis ſonum feceris. Ennius item rectos cupreſſos dixit, contra receptum uocabuli genus hoc uerſu:

Capitibus* nutanteis pinos, rectoſq; cupreſſos.

*...als, nutantibus

Firmior ei credo, & uiridior ſonus eſſe uocis uiſus eſt, rectos dicere cupreſſos, quàm rectas. Contrà uerò idem Ennius in Annali XVIII. aëre fulua dicit, non fuluo: non ob id ſolùm, quòd Homerus ἠέρα βαθεῖαν dicit, ſed quòd

Aëre fulua.

hic

hic ſonus (opinor) uocalior eſt uiſus, & amœnior. Sicuti enim M. Ciceroni mollius, teretiusq; uiſum eſt in quinta in Verrem, Fretu ſcribere, quàm Freto: Perangusto, inquit, fretu diuiſa. Erat enim craßius uaſtiusq;, perangusto freto dicere. Itidem in ſecunda ſimili uſus modulamine: Manifeſto peccatu inquit, non Peccato. Hoc enim ſcriptum in uno atque in altero antiquißimæ fidei libro Tironiano reperi. Verba ſunt Ciceronis hæc: Nemo ita uiuebat, ut nulla eius uitæ pars, ſummæ turpitudinis eſſet expers: nemo ita in manifeſto peccatu tenebatur, ut cùm impudens fuiſſet in facto, tum impudentior uideretur, ſi negaret. Huius autem uocis cùm elegantior hoc in loco ſonus, & tum ratio certa & probata eſt. Hic enim Peccatus, quaſi Peccatio, rectè Latineq; dicitur: ſicut hic inceſtus, non qui admiſit, ſed quod admiſſum eſt: & hic Tributus, quod tributum nos dicimus, à pleriſq; ueterum dicta ſunt. Hic quoque Allegatus, & hic Arbitratus, pro Allegatione, proq; Arbitratione dicuntur. Qua ratione ſeruata, arbitratu, & allegatu meo dicimus. Sic igitur In manifeſto peccatu dixit, ut In manifeſto inceſtu ueteres dixerunt. Non quin Latinum eſſet Peccato dicere: ſed quia in loco iſto poſitum ſubtilius ad aurem molliusq; eſt. Lucretius æquè auribus inſeruiens, funem fœminino genere appellauit in hiſce uerſibus: Fretu. Peccatu. Inceſtus. Tributus. Allegatus. Arbitratus.

Haud (ut opinor) enim mortalia ſecla ſupernè
 Aurea de cœlo demiſit funis in arua. Funis aurea.

Cùm dicere uſitatius, manente numero poſſet,
 Aureus è cœlo demiſit funis in arua.

Sacerdotes quoq; fœminas M. Cicero Antiſtitas dicit, non ſecundum grammaticã legem Antiſtites. Nam cum inſolentias uerborum à ueteribus dictorum plerunq; reſpueret: hu- Antiſtita.

ius tamen uerbi in ea parte ſonitu delectatus: Sacerdotes, inquit, Cereris atque illius fani Antiſtitæ. Vſqueadeo in quibuſdam neq; rationẽ uerbi, neq; cõſuetudinem, ſed ſolam aurem ſecuti ſunt, ſuis uerba modulis penſitantem. Quod qui non ſentiunt (inquit idem ipſe M. Cicero, cùm de numeroſa & apta oratione diſſereret) quas aureis habeant, aut quid in ijs hominis ſimile ſit, neſcio. Illud uerò cum primis apud Homerum ueteres Grammatici annotauerunt, quòd cum dixiſſet quodam in loco κολοιούς τε ψῆρας τε, alio in loco non ψηρῶν τε, ſed ψαρῶν dixit,

Τῶν δ' ὥς τε ψάρων νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν.

Secutus non communem, ſed propriam in quocunq; uocis ſitu iucunditatem. Nam ſi alterum in alterius loco ponas, utrunq; feceris ſonitu inſuaue.

Verba Titi Caſtritii rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes, de ueſtitu, atq; calceatu non decoro. CAP. XX.

Caſtritius. TItus Caſtritius rhetoricæ diſciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi, & docendi, ſumma uir autoritate grauitateq;, & à diuo Adriano ob mores atq; literas ſpectatus: cùm me præſente (uſus ſum enim eo magiſtro) diſcipulos quoſdam ſuos ſenatores uidiſſet die feriato tunicis, & lacernis indutos, & gallicis calceatos: Equidem, inquit, maluiſſem uos togatos eſſe. Pigitum eſt cinctos ſaltem eſſe, & penulatos. Sed ſi hic ueſter huiuſcemodi ueſtitus de multò iam uſu ignoſcibilis eſt: ſoleatos tamen uos Po. Rom. ſenatores, per urbis uias ingredi nequaquam decorum eſt: non hercle uobis minus, quàm illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiectauit. Hæc me audiẽte, Caſtritius & quædam alia, ad eam rem cõducentia Romanè & ſeuerè dixit. Pleriq; autem ex ijs, qui audierant, requirebant, cur ſoleatos dixiſſet: qui *Pigitum eſt.*

gal

gallicas, non ſoleas haberent. Sed Caſtritius profectò ſcitè atq; incorruptè locutus eſt. Omnia enim ferme id genus, quibus plantarum calces tantū infimè teguntur, cætera propè nuda, & teretibus habenis * iuncta ſunt, ſoleas dixerunt, nonnunquā uoce Græca crepidulas. Gallicas autem uerbum eſſe opinor nouum, non diu ante ætatē M. Cic. uſurpari cœptum. Itaq; ab eo ipſo poſitū eſt in ſecunda Antonianarum: Cùm gallicis, inquit, & lacerna cucurriſti. Neq; in ea ſignificatione id apud quenquam alium ſcriptum lego, grauioris duntaxat autoritatis ſcriptorem: ſed (ut dixi) crepidas & crepidulas prima ſyllaba correpta, id genus calceamentum appellauerunt, quod Græci κρηπῖδας uocant: eiuſq; calceamenti ſutores crepidarios dixerunt. Sempronius Aſellio in libro rerum geſtarum quartodecimo: Crepidarium, inquit, cultellum rogauit à crepidario ſutore.

*uincta

Soleæ quid. Gallica.

Crepidulæ.

Crepidarij.

Comprecationes quæ ritu Romano fiunt diis, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum, inter quas Marti Nerienem tribuunt: & quid Neriene, ſeu Nerio nomen importet.

CAP. XXI.

COmprecationes Deorum immortalium, quæ ritu Romano dijs fiunt, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum Pop. Roma. & in pleriſq; antiquis orationis. In ijs ſcriptum eſt, Laciam Saturni, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, * Iurites Quiritij, Naiam Volcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienem quoque Martis. Ex quibus id quod poſtremum poſui, ſic pleroſq; dicere audio, ut primam in eo ſyllabam producant, quo Græci modo dicunt νηρείδας, maris deas. Sed qui probè locuti ſunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. Eſt enim rectus caſus uocabuli, ſicut in libris ueterum ſcriptum eſt, Nerio: quanquàm M. Varro in ſatyra Menippæa, quæ inſcribitur σκιαμαχία uel κριομαχία, non Nerio, ſed Nerienes

Comprecationes Deorum.

*Iuritem

uocatiuè dicit in his uerſibus:

Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,
Nerienes, Mineruá, Fortuna, ac Ceres.

Ex quo nominandi quoq; caſum eundem fieri neceſſum eſt. *Nerio.* *Sed Nerio à ueteribus ſic declinatur, quaſi Anio: Nam perinde ut Anienem, ſic Nerienem dixerunt, tertia ſyllaba* *Nerienes.* *producta. Id autem, ſiue Nerio, ſiue Nerienes eſt, Sabinum uerbum eſt: eoq; ſignificatur uirtus, & fortitudo. Itaq; ex* *Claudij.* *Nero.* *Claudijs, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præſtanti fortitudine, Nero appellatus eſt. Sed id Sabini à Græcis accepiſſe uidentur: qui uincula & firmamenta membrorum* νεῦρα *dicunt: unde nos quoq; Latinè neruos appellamus. Nerio igitur Martis uis & potentia, & maieſtas quædam eſſe Martis demõſtratur. Plautus autem in Truculento, coniugem eſſe Nerienem Martis dicit, atq; id ſub perſona militis in hoc uerſu:*

Mars peregre aducniens ſalutat Nerienem uxorē ſuam.

Super ea re audiui non incelebrem hominē dicere, nimis comicè Plautum imperito & incondito militi falſam nouamq; opinionem tribuiſſe: ut Nerienē cõiugem eſſe Martis putaret. Sed id peritè magis quàm comicè dictum intelliget qui *Cn. Gellius. ſcriptor.* *leget Cn. Gellij annalē tertium: in quo ſcriptū eſt, Herſiliam, cum apud T. Tatium uerba faceret, pacemq; oraret, ita pre-* *Herſiliæ precatio.* *catam eſſe: Neria Martis, te obſecro pacem dare, ut liceat nuptijs proprijs & proſperis uti quod de tui cõiugis conſilio cõtigit, uti nos itidē integras raperēt, unde liberos ſibi & ſuis poſteris patriæ pararent. De tui (inquit) coniugis cõſilio, Martem ſcilicet ſignificãs. per quod apparet, nõ eſſe id poëticè à Plauto dictum: ſed eam quoq; traditionem fuiſſe, ut* *Nerio Martis uxor.* *Nerio à quibuſdam uxor eſſe Martis diceretur. Inibi autem animaduertendum eſt, quòd Gellius Neria dicit per a, literam,*

ram,non Nerio,neq; Nerienes. Præter Plautum etiã, præterq; Gellium, Licinius Imbrex uetus comœdiarum ſcriptor in fabula,quæ Neæra inſcripta eſt,ita ſcripſit: *Licinius Imbrex.*

Nolo ego Neæram te uocent,ſed Nerienem,
Cùm quidem Marti es in connubium data.

Ita autem ſenarij numerus huiuſce uerſus habet, ut tertia in eo nomine ſyllaba, contrà quàm ſuprà dictum eſt, corripienda ſit. Cuius ſonitus quanta apud ueteres indifferentia ſit,notius eſt,quàm ut plura in id uerba ſumenda ſint. Ennius autem in I.annali,in hoc uerſu:

Nerienem Mauortis.

Et hercle,niſi,quod minimè ſolet, numerum ſeruauit, primam ſyllabam intendit, tertiam corripuit. Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuiuſmodi eſt quod in commentario quodam Seruij Claudij ſcriptum inueni, Nerio dictum, quaſi neirio: hoc eſt,ſine ira,& cum placiditate: ut eo nomine mitem trãquillumq; fieri Martem precemur. Ne enim particula,ut apud Græcos, ita plerunq; in Latina quoque lingua,priuatiua eſt. *Ne.*

M.Catonis Conſularis & Cenſorii pulcherrima exprobratio contra philoſophantes nomine,& non re. CAP. XXII.

MArcus Cato Conſularis, & Cenſorius, publicis iam priuatiſq; opulentus rebus, uillas ſuas inexcultas & rudes,ne tectorio quidem prælitas fuiſſe dicit, ad annum uſque ætatis ſuæ LXX. atque ibi poſteà his uerbis utitur: Neque mihi (inquit) ædificatio, neq; uaſum, neque ueſtimentum ullum eſt in manu pretioſum: neque pretioſus ſeruus, neque ancilla. Si quid eſt (inquit) quo utar, utor: ſi non eſt,ego ſum,* cuiq; per me uti, atq; frui licet. Tum deinde addit, Vitio uertunt, quia multa egeo:at ego illis, quia nequeunt egere. Hæc mera ueritas Tuſculani homi *Vaſum.* *cui per *Egeo multa.*

hominis, egere ſe multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parſimoniam, ſuſtinendamq́; inopiam, quàm Græcæ iſtorum præſtigiæ, philoſophari ſeſe dicentium, umbrasq́; uerborum inanes fingentium: qui ſe nihil habere, & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt: cùm & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant.

Quæſitum tractatumq́;, quid ſint manubiæ: atq; inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribus idem ſignificantibus. CAP. XXIII.

IN faſtigijs fori Traiani ſimulacra ſunt ſita circum undiq; inaurata, equorum atque ſignorum militarium: ſubſcriptumq́; eſt, Ex manubijs. *Quærebat Phauorinus, cùm in area fori ambularet, & amicum ſuum* COS. *opperiretur cauſas pro tribunali cognoſcentem, nosq́; tunc eum ſectaremur: quærebat, inquam, quid nobis uideretur ſignificare propriè, manubiarum illa inſcriptio. Tum quiſpiam, qui cum eo erat, homo in ſtudijs doctrinæ multi atque celebrati nominis:* Ex *manubijs, inquit, ſignificat, ex præda. Manubiæ enim dicuntur præda, quæ manucapta eſt. Etiam ſi (inquit Phauorinus) opera mihi princeps, & prope omnis in literis diſciplinisq́; Græcis ſumpta eſt: non uſq; eò tamen infrequens ſum uocum Latinarum, quas ſubciſiuo, atq; tumultuario ſtudio colo, ut hãc ignorem interpretationem uulgariam, quòd eſſe dicantur Manubiæ præda. Sed quæro an M. Tullius, uerborum homo diligentiſsimus, in oratione quam dixit de lege agraria, Calendis Ianuarij contra Rullum, inani & illepida geminatione iunxerit Manubias & Prædam: ſi duo hæc uerba idem ſignificant, neq; ulla re aliqua diſsident. Atq; (ut erat Phauorinus egregia quadam, uel diuina memoria) uerba ipſa M. Tullij*

Manubiæ. *Subciſiuum ſtudium.*

ſtatim

ſtatim dixit: Ea nos *adſcribimus hic:* Prædam, *manubias, ſectionem, caſtra deniq;* Cn.Pompeij, *ſedente imperatore, decemuiri uendent.* Et *infrà itidem duo hæc ſimul iunctim poſita dixit:* Et *præda, ex manubijs, ex auro coronario.* Ac *deinde ad eum conuertit, qui manubias eſſe prædam dixerat:* Et *uidetur'ne tibi (inquit) utroq; in loco* M.Cicero *duobus uerbis idem, ſicuti tu putas, ſignificantibus, ineptè & frigidè eſſe uſus? ac tali ioco dignus, quali apud* Ariſtophanem *facetiſsimum comicorum* Euripides Aeſchylum *inſectatus eſt? cum ait:*

Δὶς ταὐτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἴσχυλος,
Ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι,
Ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι,
Νὴ τὸν Δί᾽ ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι,
Χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει, κάρδοπον.

Nequaquam *uerò, inquit ille, talia uidentur, quale eſt* μάκτρα καὶ κάρδοπος, *quæ à poëtis uel oratoribus* Græcis, *noſtriſq; celebrandæ & ornandæ rei gratia, duobus eadem pluribus'ue nominibus frequentantur.* Quid *igitur, inquit* Phauorinus, *ualet hæc repetitio, inſtauratioq; eiuſdem rei, ſub alio nomine, in manubijs & in præda?* Num *ornat, ut alioqui ſolet, orationem? num eam modulatiorē aptioremq; reddit? num onerandi uel exprobrandi criminis cauſa, exaggerationem aliquam ſpecioſam facit? ſicuti in libro eiuſdem* M.Tullij, *qui de conſtituendo accuſatore eſt, una eademq; res pluribus uerbis uehemēter, atq; atrociter dicitur:* Sicilia *tota, ſi una uoce loqueretur, hoc diceret: quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, ſedibus, delubris fuit.* Nam *cum urbes totas ſemel dixiſſet, ſedes, delubraq; addidit, quæ ſunt ipſa quoq; in urbibus.* Item *in eodem libro ſimili modo:* Siciliam, *inquit, prouin-*

ciam C.Verres, per triennium depopulatus eſſe, Siculorum ciuitates uaſtaſſe, domos exinaniſſe, fana ſpoliaſſe dicitur. Ecquid uidetur, cum Siciliam prouinciam dixerit, atq; etiam inſuper ciuitates addiderit: domos etiam & fana, quæ infrà poſuit, comprehendißet: uerba hæc item multa atque uaria, depopulatus eſſe, uaſtaſſe, exinaniſſe, ſpoliaſſe: non'ne unam & eandem uim in ſe habent? Sanè: ſed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborum copia dicuntur, quanquàm eadem ferè ſint, & ex una ſententia cooriantur, plura tamen eſſe exiſtimantur: quoniam & aures & animum ſæpius feriunt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus multis, atq; ſæuis extruendo, ille iam tunc M. Cato antiquißimus in orationibus ſuis celebrauit: ſicuti in illa, quæ inſcripta eſt, De decem hominibus, cùm Thermum accuſauit, quòd decem liberos homines eodem tempore interfeciſſet: hiſce uerbis eandem rem omnibus ſignificantibus, uſus eſt. quæ quoniam ſunt eloquentiæ Latinæ tunc primũ exorientis lumina, uerba quidem ſubluſtria, libitum eſt ea mihi ἀπομνημονεύειν: Tuum nefarium facinus peiore facinore operire poſtulas, ſuccidias humanas facis, decem funera facis, decem capita libera interficis, decẽ hominibus uitam eripis, indicta cauſa, iniudicatis, indemnatis. Item M. Cato in orationis principio, quam dixit in Senatu pro Rhodienſibus, cùm uellet res nimis proſperas dicere, tribus uocabulis idem ſentientibus dixit. Verba eius hæc ſunt: Scio ſolere pleriſq; hominibus in rebus ſecundis, atque prolixis, atque proſperis animum excellere atque ſuperbiam, atq; ferocitatem augeſcere. Itidem Cato ex Originum ſeptimo, in oratione quam contra Seruium Galbam dixit, compluribus uocabulis ſuper eadem re uſus eſt: Multa me dehortata ſunt huc prodire, anni, ætas, uox, uires, ſenectus,

uerum

uerum enimuero, cùm tantam Rempublicam *agier arbitrarer. Sed ante omneis apud* Homerum, *eiuſdem rei atque ſententiæ luculenta exaggeratio eſt:*

Ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε ζεὺς, ἔκ τε κονίης,
Ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκθ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ.

Item alio in uerſu:

Ὑσμῖναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

Nam cùm omnia iſta utrobiq; multa, & continua nomina, nihil plus demonſtrent, quàm prælium: huius tamen rei uaria facies, delectabiliter ac decorè multis uarijsq; uerbis depicta eſt. Neq; *non illa quoq; apud eundem poëtam una in duobus uerbis ſententia, cùm egregia ratione repetita eſt. Idæus enim, cùm inter* Aiacem & Hectorem *decertantes armis intercederet, his ad eos uerbis uſus eſt:*

Μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθον.

In quo uerſu non oportet alterum uideri uerbum, idem quod ſuperius ſignificans, ſupplendi numeri cauſa extrinſecus additum & conſarcinatum. Eſt enim hoc inane admodum, & futile. Sed cùm in iuuenibus gloriæ ſtudio flagrantibus, peruicaciam ferociamq; & cupidinem pugnæ, leniter tamen ac placidè obiurgaret: atrocitatem rei, & culpam perſeueraudi bis idem dicendo, alio atq; alio uerbo auxit, inculcauitq;: duplexq; eadem compellatio admonitionem facit inſtantiorem. Nec *illa quidem eiuſdem ſignificationis repetitio, ignaua & frigida uideri debet:*

Μνηστῆρες δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
Ἤρτυον. *quòd bis idem dixerit,* θάνατον καὶ μόρον.

Indignitas enim moliendæ tam acerbæ tamq; iniuſtæ necis, miranda mortis iteratione defleta eſt. Cæterùm *quis tam obtuſo ingenio eſt, qui non intelligat,* πολεμίζετε καὶ μάχεσθον *uerba, idem duo ſignificantia, non fruſtra poſita*

eſſe, ut illa quoque:

Βάσκ' ἴθι οὖλε ὄνειρε, καὶ βάσκ' ἴθ' ἶρι ταχεῖα.

Neque ἐκ παραλλήλου, ut quidam putant, ſed hortamentum eſſe acre, imperatæq; celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Piſonem trigemina, etiam ſi duræ auris hominibus non placent, non uenuſtatem modò numeris quæſiuere: ſed figuram, ſimulationemq; oris pluribus ſimul uocibus uerberauerunt. Vultus deniq;, inquit, totus, qui ſermo quidam tacitus mentis eſt, hic in fraudem homines impulit: hic eos, quibus erat ignotus, decepit, fefellit, induxit. Quid igitur ſimile eſt, inquit, apud eundem in præda & manubijs? Nihil profectò iſtiuſmodi. Nam neque ornatius fit, additis Manubijs, neque exaggeratius, modulatius'ue: ſed aliud omnino præda eſt, ut in libris rerum uerborumq; ueterum ſcriptum eſt, aliud Manubiæ. Nam præda dicitur corpora ipſa rerum, quæ capta ſunt: Manubiæ uerò appellatæ ſunt pecunia à Quæſt. ex uenditione prædæ redacta. Vtrunque ergo dixit M. Tullius cumulandæ inuidiæ gratia Decemuiros ablaturos, perſecuturosq; prædam, quæ nondum eſſet uenundata, & pecuniam quæ ex uenditione prædæ percepta eſſet. Itaque hæc inſcriptio, quam uidetis, ex Manubijs, non res corporaq; ipſa prædemonſtrat (nihil enim captum eſt horum à Traiano ex hoſtibus) ſed facta eſſe hæc, comparataq; ex manubijs, id eſt, ex pecunia prædatitia declarat. Manubiæ enim ſunt, ſicuti iam dixi, non præda, ſed pecunia per Quæſt. Pop. Ro. ex præda uendita contracta. Quòd per Quæſt. autem dixi, intelligi nunc oportet Præfectum ærario ſignificari. Nam cura ærarij à Quæſt. ad Præfectum translata eſt. Eſt tamen non nuſquam inuenire ita ſcripſiſſe quoſdam non ignobiles ſcriptores, ut aut temere, aut curioſe prædam non ma-

Præda.
Manubiæ.

nubijs, & manibias pro præda poſuerint: & tropica quadam figura mutationem uocabuli fecerint: quod facere conceſſum eſt, ſcitè id periteq; facientibus. Sed enim qui propriè atque ſignatè locuti ſunt, ſicuti hoc in loco Marcus Tullius, manubias pecuniam dixerunt.

Verba P. Nigidii, quibus dicit, in nomine Valeri in caſu uocandi, primam ſyllabam acuendam eſſe: & item alia ex eiuſdem uerbis, ad rectam ſcripturam pertinentia. CAP. XXIIII.

PVblij Nigidij uerba ſunt, ex commentariorum grammaticorum XXIIII. *hominis in diſciplinis doctrinarum omnium præcellentis:* Deinde, inquit, *uoculatio qui poterit ſeruari, ſi non ſciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi aut uocandi ſint? Nam interrogandi ſecunda ſyllaba ſuperiore tono eſt quàm prima, deinde nouiſſima deijcitur. At in caſu uocandi ſummo tono eſt prima, deinde gradatim deſcendunt. Sic quidem P. Nigidius dici præcipit. Sed ſi quis nunc Valerium appellans, in caſu uocandi, ſecundum id præceptum Nigidij, acuerit primam, non aberit, quin rideatur. Summum autem tonum προσῳδίαν acutam dicit: & quem accentum nos dicimus, uoculationem appellat: & caſum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuum dicimus. id quoq; in eodem libro Nigidiano animaduertimus: Si huius, inquit, amici, uel huius magni ſcribas, unum i, facito extremum: Sin uerò hi magnei, hi amicei, caſu multitudinis recto, tum ante i, ſcribendum erit e: atque id ipſum facies in ſimilibus. Item ſi huius terrai, ſcribas, i, litera ſit extrema: Si huic terræ, per e, ſcribendum eſt. Item mi qui ſcribit in caſu interrogandi, uelut cùm dicimus mi ſtudioſus, per i, unum ſcribat, non per e: at cum mei, tum per e, & i, ſcribendum eſt, quia dandi caſus eſt. Hæc nos autoritate doctiſsimi hominis adducti,*

propter

Valeri.

Voculatio.

Caſus interrogandi.

Mi & mei.

propter eos qui harum quoq; rerum ſcientiam quærunt, non prætermittenda exiſtimauimus.

De uerſibus, quos Vergilius ſectatus uidetur, Homeri ac Parthenii. CAP. XXV.

PArthenij poëtæ uerſus eſt:

Γλαύκῳ, καὶ νήρει, καὶ ἐιναλίῳ Μελικέρτῃ.

Eum uerſum Vergilius æmulatus eſt: itaq; fecit duobus uocabulis uenuſtè immutatis parem:

Glauco & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homerico non ſanè rem parem, neque ſimilem fecit. Eſſe enim uidetur Homeri ſimplicior, & ſyncerior: Vergilij autem νεοτορικότερος, *& quodam quaſi ferrumine immiſſo, fucatior.*

Ταῦρον δ' ἀλφέιῳ, ταῦρον δ' ποσειδάωνι.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De ſententia Panætii philoſophi, quam ſcripſit in libro de officiis ſecundo, qua hortatur, ut homines ad cauendas iniurias, in omni loco intenti paratiq; ſint.

CAPVT XXVI.

Panætius. *LEgebatur Panætij philoſophi liber de officijs ſecundus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cum ſtudio, maximoq; opere æmulatus eſt. Ibi ſcriptum eſt, Cùm multa alia ad bonam frugem ducentia, tum uel maximè quod eſſe hærereq; in animo debet. Id autem eſt ad hanc fermè ſententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac ſibi ſuiſq; eſſe uſui uolunt: negotia periculaq; ex improuiſo aßidua & propè quotidiana fert. Ad ea cauenda atque declinanda, perinde eſſe oportet animo ſemper prompto atque intento, ut ſunt athletarum, qui pancratiaſtæ uocantur.* *Pancratiaſtæ.* *Nam ſicuti illi ad certandum uocati, proiectis altè brachijs conſiſtunt, caputq; & os ſuum manibus oppoſitis, quaſi uallo, præmuniunt*

muniunt: membraq́; eorum omnia priuſquam pugna mota eſt, aut ad uitandos ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens uiri prudentis aduerſus uim & petulantias iniuriarum, omni in loco atque in tempore proſpiciens, debet eſſe erecta, ardua, ſepta, ſolida, expedita, nunquàm conniuens, nuſquam aciem ſuam flectens: conſilia cogitationesq́; contra fortunæ uerbera, contraq́; inſidias iniquorum, quaſi brachia, & manus protendens: ne qua in re aduerſa & repentina incurſio, imparatis, improtectisq́; nobis oboriatur.

Quòd Quadrigarius, cum multis mortalibus dixit: an quid, & quantum differret, ſi dixiſſet, cum multis hominibus.

CAPVT XXVII.

VErba ſunt Claudij Quadrigarij ex annalium eius XIII. *Concione dimiſſa, Metellus in Capitolium uenit, cum multis mortalibus. Inde cùm domum proficiſceretur, tota ciuitas eum reduxit. Cùm is liber, eaq́; uerba M. Frontoni, nobis, ei, ac pleriſque alijs aſsidentibus legerentur: & cuidam haud ſanè uiro indocto uideretur, multis mortalibus pro hominibus multis, ineptè frigideq́; in hiſtoria, nimisq́;, id poëticè dixiſſe: tum Fronto illi, cui hoc uidebatur: An tu, inquit, aliarum homo rerum iudicij elegantiſsimi, mortalibus multis, ineptum tibi uideri & frigidum dicis? Nil autem arbitrare cauſæ fuiſſe, quòd uir modeſtus, & puri atque propè quotidiani ſermonis, mortalibus maluit, quàm hominibus dicere? eandemq́; credis futuram fuiſſe multitudinis demonſtrationem, ſi Cùm multis hominibus, ac non Cùm multis mortalibus diceret? Ego quidem, inquit, ſic exiſtimo (niſi me ſcriptoris iſtius, omnisq́; antiquæ orationis amor atque ueneratio, cæco eſſe iudicio facit) longè lateq́; eſſe amplius, prolixius, fuſius in ſigni*fic *M. Fronto.*

gnificanda totius propè ciuitatis multitudine, mortales quàm homines dixiſſe. Nanq; multorum hominum appellatio intra modicum quoq; numerum cohiberi atq; includi poteſt: Multi autem mortales, neſcio quo pacto, & quonam ſenſu inenarrabili omne ferè genus, quod in ciuitate eſt, & ordinum, & ætatum, & ſexus comprehendunt. Quod ſcilicet Quadrigarius (ita ut res erat) ingentem atque promiſcuam multitudinem uolens oſtendere, Cum multis mortalibus Metellum in Capitolium ueniſſe dixit ἐμφατικώτερον, quàm ſi Cum multis hominibus dixiſſet. Ea nos omnia, quæ Fronto dixit, cùm ita, ut par erat, non approbantes tantum, ſed admirantes quoque audiremus: Videte tamen, inquit, ne exiſtimetis ſemper atque in omni loco mortales multos, pro multis hominibus eſſe dicendum: ne planè fiat Græcum illud de Varr. ſatyra prouerbium, τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Hoc iudicium Frontonis etiam in paruis minutisq; uocabulis, non prætermittendum putaui, ne nos fortè fugeret, lateretq; ſubtilior huiuſcemodi uerborum conſideratio.

Mortales.

Non hactenus eſſe faciem, qua uulgò dicitur.

CAPVT XXVIII.

ANimaduertere eſt, pleraque uerborum Latinorum ex ea ſignificatione, in qua nata ſunt, deceßiſſe, uel in aliam longè, uel in proximam, eamq; deceßionem factam eſſe conſuetudine, & inſcitia temere dicentium, quæ cuiuſmodi ſint non didicerint: Sicuti quidam faciem eſſe hominis putant os tantum, & oculos, & genas, quod Græci πρόσωπον dicunt: quando facies forma omnis, & modus, & factura quædam corporis totius: à faciendo dicta, ut ab aſpectu ſpecies, & à fingendo figura. Itaque Pacuuius in tragœdia, quæ Niptra inſcribitur, faciem dixit hominis,

Species ab aſpectu. *Figura à fingendo.*

pro

pro corporis longitudine:

Aetate, inquit, integra, feroci ingenio, facie procera uirum. Non ſolum autem in hominum corporibus, ſed etiam in rerum cuiuſq; modi aliarum facies dicitur: Nam montis, & cœli, & maris facies, ſi tempeſtiuè dicatur, probè dicitur. Salluſtij uerba ſunt ex hiſt. ſecunda: *Sardinia in Africo mari facie ueſtigij humani in orientem, quàm in occidentem latior prominet.* Ecce autem id quoque in mentem uenit, quòd etiam Plautus in Pœnulo, faciem pro totius corporis colorisq; habitu dixit.

Verba Plauti hæc ſunt:

POE. *Sed earum nutrix, qua ſit facie mihi expedi.*
MIL. *Statura haud magna, corpore aquilo.* POE. *Ipſa ea'ſt.*
MI. *Specie uenuſta, ore paruo, oculis pernigris.*
POE. *Formam quidem hercle uerbis depinxit probè.*

Præterea memini Quadrigarium in undeuiceſimo faciem pro ſtatura totiusq; corporis figura dixiſſe.

Quid ſit in ſatyra M. Varronis caninum prandium.

CAPVT XXIX.

LAudabat, uenditabat'que ſe nuper quiſpiam in libraria ſedens, homo ineptè glorioſus: tanquàm unus eſſet ſub omni cœlo ſatyrarum M. Varronis enarrator, quas partim Cynicas, alij Menippeas appellant. Et iaciebat inde quædam non admodum difficilia, ad quæ conijciẽda aſpirare poſſe neminem dicebat. Tum fortè eum ego librum ex ijſdem ſatyris ferebam, qui ὑδροκύων inſcriptus eſt. Propius igitur acceſſi, & Noſti, inquam, magiſter uerbum illud ſcilicet uetus, Egregiam Muſicam, quæ ſit abſcondita, eam eſſe nulli rei? Oro ergo te, legas hos uerſus pauculos: & prouerbij iſtius, quod in his uerſibus eſt, ſententiam dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis

telligis: ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego poſſum, quæ non aſſequor? Indiſtincta nanque fient, & confuſa, quæ legero, & tuam quoq; impedient intentionem. Tunc alijs etiam qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus, deſiderantibusq́;, accipit à me librum ueterem, fidei ſpectatæ, luculentè ſcriptum. Accipit autem inconſtantiſſimo uultu & mœſtiſſimo. Sed quid deinde dicam? Non audeo hercle poſtulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent, non ij magis in legendo deridiculi fuiſſent. Ita & ſententias intercidebat, & uerba corruptè pronuntiabat. Reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus: Et uides, inquit, oculos meos ægros, aſſiduisq; lucubrationibus propè iam perditos? Vix ipſos literarum apices potui comprehendere. Cùm ualebo ab oculis, reuiſe ad me, & librum iſtum tibi totum legam. Rectè, inquam, ſit oculis magiſter tuis. Sed in quo illis nihil opus eſt, id rogo te, dicas mihi: Caninum prandium in hoc loco, quem legiſti, quid ſignificat? At ille egregius nebulo, quaſi difficili quæſtione perterritus, exurgit ſtatim: & abiens, Non, inquit, paruam rem quæris: talia ego gratis non doceo. Eius autem loci, in quo id prouerbium eſt, uerba hæc ſunt: Non uides apud Mneſtheum ſcribi,

Vini genera.

*tria genera eſſe uini, nigrum, album, *medium, quod uocant κιῤῥὸν, id eſt, giluum: & nouum, uetus, medium: & efficere nigrum* uires, album urinam, medium πέψιν: nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uerò eſſe prandium caninum. Quid ſignificet prandium caninum, rem leuiculam diu & anxiè quæſiuimus. Prandium autem abſtemium, in quo nihil uini potatur, caninum dicitur: quoniam canis uino caret. Cùm igitur medium uinum appellaſſet, quod neque nouum eſſet, neq; uetus: & plerunq; homines*

*melinum

*aſs, uirus

Prandium caninum.

Abſtemium.

ita

ita loquantur, ut omne uinum, aut nouum eſſe dicant, aut uetus: nullam uim habere ſignificauit, neq; noui, neq; ueteris, quod medium eſſet: idcirco pro uino non habendum: quia neq; refrigeraret, neq; calefaceret. Refrigerare id di-*cit quòd Græcè dicitur* ἀναψύξαι. *Refrigerare.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER XIIII.

Diſſertatio Phauorini philoſophi aduerſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibusq; ſiderum & ſtellarũ, fata ſe hominum dicturos pollicentur. CAP. I.

ADVERSVM *iſtos, qui ſeſe Chaldæos, ſeu Genethliacos appellant, ac de motu deq; poſitu ſtellarum dicere poſſe quæ futura ſunt, profitentur, audiuimus quondam Phauorinum philoſophum, Romæ Græcè diſſerentem, egregia atq; illuſtri oratione: exercendi'ne aut oſtentandi gratia ingenij, an quòd ita ſeriò iudicatóq; exiſtimaret, non habeo dicere. Capita autem locorum argumentorumq;, quibus uſus eſt, quoad eius meminiſſe potui, egreſſus ibi ex auditione properè annotaui: eaq; fuerunt ad hanc ferme ſententiam:* Diſciplinam *iſtam Chaldæorum tantæ uenuſtatis non eſſe, quantæ uideri uolunt: neq; eos principes eius autoresq; eſſe, quos ipſi ferant: ſed id præſtigiarum atque offuciarum genus commentos eſſe homines æruſcatores, & cibum quæſtumq; ex mendacijs captantes: atq; eos, quoniam uiderent terrena quædam inter homines ſita, cœleſtium rerum ſenſu atq; ductu* *Offucia.* *Aeruſcatores.*

moueri quale eſt, quòd oceanus, quaſi lunæ comes, cum ea ſimul ſeneſcit adoleſcitq́;: hinc uidelicet ſibi argumentum ad perſuadendum parauiſſe, ut crederemus omnia rerum humanarum, & parua & maxima, tanquàm ſtellis atq; ſideribus euincta duci & regi. Eſſe autem nimis quàm ineptum abſurdumq́;, ut quoniam æſtus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoq; alicuius, quod ei fortè de aquæductu cum riualibus, aut de communi pariete cum uicino apud iudicem eſt, ut exiſtimemus id negotium, quaſi habena quadam de cœlo uinctum gubernari. Quod & ſi ui & ratione quapiam diuina fieri poteſt, nequaquam tamen id cenſebat, in tam breui exiguoq́; uitæ ſpatio, quantouis hominis ingenio comprehendi poſſe & percipi. Sed coniectari pauca quædam, ut uerbo ipſius utar, παχυμερέστερον nullo ſcientiarum fundo concepta, ſed fuſa, & uaga, & arbitraria, qualis longinqua oculorum acies eſt, per interualla media caligantium. Tolli enim quod maximum inter deos atq; homines differt, ſi homines quoq; res omneis pòſt futuras prænoſcerent. Ipſam deinde ſiderum ſtellarumq́; obſeruationem, quam eſſe originem ſcientiæ ſuæ prædicarent, haudquaquam putabat liquidè conſiſtere. Nam ſi principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant ſtellarum motus, & uias, & diſceßiones, & cœtus intuentes, quid ex ijs efficeretur obſeruauerunt: Procedat, inquit, hæc ſanè diſciplina: ſed ſub ea modo inclinatione cœli, ſub qua tunc Chaldæi fuerunt. Non enim poteſt (inquit) ratio Chaldæorum obſeruationis manere, ſi quis ea uti uelit ſub diuerſis cœli regionibus. Nam quanta, inquit, partium circulorumq́; cœli, ex deuergentia & conuexionibus mundi uarietas ſit, quis non uidet? Eædem igitur ſtellæ, per quas omnia diuina humanaq́;* fieri contendunt:

*ferri, agi

ſicuti

ſicuti ne uſquequaq; pruinas aut calores cient, ſed mutant & uariant, tempeſtatesq́; eodem in tempore alibi placidas, alibi uiolentas mouent: cur non euenta quoq; rerum, ac negotiorum, alia efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem, inquit, incõſequens, ipſum quidem corpus, & habitum tam profundi aëris ſub alio, atq; alio cœli curuamine non eundem manere: in hominum autem negotijs ſtellas iſtas opinari idẽ ſemper oſtendere, ſi eas ex quacunq; terra conſpexeris. Præterea mirabatur, id cuiq; pro præcepto liquere, Stellas iſtas quas à Chaldæis & Babylonijs ſiue Aegyptijs obſeruatas ferunt, quas multi erraticas, Nigidius errones uocat, non eſſe plures quàm uulgò dicerentur. Poſſe enim fieri exiſtimabat, ut & alij quidam planetæ pari poteſtate eſſent, ſine quibus recta atque perpetua obſeruatio perfici non quiret: neq; eos tamen cernere homines poſſent, propter exuperantiam uel ſplendoris uel altitudinis. Nam & quædam, inquit, ſidera è quibuſdam terris conſpiciuntur, earumq́; terrarum hominibus nota ſunt: ſed eadem ipſa ex omni terra alia non uidentur, & ſunt alijs omnino ignotiſſima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantummodo ſtellas, & ex una parte terræ obſeruari debuiſſe, quæ tandem finis obſeruationis iſtius fuit, & quæ tempora ſatis eſſe uiſa ſunt ad percipiendum, quid præmonſtraret, aut cœtus ſtellarum, aut circuitus, aut tranſitus? Nam ſi iſto modo cœpta fieri obſeruatio eſt, ut animaduerteretur quo habitu, qua forma, quaq́; poſitura ſtellarum aliquis naſceretur: tum deinceps ab ineunte uita, fortuna eius & mores, & ingenium, & circunſtantia rerum negotiorumq́;, & ad poſtremum finis etiam uitæ ſpectaretur: eaq́; omnia, ut uſu uenerant, literis mandarentur: ac poſtea longis temporibus, cùm ipſæ

Stellæ erraticæ. Errones.

illæ eodem in loco, eodemq́; habitu forent, eadem cæteris quoq; euentura exiſtimarentur, qui eodem illo tempore nati fuiſſent. Si iſto, inquit, modo obſeruari cœptum eſt, exq́; ea obſeruatione compoſita quædam diſciplina eſt, nullo id pacto poteſt procedere. Dicant enim quot tandem annis uel potius quot ſeculis orbis hic obſeruationis perfici quiuerit. Conſtare quippe inter aſtrologos dicebat, ſtellas iſtas quas erraticas dicerent, quæ eſſe omnium rerum fatales dicerentur, infinito propè & innumerabili numero annorum ad eundem locum, cum eodem habitu ſimul omnes unde profectæ ſunt, regredi: ut neq; ullus obſeruationis tenor, neq; memoriæ ulla effigies literarum tanto æuo potuerint edurare. Atq; illud etiam cuiuſmodi eſſet, conſiderandum putabat, quòd aliud ſtellarum agmen foret, quo primum tempore conciperetur homo in utero matris: aliud poſtea, cùm in decem menſibus proximis in lucem ederetur. Quærebatq́; quî conueniret, diuerſam ſuper eodem fieri demonſtrationem: ſi, ut ipſi putarent, alius atq; alius earundem ſtellarum ſitus atq; ductus, alias atq; alias fortunas daret: Sed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quærerentur, atq; ipſo etiam illo maris atq; fœminæ coitu iam declarari oportere dicebat, certo quodam & neceſſario ſtellarum ordine, quales qualiq́; fortuna homines gignerētur: ac multò etiam antè, quàm pater ipſe, atq; mater naſcerentur, ex eorum genitura debuiſſe iam tum proſpici, quinam olim futuri eſſent, quos ij creaturi forent, & ſuprà longè atq; longè per infinitum: ut ſi diſciplina iſta fundamento aliquo ueritatis nixa eſt, centeſimo uſque abhinc ſeculo, uel magis primo cœli atq; mundi exordio, atq; inde iam deinceps continua ſignificatione, quoties generis autores eiuſdem homines

mines naſcerentur, ſtellæ iſtæ præmonſtrare debuerint, qualis, qualiq́; fato futurus ſit quiſquis hodie natus eſt. Quo autem, inquit, pacto credi poteſt, uniuſcuiuſq; ſtellarum formæ & poſitionis ſortem atq; fortunam, uni omnino homini certam deſtinatamq; eſſe? eamq́; formam poſt longiſſima ſeculorum ſpatia reſtitui, ſi uitæ fortunarumq́; eiuſdem hominis indicia, in tam breuibus interuallis per ſingulos maiorũ eius gradus, perq́; infinitum ſucceſſionum ordinem, tam ſæpe ac tam multipliciter, eadem ipſa nõ eadem ſtellarum facie denotantur? Quòd ſi id fieri poteſt, eaq́; diuerſitas atque uarietas admittitur, per omneis antiquitatis gradus, ad ſignificanda eorum hominum, qui pòſt naſcentur exordia: imparilitas hæc turbat obſeruationem: omniſq; ratio diſciplinæ confunditur. Iam uerò id minimè ferendum eſſe cenſebat, quòd non modo caſus & euenta, quæ euenirent extrinſecus, ſed conſilia quoq; hominum ipſa, & arbitria, & uarias uoluntates appetitioneſq́;, & declinationes, & fortuitos, repentinoſq́; in leuiſſimis rebus animorum impetus receſſuſq; moueri agitariq́; deſuper è cœlo putarent: tanquam ſi forte ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atque id rurſum uolueris, non ex aliqua diſpari uariaq́; animi agitatione, ſed ex neceſſaria quadam errãtium ſiderum reciprocatione contigerit: ut planè homines, non quod dicitur λογικὰ ζῶα, ſed ludicra & ridenda quædam* νευρόβατα eſſe uideantur ſi nihil ſua ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt, ſed ducentibus ſtellis & aurigãtibus. Ac ſi, inquit, potuiſſe prædici affirmant, Pyrrhus'ne rex, an Manius Curius prælio uicturus eſſet: cur tandem non de alea quoque, ac de calculis, & alueolo audeant dicere, quiſnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna ſciunt, parua neſciunt? & mino-

Arbitrij libertatem defendit.

* Cælius neuroſpaſta legit lib. 4. ca. 6.

ra maioribus imperceptiora ſunt? Sed ſi magnitudines rerum ſibi uindicant, magisq; eſſe perſpicuas, & facilius comprehendi poſſe dicunt: Volo (*inquit*) *mihi reſpondeant, quid in hac totius mundi contemplatione præſtantis naturæ operibus, in tam paruis atq; breuibus negotijs, fortunisq; hominum, magnum putent? Atq; id uelim etiam, inquit, ut reſpondeant, ſi tam paruum, atq; rapidum eſt momentum temporis, in quo homo naſcens fatum accipit, ut in eodem illo puncto ſub eodem circulo cœli, plures ſimul ad eandem competentiam naſci non queant: & ſi idcirco gemini quoq; non eadem uitæ ſorte ſunt, quoniam non eodem temporis puncto editi ſunt: peto, inquit, reſpondeant, curſum illum temporis tranſuolantis, qui uix cogitatione animi comprehendi poteſt, quonam pacto aut conſulto aſſequi queant, aut ipſi perſpicere & deprehendere: cùm in tam præcipiti dierum noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad poſtremum autem, & quid eſſet, quod aduerſum hoc dici poſſet, requirebat: quòd homines utriuſque ſexus, omnium ætatum diuerſis ſtellarum motibus in uitam editi, regionibus ſub quibus geniti ſunt, longè diſtantibus, omnes tamen iſti, aut biantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in naui fluctu obruti, eodemq; genere mortis, eodemq; ictu temporis interirent. Quod ſcilicet, inquit, nunquàm eueniret, ſi momenta naſcendi ſingulis attributa, ſuas unũquodq; leges haberent. Quòd ſi quædam, inquit, in hominum morte atq; uita, etiam diuerſis temporibus editorum, per ſtellarum pares quoſdam poſtea conuentus, paria nonnulla & conſimilia poſſe dicuntur obtingere: cur non aliquando poßint omnia quoq; paria uſu uenire, ut exiſtant per huiuſcemodi ſtellarum concurſiones & ſimilitudines Socra-*

tes

tes ſimul & *Antiſthenes & Platones multi, genere, for- *Ariſtones
ma, ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? Quod nequaquam, inquit, prorſus fieri poteſt. Non igitur hac cauſa probè uti queunt aduerſum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare ſe ijs dicebat, quòd non id quoque requirerent, ſi uitæ, mortiſq; hominum, rerumq; humanarum omnium tempus & ratio, & cauſa in cœlo, & apud ſtellas foret: quid de muſcis, aut uermiculis, aut echinis, multiſq; alijs minutiſsimis, terra mariq; animantibus dicerent? An iſta quoq; ijſdem, quibus homines, legibus naſcerentur, ijſdem itidem extinguerentur: ut aut ranunculis quoq;, & culicibus naſcendi fata ſint de cœleſtium ſiderum motibus atributa: aut *ſi id non *ſi id putarent
putarent, nulla ratio uideretur, cur ea ſiderum uis in hominibus ualeret, deficeret in cæteris. Hæc nos ficta, & incondita, & propemodum ieiuna oratione attigimus. At Phauorinus (ut hominis ingenium fuit, utq; Græcæ facundiæ copia ſimul & uenuſtas) latius ea, & amœnius, & ſplendidius, & profluentius exequebatur. Atq; identidem Profluentius.
commonebat, ut caueremus, nequà nobis iſti ſycophantæ, ad faciendam fidem, irreperent, quòd uiderentur quædam interdum uera effutire aut ſpargere. non enim comprehenſa, inquit, neq; definita, neq; percepta dicunt: ſed lubrica atq; ambagioſa coniectatione nitentes, inter falſa atq; uera pedetentim, quaſi per tenebras ingredientes eunt: & aut multa tentando incidunt repentè imprudentes in ueritatem, aut ipſorum qui eos conſulunt, multa credulitate ducente, perueniunt callidè ad ea, quæ uera ſunt: & idcirco uidentur in præteritis rebus, quàm futuris, ueritatem facilius imitari. Iſta tamen omnia, quæ aut temere, aut aſtutè uera dicunt, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea

*Sunt qui legăt multeſima. referentes ad quă cam dictionem, πολλοστημόριον

non ſit* milleſima. Hæc autem, quæ dicentem Phauorinũ audiuimus, multa etiam memini poëtarum ueterum teſtimonia confirmare, quibus huiuſcemodi ambages fallacioſæ confutantur: ex quibus eſt Pacuuianum illud:

Nam ſiqui quæ euentura ſunt, præuideant,
Aequiparent Ioui. Item Accianum illud:
Nihil, inquit, credo auguribus, qui aures uerbis diuitant
Alienas, ſuas ut auro locupletent domos.

Prognoſtici nõ ſunt conſulendi.

Item Phauorinus deterrere uolens, & depellere adoleſcentes à genethliacis iſtis, & quibuſdam alijs id genus qui prodigioſis artibus futura omnia dicturos pollicentur: nullo pacto adeundos eſſe, conſulendosq; huiuſcemodi argumentis concludebat: Aut aduerſa, inquit, euentura dicunt, aut proſpera. Si dicunt proſpera, & fallunt: miſer fies fruſtra expectando. ſi aduerſa dicunt, & mentiuntur: miſer fies, fruſtra timendo. Si uera reſpondent, eaq; ſunt non proſpera: iam inde ex animo miſer fies, antequàm è fato fias. ſi felicia promittunt, eaq; euentura ſunt: tum planè duo erunt incommoda: & expectatio te ſpei ſuſpenſum fatigabit, & futurum gaudij fructum ſpes tibi iam defloraucrit. Nullo igitur pacto utendum eſt iſtiuſmodi hominibus, res futuras præſagientibus.

Quemadmodum diſſerit Phauorinus conſultus à me, ſuper officio iudicis. CAP. II.

Muti magiſtri libri.

QVo primùm tempore à Prætoribus lectus in iudicem ſum, ut iudicia quæ appellantur priuata, ſuſciperem: libros utriuſque linguæ de officio iudicis ſcriptos conquiſiui: ut homo adoleſcens, à poëtarum fabulis, & à rhetorum epilogis ad iudicandas lites uocatus, rem iudiciariam, quoniam uocis (ut dicitur) uiuæ nimia penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magiſtris cognoſcerem. Atq;

*in rerum quidem diffuſionibus, comperendinationibus, & alijs quibuſdam legitimis in rebus, ex ipſa lege Iulia, & ex Sabini Maſſurij, & ex quorundam aliorum Iuriſperitorum commentarijs commoniti & adminiculati ſumus: in ijs autem, quæ exiſtere ſolent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diuerſarum circunſtantia, nihil quicquam nos huiuſcemodi libri iuuerunt. Nam etſi conſilia iudicibus ex præſentium cauſarum ſtatu capienda ſunt: generalia tamẽ quædam præmonita & præcepta ſunt, quibus ante cauſam præmuniri iudex prępararíq; ad incertos caſus futurarum difficultatum debeat: ſicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ ſententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numeratáq;: ſed qui petebat, neq; tabulis, neq; teſtibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum conſtabat, uirum eſſe ferme bonum, notæq; & expertæ fidei, & uitæ inculpatiſsimæ: multáq;, & illuſtria exempla, probitatis, ſynceritatiſq; eius expromebantur. Illum autem, unde petebatur hominem eſſe non bonæ rei, uitáq; turpi & ſordida, conuictumq; uulgo in mendacijs, plenumq; eſſe perfidiarum & fraudum oſtendebatur. Is tamen cum ſuis multis patronis clamitabat, probari apud me debere pecuniam datam conſuetis modis, expenſi latione, menſæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obſignatione, teſtium interceſsione. Ex quibus omnibus ſi nulla re probaretur: dimitti*iam ſane oportere, & aduerſarium de calumnia damnari. Quod de utriuſq; autem uita atq; factis diceretur, fruſtra id fieri atq; dici. Rem enim de petenda pecunia apud Iudicem priuatum agi: non apud* CENS. *de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaueram in conſilium, uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori celebres, ſem-*

*iam ſe oportere

perq; ſe circum undiq; diſtrahentibus cauſis feſtinantes, non ſedendum diutius, ac nihil eſſe dubium dicebant, quin abſoluendus foret, quem accepiſſe pecuniam illam nulla probatione ſolenni docebatur. Sed enim ego homines cùm conſiderabam, alterum fidei, alterum probri plenum, ſpurciſſimæq; uitæ ac defamatiſsimæ: nequaquam adduci potui ad abſoluendum. Iuſsi igitur diem diffundi, atq; inde à ſubſellijs pergo ire ad Phauorinum Philoſophum, quem* eo tempore Romæ plurimum ſectabar: ac de hominibus quæ apud me dicta fuerant, uti res erat, narro omnia: ac peto, ut & ipſum illud, in quo hærebam, & cætera etiam, quæ obſeruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me, ut earum rerum eſſem prudentior. Tum Phauorinus, religione illa cunctationis, & ſolicitudinis noſtræ comprobata: Id quidem, inquit, ſuper quo nunc deliberas, uideri poteſt ſpecie tenui paruáq; eſſe: ſed ſi de omni quoq; officio iudicis præire tibi me uis, nequaquam eſt uel loci huius, uel temporis. Eſt enim diſceptatio iſta multijugæ, & ſinuoſæ quæſtionis: multáq;, & anxia cura, & circunſpicientia indigens. Namq; (ut pauca tibi nunc quæſtionum capita attingam) iam omnium primum hoc de Iudicis officio quæritur. Si Iudex fortè id ſciat, ſuper qua re apud eum litigatur: eáq; res uni ei, prius quàm agi cœpta, aut in iudicium deducta ſit, ex alio quodam negotio, caſúq; aliquo cognita liquidò, & comperta ſit, neq; id tamen in agenda cauſa probatur: oporteat'ne eum ſecundum ea, quæ ſciens uenit iudicare, an ſecundum ea quæ aguntur. Id etiam, inquit, quæri ſolet, an deceat atq; conueniat, iudicij cauſa iam cognita, ſi facultas eſſe uideatur componendi negotij, officio pauliſper iudicis dilato, communis amicitiæ & quaſi pacificatoris partes recipere. Atq; illud amplius ambigi, ac dubita-*

*Ang. Polit. diffindi legit.

*meo

Officia Iudicis dubia.

riſcio, debeat'ne Iudex inter cognoſcendum ea, quæ dicto quæſitoq; opus eſt, dicere & quærere, etiam ſi cuius ea dici quæriq; intereſt, neq; dicat, neq; poſtulet. Patrocinari enim prorſus hoc eſſe aiunt, non iudicare. Præter hæc ſuper ea quoque re diſſentitur, an ex uſu exq; officio ſit iudicis, rem cauſamq;, de qua cognoſcit, interlocutionibus ſuis ita exprimere conſignareq;, ut ante ſententiæ tempus ex ijs, quæ apud eum in præſens confuſè uarieq; dicuntur, perinde ut quoq; in loco, ac tempore mouetur, ſigna & indicia faciat motus, atq; ſenſus ſui. Nam qui iudices, inquit, acres, atq; celebres uidentur, non aliter exiſtimant rem, qua de agitur, indagari comprehendiq; poſſe, niſi is, qui iudicat, crebris interrogationibus neceſſarijsq; interlocutionibus, & ſuos ſenſus aperiat, & litigantium deprehendat. Contrà autem, qui ſedatiores & grauiores putantur, negant iudicem debere ante ſententiam, dum cauſa utrinq; agitatur, quoties aliqua re propoſita motus eſt, toties ſignificare quid ſentiat. Euenturum enim aiunt, ut quia pro uarietate propoſitionum argumentorumq; alius, atq; alius motus animi patiendus eſt, aliter atq; aliter eadem in cauſa, eodemq; in tempore ſentire, & interloqui uideatur. Sed de his, inquit, & cæteris huiuſcemodi iudicialis officij tractatibus, & nos poſthac, cùm erit otium, dicere quid ſentiamus, conabimur: & præcepta Aelij Tuberonis ſuper officio iudicis, quæ nuperrimè legi, recenſebimus. Quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud iudicem peti dixiſti: ſuadeo hercle tibi, utare M. Catonis prudentiſsimi uiri conſilio: qui in oratione quam pro L. Turio, contra Cn. Gellium, dixit, ita eſſe moribus maiorum traditum obſeruatumq; ait: ut ſi quid inter duos actum eſt, neq; tabulis, neq; teſtibus planum fieri poſsit, tum apud iudicem, quid de ea re

cognoſc

cognoſceret, uter ex ijs uir melior eſſet, quæreretur: & ſi pares eſſent, ſeu boni pariter ſeu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac ſecundum eum iudicaretur. In hac autem cauſa, de qua tu ambigis, optimus eſt, qui petit: unde petitur, deterrimus: & res eſt inter duos acta ſine teſtibus. Eas igitur, & credas ei, qui petit: condemnesq; eum, de quo petitur, quoniam, ſicuti dicis, duo pares non ſunt: & qui petit, melior eſt. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philoſophum decuit, ſuaſit. Sed maius ego, altiusq; id eſſe exiſtimaui, quàm quod meæ ætati, & mediocritati conueniret: ut cognouiſſe, & condemnaſſe de moribus, non de probationibus rei geſtæ uiderer: ut abſoluerem tamen inducere in animum non quiui, & propterea iuraui, mihi non liquere, atq; ita iudicatu illo ſolutus ſum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commeminit Phauorinus, hæc ſunt: Atque ego à maioribus memoria ſic accepi, Si quis quid alter ab altero peteret, ſi ambo pares eſſent, ſiue boni ſiue mali eſſent, quòd duo res geſsiſſent uti teſtes non intereſſent: illi unde petitur, ei potius credendum eſſe. Nunc ſi ſponſionem feciſſet Gellius cum Turio, ni uir melior eſſet Gellius, quàm Turius, nemo, opinor, tam inſanus eſſet, qui iudicaret meliorem eſſe Gellium quàm Turium. Si non melior eſt Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli infenſiq; inter ſeſe fuerint Xenophon & Plato. CAP. III.

Platonis & Xenophontis æmulatio.

QVi de Xenophontis Platonisq; uita & moribus pleraq; omnia exquiſitiſsimè ſcripſere, non abfuiſſe ab eis motus quoſdam tacitos, & occultos ſimultatis, æmulationisq; mutuæ putauere, & eius rei argumenta quædam coniectatoriè, ex eorum ſcriptis protulerunt. Ea ſunt profe-

ctò

ctò huiuſcemodi, quòd neque à Platone in tot numero libris mentio uſquam facta ſit Xenophontis: neque item contrà ab eo Platonis, in ſuis libris: quanquàm uterq;, ac maximè Plato complurium Socratis ſectatorum in ſermonibus, quos ſcripſit, commeminerit.* Id etiam eſſe non ſynceræ neq; amicæ uoluntatis indicium crediderunt, quòd Xenophon inclyto illi operi Platonis, quod de optimo ſtatu Reipublicæ, ciuitatisq; adminiſtrandæ ſcriptum eſt, lectis ex eo duobus ferè libris, qui primi in uulgus exierant, oppoſuit contrà, conſcripſitq; diuerſum regiæ adminiſtrationis genus, quod παιδείας κύρου inſcriptum eſt. Eo facto ſcriptoq; eius, uſque adeò permotum eſſe Platonem ferunt, ut quodam in libro mentione Cyri Regis habita, retractandi leuandiq; eius operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum & ſtrenuum fuiſſe dixerit, παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ παράπαν. Hæc enim uerba ſunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoq; ad iſta, quæ dixi, accedere, quòd Xenophon in libris, quos dictorum atq; factorum Socratis commentarios compoſuit, negat Socratem de cœli atq; naturæ cauſis rationibusq; unquam diſputauiſſe: ac ne diſciplinas quidem cæteras, quæ μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene beateq; uiuendum non pertinerent, aut attigiſſe, aut comprobaſſe. Idcircoq; turpiter eos mentiri dicit, qui diſſertationes iſtiuſmodi Socrati attribuerent. Hæc autem, inquiunt, Xenophon cùm ſcripſit, Platonem uidelicet notat, in cuius libris Socrates de Phyſica, & Muſica, & Geometria diſſerit. Sed enim de uiris optimis & grauiſſimis, ſi credendum hoc aut ſuſpicandum fuit, cauſam equidem eſſe arbitror non obtrectationis, neq; inuidiæ, neq; de gloria maiore pariendæ certationis. Hæc enim procul à moribus philoſophiæ abſunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt.

*Id etiam nō ſynceræ

Quæ

Quæ igitur eſt iſtius opinionis ratio? Hæc profectò eſt, æquiparatio ipſa plerunq; & parilitas uirtutum inter ſe conſimilium, etiam ſi contentionis ſtudium & uoluntas abeſt, ſpeciem tamen æmulationis creat. Nam cùm ingenia quædam magna duorum pluriumúe in eiuſdem rei ſtudio illuſtrium, aut pari ſunt fama, aut proxima, oritur apud diuerſos fautores eorum induſtriæ, laudisq; æſtimandæ contẽtio. Tum poſtea, ex alieno certamine ad eos quoq; ipſos contagium certationis adſpirat: curſusq; eorum ad* eandem uirtutis calcem pergentium, quando eſt compar uel ambiguus, in æmulandi ſuſpiciones non ſuo, ſed fauentium ſtudio delabitur, Proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare æmulariq; inter ſeſe exiſtimati ſunt: quia de ijs apud alios uter eſſet exuperantior certabatur: & quia duæ eminentiæ cùm ſimul iunctæ in arduum nituntur, ſimulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

Parilitas ingeniorum æmulationem parit.

*eundem uirtutis callem

Quòd aptè Chryſippus & graphicè imaginem Iuſtitiæ modulis, coloribusq; uerborum depinxit. CAP. IIII.

Chryſippus.

Condignè mehercle & condecorè Chryſippus in librorum, qui inſcribitur περὶ καλȣ̃ καὶ ἡδονῆς primo, os & oculos Iuſtitiæ, uultumq; eius ſeueris atq; uenerandis uerborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem Iuſtitiæ, fieriq; ſolitam eſſe dicit à pictoribus rhetoribusq; antiquioribus, ad hunc ferme modum: Forma atq; filo uirginali: aſpectu uehementi, & formidabili: luminibus oculorum acribus: neq; humilis, neq; atrocis, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate. Ex imaginis autem iſtius ſignificatione intelligi uoluit, iudicem, qui iuſtitiæ antiſtes eſt, oportere eſſe grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum, inadulabilem, contraq; improbos, nocentesq; immiſericordem,

Iuſtitia imago.

dem, atq; inexorabilem, erectumq́; & arduum, ac potentem, ui & maieſtate æquitatis, ueritatisq́; terrificum. Verba ipſa Chryſippi de iuſtitia ſcripta hæc ſunt:

Παρθένος δὲ εἶναι λέγεται, κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις. μὴ δὲ προσίεσθαι, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν, μήτε κολακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως, καὶ σκυθρωπὴ γράφεται, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον, καὶ δεδορκὸς βλέπουσα ὥς τε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου, τοῖς δὲ ἑτέροις, προσάντους. *Hæc uerba Chryſippi eò etiam magis ponenda exiſtimaui: ut prompta atq; expoſita ad conſiderandum, iudicandumq́; ſint. Quoniam legentibus nobis ea, delicatiores quidam diſciplinarum Philoſophi, Sæuitiæ imaginem iſtam eſſe, non Iuſtitiæ dixerunt.*

Lis atq; contentio Grãmaticorum Romæ illuſtriũ, enarrata, ſuper caſu uocatiuo uocabuli quod eſt Egregius. CAP. V.

DEfeſſus ego quondam ex diutina commentatione, laxandi, leuandiq́; animi gratia, in Agrippæ campo deambulabam: atq; ibi duos fortè Grammaticos conſpicatus, non parui in urbe Roma nominis, certationi eorum acerrimæ affui: cùm alter in caſu uocatiuo, Vir egregi dicendum contenderet, alter, Vir egregie. Ratio autem eius, qui egregi oportere dici cenſebat, huiuſcemodi fuit: Quæcunq;, inquit, nomina, ſeu uocabula recto caſu, numero ſingulari, us. ſyllaba finiuntur, in quibus ante ultimam ſyllabam poſita eſt, i, litera, ea omnia caſu uocatiuo, i, littera terminantur: ut Cœlius Cæli, modius modi, tertius terti, Accius Acci, Titius Titi, & ſimilia omnia, Sic igitur Egregius, quoniam us, ſyllaba, in caſu nominandi finitur, eamq́; ſyllabam præcedit, *Egregius.*

dit,i, litera:habere debebit in caſu uocandi,i, literam extremam: & idcirco Egregi*, non* Egregie*, rectius dicetur.* Nam *diuus,& riuus,& cliuus, non us,ſyllaba terminantur, ſed ea quæ per duo u, ſcribenda eſt.* Propter *cuius ſyllabæ ſonum declarandum, reperta erat noua litera,* F, *quæ digamma appellabatur.* Hoc *ubi alter audiuit:* O', *inquit, egregie* Grammatice, *uel ſi id mauis, egregiſſime: dic, oro te,*Inſcius,& Impius, & Sobrius,& Ebrius, & Proprius, & Propitius,& Anxius,& Contrarius, *quæ,us,ſyllaba finiuntur, in quibus ante ultimam ſyllabam,i,litera eſt, quem caſum uocandi habent? me enim pudor, & uerecũdia tenet, pronũtiare ea ſecundum tuam definitionẽ.*Sed *cùm ille paulisper oppoſitu horum uocabulorum commotus reticuiſſet, & mox tamen ſe collegiſſet, eandemq́; illam quam definierat regulam retineret & propugnaret: diceretq́; &* Propri, & Propiti,& Anxi, & Contrari *itidem in caſu uocatiuo dicendum: quia &* Aduerſarius & Extrarius *ita diceretur,*Inſcium *quoq; &* Impium,& Ebrium,& Sobrium, *inſolentius quidem paulò,ſed rectius per,i,literam, non per e, in caſu eodem pronuntiandum: eaq́; inter eos contentio cùm longius duceretur, non arbitratus ego operæpretium eſſe,eadem hæc iſta diutius audire: clamantes compugnanteſq́; illos reliqui.*

Digamma.

Cuiuſmodi ſint,quæ ſpeciem doctrinarũ habeant,ſed neq; delectent,neq; utilia ſint:atq; inibi de uocabulis ſingularum urbium,regionumq́; immutatis. CAP. VI.

HOmo *nobis familiaris, in literarum cultu non ignobilis, magnamq́; ætatis partem in libris uerſatus:* Adiutum, *inquit, ornatumq́; uolo ire* Noctes *tuas: & ſimul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis (ut*

ipſe

ipſe dicebat) præſcatentem: quem elaboratum ſibi eſſe ait ex multis, & uarijs, & remotis lectionibus: ut ex eo ſumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio *cupidus, & libens: tanquã ſi copiæ cornu nactus eſſem: & recondo me penitus, ut ſine arbitris legam.* At *quæ ſcripta erant, prò Iupiter, mera miracula: Quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus eſt: & quot fuerint* Pythagoræ *nobiles, quot* Hippocrates*: & cuiuſmodi* Homerus *dicat in* Vlyßis *domo* σειρῆνες *: quam ob cauſam* Telemachus *cubans iunctum ſibi cubantem* Piſiſtratum*, non manu attigerit, ſed pedis ictu excitarit:* εὐρύκλεια Telemachum *quo genere clauſtri incluſerit: & quapropter idem poëta roſam non norit, oleum ex roſa norit.* Atq; *illud etiam ſcriptum fuit, quæ nomina fuerint ſociorum* Vlyßis*, qui à* Scylla *rapti laceratiq; ſunt, utrum* ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ Vlyßes *errauerit* κατ' ἀρίσταρχον, *an* ἐν τῇ ἔξω κατὰ κράτητα. Id *etiam iſtic ſcriptum fuit, qui ſint apud* Homerum *uerſus* ἰσόψηφοι*: & quorum ibi nominum reperiatur* παραστιχίς*: & quis adeò uerſus ſit, qui per ſingula uocabula ſingulis ſyllabis increſcat: ac deinde qua ratione dicit ſingulas pecudes, in ſingulos annos terna parere: & ex quinq; operimẽtis, quibus* Achillis *clypeus munitus eſt: quod factum ex auro eſt, ſummum ſit an medium: & præterea quibus urbibus regionibusq; uocabula iam mutata ſint: quòd* Bœotia *antè appellata fuerit* Aonia*, quòd* Aegyptus Aëria *dicta eſt, quòd* Creta *eodem quoq; nomine* Aëria *dicta eſt, quòd* Attica ἀκτὴ, & Acta *apud poëtam, quòd* Corinthus Ephyre*, quòd* Macedonis *ora* ἠμαθία*, quòd* Theſſalia αἱμονία*, quòd* Tyrus Sarra*, quòd* Thracia *antè* Sithon *dicta ſit, quòd* Seſton ποσειδώνειον. Hæc *atque item alia multa iſtiuſmodi*

Aonia. *Aëria.* *Ephyre.* *Emathia.* *Hæmonia.* *Sarra.* *Sithon.*

ſcripta in eo libro fuerant. Quem cùm ſtatim properans redderem, ὄναιό σε, inquam, doctiſsimè uirorum, ταύτης τῆς πολυμαθίας: & librum hunc opulentiſsimum recipe, nil prorſus ad noſtras paupertinas literas congruentem. Nam meæ Noctes, quas inſtructum ornatumq; iſti, de uno maximè illo uerſu Homeri quærunt, quem Socrates præ omnibus ſemper rebus ſibi eſſe cordi dicebat:

Paupertinus.

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Quòd M. Varro Cn. Pompeio conſuli primum deſignato commentarium dedit, quem appellauit ipſe Iſagogicum de officio ſenatus habendi. CAP. VII.

*primum conſul

CN. Pompeio *conſulatus primus cum Marco Craſſo deſignatus eſt. Eum magiſtratum Pompeius cùm initurus foret, quoniam per militiæ tempora, ſenatus habendi conſulendiq; rerum expers humanarum fuit: M. Varronem familiarem ſuum rogauit, uti commentarium faceret εἰσαγωγικόν (ſic enim Varro ipſe appellat) ex quo diſceret, quid facere diceréq; deberet, cùm ſenatum conſuleret. Eum librum commentarium, quem ſuper ea re Pompeio fecerat, periſſe Varro ait in literis, quas ad Oppianum dedit, quæ ſunt in libro epiſtolicarum quæſtionum IIII. In quibus literis, quoniam quæ antè ſcripſerat non comparebant, docet rurſum multa ad eam rem *ducentia. Primùm ibi ponit, quæ fuerint, per quos more maiorum ſenatus haberi ſoleret, eosq; nominat, Dictatorem, Conſules, Prætores, Trib. Pleb. Interregem, Præfect. urbis: neque alij, præter hos, ius fuiſſe dixit facere Senatuſconſultum: Quotiesq; uſu ueniſſet, ut omnes iſti magiſtratus eodem tempore Romæ eſſent, tum quo ſuprà ordine ſcripti eſſent, qui eorum prior alijs eſſet, ei potiſsimum ſenatus conſulendi ius fuiſſe. Addit deinde extraor

*cõducentia

traordinario iure Tribunos quoque militares, qui pro Conſulibus fuiſſent: item Decemuiros, quibus imperium conſulare tum eſſet: item Triumuiros reipub. conſtituendæ cauſa creatos, ius conſulendi ſenatum habuiſſe. Poſtea ſcribit de interceßionibus: dixitq; intercedendi, ne Senatuſconſultum fieret, ius fuiſſe ijs ſolis, qui eadem poteſtate, qua ij, qui Senatuſconſult. facere uellent, maiores'ue eſſent. Tum adſcripſit de locis in quibus Senatuſconſultum fieri iure poſſet: docuit confirmauitq; niſi in loco per Aug. conſtituto, quod templum appellaretur, Senatuſconſul. factum eſſet, iuſtum id non fuiſſe: propterea & in curia Hoſtilia, & in Pompeia, & poſt in Iulia, cùm profana ea loca fuiſſent, templa eſſe per Augu. conſtituta. ut in ijs Senatuſconſulta more maiorum iuſta fieri poſſent. Inter quæ id quoq; ſcriptum reliquit, non omneis ædes ſacras templa eſſe: ac ne ædem quidem Veſtæ templum eſſe. Poſt hæc deinceps dicit Senatuſconſul. ante exortum, aut poſt occaſum ſolem factum, ratum non fuiſſe: opus etiam Cenſorium feciſſe exiſtimatos, per quos eo tempore Senatuſconſul. factum eſſet. Docet deinde inibi multa: quibus diebus haberi Senatum ius non ſit: immolareq; hoſtiam prius, auſpicariq; debere, qui Senatum habiturus eſſet: de rebus quoque diuinis prius, quàm humanis ad Senatum referendum eſſe: tum porrò referri oportere, aut infinitè de republi. aut de ſingulis rebus finitè: Senatuſq; conſ. fieri duobus modis: aut per diſceßionem, ſi conſentiretur: aut ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas: ſingulos autem debere conſuli gradatim, incipi'que à conſulari gradu: ex quo gradu ſemper quidem antea primum rogari ſolitum, qui princeps in Senatum lectus eſſet. Tum autem, cùm hæc ſcriberet, nouum

Aug. id eſt, augures.

Templum.

Opus cenſoriũ, pro re animaduerſione digna.

morem inſtitutum refert, per ambitionem, gratiamq́; : ut is primus rogaretur, quem rogare uellet, qui haberet Senatum : dum is tamen ex gradu conſulari eſſet. Præter hæc de pignore quoque capiendo diſſerit : deq́; multa dicenda Senatori, qui cum in Senatum uenire deberet, non adeſſet. Hæc & alia quædam id genus in libro, quo ſuprà dixi, M. Varro in epiſtola ad Oppianum ſcripta executus eſt. Sed quòd ait Senatuſconſultum duobus modis fieri ſolere, aut conquiſitis ſententijs, aut per diſceßionem: parum conuenire uidetur cum eo, quod Atteius Capito in Coniectaneis ſcriptum reliquit. Nam in libro ducenteſimo quinquageſimonono, Tuberonem dicere ait, nullum ſenatuſconſultum fieri poſſe, non diſceßione facta : quia in omnibus ſenatuſconſultis, etiam in ijs, quæ per relationem fierent, diſceßio eſſet neceſſaria : idq́; ipſe Capito uerum eſſe affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius, accuratiusq́; nos memini ſcribere.

Quæſitum eſſe diſſenſumq́; an præfectus Latinarum cauſa creatus, ius ſenatus conuocandi conſulendiq́; habeat.

CAPVT VIII.

PRæfectum urbi, Latinarum cauſa relictum, Senatum habere poſſe Mutius negat : quoniam ne Senator quidem ſit, neq́; ius habeat ſententiæ dicendæ : cùm ex ea ætate præfectus fiat, quæ non ſit ſenatoria. Marcus autem Varro in quarto epiſtolicarum quæſtionum, & Atteius Capito in Coniectaneorum ducenteſimo quinquageſimo nono, ius eſſe præfecto Senatus habendi dicunt : deq́; ea ré aſſenſum eſſe Capitonem Tuberoni, contra ſententiam Mutij, refert. Nanq́; & Tribunis (inquit) plebis ſenatus habendi ius erat : quanquàm Senatores non eſſent, ante Atinium plebiſcitum.

A. GEL

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER XV.

Quòd in Q. Claudii annalibus ſcriptum eſt lignum alumine illitum non ardere. CAP. I.

DECLAMAVERAT Antonius Iulianus rhetor, præterquàm ſemper alias, tum uerò nimium quàm delectabiliter, & feliciter. Sunt enim ferme ſcholaſticæ iſtæ declamationes, eiuſdem hominis, eiuſdemq; facundiæ: non eiuſdem tamen quotidie felicitatis. Nos ergo familiares eius circunfuſi undiq;, eum proſequebamur domum: cùm deinde ſubeuntes montem Ciſpium, conſpicimus inſulam quandam occupatam igni, multis arduiſq; tabulatis editam, & propinqua iam omnia flagrare uaſto incendio. Tum quiſpiam ibi ex comitibus Iuliani: Magni, inquit, reditus urbanorum prædiorum, ſed pericula ſunt longè maxima. Si quid autem poſſet remedij fore; ut ne tam aßiduè domus Romæ arderent: uenum hercle dediſſem res ruſticas, & urbicas emiſſem. Atqui illi Iulianus, læta (ut mos eius fuit) inter fabulandum uenuſtate: Si annalem, inquit, undeuigeſimum Q. Claudij legiſſes, optimi & ſynceriſsimi ſcriptoris, docuiſſet te profectò Archelaus, regis Mithridatis præfectus, qua medela, quaq; ſolertia ignem defenderes: ut ne ulla tua ædificatio è ligno, correpta atq; inſinuata flammis, arderet. Percontatus ego ſum, quid eſſet illud mirum Quadrigarij: Repetit: In eo igitur libro ſcriptum inueni, cùm oppugnaret L. Sylla in terra Attica Piræum: & contrà Archelaus regis

Ant. Iulianus

Ciſpius mons.

giſ, Mithridatis præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia ſtructam, cùm ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quiſſe: quòd ab Archelao alumine oblita fuiſſet. Verba Quadrigarij ex eo libro hæc ſunt: Tum Sylla conatus eſt, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam, quam ille interpoſuit, ligneam incenderet. Venit, acceßit, ligna ſubdidit, ſubmouit Græcos, ignem admouit: ſatis ſunt diu conati, nũquàm quiuerunt incendere, ita Archelaus omnem materiam obliuerat alumine: quod Sylla atq; milites mirabantur. Et poſtquàm non ſuccendit, reduxit copias.

Aluminis uis ignem depellit.

Quòd Plato in libris quos de legibus compoſuit, largiores lætioresq; in conuiuiis inuitatiunculas uini nõ inutiles eſſe exiſtimauerit. CAP. II.

Ebrioſus philoſophaſter.

EX inſula Creta quiſpiam ætatem Athenis agens, Platonicum eſſe ſe philoſophum dicebat, & uideri ergeſtiebat. Erat autem nihili homo, & nugator, atq; in Græcæ facundiæ gloria iactabundus. Præterea uini libidine adusq; ludibria ebrioſus. Is in conuiuijs iuuenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ ſolenne nobis fuit, ſimulatq; modus epulis factus, & utiles delectabilesq; ſermones cœperant, tum ſilentio ad audiendum petito, loqui cœptabat. Atq; id genus uili & incondita uerborum caterua, hortabatur omnes ad bibendum: idq; ſe facere ex decreto Platonico prædicabat: tanquam Plato in libris quos de legibus compoſuit, laudes ebrietatis copioſißimè ſcripſiſſet, utilemq; eam eſſe bonis ac fortibus uiris cenſuißet. Ac ſimul inter eiuſmodi orationem, crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat: Fomitem eſſe quendam dicens, & incitabulum ingenij uirtutisq;, ſi mens & corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in I. &

Ebrietas qualis à Platone laudetur.

in 11. de legibus, non (ut ille nebulo opinabatur) ebrietatem iſtam turpiſsimam, quæ labefacere & minuere hominum mentes ſolet, laudauit: ſed hanc largiorem paulò, iucundioremq; uini inuitationem, quæ fieret ſub quibuſdam quaſi arbitris, & magiſtris conuiuiorum ſobrijs, non improbauit. Nam & modicis honeſtisq; inter bibendum remiſsionibus, refici integrariq; animos, ad inſtauranda ſobrietatis officia exiſtimauit: reddiq; eos ſenſim lætiores, atque ad intentiones rurſus capiendas fieri habiliores. Et ſimul ſi qui penitus in ijs affectionum cupidatatumq; errores ineſſent, quos aliquis pudor reuerens concelaret: ea omnia ſine graui periculo, libertate per uinum data detegi, & ad corrigendum medendumq; fieri opportuniora. Atq; etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas eſſe, neq; reſpuendas huiuſcemodi*exhortationes, aduerſum propulſandam uini uiolentiam: Neq; ullum unquam continentem prorſus ac temperantem ſatis fideliter uiſum eſſe, cuius uita uictusq; non inter ipſa errorum pericula, & in medijs uoluptatum illecebris explorata ſit. Nam cui Libentiæ Gratiæq; omnes conuiuiorum incognitæ ſint, quiq; illarum omnino expers ſit, ſi eum fortè ad participandas eiuſmodi uoluptates aut uoluntas tulerit, aut caſus induxerit, aut neceſsitas compulerit, deliniri plerunq; & capi: Neque mentem animumq; eius cōſiſtere, ſed ui quadam noua ictum labaſcere. Congrediendum igitur cenſuit, & tanquam in acie quadam cum uoluptarijs rebus, cumq; iſta uini licentia comminus decernendum: ut aduerſum eas non fuga ſimus tuti, nec abſtinentia, ſed uigore animi, & conſtanti præſentia, moderatoq; uſu temperantiam continentiamq; tueamur: & calefacto ſimul, refotoq; animo, ſi quid in eo uel frigidæ triſtitiæ, uel torpentis uerecundiæ fuerit, diluamus.

*exercitationes,

Libentia.

Quid M.Cicero de particula iſta, au, ſenſerit ſcripſeritq́; , quæ præpoſita eſt uerbis aufugio & aufero. & an in uerbo autumo eadem iſta hæc præpoſitio eſſe uideri debeat. CAPVT III.

LEgimus librum Ciceronis, qui inſcriptus eſt, Orator. in eo libro Cicero cùm dixiſſet uerba hæc, aufugio & aufero, compoſita quidem eſſe ex præpoſitione ab, & ex uerbis fugio & fero: ſed eam præpoſitionem, quò fieret uox pronuntiatu audituq́; lenior, uerſam mutatamq́; eſſe in au, ſyllabam, cœptumq́; eſſe dici aufugio & aufero, pro abſugio & abfero: Cùm hæc, inquam, ita dixiſſet, tum poſteà ibidem ſuper eadem particula ita ſcripſit: Hæc, inquit, præpoſitio præter hæc duo uerba, nullo alio in uerbo reperietur. Inuenimus autem in commentario Nigidiano, uerbum autumo compoſitum ex ab, præpoſitione, & uerbo æſtumo: dictumq́; intercisè autumo, quaſi abæſtumo, quod ſignificaret totum æſtumo, tanquam abnumero. Sed (quod ſit cum honore multo dictum P.Nigidij hominis eruditißimi) audacius hoc argutius'que eſſe uidetur quàm uerius. Autumo enim non id ſolum ſignificat, ſed & dico, & opinor, & cenſeo: cum quibus uerbis præpoſitio iſta neq; cohærentia uocis, neq; ſignificatione ſententiæ conuenit. Præterea uir acerrimæ in ſtudio literarum licentiæ M.Tullius non ſola eſſe hæc duo uerba dixiſſet, ſi reperiri poſſet ullum tertium. Sed illud magis quæri, inſpici'que dignum eſt, uerſa'ne ſit & mutata ab, prepoſitio in, au, ſyllabam, propter lenitatem uocis, an potius, au, particula ſua ſit propria origine: & *proinde ut pleræq; aliæ præpoſitiones à Græcis, ita hæc quoq; inde accepta ſit: ſicuti eſt in illo uerſu Homeri:

Aufugio. Aufero. Autumo. Au particula. *perinde

Αὐέρυσαν μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν,
Καὶ ἄβρομοι αὐίαχοι.

Hiſt

Hiſtoria de Venditio Baſſo ignobili homine, quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditum eſt.

CAPVT IIII.

IN ſermonibus nuper fuit ſeniorum hominum & eruditorum, multos in uetere memoria altiſsimum dignitatis gradum aſcendiſſe ignobiliſsimos prius homines & deſpicatiſsimos. Nihil enim adeò tamen de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt quæ de Ventidio Baſſo *ſcripta ſunt.* *Ventidius Baſſus.* *Eum* Picentem *fuiſſe genere, & loco humili: & matrem eius à* Pompeio Strabone, Pompeij *Magni patre, bello ſociali, quo Aſculanos ſubegit, captam cum ipſo eſſe: mox triumphante* Pompeio Strabone, *eum quoq; puerum inter cæteros ante currum Imperatoris ſinu matris uectum eſſe: pòſt cum adoleuiſſet, uictum ſibi ægrè quæſiſſe: eumq; ſordidè inueniſſe, comparandis mulis & uehiculis magiſtratibus, qui ſortiti prouincias forent, præbenda publicè conduxiſſe:* In iſto *quæſtu notum eſſe cœpiſſe* C. Cæſari, *& cum eo profectum eſſe in Gallias. Tum quia in ea prouincia ſatis nauiter uerſatus eſſet, & deinceps ciuili bello mandata ſibi pleraq; impigrè & ſtrenuè feciſſet, non modò in amicitiam Cæſaris, ſed ex ea in ampliſsimum quoq; ordinem perueniſſe.* Mox Tribunum *quoque plebis, ac deinde* Prætorem *creatum, atque in eo tempore iudicatum eſſe à ſenatu hoſtem cum* M. Antonio: *Pòſt uerò coniunctis partibus, non priſtinam tantum dignitatem recuperaſſe, ſed* Pontificatum, *ac deinde conſulatum quoq; adeptum eſſe: eamq; rem tam intoleranter tuliſſe* Pop. Rom. *qui Ventidium Baſſum meminerat curandis mulis uictitaſſe, ut uulgò per uias urbis uerſiculi proſcriberentur:*

Concurrite omnes Augures, Aruſpices:
Portentum inuſitatum conflatum eſt recens:

Nam mulos qui fricabat, conſul factus eſt.
Eundem Baſſum Suetonius Tranquillus præpoſitum eſſe à M. Antonio prouincijs orientalibus, Parthos'que in Syriam introrumpentes, tribus ab eo prælijs fuſos ſcribit: eumq; primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita publico funere ſepultum eſſe.

Verbum Profligo à pleriſq; dici impropriè inſciteq;.

CAPVT V.

Sicut alia uerba pleraque ignoratione & inſcitia improbè dicentium, quæ non intelligant, deflexa ac deprauata ſunt à ratione recta & conſuetudine: ita huius quoque uerbi, quod eſt Profligo, ſignificatio uerſa & corrupta eſt. Nam cùm ab affligendo, & ad perniciem interitumq; deducendo, inclinatum id tractumq; ſit: ſemper eo uerbo, qui diligenter locuti ſunt, ita uſi ſint, ut profligare dicerent prodigere & deperdere, profligatasq; res quaſi proflictas & perditas appellarint: nunc audio ædificia & templa, & alia ferè multa, quæ propè abſoluta affecta'que ſunt, in profligato eſſe dici, ipſa'que eſſe iam profligata. Quapropter urbaniſſimè reſpondiſſe Prætorem non indoctum uirum barbatulo cuidam ex aduocatorum turba, Sulpitius Apollinaris in quadam epiſtola ſcriptum reliquit. Nam cùm ille, inquit, rabula audaculus ita poſtulaſſet, uerbaq; ita feciſſet: Omnia uir clariſſime negotia, de quibus te cogniturum eſſe hodie dixiſti, diligentia & uelocitate tua profligata ſunt: unum id ſolùm relictum eſt, de quo rogo audias. Tum Prætor ſatis ridiculè: An illa negotia, de quibus iam cognouiſſe me dicis, profligata ſint, equidem neſcio: hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdubio, ſiue id audiam, ſiue non audiam, profligatum eſt. Quod ſignificare autem uolunt qui profligatum dicunt, ij, qui La-

Profliga.

tinè

tinè locuti ſunt, non profligatum, ſed affectum dixerunt: ſicut M. Cicero in oratione, quam habuit de prouincijs conſularibus. Eius uerba hæc ſunt: bellum affectum uidemus, & uerè ut dicam, penè confectum. Item infrà: Nam ipſe Cæſar, quid eſt quod in ea prouincia cõmorari uelit, niſi ut ea, quæ per eum affecta ſunt, perfecta Reipub. tradat? Idem Cicero in Oeconomico: Cùm uerò affecta iam propè æſtate, uuas à ſole miteſcere tempus eſt. Affectum.

In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo, manifeſtè eſſe erratum in ea parte, in qua ſcriptum eſt: ſuper Hectore & Aiace. CAP. VI.

IN libro M. Tullij, qui eſt ſecundus de gloria, manifeſtus error eſt non magnæ rei. Quem errorem eſſe poßit cognoſcere non aliquis eruditorum, ſed qui tantum legerit Ὁμήρου τὸ η. Quamobrem non tàm id mirabamur erraſſe in eam rem M. Tullium, quàm non eſſe animaduerſum hoc poſtea, correctumq́; uel ab ipſo, uel à Tirone liberto eius, diligentißimo homine, & librorum patroni ſui ſtudioſißimo. ita enim ſcriptum in eo libro eſt: Apud eundem poëtam Aiax cum Hectore congrediens, depugnandi cauſa, agit ut ſepeliatur, ſi ſit fortè uictus: declaratq́; ſe uelle, ut ſuum tumulum multis etiam pòſt ſeculis prætereuntes ſic loquantur: Ciceronis error.

Hic ſitus eſt, uitæ iampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe.
Fabitur hoc aliquis, mea ſemper gloria uiuet.

Huius autem ſententiæ uerſus, quos Cicero in linguam Latinam uertit, non Aiax apud Homerum dicit, neque Aiax agit, ut ſepeliatur: ſed Hector dicit, & Hector de ſepultura agit, prius quàm ſciat, an ſecum depugnandi cauſa congreſſurus ſit Aiax:

Ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατατεθνειῶτος

Ὅν

Ὅρ ποτ᾽ ἀριϛεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ.
Ὥς ποτέ τις ἐρέει, τὸ δ᾽ ἐμὸν κλέος οὔποτ᾽ ὀλεῖται.

Obſeruatum eſſe in ſenibus, quòd annum ferè ætatis tertium & ſexageſimum agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua inſignitum: atque inibi ſuper eadem obſeruatione exemplum appoſitum Epiſtolæ diui Auguſti, ad Caium nepotem. CAP. VII.

Annus xiij. climacteric⁹, id eſt, ſcalarius.

OBſeruatum in multa hominum memoria, expertumq́; eſt in ſenioribus pleriſq; omnibus, ſexageſimumtertium uitæ annum cum periculo & clade aliqua uenire, aut corporis, morbiq́; grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ægritudinis. Propterea *qui rerum uerborumq́; iſtiuſmodi ſtudio tenentur, cum ætatis annum appellant* κλιμακτηρικόν. Nocte *quoq; iſta proxima ſuperiore, cùm librum epiſtolarum* D. Auguſti, *quas ad Caium nepotem ſuũ ſcripſit, legeremus: duceremurq́; elegantia orationis, neq; moroſa, neque anxia, ſed facili hercle, & ſimplici: id ipſum in quadam epiſtola ſuper eodem anno ſcriptum offendimus.* Eiuſq́; *epiſtolæ exemplum hoc eſt:* IX. Cal. Octobres: *Aue mi Cai, meus ocellus iucundiſſimus, quem ſemper medius fidius deſidero, cùm à me abes: Sed præcipue diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium, quem (ubicunque hoc die fuiſti) ſpero lætum & bene ualentem celebraſſe quartum & ſexageſimum natalem meũ.* Nam, *ut uides,* κλιμακτῆρα *communem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum annum euaſimus.* Deos *autem oro, ut mihi quantumcunque ſupereſt temporis, id ſaluis nobis traducere liceat, in ſtatu* Reipub. *feliciſſimo* ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris, de cœnarum atque luxuriæ exprobatione: qua uſus eſt, cùm legem Liciniam de ſumptu minuendo ſuaſit.

CAPVT VIII.

Cùm

CVm legeremus orationem ueterem Phauorini, non indiſerti uiri: quam orationem totam, ut meminiſſe poſſemus, odio eſſe hercle iſtiuſmodi ſumptus, atque uictus perdidicimus. Verbaq; appoſuimus Phauorini, quæ hæc ſunt: Præfecti popinæ, atque luxuriæ negant cœnam lautam eſſe, niſi cùm libentiſſimè edis, tum auferatur, & alia eſca melior atque amplior ſuccenturietur. Is nunc flos cœnæ habeatur inter iſtos, quibus ſumptus & faſtidium pro facetijs procedit: Qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comeſſe oportere: cæterarum auium atque altilium, niſi tantum apponatur, ut à cluniculis inferiori parte ſaturi fiant, conuiuium putant inopia ſordere: ſuperiorem partem auium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere: Si proportione creſcit luxuria, & debere epulas creſcere. Videte quid relinquitur: niſi ut delibari ſibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur: quando ſtratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm Dijs immortalibus adornatur. *Phauorinus in luxum epularũ.* *Cluniculi.*

Quòd Cæcilius poëta frontem genere uirili, non poëticè, ſed cum probatione & cum analogia appellauit.

CAPVT IX.

VErè ac diſertè Cæcilius hoc in Subditititio ſcripſit:
Nam ij ſunt inimici peſſumi, fronte hilaro,
Corde triſti: quos neq; ut apprehendas, neq; ut mittas, ſcias. Hos ego uerſus, cùm de quodam iſtiuſmodi homine ſermones eſſent, in circulo fortè iuuenum eruditorum dixi. Tum de grammaticorum uulgò quiſpiam nobiſcum ibi aſſiſtens, non ſanè ignobilis: Quanta (inquit) licentia audaciaq; Cæcilius hic fuit: cùm fronte hilaro, non fronte hilara dixit, & tam immanem ſolœciſmum nihil ueritus eſt. Imò, inquam, potius nos & quàm audaces, & quàm licent

licentes ſumus, qui frontem improbè indocteq́; non uirili genere dicimus: cùm & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & ueterum autoritas, non hanc, ſed hunc frontem debere dici ſuadent. Quippe M. Cato *in quinta Originum, ita ſcripſit:* Poſtridie *ſignis collatis, æquo fronte, peditatu equitibus, atq; alijs, cùm hoſtium legionibus pugnauit.* Recto *quoque fronte idem* Cato, *eodem in libro dicit. At ille ſemidoctus grammaticus:* Miſſas, *inquit, autoritates facias, quas quidem ut habeas, poſſe fieri puto: ſed rationem dic, quam non habes.* Atque *ego his eius uerbis, ut tum ferebat ætas, irritatior:* Audi, *inquam, mi magiſter rationem, falſam quidem, ſed quam redarguere falſam eſſe tu non queas.* Omnia, *inquam, uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur: generis maſculini ſunt, ſi in genitiuo quoque caſu eadem ſyllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contra renitens:* Audi, *inquit, diſcipule plura alia conſimilia, quæ non ſint generis maſculini.* Petebant *ibi omnes, ut uel unum ſtatim diceret.* Sed *cùm homo uultum intorqueret, & non hiſceret, coloresq́; mutaret, tum ego interceſſi: &,* Vade, *inquam, nunc, & habeto ad requirendum* x x x. *dies.* Poſtquàm *inueneris, repetes nos.* Atque *ita hominem nulli rei ad indagandum uocabulum, quo reſcinderet finitionem fictam, dimiſimus.*

De uoluntario & admirando interitu uirginum Mileſiarum. CAP. X.

PLutarchus *in librorum, quos* περὶ ψυχῆς *inſcripſit, primo, cùm de morbis diſſereret in animos hominum incidentibus, uirgines dixit* Mileſij *nominis, fermè quot tum in ea ciuitate erant, repentè ſine ulla euidenti cauſa, uoluntatem cepiſſe obeundæ mortis, ac deinde plurimas uitam ſuſpendio amiſiſſe. Id cùm accideret in dies crebrius,*

neque

neque animis earum mori perſeuerantium medicina adhiberi quiret: decreuiſſe Mileſios, ut uirgines, quæ corporibus ſuſpenſis demortuæ forent, ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui eſſent præuinctæ, efferrentur. Poſt id decretum, uirgines uoluntariam mortem non petiſſe: pudore ſolo deterritas, tam inhoneſti funeris. *Mileſiæ uirgines.*

Verba ſenatuſconſulti, de exigendis urbe Roma philoſophis: item uerba edicti Cenſ. quo improbati & coerciti ſunt, qui diſciplinam rhetoricam inſtituere & exercere Romæ cœperant. CAP. XI.

CAio Fannio Strabone, M. Valerio Meſſala COSS. *ſenatuſconſultum de Philoſophis & rhetoribus Latinis factum eſt. M. Pomponius Præt. Senatum conſuluit, quòd uerba facta ſunt de philoſophis, & rhetoribus: De ea re ita cenſuerunt, ut M. Pomponius Prætor animaduerteret, curaretq́; (uti ei è Rep. fideq́; ſua uideretur) uti Romæ ne eſſent. Aliquot deinde annis poſt id Senatuſconſultũ, Cn. Domitius Aenobarbus, & L. Licinius Craſſus Cenſores de coërcendis rhetoribus Latinis ita edixerunt: Renuntiatum eſt nobis eſſe homines, qui nouum genus diſciplinæ inſtituerunt, ad quos iuuentus in ludum conueniat: eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinos rhetoras: ibi homines adoleſcentulos dies totos deſidere. Maiores noſtri qui liberos ſuos diſcere, & quos in ludos itare uellent, inſtituerunt. Hæc noua, quæ præter conſuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neque placent, neque recta uidentur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eò uenire conſueuerunt, uiſum eſt faciundum, ut oſtenderemus noſtram ſententiam, nobis non placere. Neque illis ſolùm temporibus nimis rudibus, necdum Græca doctrina expolitis, philoſophi ex urbe Roma pulſi ſunt, uerumetiam Domitiano* *Philoſophi rhetoresq́; urbe eiecti.*

imper

imperante, ſenatuſc. eiecti, atque urbe & Italia interdicti ſunt. Qua tempeſtate Epictetus quoque philoſophus propter id ſenatuſconſultum Nicopolim Roma deceßit.

Epictetus philoſophus.

Locus ex oratione Gracchi de Parſimonia, ac de pudicitia ſua memoratiſsimus. CAP. XII.

Gracchi parſimonia.

CAius Gracchus, cùm ex Sardinia rediijt, orationem ad populum in concione habuit. ea uerba ſunt hæc: Verſatus ſum, inquit, in prouincia, quomodo ex uſu ueſtro exiſtimabam eſſe, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar. Nulla apud me fuit popina, neq; pueri eximia facie ſtabant: ſed in conuiuio liberi ueſtri modeſtius erant, quàm apud principem. Pòſt deinde hæc dicit: Ita uerſatus ſum in prouincia, ut nemo poſſet uerè dicere aſſem, aut eo plus in muneribus me accepiſſe, aut mea opera quempiam ſumptum feciſſe. Biennium enim fui in prouincia. Si ulla meretrix domum meam introiuit, aut cuiuſquam ſeruulus propter me ſolicitatus eſt, omnium nationum poſtremißimum nequißimumq; exiſtimatote. Cùm à ſeruis eorum tam caſtè me habuerim, inde poteritis conſiderare quomodo me putetis cum liberis ueſtris uixiſſe. atq; ibi ex interuallo: Itaque, inquit, Quirites, cùm Roma profectus ſum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Alij uini amphoras, quas uini plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.

De uerbis inopinatis, quæ utroqueuerſum dicuntur, & à grammaticis communia uocantur. CAP. XIII.

Cõmunia uerba multa.

VTor, & uereor, & hortor, & conſolor, cõmunia uerba ſunt, ac dici utroqueuerſum poſſunt: uereor te, & uereor abs te: id eſt, tu me uereris: utor te, & utor abs te, id eſt, tu me uteris: hortor te, & hortor abs te, id eſt, tu

me hortaris: conſolor te, & conſolor abs te, id eſt, tu me conſolaris. Teſtor quoq; & interpretor, ſignificatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba hæc omnia ex altera parte inuſitata: & an dicta ſunt in eam quoq; partem, quæri ſolet. Afranius in Conſobrinis:

Hem *iſte parentum eſt uitabilis liberis: *hiſce
Vbi malunt metui quàm uereri ſe à ſuis.

Hic uereri ex ea parte dictum eſt, qua eſt non uſitatior. Nouius in Ligararta Liciniaria, uerbum, quod eſt Vtitur, ex contraria parte dicit: Quia ſuppellex multa, quæ non utitur, emitur tamen: id eſt, quæ uſui non eſt. M. Cato in quinta origine: Exercitum, inquit, ſuum pranſum, paratum, cohortatum eduxit foras, atque inſtruxit. Conſolor quoque in partem alteram, præterquàm dici ſolitum eſt, in epiſtola Q. Metelli, quam cùm in exilio eſſet, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: Ac cùm animum, inquit, ueſtrum erga me uideo uehementer conſolor: & fides, uirtusq; ueſtra mihi ante oculos uerſatur. Teſtata itidem & Interpretata, eadem ratione dixit M. Tullius, in primo libro de diuinatione: ut Teſtor, Interpretorq; uerba communia uideri debeant. Salluſtius quoq; eodem modo, Dilargitis proſcriptorum bonis, dicit, tanquam uerbum Largior ſit ex uerbis communibus. Veritum autem, ſicut Puditum, & Pigitum, non perſonaliter per infinitum modum dictum eſſe, non à uetuſtioribus tantum uidemus, ſed à M. quoq; Tullio in ſecundo de Finibus. Primũ, inquit, Ariſtippi Cyrenaicorũq; omnium, quos nõ eſt ueritum, in ea uoluptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moueret, ſummum bonũ ponere. Dignor quoq;, & Veneror, & Confiteor, & Teſtor, habita ſunt in uerbis communibus, ſicut illa in Vergilio dicta ſunt: Veritum imperſonaliter.

Coniugio Anchiſa Veneris dignitate ſuperbo. Et:

A Cur

—Curſusq́; dabit uenerata ſacerdos.

Confeßi autem æris, de quo facta confeßio eſt, in XII. *tabulis ſcriptum eſt his uerbis:* Aeris confeßi, rebusq́; iudicatis XXX. dies iuſti ſunto. *Item ex iiſdem tabulis id quoque eſt:* Quæ ſi erit teſtatior, libripens'ue fuerit, in teſtimoniū feriatur, improbus inteſtabilisq́; eſto.

Quòd Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus Græcis mutuatus eſt. CAP. XIIII.

APud Q. Metellum Numidicum, in lib. accuſationis in Val. Meſſalam tertio, nouè dictum eſſe annotauimus. Verba ex oratione eius hæc ſunt: Cùm ſeſe ſciret in tantum crimen ueniſſe, atq; ſocios ad ſenatum quæſtum flentes ueniſſe, ſeſe maximas pecunias exactos eſſe. *Pecunias ſe maximas exactos, id nobis uidebatur Græca figura dictum. Græci enim dicunt,* εἰσεπράξατό με ἀργύριον. *Id ſignificat, exegit me pecuniam. Quod ſi id dici poteſt, etiam exactus eſſe aliquis pecuniam, dici poteſt. Cæcilius quoq; eadem figura in Hypobolimeo Aeſchino uſus uidetur:*

Exigor portorium.

Ego illud minus nihil exigor portorium.

Id eſt, nihilo minus exigitur de me portorium.

Paſsis uelis, & Paſsis manibus dixiſſe ueteres: non à uerbo ſuo, quod eſt patior, ſed ab alieno, quod eſt Pando. CAP. XV.

Paſſum à pando.

AB eo quod eſt Pando, Paſſum ueteres dixerunt, non Panſum, & cum præpoſitione. Expaſſum non Expanſum. Cæcilius in Synariſtuſis:

Heri uerò proſpexiſſe eum ſe ex tegulis,
Hæc nuntiaſſe, & flammeum expaſſum domi.

Expaſſum.

Capillo quoq; eſſe mulier paſſo dicitur, quaſi porrecto, & expanſo. Et paßis manibus, & Velis paßis dicimus: quod ſignificat diductis atq; diſtentis. Itaq; Plautus in Milite

glorio

glorioſo, a, litera in e, mutata, per compoſiti uocabuli morem, Diſpeßis dicit, pro eo quod eſt diſpaßis: Diſpeßis.

Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum extra
Portam, diſpeßis manibus, patibulum cùm habebis.

De nouo genere interitus Crotonienſis Milonis.

CAPVT XVI.

MIlo Crotonienſis, athleta illuſtris, quem in chronicis ſcriptum eſt, Olympiade prima coronatum eſſe, exitum habuit uitæ miſerandum, & mirandum. Cùm iam natu grandis artem athleticam deſiſſet, iterq́; faceret fortè ſolus in locis Italiæ ſylueſtribus, quercum uidit proximè uiã, patulis in parte media ramis hiantem. Tum experiri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ ſibi reliquæ uires adeſſent: immißis in cauernas arboris digitis, diducere, & reſcindere quercum conatus eſt: ac mediam quidem partem diſcidit, diuellitq́;. Quercus autem in duas diducta partes, cùm ille quaſi perfecto, quod erat connixus, manus laxaſſet, ceſſante ui, redijt in naturam: manibusq́; eius retentis, incluſisq́;, ſtricta denuo, & cohæſa, dilacerandum hominem feris præbuit. Milonis interitus. Cohaſa.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, cùm patrium iſtum morem canendi haberent:

CAP. XVII.

ALcibiades Athenienſis, cùm apud auunculum Periclem puer artibus ac diſciplinis liberalibus erudiretur, & arceßi Pericles Antigenidam tibicinem iußiſſet: ut eum canere tibijs (quod honeſtißimum tum uidebatur) doceret: traditas ſibi tibias cùm ad os adhibuiſſet, inflaſſetq́;: pudefactus oris deformitate, abiecit infregitq́;. Ea res cùm percrebuiſſet, omnium tum Athenienſium conſenſu, diſciplina tibijs canendi deſita eſt. Scriptum hoc eſt in Alcibiades.

Pamphila. commentario Pamphilæ nono & uigeſimo.

Quòd pugna belli ciuilis, uictoriaq; C. Cæſaris, quam u i cit in Pharſalicis campis, nuntiata prædictaq; eſt per cuiuſdam Cornelii ſacerdotis uaticinium, eodem ipſo die in Italia Pataui. CAP. XVIII.

QVo C. Cæſar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum ſignis collatis in Theſſalia * conflixerunt, res accidit Pataui, in tranſpadana Italia, memoria digna. Cornelius quidam ſacerdos, & loco nobilis, & ſacerdotij religionibus uenerãdus, & caſtitate uitæ ſanctus, repente mota mente, conſpicere ſe procul dixit pugnam acerrimam pugnari: ac deinde alios cedere, alios urgere: cædem fugam, tela uolantia, inſtaurationem pugnæ, impreßionem, gemitus, uulnera, perinde ut ſi ipſe in prælio uerſaretur, coràm uidere ſeſe uociferatus eſt: ac poſtea ſubitò exclamauit, Cæſarem uiciſſe. At Cornelij ſacerdotis ariolatio leuis tum quidem uiſa eſt, & uecors, magnæ mox admirationi fuit: quòd non modo pugnæ dies, quæ in Theſſalia pugnata eſt, neque prælij exitus qui erat prædictus, idem fuit: ſed omnes quoque pugnandi reciprocæ uices, & ipſa exercituum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque uerbis repræſentata eſt.

* confecerũt

Cornelius ſacerdos.

Verba Marci Varronis memoria digna, ex ſatyra, quæ inſcribitur, περὶ ἐδεσμάτων. CAP. XIX.

NOn pauciſ ſimi ſunt: in quos poteſt conuenire id, quod M. Varro dicit, in ſatyra, quæ inſcribitur, περὶ ἐδεσμάτων. Verba hæc ſunt: Si quantum operæ ſumpſiſti, ut tuus piſtor bonum faceret panem, eius duodecimam philoſophiæ dediſſes: ipſe bonus iampridem eſſes factus. Nunc illum qui norunt, uolunt emere millibus centum: te qui nouit, nemo centußis.

Notata quædam de Euripidis poëtæ genere, uita, moribus, deq; eiuſdem fine uitæ. CAP. XX.

Euripidis genus. EVripidis poëtæ matrem, Theopompus agreſtia holera uendentem uictum quæſiſſe dicit. Patri autem eius, nato illo, reſponſum eſt à Chaldæis: eum puerum cùm adoleuiſſet, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatum eſſe pater interpretatus, athletam debere eſſe, roborato exercitatoq; filij ſui corpore, Olympiam decertaturum eum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamen, per ambiguam ætatem, receptus non eſt: pòſt Eluſinio, & Theſeio certamine pugnauit, & coronatus eſt. Mox à corporis cura, ad excolendi animi ſtudium tranſgreſſus, auditor fuit phyſici Anaxagoræ, & rhetoris Prodici: in morali autem philoſophia, Socratis. Tragœdiam ſcribere, natus annos duodeuiginti, adortus eſt. *Prodicus rhetor.* Philochorus refert, in inſula Salamine ſpeluncam eſſe, tetram & horridam, quã nos uidimus, in qua Euripides tragœdias ſcriptitarit. Mulieres ferè omnes in maiorẽ modũ exoſus fuiſſe dicitur: ſiue quòd natura abhorruit à mulierum cœtu: ſiue quòd ſimul duas uxores habuerat: cùm id, decretò ab Athenienſibus facto, ius eſſet, quarum matrimonij pertædebat. Eius odij in mulieres Ariſtophanes quoq; meminit ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις, *Theſmophoria feſta Cereris.*

Νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω.
Τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
Ἄγρια γὰρ τινὰ ὦ γυναῖκες δρᾶτε, ἐν ἀγρίοις
Τοῖς λαχάνοις αὐτὸς *τραφείς. **τρεφείς*

Alexander autem Aetolus hos de Euripide uerſus compoſuit: *Alexander. Aetolus.*

Ὁ δ' ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου,
Στρυφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔοικε προσειπεῖν

*Fortaſſe παρ' οἶνον

*Fortaſſe ἀλλ' ὅ,τι

Καὶ μισογέλως, καὶ τωθάζειν, οὐδ' ἦ * πάροινον
Μεμαθηκὼς, *ἀλλότι γράψαι τοῦτ' ἂν,
Μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει.

Is, cùm in Macedonia apud Archelaum regem eſſet, utereturq́; eo rex familiariter, rediens nocte ab eius cœna, canibus à quodam æmulo immißis dilaceratus eſt, & ex his uulneribus mors ſecuta eſt. Sepulcrum autem eius, & memoriam Macedones eo dignati ſunt honore, ut in gloriæ quoq; loco prædicarẽt: ὄυποτε σὸν μνῆμα Εὐριπίδης ὤλετο ποῦ: quod egregius poêta morte obita ſepultus in eorum terra foret. Quamobrem cùm legati ad eos ab Athenienſibus miſſi, petiſſent, ut oſſa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri: maximo conſenſu Macedones in ea re deneganda perſtiterunt.

Quòd à poëtis, Iouis filii, prudentiſsimi, humaniſsimiq́;: Neptuni autem, inhumaniſsimi, & ferociſsimi traduntur. CAP. XXI.

Iouis filii.

Neptuni filij.

PRæſtantißimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios, poëtæ appellauerunt: ut Aeacum, & Minoa, & Sarpedona: ferocißimos, & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt: Cyclopa, & Cercyona, & Leſtrigonas.

Hiſtoria de Sertorio duce deq; aſtu eius, commentitiisq́; ſimulamentis, quibus, ad Barbaros milites continendos, conciliandosq́; ſibi, utebatur. CAP. XXII.

Aſtutia Sertorij.

SErtorius, uir acer, egregiusq́; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficilimis mentiebatur ad milites, ſi mendacium prodeſſet: & literas compoſitas, pro ueris legebat: & ſomnium ſimulabat, & falſas religiones conferebat: ſi quid iſtæ res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeò Sertorij nobile

*bile eſt : Ceruа alba, eximiæ pulchritudinis, & uiuaciſſimæ celeritatis, à Luſitano ei quodam dono data eſt. Hanc ſibi oblatam diuinitus, & inſtinctam Dianæ numine, colloqui ſecum, monereq́; & docere quæ utilia factu eſſent, perſuadere omnibus inſtituit. Ac ſi quid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret: à cerua ſeſe monitum tum prædicabat. Id cùm dixerat, uniuerſi, tanquam ſi Deo, libentes parebant. Ea cerua quodam die, cùm incurſio eſſet hoſtium nuntiata, feſtinatione ac tumultu conſternata, in fugam ſe *prorupit, atq; in palude proxima delituit: & poſtea requiſita, periſſe credita eſt: neq; multis diebus pòſt, inuentam eſſe ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nuntiauerat, iuſſit tacere: ac ne cui palàm diceret, interminatus eſt: præcepitq́; ut eam poſtero die repentè in eum locum, in quo ipſe cum amicis eſſet, immitteret. Admiſſis deinde amicis poſtridie, uiſum ſibi eſſe ait in quiete, ceruam quæ perierat, ad ſe reuerti: &, ut prius conſueuerat, quod opus eſſet facto, prædicare. Tum Sertorio quod imperauerat ſigificante, cerua emiſſa, in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio eſt: eaq́; hominum Barbarorum credulitas, Sertorio in magnis rebus magno uſui fuit. Memoriæ proditum eſt, ex ijs nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, cum multis prælijs ſuperatus eſſet, neminem unquam ab eo deſciuiſſe: quanquàm id genus hominum eſſet mobiliſſimum.*

*proripuit

De ætatibus hiſtoricorum nobilium Hellanici, Herodoti, & Thucydidis. CAP. XXIII.

Hellanicus. Herodotus. Thucydides

HEllanicus, Herodotus, Thucydides, hiſtoriæ ſcriptores, in ijſdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt: & non nimis longè diſtantibus fuerunt ætatibus. Nam Hellanicus in initio belli Peloponneſiaci, fuiſſe

quinq; & ſexaginta annos natus uidetur: Herodotus tres & quinquaginta: Thucydides, quadraginta. Scriptum hoc in lib. XI. Pamphilæ.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poëtis ſcripſit, de Comicis Latinis iudicarit. CAP. XXIIII.

Sedigitus. SEdigitus in libro quem ſcripſit de poëtis, quid de ijs ſentiat, qui comœdias fecerunt, & quem præſtare ex omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quenq; in loco, & honore ponat, his uerſibus ſuis demonſtrat: Comici Latini.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
Palmam poëtæ comico cui deferant:
Eum, me iudice, errorem diſſoluam tibi,
Vt contrà ſi quis ſentiat, nil ſentiat.
Cæcilio palmam ſtatuo* de comico. *dandam comico
Plautus ſecundus facilè exuperat cæteros.
Dein Næuius qui feruet, pretio in tertio eſt.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Attilium.
In ſexto conſequitur hos Terentius.
Turpilius ſeptimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco eſſe facilè facio* Luſcium *Luccetium
Adde decimum antiquitatis cauſa Ennium.

De uerbis quibuſdam nouis, quæ in Cn. Matii Mimiambis offenderamus. CAP. XXV.

CNeus Matius, uir eruditiſsimus, in Mimiambis ſuis non abſurdè, neq; abſonè finxit, Recentatur: pro eo quod Græci dicunt, ἀναγεννᾶται. Verſus in quibus hoc uerbum eſt, hi ſunt: Recentatur, id eſt, denuo naſci tur.

Iamiam albicaſsit Phœbus, & recentatur
Commune lumen hominibus, uoluptasq;.

Edulcare. Idem Matius in hiſdem Mimiambis, Edulcare dicit, quod

eſt

eſt dulcius reddere, in his uerſibus:

Quapropter edulcare conuenit uitam,
Curasq́; acerbas ſenſibus gubernare.

Quibus uerbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum, eiusq́; definitionis interpretamentum uerbis Latinis factum. CAP. XXVI.

ARiſtoteles quid ſyllogiſmus eſſet, his uerbis definiuit: λόγος ἐν ᾧ, τεθέντων τινῶν, ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει, διὰ τῶν κειμένων. *Eius definitionis non uidebatur habere incommodè interpretatio facta hoc modo: Syllogiſmus eſt oratio, in qua conſenſis quibuſdam, & conceßis, aliud quid, quàm quæ conceſſa ſunt, per ea, quæ conceſſa ſunt, neceſſariò conficitur.* *Syllogiſmus.*

Quid ſint comitia Calata, quid Curiata, quid Centuriata, quid Tributa, quid Conſilium: atq; inibi quædam eiuſmodi. CAP. XXVII.

*IN libro Lælij Felicis ad Q. Mutium primo, ſcriptum eſt: Labeonem ſcribere Calata comitia eſſe, quæ pro collegio Pontificum habentur, aut Regis ſacrorum, aut Flaminum inaugurandorum cauſa: eorum autem alia eſſe Curiata, alia Centuriata. Curiata, per lictorem curiatim calari, id eſt, conuocari: Centuriata per cornicinem. Hiſdem comitijs, quæ Calata appellari diximus, & ſacrorum deteſtatio, & teſtamenta fieri ſolebant. Tria enim genera teſtamentorum fuiſſe accepimus: Vnum, quod Calatis comitijs in concione populi fieret: Alterum in procinctu, cùm uiri ad prælium faciendum in aciem uocabantur: Tertium per familiæ emancipationem, cui æs, & libra adhiberetur. In eodem Lælij Felicis libro hæc ſcripta ſunt: Is, qui non uniuerſum populum, ſed partem aliquam adeſſe iubet, non comitia, ſed*conſilium edicere debet; Tribuni autem, neq; ad-*

Comitia Calata. *Curiata.* *Centuriata.* *Teſtamentorum tria genera.* *concilium

uocant patritios, neq; ad eos referre de re ulla poſſunt. Ita ne leges quidem propriè, ſed plebiſcita appellantur, quæ Trib. pleb. ferentibus accepta ſunt. Quibus rogationibus antè patritij non tenebantur, donec Q. Hortenſius dictator eam legem tulit, ut eo iure, quod plebes ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur. Item in eodem libro hoc ſcriptum eſt: Cùm ex generibus omnium ſuffragium feratur, Curiata comitia eſſe: cùm ex cenſu & ætate Centuriata: cùm ex regionibus & locis, Tributa: Centuriata autem comitia intra pomœrium fieri nefas eſſe, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non ſit: propterea Centuriata in campo Martio haberi, exercitumq; imperari præſidij cauſa ſolitum: quoniam populus eſſet in ſuffragijs ferendis occupatus.

Plebiſcita.

Quòd errauit Cornelius Nepos, cùm ſcripſit Ciceronem tres & uiginti annos natum, cauſam pro Sexto Roſcio dixiſſe. CAP. XXVIII.

Cornelij Nepotis erratum.

CORnelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maximè amicus, familiariſq; fuit. Atq; is tamen in primo librorum, quos de uita illius compoſuit, erraſſe uidetur: cùm eum ſcripſit tres & uiginti annos natum, primam cauſam iudicij publici egiſſe, Sextumq; Roſcium parricidij reum defendiſſe. Dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus Conſulibus, ante diem III. nonas Ianuarij M. Cicero natus eſt, ad M. Tullium, & Cn. Dolabellam, quibus COSS. cauſam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, ſex & uiginti anni reperiuntur. Neq; dubium eſt, quin poſt annum quàm pro Quintio dixerat, Sextum Roſcium reum parricidij defenderit, annos iam ſeptem & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio Conſulibus. In qua re

re etiam Feneſtellã erraſſe, Pædianus Aſconius animaduertit: quòd eum ſcripſerit, ſexto et uigeſimo ætatis anno pro Sexto Roſcio dixiſſe. Longior autem Nepotis, quàm Feneſtellæ, error eſt: niſi quis uult in animũ inducere, ſtudio amoris & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem ſuppreſſiſſe: ut M. Cicero orationem florentem dixiſſe pro Roſcio, admodum adoleſcens, uideretur. Illud adeò ab utriuſq; oratoris ſtudioſis animaduerſum, & ſcriptum eſt, quòd Demoſthenes & Cicero pari ætate illuſtriſſimas orationes in cauſis dixerint: Alter κατ' ἀνδροτίωνος, καὶ κατὰ τιμοκράτους, ſeptem & uiginti annos natus: alter anno minor, pro P. Quintio: ſeptimo & uigeſimo, pro Sexto Roſcio. Vixerunt quoq; non nimis numerum annorum diuerſum: alter treis & ſexaginta annos, Demoſthenes ſexaginta.

Quali figura orationis, & quàm noua L. Piſo, Annalium ſcriptor, uſus ſit. CAP. XXIX.

DVæ iſtæ in loquendo figuræ, notæ ſatis, uſitatæq; ſunt: Mihi nomen eſt Iulio, & mihi nomen eſt Iulij. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Piſonem, in ſecundo Annalium. Verba Piſonis hæc ſunt: L. Tarquinium collegam ſuum, quia Tarquinium nomen eſſet, metuere. Eumq; orat, uti ſua uoluntate *Romam contendat: quia Tarquinium, inquit, nomen eſſet: Hoc perinde eſt, tanquam ſi ego dicam, mihi nomen eſt Iulium.

*Roma concedat

Mihi nomen eſt Iulium.

Vehiculum, quod petoritum appellatur, cuiatis linguæ uocabulum ſit, Græcæ an Gallicæ. CAP. XXX.

QVi ab alio genere uitæ detriti iam, & retorridi, ad literarum diſciplinas ſerius adeunt: ſi fortè ijdem garruli natura, & ſubargutuli ſunt, oppidò quàm fiunt in

liter

literarum oſtentatione inepti & friuoli. Quod genus profectò ille homo eſt, qui de Petoritis nuper argutiſſimas nugas dixit. Nam cùm quæreretur, Petoritum quali forma uehiculum, cuiatiſq; linguæ uocabulum eſſet: & faciem uehiculi ementitus eſt, longè alienam falſamq́; & uocabulum Græcum eſſe dixit: atq; id ſignificare uolucres rotas interpretatus eſt: Commutataq́; una litera, petoritum eſſe dictum uolebat, quaſi petorotum. Scriptum etiam hoc eſſe à Valerio Probo contendit. Ego, cùm Probi multos admodum commentationum libros inquiſierim: neq; ſcriptum in his inueni, nec uſquam alioquin Probũ ſcripſiſſe credo. Petoritum enim eſt non ex Græca dimidiatum: ſed totum tranſalpibus factum: nam eſt uox Gallica. Id ſcriptum eſt in libro M. Varronis decimoquarto, Rerum diuinarum. Quo in loco Varro cùm de petorito dixiſſet, eſſe id uerbum Gallicum: lanceam quoq; dixit non Latinum, ſed Hiſpanicum uerbum eſſe.

Petoritum.

Lancea.

Quæ uerba legauerint Rhodii ad hoſtium ducem Demetrium, cùm ab eo obſiderentur, ſuper illa inclyta Ialiſi imagine. CAP. XXXI.

RHodum inſulam celebritatis antiquiſſimæ, oppidumq́; in ea pulcherrimum ornatiſſimumq; obſidebat, oppugnabatq; Demetrius, dux ætatis ſuæ inclytus: cui à peritia, diſciplinaq́; faciendi obſidij, machinarumq́; ſolertia, ad capienda oppida repertarum, cognomentum πολιορκητὴς fuit. Tum ibi in obſidione illa, ædes quaſdam publicè factas, quæ extra urbis muros cum paruo præſidio erant, aggredi & uaſtare, atq; abſumere igni parabat. In his ædibus erat memoratiſſima illa imago Ialyſi, Protogenis manu facta, illuſtris pictoris: cuius operis pulchritudinem præſtantiamq́;, ira percitus, Rhodijs inuidebat. Mittunt Rhodij

Demetrius dux.

Ialyſus.

Protogenes.

leg

legatos ad Demetrium, *cum his uerbis*: Q*uæ malum, inquiunt, ratio eſt, ut tu imaginem iſtam uelis incendio ædium facto, diſperdere? Nam ſi nos omnes ſuperaueris, & oppidum hoc totum ceperis: imagine quoq; illa integra, & incolumi, per uictoriam, potieris. ſin uerò nos uincere, obſidendo, nequiueris: petimus conſideres, ne turpe tibi ſit, quia non potueris bello* Rhodios *uincere, bellum cum* Protogene *mortuo geſſiſſe:* Hoc *ubi ex legatis audiuit, oppugnatione deſita, & imagini, & ciuitati pepercit.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER XVI.

Verba Muſonii philoſophi Græcè digna atq; utilia audiri obſeruariq;. Eiuſdem utilitatis ſententia à M. Catone multis antè annis Numantiæ ad equites dicta.

CAPVT I.

ADOLESCENTVLI *cùm etiam tum in ſcholis eſſemus,* ἐνθυμημάτιον *hoc* Græcum, *quod appoſui, dictum eſſe à* Muſonio *philoſopho audiebamus: et quoniam uerè atq; luculentè dictum, uerbisq; eſt breuibus & rotundis uinctum, perquàm libenter memineramus:* ἂν τι πράξης καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει, ἂν τι ποιήσης αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. P*oſtea iſtam ipſam ſententiam in* C*atonis oratione, quam dixit* Numantiæ, *apud equites, poſitã legimus.* Q*uæ etſi laxioribus paulò longioribusq;*

ribuſq́; uerbis cōprehenſa eſt,perquàm illud Græcum quod dixímus:quoniam tamen prior tempore,antiquiorq́; eſt,ue nerabilior uideri debet. Verba ex oratione hæc ſunt: Cogitate cum animis ueſtris,ſi quid uos per laborem rectè feceritis:labor ille à uobis citò recedet:bene factum à uobis, dum uiuetis,non abſcedet. Sed ſi qua,per uoluptatem,nequiter feceritis:uoluptas citò abibit:nequiter factum illud apud uos ſemper manebit.*

*priore

Cuiuſmodi ſit lex apud Dialecticos percontandi diſſerendiq́;:& quę ſit eius legis reprehenſio. CAP. II.

LEgem eſſe aiunt diſciplinæ Dialecticæ, ſi de quapiam re quæratur,diſputeturq́;:atq; ibi quod rogere, ut reſpondeas:tum ne amplius quid dicas,quàm id ſolum,quod es rogatus:aut aias,aut neges. Eamq́; legem qui non ſeruent, & aut plus,aut aliter quàm ſunt rogati reſpondeant:exiſtimantur rudes indoctiq́; eſſe, diſputandiq́; morem atq; rationem non tenere. Hoc quidem,quod dicunt,in pleriſq; diſputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus nanq; inexplicabiliſq́; ſermo fiet,niſi interrogationibus reſponſionibusq́; ſimplicibus fieri determinatus. Sed enim eſſe quædam uidentur,in quibus ſi breuiter,& ad id,quod rogatus fueris,reſpondeas,capiare. Nam ſi quis his uerbis interroget, poſtulo ut reſpondeas:deſieris'ne facere adulterium an non? utcūq; dialectica lege reſpōderis,ſiue aias,ſiue neges: hærebis in captione: tam ſi te dicas adulterum,quàm ſi neges. Sed quod minus eſt in interrogatione,id eſt addendum. Nam qui facere aliquid non deſinit,non id neceſſariò etiam fecit. Falſa igitur eſt ſpecies iſtius captionis:et nequaquam procedere ad id poteſt,ut colligi concludiq́; poſſit,eum facere adulterium, qui ſe negauerit facere deſiſſe. Quid autem legis iſtius propugnatores in illa captiuncula facient,

Dialecticæ captiones.

in

In qua hærere eos neceſſum eſt, ſi nihil amplius quàm quod interrogati erunt, reſponderint? Nam ſi ita ego iſtorum aliquem rogem: Quicquid non perdidiſti, habeas'ne, an non habeas? poſtulo ut aias, aut neges. Vtcunq; breuiter reſponderit, capietur. Nam ſi non habere ſe negauerit, quod non perdidit: colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. Sin uerò habere ſe dixerit, colligetur eum habere cornua quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita reſpondebitur: Quicquid habui, id habeo, ſi id non perdidi. Sed huiuſcemodi reſponſio non fit ex lege, quam diximus. Plus enim, quàm quod rogatus eſt, reſpondet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi ſolet, non eſſe captioſis interrogationibus reſpondendum.

Quanam ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus, ſi cibus fortè deerit, ut tolerari aliquãtiſper inedia poſſit, & tolerari fames. uerbaq; ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta. CAP. III.

CVm Phauorino Romæ dies plerunq; totos eramus: tenebatq; animos noſtros homo ille fandi dulciſſimus: atq; eum quoquò iret, quaſi ex lingua prorſum eius capti proſequebamur: ita ſermonibus uſquequaq; amœniſſimis demulcebat. Tum ad quendam ægrum cùm iſſet uiſere, noſq; cum eo unà introiſſemus, multaq; ad medicos, qui tum fortè iſtinc erant ualetudinis eius gratia, oratione Græca dixiſſet: Ac ne hoc quidem, inquit, mirum uideri debet, quod cùm antehac ſemper edundi fuerit appetens, nunc poſt imperatam inediam tridui, omnis eius appetitio priſtina elanguerit. Nam quod Eraſiſtratus ſcriptum reliquit, inquit, propemodum uerum eſt: Eſuritionem faciunt inanes patentesq; inteſtinorum fibræ, & caua intus uentris, & ſtomachi uacua biantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut Eſuritio.

inanit

inanitate diutina contrahuntur, & conniuent: tunc loco, in quem cibus capitur, uel ſtipato uel adducto, uoluntas capiendi eius deſiderandiq; reſtinguitur. Scythas quoq; ait eundem Eraſiſtratum dicere, cùm ſit uſus, ut famem longius tolerent, faſcijs uentrem ſtrictiſsimè circumligare. Ea uentris compreſsione eſuritionem poſſe depelli creditum eſt. Hæc tum Phauorinus, multaq; iſtiuſmodi alia affabiliſſimè dicebat. Nos autem poſtea, cùm librum fortè Eraſiſtrati legeremus διαιρέσεων primum, id ipſum in eo libro, quod Phauorinum audiebamus dicere, ſcriptum offendimus. Verba Eraſiſtrati ad eam rem pertinentia, hæc ſunt: Ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν, καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ, ὕστερον δὲ οὐκέτι. Deinde paulùm infrà: εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης, σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν, ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει.

Scytharum mos.

In eodem libro Eraſiſtratus uim quandam famis non tolerabilem, quam Græci βούλιμον καὶ βούπειναν appellant, in diebus frigidiſsimis multò facilius accidere ait, quàm cùm ſerenum atq; placidum eſt. Atq; eius rei cauſas, cur is morbus in eo plerunq; tempore oriatur, nondum ſibi eſſe compertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc ſunt: ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων, διατί ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

Quo ritu, quibusq; uerbis Fecialis po. Ro. bellum indicere ſolit

ſolitus ſit iis, quibus Pop. Ro. bellū fieri iuſſerat, & item in quæ uerba conceptum fuerit iuſiurandum, de furtis militaribus ſanciendis, & uti milites ſcripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, cauſis quibuſdam exceptis, propter quas id iuſiurandum remitti æquum eſſet. CAP. IIII.

CIncius in libro III. de re militari, Fecialem Populi Romani bellum indicentē hoſtibus, telumq́; in agrum eorum iacientem, hiſce uerbis uti ſcripſit: Quòd populus Hermundulus, homineſq́; populi Hermunduli, aduerſus populum Romanum bellum fecere, deliquereq́;: quodq́; populus Romanus, cum populo Hermundulo, hominibuſq́; Hermundulis bellum iuſsit: Ob eam rem ego populuſq́; Romanus populo Hermundulo, hominibuſq́; Hermundulis bellum indico, facioq́;. Item in libro, eiuſdem Cincij de re militari quinto ita ſcriptum eſt: Cùm delectus antiquitus fieret, & milites ſcriberentur, in iuſiurandum eos Tribunus militaris adigebat, in uerba hæc: In magiſtratu C. Lælij C. filij COS. L. Cornelij P. filij COS. in exercitu, decemq́; millia paſſuum propè, furtum non facies dolo malo, ſolus, neque cum pluribus, pluris nummi argentei, in dies ſingulos. Extra haſtam, haſtile, ligna, pabulum, utrem, follem, faculam, ſi quid ibi inueneris, ſuſtuleris'ue, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, uti tu ad C. Lælium C. filium COS. L.'ue Cornelium P. filium COS. ſiue ad quem eorum iuſſerit, proferas: aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris, ſuſtuleris'ue dolo malo: aut domino ſuo, cuium id cenſebis eſſe, reddes, uti quod rectè factum eſſe uoles. Militibus autem ſcriptis dies præfiniebatur, quo die adeſſent, & ut citati COS. reſponderent. Deinde ita concipiebatur iuſiurandum, ut adeſſent, his additis exceptionibus,*

Hermundulus.

Iuriſiurādi militaris formula.

*ius erit

B niſi

*harumce quæ cauſa — niſi *harunce aliqua cauſa erit: Funus familiare: Feriæ uindemiales: Calendæq́;, quæ non eius rei cauſa in eum dië collatæ ſint, quo is eo die minus ibi eſſet. Morbus ſonticus: Auſpicium'ue, quod ſine piaculo præterire non liceat: ſacrificium'ue anniuerſariũ, qđ recte fieri non poſſet, niſi *ipſius eo die ibi ſit ius, hoſtis'ue ſtatus, conductus'ue dies cum hoſte: ſi cui eorum harunce, quæ cauſa erit, cum ſe poſtridie quàm per eas cauſas licebit, eo die uenturum, aditurumq́; cum qui eum pagum, uicum, oppidum'ue delegerit. Item in eodem libro uerba hæc ſunt: Miles cum die, qui prædictus eſt, aberat, neq; excuſatus erat, infrequens dabatur. Item in libro ſexto hoc ſcriptum eſt: Alæ dictæ exercitus equitum ordines, quòd circum legiones dextra, ſiniſtraq́; tanquam alæ in auium corporibus locabantur. In legione ſunt centuriæ ſexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Morbus ſonticus. *ipſum *Alæ militares.* *Legio.*

Veſtibulum quid ſignificet, deq́; eius uocabuli rationibus. CAPVT V.

Macrob. lib. 6. cap. 8.

PLeraq; uocabula, quibus uulgò utimur, neque tamen liquidò ſcimus, quid ea propriè atq; uerè ſignificent: ſed incompertam & uulgariam traditionem rei non exploratæ ſecuti, uidemur magis dicere, quod uolumus, quàm dicimus. Sicuti eſt ueſtibulum, uerbum in ſermonibus celebre atque obuium: non omnibus tamen qui illo facilè utuntur, ſatis ſpectatum. Animaduerti enim quoſdam, haudquaquam indoctos uiros opinari, Veſtibulum eſſe partem domus primorem, quam uulgus atrium uocat. *Cæcilius Gallus in lib. de ſignificatione uerborum, quæ ad ius ciuile pertinent, ſecundo: Veſtibulum eſſe dicit, non in ipſis ædibus, neq; partem ædium, ſed locum ante ianuam domus uacuum, per quem à uia aditus acceſſuſq́; ad ædeis eſt: cùm dextra ſiniſtraq́; inter ianuam tectaq́;, quæ ſunt uiæ

Veſtibulum. *Atrium.* *Aquilius Gallus

uiæ iuncta, ſpatium relinquitur: atq; ipſa ianua procul à uia eſt area uacanti interſita. Quæ porrò huic uocabulo ratio ſit, quæri multum ſolet. Sed quæ ſcripta legi, ea ferme omnia inconcinna atq; abſurda uiſa ſunt. Quod Sulpitium autem Apollinarem memini dicere, uirum eleganti ſcientia ornatum, huiuſcemodi eſt: Ve particula, ſicuti quædam alia, tum intenſionem ſignificat, tum minutionem. Nam Vetus, & Vehemens, alterum ab ætatis magnitudine compoſitum* eliſumq; eſt: alterum à mentis ui atq; impetu dicitur. Veſcum autem, quod ex Ve particula, & Eſca copulatum eſt, utriuſq; diuerſæ ſignificationis uim capit. Aliter enim Lucretius Veſcum ſalem dicit, ex edendi intentione: aliter Lucilius Veſcum appellat, cum edendi faſtidio. Qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam relinquebant, qui inter fores domus, & uiam, medius eſſet. In eo loco qui dominum eius domus ſalutatum uenerant, priuſquam admitterentur, conſiſtebant: & neq; in uia ſtabant, neq; intra ædes erant. Ab illa ergo grandis loci conſtitutione, & quaſi quadam ſtabulatione ueſtibula appellata ſunt: ſpatia (ſicuti diximus) grandia, ante fores ædium relicta, in quibus ſtarent qui ueniſſent, prius quàm in domum intromitterentur. Meminiſſe autem debebimus, id uocabulum non ſemper à ueteribus propriè, ſed per quaſdam tralationes eſſe dictum: quæ tamen ita ſunt factæ, ut ab iſta, de qua diximus, proprietate non longè deſciuerint: ſicut illud in VI. Vergil.

Veſtibulum ante ipſum, primiſq; in faucibus Orci
Luctus, & ultrices poſuere cubilia Curæ.

Non enim Veſtibulum priorem partem domus infernæ eſſe dicit, quod obrepere poteſt, tanquam ſi ita dicatur: ſed loca duo demonſtrat extra orci fores, Veſtibulum, &

Ve particula.
Vetus.
Vehemens.
*elicitumq;
Veſcum.

Fauces: ex quibus & ueſtibulum appellat ante ipſam domum, & ante ipſa Orci penetralia. Fauces autem uocat iter anguſtum, per quod ad ueſtibulum adiretur.

Hoſtiæ, quæ dicuntur bidentes, quid ſint, & quam ob cauſam ita appellatæ ſunt: ſuper ea re P. Nigidii, & Iulii Higini ſententiæ. CAPVT VI.

Redeuntes è Græcia Brunduſium nauem aduertimus. Ibi quiſpiam linguæ Latinæ literator, Roma à Brunduſinis accerſitus, experiundum ſeſe uulgò dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia. Erat enim feſſus atq; languens animus, de æſtu maris. Legebat barbarè, inſciteq; Vergilij VII. *in quo libro hic uerſus eſt:*

Centum lanigeras mactabat rite bidentes.

Et iubebat rogare ſe, ſi quis quid omnium rerum uellet diſcere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus: Doces'ne, inquam, nos magiſter, cur Bidentes dicantur? Bidentes, inquit, oues appellatæ: idcircoq; lanigeras dixit, ut oues planius demonſtraret. Poſthac, inquam uidebimus, an oues ſolæ (ut tu ais) Bidentes dicantur: & an Pomponius Atellanarum poëta, in Gallis tranſalpinis errauerit, cùm hoc ſcripſit: Pomponius.

Mars tibi uoueo facturum,
Si unquam redierit, bidenti uerre.

Sed nunc ego à te rogaui, ecquam ſcias eſſe huiuſce uocabuli rationem. Atq; ille nihil contatus, ſed nimium quantum audacter: Oues, inquit, bidentes dictæ, quòd duos tantum dentes habeant. Vbi terrarum quæſo te, inquam, duos ſolos per naturam dentes habere ouem uidiſti? Oſtentum enim eſt, & piaculis factis procurandum. Tum ille permotus mihi, & irritatus: Quære, inquit, ea potius, quæ à Grammatico quærenda ſunt: Nam de ouium dentibus Bidentes.

opiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis riſi, & reliqui. Publius autem Nigidius in libro, quem de extis compoſuit, Bidentes *appellari ait, non oues ſolas, ſed omnes *bimas hoſtias: neq; tamen dixit apertius cur bidentes. Sed quod ultro exiſtimabamus, id ſcriptum inuenimus in commentarijs quibuſdam ad ius* Pontif. *pertinentibus:* Bidennes *primò dictas litera immiſſa, quaſi biennes: tum longo uſu loquendi corruptam eſſe uocem, & ex* Bidennibus Bidentes *factum: quoniam id uidebatur eſſe dictu facilius.* Higinus *tamen* Iulius, *qui ius* Pontific. *non uidetur ignoraſſe, in quarto librorum, quos de* Vergilio *fecit,* Bidentes *appellari ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberẽt. Verba illius ipſa poſui: Quæ bidens eſt, inquit, hoſtia, oportet habeat dentes octo: ſed ex his duo cæteris altiores, per quos apparet, ex minore ætate in maiorem tranſcendiſſe. Hæc* Higini *opinio an uera ſit, non argumentis, ſed oculis iudicari poterit.*

* Ex Macrobio bimas beſtias.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius petulantiusq́; finxit: & quòd multis item uerbis utitur, de quibus an ſint Latina, quæri ſolet. CAP. VII.

Verba noua facta à Laberio.

LAberius in Mimis, quos ſcriptitauit, oppidò quàm uerba finxit prælicenter. Nam & Mendicimonium *dicit, &* Mæchimonium, *&* Adulterionem, Adulteritatemq; *pro* Adulterio: *&* Depudicauit, *pro* Stuprauit: *&* Abluuium, *pro* Diluuio: *& quod in Mimo ponit, quem **Cophinum *inſcripſit,* Manuatus eſt, *pro* furatus eſt. *Et item in* Fullone, Furem, Manuarium *appellat.*

Manuarij, inquit, pudorem perdidiſti.

Multaq; alia huiuſmodi nouat, neq; non obſoleta quoque, & maculantia ex ſordidiore uulgi uſu ponit: quale eſt in Staminarijs:

*Theophinum,

* Catonium — *Tollet bona ſide uos Orcus nudas in* Catomium.*

Et Elutriare lintea, & Labandria dicit, quæ ad lauandum
* Coltior — *ſint data, &* Collicior, inquit, in Fullonicam:*

Ecquid properas, ecquid præcurris Caldonia?

Item in Reſtione, Calabariunculos dicit, quos uulgus calaburriones. Item in Compitalibus, Malas malaxaui. Item in Cacomemnone:

Hic eſt, inquit, ille Gurdus, quem ego
Me abhinc duos menſes ex Africa
Venientem excepiſſe tibi narraui.

Item in Mimo, qui inſcribitur Nacca, L. Cippum dicit, & Obbam, & Camelliam, & Pictatium, & Capitium: Induis,
*alias manua pro annua. — *inquit, capitium tunicæ pictatium. Præterea in* Anna peranna, Gubernium pro Gubernatore, & Planum pro Sycophanta, & Nanum pro Pumilione, dicit: quanquam Planum pro ſycophanta M. quoq; Cicero in oratione ſcriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. Atq; item in Mimo, qui Saturnalia inſcriptus eſt, Botulum pro Farcimine appellat,*
* Leucunam — *& hominem* Leenam pro leui. Item in Necromantia Cocionem peruulgatè dicit, quem ueteres Arulatorem dixerunt. Verba Laberij hæc ſunt: Duas uxores, hoc hercle plus negotij eſt, inquit Cocio, ſex ædiles uiderat. Sed enim in Mimo, quem inſcripſit Alexandream, eodem quidem modo, quo uulgus, ſed probè, Latineq́;, uſus eſt Græco uocabulo. Emplaſtrum enim dixit οὐδετέρως, non genere fœmi-*
Emplaſtrũ neutri generis. — *nino: ut iſti nouitij ſemidocti. Verba ex eo Mimo appoſui:*

Quid eſt iuſiurandum? Emplaſtrum æris alieni.

Quid ſignificet, & quid à noſtris appellatum ſit ἀξίωμα quod dialectici dicunt: & quædam alia, quæ prima in diſciplina dialectica traduntur.

CAPVT VIII.

CVm in diſciplinas dialecticas induci, atq; imbui uellemus, neceſſum fuit adire, atq; cognoſcere, quas uocant dialectici εἰσαγωγάς: tum in primo περὶ ἀξιωμάτων *diſcendum, quæ M. Varro aliàs profata, aliàs proloquia, appellat. Commentarium de proloquijs Lælij docti hominis, qui magiſter Varronis fuit, ſtudioſè quæſiuimus: eumq; in Pacis bibliotheca repertum legimus. Sed in eo nihil edocenter, neque ad inſtituendum explanatè ſcriptum eſt. Feciſſeq; uidetur eum librum Lælius, ſui magis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. Rediuimus igitur neceſſariò ad Græcos libros, ex quibus accepimus ἀξίωμα definitum eſſe his uerbis: λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ. Hoc ego ſuperſedi uertere, quia nouis & inconditis uocibus utendum fuit: quas pati aures, per inſolentiam, uix poßent. Sed M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronem IIII. & XX. expeditiſſimè ita finit: Proloquium eſt ſententia, in qua nihil deſideratur. Erit autem planius, quid iſtud ſit, ſi exemplum eius dixerimus. Ἀξίωμα igitur, ſiue id proloquium dicere placet, huiuſmodi eſt: Annibal Pœnus fuit, Scipio Numantiam deleuit, Milo cædis damnatus eſt: Neque bonum eſt uoluptas, neque malum. Et omnino quicquid ita dicitur, plena atq; perfecta uerborum ſententia, ut id neceſſe ſit aut uerum, aut falſum eſſe: id à dialecticis ἀξίωμα, id eſt, oratio uerum, aut falſum plenè ſignificans, appellatum eſt: à M. Var. ſicuti dixi, Proloquium: à M. autem Cicerone, Pronuntiatum. quo ille tamen uocabulo tantiſper uti ſe atteſtatus eſt, quoad melius, inquit, inuenero. Sed quod Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alij noſtrorum Adiunctum, alij Connexum dixerunt. Id connexum tale eſt: ſi Plato ambulat, Plato mouetur: Si dies eſt, Sol ſuper

* Quidam non habent.

Proloquium.

terras eſt. Item quod illi συμπεπλεγμένον, nos uel Coniunctum, uel Copulatum dicimus, quod eſt eiuſdem modi: P. Scipio Pauli filius, & bis C O S. fuit, & triumphauit, & Cenſura functus eſt, & collega in Cenſura L. Mumij fuit. In omni autem coniuncto ſi unum eſt mendacium, etiam ſi cætera uera ſunt, totum eſſe mendacium dicitur. Nam ſi ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera dixi, addidero: & Annibalem in Africa ſuperauit, quod eſt falſum: uniuerſa quoq; illa, quæ coniunctè dicta ſunt, propter hoc unum, quod falſum acceſſerit, quia ſimul dicentur, uera non erunt. Eſt item aliud, quod Græci διεζευγμένον ἀξίωμα, nos Diſiunctum proloquium dicimus. Id huiuſcemodi eſt: Aut malum eſt uoluptas, aut bonum: aut neq; bonum eſt neq; malum. Omnia autem quæ diſiunguntur, pugnantia eſſe inter ſeſe oportet: eorumq́; oppoſita ἀντικείμενον Græci dicunt: ea quoque ipſa inter ſeſe aduerſa eſſe. Ex omnibus, quæ diſiunguntur, unum eſſe uerum debet, falſa cætera. Quòd ſi aut nihil omnium uerum, aut omnia, pluráue quàm unum uera erunt, aut quæ diſiuncta ſunt, non pugnabunt, aut quæ oppoſita eorum ſunt, contraria inter ſeſe non erunt: tunc id diſiunctum mendacium eſt, & appellatur παραδιεζευγμένον: ſicuti hoc eſt, in quo quæ oppoſita, non ſunt contraria: Aut curris, aut ambulas, aut ſtas. Nam ipſa quidem inter ſe aduerſa ſunt, ſed oppoſita eorum non repugnant. Non ambulare enim, & non ſtare, & non currere, contraria inter ſeſe non ſunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ ſimul uera eſſe non queunt. Poßis enim ſimul eodemq́; tempore, neque ambulare, neque ſtare, neque currere. Sed hoc iam breue ex dialectica libamentum dediſſe, nunc ſatis erit. Atq; id ſolum addendum, admonendumq́; eſt, quòd

Dialectica utilitas.

huius

huius diſciplinæ ſtudium atque cognitio in principijs quidem tetra, & aſpernabilis, inſuauisq; eſſe, & inutilis uideri ſolet: ſed ubi aliquantum proceſſeris, tum denique & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & ſequetur quædam diſcendi uoluptas inſatiabilis: Cui ſanè ſi modum non feceris, periculum non mediocre erit, ne ut plerique alij, tu quoque in illis dialecticæ gyris, atque mæandris, tanquàm apud Sirenios ſcopulos conſeneſcas.

Quid ſignificet uerbum, in libris ueterum creberrimè poſitum, ſusq; deq;. CAP. IX.

*SVsq; deq; fero, aut ſusq; deq; habeo (his enim *omnibus modis dicitur) uerbum eſt ex hominum doctorum ſermonibus, in poëmatis quoque, & in epiſtolis ueterum ſcriptum pluriſariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum oſtentent, quàm qui intelligant. Ita plerique noſtrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, non diſcere. Significat autem, Susq; deq; ferre, æquo animo eſſe, & quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere, & contemnere: & propemodum id ualet, quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:*

*duobus

Susq; deq; fero & habeo.

Nunc tu lenius es, nunc tu ſusq; deq; fers.
Materfamiliâs tua in lecto aduerſo ſedet
Seruos ſextantis uerbis nefarijs.

Vtitur M. Varro in Siſenna, uel de hiſtoria: Quòd ſi non horum omnium ſimilia eſſent principia, ſusq; deq; eſſet.

Lucilius in III.

Verùm hic ludus, ibi ſusq; omnia deq; fuerunt.
Susq; & deq; fuere, inquam, omnia ludus, iocusq;.
Illud opus durum, ut ſetinum acceßimus finem.
Ἐπὶ τὸ λοιπόν.
Vt aiunt, montes Aetnæ omnes atq; aſperi Athones.

Quid ſint Proletarii, quid Capitecêſi: quid itê ſit in XII. tabulis Aſsiduus. quæ'ue eius uocabuli ratio ſit. CAP. X.

OTium erat quodam die Romæ in foro à negotijs, & læta quædam celebritas feriarum: legebaturq; in conſeſſu forte complurium Ennij liber ex annalibus tertius. In eodem libro uerſus hi fuere:

excubijs Proletarius publicitus ſcutiſq; ferroq;
Ornatur: ferro muros, urbemq;, forumq;
Excubijs curat.

Tum ibi quæri cœptum eſt, quid eſſet proletarius. Atque ego aſpiciens quempiam in eo circulo, ius ciuile callentem, familiarem meum, rogabam ut id uerbum nobis enarraret. Et cùm ille ſe iuris, non rei grammaticæ peritum eſſe reſpondiſſet: Eò maximè, inquam, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, es iuriſperitus. Nanq; Ennius uerbum hoc ex XII. tabulis ueſtris accepit: in quibus ſi rectè commemini, ita ſcriptum eſt: Aſsiduo, uindex aſsiduus eſto: Proletario ciui, quiuis uolet, uindex eſto. Petimus igitur, ne annalem hunc Qu. Ennij, ſed XII. tabulas legi arbitrere: & quid ſit in ea lege Proletarius ciuis, interpretêre. Ego uerò, inquit, dicere atq; interpretari hoc deberem, ſi ius Faunorum, & Aboriginum didiciſſem. Sed enim cùm Proletarij, & Aſsidui, & Sanates, & Vades, & Subuades, & Viginti quinque aſſes, & Taliones, Furtorumq; quæſtiones cum Lance & Licio euanuerint: omniſq; illa duodecim tabularum antiquitas, niſi in legis actionibus centumuiralium cauſarũ lege Aebutia lata conſopita ſit: ſtudium ſcientiamq; ego præſtare debeo iuris, & legum, uocumq; earum, quibus utimur. Tum forte quadam Iulium Paulum, poetam memoriæ noſtræ doctiſsimum, prætereuntem conſpeximus. Is à nobis ſalutatur: rogatuſq; uti de ſententia, atq; ratio-

Lex Aebutia

ne iſtius uocabuli nos doceret: Qui *in plebe (inquit)* Ro*mana tenuiſsimi pauperrimiq́; erant, neque amplius quàm mille quingentûm æris in cenſum deferebant*, Proletarij *appellati ſunt.* Qui *uerò nullo, aut perquàm paruo ære cenſebantur*, Capitecenſi *uocabantur*. Extremus *autem cenſus* Capitecenſorum *æris fuit* CCCLXXV. Sed *quoniam res, pecunia'que familiaris, obſidis uice, pignoris'que eſſe apud* Rempub. *uidebatur: amorisq́; in patriam fides quædam in ea firmamentumq́; erat: neque* Proletarij, *neque* Capitecenſi *milites, niſi in tumultu maximo ſcribebantur: quia familia his aut tenuis, aut nulla eſſet.* Proletariorum *tamen ordo honeſtior aliquanto, & re, & nomine quàm* Capitecenſorum *fuit.* Nam *& aſperis* Reipubli. *temporibus, cùm iuuentutis inopia eſſet, in militiam tumultuariam legebantur, armaq́; ijs ſumptu publico præbebantur: & non capitis cenſione, ſed proſperiore uocabulo, à munere, officio'que prolis edendæ, appellati ſunt: quòd cùm re familiari parua minus poſſent* Rempublicam *iuuare, ſobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent.* Capitecenſos *autem primus* C. Marius, *ut quidam ferunt, bello* Cimbrico *difficilimis* Reipublicæ *temporibus: uel potius, ut* Salluſtius *ait, bello* Iugurthino, *milites ſcripſiſſe traditur: cùm id factum antè in nulla memoria extaret.* Aſsiduus *in* XII. *tabulis, & pro locuplete, & facilè munus faciente: dictus ab aſsibus, id eſt, ære dando, cùm id tempora* Reipublicæ *poſtularent: aut à muneris pro familiari copia faciendi aſsiduitate.* Verba *autem* Salluſtij *in hiſtoria* Iugurthina, *de* C. Mario Conſule, *& de* Capitecenſis *hæc ſunt:* Ipſe *intereà milites ſcribere, non more maiorum, nec ex claſsibus, ſed ut libido cuiuſque erat,* Capitecenſos *pleroſque.* Id *factum alij inopia bonorum, alij*

Proletarius. *Capitecenſus.* *Aſsiduus ab aſsibus.*

alij per ambitionem Conſulis memorabant: quòd ab eo genere celebratus, auctusq́; erat: & homini potentiam quærenti, egentiſsimus quiſq́; opportuniſsimus.

Hiſtoria ex Herodoti libris ſumpta de Pſyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant. CAP. XI.

Marſi. *GEns in Italia Marſorum, orta fertur eſſe à Circes filio Marſo: propterea Marſis hominibus, quorum duntaxat familiæ cum externis cognationibus nōdum etiam permiſtæ, corruptæq́; ſunt, ui quadam genitali datum, ut ſerpētium uirulentorum domitores ſint: & * incantationibus, herbarumq́; ſuccis faciant medelarum miracula. Hac eadē ui præditos eſſe quoſdam uidemus, qui Pſylli uocātur. Quorum nomine ſuper & genere, cum in ueteribus literis quæſiſſem, in IIII. deniq́; Herodoti lib. fabulam hanc de Pſyllis inuenimus: Pſyllos quondam fuiſſe in terra Africa, cōterminos Naſamonibus: Auſtrumq́; in finibus eorum quodam in tempore perquàm ualidum, ac diutinum flauiſſe, eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruiſſe. Pſyllos re aquaria defectos, eam iniuriam grauiter Auſtro ſuccenſuiſſe: decretumq́; feciſſe, uti armis ſumptis ad Auſtrum, perinde quaſi ad hoſtem, iure belli res repetitum proficiſcerentur. Atq́; ita profectis, uentum Auſtrum magno ſpiritus agmine ueniſſe obuiam: *eoq́; uniuerſos cum omnibus copijs, armiſq́;, *cumulis, montibuſq́; arenarum ſuperiectis operuiſſe: eo facto Pſyllos ad unum omneis interiſſe: Itaq́; eorum fines à Naſamonibus occupatos.*

* incenſionibus

Pſylli.

*eoſq́;

*tumulis

De iis uocabulis, quæ Cloatius Verrius aut ſatis commodè, aut nimis abſurdè, & illepide, ad origines linguæ Græcæ redegit. CAPVT XII.

CLoatius Verrius in libris, quos inſcripſit, Verborum à Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curioſè

rioſè, & ſagaciter conquiſita: neque non tamen quædam futilia, & friuola. Errare, inquit, dictum eſt, ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν. Verſumq; infert Homeri, in quo id uerbum eſt ἔῤῥε κακὴ γλήνη. & illud: *Errare.*

Ἔῤῥε ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Item Hallucinari factum ſcripſit ex eo, quod dicitur Græce ἀλύειν. unde Elucum quoq; eſſe dictum putat, a, litera in e, conuerſa, tarditatem quandam animi & ſtuporem, qui hallucinantibus plerunq; uſu uenit. Item faſcinum appellat quaſi βάσκανον, & Faſcinare eſſe quaſi βασκαίνειν. Commodè hæc ſanè omnia, & condecenter. Sed in lib. IIII. Fœnerator, inquit, appellatus eſt, quaſi φαινόχρηστος, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον: quoniam id genus hominũ ſpeciem* oſtentent humanitatis, & commodi eſſe uideantur inopibus nummos deſiderantibus. Idq; dixiſſe ait Hypſicratem quempiam grammaticũ, cuius libri ſanè nobiles ſunt ſuper ijs, quæ à Græcis accepta ſunt: ſiue hoc autem ipſe Cloatius, ſiue neſcio quis alius nebulo effutiuit, nil poteſt dici inſulſius. Fœnerator enim, ſicut M. Varro in lib. III. de ſermone Latino ſcripſit, à fœnore eſt nominatus. Fœnus autem dictum à fœtu, & quaſi à fœtura quadam pecuniæ parientis, atq; increſcentis: & idcirco & M. Catonem, & cæteros ætatis eius fœneratorem ſine a, litera pronũtiaſſe tradit: ſicuti fœtus ipſe, & fœcunditas appellata.

Hallucinari. *Elucus.* *Faſcinare.* *Fœnerator.* *oſtendant *Fœnus.*

Quid ſit Municipium, & quid à Colonia differat, & quid ſint Municipes, quæq; ſit eius uocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quòd D. Adrianus in Senatu de iure, atque uocabulo municipiam uerba fecit.

CAPVT XIII.

MVnicipes, & Municipia, uerba ſunt dictu facilia, & uſu obuia: & neutiquam reperias, qui hæc dicat, quin ſcire ſe planè putet, quid dicat. Sed profectò aliud

eſt,

eſt, aliud dicitur. Quotus enim ferè noſtrum eſt, qui cùm ex colonia Pop. Rom. ſit, non & ſi municipem eſſe, & populares ſuos municipes eſſe? dicat: quod eſt à ratione & à ueritate longè auerſum Sic adeò & municipia quid, & quo iure ſint, quantum'que à colonia differant, ignoramus: exiſtimamus'que meliore conditione eſſe Colonias, quàm Municipia. De cuius opinionis tam promiſtæ erroribus D. Adrianus in oratione, quam de Italicenſibus, unde ipſe ortus fuit, in Senatu habuit, peritiſſimè diſſeruit: mirari'que ſe oſtendit, quòd & ipſi Italicenſes, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenſes nominat, cùm ſuis moribus, legibusq; uti poſſent, in ius Coloniarum mutari geſtiuerint. Præneſtinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petiſſe, oraſſe'que, ut ex Colonia in Municipij ſtatum redigerentur: idq; illis Tiberium pro referenda gratia tribuiſſe, quòd in eorum finibus ſub ipſo oppido, ex capitali morbo reualuiſſet. Municipes ergo ſunt ciues Romani ex municipijs, ſuo iure & legibus ſuis utentes: muneris tantum cum Pop. Rom. honorarij participes, à quo munere capeſſendo, appellati uidentur, nullis alijs neceſſitatibus, neque ulla Pop. Rom. lege aſtricti: cùm nunquàm Pop. Rom. eorum fundus factus eſſet. Primos autem municipes, ſine ſuffragij iure, Cerites eſſe factos accepimus: conceſſumq; illis, ut ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negotijs tamen, atque oneribus uacarent, pro ſacris bello Gallico receptis cuſtoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ uerſa uice, in quas Cenſores referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragijs priuabant. Sed Coloniarum alia neceſſitudo eſt. Non enim ueniunt extrinſecus in ciuitatem, nec ſuis radicibus nituntur: ſed ex ciuitate quaſi propagatæ ſunt, & iura inſtituta'que

Municipes.

Cerites.

omnia

omnia Pop. Rom. non ſui arbitrij habent. Quæ tamen conditio, cùm ſit magis obnoxia, & minus libera, potior tamen & præſtabilior exiſtimatur: propter amplitudinem maieſtatemq́; Pop. Romani, cuius iſtæ coloniæ, quaſi effigies paruæ, ſimulacraq́; eſſe quædam uidentur: & ſimul quia obſcura obliterataq́; ſunt Municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt. *Colonia.*

Quòd M. Cato differre dixit Properare & Feſtinare: & quàm commodè Verrius Flaccus uerbum quod eſt Feſtinat, interpretatus ſit. CAP. XIIII.

FEſtinare & Properare, idem ſignificare, atque in eandem rem dici uidentur. Sed M. Cato id differre exiſtimat, eaq́; hoc modo diuiſa uerba ſunt, ipſius ex oratione, quam de ſuis uirtutibus habuit: Aliud eſt Properare, aliud Feſtinare. Qui unum quid maturè tranſigit, is properat: qui multa ſimul incipit neque perficit, is feſtinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere differentiæ huius: Feſtinat, inquit, à Fando dicitur: quoniam iſti ignauiores, qui nihil perficere poſſunt, plus uerborum quàm operæ habent. Sed id nimis coactum atque abſurdum uidetur. Neque tanti momenti eſſe poteſt prima in utroque uerbo litera, ut propter eam unam tam diuerſa uerba, Feſtinare, & Fari, eadem uideri debeant. Commodius autem, propiusq́; uiſum eſt, feſtinare quaſi feſſum eſſe: nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is iam non properat, ſed feſtinat. *Propero. Feſtino.*

Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit: & quid Theopompus, de leporibus. CAP. XV.

THeophraſtus philoſophorũ peritiſſimus, omnes in Paphlogonia Perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Biſaltia Lepores bina iecora. *Perdices. Lepores.*

Agrip

Agrippas à partus ægri, & improſperi uitio appellatos: deq; iis duabus Carmentibus quæ uocantur Proſa & Poſtuerta. CAP. XVI.

Agrippa. *Q*Vorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi extiterant (qui partus difficilimus, ægerrimusq; habetur) Agrippæ appellati: uocabulo, ab ægritudine, & pedibus. Confixos eſſe autem pueros in utero, Varro dicit, capite infimo nixos, ſurſum pedibus elatis: non ut hominis natura eſt, ſed ut arboris. Nam pedes, cruraq;, arboris appellat ramos: caput ſtirpem atq; caudicem. Quando igitur, inquit, contra naturam fortè conuerſi in pedes, brachijs plerunq; diductis retineri ſolent: ægriusq; tunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia, aræ ſtatutæ ſunt Romæ duabus Carmentibus: quarum altera *Poſtuerta.* Poſtuerta nominata eſt, Proſa altera: à recti, peruerſi'que *Proſa.* partus & poteſtate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli ſit agri Vaticani. CAP. XVII.

Vaticanus ager. *E*T agrum Vaticanum, & eiuſdem agri deum præſidem appellatum acceperamus à uaticinijs, quæ ui atq; inſtinctu eius dei in eo agro fieri ſolita eſſent. Sed præter hanc cauſam M. Varro in libris diuinarum, aliam eſſe tra-*Aius.* dit iſtius nominis rationem. Nam ſicut Aius, inquit, deus appellatus, araq; ei ſtatuta eſt, quæ eſt in infima noua uia, quòd in eo loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus deus nominatus, penes quem eſſent uocis humanæ initia: quoniam pueri ſimulatq; parti ſunt, eam primam uocem *Vagire.* edunt, quæ prima in Vaticano, ſyllaba eſt. Idcirco uagire dicitur, exprimente uerbo ſonum uocis recentis.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτική appellatur. Et iterũ alia, quæ μετρική. Et tertia itidem, quæ dicitur κανονική. CAP. XVIII.

Pars

PArs quædam geometriæ ὀπτικὴ appellatur, quæ ad oculos pertinet. Pars altera quæ ad aureis, κανονικὴ uocatur, qua muſici ut fundamento artis ſuæ utuntur. Vtraq; harum ſpatijs & interuallis linearum, & ratione numerorum conſtat. ὀπτικὴ facit multa demiranda, id genus, ut in ſpeculo uno imagines unius rei plures appareant. Item ut ſpeculum in loco certo poſitum, nihil imaginet, aliorſum translatum faciat imagines. Item ſi rectius ſpeculum ſpectes, imago fiat tua eiuſmodi, ut caput deorſum uideatur, pedes ſurſum. Reddit etiam cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoq; uiſiones fallant, ut quæ in aqua conſpiciuntur maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis ſunt, minora. Κανονικὴ autem longitudines & altitudines uocis emetitur. Longior menſura uocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Eſt & alia ſpecies κανονικῆς, quæ appellatur μετρικὴ, per quam ſyllabarum longarum, & breuium, & mediocrium iunctura, & modus congruens cum principijs geometriæ, aurium menſura examinatur. Sed hæc, inquit, M. Varro, aut omnino non diſcimus, aut prius deſiſtimus, quàm intelligamus, cur diſcenda ſint. Voluptas autem inquit, uel utilitas talium diſciplinarum in poſt principijs exiſtit, cùm perfectæ abſolutæq; ſunt: in principijs uerò ipſis ineptæ & inſuaues uidentur.

Sumpta ex hiſtoria Herodoti libro primo ſuper fidicine Arione. CAP. XIX.

CEleri admodum & coibili oratione, uocumq; filo tereti & candido fabulam ſcripſit Herodotus ſuper fidicine illo Arione: Vetus, inquit & nobilis Arion cantator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymnæus, terra atq; inſula omni Leſbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amicum amatumq; habuit artis gratia. Is inde à rege *Arionis fabula.*

proficiſcitur, terras inclytas Siciliam atq; Italiam uiſere. Vbi eò uenit, aureſq; omnium menteſq; in utriuſq; terræ urbibus demulſit. In quæſtibus iſtic & uoluptatibus amoribuſq; hominum fuit. Is tum poſtea grandi pecunia & re bona multa copioſus, Corinthum inſtituit redire. Nauem igitur & nautas, ut notiores amicioreſq; ſibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altum prouecta, prædæ pecuniæq; cupidos cæpiſſe conſilium de necando Arione. Tum illum ibi pernicie intellecta, pecuniã cæteraq; ſua ut haberẽt, dediſſe: uitã modò ſibi ut parcerẽt, orauiſſe. Nautas precum eius harũ commiſertũ eſſe illatenus, ut ei necem afferre per uim ſuis manibus temperarent: ſed imperauiſſe, ut iam ſtatim coram deſiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus ſpe omni uitæ perdita, id unum poſtea orauit, ut prius quam mortem oppeteret, induere permitterent ſua ſibi indumenta, & fides capere, & canere carmen caſus illius ſui conſolabile. Feros & immanes nauitas prolubium tum audiendi ſubit. Quod orauerat impetrat. Atq; ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, ſtãſq; in ſummæ puppis foro, carmẽ quod orthiũ dicitur uoce ſublatiſſima cantauit. Ad poſtrema cantus, cum fidibus ornatuq; omni ſicut ſtabat canebatq;, eiecit ſeſe procul in profundum. Nautæ haudquaquàm dubitantes quin periſſet, curſum quem facere cœperant, tenuerunt. Sed nouum & mirum, & pium facinus contigit: Delphinum repentè inter undas adnauiſſe, & dorſo ſuper fluctus edito uectauiſſe: incolumiq; eum corpore & ornatu, Tænarum in terram Laconicam deuexiſſe. Tum Arionem prorſus ex eo loco Corinthum petiuiſſe: Talemq; Periandro regi, qualis Delphino uectus fuerat, ſeſe obtuliſſe: eiq; rem, ſicuti acciderat, narrauiſſe. Regem iſtæc parum credidiſſe, Arionem

Orthiũ carme.

quaſi

quaſi falleret, cuſtodiri iußiſſe. Nauitas requiſitos ablegato Arione, dißimulanter interrogaſſe, ecquid audiſſent in ijs locis, unde ueniſſent, ſuper Arionem. Eos dixiſſe, hominem cùm inde irent, in terra Italia fuiſſe, eumq́; illic bene agitare, & ſtudijs delectationibusq́; urbium florere, atq; in gratia pecuniaq́; magna fortunatum eſſe. Tum inter hæc eorum uerba, Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus ſe in ſalum eiaculauerat, extitiſſe. Nautas ſtupefactos conuictosq́;, ire inficias non quiſſe. Eam fabulam dicere Leſbios & Corinthios: atq; eſſe fabulæ argumentum, quòd ſimulacra duo ahenea ad Tænarum uiſerentur, Delphinus uehens, & homo inſidens.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIORUM LIBER XVII.

Quòd Gallus Aſinius, & Largius Licinius ſententiam M. Ciceronis reprehenderũt, ex oratione quam dixit pro M. Cælio, & quid aduerſus homines ſtolidiſsimos pro eadem ſententia uerè digneq́; dici poſsit. CAP. I.

VT quidam fuerunt, monſtra hominum, qui de dijs immortalibus impias falſasq́; opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam prodigioſi, tamq́; uecordes extiterunt (in quibus ſunt Gallus Aſinius, & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo Ciceromaſtix) ut ſcribere auſi ſint M. Ciceronem parum integrè atq; impropriè, atq; inconſideratè locutum. Atq; alia *Cicero maſtix.*

quidem quæ reprehenderunt, neq; dictu neq; auditu digna ſunt. Sed etenim hi in hoc, quo ſibimetipſis præter cætera eſſe uiſi ſunt uerborum penſitatores ſubtiliſsimi, cedo quale id ſit conſideremus. M. Cicero pro Mario Cælio *ita ſcripſit:* Nam *quod obiectum eſt de pudicitia, quodq́; omnium accuſatorum, non criminibus, ſed uocibus maledictisq́; celebratum eſt, id nunquam tam acerbè feret* M. *Cælius, ut cum pœniteat non deformem eſſe natum.* Non *exiſtimant uerbo proprio eſſe uſum, quod ait, pœniteat, atq; id propè ineptum etiam eſſe dicunt.* Nam *pœnitere, inquiunt, tum dicere ſolemus, cùm quæ ipſi fecimus, aut quæ de noſtra uoluntate, noſtroq́; conſilio facta ſunt, ea nobis pòſt incipiunt diſplicere, ſententiamq́; in ijs noſtram demutamus.* Neminem *autem rectè ita loqui, pœnitere ſeſe quòd natus ſit, aut pœnitere quòd mortalis ſit, aut quòd ex offenſo fortè, uulneratoq́; corpore, dolorem ſentiat: quando iſtiuſmodi rerum nec conſilium ſit noſtrum, nec arbitrium, ſed ea ingratis in corporibus noſtris, ui ac neceſsitate naturæ nobis accidant. Sicut hercle, inquiunt, non uoluntarium fuit* M. Cælio *quali forma naſceretur, cuius eum dixit non pœnitere: tanquam in ea cauſa res eſſet, ut rationem caperet pœnitendi.* Eſt *hæc quidem, quam dicunt uerbi huiuſce ſententia, & pœnitet, niſi in uoluntarijs rebus, non probè dicitur: tametſi antiquiores uerbo ipſo alio quoq; modo uſitati ſunt, & pœnitet ab eo, quod eſt penè, & à penuria dixerunt.* Sed *id aliorſum pertinet, atq; alio loco dicetur.* Nunc *autem ſub hac eadem ſignificatione, quæ uulgò nota eſt, nõ modò ineptum hoc non eſt quod* M. Cicero *dixit ſed feſtiuiſsimum adeò, & faceti ſsimum eſt.* Nam *cùm aduerſarij & obtrectatores* M. Cælij, *quoniam erat pulchro corpore, formam eius & faciem in ſuſpiciones impudicitiæ accerſerent,*

Pœnitere.

ſerent, illudens Cicero tam abſurdam criminationem, quòd formam quam natura fecerat, uitio darent, eodem ipſo errore, quem illudebat, ſciens uſus eſt, Et non pœnitet, inquit, M. Cælium non deformem eſſe natum: ut uel hac ipſa re, quod ita dicebat, opprobraret aduerſarijs, ac per facetias oſtentaret facere eos deridiculum, quod perinde Cælio formam crimini darent, quaſi arbitrium eius fuiſſet quali forma naſceretur.

Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo curſim in legendo notata. CAP. II.

CVm librum ueteris ſcriptoris legebamus, conabamur, poſtea memoriæ uegetandæ gratia indipiſci animo, ac recenſere quæ in eo libro ſcripta eſſent, in utraſq; æſtimationes laudis, aut culpæ adnotamentis digna. Eratq; hoc ſanè quàm utile exercitium ad cõciliandas nobis, ubi ueniſſet uſus, uerborum ſententiarumq́; elegantium recordationes. Velut hæc uerba ex Q. Claudij primo annali, quæ meminiſſe potui, notaui, quem librum legimus biduo proximo ſuperiore: Arma, inquit, pleriq; abijciunt, atq; inermi in latebrant ſeſe. Ibi inlatebrant uerbum poëticum uiſum eſt, ſed non abſurdum neq; aſperum: Ea, inquit, dum fiunt, Latini ſubnixo animo, quaſi ſublimi, & ſuprà nixo, uerbum penè ſignificans & non fortuitum, demonſtratq; animi fortitudinem, fiduciamq́;: quoniam quibus innitimur, ijs quaſi erigimur attollimurq́;. Domus, inquit, ſuas quenq; ire iubet, & ſua omnia fruiſci. Rarius quidem fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infrà rariſsimum dubitatumq́; eſt ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret non modo autem Latinum, ſed iucundius amœniusq́; etiam uerbum fruiſcor factum eſt, quàm fruor: & ut fatiſcor à fateor, ita fruiſcor factum eſt à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caſtè pureq́; ling

Inlatebrant.

Fatiſcor à fateor.

Fruiſcor à fruor.

lingua uſus Latina uidetur, in epiſtola quam exul ad Domitios miſit, ita ſcripſit. Illi uerò omni iure, atq; honeſtate interdicti: Ego neq; aqua, neq; igni careo, & ſumma gloria fruiſcor. Næuius in Attellana, quæ partus inſcripta eſt, hoc uerbo ita utitur:

Quod magnopere quæſierunt, id fruiſci non queunt.
Qui non parſit, apud ſe fruitus eſt.

Et Romani, inquit, multis armis & magno commeatu, prædaq; ingenti copiantur: Verbum caſtrenſe eſt, nec facilè id reperias apud ciuilium cauſarum oratores: exq; eadem figura eſt, quod lignantur, & pabulantur, & aquantur. Sole, iuquit, occaſo: Sole occaſo, non inſuaui uetuſtate eſt, ſi quis aurem habeat non ſordidam, nec proculcatam. In XII. autem tabulis uerbum hoc ita ſcriptum eſt: Ante meridiem cauſam conſcito, cùm perorant ambo præſentes. Poſt meridiem præſenti litem addicito. Si ambo præſentes, ſol occaſus ſuprema tempeſtas eſto. Nos, inquit, in medium relinquemus: Vulgus, In medio dicit, nam uitium iſtuc putant: & ſi dicas, In medium ponere, id quoq; eſſe σόλοικον putant. Et tamen probabilius ſignificantiusq; ſic dici uidebitur, ſi quis ea uerba non incurioſè introſpiciat. Græcæ quoq; θεῖναι εἰς μέσον uitium id non eſt. Poſtquam nuntiatum eſt, inquit, ut pugnatum eſſet in Gallos, id ciuitas grauiter tulit. In Gallos, mundius ſubtiliusq; eſt, quàm cum Gallis, aut contra Gallos: Nam pinguiora hæc, obſoletioraq; ſunt. Simul, inquit, forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter præcellebat, ut facilè intelligeretur magnum uiaticum: Magnum uiaticum, pro magna facultate, & paratu magno, nouè poſitum eſt. Videturq; Græcos ſecutus, qui ἐφόδιον

Copiari. Lignor. Pabulor. Aquor. Sole occaſo. In medium relinquere. Pugnatum in Gallos. Magnum uiaticum.

ſumptum

ſumptum uiæ ad aliarum quoq; rerum apparatus traducunt: ac ſæpe ἐφόδιον *pro eo dicunt, quod eſt, inſtitue & inſtrue.* Nam Mar. *inquit,* Manlius, *quem Capitolium ſeruaſſe à* Gallis *ſuprà oſtendi, cuiusq́; operam cum* M. Furio *dictatore apud* Gallos *cumprime fortem atq; exuperabilem* Reſpub. *ſenſit, is & genere, & ui, & uirtute bellica nemini concedebat:* Apprime *crebrius eſt, cumprime rarius: traductumq́; ex eo eſt, quod cum primis dicebant, pro eo quod eſt in primis.* Nihil *ſibi, inquit, diuitias opus eſſe.* Nos *diuitijs dicimus, & uitium hoc orationis nullum eſt: ac ne id quidem eſt, quod figura dici ſolet.* Recta *enim iſtec oratio eſt, & ueteres compluſculi ita dixere.* Nam *ratio dici poteſt, cur rectius ſit diuitijs opus eſſe, quàm diuitias: niſi qui* Grammaticorum *noua inſtituta, ut* τεμένων ἱερὰ *obſeruant:* Nam *hæc, inquit, maximè uerſatur* Deorum *iniquitas, quòd deteriores ſunt incolumiores: neq; optimum quempiam inter nos ſinunt diurnare.* Inuſitatè *dixit diurnare, pro diu uiuere: ſed ex ea figura eſt, qua dicimus perennare.* Cum *his, inquit, conſermonabatur.* Sermonari, *ruſticius uidetur, ſed rectius:* Sermocinari *crebrius eſt, ſed corruptius.* Seſe, *inquit, ne id quoq;, quod tum ſuaderet, facturum eſſe:* Ne *id quoq;, dixit pro ne id quidem: infrequens nunc in loquendo, ſed in libris ueterum creberrimum.* Tanta, *inquit, ſanctitudo fani eſt, ut nunquam quiſquam uiolare ſit auſus.* Sanctitas *quoq; & ſanctimonia, non minus* Latinè *dicuntur, ſed neſcio quid maioris dignitatis eſt uerbum ſanctitudo:* Sicuti Marcus Cato *in* L. Veturium, *duritudinem, quàm duritiem dicere grauius putauit:* Qui *illius, inquit, impudentiam norat, & duritudinem.* Cùm *tantus, inquit, arrabo penes* Samnites Po. Rom. *eſſet:* Arrabonem *dixit* DC. *obſides, & id malu*it

Cumprime.

Opus ſibi diuitias.

Diurnare.

Sermonari.

Ne id quoque pro ne id quidē.

Sanctitudo.

Duritudo.

Arrabo.

luit quàm pignus dicere, quoniam uis huius uocabuli in ea ſententia grauior acriorq; eſt. Sed nunc arrabo in ſordidis uerbis haberi cœptus, ac multò rectius uidetur arra. Quanquam arram quoq; ueteres ſæpe dixerint. Et compluries, inquit, in laboribus miſerrimas uitas exegerunt. Et hîc motus in otijs, inquit, conſumptus. Elegantia utrobiq; ex multitudine numeri quæſita eſt. Cominius, inquit, quà aſcenderat, deſcendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Cominium dediſſe Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neq; enim eum Galli, qui Capitolium obſidebant, aſcendentem aut deſcendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud ſecus poſuit, quàm ſi tu dicas latuit atq; obrepſit. Conualles, inquit, & arboreta magna erant. Arboreta ignobilius uerbum eſt, arbuſta celebratius. Putabant, inquit, eos, qui foris atq; qui in arce erant, inter ſe commutationes & conſilia facere: Commutationes, id eſt, collationes communicationesq;, inuſitatè dixit, ſed non hercle inſcitè, nec inuleganter. Hæc ego pauca interim ſuper eo libro, quorum memoria poſt lectionem ſuppetierat, mihi notaui in ſermonibus fortè quos de temporibus rerum ad uſus hominum repertarum agitabamus.

Arra. *Verba dedit.* *Arboretum.* *Arbuſtum.* *Cõmutationes.*

Verba M. Varronis ex libro quinto, & xx. humanarum, quibus contra opinionem uulgariã interpretatus eſt Homeri uerſum. CAP. III.

ADoleſcens quiſpiam non indoctus, ſparti quoq; uſum in terra Græcia diu incognitum fuiſſe dixit, multisq; poſt Ilium captum tempeſtatibus ex terra Hiſpania aductum. Riſerunt hac ad illudendum, ex ijs, qui ibi aderant unus atq; alter, malè homines literati: quod genus Græci ἀγοραίους appellant: atq; eum qui id dixerat, librum legiſſe Homeri aiebant, cui uerſus hic forte deeſſet:

Καὶ

Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται.

Tum ille prorſum irritatus: Non, inquit, in eo libro uerſus, ſed uobis planè magiſter defuit, ſi creditis in eo uerſu ſparta id ſignificare, quod nos ſpartum dicimus. Maiorem enimuerò illi riſum ſubijciunt: neq; id deſtiterunt, niſi liber ab eo prolatus eſſet Marci Varronis uiceſimusquintus humanarum, in quo de iſto Homeri uerſu à Varrone ita ſcriptum eſt: Ego ſparta apud Homerum non plus ſpartum ſignificare puto, quàm σπάρτους, qui dicũtur in agro Thebano nati. In Græcia ſparti copia modo cœpit eſſe ex Hiſpania. Neq; ea ipſa facultate uſi Liburni, ſed hi plerunq; naues loris ſuebant, Græci magis cannabo & ſtuppa cæteriſq; ſatiuis rebus, à quibus σπάρτα appellabant. Quod cùm in Varro dicat, dubito hercle an poſterior ſyllaba in eo uerbo, quod apud Homerum eſt, acuenda ſit: niſi quia uoces huiuſcemodi, cum ex communi ſignificatione in rei certæ proprietatem concedunt, diuerſitate accentuum ſeparantur.

Quid Mænander poëta Philemoni poëtæ dixerit, à quo ſæpe indignè in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt. Et quod ſæpiſsimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis uictus eſt. CAP. IIII.

Mænander à Philemone nequaquam pari ſcriptore in certaminibus comœdiarum, ambitu gratiaq;, & factionibus ſæpenumero uincebatur: Eum cùm fortè habuiſſet obuiam, quæſo, inquit, Philemon, bona uenia dic mihi, cùm me uincis, non erubeſcis? Euripidem quoq; M. Varro ait, cùm quinq; & ſeptuaginta tragœdias ſcripſerit, in quinq; ſolis uiciſſe, cùm eam uincerent aliquot poëtæ ignauiſsimi, Mænandrum autem alij centum & octo, partim centum & nouem comœdias reliquiſſe ferunt. Sed Apollo- Philemon.

dori ſcriptoris celebratiſſimi, hos de Mænandro uerſus legimus in libro qui Chronica inſcriptus eſt:

Κηφισιεὺς ὢν, ἐκ Διοπέιθου πατρός,
Πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράψας δράματ' ἐξ,
Ἔλπεν, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτοῖν.

Ex iſtis tamen centum & quinq; omnibus, ſolis cum octo uiciſſe, idem Apollodorus in eodem libro ſcripſit.

Nequaquam eſſe uerum, quòd minutis, quibuſdam rhetoricè artificibus uideatur M. Cic. in libro quem de Amicitia ſcripſit, uitioſo argumento uſum ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου poſuiſſe. Totumq; id conſideratius tractatum, exploratumq; CAP. V.

CIcero in dialogo, cui titulus eſt Lælius, uel de Amicitia, docere uolens amicitiam non ſpe expectationeq; utilitatis, neq; pretij mercedisq; cauſa colendam, ſed quòd ipſa per ſeſe plena uirtutis honeſtatisq; ſit, expetendam diligendamq; eſſe, etiam ſi nihil opis, nihilq; emolumenti ex ea percipi queat, hac ſententia, atq; his uerbis uſus eſt, eaq; dicere facit C. Lælium ſapientem uirum, qui P. Africani fuerat amiciſſimus. Quid enim Africanus indigens mei? Ne ego quidem illius. Sed ego admiratione quadam uirtutis eius, ille uiciſſim opinione fortaſſe nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit: auxit beneuolentiam conſuetudo. Sed quanquàm utilitates multæ & magnæ conſecutæ ſunt, non ſunt tamen ab earum ſpe cauſæ diligendi profectæ. Vt enim benefici liberalesq; ſumus, non ut exigamus gratiam (neq; enim beneficium fœneramur, ſed natura propenſi ad liberalitatem ſumus) ſic amicitiam non ſpe mercedis adducti, ſed quod omnis eius fructus in ipſo amore ineſt, expetendam putamus. Hoc cùm legeretur in cœtu fortè hominum doctorum, rhetoricus quidam ſophiſta utriuſq;

linguæ callens, haud ſanè ignobilis, ex iſtis argutulis, & minutis doctoribus, qui τεχνικοὶ *appellantur, atq; in diſſerendo tamen non impiger, uſum eſſe exiſtimabat argumento M. Tullium non probo, neq;* ἀποδεικτικῷ, *ſed eiuſdem quæſtionis, cuius eſſet ea ipſa res, de qua quæreretur. Verbiſq; id uitium Græcis appellabat, quod accepiſſet* ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ ὁμολογουμένου. *Nam beneficos, inquit, & liberales ſumpſit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat: cùm ipſum illud & ſoleat quæri & debeat, quiſquis liberaliter & benignè facit, qua mente, quo'ue conſilio, benignus liberaliſq; ſit: Vtrum quia mutuam gratiam ſperet, & eum, in quem benignus ſit, ad parem curam ſui prouocet, quod facere pleriq; omnes uidentur: An quia natura ſit beneuolus, benignitaſq; eum per ſeſe ipſa & libaralitas delectet, ſine ulla recipiendæ gratiæ procuratione, quod eſt omnium fermè rariſsimum. Argumenta autem cenſebat, aut probabilia eſſe debere, aut perſpicua, & minimè controuerſa. Idq;* ἀπόδειξιν *uocari dicebat, cùm ea, quæ dubia, aut obſcura ſunt, per ea quæ ambigua non ſunt, illuſtrantur. Atq; ut oſtenderet beneficos liberaleſq; ad id quod de amicitia quæreretur quaſi argumentum exemplum'ue ſumi non oportere: eodem, inquit, ſimulacro, & eadem rationis imagine, amicitia inuicem pro argumento ſumi poteſt, ſi quis affirmet homines beneficos liberaleſq; eſſe debere, non ſpe aliqua compendij, ſed amore & ſtudio honeſtatis. Poterit enim conſimuliter ita dicere. Namq; ut amicitiam non ſpe utilitatis amplectimur, ſic benefici liberaleſq; non gratiæ recipiendæ ſtudio eſſe debemus. Poterit ſanè, inquit, ita dicere: Sed neq; amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiæ præbere argumentum poteſt, cùm de utroq; pariter quæratur. Hæc ille rhetoricus artifex, dicere*

Callens linguæ.

cere quibuſdam uidebatur peritè & ſcienter, ſed uidere licet eum uocabula rerum uera ignorauiſſe. Nam beneficum & liberalem Cicero appellat, ita ut philoſophi appellandum eſſe cenſent, non eum qui, ut ipſe ait, beneficia fœneratur, ſed qui benignè facit nulla tacita ratione ad utilitates ſuas redundante. Non ergo obſcuro, neq; ambiguo argumento uſus eſt, ſed certo, atq; perſpicuo. Siquidem qui uerè beneficus liberaliſq; eſt, qua mēte bene aut liberaliter faciat, nō quæritur. Alijs enim longè nominibus appellandus eſt, ſi cùm et talia facit, ſui potius quàm alterius iuuādi cauſa facit. Proceßiſſet autem argutatori iſti fortaſſe reprehenſio, ſi Cicero ita dixiſſet: Vt enim beneficè liberaliterq; facimus, non ut exigamus gratiam: uideretur enim beneficè facere, etiam in non beneficum cadere poſſe, ſi id per aliquam circumſtantiam fieret, non per ipſam perpetuæ benignitatis conſtantiam. Sed cùm beneficos liberaleſq; dixerit, neq; aliuſmodi iſti ſunt, quàm cuius eſſe eos ſuprà diximus, illotis (quod aiunt) pedibus, & uerbis reprehendit doctißimi hominis orationem.

Beneficus & liberalis.

Falſum eſſe quod Verrius Flaccus in librorum ſecundo, quos de obſcuris Marci Catonis compoſuit, de ſeruo receptitio ſcriptum reliquit. CAP. VI.

MArcus Cato Voconiam legem ſuadens, uerbis hiſce uſus eſt: Principio nobis mulier magnam dotem attulit. Tum magnam pecuniam recipit, quam in uiri poteſtate non committit, eam pecuniam uiro dat mutuam: poſtea ubi irata facta eſt, ſeruum receptitium ſectari atq; flagitare uirum iubet. Quærebatur ſeruus receptitius quid eſſet. Libri ſtatim quæſiti, allatiq; ſunt Verrij Flacci de obſcuris Catonis. In libro ſecundo ſcriptum inuentum eſt, recepti-

Receptitius ſeruus.

tium

tium ſeruum dici nequam, & nulli pretij: qui cùm uænum eſſet datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusq; ſit. Propterea, inquit, ſeruus eiuſmodi ſectari maritum & flagitare pecuniam iubebatur, ut eoipſo dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret, quòd cum ſeruus nihili, petendæ pecuniæ cauſa compellaret. Cum pace autem, cumq; uenia iſtorum, ſiqui ſunt, qui Verrij Flacci autoritate capiuntur, dictum hoc ſit. Receptitius enim ſeruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino eſt, quàm Verrius ſcripſit. atq; id cuiuis facilè intellectu eſt. Res enim proculdubio ſic eſt: Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neq; ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoq; in uenditionibus quæ excipiuntur, neq; uæneunt. Quo uerbo Plautus quoq; in Trinumo uſus eſt, in hoc uerſu:

Poſticulum hoc recepit, cùm ædes uendidit.

Particulam quandam, quæ poſt eas ædeis erat, non uendidit, ſed retinuit. Ipſe etiam Cato mulierem demonſtrare locupletem uolens: Mulier, inquit, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit: Hoc eſt, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiari, quam ſibi dote data retinuit, pecuniam uiro mutuam dat. Eam pecuniam cum uiro fortè irata repetere inſtituit, apponit flagitatorem ſeruum receptitium, hoc eſt proprium ſeruum ſuum, quem cum pecunia reliqua receperat, neq; dederat doti, ſed retinuerat. Non enim ſeruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, ſed proprio ſuo. Plura dicere, quibus hoc noſtrum tuear, ſuperſedeo. Ipſa enim ſunt per ſeſe euidentia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. Vtrum ergo uidebitur cuiq; uerius, eo utatur.

Seruus receptitius.

Verba hæc ex Atinia lege, quod ſubreptum erit, eius rei

æterna autoritas eſto: P. Nigidio, & Q. Scæuolæ uiſa eſſe non minus de præterito furto, quàm de futuro cauiſſe. CAP. VII.

Atinia lex.

LEgis ueteris Atiniæ uerba ſunt: Quod ſubreptum erit, eius rei æterna autoritas eſto. Quis aliud putet in hiſce uerbis, quàm de tempore tantum futuro legem loqui? Sed Q. Scæuola patrem ſuum, & Brutum & Manilium uiros apprimè doctos, quæſiſſe ait, dubitaſſeq́; utrum'ne in poſt facta modò furta lex ualeret, an etiam in ante facta: quoniam quod ſubreptum erit, utrunq; tempus uideretur oſtendere, tam præteritum quàm futurum. Itaq; P. Nigidius ciuitatis Romanæ doctiſſimus, ſuper dubitatione hac eorum ſcripſit in XXIIII. Commentariorum Grammaticorum. Atq; ipſe quoq; idem putat incertam eſſe temporis demonſtrationem. Sed anguſtè perquàm & obſcurè diſſerit, ut ſigna rerum ponere uideas ad ſubſidium magis memoriæ ſuæ, quàm ad legentium diſciplinam. Videbatur tamen hoc dicere: Verbum Eſſe, & uerbum Erit, quando per ſeſe ponuntur, habent atq; retinent tempus ſuum. Cùm uerò præterito iunguntur, uim temporis ſui amittunt, et in præteritum* contendunt. Cùm enim dico, in campo eſt, in comitio eſt, tempus inſtans ſignifico. Item cùm dico, in campo erit, tempus futurum demonſtro. At cùm dico, factum eſt, ſcriptum eſt, ſubreptum eſt, quanquàm Eſt uerbum temporis ſit præſentis, confunditur tamen cum præterito, & præſens eſſe deſinit. Sic igitur, inquit, etiam iſtud quod in lege eſt, ſi diuidas ſepareſq́; duo uerba hæc, Subreptum & Erit, ut ſic audias ſubreptum, tanquam certamen erit, aut ſacrificium erit: tum uidebitur lex in poſt futurum loqui. Si uerò copulatè, permiſteq́; dictum intelligas, ut ſubreptum erit, non duo, ſed unum uerbum ſit: idq́; unica patiendi declinatione

Eſſe, & Eris.

*concedunt

ctione ſit, tum hoc uerbo non minus præteritum tempus oſtenditur, quàm futurum.

In ſermonibus apud menſam Tauri Philoſophi quæri agitariq́; eiuſmodi ſolita: Cur oleum ſæpe & facilè, uina rarius congelaſcant, acetum haud ferè unquam: & cur aquæ fluuiorum fontiumq́; durentur, mare gelu non duretur. CAP VIII.

PHiloſophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerunq;, ad id diei ubi iam ueſperauerat: id enim eſt tempus iſtic cœnandi frequens. Eius cœnæ fundus & fundamentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæſæ. Ea quodam die, ubi paratis & expectantibus nobis allata, atq; impoſita menſæ eſt, puerum iubet Taurus oleum in ollam indere. Erat is puer genere Atticus, ad annos maximè natus octo, feſtiuiſſimus, ætatis & gentis argutijs ſcatens. Guttum Samium ore tenus imprudens inanem, tanquam ſi ineſſet oleum, affert, conuertitq́; eum: & (ut ſolitum eſt) circumegit per omnem partem ollæ manum, nullum inde ibat oleum. Aſpicit puer guttum atrocibus oculis ſtomachabundus, et concuſſum uehemẽtius iterum in ollam uertit. Idq́; cùm omnes ſenſim atq; ſummiſſim rideremus, tum puer Græcè, & id quidem perquam Atticè, μὴ γελᾶτε, inquit, ἔνι τ᾽ οὔλαιον, ἀλλ᾽ οὐκ ἴστε οἷα φρίκη περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε τήμερον κεκρυστάλλωται. Verbero, inquit, ridens Taurus, non'ne is curriculo, atq; oleum petis? Sed cùm puer foras emptum iſſet, nihil ipſe iſta mora offenſior: Olla, inquit, oleo indiget, & (ut uideo) intolerandum feruit: cohibeamus manus, atq; interea (quoniam puer nunc admonuit ſolere oleum congelaſcere) conſideremus quidem, cur oleum ſæpe & facilè ſtet, uina rarenter congelaſcant. Aq; aſpicit à me, & iubet,

Veſperauerat.

Guttum.

iubet, quid ſentiam dicere. Tum ego reſpondi, coniectare me uinum idcirco minus citò coaleſcere, quòd ſemina quædam caloris in ſeſe haberet, eſſetq́; natura ignitius, ob eăq́; rem dictum eſſe ab Homero αἴθοπα οἶνον non (ut alij putarent) propter calorem. Eſt quidem (inquit Taurus) ita ut dicis: nam ferme conuenit, uinum ubi potum eſt, calefacere corpora. Sed non ſecus oleum quoq; calorificum eſt, neq; minorem uim iu corporibus calefaciendis habet. Ad hoc, ſi iſtæc quæ calidiora ſunt, difficilius gelu coguntur, congruens eſt, ut quæ frigidiora ſunt facilè cogantur. Acetum autem omnium maximè frigorificum eſt, atq; id nunquàm tamen concreſcit. Num igitur magis cauſa oleo coaguli celerioris in leuitate eſt? faciliora enim ad coëundum ideo uidentur, quæ leuatiora, leuioraq́; ſunt. Præterea id quoq; ait quæri dignum, cur fluuiorum & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile ſit. Tametſi Herodotus, inquit, hiſtoriæ ſcriptor, contra omniū ferme, qui hæc quæſiuerunt, opinionem, ſcribit: mare Boſphoricum, quod Cimmerium appellatur, earumq́; partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu ſtringi, & conſiſtere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deferbuerat: tĕpusq́; eſſe cœperat edendi, & tacendi.

Macrob. lib. 7. cap. 13.

De notis literarum, quæ in C. Cæſaris epiſtolis reperiuntur, deq́; aliis clandeſtinis literis ex ueteri hiſtoria petitis, & quid σκυτάλη ſit Laconica. CAP. IX.

Libri ſunt epiſtolarum C. Cæſaris ad C. Oppium & Balbum Cornelium, qui res eius abſentis curabant. In his epiſtolis quibuſdam in locis inueniuntur literæ ſingulariæ, ſine coagmentis ſyllabarum, quas tu putes poſitas inconditè. Nam uerba ex his literis confici nulla poſſunt. Erat autem conuentum inter eos clandeſtinū, de cōmutando

do ſitu literarum, ut inſcriptio quidem alia aliæ locum & nomen teneret: ſed in legendo locus cuiq; ſuus & poteſtas reſtitueretur. Quænam uerò litera, pro qua ſubderetur, antè ijs (ſicuti dixi) complacebat, qui hanc ſcribendi latebram parabant. Eſt adeò Probi grammatici commentarius ſatis curioſè factus de occulta literarum ſignificatione, epiſtolarum C. Cæſaris ſcriptarum. Lacedæmonij autem ueteres, cùm diſsimulare & occultare literas publicè ad imperatores ſuos miſſas uolebant, ne ſi ab hoſtibus exceptæ forent, conſilia ſua noſcerentur, epiſtolas id genus factas mittebant: Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari craſſamento, eiuſdemq; longitudinis, deraſi, atque *ornati conſimiliter. Vnus Imperatori in bellum proficiſcenti dabatur: alterum domi magiſtratus cum iure, atq; cum ſigno habebant. Quando uſus uenerat literarum ſecretiorum, circum eum ſurculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei ſatis erat, complicabant, uolumine rotundo & ſimplici, ita ut oræ adiunctæ undique & cohærentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per tranſuerſas iuncturarum oras, uerſibus à ſummo ad imum proficiſcentibus inſcribebant. Id lorum literis ita perſcriptis reuolutum ex ſurculo, Imperatori commenti illius conſcio mittebant. Reſolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat, membraq; earum & apices in parteis diuerſiſsimas ſpargebat. Propterea ſi id lorum in manus hoſtium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quem erat miſſum acceperat, ſurculo compari quem habebat capto, ad finem perinde ut debere fieri ſciebat, circumplicabat: atque ita literæ per ambitum eundem ſurculi coaleſcentes, rurſum coibant, integramq; & incorruptam

Laconica epiſtola.

*tornati

epiſtolam & facilem legi præſtabant. Hoc genus epiſtolæ Lacedæmonij σκυτάλην appellant. Legebamus id quoque in uetere hiſtoria rerum Punicarum, uirum indidem quempiam illuſtrem (ſiue ille Haſdrubal, ſiue quis alius eſt, non retineo) epiſtolam ſcriptam ſuper rebus arcanis, hoc modo abſcondiſſe: Pugillaria noua, nondum etiam cera illita accepiſſe: literas in lignum incidiſſe: poſteà tabulas (uti ſolitum eſt) cera colliuiſſe: eaſq; tabulas tanquam non ſcriptas, cui futurum id prædixerat, miſiſſe: Eum deinde ceram deraſiſſe, literaſq; incolumes ligno inciſas legiſſe. Eſt & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædam, & inopinabilis latebra, barbarico aſtu excogitata. Hiſticus nomine fuit, loco natus in terra Aſia non ignobili. (Aſiam tunc tenebat Imperio rex Darius.) Is Hiſticus, cùm in Perſis apud Darium eſſet, Ariſtagoræ cuipiam res quaſdam occultas nuntiare furtiuo ſcripto uolebat. Comminiſcitur opertum hoc literarum admirandum: Seruo ſuo diu oculos ægros habenti, capillum ex capite omni tanquam medendi gratia deradit: caputq; eius leue in literarum formas compingit. His literis, quæ uoluerat, perſcripſit. Hominem poſteà quo ad capillus adoleſceret, domi continuit. Vbi id factum eſt, ire ad Ariſtagoram iubet. Et cùm ad eum (inquit) ueneris, mandaſſe me dicito, ut caput tuum (ſicut nuper egomet feci) deradat. Seruus, ut imperatum erat, ad Ariſtagoram uenit, mandatumq; domini affert. Atque ille id non eſſe fruſtra ratus, quod erat mandatum, fecit. Ita literæ perlatæ ſunt.

Hiſticus capiti ſerui inſcripſit literas.

Quid de uerſibus Vergilii Phauorinus exiſtimarit, quibus in deſcribenda flagrantia montis Aetnæ, Pindarum poëtam ſecutus eſt: collataq; ab eo ſuper eadem re utriuſq; carmina, & diiudicata.

CAPVT X.

PHauorinum philoſophum, cum in hoſpitis ſui Antiatem uillam æſtu anni conceßiſſet: noſq; ad eum uidendum Roma ueniſſemus, memini ſuper Pindaro poëta, & Vergilio in hunc ferè modum diſſerere: Amici (inquit) familiaresq́; P. Vergilij, in ijs quæ de ingenio moribusq́; eius memoriæ tradiderunt, dicere eum ſolitum ferunt, parere ſe uerſus more atq; ritu urſino. Nanq; ut illa beſtia fœtum ederet ineffigiatum informemq́; lambendoq́; id poſteà quod ita edidiſſet, conformaret & fingeret: proinde ingenij quoq; ſui partus recentes rudi eſſe facie & imperfecta, ſed deinceps tractando colendoq́; reddere ijs ſe oris & uultus liniamenta. Hoc uirum iudicij ſubtilißimi ingenuè atq; uerè dixiſſe, res (inquit) ipſa uerum indicium facit. Nam quæ reliquit perfecta expoliataq́;, quibusq́; impoſuit ſenſus atq; delectus ſui ſupremam manum, omni poëticæ uenuſtatis laude florent. Sed quæ procraſtinata ſunt ab eo, ut pòſt recenſerentur, & abſolui (quoniam mors præuerterat) nequiuerunt, nequaquam poëtarum elegantißimi nomine, atque iudicio digna ſunt. Itaq; cùm morbo oppreſſus, aduentare mortem uideret, petiuit orauitq́; à ſuis amicißimis impensè, ut Aeneida, quam nondum ſatis elimauiſſet, abolerent: In ijs autem (inquit) quæ uidentur retractari, & corrigi debuiſſe, is maximè locus eſt, qui de monte Aetna factus eſt. Nam cum Pindari ueteris poëtæ carmen, quod de natura, atq; flagrantia montis eius compoſitum eſt, æmulari uellet, eiuſmodi ſententijs, & uerba molitus eſt: ut Pindaro quoque ipſo, qui nimis opima pinguiq́; eſſe facundia exiſtimatus eſt, inſolentior hoc quidem in loco tumidiorq́; ſit. Atq; uti uoſmetipſos, inquit, eius quod dico, arbitros faciam, carmen Pindari, quod eſt ſuper monte Aetna, quantulum mihi memoriæ eſt, dicam:

Pindarus ĩ Pythijs Epodo. I. ſpecie prima.

Τᾶς, ἐρεύγονται μὲν ἀπλάτου πυρὸς ἁγνόταται
Ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
Δ᾽ ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων᾽. ἀλλ᾽ ἐν ὄρφναισι πέτρας
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖαν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ
Κεῖνο δ᾽ ἀφαίστοιο κρουνοὺς, ἑρπετὸν
Δεινοτάτους ἀναπέμπει, τέρας μὲν θαυμάσιον τὶ ἰδέσθαι, θαῦμα δὲ καὶ παριόντων ἀκοῦσαι.

Audite nunc (inquit) Vergilij uerſus, quos inchoaſſe eum uerius dixerim, quàm feciſſe:

Portus ab acceſſu uentorum immotus, & ingens
Ipſe, ſed horrificis iuxtà tonat Aetna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Attollitq; globos flammarum, & ſidera lambit.
Interdum ſcopulos, auulſaq; uiſcera montis
Erigit eructans, liquefactaq; ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq; exæſtuat imo.

Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obſecutus, id dixit, quod res erat, quodq; illic uſu ueniebat, quodq; oculis uidebatur: interdiu fumare Aetnam, noctu flammigare. Vergilius autem, dum in ſtrepitu ſonituq; uerborum conquirendo laborat, utrunque tempus nulla diſcretione facta confundit. Atq; ille, Græcos quidem fontes imitatus, igneis eructare, & fluere amnes, fumi, & flammarũ fulua & tortuoſa uolumina in plagas maris ferre, quaſi quoſdam igneos amnes, luculentè dixit. At hic noſter, atram

nubem

nubem turbine piceo & fauilla fumantem, ῥόον καπνοῦ αἴθωνα interpretari uolens, craſſè & immodicè congeſſit. Globos quoq; flammarum, quod ille κρουνοὺς dixerat, duriter & ἀκύρως tranſtulit. Item quòd ait, Sidera lambit. uacanter hoc etiam (inquit) accumulauit & inaniter. Neque non id quoq; inenarrabile eſſe ait, & propemodum inſenſibile, quòd Nubem atram fumare dixit turbine piceo, & fauilla candente. Non enim fumare (inquit) ſolent, neq; atra eſſe, quæ ſunt candentia: niſi ſi candente dixit peruulgatè & impropriè, pro feruenti fauilla, non pro ignea & relucenti. Nam candens ſcilicet eſt à candore dictum, non à calore. Quòd ſaxa autem & ſcopulos eructari, & erigi, eoſdemq; ipſos ſtatim liqueſieri & gemere, atq; glomerari ſub auras dixit: hoc (inquit) nec à Pindaro ſcriptum, nec unquam fando auditum, & omnium, quæ monſtra dicuntur, monſtroſiſſimum eſt. Candens.

Quòd Plutarchus in libris Sympoſiacis opinionem Platonis de habitu, atque natura ſtomachi, fiſtulæq; eius, quæ τραχεῖα dicitur, aduerſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt autoritate adhibita antiqui medici Hippocratis. CAP. XI.

ET Plutarchus, & alij quidam docti uiri, reprehenſum eſſe ab Eraſiſtrato nobili medico Platonem ſcripſere, quòd potum dixit defluere ad pulmonem: eoq; ſatis humectato, dimanare per eum, quia ſit rimoſior: & confluere inde in ueſicã: erroriſq; iſtius fuiſſe Alcæum ducem, qui in poëmatis ſuis ſcriberet, τὸν τε πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιστέλλεται. Ipſum autem Eraſiſtratum dicere, duas eſſe quaſi canaliculas quaſdam, uel fiſtulas: eaſq; ab oris faucibus proficiſci deorſum: per earumq; alteram deduci delabiq; in ſtomachum eſculenta omnia & poculenta: ex eoq; ferri in uentriculum, qui Græcè appellatur ἡ κάτω κοιλία:

atq; ibi ſubigi, digeriq́;: ac deinde aridiora ex iis recrementa in aluum conuenire, quod Græcè κῶλον dicitur, humidiora autem per renes in ueſicam. Per alteram autem fiſtulam, quæ Græcè nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, ſpiritum à ſummo ore in pulmonem, atq; inde rurſum in os & in nareis commeare: perq́; eãdem* uiam uocis quoq; fieri meatum. Ac ne potus, cibuſq́; aridior, quem oporteret in ſtomachum ire, procideret ex ore, laberetur q́; in eãdem fiſtulam, per quam ſpiritus reciprocatur, eaq́; offenſione intercluderetur animæ uia: impoſitam eſſe arte quadam & ope naturæ, ἐπιγλωττίδα, quaſi clauſtra quædam utriuſque fiſtulæ mobilia, conniuentia uiciſſim & reſurgentia. Eam'que ἐπιγλωττίδα inter edendum, bibendum'que operire, atque protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex eſca, potu'ue incideret in illud quaſi æſtuantis animæ iter. Ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ communito. Hæc Eraſiſtratus medicus aduerſum Platonem. Sed Plutarchus in libro Sympoſiacorum, autorem Platonis ſententiæ Hippocratem dicit fuiſſe, idemq́; eſſe opinatos & Philiſtiona Locrum, & Dioxippum Hippocraticum, ueteres medicos & nobiles. Atque illam, de qua Eraſiſtratus dixerit, ἐπιγλωττίδα non idcirco in eo loco conſtitutam, ne quid ex potu influeret in arteriã (nam pulmoni quoq; fouendo, rigandoq́; neceſſarios humores uideri) ſed appoſitam quaſi moderatricem quandam, arbitramq́; prohibendi* admiſcendi'ue quod ex ſalutis uſu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretq́; in ſtomachum: potum autem partiretur inter ſtomachum & pulmonem. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id, neq; uniuerſum, ſed quadam quaſi obice ſuſtentatum ac repreſſum,

*alij non habent, uiam.

*admittendi'ue

ſenſim

ſenſim paulatimq́; tranſmitteret, atq; omnem reliquum in alteram ſtomachi fiſtulam deriuaret.

De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellant, à Phauorino exercendi gratia diſputatis. CAP. XII.

INfames materias, ſiue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσεις appellant, & ueteres adorti ſunt: non ſophiſtæ ſolùm, ſed philoſophi quoq;: & noſter Phauorinus oppidò quàm libens in eas materias dicebat: uel ingenio expergiſicando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis uſu difficultatibus: ſicuti cùm Therſitæ laudes quæſiuit, & cùm febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida ſanè multa, & non facilia inuentu in utranque cauſam dixit: eaq́; ſcripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus teſtem etiam Platonem produxit, quem ſcripſiſſe ait: Qui quartanam paſſus conualuerit, uiresq́; integras recuperauerit, fidelius, conſtantiusq́; poſteà ualiturum. Atq; inibi in eiſdem laudibus non hercle hac ſententiola inuenuſtè luſit: Verſus, inquit, eſt longo hominum æuo probatus: (Febris encomion.)

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Eo uerſu ſignificatur, non omni die bene eſſe poſſe, ſed iſto bene, atque alio malè. Quod cùm ita ſit, inquit, ut in rebus humanis bene aut malè uice alterna ſit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto eſt fortunatior in qua μία μητρυιὰ, δύο μητέρες;

Quin particula, quot, qualesq́; uarietates ſignificationis habeat, & quàm ſæpe in ueterum ſcriptis obſcura ſit. CAPVT XIII.

QVin particula, quam grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis, ſententijsq́; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cùm quaſi increpantes, (Quin particula.)

pantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus: Quin uenis? quin legis? quin fugis? Aliter cùm ita confirmamus: Non dubium eſt, quin M. Tullius omnium ſit eloquentiſſimus: Aliter autem cùm ſic componimus, quod quaſi priori uidetur contrarium: Non idcirco cauſas Iſocrates non defendit, quin id utile eſſe & honeſtum exiſtimarit. À quo illa ſignificatio non abhorret, quæ eſt in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit) eo poſtremum ſcribo quin populi, & boni, & ſtrenui ſint. In ſecunda quoq; Origine M. Cato non longè ſecius hac particula uſus eſt. Neq; ſatis (inquit) habuit, quòd eum in occulto uitiauerat, quin eius famam proſtitueret. Præterea animaduertimus Quadrigarium in octauo annalium particula iſta vſum eſſe obſcuriſsimè. Ipſius uerba poſuimus: Romam uenit: uix ſuperat, quin triumphus decernatur. Item in ſexto annali eiuſdem uerba hæc ſunt: Penè factum eſt, quin caſtra relinquerent, atq; cederent hoſti. Non me autem præterit, dicere aliquem poſſe de ſummo pectore, nihil eſſe in his uerbis negotij. Nam quin, utrobiq; poſitum pro ut, planiſsimumq́; eſſe, ſi ita dicas: Romam uenit, uix ſuperat, ut triumphus decernatur. item alio in loco: Penè factum eſt, ut caſtra relinquerent, atq; cederent hoſti. Sed utantur ſanè, qui tam expediti ſunt, perfugijs commutationum in uerbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt, uerecundius. Hanc uerò particulam, de qua diximus, niſi quis didicerit compoſitam, copulatamq́; eſſe, neq; uim tantum coniungendi habere, ſed certa quadam ſignificatione factam: nunquàm profectò rationes ac uarietates iſtius comprehenſurus eſt. Quod quia longioris diſſertationis eſt: poterit cui otium eſt, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos Grammaticos inſcripſit.

Sen

Sententiæ ex Publii Mimis ſelectæ lepidiores.

CAPVT XIIII.

Macrobius libro 1.cap.7.

Laberij arrogantia.

PVblius Mimos ſcriptitauit, dignusq; habitus eſt, qui ſuper Laberio iudicaretur. C.autē Cæſarem ita Laberij maledicentia, & arrogantia offendebat: ut acceptiores, & probatiores ſibi eſſe Publij, quàm Laberij Mimos prædicaret. Huius Publij ſententiæ feruntur pleræq; lepidæ, & ad communem ſermonum uſum commodatiſſimæ. Ex quibus ſunt iſtæ ſingulis uerſibus circunſcriptæ, quas libitum hercle eſt adſcribere:

Malum conſilium eſt,quod mutari non poteſt.
Beneficium dando accepit,qui digno dedit.
Feras,non culpes,quod* uitari non poteſt. *mutari
Cui plus licet quàm par eſt,plus uult,quàm licet.
Comes facundus in uia,pro uehiculo eſt.
Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.
Hæredis fletus,ſub perſona riſus eſt.
Furor fit læſa ſæpius patientia. Improbè
Neptunum accuſat,qui iterum naufragium facit.
Ita amicum habeas,poſſe ut fieri inimicum putes.
Veterem ferendo iniuriam,inuitas nouam.
Nunquàm periculum ſine periculo uincitur.
Nimium altercando ueritas amittitur.
Pars beneficij eſt,quod petitur ſi* belle neges. *citò

Quòd Carneades academicus helleboro ſtomachū purgauit, ſcripturus aduerſus Zenonis Stoici decreta: deq; natura medelaq; hellebori candidi,& nigri.

CAPVT XV.

Carneades.

CArneades Academicus ſcripturus aduerſum Stoici Zenonis libros, ſuperiora corporis helleboro candido purgauit, ne quid ex corruptis in ſtomacho humoribus ad domicilia uſq; animi redundaret, & conſtantiam uigo-

remq; mentis labefaceret: tanta cura, tantoq; apparatu uir ingenio præſtanti ad refellenda, quæ ſcripſerat Zeno, aggreſſus. Id cùm in hiſtoria Græca legiſſem, quod helleboro candido ſcriptum erat, quid eſſet, quæſiui. Tum comperi duas ſpecies hellebori eſſe, diſcerniculo coloris inſignes: candidi & nigri. Eos autem colores nō in ſemine hellebori, neq; in uirgultis, ſed in radice dignoſci. Candido ſtomachum & uentrem ſuperiorē uomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriuſq; eſſe hanc uim, ut humores noxios, in quibus cauſæ morborum ſunt, extrahant. Eſſe autem periculum, ne inter cauſas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoq; ipſa, in quibus cauſa uiuendi eſt, exinaniantur: amiſſoq; omni naturalis alimoniæ fundamento, homo exhauſtus intereat. Sed helleborum ſumi poſſe tutiſsime in inſula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis hiſtoriæ ſcripſit. Propterea Liuium Druſum, qui Tribunus plebis fuit, cùm morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigaſſe, & in ea inſula helleborum bibiſſe ait: atque ita morbo liberatum. Præterea ſcriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro ſagittas: quòd ijs ictæ exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex ſagittis facta circuncidere latius dicuntur.

Hellebori uis.

Anates Ponticas uim habere uenenis digerendis potentem: atq; inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti ſolertia. CAP. XVI.

Anates Ponticæ ueneno uictitant.

ANates Ponticas dicitur edundis uulgò uenenis uictitare. Scriptum etiam à Leneo Cn. Pompeij liberto, Mithridatem illum Ponti regem, *medicinæ rei & remediorum id genus ſolertem fuiſſe: ſolitumq; earum ſanguinem miſcere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent,

**medicæ rei*

eumq;

eumq́; ſanguinem uel potentiſsimum eſſe in ea confectione: ipſum autem regem aſsiduo talium medelarum uſu à clandeſtinis epularum inſidijs cauiſſe. Quin & ſcientem quoque ultro, & oſtentandi gratia uenenum rapidum & uelox ſæpenumero hauſiſſe, atq; id tamen ſine noxa fuiſſe. Quamobrem poſtea cum prælio populi Romani *uictus, in ultima regni refugiſſet, & mori decreuiſſet, & uenena uiolentiſsima feſtinandæ necis gratia fruſtra expertus eſſet, ſuo ſe ipſe gladio tranſegit. Huius regis antidotus celebratiſsima eſt, quæ* Mithridatios *uocatur.* *Antidotus Mithridatios.*

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum: Quintumq́; Ennium tria corda habere ſeſe dixiſſe, quòd treis linguas percalluiſſet, Græcam, Oſcam, Latinam. CAP. XVII.

QVintus Ennius tria corda habere ſeſe dicebat, quòd loqui Græcè, & Oſcè, & Latinè ſciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclytus, qui à Cn. Pompeio bello ſuperatus eſt, duarum & uiginti gentium, quas ſub ditione habuit, linguas percalluit: earumq́; omnium gentium uiris, haud unquam per interpretem locutus eſt: ſed ut quenque ab eo appellari uſus fuit, perinde lingua & oratione ipſius, non minus ſcitè, quàm ſi gentis eius eſſet, locutus eſt.* *Ennius tricor. Soli. uide cap. 5.*

Quòd M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum, pecuniaq́; data dimiſſum. CAP. XVIII.

MArcus Varro in literis atque uita, fide homo multa, & grauis, in libro quem inſcripſit Pius, aut de pace, Caium Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeueræ orationis, in cuius hiſtoria notiones cenſorias fieri atque exerceri uidemus, in adulterio deprehenſum ab *Salluſtius loris caſus.*

Annio

remq; mentis labefaceret: tanta cura, tantoq; appar
ingenio præſtanti ad refellenda, quæ ſcripſerat Zen
Hellebori uis. greſſus. Id cùm in hiſtoria Græca legiſſem, quod
ro candido ſcriptum erat, quid eſſet, quæſiui. Tum
duas ſpecies hellebori eſſe, diſcerniculo colori
candidi & nigri. Eos autem colores nõ in ſemi
neq; in uirgultis, ſed in radice dignoſci. Candido
& uentrem ſuperiorẽ uomitionibus purgar
quæ inferior uocatur, dilui. Vtriuſq; eſſe h
mores noxios, in quibus cauſæ morborum
Eſſe autem periculum, ne inter cauſas m
porum uia patefacta, ea quoq; ipſa, i
di eſt, exinaniantur: amiſſoq; omni
damento, homo exhauſtus interc
poſſe tutiſſime in inſula Anticyr
bris naturalis hiſtoriæ ſcripſi
ſum, qui Tribunus plebis fuit
dicitur, pateretur, Anticy
helleborum bibiſſe ait: at
ea ſcriptum l s, G
ro ſagittas
epulas fi
ſagittis

An

Anates Ponticæ ueneno militant.

eamq; ſanguinem uel potentiſſimum eſſe in ea ...
ipſum autem regem aßiduo talium medicamentorum uſu a clan-
ſtinis epularum inſidijs cauiſſe. Quin & ſciens ...
ultro, & oſtentandi gratia uenenum rapidum & ... ſæ-
penumero hauſiſſe, atq; id tamen ſine noxa ... Quam-
obrem poſtea cum prælio populi Ro... uictus ...
regni refugiſſet, & mori decreuiſſet, & ...
ma feſtinandæ necis gratia fruſtra expertus ... ſe ...
gladio tranſegit. Huius regis antidotus ...
quæ Mithridatios uocatur.

Mithridatem Ponti regem duarum ... linguis locutum: Quintum ... bere ſeſe dixiſſe, quòd treis ... cam, Oſcam, Latinam.

Quintus Ennius tria ... quòd loqui Græcè, & ... *thridates autem Ponti atque ... à Cn. Pompeio bello ſuperatus ... gentium, quas ſub ditione ... rumq; omnium gentium ... tem locutus eſt: ſed ... perinde lingua & ... ſi gentis eius eſſet ...*

Quòd M... hen... ri...

N...

... cùm aut ... rimus: aut ...s, non te- ... libeat: eaq; ... ut plerunque ... erba duo hæc

Intolerantia & incōtinētia mala.

Verba ſemper in ore habēda.

... eris, coagmen- ... aptè, exercendi

CAP. XX.

... hum Taurum lege- ... conuiuas amorem ui- ... m amauimus, ut memi- ... ò, quæ meminimus, uer-

Symboſium Platonis.

... χει, αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς πρατ- ... τά. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ... εσθαι, οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ κα- ... ει, ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέ- ... μενον, καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνεται. ... καὶ τὸ ἐρᾶν, καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ... μιάζεσθαι. ἀλλ' ὁ καλῶς προ- ... ibi lecta ſunt, atque ibi Tau- ... τορίσκε (ſic enim me in princi- ... ceptum, appellitabat: exiſti- ... rcendæ gratia Athenas ueniſ- ... μα crebrum, & coruſcum, & ... rotundis numeris, cum quadam ... euinctum? Habes ne nobis dice- ... ſtrorum tam aptè, tamq; modulatè ... ? Sed hos, inquit, tamen numeros ... πάρεργον. Ad ipſa enim Platonis pene- tralia

Rhetoriſta.

Diatriba.

Pindarus ī Pythijs Epodo. I. ſpecie prima.

Τᾶς, ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
Ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
Δ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων'. ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
Κεῖνο δ' ἀφαίστοιο κρουνοὺς, ἑρπετὸν
Δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει, τέρας μὲν θαυμάσιον τι ἰδέ-
σθαι, θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

Audite nunc (inquit) Vergilij uerſus, quos inchoaſſe eum uerius dixerim, quàm feciſſe:

Portus ab acceſſu uentorum immotus, & ingens
Ipſe, ſed horrificis iuxtà tonat Aetna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem picco, & candente fauilla.
Attollitq; globos flammarum, & ſidera lambit.
Interdum ſcopulos, auulſaq; uiſcera montis
Erigit eructans, liquefactaq; ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq; exæſtuat imo.

Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obſecutus, id dixit, quod res erat, quodq; illic uſu ueniebat, quodq; oculis uidebatur: interdiu fumare Aetnam, noctu flammigare. Vergilius autem, dum in ſtrepitu ſonituq; uerborum conquirendo laborat, utrunque tempus nulla diſcretione facta confundit. Atq; ille, Græcos quidem fontes imitatus, igneis eructare, & fluere amnes, fumi, & flammarũ fulua & tortuoſa uolumina in plagas maris ferre, quaſi quoſdam igneos amnes, luculentè dixit. At hic noſter, atram nubem

nubem turbine piceo & fauilla fumantem, ῥόον καπνοῦ αἴθωνα interpretari uolens, craſsè & immodicè congeſsit. Globos quoq; flammarum, quod ille κρουνοὺς dixerat, duriter & ἀκύρως tranſtulit. Item quòd ait, Sidera lambit. uacanter hoc etiam (inquit) accumulauit & inaniter. Neque non id quoq; inenarrabile eſſe ait, & propemodum inſenſibile, quòd Nubem atram fumare dixit turbine piceo, & fauilla candente. Non enim fumare (inquit) ſolent, neq; atra eſſe, quæ ſunt candentia: niſi ſi candente dixit peruulgatè & impropriè, pro feruenti fauilla, non pro ignea & relucenti. Nam candens ſcilicet eſt à candore dictum, non à calore. Candens. *Quòd ſaxa autem & ſcopulos eructari, & erigi, eoſdemq; ipſos ſtatim liquefieri & gemere, atq; glomerari ſub auras dixit: hoc (inquit) nec à Pindaro ſcriptum, nec unquam fando auditum, & omnium, quæ monſtra dicuntur, monſtroſiſsimum eſt.*

Quòd Plutarchus in libris Sympoſiacis opinionem Platonis de habitu, atque natura ſtomachi, fiſtulæq; eius, quæ τραχεῖα dicitur, aduerſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt autoritate adhibita antiqui medici Hippocratis. CAP. XI.

ET Plutarchus, & alij quidam docti uiri, reprehenſum eſſe ab Eraſiſtrato nobili medico Platonem ſcripſere, quòd potum dixit defluere ad pulmonem: eoq; ſatis humectato, dimanare per eum, quia ſit rimoſior: & confluere inde in ueſicã: erroriſq; iſtius fuiſſe Alcæum ducem, qui in poëmatis ſuis ſcriberet, τόν τε πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄκρον περιτέλλε(ται). Ipſum autem Eraſiſtratum dicere, duas eſſe quaſi canaliculas quaſdam, uel fiſtulas: easq; ab oris faucibus proficiſci deorſum: per earumq; alteram deduci delabiq; in ſtomachum eſculenta omnia & poculenta: ex eoq; ferri in uentriculum, qui Græcè appellatur ἡ κάτω κοιλία:

atq; ibi ſubigi, digeriq́;: ac deinde aridiora ex iјs recrementa in aluum conuenire, quod Græcè κῶλον dicitur, humidiora autem per renes in ueſicam. Per alteram autem fiſtulam, quæ Græcè nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, ſpiritum à ſummo ore in pulmonem, atq; inde rurſum in os & in nareis commeare: perq; eãdem* uiam uocis quoq; fieri meatum. Ac ne potus, cibusq; aridior, quem oporteret in ſtomachum ire, procideret ex ore, laberetur q; in eãdem fiſtulam, per quam ſpiritus reciprocatur, eaq́; offenſione intercluderetur animæ uia: impoſitam eſſe arte quadam & ope naturæ, ἐπιγλωττίδα, quaſi clauſtra quædam utriuſque fiſtulæ mobilia, conniuentia uiciſſim & reſurgentia. Eam'que ἐπιγλωττίδα inter edendum, bibendum'que operire, atque protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex eſca, potu'ue incideret in illud quaſi æſtuantis animæ iter. Ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ communito. Hæc Eraſiſtratus medicus aduerſum Platonem. Sed Plutarchus in libro Sympoſiacorum, autorem Platonis ſententiæ Hippocratem dicit fuiſſe, idemq; eſſe opinatos & Philiſtiona Locrum, & Dioxippum Hippocraticum, ueteres medicos & nobiles. Atque illam, de qua Eraſiſtratus dixerit, ἐπιγλωττίδα non idcirco in eo loco conſtitutam, ne quid ex potu influeret in arteriã (nam pulmoni quoq; fouendo, rigandoq; neceſſarios humores uideri) ſed appoſitam quaſi moderatricem quandam, arbitramq; prohibendi* admuſcendi'ue quod ex ſalutis uſu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretq; in ſtomachum: potum autem partiretur inter ſtomachum & pulmonem. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id, neq; uniuerſum, ſed quadam quaſi obice ſuſtentatum ac repreſſum,

*alij non habent, uiam.

*admittendi'ue

ſenſim

ſenſim paulatimq; tranſmitteret, atq; omnem reliquum in alteram ſtomachi fiſtulam deriuarit.

De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellant, à Phauorino exercendi gratia diſputatis. CAP. XII.

INfames materias, ſiue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσεις *appellant, & ueteres adorti ſunt: non ſophiſtæ ſolùm, ſed philoſophi quoq;: & noſter Phauorinus oppidò quàm libens in eas materias dicebat: uel ingenio expergiſicando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis uſu difficultatibus: ſicuti cùm Therſitæ laudes quæſiuit, & cùm febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida ſanè multa, & non facilia inuentu in utranque cauſam dixit: eaq; ſcripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus teſtem etiam Platonem produxit, quem ſcripſiſſe ait: Qui quartanam paſſus conualuerit, uireſq; integras recuperauerit, fidelius, conſtantiuſq; poſteà ualiturum. Atq; inibi in eiſdem laudibus non hercle hac ſententiola inuenuſtè luſit:* *Febris encomion.*

Verſus, inquit, eſt longo hominum æuo probatus:

Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Eo uerſu ſignificatur, non omni die bene eſſe poſſe, ſed iſto bene, atque alio malè. Quod cùm ita ſit, inquit, ut in rebus humanis bene aut malè uice alterna ſit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto eſt fortunatior in qua μία μητρυιά, δύο μητέρες;

Quin particula, quot, qualeſq; uarietates ſignificationis habeat, & quàm ſæpe in ueterum ſcriptis obſcura ſit. CAPVT XIII.

QVin particula, quam grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis, ſententijſq; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cùm quaſi incre- *Quin particula.*

pantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus: Quin uenis? quin legis? quin ſiegis? Aliter *cùm ita confirmamus: Non dubium eſt, quin M. Tullius omnium ſit eloquentiſſimus:* Aliter *autem cùm ſic componimus, quod quaſi priori uidetur contrarium: Non idcirco cauſas Iſocrates non defendit, quin id utile eſſe & honeſtum exiſtimarit.* A' *quo illa ſignificatio non abhorret, quæ eſt in tertia* Origine *M.* Catonis: *Haud eos (inquit) eo poſtremum ſcribo quin populi, & boni, & ſtrenui ſint. In ſecunda quoq; Origine M.* Cato *non longè ſecius hac particula uſus eſt. Neq; ſatis (inquit) habuit, quòd eum in occulto uitiauerat, quin eius famam proſtitueret. Præterea animaduertimus Quadrigarium in octauo annalium particula iſta vſum eſſe obſcuriſsimè. Ipſius uerba poſuimus:* Romam *uenit: uix ſuperat, quin triumphus decernatur. Item in ſexto annali eiuſdem uerba hæc ſunt:* Penè *factum eſt, quin caſtra relinquerent, atq; cederent hoſti. Non me autem præterit, dicere aliquem poſſe de ſummo pectore, nihil eſſe in his uerbis negotij. Nam quin, utrobiq; poſitum pro ut, planiſsimumq; eſſe, ſi ita dicas:* Romam *uenit, uix ſuperat, ut triumphus decernatur. item alio in loco:* Penè *factum eſt, ut caſtra relinquerent, atq; cederent hoſti. Sed utantur ſanè, qui tam expediti ſunt, perfugijs commutationum in uerbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt, uerecundius. Hanc uerò particulam, de qua diximus, niſi quis didicerit compoſitam, copulatamq; eſſe, neq; uim tantum coniungendi habere, ſed certa quadam ſignificatione factam: nunquàm profectò rationes ac uarietates iſtius comprehenſurus eſt. Quod quia longioris diſſertationis eſt: poterit cui otium eſt, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos Grammaticos inſcripſit.*

Sed

Sententiæ ex Publii Mimis ſelectæ lepidiores.

CAPVT XIIII.

PVblius Mimos ſcriptitauit, dignusq; habitus eſt, qui ſuper Laberio iudicaretur. C. autẽ Cæſarem ita Laberij maledicentia, & arrogantia offendebat: ut acceptiores, & probatiores ſibi eſſe Publij, quàm Laberij Mimos prædicaret. Huius Publij ſententiæ feruntur pleræq; lepidæ, & ad communem ſermonum uſum commodatiſſimæ. Ex quibus ſunt iſtæ ſingulis uerſibus circunſcriptæ, quas libitum hercle eſt adſcribere: *Macrobius libro 1. cap. 7.* *Laberij arrogantia.*

Malum conſilium eſt, quod mutari non poteſt.
Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
Feras, non culpes, quod* uitari non poteſt. **mutari*
Cui plus licet quàm par eſt, plus uult, quàm licet.
Comes facundus in uia, pro uehiculo eſt.
Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.
Hæredis fletus, ſub perſona riſus eſt.
Furor fit læſa ſæpius patientia. Improbè
Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.
Ita amicum habeas, poſſe ut fieri inimicum putes.
Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.
Nunquàm periculum ſine periculo uincitur.
Nimium altercando ueritas amittitur.
Pars beneficij eſt, quod petitur ſi* belle neges. **citò*

Quòd Carneades academicus helleboro ſtomachũ purgauit, ſcripturus aduerſus Zenonis Stoici decreta: deq; natura medelaq; hellebori candidi, & nigri.

CAPVT XV.

CArneades Academicus ſcripturus aduerſum Stoici Zenonis libros, ſuperiora corporis helleboro candido purgauit, ne quid ex corruptis in ſtomacho humoribus ad domicilia uſq; animi redundaret, & conſtantiam uigo- *Carneades.*

remq; mentis labefaceret: tanta cura, tantoq; apparatu uir ingenio præſtanti ad refellenda, quæ ſcripſerat Zeno, aggreſſus. Id cùm in hiſtoria Græca legiſſem, quod helleboro candido ſcriptum erat, quid eſſet, quæſiui. Tum comperi duas ſpecies hellebori eſſe, diſcerniculo coloris inſignes: candidi & nigri. Eos autem colores nō in ſemine hellebori, neq; in uirgultis, ſed in radice dignoſci. Candido ſtomachum & uentrem ſuperiorē uomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriuſq; eſſe hanc uim, ut humores noxios, in quibus cauſæ morborum ſunt, extrahant. Eſſe autem periculum, ne inter cauſas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoq; ipſa, in quibus cauſa uiuendi eſt, exinaniantur: amiſſoq; omni naturalis alimoniæ fundamento, homo exhauſtus intereat. Sed helleborum ſumi poſſe tutiſſime in inſula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis hiſtoriæ ſcripſit. Propterea Liuium Druſum, qui Tribunus plebis fuit, cùm morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigaſſe, & in ea inſula helleborum bibiſſe ait: atque ita morbo liberatum. Præterea ſcriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro ſagittas: quòd ijs ictæ exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex ſagittis facta circuncidere latius dicuntur.

Hellebori uis.

Anates Ponticas uim habere uenenis digerendis potentem; atq; inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti ſolertia. CAP. XVI.

Anates Ponticæ ueneno uictitant.

ANates Ponticas dicitur edundis uulgò uenenis uictitare. Scriptum etiam à Leneo Cn. Pompeij liberto, Mithridatem illum Ponti regem, *medicinæ rei & remediorum id genus ſolertem fuiſſe: ſolitumq; earum ſanguinem miſcere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent,

*medicæ rei

eumq;

eumq́; ſanguinem uel potentiſſimum eſſe in ea confectione: ipſum autem regem aſſiduo talium medelarum uſu à clandeſtinis epularum inſidijs cauiſſe. Quin & ſcientem quoque ultro, & oſtentandi gratia uenenum rapidum & uelox ſæpenumero hauſiſſe, atq; id tamen ſine noxa fuiſſe. Quamobrem poſtea cum prælio populi Romani uictus, in ultima regni refugiſſet, & mori decreuiſſet, & uenena uiolentiſſima feſtinandæ necis gratia fruſtra expertus eſſet, ſuo ſe ipſe gladio tranſegit. Huius regis antidotus celebratiſſima eſt, quæ Mithridatios uocatur. *Antidotus Mithridatios.*

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum: Quintumq́; Ennium tria corda habere ſeſe dixiſſe, quòd treis linguas percalluiſſet, Græcam, Oſcam, Latinam. CAP. XVII.

QVintus Ennius tria corda habere ſeſe dicebat, quòd loqui Græcè, & Oſcè, & Latinè ſciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclytus, qui à Cn. Pompeio bello ſuperatus eſt, duarum & uiginti gentium, quas ſub ditione habuit, linguas percalluit: earumq́; omnium gentium uiris, haud unquam per interpretem locutus eſt: ſed ut quenque ab eo appellari uſus fuit, perinde lingua & oratione ipſius, non minus ſcitè, quàm ſi gentis eius eſſet, locutus eſt. *Ennius tricor. Soli. uide cap. 5.*

Quòd M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum, pecuniaq́; data dimiſſum. CAP. XVIII.

MArcus Varro in literis atque uita, fide homo multa, & grauis, in libro quem inſcripſit Pius, aut de pace, Caium Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeueræ orationis, in cuius hiſtoria notiones cenſorias fieri atque exerceri uidemus, in adulterio deprehenſum ab *Salluſtius loris caſus.*

Annio

Annio Milone loris bene cæſum dicit: & cùm dediſſet pecuniam, dimiſſum.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris, diſciplinas philoſophiæ ſtudioſè tractantibus: & quæ duo uerba obſeruanda præceperit omnium rerum longè ſalubria. CAP. XIX.

Epictetus. *PHauorinum ego audiui dicere Epictetum philoſophum dixiſſe: Pleroſq; iſtos qui philoſophari uidentur, philoſophos eſſe huiuſcemodi, ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν: Id ſignificat, factis procul, uerbis tenus. Iam illud eſt uehementius, quod Arrianus ſolitum eum dictitare, in libris, quos de diſſertationibus eius compoſuit, ſcriptum reliquit. Nam cùm (inquit) animaduerterat hominem pudore amiſſo, importuna induſtria, corruptis moribus audacem, confidentem lingua, cæteraq; omnia, præterquàm animum procurantem: iſtiuſmodi (inquit) hominem cùm uiderat, ſtudia quoq; & diſciplinas philoſophiæ contrectare, & phyſica adire, & meditari dialectica, multaq; id genus theoremata ſuſpicari, ſciſcitarîque: inclamabat, Deûm atque hominum fidem, ac plerunque inter clamandum his cũ uerbis increpabat: ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις, σκέψαι εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον, ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο· ἢν σαπῇ, οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἂν, ἤ τι τούτων χεῖρον. Nil profectò iis uerbis grauius, nil uerius: quibus declarabat maximus philoſophorum literas, atque doctrinas philoſophiæ, cùm in hominem falſum atque degenerem, tanquam in uas ſpurcum atque pollutum influxiſſent, uerti, mutari, corrumpi: & quod ipſe κοινωνότερον dixit, urinam fieri, aut ſi quid eſt urina ſpurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Phauorino audiuimus, ſolitus dicere eſt: duo eſſe uitia multò omnium grauiſſima*

ac teterrima, Intolerantiam, & incontinentiam: cùm aut iniurias, quæ ſunt ferendæ, non toleramus, neque ferimus: aut à quibus rebus, uoluptatibusq́; nos tenere debemus, non tenemus. Itaq́;, inquit, ſi quis hæc duo uerba cordi habeat: eaq́;, ſibi imperando, atque obſeruando curet, is erit plerunque impeccabilis, uitamq́; uiuet tranquilliſsimam. Verba duo hæc dicebat, ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

Intolerantia & incõtinẽtia mala.

Verba ſemper in ore habẽda.

Ex Sympoſio Platonis ſumpta uerba, numeris, coagmentisq́; uerborum ſcitè, modulateq́:, & aptè, exercendi gratia, in Latinam orationem uerſa. CAP. XX.

SYmpoſium Platonis apud philoſophum Taurum legebatur. Verba illa Pauſaniæ, inter conuiuas amorem uice ſua laudantis. Ea uerba ita prorſum amauimus, ut meminiſſe etiam ſtuduerimus. Sunt adeò, quæ meminimus, uerba hæc: πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει, αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλὴ, οὔτε αἰσχρά. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἢ πίνειν, ἢ λαλεῖν, ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη, καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον, καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνεται. μὴ ὀρθῶς δὲ, αἰσχρὸν, οὕτω καὶ τὸ ἐρᾶν, καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι. ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν. *Hæc uerba ubi lecta ſunt, atque ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu* ῥητορίσκε *(ſic enim me in principio, recens in diatribam acceptum, appellitabat: exiſtimans eloquentiæ unius exercendæ gratia Athenas ueniſſe) Vides'ne, inquit,* ἐνθύμημα *crebrum, & coruſcum, & connexum, breuibusq́; & rotundis numeris, cum quadam æquabili circumactione deuinctum? Habes' ne nobis dicere in libris rhetorum ueſtrorum tam aptè, tamq́; modulatè compoſitam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros cenſeo uideas* ὁδοῦ πάρεργον. *Ad ipſa enim Platonis penetralia*

Sympoſium Platonis.

Rhetoriſta.

Diatriba.

tralia, ipſarum'que rerum pondera & dignitates pergendum eſt, non ad uocularum eius amœnitatem, nec ad uerborum uenuſtates diuerſitandum. Hæc admonitio Tauri de orationis Platonicæ modulis, non modo non repreſſit, ſed inſtruxit etiam nos ad elegantiam Græcæ orationis uerbis Latinis affectandam. Atque uti quædam animalium parua & uilia, ad imitandum ſunt, quas res cunque audierint uiderint'ue, petulantia, proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demirabamur, non æmulari quidem, ſed lineas umbrasq; facere auſi fuimus, uelut ipſum hoc eſt, quod ex illis ijſdem uerbis eius effinximus. Omne, inquit, omnino factum ſic ſeſe habet, neque turpe eſt quantum in eo eſt, neque honeſtum: uelut quas nunc facimus ipſi res, bibere, cantare, diſſerere. Nihil nanque horum ipſum ex ſeſe honeſtum eſt: quale cùm fieret modo factum eſt, tale extitit. Si rectè honeſteq; factum eſt, tum honeſtum fit: ſin parum rectè, turpe fit. Sic amare, ſic amor non honeſtus omnis, neque omnis laude dignus, ſed qui facit, nos ut honeſtè amemus.

Factum omne neq; turpe neque honeſtum.

Quibus temporibus poſt Romam conditam Græci Romaniq; illuſtres uiri floruerunt, ante ſecundum bellum Carthaginienſium. CAP. XXI.

VT conſpectum quendam ætatum antiquiſſimarum, item uirorum illuſtrium, qui in his ætatibus nati fuiſſent, haberemus, ne in ſermonibus fortè in conſpectum aliquid ſuper ætate atque uita clarorum hominum temere diceremus: ſicuti ſophiſta ille ἀπαίδευτος qui publicè nuper diſſerens, Carneadem philoſophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum, & Panætium Stoicum cum ſuperiore Africano uixiſſe dixit: ut ab

iſtiuſ

iſtiuſmodi inquam temporum ætatumq; erroribus caueremus, excerpebamus ex libris, qui Chronici appellantur, quibus temporibus floruiſſent Græci, ſimulatque Romani uiri, qui uel ingenio uel imperio nobiles inſignesq; poſt conditam Romam fuiſſent ante ſecundum bellum Carthaginienſium, easq; nunc excerptiones noſtras uarijs diuerſiſque in locis factas, curſim digeßimus. Neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque ſubtili cura excellentiam in utraque gente hominum συγχρονισμοὺς cõponeremus: ſed ut noctes iſtæ quadantenus, his quoq; hiſtoriæ floſculis leuiter iniectis aſpergerentur. Satis autem uiſum eſt in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoq;, quos non nominaremus, haud difficilis coniectura fieri poſſet. Incipiemus enim à Solone claro: quoniam de Homero & Heſiodo, inter omnes ferè ſcriptores conſtitit, ætatem eos egiſſe, uel iiſdem ferè temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem, utrunque tamen ante Romam conditam uixiſſe, Siluijs Albæ regnantibus, annis poſt bellum Troianum (ut Caßius in primo annalium de Homero, atque Heſiodo ſcriptum reliquit) plus C. atque* XL. ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo chronicorum de Homero dixit, annis circiter* C. & LX. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero ſapientum, leges ſcripſiſſe Athenienſium, Tarquinio Priſco Romæ regnante anno regni eius XXXIII. Seruio autem Tullio regnante, Piſiſtratus Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium uoluntarium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum eſt. Poſtea Pythagoras Samius in Italiam uenit, Tarquinij filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit

Chronici libri.

Solonis tempora.

Heſiodus.

Homerus.

*LX.

*C. & L.

Piſiſtratus.

Pythagoras.

fuit. Iiſdemq́; temporibus occiſus eſt Athenis ab Harmodio, & Ariſtogitone Hipparchus Piſiſtrati filius, Hippiæ tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullo Hoſtilio Romæ regnante, iam tunc fuiſſe poëmatis clarum & nobilem. Ducenteſimo deinde & ſexageſimo anno poſt Romam conditam, aut non longè amplius, uictos eſſe ab Athenienſibus Perſas memoriæ traditum eſt, pugna illa inclyta Marathonia Miltiade duce, qui poſt eam uictoriam damnatus à populo Athenienſi, in uinculis publicis mortem obijt. Tum Aeſchylus Athenis tragœdiarum poëta celebris fuit. Romæ autem fermè iſtis temporibus Tribunos, & Aediles, tum primum per ſeditionem ſibi plebes creauit. Ac non diu pòſt Cn. Martius Coriolanus exagitatus uexatuſque à Trib. pleb. ad Volſcos, qui tum hoſtes erant, à Repub. deſciuit, bellumq́; Pop. Rom. fecit. poſt deinde paucis annis Xerxes rex ab Athenienſibus, & pleraque Græcia, Themiſtocle duce, naui prælio, quod ad Salamina factum eſt, uictus fugatusq́; eſt. Atque inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Puluillo COSS. bello Veiente apud fluuium Cremeram, ab ijs ſex & treceti patritij Fabij cum familijs ſuis, uniuerſi ab hoſtibus circumuenti perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philoſophiæ naturalis ſtudio floruit. Romæ autem per eas tempeſtates decemuiros legibus ſcribundis creatos conſtitit, tabulasq́; ab ijs primo decem conſcriptas, mox alias duas additas. Bellum deinde in terra Græcia maximum Peloponneſiacum, quod Thucydides memoriæ mandauit, cœptum eſt, circa annum ferè poſt conditam Romam* treceteſimum uiceſimum nonum, qua tempeſtate A. Poſthumius Torquatus dictator Romæ fuit: qui filium ſuum, quòd contra ſuum dictum

Archilochum Cicero in primo Tuſcu. Romulo regnante claruiſſe dicit.

Aeſchylus.

Aediles.

Themiſtocles.

Fabij.

Empedocles.

Decemuiri.

* CCCXXIII.

dictum in hoſtem pugnauerat, ſecuri necauit. Hoſtes *tum* Pop. Rom. *fuerant* Fidenates. *Itaq; inter hæc tempora nobiles celebresq; erant,* Sophocles, *ac deinde* Euripides *tragici poëtæ, &* Hippocrates *medicus, &* Democritus *philoſophus:quibus* Socrates Athenienſis *natu quidem poſterior fuit, ſed quibuſdam temporibus iiſdem uixerunt.* Iam *deinde* Tribunis *militaribus conſulari imperio* Remp. Romæ *regentibus ad annum ferè conditæ urbis* CCCXLVII. *triginta illi tyranni præpoſiti ſunt à* Lacedæmoniis Athenienſibus, *& in* Sicilia Dionyſius *ſuperior tyrannidem tenuit*·Paucisq; *annis pòſt* Socrates Athenis *capitis damnatus eſt, & in carcere ueneno necatus. Ea ferè tempeſtate* Romæ M.Furius Camillus *dictator fuit, &* Veios *cepit.* Ac *pòſt non longo tempore bellum* Senonicum *fuit.* Tum Galli Romam *præter* Capitolium *ceperunt.* Neque *multo poſtea* Eudoxus *aſtrologus in terra* Græcia *nobilitatus eſt.* Lacedæmoniiq; *ab* Athenienſibus *apud* Corinthum *ſuperati duce* Phormione:*&* M.Manlius Romæ, *qui* Gallos *in obſidione* Capitolii *obrepentes per ardua depulerat, conuictus eſt conſilium de regno occupando iniſſe:damnatusq; capitis,è ſaxo* Tarpeio(*ut* M.Varro *ait*)*præceps datus eſt: ut* Cornelius *autem* Nepos *ſcriptum reliquit, uerberando necatus eſt.* Eoq; *ipſo anno, qui erat poſt recuperatam urbem ſeptimus,* Ariſtotelem *philoſophum natum eſſe,memoriæ mandatum eſt.* Aliquot *deinde annis poſt bellum* Senonicum, Thebani Lacedæmonios *duce* Epaminonda *apud* Leuctra *ſuperauerunt.* Ac *breui pòſt tempore,in urbe* Roma *lege* Licinii Stolonis COSS. *creari etiam ex plebe cœpti, cum antea ius non eſſet, niſi ex patritiis gentibus fieri* COSS. *Circa annum deinde urbis conditæ quadringenteſimum,* Philippus Amyntæ *filius* Alexandri *pater, regnum*

Sophocles. Euripides. Hipppocrates. Democritus. Socrates. Eudoxus. Ariſtoteles. Conſules.

Macedoniæ adeptus eſt, inq; eo tempore Alexander natus eſt. Paucisq; inde annis pòſt, Plato Philoſophus ad Dionyſium Siciliæ tyrannum poſteriorem profectus eſt. Pòſt deinde aliquanto tempore, Philippus apud Cheroneam prælio magno Athenienſes uicit. Tum Demoſthenes orator ex eo prælio ſalutem fuga quæſiuit. Cumq; id ei, quòd fugerat probroſè obijceretur, uerſu illo notiſſimo illuſit,

Plato.

Demoſthenes.

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Poſtea Philippus ex inſidijs occiditur, & Alexander regnum adeptus, ad ſubigendos Perſas in Aſiam atque in orientem tranſgreſſus eſt. Alter autem Alexander, cui cognomentum Moloſſo fuit, in Italiam uenit, bellum Po. Ro. facturus. Iam enim fama uirtusq; felicitatis Romanæ apud exteras gentes eniteſcere incœptabat. Sed priuſquam bellum faceret, uita deceſſit. Eum Moloſſum cùm in Italiam tranſiret, dixiſſe accepimus, Se quidem ad Romanos ire quaſi in ἀνδρωνῖτιν, Macedonem iſſe ad Perſas, quaſi in γυναικωνῖτιν. Poſtea Macedo Alexander pleraq; parte orientali ſubacta, cùm annos regnauiſſet undecim, obijt mortis diem. Neq; ita longe pòſt, Ariſtoteles philoſophus, & poſt aliquanto Demoſthenes, uita functi ſunt. Iiſdemq; fermè tempeſtatibus po. Rom. graui ac diutino Samnitum bello conflictatus eſt. Conſulesq; T. Veturius, & Sp. Poſthumius, in locis iniquis, apud Caudium à Samnitibus circumuallati ac ſub iugum miſſi, turpi fœdere facto diſceſſerunt: Ob eamq; cauſam populi iuſſu Samnitibus per feciales dediti, recepti non ſunt. Poſt annum deinde urbis conditæ CCCC. ferè & LXX. bellum cum rege Pyrrho ſumptum eſt. Ea tempeſtate Epicurus Athenienſis, & Zeno Cittienſis philoſophi celebres erant. Eodemq; tempore

Epicurus.
Zeno.

C. Fab

C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus cenſores Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum qui II. Conſul & Dictator fuerat, ſenatu mouerunt. Cauſamq; iſti notæ ſubſcripſere, quòd eum comperiſſent argenti facti cœnæ gratia decem pondo habere. Anno deinde poſt Romam conditam CCCC. fermè & XC. Conſulibus Appio Claudio cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M. Fuluio Flacco, bellum aduerſum Pœnos primum cœptum eſt. Neq; diu poſt Callimachus poëta Cyrenenſis, Alexandriæ apud Ptolemæum regem celebratus eſt. *Callimachus.* Annis deinde poſtea paulò pluribus quàm uiginti, cum Pœnis pace facta, COSS. Cl. Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Liuius poëta fabulas docere Romæ cœpit, poſt Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centum & ſexaginta: poſt Mænandri, annis circiter quinquaginta duobus. *L. Liuius.* Claudium & Tuditanum, conſules ſequuntur Q. Valerius & C. Manilius, quibus natum eſſe Q. Ennium poëtam M. Varro in primo de poëtis libro ſcripſit: eumq;, cùm ſeptimum & ſexageſimum annum ageret, duodecimum annalem ſcripſiſſe: idq; ipſum Ennium in eodem libro dicere. *Ennius.* Anno deinde poſt Romam conditã quingenteſimo undeuiceſimo, Sp. Caruilius Ruga, primus Romæ de amicorum ſententia, diuortium cum uxore fecit, quòd ſterilis eſſet, iuraſſetq; apud Cenſores uxorem ſe liberorum quærendorum cauſa habere. *Diuortium primum.* Eodemq; anno C. Næuius poëta fabulas apud populum dedit. *Næuius.* Quem M. Varro in libro de poëtis primo ſtipendia feciſſe ait bello Punico primo. Idq; ipſum Næuium dicere in eo carmine, quod de eodem bello ſcripſit. Portium autem Licinium Seruius poëticam Romæ cœpiſſe dicit in hiſce uerſibus: *Portius Licinius.*

Punico bello ſecundo Muſa pennato gradu
Intulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

Ac deinde annis ferè pòſt quindecim, bellum aduerſum Pœnos ſumptum eſt. Atq; non nimium longè M. Cato orator in ciuitate, & Plautus poëta in ſcena floruerunt. Iiſdemq; temporibus Diogenes Stoicus, & Carneades Academicus, & Critolaus Peripateticus ab Athenienſibus ad Senatum Pop. q; Rom. negotij publici gratia legati ſunt. Neq; magno interuallo poſtea Q. Ennius, & iuxta Cæcilius, & Terentius, ac ſubinde Pacuuius, & Pacuuio iam ſene Accius, clariorq; tunc in poëmatis eorum obtrectandis, Lucilius fuit. Sed progreßi longius ſumus, cum finem propoſuerimus annotatiunculis iſtis bellum Pœnorum ſecundum.

M. Cato. Plautus. Diogenes. Carneades. Critolaus. Cæcilius. Terentius. Pacuuius. Accius. Lucilius.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER XVIII.

Diſputationes à philoſopho Stoico, & contra à Peripatico arbitro Phauorino factæ: quæſitumq; inter eos, quantum in perficienda uita beata, uirtus ualeret: quantumq; eſſet in iis, quæ dicuntur extranea. CAP. I.

FAMILIARES Phauorini duo erant *quidam non incelebres in urbe Roma philoſophi. Eorum fuit unus Peripateticæ diſciplinæ ſectator, alter Stoicæ. Iis quondam ego acriter atque contentè pro ſuis utrinq; decretis propugnantibus, cùm eſſemus unà Hoſtiæ omnes, cum Phauorino interfui. Ambulabamus autē in littore cùm iam adueſperaſceret, æſtate anni noui. Atq; ibi Stoicus*

cus cenſebat & uitam beatam hominum uirtute animi ſola, & miſeriam ſummam malitia ſola poſſe effici: etiamſi cætera bona omnia quæ corporalia & externa appellarentur, uirtuti deeſſent, malitiæ adeſſent. Ille contra Peripateticus, *miſeram quidem uitam uitijs animi & malitia ſola fieri concedebat: ſed ad complendos omnes uitæ beatæ numeros, uirtutem ſolam nequaquam ſatis eſſe exiſtimabat: quoniam & corporis integritas ſanitasq́;, & honeſtus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona æſtimatio, cæteraq́; omnia corporis & fortunæ bona neceſſaria uiderentur perficiendæ beatæ uitæ.* Reclamabat hoc in loco Stoicus, *& tanquam ille duas res diuerſas poneret, mirabatur: quòd cùm eſſent malitia & uirtus duo contraria, uita miſera & beata quoque æque contraria, non ſeruaret in utriſq; uim & naturam contrarij, & ad miſeriam quidem uitæ conficiendam, ſatis ualere malitiam ſolam putaret: ad præſtandam uerò uitam beatam, non ſatis ſolam eſſe uirtutem diceret. Atq; id maximè diſsidere, neq; conuenire dicebat, quòd qui profiteretur uitam nullo pacto beatam effici poſſe, ſi uirtus ſola abeſſet, idem contrà negaret beatam fieri uitam, cum ſola uirtus adeſſet: & quem daret haberetq́; abſenti uirtuti honorem, eundem petenti atq; præſenti adimeret.* Tum Peripateticus *perquam hercle feſtiuè,* Rogo te, *inquit, cum bona uenia reſpondeas, an exiſtimes eſſe uini amphorã cùm abeſt ab ea unus congius?* Hæc *ubi accepit* Stoicus, *minimè, inquit, uini amphora dici poteſt, ex qua abeſt congius.* Hoc *ubi accepit* Peripateticus, *unus igitur congius amphoram facere dici debebit: quoniam cum deeſt ille unus, non fit uini amphora: & cùm acceßit, fit amphora.* Quòd *ſi id dicere abſurdum eſt, uno congio ſolo fieri amphoram, itidem abſur-*

Vita beata, an in ſola uirtute.

dum eſt una ſola uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cùm uirtus abeſt, beata eſſe uita nunquam poteſt. Tum Phauorinus *reſpiciens* Peripateticum: *Eſt quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio uini uſus es, expoſita in libris: ſed (ut ſcis) captio magis lepida, quàm probum aut ſimile argumentum uideri debet. Congius enim cùm deeſt, efficit quidem ne ſit iuſtæ menſuræ amphora: ſed cùm accedit & additur, non ille unus facit amphoram, ſed ſupplet. Virtus autem (ut iſti dicunt) non acceßio, neq; ſupplementum, ſed ſola ipſa uitæ beatæ inſtar eſt, & propterea uitam beatam ſola una cùm adeſt facit. Hæc atq; alia quædam, minuta magis & nodoſa, tanquam apud arbitrum* Phauorinum, *in ſuã uterq; ſententiam conferebant. Sed cùm iam prima fax noctis, & denſiores eſſe tenebræ cœpiſſent, proſecuti* Phauorinum *in domum in quam diuertebat, diſceßimus.*

Cuiuſmodi quæſtionum certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus: atq; inibi inſperſa quædam ſophiſmata & ænigmata oblectatoria. CAP. II.

Saturnalia. Remittere animum.

SAturnalia Athenis agitabamus hilarè prorſum ac modeſtè, non (ut dicitur) remittentes animum. Nam remittere (inquit Muſonius*) animum, quaſi amittere eſt: ſed demulcentes eum paulum, atq; laxantes iucundis honeſtisq; ſermonum illectationibus. Conueniebamus autem ad eandem cœnam compluſculi, qui* Romani *in* Græciam *ueneramus, quiq; eaſdem auditiones, eoſdemq; doctores colebamus. Tum qui cœnulam ordine ſuo curabat, præmium ſoluendæ quæſtionis ponebat, librum ueteris ſcriptoris uel* Græcum *uel* Latinum, *& coronam è lauro plexam: totidemq; res quærebat, quot homines iſtic eramus. Cumq; eas omneis expoſuerat, rem locumq; dicendi ſors dabat. Quæ-*

ſtione

ſtitione igitur ſoluta, corona & præmio donabatur: non ſoluta autem tranſmittebatur ad eum qui ſortito ſucceſſerat Idq; in orbem uice pari ſeruabatur. Si nemo diſſoluebat quæſtionis eius nodum, præmiũ ipſum & corona deo, cuius id feſtum erat, dicabatur. Quærebantur autem res huiuſcemodi, aut ſententia poëtæ ueteris lepidè obſcura, non anxiè: aut hiſtoriæ antiquioris requiſitio: aut decreti cuiuſpiam ex philoſophia perperam inuulgati purgatio, aut captionis ſophiſticæ ſolutio, aut inopinati rariorisq; uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perſpicuo obſcuriſſimum. Itaq; nuper quæſita eſſe memini numero ſeptem, quorum prima fuit enarratio horum uerſuum, qui ſunt in ſatyris Q. Ennij, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorum exemplum hoc eſt: *Fruſtrari.*

Nam qui lepidè poſtulat alterum fruſtrari,
Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit, fruſtra eſſe.
Nam qui ſeſe fruſtrari, quem fruſtra ſentit,
Qui fruſtratur, is fruſtra eſt: ſi non, ille eſt fruſtra.

Secunda quæſtio fuit, quonam modo audiri atque accipi deberet, quod Plato in ciuitate, quam in libris ſuis τῆς πολιτέιας fingebat, κοινὰς τὰς γυναῖκας eſſe cenſuit: & præmia uiris fortibus ſummisq; bellatoribus poſuit ſuauiationes puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quæſitum eſt: In quibus uerbis captionum iſtarum fraus eſſet, & quo pacto diſtingui reſoluiq; poſſent: Quod non perdidiſti habes, cornua non perdidiſti, habes igitur cornua. Item altera captio: Quod ego ſum, id tu non es: homo ego ſum, homo igitur tu non es. Quæſitum id quoque ibi eſt quæ eſſet huius quoq; ſophiſmatis reſolutio: Cùm mentior, & mentiri me dico, mentior an uerum dico? Poſtea quæſtio iſta hæc fuit: Quam ob cauſam patritij Megalenſibus mu- *Vxores communes.* *Explicat Beroaldus in Annotat.*

titare ſoliti ſint, plebs Cerealibus? Secundum ea quæſitum hoc eſt: Verbum uerant, quod ſignificat uera dicunt, quiſnam ueterum poëtarum dixerit? Sexta quæſtio fuit, Aſpho delum cuiuſmodi herba ſit, quod Heſiodus in iſto uerſu poſuerit:

Vero uerbum.

Aſphodelum.

Νήπιοι ἐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

Dimidiũ plus toto.

Et quid item Heſiodus ſe dicere ſentiat, cùm dimidium plus eſſe toto dicit. Poſtrema quæſtionum omnium hæc fuit: Scripſerim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba ſint, præteriti, an futuri, an utriuſq;. Hæc ubi ordine quo dixi propoſita, atq; ſingulis ſorte ductis diſputata explanataq́; ſunt, libris coronisq; omnes donati ſumus, niſi ob unam quæſtionem, quæ fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum commeminerat dictum eſſe à Q. Ennio id uerbũ in decimotertio annalium in iſto uerſu,

Satin' uates uerant ætate in agunda.

Corona igitur huius quæſtionis deo feriarum iſtarum Saturno data eſt.

Quid Aeſchines rhetor in oratione qua Timarchum de impudicitia accuſauit, Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit ſuper ſententia probatiſsima, quam improbatiſsimus homo dixiſſet. CAP. III.

AEſchines uel acerrimus, prudentiſſimusq; oratorum, qui apud conciones Athenienſium floruerunt, in oratione illa ſæua, criminoſaq́; & uirulenta, qua Timarchum de impudicitia grauiter inſigniterq́; accuſauit, nobile & illuſtre conſilium Lacedæmoniјs dediſſe dicit, uirum indidem ciuitatis euſdem principem, uirtute atque ætate magna præditum. Populus, inquit, Lacedæmonius, de ſumma Rep. ſua quidnam eſſet utile & honeſtum deliberabat.*

*Reip. ſuæ

Tum

Tum exurgit ſententiæ dicendæ gratia, homo quiſpiam turpitudine priſtinæ uitæ defamatiſsimus, ſed lingua tunc atq; facundia nimium quantò præſtabilis. Conſilium quod dabat, quodq; oportere fieri ſuadebat, acceptum ab uniuerſis, & complacitum eſt, futurumq; erat ex eius ſententia populi decretum. Ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonij ætatis dignitatisq; maieſtate tanquam arbitros & magiſtros diſciplinæ publicæ uerebantur, commoto iratoq; animo exilit: Et quænam, inquit, Lacedæmonij ratio, aut quæ tandem ſpes erit urbem hanc, & hanc Rempub. ſaluam inexpugnabilemq; eſſe diutius poſſe, ſi huiuſcemodi anteactæ uitæ hominibus conſiliarijs utemur? Quòd ſi proba iſtæc & honeſta ſententia eſt, quæſo uos, non ſinamus eandem dehoneſtari turpiſsimi autoris contagione. Atq; ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine atq; iuſtitia præter alios præſtantem, ſed inopi lingua & infacundum: iuſsitq; eum conſenſu, petituq; omnium, eandem illam ſententiam diſerti uiri cuiuſmodi poſſet uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, ſcitum atq; decretum populi ex eius unius nomine fieret, qui ipſum denuò dixerat. Atq; ita: ut ſuaſerat prudentiſsimus ſenex, factum eſt. Sic bona ſententia manſit, turpis autor mutatus eſt.

Conſiliarij mali reijciendi.

Quòd Sulpitius Apollinaris prædicantem quendam à ſeſe uno Salluſtii hiſtorias intelligi, illuſit quęſtione propoſita, quid uerba iſta apud Salluſtium ſignificarent: Perincertum ſtolidior an uanior. CAP. IIII.

Cum iam adoleſcentuli Romæ prætextam & puerilem togam mutaſſemus, magiſtrosq; tunc nobiſmetipſis exploratiores quæreremus, in Sandalario fortè apud librarios fuimus: cùm ibi in multorum hominũ cœtu Apollinaris Sulpitius, uir in memoria noſtra præter alios do-

ctus, iactatorem quempiam & uenditatorem Salluſtianæ lectionis irriſit, illuſitq́; genere illo facetiſsimæ diſsimulationis, qua Socrates ad ſophiſtas utebatur. Nam cùm ille ſe unum & unicum lectorem eſſe, enarratoremq́; Salluſtij diceret, neq; primam tantum cutem ac ſententiarum ſpeciem, ſed ſanguinē quoq; ipſum ac medullam uerborū eius eruere, atq; introſpicere penitus prædicaret: tum Apollinaris amplecti uenerariq́; ſe doctrinas illius dicens: Per, inquit, magiſter optime, exoptatus mihi nunc uenis cum ſanguine & medulla Salluſtij uerborum. Heſterno enim die quærebatur ex me, quidnam uerba eius hæc in quarto Hiſtoriarum libro de Cn. Lentulo ſcripta ſignificent: de quo perincertum fuiſſe ait, ſtolidior ne eſſet an uanior. Eaq́; ipſa uerba uti ſunt à Salluſtio ſcripta dixit. At Cn. Lentulus patritiæ gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum ſtolidior an uanior, legem de pecunia, quam Sylla emptoribus bonorum remiſerat, exigenda promulgauit. Quæſitum ergo ex ſe Apollinaris, neq; id ſe diſſoluere potuiſſe aſſeuerabat, quid eſſet uanior, quid ſtolidior: quoniam Salluſtius ſic ea ſeparaſſe atq; oppoſuiſſe inter ſe uideretur, tanquam diuerſa ac diſsimilia, nec eiuſdem utraque uitij forent. Ac propterea petebat, uti ſe doceret ſignificationes utriuſq; uocis, & origines. Tum ille, rictu oris labiorumq́; ductu, contemni à ſe oſtendens & rem de qua quæreretur, & hominem ipſum qui quæreret: Priſcorum, inquit, & remotorum ego uerborum medullas & ſanguinem (ſicuti dixi) perſpicere & elicere ſoleo, non iſtorum quæ proculcata uulgo & protrita ſunt. Ipſo illo quippe Cn. Lentulo ſtolidior eſt & uanior, qui ignorat, eiuſdem ſtultitiæ eſſe uanitatem & ſtoliditatem. Sed ubi hoc dixit, media ipſa ſermonum reliquit, & abire cœpit. Nos deinde

*cum tenebamus urgebamuſq́;, & cum primis Apollinaris, ut de uocabulorum iſtorum uel differentia, uel(ſi ei ita uideretur)ſimilitudine plenius apertiuſq́; diſſereret, & ut ne ſibi inuideret diſcere uolentibus orabat. Atq; ille ſe iam planè illudi ratus, negotium ſibi eſſe cauſatur, & digreditur.*Nos *autem poſtea ex* Apollinari *didicimus,uanos propriè dici, non (ut uulgus diceret) deſipientes aut hebetes, aut ineptos: ſed ut ueterum doctiſsimi dixiſſent, mendaces & infidos, & leuia inaniáq; pro grauibus & ueris aſtutiſsimè componentes. Stolidos autem uocari non tam ſtultos & excordes, quàm tetros & moleſtos & illepidos,* quos Græci μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς *dicerent. Et unãquanque harum uocum & origines ſcriptas eſſe dicebat in libris* Nigidianis *: quos ego requiſitos & repertos cum primarum ſignificationum exemplis, in commentarijs harum noctium* inſererem, notaui: & intuliſſe iam me aliquo in loco commentationibus iſtis exiſtimo.* Vani. Stolidi. *inferrem

Quòd Quintus Ennius in ſeptimo Annali, quadrupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt multi, ſcriptum reliquit. CAP. V.

C*Vm Antonio Iuliano rhetore,uiro herele bono & facundiæ florentis, complures adoleſcentuli familiares eius,*Puteolis *æſtiuarum ludum & iocum,in literis amœnioribus & in uoluptatibus pudicis honeſtiſq; agitabamus. Atq; ibi tunc Iuliano nuntiatur,* ἀναγνώστην *quendam non indoctum hominem, uoce admodum ſcita & canora,*Ennij *Annales legere ad populum in theatro:* Eamus,inquit, *auditum neſcio quem iſtum* Ennianiſtam. Hoc enim *ſe ille nomine appellari uolebat.* Quem *cùm iam inter ingentes clamores legentem inueniſſemus (legebat autem librum ex* Ennianiſtæ.

Annal

Annalibus Ennij *ſeptimum) hos cùm primùm uerſus perperam pronuntiantem audiuimus:*

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
Proijciunt ſeſe.

Neq; poſtea multis uerſibus additis, celebrantibus eum laudantibusq́; omnibus, diſceßit. Tum Iulianus *egrediens è theatro, quid uobis, inquit, de hoc* ἀναγνώϛῃ, *& de quadrupede equo uidetur? Sic enim profectò legit:*

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
Proijciunt ſeſe.

Ecquid putatis, ſi magiſtrum prælectoremq́; habuiſſet alicuius æris, quadrupes equus dicturum fuiſſe, ac nõ quadrupes eques? quod ab Ennio *ita ſcriptum relictum eſſe, nemo unus literarum ueterum diligens dubitauit. Cumq́; aliquot eorum, qui aderant, quadrupes equus apud ſuum quiſq;* Grammaticum *legiſſe ſe dicerent, & mirarentur quidnam eſſet quadrupes eques:* Vellem *uos, inquit, optimi iuuenes tam accurate* Q. Ennium *legiſſe, quàm* P. Vergilius *legerat, qui hunc eius uerſum ſecutus, in* Georgicis *ſuis, equitem pro equo poſuit in his uerſibus:*

Fræna Pelethronij Lapithæ *gyroſq́; dedere*
Impoſiti dorſo, atq; equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Eques pro equo. *In quo loco equitem, ſi quis modò non inſcitè ineptéq; argutior ſit, nihil poteſt accipi aliud, niſi equum. Pleraq; enim ueterum ætas, et hominem equo inſidentem, & equum qui inſideretur, equitem dixerũt.* Propterea *equitare etiam, quod uerbum è uocabulo equitis inclinatum eſt, & homo equo utens, & equus ſub homine gradiens dicebatur.* Lucilius *adeò uir apprimè linguæ* Latinæ *ſciens, equum equitare dicit his uerſibus:*

Queis

Queis hinc currere equum, nos atq; equitare uidemus:
His equitat, curritq́; oculis equitare uidemus. Et illud: *Equitare.*
Ergo oculis equitat.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui. Et *ut non turbidæ fidei, nec ambiguæ, ſed ut purè liquētiusq́; eſſet, equus'ne, an eques* Ennius *ſcriptum reliquiſſet: librum ſummæ, atq; reuerendæ uetuſtatis, quem ferè conſtabat* Lampadionis *manu emendatum, ſtudio pretioq́; multò unius uerſus inſpiciendi gratia conduxi: &* Eques non Equus *ſcriptum, in eo uerſu inueni.* Hæc *tum nobis* Iulianus, *& multa alia eruditè ſimul & affabiliter dixit.* Sed *eadem ipſa pòſt etiam in peruulgatis commentarijs ſcripta offendimus.*

Quòd Helius Meliſſus in libro, cui titulum fecit De loquendi proprietate, quem cùm ederet, Cornu eſſe copiæ dicebat, rem ſcripſit, neq; dictu, neq; auditu dignam: cùm differre Matronam & Matremfamiliâs exiſtimauit: differentia longè uaniſsima. CAP. VI.

HElius Meliſſus *in noſtra memoria fuit* Romæ, *ſummi quidem loci inter* Grammaticos, * *& temporis, ſed maiore in literis erat iactantia, &* σοφιστείᾳ, *quàm opera.* Is *præter alia, quæ ſcripſit, compluria, librum compoſuit, ut tum uidebatur, cùm eſt editus, doctrinæ inclytæ.* Et *libro titulus eſt, ingentis cuiuſdam illecebræ ad legendum. Scriptus quippe eſt, de loquendi proprietate.* Quis *adeò exiſtimet loqui ſe rectè atq; propriè poſſe, niſi illas* Meliſſi *proprietates perdidicerit?* Ex *eo libro hæc uerba ſunt:* Matrò*na eſt, quæ ſemel peperit: quæ ſæpius,* Materfamiliâs: *ſicuti* Sus, *quæ ſemel peperit,* Porcetra: *quæ ſæpius,* Scropha. Vtrum *autem hoc de matrona ac de matrefamiliâs* Meliſ*ſus excogitauerit ipſe, & coniectauerit, an ſcriptum ab aliquo legerit, ariolis profectò eſt opus.* Nam *de porcetra habet*

Helius Meliſſus.
**eius*
Porcetra.
Scropha.

bet ſanè autorem Pomponium in Attellana, quæ hoc eodem uocabulo inſcripta eſt. Sed Matronam non eſſe appellatam, niſi quæ ſemel peperit, neq; Matremfamiliâs niſi quæ ſæpius: nullius ueterum ſcriptorum autoritatibus confirmare poteſt. Eniumerò illud compendio probabilius eſt, quod idonei uocum antiquarum enarratores tradiderunt: Matronam dictam eſſe propriè, quæ in matrimonium cum uiro conueniſſet, quoad in eo matrimonio maneret, etiamſi ſibi liberi nondum nati forent: dictamq́; eſſe ita à matris nomine, nõ adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendo: unde ipſum quoq; matrimonium dicitur. Matrem autrem familiâs appellatam eſſe eam ſolam, quæ eſſet in mariti manu mancipioq́;: aut eius, in cuius maritus manu mancipioq́; eſſet: quoniam non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoq; mariti, & in ſui hæredis locum ueniſſet.

Matrona. *Materfamiliâs.*

Quem in modum Phauorinus tractauerit intempeſtiuum quendam, de uerborum ambiguitatibus quærẽtem: atq; ibi quot ſignificationes capiat Concio. CAP. VII.

Domitius Inſanus.

DOmitio homini docto, celebriq́; in urbe Roma Grammatico, cui cognomentum Inſano factum eſt: quoniam erat natura intractabilior & moroſior: ei Domitio Phauorinus noſter, cùm fortè apud fanum Carmentis obuiam ueniſſet, atq; ego cum Phauorino eſſem: Quæſo, inquit, te magiſter dicas mihi, num errraui, quòd cùm uellem δημηγορίας Latinè dicere, Conciones dixi? dubito quippe & requiro, an ueterum eorum, qui electius locuti ſunt, pro uerbis & oratione, dixerit quis Concionem. Tum Domitius uoce atq; uultu atrociore: Nulla, inquit, prorſus bonæ ſalutis ſpes reliqua eſt: cùm uos quoq; philoſophorum illuſtriſſimi, nihil iam aliud, quàm uerba, autoritatesq́; uerborum

cordi

cordi habebatis. Mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quæris. Ego enim Grammaticus uitæ iam, atq; morum diſciplinas quæro: uos philoſophi mera eſtis (ut M. Cato ait) mortuaria gloſſaria. Nam qui collegiſti, & lectitaſti res tetras, & inanes, & friuolas, tanquam mulierum uoces præficarum. Atq; utinam, inquit, muti omnes homines eſſemus: minus improbitas inſtrumēti haberet. Cumq; digreßi eſſemus: Non tempeſtiuè, inquit Phauorinus, hunc hominem acceßimus. Videtur enim mihi ἐπιμαίνεσθαι. Scitote, inquit, tamen intemperiem iſtam, quæ μελαγχολία dicitur, non paruis, nec abiectis ingenijs accidere: ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκόν: & ueritates plerunq; fortiter dicere: ſed reſpectum non habere μήτε καιροῦ, μήτε μέτρου. Vel ipſum quale hoc exiſtimatis, quod nunc de philoſophis dixit? Non'ne & ſi Antiſthenes, aut Diogenes dixiſſet, dignum memoria uiſum eſſet? Miſit autem paulò pòſt Phauorino librum, quem promiſerat, Verrij (opinor) Flacci erat, in quo ſcripta ad hoc genus quæſtionis pertinentia hæc fuerunt: Senatum dici, & pro loco, & pro hominibus: Ciuitatem, & pro loco, & pro oppido, & pro iure quoq; omnium, & pro hominum multitudine: Tribus quoq;, & decurias dici, & pro loco, & pro iure, & pro hominibus: Concionem autem tria ſignificare, locum, ſuggeſtumq; unde uerba fierent: Item ſignificare cœtum populi aßiſtentis: Item orationem ipſam, quæ ad populum diceretur. Sicut M. Tullius in oratione, quæ inſcripta eſt contra concionem Q. Metelli: Aſcendi, inquit, in concionem, concurſus eſt populi factus. Sicut idem M. Tullius in Oratore ait: Conciones ſæpe exclamare uidi, cùm aptè uerba cecidiſſent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligetur ſententia. Exempla in eo libro ſcripta non erant: ſed nos poſtea Phauorino

Mortuaria gloſaria.

Senatus.

Ciuitas.

Tribus.

Concio.

rino deſiderãti harum omnium ſignificationum monimenta, & apud Ciceronem, ſicuti ſuprà ſcripſi, & apud elegantiſſimos ueterum reperta exhibuimus. Id autem, quod potiſſimum expetebat, Concionem eſſe dictum pro uerbis & oratione, docuit titulus Tulliani libri: qui à Marco Cicerone inſcriptus eſt: Contra concionem Q. Metelli: quo nihil profectò ſignificatur aliud, quàm ipſa, quæ à Metello dicta eſt oratio.

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα, atq; alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta eſſe & puerilia, Lucilii quoq; uerſibus declarari. CAP. VIII.

Ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα, cæteraq; huiuſmodi ſcitamenta, quæ iſti ἀπειρόκαλοι, qui ſe Iſocraticos uideri uolunt, in collocandis uerbis immodicè faciunt, & rancidè quàm ſint inſipida, & inertia, & puerilia facetiſſimè hercle ſignificat in quinto ſatyrarum Lucilius. Nam ubi eſt cum amico conqueſtus, quòd ad ſe ægrotum non uiſeret, hæc ibidem addit feſtiuiter:

Quo me habeam pacto, tametſi non quæris, docebo.
Quando in eo numero manſi, quo in maxima non eſt
Pars hominum, ut perijſſe uelis, quem nolueris, cùm
Viſere debueris, hoc nolueris, & debueris, te
Si minus delectat, quod ἄτεχνον Iſocratium hoc eſt,
ὀχληρῶδες quæ ſimul totum καὶ σὺ μειρακιῶδης.
Non operam perdo. Si tu hic.

Quid ſignificet apud Marcum Catonem uerbum, Inſecenda: quodq; Inſecenda potius legendum ſit, quàm quod pleriq; exiſtimant, Inſequenda. CAP. IX.

Secta. Inſecenda. ET Sequor, & item Secta, & Secutio, conſuetudine loquendi differunt: ſed qui penitus inſpexerit, origo & rat

& ratio utriuſq; una eſt. Doctores quoque & interpretes uocum Græcarum, ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα: & ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι dictum putant, quod Latinè Inſequi dicitur. Nanq; in altero n, geminum, in altero s, translatum dicunt. Sed etiam ipſum illud ἔπη, quod ſignificat uerba aut uerſus, non aliunde eſſe dictum tradunt, quàm ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι, καὶ ἐπεῖν. Eadem ergo ratione antiqui noſtri narrationes, ſermonesq́; inſectiones appellitauerunt. *Inſectiones.*

Errare iſtos qui in explorãda febri pulſus uenarum pertentari putant, non arteriarum. CAP. X.

IN Herodis clariſſimi uiri uillam, quæ in agro eſt Attico, loco, qui appellatur Cephiſia, aquis & lucis & nemoribus frequentem, æſtu anni medio conceſſeram. Ibi aluo mihi cita, & accedente febri rapida decubueram. Eò Caluiſius Taurus philoſophus, & alij quidam ſectatores eius, cùm Athenis uiſendi mei gratia ueniſſent: medicus, qui tum in his locis repertus aſſidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid incommodi paterer: & quibus modulis, quibusq́; interuallis accederet febris, decederetq́;. Tum in eo ſermone cùm iam me ſynceriore corpuſculo factum diceret: Potes, inquit, Taure tu quoq; idipſum comprehendere, ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός. Quod noſtris uerbis profectò ita dicitur: Si attigeris uenam illius. Hanc loquẽdi imperitiam, quòd uenam pro arteria dixiſſet, cùm in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tanquam minimè utili in medico offendiſſent, atque id murmure, & uultu oſtenderent: tum ibi Taurus (ut mos eius fuit) ſatis leniter: Certi, inquit, ſumus uir bone, non ignorare te, quid uena appelletur, & quid arteria: quòd uenæ quidem ſuapte ui immobiles ſint, & ſanguinis tantum demittendi gratia explorentur: arteriæ autem motu, atque pulſu *Vena.* *Arteria.*

ſuo habitum, & modum febrium demonſtrent. Sed ut uideo, peruulgatè magis quàm inſcitè locutus es. Non enim te ſolum, ſed alios quoq; itidem erranteis audiui Venam, pro Arteria dicere. Fac igitur, ut experiamur elegantiorem eſſe te in medendo, quàm in dicendo: &, cùm Dijs beneuolentibus, opera tua ſiſtas hunc nobis ſanum, atque ualidum quàm citiſsimè. Hoc ego poſtea cùm in medico reprehenſum eſſe meminiſſem, exiſtimaui non medico ſoli, ſed omnibus quoq; hominibus liberis, liberaliterq́; inſtitutis turpe eſſe, ne ea quidem cognouiſſe ad notitiam corporis noſtri pertinentia, quæ non altius occultiuś que remota ſunt: & quæ natura nobis tuendæ ualetudinis cauſa, & in promptu eſſe, & in propatulo uoluerit. Ac propterea quantum habui temporis ſubciſiui, medicinæ quoque diſciplinæ libros attigi, quos arbitrabar eſſe idoneos ad docendum. Et ex his cum alia pleraq; ab iſto humanitatis uſu non aliena, tum de uenis quoque & arterijs didiciſſe uideor, ad hunc fermè modum: Vena eſt conceptaculum ſanguinis, quod ἀγγεῖον medici uocant, miſti, confuſi'que cum ſpiritu naturali: in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus. Arteria eſt conceptaculum ſpiritus naturalis miſti confuſiq́; cum ſanguine, in quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis. Σφυγμός autem eſt intenſio motus, & remiſsio in corde, & in arteria naturalis, non arbitrarij. À medicis autẽ ueteribus oratione Græca ita definitus eſt: σφυγμὸς ἐςὶ διαςολὴ, καὶ συςολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας. Vel: σφυγμὸς ἐςὶ παλμὸς, ἢ ζέσις φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας.

Vena. Arteria. Σφυγμός.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inſcitè à Ceſellio Vindice reprehenſa: uerſusq́; ipſi, in quibus ea uerba ſunt, ſubſcripti. CAP. XI.

Non

NOn hercle idem ſentio cum Ceſellio Vindice, grammatico (ut mea opinio eſt) haudquaquam inerudito. Verùm hoc tamen petulanter inſciteq́;, quòd Furium ueterem poëtam dedecoraſſe linguam Latinam ſcripſit: huiuſcemodi uocum fictionibus, quæ mihi quidem, neque abhorrere à poëtica facultate uiſæ ſunt, neq; dictu profatuq́; ipſo tetræ, aut inſuaues eſſe: ſicuti ſunt quædam ab illuſtribus poëtis ficta durè & rancidè. Quæ reprehendit autem Ceſellius, Furiana hæc ſunt: quòd terram in lutum uerſam luteſcere dixerit: & tenebras in noctis modum factas, nocteſcere: & priſtinas recuperare uires, uireſcere: & quòd uentus mare cæruleum, criſpicans niteſcere facit, purpurat dixerit: & opulētum fieri, opuleſcere. Verſus autē ipſos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc uerba ſunt, ſubdidi: *Furius poëta.* *Luteſcere.* *Noteſcere.* *Vireſcere.* *Purpurare.* *Opuleſcere.*

Sanguine diluitur tellus, caua terra luteſcit.
Omnia nocteſcunt tenebris caliginis atræ.
Increſcunt animi, uireſcit uulnere uirtus.
Sicut fulica leuis, uolitat ſuper æquora claßis.
Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,
Quo magis in patrijs poßint opuleſcere campis.

Morem iſtum ueteribus noſtris fuiſſe, uerba patiēdi mutare, ac uertere in agendi modum. CAP. XII.

ID quoq; habitum eſt in oratione facienda elegantiæ genus, ut pro uerbis habentibus patiendi figuram, agētia ponerent: ac deinde hac uice inter ſeſe mutua uerterēt. Terentius in comœdia: *Actiua pro paßiuis.*

Pallium, inquit, face ut ſplendeat.

Non'ne hoc impendiò uenuſtius, gratiusq́; eſt, quàm ſi diceret, Ne maculetur? Plautus etiam non dißimiliter:

Quid eſt hoc? rugat pallium.

Amictus non ſum commodè.

Pulueret. Itidem Plautus Pulueret dicit, non quod puluere impleat, ſed quòd ipſum pulueris plenum ſit:

Exi tu Daue, age,
Sparge, mundum eſſe hocce ueſtibulum uolo.
Venus uentura eſt noſtra: nolo hoc pulueret.

Contemples. In Aſinaria quoq; contemples dicit, pro contempleris:

Meum caput contemples, ſi quidem è re conſultas tua.

Cn. Velleius in annalibus: Poſtquàm tempeſtas ſedauit, Atherbal taurum immolauit. M. Cato in Originibus: Eodem* nomine complures ex agro acceßitauere, eo res eorum Anxit. Varro in libris quos ad Marcellum de lingua Latina fecit: In priore uerbo graues proſodiæ, quæ fuerunt manent, reliquæ Mutant, inquit, elegantißimè pro mutantur. Poteſt etiam id quoq; ab eodem Var. in VII. diuinarum ſimiliter dictũ uideri: Inter duas filias regum quid Mutet inter Antigonam, & Tulliam eſt enim aduertere. Verba autem patiendi pro agentibus in omnibus ferme ueterum ſcriptis reperiuntur: ex quibus ſunt pauca iſta, quæ nunc meminimus: Muneror te, pro munero: & Significor, pro ſignifico: & Sacrificor, pro ſacrifico: & Aſſentior, pro aſſentio: & Fœneror, pro fœnero: & Pigneror, pro pignero: & alia iſtiuſmodi pleraq;, proinde ut in legendo fuerint obuia notabuntur.

** al's: Eodem cõuertens conplu.*

Paßiua pro actiuis.

Muneror te. Significor. Sacrificor. Aſſentior. Fœneror. Pigneror.

Quali talione Diogenes Philoſophus uſus ſit, pertẽtatus dialectico quodã, ſophiſmatico impudẽti. CAP. XIII.

SAturnalibus Athenis alea quadam feſtiua, & honeſta luſitabamus huiuſcemodi. Vbi cõueneramus cõpluſculi eiuſdem ſtudij homines, ad leuandum tempus, captiones quæ ſophiſmata appellantur, mente agitabamus: easq́ue quaſi talos aut teſſerulas in medium uice ſua quiſq; iaciebamus.

bamus. Captionis ſolutæ, aut parum intellectæ, præmium pœna'ue erat, numus unus HS. *Hoc ære collecto, quaſi manuario cœnula curabatur omnibus, qui eum luſum luſeramus. Erant autem captiones ad hoc ferè exemplum, tametſi Latina oratione non ſatis ſcitè ac penè etiam illepidè exponuntur: Quod nix eſt, hoc grando non eſt: nix autem alba eſt, grando igitur alba non eſt. Item aliud non diſsimile: Quod homo eſt, hoc nõ eſt equus: homo autem animal eſt, equus igitur animal non eſt. Dicere ergo debebat, qui ad ſophiſma diluendum, ac reſellendum ritu aleatorio uocatus erat: in qua parte, quoq; in uerbo captio foret: quid dari, concediq; non oporteret. niſi dixerat, numo ſingulo multabatur. Ea multa cœnam iuuabat. Libet autem dicere, quàm facetè Diogenes ſophiſma id genus, quod ſuprà dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propoſitum remuneratus ſit. Nam cùm ita rogaſſet dialecticus: Quod ego ſum, id tu non es, & Diogenes annuiſſet, atq; ille addidiſſet: Homo autem ego ſum: cùm id quoq; aſſenſus eſſet, & contrà dialecticus ita concluſiſſet, Homo igitur tu non es: hoc quidem, inquit Diogenes, falſum eſt: & ſi uerum id fieri uis, à me incipe.* *Diogenis reſponſio.*

Quid ſit numerus Hemiolios, quid Epitritos: & quòd uocabula iſta non facilè noſtri auſi ſunt uertere in linguam Latinam. CAP. XIIII.

*F*IGuræ quædam numerorum, quas Græci certis nominibus appellant, uocabula in lingua Latina non habent. Sed qui de numeris Latinè ſcripſerunt, Græca ipſa dixerunt: fingere autem noſtra (quoniam id abſurdè futurum erat) noluerunt. Quale enim fieri nomen poſſet Hemiolio numero, aut Epitrito? Eſt autem hemiolios, qui numerum aliquem totum in ſe habet, dimidiumq; habet* *Hemiolios.*

eius: ut tres, ad duo: quindecim, ad decem: triginta ad uiginti. *Epitritos.* Epitritos autem eſt, qui habet totum aliquem numerum, & eiuſdem partem tertiam: ut quatuor, ad tres: duodecim, ad nouem: quadraginta, ad triginta. Hæc autem notare atq; meminiſſe non ab re uiſum eſt: quoniam uocabula iſta numerorum niſi intelliguntur, rationes quædam ſubtiliſsimæ, in libris philoſophorum ſcriptæ, percipi non queunt.

Quòd M. Varro in heroicis uerſibus obſeruauerit, rem nimis anxiæ & curioſæ obſeruationis.

CAPVT XV.

Metrorum nimis curioſa obſeruatio. IN longis uerſibus, qui hexametri uocantur, Item in ſenarijs, animaduerterunt metrici duos primos pedes, item extremos duos habere ſingulas poſſe integras partes orationis: medios haud unquam poſſe: ſed conſtare eos ſemper ex uerbis, aut diuiſis, aut miſtis, atque confuſis. Marcus autem Varro in libris diſciplinarum ſcripſit, obſeruaſſe in uerſu hexametro, quòd omni modo quintus ſemipes uerbum finiret: & quòd priores quinq; ſemipedes æquè magnam uim haberent in efficiendo uerſum, atq; alij poſteriores ſeptem. Idq; ipſum ratione quadam geometrica fieri diſſerit.

Auli

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER XIX.

Reſponſio cuiuſdam philoſophi interrogati quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.

CAPVT I.

NAVIGABAMVS à Caßiopeia ad Brunduſium mare Ionium, uiolentum, & uaſtum, & iactabundum. Nox deinde, quæ diem primum ſecuta eſt, in ea ferè tota uentus à latere ſæuiens, nauem undis compleuerat. Tum poſteà complorantibus noſtris omnibus, atq; in ſentina *ſatis agentibus, dies quidem tan- [* ſe agentibus,] dem illuxit: ſed nihil de periculo, atq; ſæuitia remiſſum, quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας uocabant, impendere, imminereq́;, ac de- [Typhones.] preſſuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philoſophus in diſciplina Stoica celebratus, quem ego Athenis cognoueram, non parua uirum autoritate, ſatiſq́; attentè diſcipulos iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis, inq́; illo tumultu cœli mariſq́; requirebam oculis, ſcire cupiens, quonam ſtatu animi, & an intrepidus, interrituſq́; eſſet. Atq; ibi hominē conſpicimus impauidum, & extrili- [Extrilidus.] dum: ploratus quidem nullos, ſicut cæteri omnes, nec ullas eiuſmodi uoces cientem: ſed coloris, & uultus turbatione non multum à cæteris differentē. At ubi cœlū enituit, & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagrauit: accedit ad Stoicum Græcus quiſpiam diues ex Aſia, magno (ut uidebamus) cultu paratuq́; rerum & familiæ: atque ipſe

erat multis corporis animi'que delicijs diffluens. Is *quaſi illudens:* Quid *hoc eſt, inquit, ò philoſophe, quòd cùm in periculis eſſemus, timuiſti tu & palluiſti? ego neq; timui, nec pallui.* Et *philoſophus aliquantulum cunctatus, an reſpondere ei cõueniret:* Si *quid ego, inquit, in tanta uiolentia tempeſtatum uideor paulùm pauefactus, non tu iſtius rei ratione audienda dignus es.* Sed *tibi ſanè* Ariſtippus *illc pro me reſponderit* *qui in *qui cùm in ſimili tempore à ſimillimo tui homine interrogatus:* Quare *philoſophus timeret, cùm ille contrà nihil metueret: non eandẽ eſſe cauſam ſibi, atq; illi reſpondit: quoniam is quidẽ eſſet non magno opere ſolicitus pro anima nequiſſimi nebulonis: ipſum autem pro* Ariſtippi *anima timere.* His *tunc uerbis* Stoicus *diuitem illum* Aſiaticum *à ſeſe amolitus eſt.* Sed *poſteà cũ* Brunduſium *aduentaremus, mollitiq; eſſent uenti maris, percũctatus eum ſum: quæ'nã illa ratio eſſet pauoris ſui, quam dicere ei ſuperſediſſet, à quo fuerat non ſatis dignè compellatus.* Atq; *ille mihi placidè & comiter,* Quoniam, *inquit, audiẽdi cupidus es, audi quid ſuper iſto breui quidem, ſed neceſſario, & naturali pauore maiores noſtri conditores ſectæ* Stoicæ *ſenſerint: uel potius, inquit, lege.* Nam *& facilius credideris, ſi legas: & memineris magis.* Atq; *ibi coràm ex ſarcinula ſua librum protulit* Epicteti *philoſophi quintum* διαλέξεωρ, *quas ab* Arriano *digeſtas congruere ſcriptis* ζήνων☉ *&* Chryſippi *non dubium eſt.* In *eo libro ſcilicet* Græca *oratione ſcriptum ad hanc ſententiam legimus:* Viſiones *animi, quas* φαντασίας *philoſophi appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie accidentis ad animum rei pellitur: non uoluntatis ſunt, neque arbitrij: ſed ui quadam ſua inferunt ſeſe hominibus.* Noſcitandæ *probationes autem quas* συγκαταθέσεις

uocant,

uocant,quibus eadem uiſa noſcuntur,ac diiudicantur,uoluntariæ ſunt,fiuntq́; hominum arbitratu. Propterea cùm *ſonus aliquis formidabilis,aut è cœlo,aut ex ruina,aut repentinus * neſcius periculi nuntius,uel quid aliud eiuſmodi factum eſt:ſapientis quoque animum pauliſper moueri, & contrahi,& palleſcere,neceſſum eſt : non opinione alicuius mali præcepta,ſed quibuſdã motibus rapidis & inconſultis,officium mentis atque rationis præuertentibus.* * neſcio cuius

Mox *tamen illa ſapiens ibidem :* τὰς τοιαύτας φαντασίας *uiſa iſtæc animi ſui terrifica non approbat:hoc eſt,* οὐ συγκατατίθεται, οὐδὲ προσεπιδοξάζει*: ſed abijcit,reſpuitq́;:nec ei inetuendum eſſe in his quicquam uidetur.* Atque hoc *inter inſipientis, ſapientisq́; animum differre dicunt : quòd inſipiens qualia ſibi eſſe primo animi ſui pulſu uiſa ſunt, ſæua,& aſpera,talia uerè eſſe putat:& eadem incepta,tanquam ſi iure metuenda ſint, ſua quoque aſſenſione approbat,* καὶ προσεπιδοξάζει*:hoc enim uerbo* Stoici,*cùm ſuper iſta re diſſerunt,utuntur.* Sapiens *autem cùm breuiter,& ſtrictim colore,atque uultu motus eſt :* οὐ συγκατατίθεται*: ſed ſtatum,uigoremq́; ſententiæ ſuæ retinet,quam de huiuſcemodi uiſis ſemper habuit : ut de minimè metuendis, ſed fronte falſa,& formidine inani territãtibus.* Hæc Epictetum Philoſophum *ex decretis* Stoicorum *ſenſiſſe,atq; dixiſſe in eo quo dixi libro legimus : annotandaq́; eſſe idcirco exiſtimauimus,ut rebus fortè id genus,quibus dixi obortis,paueſcere ſenſim,& quaſi albeſcere,non inſipiẽtis eſſe hominis,neque ignari putemus.* Et *in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quàm quòd eſſe ea,qualia uiſa ſunt,cenſeamus.*

Ex quinque corporis ſenſibus,duos eſſe nobis cum beluis maximè communes. CAP. II.

Guſtus. Tactus. Macrob. lib. 2. cap. ult.

QVinque ſunt hominum ſenſus, quos Græci αἰσθήσεις appellant: per quos uoluptas animo, aut corpori quæri uidetur, Guſtus, Tactus, Odoratus, Viſus, Auditus. Ex his omnibus quæ immodicè uoluptas capitur: ea turpis, atq; improba exiſtimatur. Sed enim quæ nimia ex guſtu atque tactu eſt, ea uoluptas (ſicuti ſapiētes uiri cenſuerunt) omniū rerum fœdiſſima eſt. Eosq; maximè, qui duabus iſtis beluinis uoluptatibus ſeſe dediderunt, grauiſſimi uitij uocabulis Græci appellant ἀκολάστους, uel ἀκρατεῖς. Nos eos uel incontinentes dicimus, uel intemperantes. Ἀκολάστους enim ſi interpretari coactius uelis, nimis id uerbum inſolens erit. Iſtæ autem uoluptates duæ, Guſtus atq; Tactus, id eſt, libidines in cibos, atque in uenerem prodigæ, ſolæ ſunt hominibus communes cum beſtijs: & idcirco in pecudum, ferorumq; animalium numero habetur, quiſquis eſt his ferinis uoluptatibus præuinctus. Cæteræ ex tribus alijs ſenſibus proficiſcentes, hominum eſſe tantū propriæ uidentur. Verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi adſcripſi: ut uel autoritas clari atque inclyti uiri tam infamibus nos uoluptatibus deterreret. Διατὶ οἱ κατὰ τὴν τῆς ἀφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γιγνομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται. ὅ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι. οἵτε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδὺ, ἀπ' ἐνίων δὲ ἐν τῷ λάρυγγι, διὸ καὶ φιλόξενος γεράνου φάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν οὐκέτι, ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων, γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ ἀτιόταταί εἰσι, διὸ καὶ μάλιστα ἢ μόναι ἐπονείδιστοι, ὥς τε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλαστον λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθή-

σεων

σεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνον τῶν προειρημένων ἥδεται. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει. ὁρᾷ μὲν γὰρ τὸ ὁρῶν, ἢ ὀσφραινόμενον χαίρει, ὅτι ἀπολαύει, καὶ ὅταν πληρωθῇ. οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἡδέα αὐτῷ, ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἡ τοῦ ταρίχους ὀδμὴ ὅταν ἄδην ἔχωμεν τοῦ φαγεῖν, ὅταν δὲ ἐνδεεῖς ὦμεν ἡδεῖα. ἡ δὲ τοῦ ῥόδου ἀεὶ ἡδεῖα. *Quis igitur habens aliquid humani pudoris, uoluptatibus iſtis duabus coëundi atque comedendi, quæ ſunt homini cum ſue, equo aſino communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat, multos homines propterea uelle uiuere, ut ederent, & biberent: ſeſe bibere, atque eſſe, ut uiueret. Hippocrates autem, diuina uir ſcientia, de coitu Venerio ita exiſtimabat: partem eſſe quandam morbi teterrimi, quem noſtri comitialem dixere. Namq; ipſius uerba hæc traduntur:* *Coitus Venerius.*

τὴν συνουσίαν, εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Quòd turpius eſt frigidè laudari, quàm acerbius uituperari. CAP. III.

TVrpius eſſe dicebat Phauorinus philoſophus exiguè atque frigidè laudari, quàm inſectanter, & grauiter uituperari. Quoniam, inquit, qui maledicit & uituperat: quantò id acerbius facit, tam maxima mole pro iniquo & inimico ducitur: & plerunque propterea fidem non capit. Sed qui inſœcundè atque ieiunè laudat, deſtitui à cauſa uidetur: & amicus quidem creditur eius, quem laudare uult, ſed nihil poſſe reperire, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repētino timore effluat: quare etiã ignis urinam laceſſat. CAP. IIII.

ARiſtotelis libri ſunt, qui problemata phyſica inſcribuntur, lepidiſsimi, & elegantiarum omne genus referti. In his quærit, quam ob cauſam eueniat, ut quibus inuaſit

inuaſit repentinus rei magnæ timor, plerunq; aluo ſtatim cita fiant. Item quærit cur accidat, ut eum qui propter ignem diutius ſtetit, libido urinæ laceſſat. Ac de aluo quidem inter timendum prona atq; præcipiti cauſam eſſe dicit: quòd timor omnibus ſit algificus, quem ille appellat ψυχροποιητικὸν: *quæ uis frigoris ſanguinem, caldoremq; omnem de ſumma corporis cute cogat penitus & depellat: faciatq; ſimul uti qui timent, ſanguine ex ore decedente, palleſcant. Is autem, inquit, ſanguis, & caldor in ultima coactus, mouet plerunque aluum, & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, uerba hæc poſuit:* τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ ἥλιος τὸν χίονα.

caldor.

Ex Ariſtotelis libris ſumptũ, quòd niuis aqua potui peſſima ſit: & quòd ex niue cryſtallus concreſcat.

CAPVT V.

IN Tyburte rus conceſſeramus hominis amici diuitis, æſtate anni flagrantiſsima, ego, & quidam alij æquales & familiares mei, eloquentiæ & philoſophiæ ſectatores. Erat nobiſcum uir bonus, ex Peripatetica diſciplina, bene doctus, & Ariſtotelis unicè ſtudioſiſsimus. Is nos aquam multam ex diluta niue bibentes coërcebat, ſeueriusq; increpabat. Adhibebat nobis autoritates nobilium medicorum, & cùm primis Ariſtotelis philoſophi rei omnis humanæ peritiſsimi, qui aquam niualem frugibus ſanè, & arboribus fœcundam diceret, ſed hominibus potu nimio inſalubrem eſſe: tabemq; & morbos ſenſim, atque in diem longam uiſceribus inſeminare. Hæc quidem ille ad nos prudenter & beneuolè, & aſsiduè dictitabat. Sed cùm bibendæ nimis pauſa fieret nulla, promit è bibliotheca Tyburti, quæ tunc in Herculis templo ſatis commodè inſtructa libris erat, Ariſtotelis librũ, eumq; ad nos adfert.

Aqua niualis homini nociua.

Et

Et huius ſaltem, inquit, uiri ſapientiſsimi uerbis credite, ac deſinite ualetudinem ueſtram profligare. In eo libro ſcriptum fuit, deterrimam eſſe potui aquam è niue. Nanq; ſolidius latiusq́; concretam eſſe eam, quam κρύσταλλον *Græci appellant. Cauſaq́; ibi adſcripta eſt huiuſcemodi, Quoniã cùm aqua frigore aëris duratur, & coit, neceſſum eſt fieri uaporationem, & quandam quaſi auram tenuiſsimam exprimi in ea, & emanare. Id autem, inquit, in ea leuiſsimum eſt, quod euaporatur: manet autem quod eſt grauius & ſordidius, & inſalubrius: atque id pulſu aëris uerberatum in modum coloremq́; ſpumæ candidæ oritur. Sed aliquantum quod eſt ſalubrius, difflari atque euaporari ex niue, indiciũ illud eſt, quòd minor ſit illa, quæ antè fuerat, quàm concreſceret. Verba ipſa Ariſtotelis ex eo libro pauca ſumpſi, & adſcripſi:* Διατὶ τὰ ἀπὸ χίονος καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν. ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι. *Hoc ubi legimus, placuit honorem doctiſsimo uiro habere Ariſtoteli. Atq; ita poſtea ego bellum & odiũ niui indixi: alij inducias, cùm ea uariè factitabant.*

Quòd pudor ſanguinem ad extera diffundit, timor uerò contrahit. CAP. VI.

IN problematis Ariſtotelis philoſophi, ita ſcriptum eſt: Διατὶ οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολάζειν: τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ᾽ ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. *Macrob. lib. 7. cap. 11.* *Hoc ego Athenis cùm Tauro noſtro legiſſem, per-*

cõtat

cõtatusq; eſſem, quid de ratione iſta reddita ſentiret, Dixit quidem, inquit, probè & uerè quid accideret, diffuſo ſanguine, aut cõtracto: ſed cur ita fieret nõ dixit. Adhuc enim quæri poteſt, quã ob cauſam pudor ſanguinem diffundat, timor contrahat: cùm ſit pudor ſpecies timoris, atq; ita definiatur: Pudor eſt timor iuſtæ reprehẽſionis. Ita enim philoſophi definiunt, αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

Pudor.

Quid ſit Obeſum, nonnullaq; alia priſca uocabula.

CAPVT VII.

Iulius Paulus.

IN agro Vaticano Iulius Paulus poëta uir bonus, & rerum literarumq; ueterum impensè doctus, prædiolũ tenue poßidebat. Eò ſæpe nos ad ſeſe uocabat, & oluſculis, pomisq; ſatis comiter copioſeq; inuitabat. Atque ita molli quodam tempeſtatis autumnæ die, ego & Iulius Celſinus, cùm ad eum cœnaſſemus, & apud menſam eius audiſſemus legi Næuij Alceſtin, rediremusq; in urbem, ſole iam ferè occiduo, figuras habitusq; uerborum noue * aut inſigniter dictorum in Næuiano illo carmine ruminabamur: & ut quæque uox indidem animaduerti digna ſubuenerat, qua nos quoq; poſſemus uti, memoriæ mandabamus. Erant autem uerba, quæ tunc ſuppetebant, huiuſcemodi:

* at

Corpore, inquit, pectoreq; undiq; obeſo,
Ac mente exſenſa, tardigemulo ſenio oppreſſum.

Obeſus.

Obeſum hic notauimus, propriè magis, quàm uſitatè dictum pro exili, atq; gracilento, ἀκύρως, ἢ κατ᾽ ἀντίφρασιν, obeſum pro pingui atq; uberi dicit. Item notauimus, quòd Obliteram gentem pro obliterata dixit. Item quòd hoſtes, qui fœdera frangerent, Fœdifragos, non Fœderifragos dicit. Item quod rubentem auroram, Pudoricolorem appellauit, & Memnonem Nocticolorem. Item quòd fortè dubitanter, & ab eo quod eſt Sileo, Silenta loca dixit, ut

Obliterus. Fœdifragus. Pudoricolor. Nocticolor. Silenta.

ut Puluerulenta & Peſtilenta: & carendum tui eſt, pro te: quodq; magno Impete, pro Impetu: Item quòd Forteſcere poſuit pro fortem fieri: quodq; Dolentiam pro dolore, & Auens pro libens. Item curis Intolerantibus pro intolerandis: quodq; Manciolis, inquit, tene illis, pro manibus: & quieſcam Siliceo. Item fiere, inquit, impendio inſit, id eſt, impensè fieri incipit: quodq; Accipitret poſuit pro iaceret. His nos inter uiam uerborum Næuianorum adnotatiunculis oblectabamus. Cætera enim, quæ uidebantur nimium poëtica, exploſæ orationis uſu alieniora prætermiſimus, ueluti fuit, quod de Neſtore ait, Triſecliſenex, & Dulcioriloquus. Item quòd tumidis magnisq; fluctibus, inquit, multigrumis, & flumina gelu concreta, tegmine eſſe Onychino dixit: & quæ multiplicia ludens compoſuit, quale illud eſt, quod Vitupcrones ſuos ſubducti ſupercilij carptores appellauit.

Peſtilentia. Carendum tui. Impete. Forteſcere. Dolentia. Auens. Manciola. Fiere. Accipitret. Triſecliſenex. Dulcioriloquus. Multigrumis. Vituperones.

Quæſtio an arena, cœlum, triticum pluralia inueniãtur: atque inibi de quadrigis, inimicitiis, nonnullis præterea uocabulis, an ſingulari numero comperiantur.

CAPVT VIII.

ADoleſcentulus Romæ priuſquàm Athenas concederem, quando erat à magiſtris auditionibusq; obeundis otium, ad Frontonem Cornelium uiſendi gratia pergebam: ſermonibusq; eius puriſsimis bonarumq; doctrinarum plenis fruebar. Nec unquam factum eſt, quoties eum uidimus, loquentemq́ue audiuimus, quin rediremus ferè cultiores doctioresq;. Veluti fuit illa quodam die ſermocinatio illius, leui quidem de re, ſed à Latinæ tamen linguæ ſtudio non abhorrens. Nam cùm quiſpiam familiaris eius, benè eruditus homo, & tum poëta illuſtris, liberatum ſe eſſe aquæ intercutis morbo diceret, quòd arenis calentibus eſſet uſus: tum illudens Fronto, Morbo quidem, inquit,

Frõtonis laus.

C. Cæſaris laus. cares,ſed uerbi uitio nõ cares. Caius enim Cæſar ille perpetuus dictat. Cn. Pompeij ſocer,à quo familia & appellatio Cæſarũ deinceps propagata eſt, uir ingenij præcellentis,ſermonis præter alios ſuæ ætatis caſtiſsimi,in libris quos ad Marcum Ciceronem de analogia cõſcripſit, Arenas uitiosè dici exiſtimabat,quòd Arena nunquam multitudinis numero appellanda ſit: ſicuti neque cœlum,neque Triticum. Contrà autem Quadrigas,etiamſi currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum ſit,pluratiuo ſemper numero dicendas putat,ſicut Arma,& Mœnia,& Comitia,& Inimicitias: ni * quid contra ea dicis poëtarum pulcherrime,quo & te purges,& non eſſe id uitium demonſtres. De Cœlo (inquit ille) & Tritico non inficias eo,quin ſingulo ſemper numero dicẽda ſint:neque de Armis,& Mœnijs,& Comitijs, quin figura multitudinis perpetua cenſeantur. Videbimus autem pòſt de Inimicitijs & Quadrigis,ac fortaſſe an de Quadrigis ueterum autoritati conceſſero. Inimicitiam tamen, ſicut Inſcitiam, & Impotentiam,& Iniuriam,quæ ratio eſt, quamobrem C. Cæſar uel dictam eſſe à ueteribus, uel dicendam à nobis non putat:quando Plautus linguæ Latinæ decus, Deliciam quoq; ἑνικῶς dixerit,pro Delicijs?

Arena. Quadrigæ. * Vet' exẽplar habet, Nunc quid alia nonnulla habent, Tu quid. Delicia.

Mea,inquit uoluptas,mea delicia.

Inimicitia. Inimicitiam autem Quintus Ennius in illo memoratiſsimo libro dixit:

Eo,inquit,ingenio natus ſum,amicitiam
Atq; inimicitiam in fronte promptam gero.

Sed enim Arenas parum Latinè dici quis(oro te)aut alius ſcripſit, aut dixit? Ac propterea peto, ut ſi C. Cæſaris liber præ manibus eſt,promi iubeas: ut quàm confidenter hoc dicat,æſtimari à te poſsit. Tum prolato libro de analogia

logia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mandaui. Nam cùm ſupra dixiſſet, neq; Cœlum, Triticum'ue, neque Arenam multitudinis ſignificationem pati: Num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quòd unam Terram, & plures Terras, & Vrbem & Vrbes, & Imperiũ & Imperia, dicamus: neque Quadrigas in unam nominis figuram redigere, neq; Arenam in multitudinis appellationem cõuertere poſſimus? His deinde uerbis lectis ſibi, Fronto ad illum poëtam, Videtur'ne tibi, inquit, C. Cæſarem de ſtatu uerbi contra te ſatis apertè, ſatisq́; conſtanter pronuntiaſſe? Tum permotus autoritate libri poëta: Si à Cæſare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Cæſaris libro prouocaſſem. Sed quoniam ipſe rationem ſententiæ ſuæ reddere ſuperſedit: nos te nunc rogamus, ut dicas, quam eſſe cauſam uitij putes, & in Quadriga dicenda, & in Arenis. Tum Fronto ita reſpondit: Quadrigæ ſemper etſi multijugæ non ſunt, multitudinis tamen tenentur numero: quoniam quatuor ſimul equi iuncti, Quadrigæ quaſi quadrijugæ uocantur. Neq;' debet prorſus appellatio equorum plurium includi in ſingularis numeri unitatem. Eandem quoq; de arena rationem habendam, ſed in ſpecie diſpari. Nam cùm arena ſingulari numero dicta, multitudinem tamen, & copiam ſignificet minimarum, ex quibus conſtat partium: indoctè & inſcitè Arenæ dici uidentur: tanquam id uocabulum indigeat numeri amplitudine, cùm ei ſingulariter dici ingenita ſit naturalis ſui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius ſententiæ, legisq́; fundus ſubſcriptorq́; fierem: ſed ut ne Cæſaris, uiri docti, opinionem ἀπαραμύθιτον deſtituerem. Nam cùm cœlum ſemper ἑνικῶς dicatur, Mare & Terra non ſemper, & Puluis, & Ventus, & Fumus non ſemper: cur Inducias, & Ceremo- Cœlum.

G nias

nias ſcriptores ueteres nonnunquã ſingulari numero appellauerunt, Ferias, & Nundinas, & Inferias, & Exequias nunquam? Cur Mel & Vinum, atq; id genus cætera, numerum multitudinis capiunt, Lac non capiat? Quæri, inquam, iſta omnia, & enucleari, excludi ab hominibus negotioſis in ciuitate tam occupata non queũt: quin his quoq; ipſis, quæ iam dixi, demoratos uos eſſe uideo, alicui (opinor) negotio deſtinatos. Ite ergo nunc, & quando fortè erit otium, quærite an Quadrigam, & Arenas dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore uel oratorum aliquis, uel poëtarum, id eſt, claßicus, aßiduusq́; aliquis ſcriptor, non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iußit uocabula: non ea re (opinor) quòd ſcripta eſſe in ullis ueterum libris exiſtimaret, ſed ut nobis ſtudium lectitandi, in quærendis rarioribus uerbis, exerceret. Quod unum ergo rarißimum uidebatur, inuenimus Quadrigam numero ſingulari dictam, in libro ſatyrarum Marci Varronis, qui inſcriptus eſt Exdemetricus. Arenas autem πληθυντικῶς dictas minore ſtudio quærimus: quia præter C. Cæſarem (quod equidem meminerim) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Lac. *Claßicus ſcriptor.*

Antonii Iuliani conuiuio ad quoſdam Græcos lepidißima reſponſio. CAP. IX.

ADoleſcens è terra Aſia, de equeſtri loco, lætæ indolis, moribusq́; & fortuna bene ornatus, & ad rem muſicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magiſtris, in ruſculo, celebrandæ lucis annuæ, quam ſibi principem uitæ habuerat. Venerat tum nobiſcum ad eam cœnam Antonius Iulianus rhetor, ducendis publicè iuuenibus magiſter, Hiſpano ore, floréntisq́; homo facundiæ, & rerum literarumq́; ueterum peritus. Is, ubi edulijs finis

Antonius Iulianus.

nis & poculis, *mox ſermonibusq; tempus fuit:deſiderauit exhiberi,quos habere eum adoleſcentem ſciebat,ſcitiſſimos utriuſq; ſexus,qui canerent uoce, & qui pſallerent. Ac poſtea quàm introducti pueri puellæq; ſunt, iucundum in modum ἀνακρεόντεια pleraq;, & ſapphica, & poëtarū quoq; recentium ἐλεγεῖα quædam ἐρωτικὰ cecinerunt. Oblectati autem ſumus præter multa alia uerſiculis lepidiſſimis Anacreontis ſenis,quos equidem ſcripſi,ut interea labor hic uigiliarum,& inquies ſuauitate pauliſper uocum atq; modulorum acquieſceret: *moxq; ſermonibus

Τὸν ἄργυρον τορεύσας
Ἥφαιστέ μοι ποίησον.
Πανοπλίας μὲν οὐχὶ
Τί γὰρ μάχαισι κἀμοί;
Ποτήριον ἢ κοῖλον
Ὅσον δύνῃ βάθυνον.
Καὶ μὴ ποίει κατ' αὐτὸ
Μήτε ἄστρα, μήτ' ἁμάξας,
Τί πλειάδων μέλλει μοι,
Τί δ' ἀστέρος βοώτεω
Ποίησον ἀμπέλους μοι,
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ,
Καὶ χρυσέους πατοῦντας
Ὁμοῦ καλῷ λυαίῳ,
Ἔρωτα καὶ βάθυλλον.

Tum Græci pluſculi,qui in eo cōuiuio erant,homines amœni, & noſtras quoq; literas haud incurioſe docti, Iulianum rhetorem laceſſere, inſectariq; adorti ſunt:tanquam prorſus Barbarum,& agreſtem,qui ortus terra Hiſpania foret, clamatorq; tantum & facundia rabida iurgioſaq; eſſet, eiuſq; linguæ exercitationes doceret, quæ nullas uolupta-

tes,nullamq́; mulcedinem Veneris,atq; Muſæ haberet. Sæpeq́; eum percontabantur,quid de Anacreonte,cæteriſq́; id genus poëtis ſentiret: & ecquis noſtrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias feciſſet: niſi Catullus,inquiunt, fortè pauca,& Caluus itidem pauca. Nam Næuius implicata,& Hortenſius inuenuſta,& Cinna illepida,& Memmius dura: ac deinceps omnes rudia fecerunt atq; abſona. Tum ille pro lingua patria,tanquam pro aris & focis,animo irritato indignabundus: Cedere equidem, inquit, uobis debui, ut in tali ἀσωτία artium nos uinceretis: & ſicut in uoluptatibus cultus atq; uictus, ita in cantilenarum quoq; multis* anteiratis. Sed ne nos, id eſt,nomen Latinum, tanquam* profeſtos quoſdam, & inſubidos ἀναφροδισίας condemnetis:permittite mihi quæſo operire pallio caput,quod in quadam parum pudica oratione Socratem feciſſe aiunt. Et audite ac diſcite, noſtros quoq; antiquiores ante eos, quos nominaſtis, poëtas amaſios ac uenerios fuiſſe. Tum reſupinus capite conuelato, uoce admodum quàm ſuaui, uerſus cecinit Valerij Aeditiui ueteris poëtæ, item Portij Licinij,& Quinti Catulli:quibus, mundius, uenuſtius,limatius, preſſius, Græcum Latinum'ue nihil quicquam reperiri puto.

*In antiquo libro ſcriptū,erat multis par. Vnde ſuſpicor ſcriptū fuiſſe, multis paraſangis.

*Profecto uaſtos.

Valerius Aeditiuus.

Porcius Licinius.

Q. Catulus.

Verſus Aeditui.

Dicere cùm conor curam tibi Pamphila cordis,
  Quid mi abs te quæram? uerba labris abeunt.
Per pectus miſerum manat ſubitò mihi ſudor.
  Si tacitus,ſubidus,duplo ideo pereo.

Atq; item alios uerſus eiuſdem addidit,non hercle minus dulces,quàm priores:

Q. Catulli uerſus.

Quid faculam præfers Phileros,qua nil opus nobis?
  Ibimus,hic lucet pectore flamma ſatis.

Iſtam non potis eſt uis ſæua extinguere uenti,
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, ſi non Venus ipſa,
Nulla eſt, quæ poßit uis alia opprimere.

Item dixit uerſus Portij Licinij hoſce:

Cuſtodes ouium teneræq; propaginis agnûm
Quæritis ignem? ite huc: quæritis? ignis homo eſt.
Si digito attigero, incendam ſyluam ſimul omnem.
Omne pecus flamma eſt, omnia quæ uideo.

Q. Catulli uerſus illi fuerunt:

Aufugit mi animus, credo (ut ſolet) ad Theotimum
Deuenit: ſic eſt, perfugium illud habet.
Quid, ſi non interdixem, me illuc fugitiuum
Mitteret ad ſe intrò: ſed magis eijceret?
Ibimus quæſitum, uerùm, ne ipſi teneamur,
Formido. quid ago? da Venus conſilium.

Verba hæc, Preterpropter, in uſu uulgi prodita, etiam Ennii fuiſſe. CAP. X.

*MEmini me quondam, & Celſinum Iulianum Numidam, ad Frontonem Cornelium, pedes tunc grauiter ægrum ire uiſere: atq; ibi qui introducti ſumus, offendimus eum cubantem in ſcimpodio Græcienſi; circumundiq; ſedentibus multis, doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus uiris. Aßiſtebant fabri ædium complures, balneis nouis moliendis adhibiti: oſtendebantq; depictas in membranulis uarias ſpecies balnearum. Ex quibus cùm elegiſſet unam formam ſpeciemq; *ueris, interrogauit, quantus eſſet pecuniæ conſpectus, ad id totum opus abſoluendum. Cumq; architectus dixiſſet, neceſſaria uideri eſſe* HS. *ferme trecenta: unus ex amicis Frontonis, Et præter propter, inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis ſermonibus, quos habere de*

In ſcimpodio Græcienſi. **uerbis* *Præterpropter.*

balnearum ſumptu inſtituerat, aſpiciens ad eum amicum, qui dixerat, Quinquaginta eſſe alia præterpropter: atque ille amicus, Non meum, inquit, hoc uerbum eſt, ſed multorum hominum, quos loquentes id audias. Quid autem id uerbum ſignificet, non ex me, ſed ex grammatico quærendum eſt: ac ſimul digito demonſtrat grammaticum haud incelebri nomine, Romæ docentem, ſedentem. Tum grammaticus, uſitati peruulgatiq; uerbi obſcuritate motus: Quærimus, inquit, quod honore quæſtionis minimè dignum eſt. Nam neſcio quid hoc prænimis plebeium eſt, & in opificum ſermonibus quàm notius. At enim Fronto, iam uoce atque uultu intentiore: Ita'ne, inquit, magiſter dehoneſtum tibi deculpatumq; hoc uerbum uidetur: quo & M. Cato, & M. Varro, & pleraq; ætas ſuperior, ut neceſſario, & Latino, uſi ſunt? Atq; ibi Iulius Celſinus admonuit, in tragœdia quoq; Q. Ennij, quæ Iphigenia inſcripta eſt, idipſum de quo quærebatur, ſcriptum eſſe, & à grammaticis contaminari magis ſolitum, quàm enarrari. Quocirca ſtatim proferri Iphigeniam Q. Ennij iubet. In eius tregœdiæ choro inſcriptos eſſe hos uerſus legimus,

Otio qui neſcit uti, plus negotij habet,
Quàm cùm eſt negotium in negotio.
Nam cui quod agat, inſtitutum eſt, nullo negotio
Id agit: ſtudet ibi, mentem atq; animum delectat ſuum.
Otioſo initio animus neſcit quid uelit.
Hoc idem eſt, neq; domi nunc nos, nec militiæ ſumus.
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc uentum eſt, ire illinc lubet.
Incertè errat animus, præterpropter uitam uiuitur.

Hoc ubi lectum eſt: tum deinde Fronto ad Grammaticum iam labentem: Audiſti'ne, inquit, magiſter optime, Ennium tuum dixiſſe Præterpropter: & cum ſententia quidem tali,

quali

quali ſeueriſsimæ philoſophorū eſſe obiurgationes ſolent? Petimus igitur dicas (quoniam de Enniano iam uerbo quæritur) qui ſit notus huiuſce uerſus ſenſus:

Incertè errat animus, præterpropter uitam uiuitur.

Et Grammaticus ſudans multùm, ac rubens multùm, cùm id plerique prolixius riderent, exurgit: & abiens: Tibi, inquit, Fronto poſtea ne dicam, ne inſcitiores audiant, ac diſcant. Atque ita omnes, relicta ibi quæſtione uerbi, conſurreximus.

Ponit uerſus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis luſit, dum tragœdiis contendit. CAP. XI.

Celebrantur duo iſti Græci uerſiculi, multorumq́; doctorum hominum memoria dignantur, quòd ſint lepidiſsimi, & uenuſtiſsimæ breuitatis. Neq; adeò pauci ſunt ueteres ſcriptores, qui eos Platonis eſſe philoſophi affirmāt: quibus ille adoleſcens luſerit, cùm tragœdijs quoq; eodem tempore faciendis præluderet: Macrob. lib. 2. cap. 2.

Τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Amicus meus οὐκ ἄμουσος adoleſcens, in plureis uerſiculos licentius liberiusq́; uertit: qui quoniam mihi quidem uiſi ſunt non eſſe memoratu indigni, ſubdidi:

Dum ſemihulco ſuauio
Meum puellum ſuauior,
Dulcemq́; florem ſpiritus
Duco ex aperto tramite,
Anima tunc ægra & ſaucia
Cucurrit ad labias mihi,
Oriſq́; rictu peruium
Et labra pueri mollia

Rimata itineri tranſitus
Vbi tranſiret nititur
Tum ſi moræ quid pluſculæ
Fuiſſet in coitu oſculi,
Amoris igni percita
Tranſiſſet, & me linqueret:
Et mira prorſum res foret,
Vt ad me fierem mortuus,
Ad puerum intus ut uiuerem.

Diſſertatio Herodis Attici, ſuper ui & natura doloris: ſuæq; opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cũ rubis fructiferas arbores præcidit. CAP. XII.

Herodem Atticum, conſularem uirum, Athenis diſſerentem audiui Græca oratione: in qua ferè omneis memoriæ noſtræ uniuerſos grauitatẽ atque copia, & elegantia uocum longè præſtitit. Diſſeruit autem contra ἀπάθειαν *Stoicorum: laceſſitus à quodam Stoico, tanquã minus ſapienter, & parum uiriliter dolorem ferret, ex morte pueri, quem amauerat. In ea diſſertatione (quãtulum memini) huiuſcemodi ſenſus eſt, quòd nullus uſquam homo, qui ſecundum naturam ſentiret, & ſaperet, affectionibus iſtis animi, quas* πάθη *appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis, carere & uacare totis poſſet, & omnino non dolere. Atque ſi poſſet etiam obniti, ut totis careret, non ex re id eſſe melius: quoniam langueret animus, & torperet affectionum quarundam adminiculis, ut neceſſario plurimum imperio priuatus. Dicebat enim ſenſus iſtos motuſq; animi, qui cùm immoderatiores ſunt, uitia fiunt, innexos implicatoſq; eſſe uigoribus quibuſdam mentium & alacritatibus. Ac propterea, ſi omnino omneis eos imperitus conuellamus, periculum eſſe, ne eis adhæren-*

les, bonas quoq; & utiles animi indoles amittamus. Moderandos eſſe igitur, & ſcitè conſiderateq; purgandos cenſebat: ut ea tantum, quæ aliena ſunt, contraq; naturam uiderentur, & cum pernicie agnata ſunt, detrahantur: ne profectò id accidat, quod cuipiam Thracio inſipienti & rudi in agro, quem emerat, procurando, uenisſe uſu fabula eſt: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendi inſolens, cùm in terras cultiores humanioris uitæ cupidine commigraſſet, fundum mercatus eſt, olea atq; uite conſitum: qui quia nihil admodum ſuper uite aut arbore colenda ſciret, uidet fortè uicinum, rubos latè atq; altè obortas excidentem, fraxinos ad ſummum propè uerticem deputantem, ſoboles uitium è radicibus caudicum ſuper terram fuſas reuellentem, ſtolones in pomis aut in oleis proceros atq; decerptos amputantem. Acceditq; propè, & cur tantam ligni atq; frondium cædem faceret, percontatus eſt. Et uicinus ita reſpondit: Vt ager, inquit, mundus puruſq; fiat, eiuſq; arbor atq; uitis fœcundior. Diſcedit ille à uicino, gratias agens & lætus, tanquam adeptus rei ruſticæ diſciplinam. Tum falcem ibi ac ſecurim capit, atq; ibi homo miſer imperitus uites ſuas ſibi omnes, & oleas detruncat: comaſq; arborum lætiſsimas, uberrimoſq; uitium palmites decìdit: & fruteta atq; uirgulta ſimul omnia, pomis frugibuſq; gignendis felicia, cum ſentibus & rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciam, fiduciamq; peccandi imitatione falſa eruditus. Sic, inquit, iſti apathiæ ſectatores, qui uideri ſe eſſe tranquillos, & intrepidos, & immobiles uolunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil iraſcuntur, nihil gaudent: omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignauæ, & quaſi eneruatæ uitæ conſeneſcunt.

Ruſtici imprudentia.

Apathiæ ſectatores.

Quos Pumilones dicimus, Græcè νάνυς appellari. CAPVT XIII.

STabant forte unà in ueſtibulo palatij fabulantes Fronto Cornelius, & Feſtus Poſthumius, & Apollinaris Sulpitius. Atq; ego ibi aßiſtens cum quibuſdam alijs ſermones eorum quos de literarum diſciplinis habebant curioſius captabam. Tum Fronto Apollinari: Fac me, inquit, oro magiſter, ut ſim certus, an rectè ſuperſederim nanos dicere, parua nimis ſtatura homines: maluerimq; eos pumiliones appellare: quoniam hoc ſcriptum eſſe in libris ueterum memineram. Nanos autem ſordidum eſſe uerbum, & barbarum credebam. Eſt quidem inquit hoc Apollinaris in conſuetudine imperiti uulgi frequens, ſed barbarum non eſt: cenſeturq; linguæ Græcæ origine: νάνυς enim Græci uocauerunt, breui, atq; humili corpore homines, paulum ſupra terram extantes. Idq; ita dixerunt, adhibita quadam ratione etymologiæ, cum ſententia uocabuli competente. Et ſi memoria, inquit, mihi non labat, ſcriptum hoc eſt in comœdia Ariſtophanis, cui nomen eſt ἀκλαίς. Fuiſſet autem uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in Latinam coloniam deductum, ſi tu eo uti dignatus fores. Eſſetq; id impendio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis, & ſordentia in uſum linguæ Latinæ intromiſſa ſunt. Tum Feſtus Poſthumius Grammatico cuipiam Latino Frontonis familiari: Docuit, inquit, nos Apollinaris Nanos uerbum Græcum eſſe, tu nos doce in quo de mulis aut equuleis humilioribus uulgò dicitur, an ne Latinum ſit, & apud quem ſcriptum reperiatur. Atq; ille Grammaticus, homo ſanè perquàm in noſcendis ueteribus ſcriptis exercitus: Si piaculum, inquit, non committitur, præſente Apollinare, quid de uoce illa Græca Latinave ſentiam dicere, audeo tibi Feſte quærenti

Naui. Pumiliones.

renti reſpondere, eſſe hoc uerbum Latinum, *ſcriptumq́; inueniri in poëmatis* Heluij Cinnæ, *non ignobilis, neq; indocti poëtæ. Verſusq́; eius ipſos dixit: quos, quoniam memoriæ mihi fortè aderant, adſcripſi:*

At nunc me genij nana per ſalicta
Bigis rheda rapit citata nanis.

Contemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis ſuæ doctiſsimos Romanos: & quod Nigidii commentationes propter earum obſcuritatem, ſubtilitatemq́; in uulgus non exeunt. CAP. XIIII.

A*Etas* M. Ciceronis, *&* C. Cæſaris *præſtanti facundia uiros paucos habuit: doctrinarum autem multiformium, uariarumq́; artium quibus humanitas erudita eſt, culmina habuit* M. Varronem, *&* P. Nigidium. *Sed Varronis quidem monimenta rerum ac diſciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo, frequentiq́; uſu feruntur.* Nigidianæ *autem commentationes non proinde in uulgus exeunt, & obſcuritas ſubtilitasq́; earum, tanquam parum utilis, derelicta eſt.* Sicuti *ſunt quæ paulò ante legimus in commentarijs eius, quos* Grammaticos *inſcripſit: ex quibus quædam ad demonſtrandum ſcripturæ genus exempli gratia ſumpſi. Nam cùm de natura atq; ordine literarum diſſereret, quas grammatici uocales appellant, uerba hæc ſcripſit: quæ reliquimus inenarrata, ad exercendam legentium intentionem:* A, *&* O, *ſemper principes ſunt:* I, *&* V, *ſemper ſubditæ:* E, *& ſubit & præit.* In Euripo, *præit: ſubit in* Aemilio. *Si quis putat præire* V, *in his uerbis,* Valerius, Vennonius, Voluſius: *aut* I, *in his,* Iampridem, Iecur, Iocum, Iucundum, *errabit: quòd hæ literæ cùm præeunt, ne uocales quidem ſunt.* Item *ex eodem libro uerba hæc ſunt:* Inter literam N, *&* G, *&* C, *eſt alia uis, ut in nomine* Anguis, *&* Angar

Nodi inſoluti ex literis Nigidianis.

Quos Pumilones dicimus, Græcè νάνους appellari. CAPVT XIII.

STabant forte unà in ueſtibulo palatij fabulantes Fronto Cornelius, & Feſtus Poſthumius, & Apollinaris Sulpitius. Atq; ego ibi aßiſtens cum quibuſdam alijs ſermones eorum quos de literarum diſciplinis habebant curioſius captabam. Tum Fronto Apollinari: Fac me, inquit, oro magiſter, ut ſim certus, an rectè ſuperſederim nanos dicere, parua nimis ſtatura homines: maluerimq́; eos pumiliones appellare: quoniam hoc ſcriptum eſſe in libris ueterum memineram. Nanos autem ſordidum eſſe uerbum, & barbarum credebam. Eſt quidem inquit hoc Apollinaris in conſuetudine imperiti uulgi frequens, ſed barbarum non eſt: cenſeturq́; linguæ Græcæ origine: νάνους enim Græci uocauerunt, breui, atq; humili corpore homines, paulum ſupra terram extantes. Idq́; ita dixerunt, adhibita quadam ratione etymologiæ, cum ſententia uocabuli competente. Et ſi memoria, inquit, mihi non labat, ſcriptum hoc eſt in comœdia Ariſtophanis, cui nomen eſt ὁλκάδες. Fuiſſet autem uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in Latinam coloniam deductum, ſi tu eo uti dignatus fores. Eſſetq́; id impendio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis, & ſordentia in uſum linguæ Latinæ intromiſſa ſunt. Tum Feſtus Poſthumius Grammatico cuipiam Latino Frontonis familiari: Docuit, inquit, nos Apollinaris Nanos uerbum Græcum eſſe, tu nos doce in quo de mulis aut equuleis humilioribus uulgò dicitur, an'ne Latinum ſit, & apud quem ſcriptum reperiatur. Atq; ille Grammaticus, homo ſanè perquàm in noſcendis ueteribus ſcriptis exercitus: Si piaculum, inquit, non committitur, præſente Apollinare, quid de uoce illa Græca Latinaúe ſentiam dicere, audeo tibi Feſte quærenti

Nani.
Pumiliones.

renti

renti reſpondere, eſſe hoc uerbum Latinum, ſcriptumq́; inueniri in poëmatis Heluij Cinnæ, non ignobilis, neq; indocti poëtæ. Verſusq; eius ipſos dixit: quos, quoniam memoriæ mihi fortè aderant, adſcripſi:

At nunc me genij nana per ſalicta
Bigis rheda rapit citata nanis.

Contemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis ſuæ doctiſsimos Romanos: & quod Nigidii commentationes propter earum obſcuritatem, ſubtilitatemq; in uulgus non exeunt. CAP. XIIII.

AEtas M. Ciceronis, & C. Cæſaris præſtanti facundia uiros paucos habuit: doctrinarum autem multiformium, uariarumq́; artium quibus humanitas erudita eſt, culmina habuit M. Varronem, & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monimenta rerum ac diſciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo, frequentiq́; uſu feruntur. Nigidianæ autem commentationes non proinde in uulgus exeunt, & obſcuritas ſubtilitasq; earum, tanquam parum utilis, derelicta eſt. Sicuti ſunt quæ paulò antè legimus in commentarijs eius, quos Grammaticos inſcripſit: ex quibus quædam ad demonſtrandum ſcripturæ genus exempli gratia ſumpſi. Nam cùm de natura atq; ordine literarum diſſereret, quas grammatici uocales appellant, uerba hæc ſcripſit: quæ reliquimus inenarrata, ad exercendam legentium intentionem: A, & O, ſemper principes ſunt: I, & V, ſemper ſubditæ: E, & ſubit & præit. In Euripo, præit: ſubit in Aemilio. Si quis putat præire V, in his uerbis, Valerius, Vennonius, Voluſius: aut I, in his, Iampridem, Iecur, Iocum, Iucundum, errabit: quòd hæ literæ cùm præeunt, ne uocales quidem ſunt. Item ex eodem libro uerba hæc ſunt: Inter literam N, & G, & C, eſt alia uis, ut in nomine Anguis, & *Nodi inſoluti ex literis Nigidianis.*

Angar

Angaria, & Ancora, & Increpat, & Incurrit, & Ingenuus. In omnibus enim his non uerum N, ſed adulterinum ponitur. Nam N, non eſſe, lingua indicio eſt. Nam ſi ea litera eſſet, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco eſt ſcriptum: Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo, qui Ou ex O, & Y ſcripſerunt, quantæ qui ei, ex E, &, I. Illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re ſubacti.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER XX.

Diſceptatio Sex. Cæcilii Iureconſulti, & Phauorini philoſophi, de legibus duodecim tabularum. CAP. I.

SEXTVS Cæcilius in diſciplina iuris, atq; legibus populi Romani noſcendis, interpretandisq́;, ſcientia, uſu, autoritateq́; illuſtri fuit. Ad eum fortè in area Palatina, cùm ſalutationem Cæſaris opperiremur, Philoſophus Phauorinus acceßit, collocutusq́; eſt, nobis multisq́; alijs præſentibus. In his tunc eorum ſermonibus orta mentio eſt legum decẽuiralium, quas Decemuiri eius rei gratia à populo creati compoſuerunt, inq́; duodecim tabulas conſcripſerunt.

XII. tabularum leges.

Eas leges cùm Sextus Cæcilius inquiſitis, exploratisq́; multarum urbium legibus, eleganti atq; abſoluta breuitate uerborum ſcriptas diceret: Sit, inquit, hoc Phauorinus in pleraq; earum legum parte, ita uti dicis. Non enim minus cupidè tabulas iſtas duodecim legi, quàm illos decem libros Platonis de legibus. Sed quædam iſtic animaduertuntur aut obſcurißima, aut leuia: contrà dura nimis

mis & remiſſa, aut nequaquam ita, ut ſcriptum eſt, conſiſtentia. Obſcuritates *(inquit Sextus Cæcilius) non aßignemus culpæ ſcribentium: ſed inſcitiæ non aſſequentium. quanquam ij quoq; ipſi, qui quæ ſcripta ſunt, minus percipiunt, culpa uacant.* Nam *longa ætas uerba atq; mores ueteres obliterauit, quibus uerbis, moribusq; ſententia legum comprehenſa eſt.* Trecenteſimo *nanq; anno poſt* Romam *conditam, tabulæ compoſitæ, ſcriptæq; ſunt.* A` *quo tempore, ad hunc diem, anni eſſe non longe minus ſeptingenti uidentur.* Dure *autem ſcriptum eſſe in iſtis legibus, quid exiſtimari poteſt?* Niſi *duram eſſe legem putas, quæ iudicem, arbitrum'ue iure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepiſſe conuictus eſt, capite punit: aut quæ furem manifeſtum ei, cui furtum factum eſt, in ſeruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occidendi tribuit.* Dic *enim, quæſo, dic uir ſapientiæ ſtudioſißime: an tu aut iudicis illius perfidiam, contra omnia iura diuina atq; humana iuſiurandum ſuum pecuniam uendentis, aut furis manifeſti intolerandam audaciam, aut nocturni graſſatoris inſidioſam uiolentiam, non dignam eſſe capitis pœna exiſtimes?* Noli *(inquit* Phauorinus*) ex me quærere, quid ego exiſtimem.* Scis *enim ſolitum eſſe me pro diſciplina ſectæ, quam colo, inquirere potius, quàm decernere.* Sed *non leuis æſtimator, neq; aſpernabilis eſt populus* Romanus, *cui delicta quidem iſtæc uindicanda, pœnæ tamen huiuſmodi nimis duræ eſſe uiſæ ſunt.* Paſſus *eſt enim leges iſtas de tam immodico ſupplicio ſitu, atq; ſenio emori.* Sicut *illud quoq; non humaniter ſcriptum improbauit, quòd ſi homo in ius uocatus, morbo aut ætate æger ad ingrediendum inualidus eſt, arcera non ſternitur, ſed ipſe auffertur, & iumento imponitur, atq; ex do-* *Arcera*

mo

mo ſua ad Prætorem in comitium noua funeris facie effertur. Quam enim ob cauſam morbo affectus, & ad reſpondendum pro ſeſe non idoneus, iumento adhærens in ius aduerſario deportatur? Quòd uerò dixi, uideri quædam eſſe impendio molliora: non'ne tibi quoq; uidetur eſſe dilutum, quod ita de iniuria punienda ſcriptum eſt? Si *iniuria alteri faxit, uigintiquinq; æris pœnæ ſunto. Quis enim erit tam inops, quem ab iniuria facienda uigintiquinq; aſſes deterreant? Itaq; cùm eam legem Q. quoq; Labeo ueſter in libris, quos ad duodecim tabulas conſcripſit, non probaret, inquit: Lucius Neratius fuit egregiè homo improbus, atq; immani uecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus ſuæ palma uerberare. Eum ſeruus ſequebatur crumenam plenam aſſium portitans: & quemcumq; depalmauerat, numerari ſtatim, ſecundum duodecim tabulas quinq; & uiginti aſſes iubebat. Propterea, inquit: Prætores poſtea hanc aboleſcere, & relinqui cenſuerunt: iniurijsq́; æſtimandis recuperatores ſe daturos, edixerunt. Nonnulla autem in iſtis legibus nec conſiſtere quidem (ſicuti dixi) uiſa ſunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (niſi memoria me fallit) hæc ſunt: Si membrum rupit meum, è pacto talio eſto. Præter enim ulciſcendi acerbitatem, ne procedere quoq; executio iuſta talionis poteſt. Nam cui membrum ab alio ruptum eſt, ſi ipſi itidem rumpere per talionem uelit: quæro an efficere poſſit, rumpendi pariter membri æquilibrium? In qua re primum ea difficultas eſt inexplicabilis. Quid ſi membrum, inquit, alter imprudens ruperit? Quod enim per imprudentiam factum eſt, retaliari per imprudentiam debet. Ictus quippe fortuitus & conſultus, non cadunt ſub eiuſdem talionis ſimilitudinem. Quonam igitur modo imprud

*iniuriam

Neratij petulantia.

prudentem poterat imitari, qui in exequenda talione non licentiæ ius habet, ſed imprudentiæ? Sed & ſi prudens ruperit, nequaquam patietur, aut altius ſe lædi, aut latius: quod cuiuſmodi libra, atq; menſura caueri poßit, non reperio. Quinetiam ſi quid plus erit, aliter'ue commiſſum, res fiet ridiculæ atrocitatis: ut contraria actio mutuæ talionis oriatur, & adoleſcat infinita quædam reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa ſecandi, partiendiq́; humani corporis, ſi unus ob pecuniam debitam adiudicatus, addictusq́; ſit pluribus, non libet meminiſſe, & piget dicere. Quid enim uideri poteſt efferatius, quid ab hominis ingenio diuerſius: quàm quòd membra, & artus inopis debitoris breuißimo laniatu diſtrahantur: ſicut nunc bona uænum diſtrahuntur? Tum Sextus Cæcilius amplexus utraq; manu Phauorinum: Tu es, inquit, unus profectò in noſtra memoria, non Graiæ modò, ſed & Romanæ rei peritißimus. Quis enim philoſophorum diſciplinæ ſuæ leges tam ſcitè atq; doctè callet, quàm leges tu noſtras decemuirales percalluiſti? Sed quæſo te, cùm tamẽ digrediare pauliſper è curriculis iſtis diſputationum ueſtrarum Academicis, omiſſoq́; ſtudio quicquid lubitum eſt arguendi, tuendiq́;, conſideres grauius, cuiuſmodi ſint ea, quæ reprehendiſti. Nec ideo contemnas legum iſtarum antiquitates: quod pleriſq; ipſis iam populus Romanus deſiuerit. Non enim profectò ignoras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatum præſentium rationibus, proq́; uitiorum quibus medendum eſt feruoribus, mutari, atq; flecti: neq; uno ſtatu conſiſtere, quin ut facies cœli & maris, ita rerum atq; fortunæ tempeſtatibus uarientur. Quid ſalubrius uiſum eſt ro-

gatione

gatione illa Stolonis de iugerûm numero præfinito? quid utilius plebiſcito Voconio, de coërcendis mulierum hæreditatibus? Quid tam neceſſarium exiſtimatum eſt propulſandæ ciuium luxuriæ, quàm lex Licinia, Fannia, aliæq; item leges ſumptuariæ? Omnia tamen hæc obliterata, & operta ſunt ciuitatis opulentia, quaſi quibuſdam fluctibus exæſtuantis. Sed cur tibi eſſe uiſa eſt inhumana, omnium, mea quidem ſententia, humaniſsima, quæ iumentum dari iubet ægro, aut ſeni in ius uocato? Verba ſunt hæc de lege: Si in ius* uocat, ſi morbus, æuitas'ue uitium eſſet, qui in ius uocabit, iumentum dato: ſi nolet, arceram ne ſternito. An tu fortè morbum appellari hîc putas, ægrotationem grauem cum febri rapida, & quercera? Iumentumq́; dici pecus aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea minus fuiſſe humanum exiſtimas, ægrotum domi ſuæ cubantem, iumento impoſitum in ius rapi? Hoc mi Phauorine nequaquam ita eſt. Nam morbus in lege iſta non febriculoſus, neq; nimium grauis: ſed uitium aliquod imbecillitatis atq; inualentiæ demonſtratur, non periculum uitæ oſtenditur. Cæteroqui morbum uehementiorem uim grauiter nocendi habentem, legum iſtarum ſcriptores alio in loco non per ſe morbum, ſed morbum ſonticum appellant. Iumentum quoq; non id ſolùm ſignificat, quod nunc dicitur: ſed uectabulum etiam, quod adiunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim noſtri iumentum à iungendo dixerunt. Arcera autem uocabatur ploſtrum tectum undiq;, & munitum; quaſi arca quædam magna ueſtimentis inſtrata, qua nimis ægri, aut ſenes portari cubantes ſolebant. Quæ'nam ibi igitur acerbitas eſſe uiſa eſt, quòd in ius uocato pauperrimo homini, uel inopi, qui aut pedibus fortè ægris eſſet, aut quo alio caſu ingredi

*uocato morbus

Æuitas.

Morbus.

Morbus ſonticus.

Iumentum.

Vectabulum.

Arcera.

gredi non quiret, ploſtrum eſſet dandum cenſuerunt. neq; inſterni tamen delicatè arceram iuſſerunt: quoniam ſatis eſſet inualido huiuſmodi uectabulum. Atq; id fecerunt, ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam uacationem daret fidem detrectantibus, iuriſq; actiones declinantibus. Sed enim ipſum uide, quod in iniurias factas quinq; & uiginti aſsibus ſanxerunt: non omnino omnes mi Phauorine iniurias ære iſto pauco diluerunt, tametſi hæc ipſa paucitas aſsium, graue pondus æris fuit. Nam librarijs aſsibus in ea tempeſtate populus uſus eſt. Sed iniurias atrociores, ut De oſſe fracto, non liberis modò, uerumetiam ſeruis factas impenſiore damno uindicauerunt. Quibuſdam autem iniurijs talionem quoq; appoſuerunt. Quam quidam tu talionem, uir optime, iniquius paulò inſectatus es: ac ne conſiſtere quidem dixiſti, lepida quadam ſolertia uerborum: quoniam talioni par non ſit talio: neque rumpi membrum facilè poſsit, ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum eſt, mi Phauorine, talionem rariſsimam fieri difficilimé. Sed decemuiri minuere, atque extinguere uolentes huiuſcemodi uiolentiam pulſandi, atque lædendi talione, eo quoque metu coërcendos eſſe homines putauerunt. Neq; eius, qui membrum alteri rupiſſet, & paciſci tamen de talione redimenda nollet, tantam eſſe habendam rationem arbitrati ſunt, ut an prudens, imprudens'ue rupiſſet, ſpectandum putarent, aut talionem in eo uel ad amuſsim æquipararent, uel in librili perpenderent: ſed potius eundem animum, eundemq; impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoque caſum exigi uoluerunt: quoniam modus uoluntatis præſtari poſset, caſus ictus non poſſet. Quòd ſi ita eſt, ut dico, & ut ipſe æquitatis habitus demonſtrat, taliones illæ tuæ reciprocæ, ar- *Taliones reciprocæ.*

gutiores profectò, quàm ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoq; eſſe hoc genus pœnæ putas, quæ (obſecro te) iſta acerbitas eſt, ſi idem fiat in te, quod tute in alio feceris? Præſertim cùm habeas facultatem paciſcēdi, & non neceſſe ſit pati talionem, niſi eam tu elegeris. Quod edictum autem prætorium de æſtimandis iniurijs, probabilius eſſe his poteſt? Nolo hoc ignores, hanc quoque ipſam talionem ad æſtimationem iudicis redigi neceſſariò ſolitam. Nam ſi reus, qui depaciſci noluerat, iudici talionem imperanti non parebat: æſtimata lite, iudex hominem pecuniæ damnabat: atq; ita ſi reo & pactio grauis, & acerba talio uiſa fuerat, ſeueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Reſtat, ut ei, quod de ſectione partitioneq́; corporis immaniſſimum eſſe tibi uiſum eſt, reſpondeam: Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis colendisq́;, Populus Romanus è parua origine ad tantæ amplitudinis inſtar emicuit: ſed omnium maximè atq; præcipuè fidem coluit, ſanctamq́; habuit tam priuatim, quàm publicè: Sic Conſules clariſſimos uiros hoſtibus, confirmandæ fidei publicæ cauſa, dedit: ſic clientem in fidem acceptum chariorem haberi, quàm propinquos, tuendumq́; eſſe contra cognatos cenſuit. Neq; peius ullū facinus æſtimatum eſt, quàm * ſi cui probaretur clientem deriſui habuiſſe. Hanc autem fidem maiores noſtri non modò in officiorum uicibus, ſed in negotiorum quoq; contractibus ſanxerunt: maximeq́; in pecuniæ mutuaticæ uſu, atque commercio. Adimi enim putauerūt ſubſidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum uita indiget: ſi perfidia debitorum, ſine graui pœna, eluderet. Confeſſi igitur æris, ac debiti iudicatis triginta dies ſunt dati, conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſoluerēt: eoſq́; dies Decemuiri

*ſi quis

Dies iuſti.

ri Iuſtos appellauerunt: uelut quoddam iuſtitium, id eſt, iuris inter eos quaſi interſtitionem quandam & ceſſationem: quibus diebus nihil cum his agi iure poſſet. Pòſt deinde niſi diſſoluerant, ad Prætorem uocabantur: & ab eo, quibus erant iudicati, addicebantur: Neruo quoq; aut compedibus uinciebantur. Sic enim ſunt, opinor, uerba legis: Aeris confeßi, rebusq́; iure iudicatis, triginta dies iuſti ſunto. Pòſt deinde manus iniectio eſto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pſeudo eo in iure uim dicit, ſecum ducito, uincito aut neruo, aut compedibus quindecim pondo, ne minore: aut ſi uolet, maiore uincito. Si uolet, ſuo uiuito: Ni ſuo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras farris in dies dato: ſi uolet plus, dato. Erat autem ius interea paciſcendi: ac niſi pacti forent, habebantur in uinculis dies ſexaginta. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad Prætorem in comitium producebantur, quantæq́; pecuniæ iudicati eſſent, prædicabatur. Tertijs autẽ nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tyberim peregre uenum ibant. Sed eam capitis pœnam ſanciendæ, ſicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis oſtentu, nouisq́; terroribus metuendam reddiderunt. Nam ſi plures forent, quibus reus eſſet iudicatus: ſecare ſi uellent, atque partiri corpus addicti ſibi hominis permiſerunt. Et quidem uerba ipſa legis dicam, ne exiſtimes inuidiam me iſtam fortè formidare: Tertijs, inquit, nundinis, parteis ſecanto: ſi plus minusúe ſecuerunt, ſine fraude eſto. Nihil profectò immitius, nihil immanius: niſi (ut re ipſa apparet) eo conſilio tanta immanitas pœnæ denuntiata eſt, ne ad eam unquam perueniretur. Addici nanq; nunc, & uinciri multos uidemus, quia uinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. Diſſectum eſſe antiquitus neminem equidem

Non quita eſt contẽni lex hominem diſſecãdi.

neque legi, neq; audiui: quoniam ſæuitia iſta pœnæ contemni non quita eſt. An putas Phauorine, ſi non illa etiam ex duodecim tabulis, de teſtimonijs falſis pœna aboleuiſſet: & ſi nunc quoque, ut antea qui falſum teſtimonium dixiſſe conuictus eſſet, è ſaxo Tarpeio deijceretur, mentitu-ros fuiſſe pro teſtimonio tam multos, quàm uidemus? Acerbitas plerunq; ulciſcendi maleficij, bene atq; cautè uiuendi diſciplina eſt. Hiſtoria de Metio Suffetio Albano, nobis quoque non admodum numero iſtiuſmodi libros lectitantibus, ignota non eſt: qui quoniam pactum, atq; condictum cum rege populi Romani perfidè ruperat, binis quadrigis uinctus in diuerſa nitentibus laceratus eſt. Nouum atq; aſperum ſuppliciũ quis negat? Sed quid elegantiſsimus poëta dicat, uide:

Metij Suffetij hiſtoria.

-At tu dictis Albane maneres.

Hæc atq; alia ubi Sext. Cæcilius, omnibus qui aderãt, ipſo quoq; Phauorino approbãte, atq; laudante, diſſeruit: nunciatum eſt Cæſarem iam ſalutari, & ſeparati ſumus.

Vocabulum Siticinum in Marci Catonis oratione quid ſignificet: & quam ob cauſam L. Accius poëta in pragmaticis Sicinniſtas nebuloſo nomine eſſe dixerit. CAP. II.

Siticines ſcriptum eſt in oratione Marci Catonis, quæ inſcribitur, Ne imperium ſit ueteri, ubi nouus uenerit. Siticines, inquit, & Liticines, & Tibicines. Sed Cæſellius Vindex in commẽtarijs lectionum antiquarum, ſcire quidem ſe ait, Liticines lituo cantare, & Tubicines tuba: quid iſtuc autem ſit, quod Siticines cantant, homo ingenuæ ueritatis ſcire ſeſe negat. Nos autem in Capitonis Attei Coniectaneis inuenimus Siticines appellatos, qui apud Sitos canere ſoliti eſſent: hoc eſt, uita functos, & ſepultos.

Siticines.

Siti.

pultos. Eoq; habuiſſe propriũ genus tubæ, qua canerẽt, à cæterorũ Tubicinũ proprietate differens: quos Siciniſtas uulgus dicit. Qui rectius locuti ſunt, Sicinniſtas litera n, gemina dixerunt. Sicinnium enim genus ueteris ſaltationis fuit. Saltabũdi autem canebant, quæ nunc ſtantes canunt. Poſuit hoc uerbũ Lucius Accius poëta in pragmaticis, appellariq; Sicinniſtas ait nebuloſo nomine: credo propterea nebuloſo, quòd Sicinniũ cur diceretur, ei obſcurum eſſet. Sicinniſtæ, Sicinnium.

Artificum ſcenicorum ſtudium, amoremq; inhoneſtum, probroſumq; eſſe: & ſuper ea re uerba Ariſtotelis philoſophi adſcripta. CAP. III.

COmœdos quiſpiam, & tragœdos, & tibicines, diues adoleſcens Tauri philoſophi diſcipulus, liberos homines in delicijs, atque in delectamentis habebat. Id genus autem artifices Græcè appellantur οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται. Eum adoleſcentem Taurus à ſodalitatibus, conuictuq; hominum ſcenicorũ abducere uolens, miſit ei uerba ex Ariſtotelis libro exſcripta, q προβλήματα ἐγκύκλια inſcriptus eſt. Iuſsitq; ut ea quotidie lectitaret: Διατὶ οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν, ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτε ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσίν, ὅτε δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

Exempla epiſtolarum Alexãdri regis, & Ariſtotelis philoſophi, ita uti ſunt edita. CAP. IIII.

COmmentationum ſuarum, artiumq;, quas diſcipulis tradebat Ariſtoteles philoſophus, regis Alexandri magiſter, duas ſpecies habuiſſe dicitur: Alia erãt, quæ nominabat ἐξωτερικά: alia quæ appellabat ἀκροαματικά. Ἐξωτερικὰ dicebãtur, quæ ad rhetoricas meditationes, fa- Ariſtotelicæ artes duplices.

cultatem argutiarum, ciuiliumq; rerum notitiam conducebant. Ἀκροαματικὰ autem uocabantur, in quibus philoſophia remotior, ſubtiliorq; agitabatur: quæq; ad naturæ contemplationes, diſceptationesúe dialecticas pertinebant. Huic diſciplinæ, quã dixi ἀκροαματικὴν, tẽpus exercendæ dabat in Licio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat, niſi quorum antè ingenium, & eruditionis elementa, atq; in diſcendo ſtudium, laboremq; exploraſſet. Illas uero ἐξωτερικὰς eodem in loco ueſperi faciebat: easq; uulgò iuuenibus ſine delectu dabat, atque eam δειλινὸν περίπατον appellabat: illam alteram ſuprà, ἑωθινόν. Vtroque enim tempore ambulans diſſerebat. librosq; ſuos earum rerum omnium commentarios ſeorſum diuiſit, ut alij ἐξωτερικοὶ dicerentur, partim ἀκροαματικοί. Quos quum in uulgus ab eo editos rex Alexander cognouiſſet, atq; ea tẽpeſtate armis, exercituq; omnem propè Aſiam teneret, regemq; ipſum Darium prælijs & uictorijs urgeret: in illis tamen tantis negotijs literas ad Ariſtotelẽ miſit, non eum rectè feciſſe, quòd diſciplinas ἀκροαματικὰς, quibus ab eo ipſe eruditus foret, libris foras editis inuulgaſſet. Nam qua, inquit, alia re præſtare cæteris proterimus: ſi ea, quæ ex te accepimus, omnium prorſus fient cõmunia? Quippe ego doctrina anteire malim, quàm copijs, atq; opulentijs. Reſcripſit ei Ariſtoteles ad hanc ſententiam: Ἀκροαματικοὺς libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana, abſconditos, neq; editos ſcito eſſe, neq; non editos: quoniam ijs ſolis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarũq; literarum ſumpta ex Andronici philoſophi libro ſubdidi. Amaui autem prorſus in utriuſq; epiſtola breuitatis elegantiſſimæ filum tenuiſſimum:

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων. τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί. ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο. *Alexãdri magni epiſtola.*

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν. *Ariſtotelis reſponſio.*

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔρρωσο.

Hoc ego uerbum ξυνετοὶ γάρ εἰσι, quærẽs uno itidem uerbo dicere, aliud non reperi, quàm quod eſt ſcriptũ à Marco Catone in ſexto Originum: Itaq; ego, inquit, cognobiliorem cognitionem eſſe arbitror.

Quæſitum atq; tractatum, utrum ſit rectius dicere, Habeo curam Veſtri, an Veſtrum. CAP. V.

PErcontabar Apollinarem Sulpitium, cùm eum Romæ adoleſcentulus ſectarer, qua ratione diceretur, Habeo curam Veſtri, aut miſereor Veſtri: & iſte caſus, Veſtri, eo in loco quem uideretur habere caſum rectum. Iſtic mihi ita reſpondit: Quæris, inquit, ex me, quod mihi quoque eſt iandiu in perpetua quæſtione. Videtur enim non Veſtri oportere dici, ſed Veſtrum, ſicut Græci loquuntur, ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν: quo in loco ὑμῶν aptius ueſtrum dicitur, quàm ueſtri: & habet caſum nominandi Vos, quem tu Rectum appellaſti. Inuenio tamen, inquit, non paucis in locis, Noſtri atq; Veſtri, dictum: non Noſtrum, aut Veſtrum. L. Sylla rerum geſtarum libro ſecundo: Quo ſi fieri poteſt, ut etiam nunc noſtri nobis in mentem ueniat, nosq́; magis dignos creditis, quibus ciuibus quàm hoſtibus utamini: quiq́; pro uobis *Noſtri. Veſtri.*

potius,quàm contra uos pugnemus:neq; noſtro,neq; maiorum noſtrorum merito nobis id continget. Terentius in Phormione:

Ita plerique ingenio ſumus
Omnes noſtri noſmet pœnitet.

Afranius in Togata:

Neſcio qui noſtri miſeritus tandem deus.

Et Laberius in Necromantia:

Dum diutius detinetur,noſtri oblitus eſt.

Dubium porrò,inquit,non eſt,quin eodem hæc omnia caſu dicantur, Noſtri oblitus eſt, Noſtri miſeritus eſt, quo dicitur Mei pœnitet, Mei miſeritus eſt, Mei oblitus eſt. Mei autem caſus interrogandi eſt,quem genitiuum grammatici uocant:& ab eo declinatur,quod eſt Ego:huius deinde pluratiuum eſt Nos. Tui æquè declinatur ab eo quod eſt Tu,huius itidem pluratiuum eſt Vos. Sic nanq; Plautus declinauit in Pſeudolo,in hiſce uerſibus:

Si ex te tacente fieri poſſem certior here,
Quæ miſeriæ te tam miſerè macerent,
Duorum labori ego hominum parſiſſem lubens:
Mei te rogandi,& tui reſpondendi mihi.

Mei enim Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod eſt meus,ſed ab eo quod eſt Ego. Itaq; ſi dicere uelis, patrem Mei pro patrem Meum,quo Græci modo τὸν πατέρα μου dicunt, inuſitatè quidem, ſed rectè profectò, eaq; ratione dices,qua Plautus dixit labori Mei,pro labori Meo. Hæc autem ipſa ratio eſt in numero pluratiuo, qua Gracchus miſereri Veſtrum dixit, & qua M. Cicero contentio Veſtrum, & cõtentio Noſtrũ dixit:quaq; item ratione Quadrigarius in annali XIX. uerba hæc poſuit: Cai Mari, ecquando te noſtrũ, & reip. miſerebitur? Cur igitur Terent

rentius, pœnitet Noſtri, & non Noſtrum? & Afranius, Noſtri miſeritus eſt, nō Noſtrum? Nihil hercle, inquit, mihi de iſta re in mentem uenit, niſi autoritas quædam uetuſtatis, non nimis anxiè neque ſuperſtitiosè loquentis. Nam ſicuti multifariam ſcriptum eſt, Veſtrorum pro Veſtrum (ut in Plauti Muſtellaria in hoc uerſu:

Verum illuc eſſe maxima pars ueſtrorum intelligit:

*cùm uellet maxima pars dicere Veſtrum) ita nonnunquam Veſtri quoque dictum eſt pro Veſtrum. Sed proculdubio qui rectiſsimè loqui uolet, Veſtrum potius dixerit quàm Veſtri: & idcirco importuniſsimè, inquit, fecerunt, qui in pleriſque Salluſtij exemplaribus ſcripturam iſtam ſynceriſsimam corruperunt. Nam cùm ita in Catilina ſcriptum eſſet, Sæpe maiores Veſtrum miſerti plebis Romanæ: Veſtrum * aboleuerunt, & Veſtri ſuperſcripſerunt: ex quo in plureis libros mendæ iſtius indoles inoleuit. Hæc meminì mihi Apollinarem dicere: eaq; tunc ipſa ita, ut dicta fuerant notaui.*

Veſtrū potius quàm ueſtri.

* *als, obleuerunt,*

Quàm diuerſæ Græcorum ſententiæ, ſuper numero Niobæ filiorum. CAP. VI.

M*Ira & propè adeò ridicula diuerſitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur, ſuper numero Niobæ filiorū. Nam Homerus pueros, puellasq; eius ſenos dicit fuiſſe: Euripides, bis ſeptenos: Sappho, bis nouenos: Bacchylides, & Pindarus, bis denos: quidam alij ſcriptores tres fuiſſe ſolos dixerunt.*

Niobes filij.

De his quæ habere συμπάθειαν uidentur, cum luna augeſcente ac ſeneſcente. CAP. VII.

A*Nnianus poëta in fundo ſuo, quē in agro Faliſco poſſidebat, agitare erat ſolitus uindemiam hilarè, atque amœniter. Ad eos dies me, & quoſdam item alios familia-*

res uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis, magnus oſtrearum numerus Roma *miſſus eſt: quæ cùm appoſitæ fuiſſent, & multæ quidem, ſed inuberes, macræq; eſſent, Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet ſeneſcit: ea re oſtrea quoq;, ſicuti alia quædam, * tenuis exuctaq; eſt. Cùm quæreremus, quæ alia item ſeneſcente luna tabeſcerent: Non'ne Lucilium, inquit, noſtrum meminiſtis dicere:*

**tenuia exuctaq; ſunt*

Luna alit oſtrea, & implet echinos, muribus fibras
*Et * pecu addit.*

**pecui*

Eadem autem ipſa, quæ creſcente luna gliſcunt, deficiente contrà luna deficiunt. Aelurorum quoque oculi ad eaſdem uices lunæ, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam, in-inquit, multo mirandum eſt magis, quod apud Plutarch. in IIII. in Heſiodum commentario legi: Cæpe tum reuireſcit & congerminat decedente luna: contrà autem inareſcit adoleſcente. Eam cauſam eſſe dicunt ſacerdotes Aegyptij, cur Peluſiotæ cæpe non edant: quia ſolum holerum omnium contra lunæ aucta atq; damna, uices minuendi, & augendi habeat contrarias.

Qualibus uerbis delectari ſolitus ſit Ant. Iulianus, poſitis in Mimiambis, quos Cn. Matius inſcripſit, de adoleſcentia ſua, cùm ita dictitat, Nunquàm ueſtiméta à populo poſci. CAP. VIII.

D*Electari mulceriq; aures ſuas dicebat Antonius Iulianus, figmentis uerborum nouis Cn. Matij hominis eruditi: qualia hæc quoq; eſſent, quæ ſcripta ab eo in Mimiambis memorabat:*

Sinuq; amicam recipere frigidam caldo:
Columbatimq; labra conſerens labris.

Item id quoque iucundè lepideq; fictum dictabat:

Iam tonſiles tapetes ebrij fuco,
Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid

Quid uocabulum, Ex iure manu conſertum ſignificet.

CAPVT IX.

Ex iure manu conſertum.

EX iure manu conſertum, uerba ſunt ex antiquis actionibus: quæ cùm lege agitur, & uindiciæ contenduntur, dici nunc quoque apud prætorem ſolent. Rogaui ego *Romæ grammaticum celebri hominem fama, & multo nomine, quid hæc uerba eſſent.* Tum ille me *deſpiciens,* Aut *erras, inquit, adoleſcens, aut ludis.* Rem enim doceo gram*maticam, non ius reſpondeo.* Si *quid igitur ex* Vergilio, *Plauto,* Ennio *quærere habes: quæras licet.* Ex Ennio, ego *inquam, eſt magiſter, quod quæro.* Ennius enim *uerbis hiſce uſus eſt.* Cumq; *ille demiratus, aliena hæc eſſe à poëtis, & haud uſquā inueniri in carminibus* Ennij *diceret: tum ego hos uerſus ex octauo annali * abſentes dixi.* Nam *forte eos tanquā inſigniter præter alios factos, memineram:* * *aſſumptos*

Pellitur è medio ſapientia, ui geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, ſed maledictis
Miſcent inter ſeſe in inimicitias agitantes.
Non ex iure manu conſertum, ſed mage ferro.
Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt ſolida ui.

Cùm hos uerſus Ennianos *dixiſſem,* Credo, *inquit grammaticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi* Q. Ennium *didiciſſe hoc, non ex poëticæ literis, ſed ex iuris aliquo perito.* Eas *igitur tu quoque, inquit, & diſcas, unde* Ennius *didicit.* Vſus *conſilio ſum magiſtri, quod docere me ipſe debuerat, à quo diſcerem prætermonſtrantis.* Itaque *id quod ex iureconſultis, ex libris quoque eorum didici, inſerendum his commentarijs exiſtimaui: quoniam in medio rerum, & hominum uitam qui colunt, ignorare non*

oportet

Manum conſerere. oportet uerba actionum ciuilium celebriora. Manum conſerere eſt, de qua re diſceptabatur in re præſenti, ſiue ager, ſiue quid aliud eſt, cùm aduerſarium ſimul manu prenderet, in ea re omnibus uerbis uindicare: id eſt, uindicia correpta manu in re atque in loco præſenti, apud Prætorem ex duodecim tabulis fiebat. In quibus ita ſcriptum eſt: Si qui in iure manum conſerunt. Sed poſtquam Prætores propagatis Italiæ finibus, datis iuriſdictionibus, negotijs occupati, * paciſci uindiciarum dicendarum cauſa longinquas res grauabantur: inſtitutum eſt contra duodecim tabulas tacito ſenſu, ut litigantes non ex iure apud Prætorem manum conſererent, ſed ex iure manu conſertum uocarent: id eſt, alter alterum ex iure ad conſerendam manum in rem, de qua ageretur, uocaret. Atque profecti ſimul in agrum de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent: & in ea gleba, tanquam in toto agro, uindicarent. Idcirco Ennius ſignificare uolens bellum, non ut ad Prætorem ſolitum eſt, legitimis actionibus, neque ex iure manu conſertum, ſed bello ferroq;, & uera ui atque ſolida: quod uidetur dixiſſe conferens uim illam ciuilem & feſtucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum ui bellica & cruenta.

*proficiſci

Quid ſit Sculnæ, uerbum poſitum apud Marcum Varronem. CAP. X.

PVblij Lauinij liber eſt non incurioſè factus. Is inſcriptus eſt, De uerbis ſordidis. In eo ſcripſit Sculnam uulgò dici, quaſi ſeculnam: quem qui elegantius, inquit, loquuntur, Sequeſtrem appellant. Vtrunque uocabulum à ſequendo factum eſt: quòd eius, qui electus ſit, utraque pars fidem ſequatur. Sculnam autem ſcriptum eſſe in hiſtorico

Sculna. Sequeſter.

M.

M. Varronis, qui inſcribitur Catus, idem P. Lauinius admonet. Sed quod apud Sequeſtrem depoſitum erat, Sequeſtrò poſitum, per aduerbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum,

Per deos immortales nolite uos ſequeſtro ponere.

Autoris de opere ſuo ſententia, deq; aliorum operum titulis. CAP. XI.

AT qui iucundiora alia reperiri queunt. Ipſe autem ad hoc ſcripſi, ut liberis quoque meis paratæ iſtiuſmodi remiſsiones eſſent: quando animus eorum, interſtitione aliqua negotiorum data, laxari indulgeriq; potuiſſet. Vſi autem ſumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpendo feceramus. Nam * proinde ut librum quenquam in manus ceperam, ſeu Græcum, ſeu Latinum, uel quid memoratu dignum audieram: ita quæ libitum erat: cuius generis cunque erant, indiſtinctè atque promiſcuè annotabam: eaq; nihil ad ſubſidium memoriæ, quaſi quoddam literarum penus recondebam: ut quando uſus ueniſſet aut rei, aut uerbi, cuius me fortè repens obliuio tenuiſſet, & libri ex quibus eam ſumpſeram non adeſſent, facilè inde nobis inuentu atque depromptu foret. Facta igitur eſt in his quoque commentarijs eadem rerum diſparilitas, quæ fuit in illis annotationibus priſtinis, quas breuiter & indigeſtè & inconditè, annotationibus, tractationibus, lectionibuſq; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (ſicuti dixi) terræ Atticæ commentationes haſce ludere, ac facere exorſi ſumus: idcirco eas inſcripſimus Noctium Atticarum: nihil imitati feſtiuitates inſcriptionum, quas plerique alij utriuſque linguæ ſcriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miſcellam, & quaſi confuſaneam doctrinam conquiſiuer

* perinde

Noctes Atticæ.

Tituli uarij operum. ſiuerant: eò titulos quoque ad eam ſententiam exquiſitiſſimos indiderunt. Nanque alij Muſarum inſcripſerunt, alij Syluarum: ille κηρίον, alius κέρας ἀμαλθείας: quidam lectionis ſuæ, alius antiquarum lectionum, atque alius πινακίδιον, & item alius ἐγχειρίδιον. Sunt etiam qui Pandectas inſcripſerunt, ſunt autem qui διατριβάς. Sunt adeò qui de diſciplina regia, & de philoſophia, & de natura humana, & epiſtolicarum quæſtionum. Eſt qui memoriales titulos fecerit: eſt qui ſtudioſorum, & de ridiculis, & περὶ ποικίλας ἱστορίας. Eſt qui hiſtoriæ naturalis. Eſt qui βιβλιοθήκην. Eſt præterea qui pratum. Eſt item qui ἐποπτεύδιον. Eſt qui ſcripſit συγγραφήν. Sunt item multi, qui Coniectanea. Neque item deſunt, qui indices libris ſuis fecerunt, aut epiſtolarum moralium, aut epiſtolicarum quæſtionum, aut confuſarum. Et quædam alia inſcripta nimis lepida, multaſq; prorſus concinnitates redolentia. Nos uerò (ut cœptus noſter eſt) incurioſè & immeditatè, ac propè etiam ſubruſticè, ex ipſo loco ac tempore hybernarum uigiliarum, Atticas Noctes inſcripſimus tantũ cæteris omnibus in ipſius quoque inſcriptionis laude cedentes, quantum ceſſimus in cura & elegantia ſcriptionis. Sed ne conſilium quidem in excerpendis notandiſq; rebus idem mihi, quod pleriſque illis fuit. Nanque illi omnes, & eorum maximè Græci, multa & uaria lectitantes, in quas res cunq; *Adagium.* inciderent alba (ut dicitur) linea, ſine cura diſcriminis, ſolam copiam ſectati conuertebant: quibus in legendis, antè animus ſenio aut tædio languebit, quàm unum alterum'ue repererit, quod ſit aut uoluptati legere, aut cultui legiſſe, aut uſui meminiſſe. Ego uerò cùm illud Heracleti Epheſij uiri ſummè nobilis uerbum cordi haberem, quod profectò ita eſt: Introite, nam & hic dij ſunt: ipſe quidem

dem uoluendis tranſeundisq; multis admodum uoluminibus, per omnia ſemper negotiorum interualla, in quibus furari otium potui, exercitus, defeſſus'que ſum. Sed modica ex ijs, eaq; ſola accepi, quæ aut ingenia prompta expeditaq; ad honeſtæ eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contemplationem, celeri faciliq; compendio ducerent: aut homines alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certè agreſtiq; rerum atq; uerborum imperitia uindicarent. Quæ erunt autem in his commentarijs pauca quædam ſcrupuloſa & anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam ex geometria: quæq; erunt item paucula remotiora ſuper augurio & iure pontificio: non oportet ea defugere, quaſi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. Non enim fecimus altos nimis, & obſcuros in his rebus quæſtionum ſinus: ſed primitias quaſdam & quaſi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuiliter eruditum, neque audiſſe unquam, neque attigiſſe, ſi non inutile, at quidem certè indecorum eſt. Ab his igitur, ſicuti fortè nonnunquam tempus uoluptasq; erit, lucubratiunculas iſtas cognoſcere, petitum impetratumq; uolumus, ut in legendo quæ pridem ſcierint, non aſpernentur, quaſi nota uulgataq;. Nam & quid tam remotum in literis eſt, quin id tamen compluſculi ſciant? Et ſatis hoc blandum eſt, non eſſe hæc neque in ſcholis decantata, neque in commentarijs protrita. Quæ porrò noua ſibi ignota'que offenderint, æquum eſſe puto, ut ſine uano obtrectatu conſiderent, an minutæ iſtæ admonitiones pauxillulæ, nequaquam tamen ſint, uel ad alendum ſtudium ineptæ, uel ad oblectandum frigidæ, fouendumq; animum: ſed eius ſeminis, generisq; ſint, ex quo facilè adoleſcant, aut ingenia hominum uegetiora, aut memoria adminicu-

latior

latior,aut oratio ſolertior,aut ſermo incorruptior, aut delectatior motio,aut in ludo liberalior. Quæ autem parum plana uidebuntur,aut minus plena,inſtructa'que,petimus,inquam,ut ea non docendi magis,quàm admonendi,gratia ſcripta exiſtiment: & quaſi demonſtratione ueſtigiorum contenti,perſequantur ea pòſt (ſi libebit) uel libris repertis,uel magiſtris. Quæ uerò putauerint reprehendenda, his (ſi audebunt) ſuccenſeant,unde ea nos accepimus. Sedenim quæ aliter apud alium ſcripta legerint,ne iam ſtatim tempore obſtrepant: ſed tractationes rerum & autoritates hominum penſitent,quos illi,quosq; nos ſecuti ſumus. Erit autem id longè optimum, ut qui in lectitando,ſcribendo,commentando,nunquàm uoluptates,nunquàm labores ceperunt,nullas hoc genus uigilias uigilarunt:neque ullis inter eiuſdem Muſæ æmulos certationibus diſceptationibusq; elimati ſunt,ſed intemperiarũ, negotiorumq; pleni ſunt,abeant percontando,ſcribendo à Noctibus his procul,atq; alia ſibi oblectamenta quærant. Vetus adagium eſt: Nihil cum fidibus graculo: nihil cum amaricino ſui. At etiam quò ſit quorundã malè doctorum hominum ſæuitas & inuidentia irritatior, mutuabor ex Ariſtophanis Coronopeſta pauca. Et quam ille homo feſtiuiſsimus fabulæ ſuæ ſpectandæ legem dedit,eãdem ego cõmentarijs his legendis dabo:ut ea ne attingat,ne'ue adeat profeſtum,& profanum uulgus,à ludo muſico diuerſum.

Verſus legis datæ hi ſunt:

Volumina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta ſunt. Quantum autem uitæ mihi deinceps Deûm uoluntate erit,quantumq; à cura publica & à re familiari, procurandoq; cultu liberorum meorum dabitur otium: ea omnia ſubciſiua & ſubſecũdaria tempora ad colligen-

das huiuſcemodi memoriarum diſceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum (dijs bene iuuantibus) cum ipſius uitæ, quantuli quiq; fuerint, progreßibus. Neq; longiora mihi dari ſpatia uiuendi uolo, quàm dum ero ad hanc quoq; facultatem ſcribendi, commentandiq́; idoneus. Capita rerum, quæ cuiq; commentario inſunt, expoſuimus hic uniuerſa, ut iam ſtatim declaretur, quid *quo'ue in libro quæri inueniriq́; poſſit. *quoq;

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM LIBRORVM XX.

FINIS.

I

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE LYON

Capita rerum, quæ hiſce Gellianis Noctibus habentur, conſultò omiſimus, lector candide: tum quòd ſingula ſingulis præfixa ſint commentarijs: tum quòd Index his acceſſerit locupletiſsimus, in quo, quidquid notatu dignum eſt, inuenire licet.

QVONIAM *in hiſce Atticis Noctibus Græcæ dictiones multæ, & uerſus ac loci complures Græci erant, ea omnia Latina ſeorſum hic ſubnectenda curauimus, quando Gellius ipſe Græcè tantum citarat, nec Latina fecerat. Conſuluimus autem cùm ipſi Gellio, quem integrum impollutumq́; eſſe uoluimus, tum etiam ſtudioſis omnibus, quando & emendati complures loci ſunt, qui uitiati admodum erant.*

QVAE IN LIBRO PRIMO.

Cap.1. ὁπόση ψυχῶν, *&c. Quanta ſit animorum corporumq́; inter homines differentia quoad ingenium uirtutemq́;.*

Cap.2. κυρτῶν, τὰς σκαζούσας θεωρίας. *Laqueorũ ſpeculationes claudicantes.*

ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος. *Solutus, inuiolatus, minimè implicitus, liber, diues, felix.*

Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν ἀκούεις.
Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος κικόνεσσι πέλασσεν.
De bonis cedo & malis, audiśne illud?
Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, *&c. Rerum quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia ſunt. Bona ſanè, uirtutes: quæ uitij participant, mala. Indiffe-*

rentia

rentia uerò illa, quæ horum intermedia ſunt, opes, coniugium, uita, mors, uoluptas, labor : unde noſti? inquit. Sic Hellanicus in Aegyptiacis *tradit.* Quid enim magis refert, ita dicam, an Diogenem in *moralibus, Chyſippum'ue* aut Cleanthem? Hoc *itaq; exquiſiuiſti, decretumq; feciſti tuum.* Expone *quonam modo tempeſtatem in naui feras: nunquid eius diſtinctionis memineris, ubi inſtrepit ac ſtridet uelum: & reclamabis ſi quis te ita alloquatur, repete agè tu ea, quæ modò aiebas, num ſit uitium naufragium facere? num* particeps *uitij ſit, an non contra iſtum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi, nos perimus, & ipſe* accedens ludis. Cæſar *quoq; ſi te delatum accerſiuerit, quid agas?*

Cap.3. εἰ δεῖ βοηθεῖν, &c. Nunquid oportcat contra *iuſtitiam amico ſubuenire? & qua fini, & in cuiuſmodi?*

δεῖ με συμπράττειν, &c. Opus *eſt me amicis* opitulari, *ſed uſq; ad deos.*

Οὐκ οἶδ' εἴπου τούτῳ τῷ γένει, &c. Haud ſatis noui ſi quid in hoc genere ſit nobilius: & an quæcunq; pars ad quantamcunq; alterius partem comparata, eligenda magis ſit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum ſit, & auri pars quælibet, portionis cuiuslibet æris comparatione ſit pluris: *uerùm nonnihil diſcriminis cùm numerus tum uerò magnitudo efficiet.* *ουκ ἔστι. Non ſi quid ſuo genere alio eſt nobilius, continuò quæuis quoque pars eius, partis cuiuslibet alterius quo cõparatur, collatione eligenda ſit potius.*

ἡ καλουμένη χάρις, &c. Quæ gratia apud homines uocatur, hoc quidem eſt iuris diligentioris loco & tempore im- (minutio.

περὶ ψυχῆς. De anima.

Χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος, &c.

Chilo ſenior, cùm quempiam dicentem audiſſet, nullum ſe inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogauit: amicitias inimicitiasq; inuicem conſequi coniun-

giq; neceſſe eſſe arbitratus.

Cap.5. κόμψη χλαινὶς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι.
Elegans ueſtis, & molles tunicula.
ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος.
Inelegans, agreſtis, inacceſſus.

Cap.7. ποιήσειν ἔσεσθαι, λέξειν. Futurum, dicturum.
εὐφωνία. Vociilatio.
ἐπιμελεία τῶν λέξεων.
Vocabulorum delectui diligenti.

Cap.8. οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς.
Non uiri cuiuſq; eſt Corinthum petere.
μυριὰς δραχμὰς, ἢ τάλαντον.
Decem drachmarum millia, uel talentum.
οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.
Non emo millibus x. drachmarum pœnitentiam.

Cap.9. ἐφυσιογνωμόνει. Per naturæ indicia pěſiculabat.
ἀκουστικοί. Auditores.
ἐχεμυθία. Taciturnitas.
μαθηματικοὶ. Diſciplinis uacantes.
μαθήματα. Diſciplinas.
φυσικοὶ. Naturales.
ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι.
A contemplatione geometrica penitus alieni.
κοινόβιον. Contubernium.

Cap.11. καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν, &c. Poſt hæc congreſſum eſt: Argiui quidem ſocijq;, acriter ac cum impetu adorientes: Lacedæmonij contrà ſub tibiarum præcentione pleno agmine maturantes, nō adeò diuinæ rei gratia, uerùm ut æquabili numeroſoq; ſenſim ingreſſu conuenientes, pugnam capeſſerent, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent: quòd ſemper ampliſsimas copias agere ubi congrediendum eſt,

eſt, decet.

οἱ δ' ἄρ᾽ ἴσαν, &c.

Aſt ibant taciti ſpirantes robur Achiui,

Inq; uicem auxilium cupida ſibi mente ferebant.

διατὶ ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, &c. Quamobrem ubi commiſſuri prælium ſint, ad tibiæ modulos congrediantur? ut timidos minus honeſtè agentes iudicent.

Cap. 13. καθήκοντα. Officia.

Cap. 15. ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπατε, &c.

Aſt ubi iam magnam fudit de pectore uocem,

Dentis clauſtra tui uox qualis nata reliquit.

ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον. Loquentē ſine iudicio & modo.

ἄκοσμα. Incompta.

ἀμετροεπῆ ἐκολῷα. Supra modum loquitans conturbabat.

λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνώτατος λέγειν. Blaterare optimus, dicere ineptiſſimus.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς, &c.

Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens

Gratia, quæ parcis menſurat ſingula uerbis.

οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Non idoneus ad dicendum, ſed ad tacendum impos.

ἀχαλινῶν στομάτων, &c. Effrænioris & exlegis dementiæ extremum infelicitas occupat.

ἄνθρωπον ἀγριοπὸν, &c. Hominem agreſti ferocia, ore temerario, effrænato, prodigo, petulanti: loquacem, futilem, & fuſum per uerborum congeriem ac faſtum.

Cap. 20. ἀπλατές. Longitudo illatabilis.

Cap. 22. βιωφελῆ. Vitæ utilia.

ἀκυρωτέρῳ. Minus proprior

Cap. 25. ἐκεχειρίαν. Manibus temperationem.

ἐκεχειρίαν. Inducias.

τύπους. Formas.
ὑπογραφάς. Deſcriptiones.
ὁρισμούς. Definitiones.

Cap.26. περὶ ἀοργησίας.
De non iraſcendo, uel iniraſcibilitate.
ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν.
Iniraſcentiam, & indolentiam.
ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Hebetem ac ſtupentem.

QVAE IN LIBRO II.

Cap.1. πολλάκις. Sæpenumero.
ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων.
De ſole ad ſolem erectior ſtipitibus arborum ſteterat.

Cap.3. ἰχθὺν ἴρον. Piſcem pauperem.

Cap.6. πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.
Sæpe & holitor uir ualde opportunum dixit.
ηὔδα μάντις ἀμύμων.
Fari inculpabilis aruſpex.
τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην.
Illi haud inuiti uolarunt.
ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα, &c.
Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona diuum,
Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro.
ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις.
Hæc eſt definitio doloris detractio.
κατά. Secundum.
στέρησιν. Priuationem.

Cap.7. ἀδιάφορα. Indifferentia.
μέσα. Media.
ὑγιὲς, νόμιμον, διεζευγμένον.
Sanum, legitimum, diſiunctum.

Cap.8. ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, &c. Mors nihil ad

nos

nos, nam diſſolutum non ſentit: quod autem non ſentit, nihil ad nos.

ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.

Mors animæ, & corporis diſſolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς, &c. *Mors animæ, corporisq́; eſt diſſolutio: diſſolutum autem non ſentit, quod uerò non ſentit nihil ad nos.*

Cap. 9. ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris ſublatio:

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος. Omnis dolentis.

παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ. Omnis rei anxiæ & triſtis.

λέξεις τηρεῖ. Dictiones obſeruat.

Cap. 17. συναιρέσει. Coagmentatione.

Cap. 18. δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην, &c.

Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,

Pauperie preſſus, charus eram ſuperis.

Cap. 20. παραδείσους. Hortos.

μελισσῶνες. Apiaria, mellariaq́;.

ἀμπελῶνες. Vineas.

δαφνῶνες. Laureta.

Cap. 22. ἰσονύκτιος. Aequinoctialis.

ἰσημερινός. Aequidialis.

θεριναὶ τροπαὶ, καὶ χειμεριναί. Aeſtiua ſolſtitia, et hyberna.

ἐτυμολογικοί. Rationem originis uerbi interpretando indagantes.

ἕω ῥέων, Ab oriente ſole fluens.

αἰθρηγενέτην. Serenitatem facientem.

ἀπὸ τῆς βοῆς. A boatu.

σὺν δ᾽ εὖρός τ᾽ ἔπεσε, &c.

Cumq́; Euro incubuit Zephyrusq́;, Notusq́; furentes,

Sudificusq́; ſimul Boreas mala plurima uoluens.

κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφος.
Mala ad ſe attrahens,ut Cæcias nubes.
ἀκρόασις ἐπιδεικτική. Auſcultatio ſeſe oſtentans.
Cap.23. ἐπ' ἀμφοτέραν ἴν' ἐπίκληρος. &c.
In aurem utranq; quandoquidem dotata eſt,cubet.
Re confecta,magnifica, & negotio inclyto,
Domo illam exturbet,cui maleuoluit maximè:
Vt omnes in Creobulæ faciem oculos conuerterent.
Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,
Meoq́; demoraretur in uultu, aſinus inter ſimias fierem.
Quod autem hoc dictum? tacere uolo.
Noctem mali autorem plurimi.
Me miſerum,qui Creobulam duxi,& talenta decem,
Nanam mulierculam,cubitalem, cuius ſuperbia
Adeò intolerabilis eſt. Iouem Olympium,
Et Mineruam teſtor, non ancillulam potius officioſam, dicto citius.
Præſtò hanc quiſpiam abigat quæſo,at illam referat.
ἔχω δ' ἐπίκληρον λαμίαν, &c.
Lamiam hæreditariam duxi, quod non dixeram tibi.
Tum uerò domus, atq; agrorum heram,
Vniuerſorumq́; illius loco, hei quàm miſerum & graue!
Difficillimum imò. At omnibus moleſta eſt, non ſoli mihi,
Filio multò magis, filiæq́;. prouinciam
Inexpugnabilem dicis certò ſcio.
ὢ τρὶς κακοδαίμων ὅς τις ὢν πένης γαμεῖ, &c.
Quàm extremè infelix quiſquis in egeſtate uxorem ducit,
Et quærit liberos! hei quantum eſt inſciens ſui!
Quiq; neq; neceſſarium ſtudium rerum gerit,
Niſi quantum aliquid iugiter in uita deterat:
Neq;(licet res cogat) tectum præbere quit ſibi,

Sed inops domo in ærumna uitam trahit,
Hyemem tolerans malè, miſeriæ omnis ſocius,
Bonorumq; uniuerſorum inſors ac carens.
Vnum equidem cùm opprobrans, cunctos monitos uolo,

Cap.25. ἀναλογίαν. Proportionem.
ἀνομαλίαν. Inæqualitatem.
ἀνωμαλία. Inæqualitas.

Cap.26. ξανθὸς ἢ καὶ ἐρυθρὸς, καὶ πυῤῥὸς, καὶ φοινικοῦς. *Flauus autem, & ruber, & fuluus, & puniceus.* καὶ νίκην ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.
Et uirtute tua facta eſt uictoria nutans.

Cap.27. ἑώρων δ' αὐτὸν φίλιππον, &c.
Videbam etiam ipſum Philippum, quo cum certemus, pro imperio principatuq; oculo effoſſum, humero fractum, manu, crureq; oblæſum, omne deniq; corporis membrum, quod fortuna auferre uoluiſſet, id ultrò offerentem, ut de cætero uitam cum honore & gloria ageret.
πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος, &c. *Omne deniq; corporis membrum quod fortuna auferre uoluiſſet, id ultrò offerentem.*
ἔνθα νότος πόντοιο λυδῶνα εἰς λάαν ὠθεῖ.
Auſter ubi inſanas urget ſub ſaxa procellas.
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.
Sudificusq; altos aquilo rotat impete fluctus.
λάαν ὠθεῖ. *Lapidem propellit.*
λάαν ἄνω ὠθεῖ. *Lapidem ſurſum propellit.*

QVAE IN LIBRO III.

Cap.10. ἑβδομάδα. *Septimana.*
Πλειάδας. *Pleiadas.* Πόλους. *Polos.*
κρικώτη. *Pertuſa.*

τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.

Per quaternariam conſonantiam.

Cap.11.ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν Ὁμήρου,

Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφὼν, Σαλαμὶν, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

Septem urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri,

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.

Cap.13.τὴν περὶ ὠρωποῦ δίκην.

De Oropo cauſam dicentem.

Cap.16.περὶ τροφῆς. De alimento.

πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος.

Quantum eſt hominum geſtationis tempus.

γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος. Mulier decimeſtris parit.

ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένησις.

Eſt autem, & non eſt octimeſtris partus.

ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, &c.

Apparent quidem ueluti animalia poſt abortum, ſed nequaquàm ſunt, quipe quæ ſtatim uita excedant. Itaq; eſſe quidem tantiſper imaginantur, ſed potentia non ſunt.

Ὀδυσσεία. Vlyſſea. ὄνοι λύρας. Aſini ad lyram.

κατ' Ἀριστοτέλη. Secundum Ariſtotelem.

χαῖρε νῦν φιλότητι, &c.

Nunc gaude dilecta, aſt cùm ſe euoluerit annus,

Illuſtres (neq; enim diuûm cubilia uana)

Natos nixa dabis.

περιπλωμένου ἐνιαυτοῦ. Voluente anno.

γίνεται δὲ ἐν τούτοις, &c.

In hiſce uerò & plura fiunt, & ex toto, & per partes.

Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.

Cap.27. Τίμων. Timon.

σίλλος. Sillus.

Τίμωνος. Timonis.

καὶ σὺ Πλάτων, &c.
Tuq; Plato, nam diſcipulum te dira Cupido
Abſtulit. exiguum redimis grandi ære libellum,
Scribere per quem orſus prædoctus abinde fuiſti.

Cap. 28. ἱπποκύων. Equi catella,

QVAE IN LIBRO IIII.

Cap. 2. περὶ νωδοῦ. De edentulo.
πάλλαξ. Concubina.

Cap. 5. ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
Conſultum malè conſultori peßima res eſt.

Cap. 11. καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν, &c.
A' fabuloq; manus triſtante amouit edentes.
Hoc, ut Pythagoras iuſſerat, ipſe loquor.
Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων &c.
Cùm dicat Pythagoras in leguminibus, fabam præcipuè approbauit: motum enim maximè excitat, & aluum ciet, quãobrem ea maximè utitur.
δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχεσθαι.
Ah miſeri à cyamo miſeri ſubducite dextras.
εἰς τὸ κυεῖν δεινοί, καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν.
In ferendo utero ualidi cauſæq; uteri ferendi.
Ἀριστοτέλης δὲ, μήτρας, &c.
Ariſtoteles à uulua, corde, & marina urtica, atq; id genus quibuſdam alijs abſtinere Pythagoricos dixit, cæterorum autem uſum habuiſſe.

Cap. 13. περὶ λοιμῶν, ἢ λογικῶν κανών.
De peſtibus, aut rationalium regula.

Cap. 15. δυσχερὲς, χαλεπόν. Difficile, & arduum.

QVAE IN LIBRO V.

Cap. 3. τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.

Cauſam

Cauſam inferiorem, ſuperiorem efficere.

Cap.9. ὤ'νθρωπε μὴ κ]ᾶνε κροῖσον.

Heus homo ne occide Crœſum.

Cap.10. ἀν]ιςρέφον]α. Reciproca.

Cap.11. ἤτοι καλὴν ἕξεις, &c. *Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem: ſin turpem, habebis pœnam: neutrum autem bonum: non eſt igitur ducenda uxor.*

εἰ μὲν καλὴν ἕξω, &c. *Si formoſam ducam, non habebo pœnam: ſin deformem, non habebo communem: ducenda igitur uxor.*

ἀντίςρεφον. Reciprocum.

πρότασις. Propoſitio.

ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ &c. *Aut pulchram duces, aut turpem,*

κοινή. Communis.

ποινή. Pœna.

Cap.12. ςερητικὸν μόριον. Priuantem particulam.

Cap.15. ἀσώματον. Incorporeum.

τὸ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμά ἐςι.

Aut efficiens aut patiens corpus eſt.

τὸ τριχῇ διαςατόν. Triplici dimenſione diſtans.

οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐςίν, &c. Non *ſimpliciter plaga aëris uox eſt, nam digitus contractus quoq; aërem percutit, non ita tamen uocem facit, ſed quanta plaga, & uehemens & tanta, ut audibilis fiat.*

ῥεῦμα λόγων. Flumen uerborum.

Cap.18. ἐφημερίς. Diarium.

Cap.20. βάρβαρον. Barbarum.

σολοῖκον. Solœcum.

QVAE IN LIBRO VI.

Cap.1. περὶ προνοίας. De prouidentia.

εἰ

ἢ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται.

An hominum morbi ſecundum naturam proueniant.

κατὰ παρακολούθησιν. Per *ſequelam.*

Cap. 2. εἱμαρμένην. *Fatum.*

φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων &c.

Naturalem quendam ordinem omnium rerum, ex æterno alijs ad alia conſequentibus, & incommutabili manente eiuſcemodi complicatione.

Διὸ ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων οὕτως εἴρηται.

Γνώσει δ' ἀνθρώπους, &c.

Quamobrem à Pythagoreis *ſic dicitur,*

Noſces homines ſpontaneas haurire calamitates.

Quaſi detrimenta ſingulis à ſeipſis fiant, & ſuo impetu delinquant, & in incommoda ruant ſua, & ex ſua electione & intentione.

ὢ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς. &c.

Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli?

Eſſe aiunt etenim per nos mala, cùm tamen ipſis

Vecordi præter fatum ſint mente dolores.

Cap. 5. δὶς παῖδες οἱ γέροντες. *Bis pueri ſenes.*

Cap. 6. Τύνη δ' οἰωνοῖσι, &c.

Me tu præpetibus parêre uolucribus ipſum

Mandas, quas equidem temnoq;, animoq; recuſo.

Cap. 8. πολυΐστωρ. *Multiſcius.*

Cap. 13. τὴν ἐξαίφνης φύσιν. *Repentinam naturam.*

παρμενίδης. *Parmenides.*

τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτον, &c. *Repentè enim tale uidetur quippiam ſignificare, quod in alterum tranſeat.*

τραγήματα. *Bellaria.*

Cap. 14. νουθεσία. *Commonitio.*

κόλασις. *Animaduerſio ſcilicet & punitio.*

παραίνεσις. Monitio.
τιμωρίαν. Pœnam.
παράδειγμα. Exemplum.

προσήκει δὲ παντὶ, τῷ μὲν, &c. Id eſt autem conueniens, ut qui plectitur ab alio rectè puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo cæteris ſit, quo uidentes alij malè affectum, præ metu reddantur meliores.

Cap.16. παραιτοῦμαι. Deprecor, excuſo.

QVAE IN LIBRO VII.

Cap.2. ῥαθυμότερον ῥαφῆ. Deſidioſius iunctura.

Cap.3. ἀναγώγως. Duriter.

εἰ γάρ σε ἔμελλεν, ὡς σὺ φῂς, &c. Nã ſi te occiſurus erat (ut tu ais) maritus, te quoq; occiſurum eſſe oportuit, ut quando tempus interponeretur.

Cap.6. αἰσθήσεις. Senſus.
ὄψιν. Viſum.
ἀκοήν. Auditum.
γεῦσιν. Guſtum.
ἁφήν. Tactum.
ὄσφρησιν. Odoratum.
περὶ μνήμης. De memoria.
τὴν δὲ ἁφὴν, καὶ τὴν γεῦσιν, &c. Tactum uerò & guſtum omnia habent præter animantium imperfecta.

Cap.8. καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδεν περὶ δικαιαρχίαν, &c. Et quidem nos uidimus apud Puteolos Delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorſo puerum admittebat, ita ut pinnæ aculeos, uelut uagina conderet, ne dilectum ſibi corpus laceraret. receptumq; equitis modo inſidentem per magnum æquor per ducenta ſtadia deferret. Roma igitur, omniſq; Italia

conſt

confluebat, ut piſcem amoris cauſa uectorem pueri ſpectaret.

Cap. 11. ἄσωτον. Prodigum.
ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinoſum.
ἢ ἀχρεῖον. Vel inutilem.
ἢ ἄχρηστον. Vel inutilem.
ἢ κακότροπον. Vel improbum.
ἢ μιαρὸν. Vel ſceleſtum.

Cap. 12. χειριδωτοῖς. Tunicatis.
χειρίδωτοὺς. Tunicatas,

Cap. 14. χαρακτῆρας. Formas.
ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον.
Sublime, tenue, medium.

Cap. 16. περὶ ἐδεσμάτων. De edulijs.
ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνων. &c. Nā quid mortalibus ſit uſus, præter duo illa modò, Cereris munus, & aquæ poculum? quæ adſunt, ac nos queunt alere, quorum ſatias nunquam eſt, luxus autem ſunt cæterarum epularum indagines.

Cap. 20. ἢ δ' ἑτέρη θέρει, &c.
Grandinis eſt ſimilis, ruit, æſtate altera, uel iam
Prægelidis niuibus, aut glaciei humore coactæ.
λᾶαν ἄνω ὠθεῖν ἔσκε ποτὶ λόφον.
Saxum ſurſum impellebat ad cumulum.

CAP. VII. LIB. VIII.

περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

QVAE IN LIBRO IX.

Cap. 1. ἐμποδὼν ἔχειν. Incurrere aliquid.
ἐκ ποδῶν ποιεῖσθαι. Auertere atq; depellere.

Cap.2. εἰς ἄρτους. In panes.

ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. Dignus igitur eſt argento.

Cap.4. ἀνήκοος. Qui non audierit.

ἀνθρωποφάγους. Carne humana ueſcentes.

Cap.5. σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα.

Corporis conſtantem habitum.

μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην.

Inſanirem potius, quàm oblectarer.

ἡδονῆς τέλος πόρνης, &c. Voluptatis finis meretricis decretum eſt. tolle Venerem, nullum meretricis erit decretum.

Cap.8. τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων &c. Enimuerò qui x. millibus, & x v. millibus ueſtimentorum egeat, is quò minus indigeat, fieri non poteſt. Cùm enim plus quàm habeam, egeo, detrahens ex ijs quæ habeo, acquieſco.

Cap.9. βάλλει καὶ μάλοισι. &c.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,
Capras propellentem, ſuaue quid canit, inſuſurrat.

Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, &c.

Paſce adamate mihi pulchre heus Tityre capras,
Et potum ad fonteis age Tityre, ſed coleatum
Hunc Afrum, ruſumq; caue, ne cornua uibret.

οἵη δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος, &c.

Montibus it qualis ſtudioſa Diana pharetræ,
Aut per Taygeti ſpatioſa iuga, aut Erymanthi,
Et nunc geſtit apro, nunc ceruo diua uolucri.
Stant circùm nymphæ agreſtes Ioue cœlite natæ,
Inq; agris ludunt, Latonæ pectore gaudent.
Fronte Dea ante omneis ceruice prominet alta,
Et pulchras omnes inter clariſsima fulget.
Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.

γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.

Latone pectora gaudent.
Ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.
Pulchras omneis inter clariſsima fulget.
Cap.10. παρθενικὴν ζώνην, καὶ λέκτροιο θεσμόν.
Virgineum ſoluit cæſtum legemq́; cubilis.
Καὶ ἔργα φιλοτήσια. Et munus amoris.
Τὸν μὲν ἄρ' ἐντρήτοισι κατεύνασαν ἐν λεχέεσσιν.
Inq́; toris illi ſculptis cepere ſoporem.
Cap.15. ἄπορον. Dubium.

QVAE IN LIBRO X.

Cap.1. τρίτον καὶ τέταρτον. Tertium, & quartum.
Cap.4. φύσει τὰ ὀνόματα ἢ θέσει.
Natura'ne nomina ſint an poſitu.
Cap.7. τὴν εἴσω θάλασσαν. Internum mare.
Cap.10. ἀνατομάς. Diſſectiones.
Cap.11. σπεῦδε βραδέως. Feſtina tarde.
Cap.12. Ἀρχύτας ταραντῖνος φιλόσοφος, &c.
Archytas Tarentinus philoſophus pariter & mechanicus uir, columbam ligneam fecit uolantatem, quæ ſi unquàm ſubſediſſet, præterea non exurgebat. Hactenus enim.
Cap.16. διὰ πρόληψιν. Per anticipationem.
Cap.17. ἀσωτίαν τε. Luxumq́;.
Cap.19. σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις. &c.
Verũ ne dicas, ſic eſſe actum ſæpenumero, ſed hoc fieri ſic decere. Non enim ſi quid aliquãdo contra leges actum iam eſt, tuq́; id ſecutus es, propterea iure queas euadere, quinimo eo magis idcirco in te debeat ſtatui. Vt enim ſi prius in aliquem foret animaduerſum, tu minimè hæc ſcriberes, ita ſi ipſe in præſentia punieris, nequaquam deinceps alius ſcribet.

Cap.22. Φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὦ σώκρατες, χάριεν ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ, &c.

Philoſophia ſanè ô Socrates, res eſt elegans, ſi modicè quiſpiam per ætatem attigerit: at ſi ſupra modum tempus in eà contriuerit, hominum eſt corruptela. Nam ſi quis uel amœno ſit acriq́; ingenio, ultraq́; ætatem philoſophetur, neceſſum eſt eum rerum omnium eſſe imperitum, quarum uſu calleat oportet, quiſquis honeſtus probusq́; eſt futurus. Legum enim ciuilium peritia & orationis uacat: quibus in actionibus ac cõmercijs, cum hominibus, tum priuatim tum publicè uti conuenit. Voluptatum item, atq; cupiditatum humanarum, & morum euadunt prorſus inſolentes. Cùm itaq; in ullam quampiam incidunt priuatam publicam'ue actionem, habentur deridiculi: perinde ac uiri ciuiles ipſi, ubi ueſtra adeunt ſtudia & diſputationes, irridentur. Accidit ijs enim illud Euripidis: Qua in re clarus quiſq; eſt, ad eam properat: & diei partem illi plurimã impertit, in qua ipſe ſe exuperet: contra, in qua ſtupidior ac nihil ſit, inde effugit, eamq́; cõtemnit: alteram uerò ſui beneuolentia commendat, arbitrans ita ſeſe laudare. Sed præſtat (ſicuti opinor) utriuſq; eſſe participem philoſophiæ inquam, quoad illius honeſtas ſinit, diſciplinæ gratia compotem fieri: Neq; turpe habetur adoleſcentem philoſophari. At cùm grandis iam natu philoſophatur, ridicula res ô Socrates geritur. Atq; equidem ita penes philoſophantes afficior, ueluti erga balbutientes ludentesq́;. Cùm enim puerulum uideam, cui decorum adhuc eſt, ſic lingua balbutientem ac ludentem demulceor, resq́; mihi quidem feſtiua & liberalis uidetur, puerilíq; ætati congruens: Quòd ſi uolubiliter puerulum loquentem audiam, acerba quæpiam res mihi oboritur, & aures meæ moleſtia afficiuntur, uideturq́; neſcio quid

eſſe

eſſe ſeruile. At ſi quis uirum audierit balbutientem, aut ludentem uideat, res uidetur & deridenda, & puerilis, & deniq; digna uerberibus. Ita equidem afficior ſanè eorum, qui philoſophantur, ratione. Vbi enim in adoleſcente philoſophiam aſpicio, oblector exoſculorq́;, & id mihi uidetur perdecere, ingenuum quoq; ac liberalem hunc eſſe hominem iudico: è contrario, ſi non philoſophatur, illiberalem, & ſeſe nunquam re ulla dignum, uel honeſta uel ingenua arbitrantem. Verùm cùm ſeniorem iam hominem philoſophantem adhuc, necdum facientem finem perſentio, uerberibus egere commodum uir ille mihi uidetur. Quod enim modò dixi, id homini iſti accidit, ut ſi ſit admodum ingenioſus, uilis atque abiectus efficiatur, cùm mediam ciuitatem forumq́; defugiat, in quo poëta inquit uiros excellere. Abdat ſe uerò, & uitæ reliquum cum adoleſcentulis tribus, aut quatuor degat, in angulorum aliquo commurmurans, ingenuum aut quicquam magnum dignum'ue haud unquam loquatur. Equidem ô Socrates, pro mea erga te beneuolentia, atq; humanitate, uideri mihi uideor affici in præſentia eodem modo, quo Zethus reſpectu Amphionis apud Euripidem, cuius modò mentionem feci. Etenim mihi quoq; eiuſmodi quædam, tecum ut fabuler in mentem uenit, qualia cum fratre ille. Neglectui habes ô Socrates ea, quæ debes curare, animiq́; naturam tui uſqueadeo nobilem puerili quodam ornamento condecoras, nec foro ſenatui'ue orationis quicquam rectè affers, neque probabilem, aut conſentientem ullam rationem inueniſti, neque uerò pro alijs conſilium integrum cepiſti. Atqui amice Socrates, quod ægrè ne feras uelim (loquor enim tua cauſa ſumma cum beneuolentia) an tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere exiſtimo, & cæteros qui extra iuſtum pergant phi

loſophari? Nam ſi quis te nunc, aut alium eiuſmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intuliſſe arguens, qui culpa omnino uaces, noſti'ne te minimè habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac conſilij inops oſcites quid dicas, quid agas. In iudicio item ſuggeſtum conſcendens, ſi improbus admodum ac nequam aduerſarius tuus ſit, mori de facili queas, ſi te ille capitali deferat crimine. Verùm quonam pacto Socrates hoc ſapientis ſit, ſi qua ars aliquem præſtantem ingenio uirum nacta, deteriorem illum effecerit? qui neq; ſibijpſi auxilio eſſe poßit, periculisq; extremis liberare, neq; ſe, nec alium quenquam, ſed ab inimicis bonorum omnium facultate ſpoliari neceſſe ſit, & palàm quidem infelicem degere. Liceat enim, quanquã agreſtius, uera dicere: ſi quis in genam te percuſſerit, pœnas non det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atq; à redargutionibus iſtis te abſtine, rerumq; elegantiam cole, & eam ſanè unde rectè ſentire uideare, alijs, miſſa faciens iſta arguta, ſiue deliramenta, ſiue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habites: atq; ſequens non eos, qui exigua iſta reprehendunt, ſed illos potius à quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta poßidentur.

Cap. 24. ἐις τέταρτην, ἐις πέμπτην.
In quartam & in quintam.

QVAE IN LIBRO XI.

Cap. 1. ἰταλοί. Vituli.
κατ᾽ ἀντίφρασιν. Per contrariam dictionem.
Cap. 4. τὸ δ᾽ ἀξίωμα κ᾽ ἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν, &c.
Autoritas uerò, etſi malè dicat, tua

Perſuadebit: nam ab inexiſtimatis proficiſcens oratio,
Et ab exiſtimatis, eadem haudquaquam tantundem* uacat. *ualet
ἀντὶ ἀδοξούντων. Pro eo quod inexiſtimatis.
ἀντὶ δοκούντων. Pro exiſtimatis.
ἀδοξοῦσι. Inæſtimati ſunt.
ἐνδοξοῦσι. Exiſtimati ſunt.
Cap.5. σκεπτικοί. Commentantes.
οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε ἢ ἐκείνως ἢ οὐδετέρως.
Haud magis ſic ſe hoc quàm illo habet modo, aut quàm neutro.
πυῤῥωνίων τρόπων. Pyrrhonicorum modorum.
σκεπτικοί, ἐφεκτικοί, ἀπορητικοί.
Commentantes, obligantes, ambigentes.
τῶν πρός τι. Eorum quæ ad aliquid.
Cap.7. ὀψιμαθίαν. Tardidiſcentiam.
ἐν πολουμένοις. In uendentibus.
ἀπειρόκαλος. Ineptus.
Cap.9. συναγχεῖν. Anginam pati.
συνάγχην. Anginam.
ἀργυράγχην. Argentanginam.
Cap.15. παραγωγάς. Deductiones & deriuationes.
ἐπιβόλως. Ingenioſe & apte.
Cap.16. περὶ πολυπραγμοσύνης. De curioſitate.
πολυφιλίαν. Multorum amicitiam.
πολυτροπίαν. Multiplices ac uarios mores.
πολυσαρκίαν. Corpulentiam.
πολυπραγμοσύνην. Curioſitatem.

QVAE IN LIBRO XII.

Cap.1. Οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ &c.
Non eques ipſe pater fuerat tibi mehercule Peleus,

Non Thetis eſt genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aëriæq; rupes, mens quod tibi dura, ferox eſt.

Cap.2. ἐνθυμήματι. Commentatione.

Cap.3. κωλόν. Laxum inteſtinum.

ἀμαθέστερον πῶς εἰπὲ, καὶ σαφέστερον λέγε. Indoctius rudiusq; quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare.

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. Primigenia.

ἀναλγησία. Indolentia.

ἀπάθεια. Impaßibilitas.

Cap.9. κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.
Peius eſſe iniuriam facere, quàm peccare.

Cap.11. πρὸς ταῦτα κρύπτε, &c.
Nihil occultè, quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.

QVAE IN LIBRO XIII.

Cap.1. ἀνθ' ἑνὸς ὑποκειμένου, πεπρωμένην καὶ φύσιν.
Pro uno ſubiecto, fatum, & naturam.

μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον ἄϊδος εἰσαφίκηαι.
Ne'ue obſtante domum fatum penetrabis auerni.

περὶ στεφάνου. De corona.

ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γεγεννῆσθαι, &c. Nam qui parentibus tantum ſe natum putat, fatalem, atq; ſpontis ſuæ mortem manet. Qui uerò etiam patriæ ob id, ne in ſeruitutem redactam illam uideat, occumbere præoptabit.

τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον.
Fatalem, & ſpontis ſuæ mortem.

αὐτόματος θάνατος. Spontanea mors.

Cap.5. ἡδίων ὁ λέσβιος. Suauius Leſbium.

Cap.6. προσωδίας. Accentus.

Cap.

Cap. 7. ἡ δὲ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον, &c.

Cùm autem animalium acerrimum ſit leæna & audaciſſimum, ſemel omnino in uita & unum parit. Enitendo enim, cum fœtu pariter matricem proijcit. Rei uerò huiuſce cauſa eſt, quòd cùm in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis præmunitus ferarum longè omnium acutiſſimis matricem diſcerpit, tum in maius continuò augeſcens, multò magis dilanians prodit. Inſtante uerò iam nixu, prorſum relinquitur eorum integrum & ſanum nihil.

ἐπίκοινον. Promiſcuum.

εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν, &c.

Vtq; leo in ſylua ſtabat, ſua pignora circum,
Cui manus occurſet catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta uirum.

πυκνὰ μάλα στενάχων, ὥς τε λὶς ἠυγένειος, &c.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens
Faucibus, abſenti uenator ſi catulum audax
Abripuit denſo in ſaltu, dolet acre, ſequensq;
Deinde nemus uerſat, ſcrutans ueſtigia, ſi quo
Verſa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

Λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν. &c. Leonem auerſum coire, urinamq; retro reddere, dictum iam eſt. Coit, & parit, non omni tempore, ſingulis tamen annis uerè parit, & magna ex parte geminos. Sed cùm plurimos, ſex catulos, nonnunquam etiam unum. Quod de leæna fertur, uuluam cum partu emittere, delira fabula eſt, facta ex ea cauſa, quòd rarum genus hoc animalis eſt: nec rationem, cur ita eſſet, comperire autor ille fabulæ poterat. Rarum hoc enim eſt, nec multis naſcitur locis, ſed Europæ totius ea parte ſolum, quæ inter Acheloum amnem & Neſſum eſt. Parit leæna

quoq; adeò paruos ut uix poſt ſecundum menſem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt, primùm quinque, pòſt uerò ſubinde pauciores, deinde ſteriles degunt. Caret leæna iuba, maris hæc propria eſt. Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor: duos ſuperius, totidem inferius, idq; ſexto menſe ætatis fit.

Cap.9.πανδέκτας. Promiſcua et omnimoda continẽtes.
οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν.Non à ſuibus.
ὕειν.Pluere.

Cap.10.ἐτύμῳ.Veriloquio.

Cap.11.βιωφελῆ.Vitæ utilitatibus conducentia.
πέμμασιν.Placentis,concoctione.

Cap.16.πέψει.Panibus ſecundæ menſæ.
παροιμιώδης.Prouerbio tritus.
πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρα.
Multa cadunt inter calicem ſupremaq; labra.

Cap.17.σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.
Sapientes tyranni ſunt congreſſu ſapientum.
αἴας ὁ λόκρος.Aiax Locrenſis.
γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ᾽ ἐγώ.
Senex ſenem ego teipſum erudiero.
φιλοκτήτης.Philoctetæ.
ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ.In ignigero Prometheo.
σιγῶν τε ὅπου δεῖ,καὶ λέγων τὰ καίρια.
Tacensq; ubi opus eſt,& opportuna loquens.
σιγῶν τε ὅπου δεῖ,καὶ λέγειν ἀσφαλές.
Silere ubi opus eſt,& tutò loqui.

Cap.19.εὐφωνία.Vocalitas.
ἀέρα βαθεῖαν.Caliginem,& nebulam profundam.
κολοιούς τε ψῆράς τε.Graculosq;,ſturnosq;.

ψηρῶν τε. Sturnorum.
τῶν δ' ὥς τε ψάρων νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν.
Horum,ut de ſturnis it nubes,graculiſ'ue.
Cap.21.κρηπῖδας.Crepidulas.
νηρεΐδας.Nereidas.
σκιαμαχία.Vmbratilis pugna.
κριομαχία.Arietum pugna.
Cap.23.δὶς ταὐτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἴσχυλος,&c.
Bis idem nobis dixit ſapiens Aeſchylus.
Venio enim ad terram,inquit,& accedo poſtliminio:
Aſt uenio idem eſt,quod accedo poſtliminio.
Ita per Iouem atq; ſi quis uicino dixerit,
Accommoda tu mactram,uel ſi libet,arcam panariam.
μάκτρα καὶ κάρδοπος.Mactra,& arca panaria.
ἀπομνημονεύειν.Commemorare.
Ἕκτορα δ' ἐκ βελέων,&c.
Hectora de iaculis,de puluere Iuppiter,& de
Cæde uirûm abduxit,de ſanguine,deq; tumultu.
ὑσμῖναί τε,μάχαι τε,φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.
Prælia,conflictus,cædes,hominumq; necatus.
μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε,μηδὲ μάχεσθον.
Neu dulces pueri pugnate,aut cernite ferro.
μνηστῆρες,δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε,μόρον τε.
Telemachoq; proci lethum fatumq; profecto.
θάνατον καὶ μόρον.Lethum & fatum.
πολεμίζετε,καὶ μάχεσθον.Bellate,& pugnate.
βάσκ' ἴθι οὖλε ὄνειρε.καὶ,βάσκ' ἴθ' ἶρι ταχεῖα.
Vade,i ſomnum agens. & alibi,Vade,& perge Iri citata.
ἐκ παραλλήλου.Ex geminatione.
Cap.24.προσῳδίαν.Voculationem.
Cap.25.γλαύκῳ,καὶ νηρεῖ,καὶ εἰναλίῳ μελικέρτῃ.

Glauco, Nereiq́;, atq; maris genio Melicertæ.
νεωτερικότερ⊙. Audacior & iuuenilior.
τᾶυρον δ' ἀλφειῷ, τᾶυρον δὲ ποσειδάωνι.
Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoq; taurum.
Cap. 27. ἐμφατικώτερον. Expreßius.
τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. In lente unguentum.
Cap. 28. πρόσωπον. Perſonam.

QVAE IN LIBRO XIIII.

Ca. 1. παχυμερέστερον. Craßius, & pinguiori Minerua.
λογικὰ ζῶα. Rationalia animalia.
νευρόσπαστα. Neruis mouentia.
Cap. 3. παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ παράπαν.
Inſtitutionem autem minimè rectè attigiſſe.
Cap. 4. περὶ καλοῦ, καὶ ἡδονῆς. De honeſto, & uoluptate.
Παρθένος δὲ εἶναι λέγεται, κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι. καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, &c.
Dicitur uirgo eſſe, indicio eam eſſe incorruptam, improbis nunquam concedere, non orationem modeſtam, non precationem, non adulationem, non deniq; quicquam aliud pati. Quas ob res meritò triſtis etiam ac contracta fronte pingitur, uultu graui, aſpectu contento & toruo, ut iniuſtis terrorem incutiat, iuſtis fiduciam præbeat: quando huiuſcemodi facies iuſtis grata, iniuſtis moleſta eſt.
Cap. 6. σειρῆνες. Sirenes.
εὐρύκλεια. Euryclia.
ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ. In interiore mari.
κατὰ Ἀρίσταρχον. Iuxta Ariſtarchum.
ἐν τῇ ἔξω κατὰ κράτητα. In exteriore iuxta Cratetem.
ἰσόψηφοι. Pares. παραστιχίς. Continua ſeries.
ἠμαθία. Emathia. αἱμονία. Hæmonia.

ποσειδώνειον. Neptunium, & locus Neptuni.

ὄναιο σοῦ. Proficiat tibi.

ταύτης τῆς πολυμαθίας. Huius multiuagæ diſciplinæ gratia.

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν ἀγαθόν τε τέτυκται.

Aedibus in noſtris quæ recta aut praua geruntur.

QVAE IN LIBRO XV.

Cap.3. ἀνέρυσαν μὲν πρῶτα, &c.

Prima ſupinarunt, necuere, & exuta dedere

Pellibus, abſq; ſono, & muti.

Cap.6. ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα, &c.

Ecce uiri tumulum, qui pridem à lumine ceßit,

Abſtulit hunc factis præclarum ſplendidus Hector.

Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.

ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.

Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; ſuccedentibus, ſuſcipientibusq; ſtationem meam.

Cap.10. περὶ ψυχῆς. De anima.

Cap.14. εἰσεπράξατό με ἀργύριον. Exigit à me argentū.

Cap.19. περὶ ἐδεσμάτων. De edulijs.

Cap.20. ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις.

In prioribus theſmophorijs.

νῦν οὖν ἅπασι παραινῶ, καὶ λέγω, &c.

Omneis igitur nunc admoneo, & dico

Virum hunccine ulciſci, multis de cauſis.

Agreſtia etenim quædam matronæ agit, ut qui

In agreſtibus, enutritus oleribus ſit.

ὁ δὲ Ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου, &c.

At Anaxagoræ alumnus ueteris ille

Durus quidem ad ſalutandum uidetur

Et ridendi exoſus, & iocari ne ad uinum quidem

Conſuet

Conſuetus.uerùm quicquid ſcripſerit,id
À melle & Sirenibus profluit.
οὔποτε σὸν μνῆμα εὐριπίδης ὄλετο που.
Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.

Cap.25.ἀναπνεῦσαι.Reuiuiſcit.

Cap.26.λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν.&c.Oratio,in qua poſitis quibuſdam,aliud quid à poſitis neceſſariò conſequitur per ea quæ poſita ſunt.

Cap.28.κατὰ ἀνδροτίωνος,καὶ κατὰ τιμοκράτους.
In Androtionem,& in Timocratem.

Cap.31.πολιορκητής.Vrbium expugnator.

QVAE IN LIBRO XVI.

Cap.1.ἐνθυμημάτιον.Commentatiunculam.
ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου,&c.Si cum labore honeſti quippiam egeris,labor abit,honeſtum manet. Si cum uoluptate turpe feceris quippiam, quod ſuaue eſt,abit : quod turpe eſt,manet,

Cap.3.διαιρέσεων.Diuiſionum.
ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν,&c.
Cogitabamus itaq; propter nimiam uentris compreſſionem ſummam eſſe inediam:nam & ij qui ſponte abſtinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur,pòſt autem minus.
εἰθισμένοι δὲ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα,&c.
Scythæ etiam conſueuerunt,ſi quando cuiuſpiam rei cauſa inediam ferre cogūtur,latioribus faſcijs uentrem cohibere, quaſi ita fames minus eos infeſtet.Ventre autem ferè pleno, quia nulla in eo ſit inanitas,fit ne eſuriant. Dum autem uenter compreſſus admodum eſt,caret inanitate.
ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως,&c. Dubium eſt indigensq; conſiderationis,tum in hoc,tum in cæteris famelicis,
quare

quare in frigoribus magis huiuſcemodi caſus accidat, quàm ſerenis temporibus.

Cap. 7. ὀυδετέρως. Neutro ſcilicet.

Cap. 8. εἰσαγωγάς. Introductiones.

περὶ ἀξιωμάτων. Pronuntiatorum.

ἀξίωμα. Pronuntiatum.

λεκτὸν αὐτοτελὲς, ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ.

Dicibile per ſe perfectum, enũtiabile quantũ ex ſemetipſo.

ἀξίωμα. Propoſitum.

συνημμένον ἀξίωμα. Connexum pronuntiatum.

συμπεπλεγμένον. Copulatum.

παραδιεζευγμένον. Vitioſe diſiunctum.

Cap. 9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens eſſe.

Cap. 12. ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν. A pereundo.

ἔῤῥε κακὴ γλήνη. Pereas mala pupilla oculi.

ἔῤῥε ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Ocyus ò pereas uiuorum ex inſula abuſus.

βάσκανον. Inuidum. βασκαίνειν. Inuidere.

φανερότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον.

Facilè apparens ab apparendo ad id, quod melius ac benignius eſt.

Cap. 18. ὀπτική. Perſpectiua.

κανονική. Regularis.

ῥυθμός. Modus, numerus.

μέλος. Modulatio, cantus.

κανονικῆς. Regularis.

μετρική. Dimenſiua.

QVAE IN LIBRO XVII.

Cap. 2. σόλοικον. Solœciſmi uitium.

θεῖναι εἰς μέσον. Ponere in medium.

ἐφόδ

ἐφόδιον. Viaticum.
τεμένων ἱερά. Templorum ſacra.
Cap.3. καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται.
Et ligna eputrent ratium, & ſparta in cariem ſunt.
σπάρτους. Ex agris ſatos.
Cap.4. κηφισιεὺς ὤν, ἐκ διοπείθους πατρός, &c.
Cephiſieus genere ex Diopete patre,
Quinq; & centum cùm ſcripſiſſet fabulas,
Fato eſt defunctus, annos duos natus & quinquaginta.
τεχνικοὶ. Artificiales.
ἀποδεικτικῷ. Demoſtratiuo.
ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ ὁμολογουμένου.
Dubium pro confeſſo & certo.
ἀπόδειξιν. Expreßitionem & demonſtrationem.
Cap.8. μὴ γελᾶτε, ἔνι τ' οὔλαιον, &c. Ne ridete, ineſt oleum: uerùm uos neſcitis qualis matutino diliculo hodie rigor fuerit, itaq; gelu concretum eſt.
αἴθοπα οἶνον. Calidum uinum.
Cap.9. σκυτάλη. Lorum quo epiſtolæ inuoluuntur.
Cap.10. τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλά. &c.
A' qua ſanè eructantur inacceßi ignis puriſsimi ex imis fontes. Flumina uerò interdiu quidem inundant fluctum feruentem fumi. At per noctes punicea proglomerata flamma ad profundum ponti ferunt ſolum, cum ſtrepitu illa Vulcani fluenta, ſerpentia emittit ſæuiſsima, monſtrum profectò tum uiſu, tum auditu mirabile.
ῥόον καπνοῦ αἴθωνα. Fluxum fumi calidum.
κρουνοὺς. Fluenta.
ἀκύρως. Impropriè. τραχεῖα. Dura.
Cap.11. τὸν τε πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄκρον περιστέλλεται.
Pulmonem uino, ſummum enim contrahitur.

ἡ κάτω κοιλία. Inferior uenter, & aluus.

τραχεῖα ἀρτηρία. Aſpera arteria.

ἐπιγλωττίς. Appoſita lingula.

τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. Aſperam arteriam.

Cap.12. ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ. Ipſa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca eſt.

μία μητρυιά, δύο μητέρες. Vna nouerca, duæ matres.

Cap.19. ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν. Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις, &c. Homo ubi iam mittis, conſidera nunquid purgatum uas ſit. Nam ſi ad inanem opinionem ea inuergas, prorſum interierint. Sin computreſcant, in urinam aut acetum uertuntur, aut ſi quid ijs ipſis eſt deterius.

κυνικώτερον. Magis cynicum.

ἀνέχου, καὶ ἀπέχου. Patere, & abſtine.

Cap.20. πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει, αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς, &c. Omnis enim actio ſic ſeſe habet. Nam ipſa quantum in ſemetipſa agitur, neq; honeſta, neq; turpis eſt: quemadmodum ſunt quæ nunc nos ipſi facimus, aut bibere, aut loqui, aut diſputare. Non enim eſt horum honeſtum per ſeipſum quicquam, ſed in actione, ut quidem eſt actum, eiuſmodi euenit. Nam honeſtè geſtum, & rectè, honeſtum fit, contrà uerò turpe. Eodem pacto & amare ipſum, & amor, non omnis quidem honeſtus eſt, neq; commendatione omnis dignus: uerùm is, qui amare honeſtè nos adhortatur.

ἐνθύμημα. Commentum.

ὁδοῦ πάρεργον. Superuacaneè, extra itineris propoſitum, quaſi ex diuerticulo.

Cap.21. ἀπαίδευτος. Ineruditus.

συγχρονισμούς. Contemporationes.

ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Vir

Vir fugiens & denuò pugnabit.

QVAE IN LIBRO XVIII.

Cap.2.τῆς πολιτείας.Reipublicæ.
κοινὰς τὰς γυναῖκας.Communes mulieres.
νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.
Ignorant ſtolidi quàm toto ſit medium plus:
Ac quanta utilitas in malua & aſphodelo ſit.
Cap.4.μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς.Improbos atq; graues.
Cap.5.ἀναγνώστην.Lectorem.
Cap.6.σοφιστεία.Inani ſapientia.
Cap.7.ἐπιμαίνεσθαι.Furere,& inſanire.
μελαγχολία.Atra bilis.
ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκόν.
Et affectionem ferè hanc heroicam eſſe.
μήτε καιροῦ, μήτε μέτρου.Neq; temporis,neq; modi.
Cap.8. ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα.
Similiter finientia,& ſimiliter cadentia.
ὁμοιοτέλευτα,καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πάρισα,καὶ ὁμοιόπτωτα.
Similiter finientia, & æqualiter deſinentia, & comparia, & ſimiliter cadentia.
ἀπειρόκαλοι.Inepti.
Cap.9.ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα.Dic mihi muſa uirum.
ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι.Pandite nunc Muſæ mihi.
ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι,καὶ εἰπεῖν.Ab eo quod eſt ſequi dicere.
Cap.10.ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός.Si attrectaris uenā eius.
ἀγγεῖον.Vas,& conceptaculum.
σφυγμός.Pulſus.
σφυγμός, ἐστι διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιάλειπτος ἀρτηρίας καὶ

καρ

καρδίας. Pulſus, eſt diſparatio & contractio indiuiſibilis arteriæ & cordis.

σφυγμός, ἐστι παλμός, ἢ ζέσις φλεβός. &c. Pulſus, eſt ſubſultatio, & palpitatio uel ebullitio uenæ & arteriæ.

QVAE IN LIBRO XIX.

Cap. 1. διαλέξεων. Diſputationum.

ζήνωνος. Zenonis.

συγκαταθέσεις. Aſſenſiones.

Τὰς τοιαύτας φαντασίας. Eiuſmodi imaginationes.

οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει.

Non aſſentit, neq; coopinatur.

καὶ προσεπιδοξάζει. Et coopinatur.

οὐ συγκατατίθεται. Non approbat.

Cap. 2. αἰσθήσεις. Senſus.

ἀκολάστους. Libidinoſos, & intemperantes.

ἀκρατεῖς. Incontinentes.

ἀκολάστους. Incaſtigatos.

Διατί οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως, &c. Cur incontinentes eos appellare ſolemus, qui uoluptate contrectandi aut guſtandi exuperantur? Nam qui immodicè re utuntur uenerea, & qui luxu delectantur ciborum, incõtinentes uocamus. Ciborum tamen non eadem ratio eſt, ſed partim linguam, partim gulam, ſua mouent ſuauitate. Vnde Philoxenus gruis collum à dijs immortalibus ſibi dari optabat. At uerò qui in uidendo audiendo'ue modum excedunt, non eodem uocabulo ſignificamus, an quoniam uoluptates ſenſibus hiſce acommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus? Ergo ut communes ſpernimus & notamus, ſolasq; omnium, aut maximè probro damus. Itaq;

hominem ijs deditum reprehendimus, & incontinentem intemperantemq́; appellamus, quòd uictus à teterrimo uoluptatum genere ducitur. Sed cùm ſentiendi genera quinq; ſint, cætera animalia duobus tantùm quæ modò dixi, uoluptatem ſibi acquirunt, cæteris uel nihil omnino delectantur, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim uidet, aut olfacit, tantiſper gaudet, quoad guſtus tactuſ'ue fruiſcatur. Cumq́; genus idipſum concupiſcendi expleuit, illorum quoque ſuauitas deſijt: ut nobis ſalſamenti odor cum indigemus, ſuauis eſt: ubi ſatiati repletiq́; ſumus, amplius ſuauis non eſt. Roſæ autem odor ſemper ſuauis eſt.

Τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Coitum eſſe paruum morbum comitialem.

Cap.4. ψυχροποιητικήν. *Frigus facientem.*

τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγός, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὸν χιόνα.

Ignis autem concretum reſoluit, & gelu conſtrictum, ut niuem ſol.

Cap.5. Διατί τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων, &c. *Cur aquæ ex niue glacie'ue liquatæ ſint uitioſæ? an quia cùm aqua quæuis gelu concreſcit, pars tenuiſſima diſflatur, & leuiſſima euaporatur? Indicium illud eſt, quòd deliquata ſit minor quàm antea fuerit, quàm concreſceret. Cùm itaq; quod ſalubrius eſt defuerit, deterius ſit quod relinquitur neceſſe eſt.*

Cap.6. Διατί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, &c. *Quam ob cauſam erubeſcunt quos puduit, pallent qui metuunt, cùm iſtæ affectiones ſimiles inter ſe ſint? An quoniam pudefactis ſanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut ſuperficiem occupet, metu uerò perculſus contrahitur ad cor, ita ut cæteris partibus deſiat?*

αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

Pudor

Pudor iuſtæ uituperationis eſt timor.

Cap.7. ἀκύρως, ἢ κατ' ἀντίφρασιν.

Impropriè, uel per oblocutionem.

Cap.8 ἑνικῶς. Singulariter.

ἀπαραμύθητον. Abſq; conſolatione.

πληθυντικῶς. Pluratiuè.

Cap.9. ἀνακρεόντεια.

Anacreontia, & Anacreontis uerſus.

ἐλεγεῖα. Elegos, hoc eſt, lugubria carmina.

ἐρωτικά. Amatoria, dulcia, & uenuſta.

Τὸν ἄργυρον τορεύσας, &c. Argentum tornans

Fabrica Vulcane mihi,
Non hominem armatum.
Quid enim cum bellis mihi?
Sed cauum poculum cude,
Quantum uales maximè.
Inq; eo neq; aſtra,
Neq; plauſtra facias.
Nam quid cum Pleiadibus,
Quid cum Boote mihi?
Vites fabrica quæſo intus,
Et racemos pariter,
Aureosq; pulchrè calcantis
Comites Lyæi,
Amoremq; excude ſimul.

ἀσωτίᾳ Luxu, prodigalitate.

ἀναφροδισίας. Inuenuſtatis.

Cap.11. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν, &c.

Suauia dans Agathoni animam ipſa in labra tenebam.
Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.

οὐκ ἄμουσ☉. Non inelegans.

Cap.12.ἀπάθειαν.Tranquillitatem.
πάθη.Paſsiones.

Cap.13.ἀκλαής.Minimè plorans.

QVAE IN LIBRO XX.

οἱ περὶ τὸν διόνυσον τεχνῖται.Liberi patris artifices.
προβλήματα ἐγκύκλια.Quæſtiones circulares,
Διατὶ οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται, &c. Cur genus id hominum,quod Dionyſiacos technitas, id eſt, artifices bacchanales appellamus, improbis eſſe moribus magna ex parte conſueuerunt? An quia minimè ſeſe ſtudio ſapientiæ dedunt? eo ſcilicet, quòd in artibus neceſſarijs magnam partem ætatis ſuæ conſumunt, uitam plurimum traducunt incontinenter, partim etiam tum inopia,quod quidem utrunq; uitia & gignit & auget.

Cap.4.ἐξωτερικά.Extraria,uel extrinſeca.
ἀκροαματικά.Auſcultatoria.
ἀκροαματικήν.Auſcultatoriam.
ἐξωτερικάς.Extrarias.
δειλινὸν περίπατον.Pomeridianam ambulationem.
ἑωθινόν.Duucularia.
ἐξωτερικοί.Extrarij.
ἀκροαματικοί.Auſcultatorij.
ἀκροαματικάς.Auſcultatorias.
ἀκροαματικούς.Auſcultatorios.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.
Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς.&c.

Alexander Ariſtoteli ſalutem.
Haud rectè feciſti,quòd auſcultatorios libros edideris.
In qua enim re à cæteris nos item præſtabimus, ſi diſci-

plinæ

plinæ, in quibus eruditi ſumus, omnium omnino ſint communes? Equidem malim in rerum uſu optimarum, quàm in facultatibus anteire. Vale.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν, &c.

Ariſtoteles regi Alexandro ſalutem.

Scripſiſti ad me de libris auſcultatorijs, inter arcana illos condi putans oportere. ſed tu eos & eſſe editos, & minime editos ſcito. Cognobiles enim ijs tantum erunt, qui nos audiunt. Vale.

Cap.5. ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν.

Habeo curam ueſtrum, & conſulo rebus ueſtris.

ὑμῶν. Veſtri.

Cap.7. συμπάθειαν. Conſenſum.

Cap.11. κυρίον. Fauum.

κέρας ἀμαλθείας. Copiæ cornu.

πινακίδιον. Indicem.

ἐγχειρίδιον. Pugillarem, aut tabellam.

διατριβάς. Exercitationes, & ſtudia,

περὶ ποικίλας ἱστορίης. De uaria hiſtoria.

βιβλιοθήκην. Librariam.

ἐποπτειῶν. Spectaculorum.

συγγραφήν. Hiſtoriam.

FINIS.

DE LA VILLE
LYON
1887

Digitized by Google